EL BİDAYE VE'N NİHAYE

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)'İN HAYATI

(ES-SİYRETU'N-NEBEVİYYE)

BÜYÜK İSLAM TARİHİ

İBN KESÎR

Çelik YAYINEVİ

Hz. Ali'nin Yaşayışı, Vaazları, Hükümleri, Hutbeleri Ve Gönüllere Ulaşan Hikmetlerinden Örnekler
Hz. Ali'nin Güzel Sözlerinden Bazıları
Şaşılacak Garîp Bîrşey
Hz. Ali'nin Oğlu Hasan'ın Halifeliği
Hicretîn Kırkbirinci Senesi
Emevıler Donemi
Ebu Süfyan'ın Oğlu Muaviye Ve Hükümdarlığı
Ebu Süfyan Oğlu Muaviye'nin Fazileti
Bir Grup Haricinin Muaviye'ye Baş Kaldırması
Hicretin Kırkbîrîncî Senesinde Vefat Eden Meşhur Şahsiyetler Rifaa B. Rafi
Rükane B. Abdilaziz
Safvan B. Ümeyye
Osman B. Talha
Amr B. Esved Es-Sekûnî
Atîke Bintî Zeyd
Hicretî Kırkîkinci Senesi
Hicretin Kırküçüncü Senesi
Hicretin Kırkdördüncü Senesi
Hichetîn Kırkbeşinci Senesi
Hicretin Kırkaltıncı Senesi
Sürakab. Ka'b
Abdurrahman, B. Halid B. Velîd
Hicretin Kırkyedînci Senesi
Hicretin Kırksekizînci Ve Kırkdokuzuncu Seneleri
Hicretin Kırkdokuzuncu Senesinde Vefat Eden Meşhur Şahsiyetler
Hz. Alî'nin Oğlu Hasan
Hicretin Ellînci Senesi
Hüyey B. Ahtab'ın Kızı Safiye

Hz. Ali'nin Yaşayışı, Vaazları, Hükümleri, Hutbeleri Ve Gönüllere Ulaşan Hikmetlerinden Örnekler

Abdu'l-Varis, Alâ'mn şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Hz. Ali, insanlara bir hutbe irad ederek şöyle dedi: "Ey insanlar! Kendisinden başka ilah bulunmamayan Allah'a yemir ederim ki, ben sizin malınızdan az veya çok hiçbir şey almış değilim. Sadece şu hariç." Böyle dedikten sonra gömleğinin yeninden, içinde esans bulunan bir şişe çıkardı ve: "Dihkan, bunu bana hediye etti." dedi. Sonra da beytü'l-mala giderek: "Şu şişeyi alın." dedi ve şöyle bir şiir okudu:
"Bir zenbili olup da her gün o zenbilin içinden bir hurma alıp yiyen kişi felah buldu."
Harmele, Abdullah b. Ebi Rezin el-Gafikf nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Kurban bayramı gününde Hz. Ali'nin yanma gittik. Bize kepekten yapılma bir bulamaç yemeği verdi. Kendisine dedik ki:
- Allah seni ıslah etsin. Şu Ördeği veya kazı bize takdim etseydin olmaz mıydı? Allah sana bol mal vermiştir.
- Ey İbn Rezin, ben, Rasulullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Halife'ye Allah malından sadece iki tabak helal olur. Bu tabaklardan birinde kendisi ve ailesi yemek yer, diğer tabağı da insanların önüne koyarak onlara yemek yedirir."
Ebu Ubeyd, Antere'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Havar-nak'ta Hz. Ali'nin yanma gittim. Üzerinde kadife bir elbise vardı. Soğuktan titriyordu. Ona dedim ki: "Ey mü'minlerin emiri! Allah sana ve aile efradına beytü'l-maldan pay tahsis etmiş olduğu halde sen soğuktan titriyorsun." O da bana şöyle cevap verdi: Vallahi ben sizin malınızdan birşeyi alacak değilim. Şu üzerimdeki kadife elbiseyi de evimden (veya Medine'den) çıkıp gelirken getirmiştim."
Ebu Nuaym, Süfyan-ı Sevıfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ali, kerpiç üstüne kerpiç koymadı. Elbisesi de Medine'den bir torba içinde kendisine getirilirdi."
Yakub b. Süfyan, Mecma b. Sem'a et-Teymî'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Ebu Talib oğlu Ali, kılıcını eline alarak pazara gitti ve şöyle dedi: Şu kılıcımı kim benden satın alır? Eğer yanımda dört dirhem para bulunsaydi o parayla kendime bir izar satın alır, kılıcımı da satmazdım.» Zübeyr b. Bekkar, Cafer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ali (r.a.), bir gömlek giydiği zaman elini yenine sokup uzatırdı. Parmaklarını geçen kısmı kestirirdi ve: "Yenin yarmaklardan uzun olan kısmının kesilmesi gerekir." derdi.»
Ebu Bekir b. Ayyaş, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Ali, halife iken üç dirheme bir gömlek satm aldı. Gömleğin kolu uzundu. Bu yüzden bilek kısmından fazla olanı kestirdi ve şöyle dedi: "Allah'a hamd olsun ki bu, O'nun verdiği övünülecek elbiselerdendir." "Zühd" adlı eserinde İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Gusayn'm azad-lısı Hilal b. Hibban'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Hz. Ali'nin pamuklu elbiseler satan bir adama gittiğini ve ona : "Senin yanında sünbülani bir gömlek var mı?" diye sorduğunu gördüm. Adam da ona bir gömlek çıkarıp verdi. Hz. Ali, gömleği giyince bacaklarının yarısına kadar uzandığını gördü. Sağına ve soluna bakıp şöyle dedi: "Bunu çok güzel buluyorum, şu gömlek kaçadır?"
Adam: "Dört dirhemedir, ey mü'minlerin emiri" deyince Hz. Ali, iza-rının ucuna bağladığı paraları çıkarıp dükkan sahibine verdi ve gömleği alıp gitti.»
Muharnmed b. Sa'd, Cermuz'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ali'yi hükümet konağından çıkarken gördüm. Üzerinde

Kıbti-lere mahsus bir elbise vardı. İzan, bacaklarının yarısına kadar uzanıyordu. Bir de peştemal sarmıştı. Elinde kırbacı vardı. Pazarda yürüyordu. İnsanlara Allah'a karşı takyalı olmalarım ve güzel alış veriş yapmalarım emredip, şöyle diyordu: Ölçü ve tartıyı tam yapın, eti şişirmeyin." "Zühd" adlı eserde Abdullah b. Mübarek şöyle demiştir: Yezid b. Vehb el-Cühenî dedi ki: "Ebu Talib oğlu Ali, bir gün yanımıza geldi. Üzerinde iki peştemal vardı. Birini izar diye üst tarafına, diğerini de alt tarafına sarmıştı. Peştemalınm bir tarafını sarkıtmış, diğer tarafim da üst tarafına atmıştı. İzarım yukarıya kaldırıp bir bez parçasıyla bağlamıştı. Bir Arabi ona şöyle dedi:

- Ey adam! Şu elbiseyi giy, sen ölecek veya öldürüleceksin.
- Ey Arabi! Beni kibirden uzak tutması ve namazım ikin bana hayırlı olması, ayrıca mü'min kimseler için de âdet olması maksadıyla bu elbiseleri giyiyorum."

Abd b. Hamid, Ebu Matar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Mescitten çıktım. Bir de baktım ki adamın biri, arkamdan bana şöyle sesleniyor:

- İzarım kaldır, böyle yaparsan elbisen daha geç eskir ve senin için de daha takvah bir hal olur. Eğer Müslümansan başını kaldır. Ben, o adamın peşine düştüm, üzerine bir izar örtmüş, alt tarafına da bir peştemal sarmıştı. Elinde bir kırbaç vardı. Badiyede yaşayan bir bedeviyi andiriyordu. "Bu adam Mm?" diye sordum. Adamın biri bana: "Seni bu beldenin yabancısı olarak görüyürum." deyince ben de ona: "Evet, ben Bas-ralıyım." dedim. Adam da bana : "Bu, mü'minlerin emiri Ebu Talib oğlu Ali'dir." dedi. Hz. Ali, bu haliyle yoluna devam etti. Beni Ebu Muayt'm evine vardı. Beni Ebu Muayt deve güdüyordu. Hz Ali, onlara şöyle dedi: "Alış veriş yapın, satış esnasında yemin etmeyin. Çünkü yemin, malın satılmasına yardımcı olur ama bereketi yok eder." Sonra hurma satanların yanma gitti. Orada bir hizmetçinin ağlamakta olduğunu gördü. Hizmetçi kadına şöyle sordu:

- Niçin ağlıyorsun?
- Şu adam bir dirheme bana hurma sattı, efendim hurmayı kabul etmeyip geri vermemi istedi. Bu adam da kabul etmek istemiyor.

Hz. Ali, hurmacıya şöyle dedi:

- Hurmanı al, cariyenin bir dirhemini de iade et. Çünkü onun alış veriş yapmaya yetkisi yoktur.

Hurmacı da cariyeye bir dirhemi iade etti. Ben, hurmacıya: "Şu adamı tamyor musun?" diye sorunca hurmacı: "hayır" diye cevap verdi. Bunun üzerine ona: "Bu, mü'minlerin emiri Ebu Talib oğlu Ali'dir." dedim. Bunun üzerine cariye, hurmaların döktü. O da cariyeye bir dirhemini geri verdi. Hurmacı, daha sonra Hz. Ali'ye şöyle dedi:

- Ey mü'minlerin emiri, benden hoşnud olmanı istiyorum.
- İnsanlara haklarım tam olarak verdiğin zaman senden hoşnud olurum.

Hz. Ali böyle dedikten sonra yoluna devam etti, diğer hurmacılara uğrayıp şöyle dedi:

- Ey hurmacılar! Düşkünlere yedirin ki, kazancınız fazlalaşsm. Hz. Ali böyle dedikten sonra, beraberindeki Müslümanlarla birlikte yoluna devam etti, balıkçıların yanma gitti. Onlara şöyle dedi:
- Şu pazarımızda su üzerinde duran balıklar satılmasın. Böyle dedikten sonra pamuklu elbiseler satan Fırat evine gitti. Yaşlı bir adama uğrayıp şöyle dedi:
- Ey ihtiyar, benimle güzel bir alışveriş yap, bana üç dirheme güzel bir gömlek sat.

İhtiyar adam kendisini tanıyınca Hz. Ali, ondan birşey satın almadı. Bir başkasına uğradı. O da kendisim tanıyınca ondan da birşey almadı. Sonra genç bir adama uğradı. Ondan üç dirheme güzel bir gömlek satın aldı. Gömleğin yeni, bileklerine kadar uzanıyordu. Giyerken şöyle dedi: "İnsanlar arasında güzel görünebileceğim ve ayıp yerlerimi Örtecek olan bir elbiseyi bana nasib eden Allah'a hamd olsun."

Kendisine denildi ki:

- Ey mü'minlerin emiri! Bu söylediğin şeyi kendiliğinden mi söylüyorsun, yoksa bunu Rasûlullah (s.a.v.)'dan mı işittin?
- Hayır. Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın bir elbise giyerken kendisinden duyduğum bir sözüdür.

Sonra Hz. Ali'ye elbiseyi satan gencin babası geldiğinde kendisine dediler ki: "Ey falan, senin oğlun bugün mü'minlerin emirine üç dirheme bir gömlek sattı."

Adam, oğluna: "Keşke mü'minlerin emirinden iki dirhem alsaydın." dedi ve oğlundan bir dirhemi alıp Hz. Ali'ye getirdi. Hz Ali, Küfe mescidinin avlusunda Müslümanlarla beraber oturmaktaydı. Gömleği satan çocuğun babası, ona: "Şu dirhemi al" deyince Hz. Ali: "Bu neyin nesidir?" diye sordu. Adam da: "Oğlumun sana sattığı gömleğin fiyatı iki dirhemdi. Onun için bir dirhemi sana geri veriyorum." dedi. Hz. Ali de: "Oğlun bana rızasıyla sattı, ben de rızamla satın aldım." diye karşılık verdi.»

Amr b. Şimr, Şa'bfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Ebu Talib oğlu Ali, kaybolan zırhım bir Hristiyanın yanında görünce davalaşıp hakkını almak için onu kadı Şurayh'a götürdü. Hz. Ali gidip Şurayh'm yanma oturdu ve şöyle dedi: "Ey Şurayh! Eğer hasmım Müslüman bir kimse olsaydı, ben mutlaka onun yanında otururdum. Ama o bir Hristiyandır. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: "Sizlerle onlar (yani Hristiyanlar) bir yolda gitmekte olursanız, onları sıkıştırın. Allah'ın onları küçülttüğü gibi sizde onları küçültüp tahkir edin. Yalnız taşkınlık yapmayın." Bu zırh benim zırhımdır. Bunu ben bu adama satmadığım gibi hibe de etmiş değilim. Kadı Şurayh, Hristiyan adama şöyle dedi:

- Mü'minlerin emirinin söylediklerine ne diyorsun?

- Zırh benim zırhımdır. Mü'minlerin emirine ne oluyor ki benim yanımda yalan söylüyor?
Şurayh, Hz. Ali'ye dönüp şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emin, senin bu hususta bir delilin var mı? Hz. Ali güldü ve şöyle dedi:
- Kadı Şurayh isabet buyurdu. Ancak benim bir delilim yok.
Hz. Ali'nin böyle demesi üzerine Kadı Şurayh, zırhın Hristiyana verilmesine hükmetti. Hristiyan adam da zırhı alıp birkaç adım gittikten sonra geri dönüp şöyle dedi:
- Ben, verilen bu hükmün peygamberlerin hükmü olduğuna şahid-lik ediyorum. Mü'minlerin emiri beni kendi kadısına getiriyor. Kadı da onun aleyhinde hüküm veriyor. Ben, Allah'tan başka ilah bulunmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ediyorum. Allah'a yemin ederim ki, ey mü'minlerin emiri, bu zırh senin zırhındır. Sen Sıffin'e giderken askerlerinin peşi sıra yürüdüm ve bu zırh senin siyah devenin üzerinden yere düştü.
Hz. Ali de ona:
- Madem Müslüman oldun. Öyleyse zırh senin olsun, dedi ve onu bir ata bindirdi.
Şa'bî dedi ki: O Hristiyanı gören biri bana dedi ki: Hz. Ali'nin zırhını kendisine verdiği o Hristiyan, Nehrevan savaşında Haricilerle savaşıyordu.»
Said b. Ubeyd, Ca'de b. Hübeyre'nin, Hz. Ali'ye gelip şöyle dediğini
rivayet etmiştir:
«Ey mü'minlerin emiri! Sana iki adam geliyor. Sen, onlardan birine kendi ailesinden ve malından daha sevimlisin. Diğerine gelince o eğer güç yetirebilirse seni öldürür. Ama sen, sana düşman olan kimsenin lehine ve seni seven adamın aleyhine hüküm veriyorsun. Bu nasıl iştir?
Hz. Ali, böyle diyen Ca'de b. Hübeyre'yi yumruklayıp iteledi ve ona
şöyle dedi:
- Eğer bu benim yetkimde olan birşey olsaydı, senin isteğin doğrultusunda hüküm verirdim. Ama bu, Allah'ın yetkisinde1 olan birşeydir.»
Ebu'l-Kasım el-Beğavî, elbiseci Salih'in ninesinin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Hz. Ali'nin bir dirheme hurma satın aldığım ve o hurmaları kendi yorganının (kılıfı) içine koyup omuzladığını, bir adamın da kendisine şöyle dediğini gördüm:
- Ey mü'minlerin emiri, bırak da senin yerine bu yükü biz taşıyalım, olmaz mı? Hz. Ali, ona şöyle cevap verdi:
- Çoluk çocuğun babası, onların yiyeceklerini taşımakla yükümlüdür.»
Ebu Haşim, Zazan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ali, halife iken sokaklarda yalnız başına yürür, yolunu kaybedenlere yolunu gösterir, zayıfa yardım eder, satıcı ve bakkallara uğrar, Kur'ân-ı Kerim'i onlara açıp okurdu:
"Bu ahiret yurdunu, yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu istemeyen kimselere veririz." (el- Kasas, 83.) Sonra da şöyle derdi: Bu ayet-i kerime, adalet ve tevazu sahibi yöneticilerle güç ve kudret sahibi diğer insanlar hakkında nazil olmuştur."
Ubade b. Ziyad, Salih b. Esved'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kendisim gören bir adam bana, Hz. Ali'yi bir merkebe binmiş ve iki ayağını birlikte merkebin bir tarafına sarkıtmış olarak gördüğünü ve onun şöyle dediğim nakletti: Ben dünyayı önemsemeyen kimseyim." Yahya b. Main, Ömer b. Abdülaziz'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İnsanların dünyada en zahidi, Ebu Talib oğlu Ali'dir." Hişam b. Hassan dedi ki: "Bir ara biz, Hasan-ı Basrî'nin yanında iken Ezarika'dan bir adam gelip ona şöyle dedi:
- Ey Ebu Said! Ebu Talib oğlu Ali hakkında ne dersin? Hasan-ı Basrî'nin şah damarları şişip kızardı ve şöyle dedi:
- Allah, Ali'ye rahmet etsin. O, Allah'ın bir oku idi ki, düşmanlarına isabet etmişti. O, ilim mahallinde yüksek bir mertebede olup Rasû-lullah'a en yakın olan kimseydi. Bu ümmetin en dindarı idi. Allah'ın malını çalmaz, O'nun emri hususunda gafil olmazdı. Kur'ân'm hakkım verdi. Buyruklarım yerine getirdi. Onunla amel etti ve onu öğrendi. Kur'ân'm parlak bahçesinde bulunup apaçık delillere sahipti. îşte ey adam! Ebu Talib oğlu Ali böyleydi."
Hüseyin, Ammar'ın şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Bir adam, Ebu Talib oğlu Ali'yi anlattı. Onun hakkında yalan şeyler söyledi. Yerinden kalkmadan gözleri kör oldu."
Ebu Bekr b. Ebu Dünya, Zazan Ebu Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir adam, Hz. Ali'ye bir şeyler söyledi. Hz. Ali de ona şöyle dedi:
- Sen bana yalan söyledin.
- Hayır, yalan söylemedim.
- Eğer yalan söylemişsen sana beddua ederim.
- Et bakalım.
Hz. Ali ona beddua etti, yerinden kalkmadan gözü kör oldu." İbn Ebu Dünya, Ebu Mekin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir "Ben
ve dayım Ebu Ümeyye, Murad kabilesinin mahallesindeki bir inşaata
uğradık. Dayım bana dedi ki:
- Şu inşaatı görüyor musun?
- Evet.

- Burası yapılırken Ali buradan geçiyordu. Duvardan üzerine bir kerpiç düşüp kendisini yaraladı. O da bu inşaatır tamamlanmamasını Allah'tan diledi. Artık bu inşaatın üzerine bir kerpiç dahi konulamadı.
Ben bu inşaatın yanandan geçerken bakıyordum ki evlere benzemiyor."
îbn Ebu Dünya, Ebu Beşir eş-Şeybanî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Cemel savaşında efendim (Ali) ile birlikte idim. O savaştaki kadar başka hiçbir savaşta yere düşmüş çok sayıda el ve ayak görmedim. Ve-lid'in evine her uğradığımda mutlaka Cemel savaşım yad etmişimdir. Hakem b. Uyeyne'nin bana anlattığına göre Hz. Ali, Cemel savaşında kendisiyle savaşanlar için şöyle beddua etmiştir: "Allah'ım, bunların ellerini ve ayaklarını al." [1]

Hz. Ali'nin Güzel Sözlerinden Bazıları

İbn Ebu Dünya, Ebu Erake'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hz. Ali ile birlikte sabah namazım kıldım. Sağma döndüğünd biraz durdu. Üzerinde bir hüzün var gibiydi. Güneş doğup mescidin duvarından bir mızrak boyu kadar yükseldiğinde iki rekat namaz kıldı.
Sonra ellerini çevirip şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki ben Muham-med (s.a.v.)'in ashabını gördüm. Ama bugün onları andıran hiçbir şey göremiyorum. Onlar fazlaca secdeye vardıklarından yüzleri ve alınları tozlanmış olarak sabahlarlardı. Tıpkı kendisine taziyette bulunulan kimse gibi üzgün dururlardı. Gecelerini Allah'a secde edip kıyamda durarak ve Allah'ın kitabını okuyarak geçirirlerdi. Ayaklan ve alınları fazlaca namaz kılmaktan yorulur ve gecelerini öylece geçirirlerdi. Sabah olduğunda da Allah'ı zikrederler ve rüzgarlı bir günde ağaçlann yan yatışı gibi yatarlardı. Gözlerinden yaşlar boşanır, Öyle ki elbiseleri ıslanır-dı. Allah'a yemin ederim ki bugünkü halk geceyi gafletle geçiriyor."
Böyle dedikten sonra kalktı ve o günden sonra gevşeyip güldüğü görülmedi, nihayet Allah düşmanı fasık îbn Mülcem onu öldürdü.»
Vekî, Ebu Talib oğlu Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İlim Öğrenin, onunla hakikatleri tanıyın, onunla amel edin ki ilim erbabı olasınız, zira sizden sonra öyle bir zaman gelecektir ki, o zamanda hakkın onda dokuzu inkar edilecektir, O zamanda ancak Allah'a yö-nelip tevbe eden kimseler kurtulacakdır. Onlar da hidayet rehberi imamlar ve ilim kandili kimselerdir.
Dikkat edin! Dünya arkasını dönüp gitmek üzeredir, ahiret ise size doğru gelmektedir. Dünyanın da ahiretin de oğulları vardır. Siz ahiret oğulları olun. Dünya oğullarından olmayın.
Dikkat edin! Dünyada zahid olan kimseler, yeryüzünü kendilerine sergi, toprağı döşek, suyu da koku edindiler. Dikkat edin, ahirete özlem duyan kimseler şehvetlerden sıyrılmışlardır. Ateşten korkan kimse,ha-ramlardan uzak durur. Cennet'i istej'en kimse ise taatlara koşar. Dünyada zahid olan kimse musibetleri önemsemez.
Dikkat edin! Allah'ın nice kulları vardır ki, cennetlikleri Cennet'te ebedi olarak görmüşlerdir. Cehennemlikleri de Cehennem ateşinde a-zaplanmış olarak görürler. Allah'ın bu kullarının şerlerinden emin olunur. Kalpleri hüzünlüdür, nefisleri iffetlidir, ihtiyaçları hafiftir. Uzun sürecek uhrevi bir rahatlık için dünyadaki sayılı günlerde sabırlı olurlar. Geceleyin ise ayaklarım saf halinde dizip namaz kılarlar, gözlerinden yanaklarının üzerine yaşlar akar. Cehennem ateşinden azad'edil-mek için Allah'a yalvarıp yakarır ve yüksek sesle niyazda bulunurlar, gündüz ise susuz kalırlar. Yumuşak huylu olup takvalı ve iyi kimseler olurlar, okları andırırlar, dosdoğrudurlar, onlara bakan kimse hasta olduklarını sanır, ama onlar hasta değildirler. Onların arasına karışıl-mıştır. Bu kavmin içine büyük bir musibet girmiştir."
Esbağ b. Nebata dedi M: Hz. Ali bir gün minbere çıkıp Allah'ı hamdü senada bulunup ölümden bahsederek şöyle dedi:
"Ey Allah'ın kulları, ölümden kurtuluş yoktur. Eğer ona karşı dursanız sizi yakalar, ondan kaçsanız bile peşinizden gelip sizi tutar.
Kurtuluşa bakın, kurtuluşa bakın, acele edip gidin, arkanızda sizi yakalamak isteyen mezar var. Mezarın sizi sıkıştırmasından korkup tedbirinizi alın. Onun karanlığına ve ıssızlığına karşı tedbir alıp sakının. Dikkat edin, mezar, Cehennem çukurlarından bir çukur ya da Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Dikkat edin, mezar, hergün üç kez şöyle der: "Ben karanlık yurduyum, ben kurt yurduyum, ben yalnızlık yurduyum." Dikkat edin, bunun gerisinde öyle bir gün (kıyamet günü) vardır ki, o günde küçük çocuklar yaşlanır, yaşlı kimselerse sarhoş olurlar. "Her hamile kadın çocuğunu düşürür, insanları sarhoş gibi görürsün, oysa sarhoş değildirler. Fakat bu sadece Allah'ın azabının çetin olmasındandır." (ei-Hacc, 2.) "Dikkat edin! Bunun da ötesinde daha şiddetli olan birşey vardır. O şeyin sıcaklığı şiddetlidir. Derinliği çok fazladır. Süsleri ve tokmaklan demirdendir, suyu irindir, bekçisinin adı Malik'tir ki, Allah için onda merhamet yoktur."
Hz. Ali, böyle dedikten sonra ağladı, yanındaki Müslümanlar da ağladılar. Sonra kendisi şöyle diyerek sözünü sürdürdü:
"Dikkat edin, onunda gerisinde bir Cennet vardır ki, genişliği göklerle yer genişliği kadardır. O, takva sahibi kimseler için hazırlanmıştır. Allah bizi ve sizi takva sahibi kimselerden kılsın. Bizi ve sizi elem verici azabdan korusun."
Vekî, Evfa b. Dilhem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Ali, bir hutbe irad edip şöyle dedi:
"Dünya, arkasını dönüp gitmek üzere olduğunu ilan etmekte ve sizinle vedalaşmaktadır. Ahiret ise, size yönelip gelmekte ve neredeyse sizinle buluşmak üzeredir. Bu gün, yanşa hazırlanma günü, yannsa ya-nş günüdür. Siz, gerisinde ecel bulunan günler içindesiniz, her kim eceli gelmeden, emelle yaşadığı günlerinde kusurlu davranırsa, yaptığı işler ziyanla sonuçlanır. Dikkat

edin, korktuğunuzda nasıl amel ediyorsanız ümit halinde de Allah için öyle amel edin. Dikkat edin, ben Cennet gibi birşey görmüş değilim ki, onu taleb eden kimse gaflet içinde uyumaktadır ve Cehennem gibi birşey de görmüş değilim ki, ondan kaçan kimse de gaflet içinde uyur. Bir kimseye hakk yarar sağlamazsa, bâtıl ona zarar verir. Bir kimse doğru yolda gitmezse, sapıklık onu eğri yola saptırır. Dikkat edin, siz buradan göçmekle emrolundunuz, azık için alçaldımz. Dikkat edin, dünya geniştir. İyi kötü herkes onun nimetlerini yer. Ahiret ise gerçek bir vaaddir. Orada muktedir olan bir hükümdar, hüküm verecektir. Dikkat edin, şeytan sizi fakirlikle korkutarak cimriliği ve hayasızlığı emreder.

Allah ise, mağfiret ve bol nimet vadeder. Allah'ın lütfü boldur. O, her şeyi bilir. Ey insanlar, yaşarken iyilik yapın ki öldükten sonra muhafaza olunasınız. Zira Allah, Cennet'ini kendisine itaat eden kimselere vaad etmiştir. Kendisine isyan edenleri ise, ateşiyle tehdit etmiştir. O ateşin homurtusu asla dinmez. Ona tutsak olan kimse kurtulamaz, orada bir tarafi kırılan kimsenin kırık yeri düzelmez. Oranın harareti şiddetlidir, çok derindir, suyu irindir. Sizin için en çok korktuğum şey, heva ve heveslerinize uyup uzun emel beslemenizdir. Heveslere uymak, insanı hak yoldan saptmr, uzun emel ise, insana ahireti unutturur."

Asım b. Damre'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bir adam, Hz. Ali'nin yanında dünyayı yerdi. Hz. Ali, ona şöyle dedi:

"Dünya, kendisine sadık olan kimse için bir sadakat yurdudur. Onu anlayan kimse için kurtuluş yoludur. Orada azık edinmek isteyen kimse için azık ve zenginlik yurdudur. Oraya Allah'ın vahyi inmiştir. Orada melekler namaz kılmıştır. Peygamberlerin mescidi oradadır, velilerin ticaret yeri orasıdır. Orada, Allah'ın rahmet ve Cennet'ini kazandılar. Dünya göçüp gitmekte ve sizden aynlmakta olduğunu ilan ettiği halde artık onu kim yerer? Onun kötülükleri, sevinçlere kanşmıştır. Onun belası ona olan yönelişe kanşmış, onun mihneti ona olan tutkuya bulaşmıştır. Ey emellerle kendini avutan ve dünyayı yeren adam! Dünya seni ne zamandan beri tuzağa düşürüp seni aldatmıştır? Atalanmn belaya çarpılıp düşmelerine mi aldandın? Yoksa toprak altında yatan annelerinin ve ninelerinin mezarlarına mı aldandın? Kendileri için şifa taleb edilen ve tabiblerden reçete yazmalan istenilen kimselere nice zamanlar hasta bakıcılık yaptın, onlan teselli ettin, ama senin tedavin onlara yarar sağlamadı. Ağlaman da onlara birşey kazandırmadı."

Süfyan-ı Sevrî ile A'meş, Ebu'l-Bahteri'nin şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Adamın biri, Hz. Ali'ye geldi. Onu abartılı bi şekilde övdü. -Aslında o, Hz. Ali'ye öfke duyuyordu- Hz. Ali, ona şöyle karşılık verdi: Ben senin dediğin gibi değilim. Ben senin kalbindeki şeyden daha üstünüm."

İbn Asakir'den rivayet olunduğuna göre adamın biri, Hz. Ali'ye şöyle demiş:

- Allah sana sebat versin.

Hz. Ali de ona şu karşılığı vermiş:

- Senin göğsünün üzerinde bana sebat versin."

İbn Ebu Dünya, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Emir, gökten yağmur damlalannın inişi gibi iner, her nefis içir Allah'ın yazdığı fazlalık veya noksanlık vardır. Bu noksanlık veya fazlalık, onun canında veya aile etrafında veya malında olur. Bir kimse, kendi nefsinde veya aile efradında veya malında noksanlık, başkasında da hata görürse bu onun için fitne olmasın. Müslüman kişi, dünyasını yaşamadığı takdirde onun yanında dünyadan bahsedildiğinde huşulu davranır. İnsanların karaktersiz ve alçak olanları dünyaya aldanırlar. Tıpkı bilgili perişan kimse gibi ki, ilk eleştirisinin yanında ganimet ve dünya malı kazanacağını bekler. Borçlanm ve ihtiyaçlarım gidereceğini sanır, aynı şekilde hainlikten uzak olan Müslüman kişi de iki güzellik arasındadır. Eğer Allah'a dua ederse, Allah katındaki şeyler onun için daha hayırlıdır. Eğer Allah, ona bir malı nasib ederse, bakarsın ki o, mal ve aile sahibi olmuştur. Dindar ve soylu olmuştur. Ya da Cenâb-ı Allah, ona ahirette bazı şeyler verecektir ki, ahiret onun için daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Zenginlik ve servet ikidir. Bunlardan dünya serveti ve zenginliği, mal ve takvadır. Ahiret serveti ve zenginliği ise, kalıcı olan salih amellerdir. Allah, bu iki servet ve zenginliği bazı kimselere bir arada verir."

Süfyan-ı Sevrî dedi ki: "Bu gibi sözleri, Ali'den başka güzelce söyleyebilen başka bir kimse yoktur."

Zebid el-Yamf den rivayet olunduğuna göre Muhacir el-Amirî şöyle demiştir: "Ebu Talib oğlu Ali, bir beldeye tayin ettiği bir valisine şöyle bir mektup yazıp gönderdi: "İmdi sen uzun süre halkından ayrı durma, zira valilerin kendi halkları ile aralarına perde çekmeleri, iki dağ arasındaki bir dar boğaz gibidir. Bu durumda onlar, işlerden çok az haberdar olurlar. Araya engel kovmak, halkla olan irtibatı koparır. Bu durumda onların büyükleri güçsüz olur, küçükleri büyük olur. Güzelleri çirkin, çirkinleri de güzel olur. Hakla batıl birbirine karışır. Zira vali bir beşerdir. İnsanların kendisinden gizledikleri işlerden haberi olamaz. Halkın alnında yalana veya doğru olduklarını gösteren işaretler yoktur ki, araya yumuşak bir perde koymakla haklara müdahale edilmesine engel olamazsın. Sen, şu iki tipten birisin: Ya hakkı vermekte cimri davranan bir kimsesin. O zaman vermen gereken hakkı ne diye vermeyip engelliyorsun? Sergilemen gereken güzel huyu ne diye reayandan esirgiyorsun?

Ya da sen, cimrilik ve engellemekle mübtelâ bir adamsın. Bu takdirde sahip olduğun nimetler, çabucak elinden gider ve senden ümitlerini kestikleri takdirde insanlar hiçbir ihtiyaçlarım sana söylemezler. Oysa insanların şikayet ve haksızlıkları dile getirip adalet isteme gibi birçok ihtiyaçları vardır ki, bunları sana söylemeleri gerekiyor. Sana bu anlattığım şeylerden yararlan, payına düşen ibreti al ve inşaallah Rabbim seni doğru yola iletir."

Medainî dedi ki: Hz. Ali, valilerinden birine şu mektubu göndermişti: "Yavaş ol bakalım. Öyle görüyorum ki sen miadını doldurmak üzeresin. Aldanan kişinin hasrete duçar olacağı bir yerde, sana yaptığın işleri anlatmış bulunuyorum. Tevbeyi zayi eden ve zalim olan kimsenin bu yaptığı kötülüklerden geri dönmeyi temenni ettiği bir makamda sana bunları anlatıyorum."

Hüşeym, Şa'bi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Bekir, şiir söylerdi. Ömer, şiir söylerdi. Ali, şiir söylerdi. Ama Ali ,bunlardan daha iyi bir şairdi."
Ebu Bekr b. Büreyd, Ebu Ubeyde'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Muaviye, Ali'ye şöyle bir mektup gönderdi: Ey Hasan'ı babası! Benim birçok faziletlerim var. Benim babam cahiliye döneminde liderdi. İslâmiyet döneminde de ben hükümdar oldum. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m hısımı mü'minlerin dayısı ve vahiy katibiyim."
Hz. Ali de, Muaviye'ye şöyle bir mektup gönderdi: "Ey ciğer yeyicisi-nin oğlu! Sen faziletlerinle Ali'ye karşı övünüyor musun?"
Böyle dedikten sonra azadhsma şöyle dedi: 'Yaz bakalım ey çocuk!"
"Peygamber Muhammed, benim kardeşim ve kaympederinidir, şe-hidlerin efendisi Hamza da amcamdır.
Sabah akşam meleklerle birlikte uçan Cafer ise, anamın oğludur.
Muhammed'in kızı, benim evimde ve benim zevcemdir. Onun canı benim canımla, onun kanı benim kanımla birbirine karışmıştır. Muhammed'in iki torunu, Fatıma'dan doğmuş olup benim çocuklarımdır. Hanginiz benim kadar ondan nasib almışsınız?
Küçücük bir çocuk olup ergenlik çağına erdiğim zaman sizden önce İslâm'a girmiştim."
Muaviye, adamlarına dedi ki: "Bu mektubu saklayın, Şamlılar okumasınlar. Okudukları takdirde Ebu Talib oğlu Ali'nin tarafına yönelirler."
Zübeyr b. Bekkar ile diğerleri, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Rasûlullah (s.a.v.)'m yanında Hz. Ali'nin, şu şiiri okuduğunu işittim:
"Ben Mustafa'nın kardeşiyim, soyumda şüphe yoktur. Onunla birlikte büyüdüm, onun iki torunu benim çocuklarımdır.
Benim ve Rasûlullah'ın dedesi aynıdır. Fatıma, zevcemdir. Bu sözümde yalan yoktur. İnsanların hepsi sapıklık, şirk ve inkar şaşkınlığı içinde iken ben Muhammedi tasdik ettim.
Allah'a hamd edip şükrediyorum ki O'nun ortağı yoktur.
O, kuluna iyilik yapar ve sonsuza dek bakidir."
1.Ali bu şiirini tamamladığı zaman Rasûlullah (s.a.v.) gülümsedi ve: "Doğru söyledin ey Ali" dedi.
Bu rivayetin senedinde münkerlik vardır ve şiirde de karışıklık var-
Harız îbn Asakir, Esbağ b. Nebata'nın şöyle dediğini rivayet etmiş-«r: «Adamın biri, Hz. Ali'nin yanma gelip şöyle dedi:
Ey mü'minlerin emin! Benim bir ihtiyacım var. O ihtiyacımı sana tmeden önce Allah'a arzettim. Eğer bu ihtiyacımı giderirseı Al- hamd eder, sana da teşekkür ederim. Eğer ihtiyacımı gidermezsen
Allah'a hamd eder ve seni de mazur görürüm. Hz. Ali, o adama şöyle dedi:
- İhtiyacını yere yaz. Zira ihtiyacını bana söylerken yüzündeki zilleti görmek istemiyorum.
Adam da ihtiyacını yere: "Ben muhtacım." diye yazdı. Hz. Ali de ona:
- Sana bir elbise vereceğim, dedi. Getirilen elbise, o adama teslim edildi. Adam da elbiseyi alıp giydi, sonra şöyle dedi:
"Bana güzellikleri çürüyecek bir elbise giydirdin.
Ben de sana güzel övgülerden örülmüş bir elbise giydireceğim.
Eğer benim güzel övgüme erişirsen, büyük bir üstünlüğe erişmiş olursun.
Sana söylediğim bu övgüleri elbisene bedel saymak istemiyorum.
Güzel Övgü, sahibinin anısını yaşatır. Tıpkı yağmur gibi, onun serpintileri dağları ve ovaları diriltir.
Karşılaştığın bir hayır hususunda zamana cimrilik yapma.
Zira her kul, işlediği amelin karşılığını görecektir."
Hz. Ali, o adama:
- Sana birkaç dinar da vereceğim, dedi ve yüz dinar getirip o adama verdi. Yanında duran Esbağ, ona şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emiri! Hem elbise hem de yüz dinar mı veriyorsun bu adama?
- Evet. Zira ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "İnsanları hak ettikleri konuma koyun." Bu adamın da benim yanımdaki konumu bunu gerektiriyor.»
Hatib el-Bağdadî, Hz. Ali'nin şöyle bir şiir yazdığını söylemiştir:
"İnsanların kalpleri sıkışıp geniş gönülleri daraldığı zaman, sıkıntılar kalbe yerleştiği ve büyük felaketler gönülde yer yapıp mekan tuttuğu zaman,
Başa gelen sıkıntıyı gidermenin yolunu görmediğin zaman,
Akıllı kimsenin bu sıkıntıları gidermek için çare bulamadığı zaman, ümitsizliğe düştüğünde sana imdat gelir.-
Onunla sana yakın ve duana icabet eden zat, sana lütufta bulunur.
Hadiseler peşpeşe sıralandığı ve son kerteye varıldığı zaman artık onun peşisıra yakın bir genişlik gelecektir."
Ebu Bekir Muhammed b. Yahya es-Solî, mü'minlerin emiri Ebu Ta-lib oğlu Ali için şöyle bir şiir söylemiştir:
"Büyük hadise karşısında sabret.
Şevkini güzel bir sabırla tedavi et, sabırsızlanma.
Eğer bir gün sıkıntıya düşersen de, uzun zaman içinde mutlaka genişliğe kavuşursun.
Rabb hakkında kötü zan besleme, çünkü Cenâb-ı Allah, güzelliğe daha layıktır.

Sıkıntının peşi sıra genişlik gelir.
Allah'ın sözü, sözlerin en doğrusudur.
Eğer akıllar rızkı çekip getirselerdi o zaman rızık, akıllı kimselerin yanında olurdu.
Nice mü'min var ki, bir gün aç kalırlar.
Ama yakında, kokulu Selsebil ırmağının suyundan kana kana içeceklerdir."
Dünya, noksanlıklardan münezzeh olan Allah katında o kadar önemsizdir ki, kendi nezdinde kıymetli olan mü'min kimseyi aç bırakır, kıymetsiz olan köpeği doyurur, kâfir kimse yeyip içer, giyip güzel meta-lardan yararlanır, mü'min kimse ise aç ve çıplak kalır. Bu da hakimler hakimi Allah'ın hikmetinin gereğidir.
Ali b. Cafer el-Verrak, mü'minlerin emiri Ebu Talib oğlu Ali için şöyle bir şiir söylemiştir:
"Elbiselerin en sağlamını giydiğin zaman bu elbise erkeklerin süsü olur. Giyen kimse bu elbiseyle onurlanıp yükselir.
Elbise hususunda mütevazi olmayı bırak. Bunu huşulu olmanın bir gereği sayma.
Zira Allah, içinde gizlediğin şeyleri bilir.
Eğer sen günahkar bir kulsan, elbisenin eski püskürüğü Allah katında derecem arttırmaz.
Sen Allah'tan korkup haramlarından sakındığın takdirde elbisenin pahalı ve kıymetli oluşu sana zarar vermez."
Bu da, şu hadis-i şerifte anlatılan hususa tıpa tıp uymaktadır:
"Doğrusu Allah, sizin suretlerinize ve elbiselerinize bakmaz. O, sadece sizin kalplerinize ve amellerinize bakar."
Sevrî dedi ki: "Dünyada zahittik, aba giymek ve kuru ekmek yemekle olmaz. Zahitlik, ancak uzun emel sahibi olmamakla elde edilir."
Ebu'l-Abbas Muhammed b. Yezid b. Abdi'l-Ekber el-Muberreu dedi ki: Hz. Ali'nin kılıcı üzerinde şu ibare yazılı idi:
'insanların dünyaya karşı tutku ve tedbirleri vardır. Hevesin amacında da akıl ve paçaları sıvama vardır.
Rablerine itaat ederlerse, akıl onları taatlerden alıkoyar ve sözünü ettiğimiz tutkudan ötürü insanların yaşantılarının saflığı keder ve üzüntüyle karışmıştır.
Rızıklar taksim edilirken akılları sayesinde kendilerine verilmiş değildir.
Lakin o rızıklar, onlara takdir gereği ölçülü olarak verilmiştir.
Nice akıllı ve edip kimse vardır ki, rızık ona bol verilmez.
Nice ahmak kimse de vardır ki, taksirli olmakla birlikte dünyalığına kavuşmuştur.
Eğer rızık güç ve kuvvetle elde edilseydi doğan ve şahinler, serçelerin rızıklarım alıp uçururlardı."
Asmaî, Şa'bî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Ebu Talib oğlu Ali, bir adamla arkadaşlık etmesini istemediği bir adama şöyle dedi:
"Cahil kimse ile arkadaşlık etme, ondan sakın, nice cahil kimse vardır ki, kendisi ile arkadaşlık eden yumuşak huylu kimsenin bu huyunu alıp götürür.
Kişi arkadaşıyla ölçülür, arkadaşı kötü ise kendisi de kötüdür. Eşya da eşya ile ölçülür, benzerlerine bakılır ve kıymeti takdir edilir. Karşılaştıkları esnada kalbden kalbe bir yol vardır."
Amr b. Alâ, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Ali, Fatı-ma'nm mezarı üzerinde durup şu şiiri okudu:
"Ebu Erva'yı andım, geceyi geçirdim, sanki ben geçmişte kalan kederleri geri çevirmeye vekilim.
Her iki dostun bir araya gelmesinin ayrılışı vardır.
Ölümden önceki bütün vakitler azdır.
Benim dostları birer birer arayışım, onları kaybedişim, dostluğun 4 devam etmeyeceğini gösteriyor.
Kendilerinden ayrıldığım dostlarım benim hatıramı unutacak, dostluğumu aklından çıkarıp hatırlamaz olacaktır.
Benden sonra da her dostun bir dostu olacaktır.
Eğer bir gün ecelim gelip hayattan koparsam,
Ardım sıra ağlayan kadınların ağlayışları az sürecektir."
Şairin biri, Hz. Ali için şu şiiri söylemiştir:
"Ölümlü olan kimsenin alçak gönüllü olması gerekir. Kişiye dünyada kıt kanaat geçirebileceği bir rızık yeterlidir. Kişinin anlatılamayacak derecede keder ve tutku sahibi olmaması gerekir.
Rabbimizin yaptıkları çok güzeldir.
Onun takdir ettiği rızıklar elimizden kaçacak değildir.
Ey adam! Yakında sen, konuşmaları sessizlik olan bir kavmin yanına göçüp gideceksin (ölülerin arasına karışacaksın)"
Bu fasıl çok uzayabilirdi, ancak biz, yeteri kadar şiirleri nakletmekle yetindik. Allah'a hamd ve minnet olsun.
Hammad b. Seleme, Eyyüb es-Sahtiyanî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Bekir'i seven, dini dimdik ayakta tutmuş olur. Ömer'i seven, yolu açıklamış olur. Osman'ı seven, Allah'ın nuruyla aydınlanmış olur. Ali'yi seven, sağlam kulpa tutunmuş olur. Rasûlullah'ın ashabı hakkında güzel söz söyleyen, münafıklıktan uzak kalmış olur." [2]

Şaşılacak Garîp Bîrşey

İbn Ebi Hayseme, Abdürrezzak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir defasında yanımızda hiçbir kimse olmadığı bir sırada karşısında durduğum Mamer bana gülümseyince, kendine:
- Neyin var? diye sordum. O da şöyle cevap verdi:
- Kûfelilere şaşıyorum. Sanki Küfe şehri, Ali'nin sevgisi üzerine kurulmuş. Onlardan hangisiyle konuştuysam en ılımlıları bile Ali'yi Ebu Bekir ve Ömer'e üstün tutuyor. Onlardan biri de Süfyan-ı Sevrî'dir.
- Sen Süfyan-ı Sevrfyi gördün mü? (Bu soruyu sorarken onu görmesi büyük bir hadiseymiş gibi sanıyordum.)
- O da ne ki: Eğer adamın biri bana: "Ali, bana göre Ebu Bekir'le Ömer'den daha üstündür," dese onu ayıplamam. Ebu Bekir'le Ömer'in faziletlerini sayıpta Ali'nin onlardan üstün olduğunu söylerse, bunu yadırgamam. Eğer bir adam bana: "Ömer,bana göre Ebu Bekir ile Ali'den üstündür." derse, onu da azarlamam."
Abdürrezzak dedi ki: îkimiz ıssız bir yerde oturmakta iken bunu Ve-ki b. Cerrah'a anlattım. O, benim bu sözlerimi hayretle karşıladı. Süf-yan'm nasıl olur da böyle birşey dediğini söyledi ve güldü. Sonra da şöyle dedi: "Süfyan, işi bu noktaya kadar götürecek kimse değildir, ancak o bize açıklamadığı hususları Mamer'e açıklamıştır."
Ben Süfyan'a şöyle diyordum: "Ey Ebu Abdillah! Ali'yi, Ebu Bekir'le Ömer'e üstün tutarsak buna ne dersin?" Süfyan, benim bu sorum karşısında bir süre susuyor, sonra şöyle diyordu: Korkarım ki bu, Ebu Bekir'le Ömer'e dil uzatmak olur. Onun için biz bu hususta susuyor, birşey söylemiyoruz."
Abdürrezzak dedi, ki: İbn Tevmi yani Mamer'e gelince o dedi ki: Babamın şöyle dediğim işittim: "Ebu Talib oğlu Ali'nin üstünlüğü yüz menkıbe iledir. Ayrıca onlara menkıbeleri hususunda da ortak olmuştur. Ben, Osman'ı Ali'den daha çok seviyorum."
Bu sözlerde karışıklık vardır. Belki de Mamer, bunları birbirine karıştırmıştır. Çünkü Kûfelilerin bazılarından nakledilen meşhur rivayetlerde anlatıldığına göre onlar, Ali'yi, Osman'dan üstün görürlermiş. Ama Ebu Bekir ile Ömer'den asla üstün görmezlermiş. Ebu Bekir'le Ömer'in diğer sahabelere üstünlüğünü, ancak geri zekalı kimseler bilemez. Şu imamlara gelince onlar nasıl bilmesinler? Hatta Eyyüb ve Dare Kutni gibi birçok âlim: "Ali'yi Osman'a üstün tutan kimse, Muhacirlerle Ensâr'ı tahkir etmiş olur." demişlerdir. Bunlar, doğru, sahih ve güzel sözlerdir.
Yakub b. Ebi Süfyan, Ebu Salih el-Hanefî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Talib oğlu Ali'nin Kur'ân'ı alıp başı üzerine koyduğunu gördüm. Öyle ki Mushafm yapraklarının hışırtılarını işitiyordum. Sonra Ali şöyle dedi:
"Allah'ım, bunlar Mushaf taki hükümleri ümmete tatbik etmeme engel oldular. Bari sen bu Mushaf taki şeylerin sevabını bana ver. Allah'ım, ben bunları usandırdım, bunlar da beni usandırdılar. Ben bunlara öfke duydum, bunlar da bana öfke duydular ve beni huy ve karakterimin dışına sürüklediler. Bende görülmeyecek olan bir ahlakı meydana getirdiler. Allah'ım, sen beni bunlardan daha hayırlı kimselerle karşılaştır ve bunlara benden daha şerli bir kimseyi getir. Allah'ım, bunların kalplerini tuzun suda eriyişi gibi eritip öldür." Hz. Ali, bu sözlerini Kûfeliler hakkında sövlemişti.
İbn Ebi Dünya, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu gece rüyamda Rasülullah (s.a.v.)'ı gördüm. Kendisine şöyle dedim:
- Ya Rasûlallah, senin bu ümmetinden gördüğüm eğrilik ve husumet nedir?
- Onlara beddua et.
- Allah'ım, beni bunlardan daha hayırlı kimselerle karşılaştır. Ve benden daha kötü bir kimseyi bunların başlarına getir." Hz. Ali, bu rüyayı gördüğü gün evinden çıktı. İbn Mülcem onu öldürdü."
"Kitabü'l-Kader" adlı eserinde Ebu Davud, şöyle bir rivayette bulunmuştur: "Haricilerin savaşı esnasında arkadaşları Hz Ali'yi, her gece onar nöbetçi ile koruyorlardı. Bu muhafizlar geceleyin mescidde silahlı olarak nöbet tutarlardı. H7. Ali, onları görünce şöyle sordu:
- Burada niçin oturuyorsunuz?
- Senin için nöbet tutuyoruz ve seni koruyoruz.
- Sema ehline karşı mı beni koruma altına alıyorsunuz? Yerde olacak şeyler önce semada kararlaştırılır. Benim üzerimde Allah tarafından sağlam bir kalkan vardır. Her insanın meleklerden bir muhafızı vardır. O insana, bir hayvan veya başka birşey saldırmak istediği zaman melek, ona: "sakın, sakın" der. Ama kader gelip çattığı zaman muhafiz olan melek o insanın yanından uzaklaşır. (Başka bir rivayette anlatıldığma göre Hz. Ali şöyle demiştir: Her insanı koruyan iki melek vardır. Kader gelip çattığı zaman o muhafiz melekler, onu bırakıp giderler). Bir kul kendisinin başına gelecek olan şeyr~ mutlaka geleceğini ve kaderinde yazılı olmayan bir şeyle de karşılaşmayacağını kesin olarak bilmedikçe imanın tadını alamaz."
Hz. Ali, her gece mescide girer ve orada namaz kılardı. Sabahında Öldürüleceği gece olduğu zaman Hz. Ali, o gece biraz muzdarib olup rahatsızlandı. Aile efradım topladı, onlarla görüştü. Sabah vakti mescide giderken kazlar onun yüzüne karşı bağırıştılar. Halk, onları susturdu. Hz. Ali ise: "Bırakın bunları, bunlar benim için ağıt döküyorlar." dedi. Mescide çıktığı zaman İbn Mülcem, onu vurdu ve önceki sayfalarda anlattığımız hususlar meydana geldi. İnsanlar:
- Ey müminlerin emiri! Murad kabilesinin bütün ferdlerini öldürelim mi? diye sorduklarında Hz. Ali, şu cevabı verdi:
- Hayır, sadece İbn Mülcem'i hapsedin ve tutukluluk halinde ona iyi davranın, eğer ölürsem onu öldürün. Eğer yaşarsam, yaralara karşılıklı kısas vardır.

Bu hadise üzerine Hz. Ali'nin kızı Ümmü Külsüm, şöyle demeye başladı: "Eyvah sabah namazına! Kocam, mü'minlerin emir Ömer sabah namazında öldürüldü, mü'minlerin emiri babam Ali de sabah namazında vuruldu!"
Vurulduğu zaman Hz. Ali'ye sordular:
- Senden sonraki halifeyi belirlemiyecek misin?
- Hayır. Ben, Rasûlullah'm sizi halifesiz bıraktığı gibi halifesiz bırakıyorum. Eğer Allah, size hayır murad ederse, er hayırlınızı halife seçmekte sizi bir araya getirecektir. Tıpkı Rasûlullah'tan sonra en hayırlınızı halife seçmekte bir araya geldiğiniz gibi.
Bu da dünyadaki son deminde Hz. Ali'nin, Ebu Bekir'in fazilet ve üstünlüğünü itiraf etmesi idi.
Tevatür yoluyla sabit olduğuna göre Hz. Ali, halifeliği zamanında Kûfe'de emirlik sarayında şöyle bir nutuk irad etmiştir:
"Ey insanlar! Peygamberlerden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebu Bekir'dir, sonra Ömer'dir. Eğer üçüncünün adım belirlemek isteseydim belirlerdim."
Rivayete göre Hz. Ali, bu hutbesini irad edip minberden inerken de Şöyle- demiştir: "Ömer'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Osman'dır, sonra yine Osman'dır."
Hz. Ali, vefat ettiği zaman aile efradı onu yıkayıp defnettiler. Namazını oğlu Hasan kıldırdı ve dört tekbir aldı. Başka bir rivayette anlatıldığına göre dörtten fazla tekbir almıştır. Hz. Ali, Kûfe'de Darü'l-Hüafe'ye defne dil mistir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Küfe camimin kıblesinde bulunan Âl-i Ca'de b. Hübeyre'nin evindeki bir odaya defnedilmiştir ki, bu odada Babü'l-Verraki'nin hizasmdadır. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Ali, Küfe dışında defnedilmiş tir. Künaseye defnedildiğine veya çöle defnedildiğine dair rivayetler de vardır.
Şerik el-Kadi ile Ebu Nuaym Fadl b. Dekin dediler ki: "Hz. Ali'nin mübarek cesedini oğlu Hasan, Muaviye ile barış yaptıkta sonra Kûfe'den nakledip Medine'ye götürmüş ve orada Rasûlullah'm kızı Fa-tıma'nın mezarının yanına Baki mezarlığına defnetmiş tir."
İsa b. Dab dedi ki: "Hz. Ali'nin mübarek cesedini bir sandukaya koyup deveye yükleyerek götürdüler. Onu Tayy kabilesinin bulunduğu beldeden götürürlerken cesedi taşımakta olan deveyi kaybettiler. Tayy kabilesi, devenin üzerindeki sanduka içinde mal olduğunu zannederek yakaladılar. Sandukayı açtıklarında içinde bir ceset bulunduğunu gördükleri zaman onu kendi beldelerine defnettiler ve mezarı da şimdiye kadar bilinmemektedir."
Meşhur rivayete göre -Hz. Ali'nin mezarı, Abdülmelik b. îmran'm da anlattığı gibi şimdiye dek Küfe'de bulunmaktadır. Yine Abdülmelik b. îmran'm ifadesine göre halife Hişam zamanında Emevilerin valisi Ha-lid b. Abdullah el-Kasrî, bazı binalar inşa etmek için bir takım evleri yıktığı zaman yıktığı yerlerdeki evlerden birinde bir mezar görmüş, mezarı açıp baktığında içinde saçı sakalı ağarmış bir ceset görmüş ve bu cesedin de Hz. Ali'ye ait olduğunu anlayınca yakmak istemiş, halk ona: "Ey emir! Emeviler senden bütün bu kötülükleri yapmam istemiyorlar, niçin böyle yapıyorsun?" deyince o da Hz. Ali'nin cesedini bir çuhaya sararak oraya yeniden defnetmişti. Anlatıldığına göre Hz. Ali'nin cesedi oradan alınıp başka yere götürülünceye kadar mezarının bulunduğu evde kimse oturamamıştır. îbn Asakir, böyle bir rivayette bulunmuştur.
Sonra Hz. Ali'nin oğlu Hasan, Abdurrahman b. Mülcem'i zindandan çıkarıp yamna getirmişti. İnsanlar onu, yakmak için odun ve neft getirip oraya yığmışlardı: Hz. Ali'nin çocukları onlara: "Bırakın da biz bundan Öcümüzü alalım." demişlerdi. Bunun üzerine îbn Mülcem'in elleri ve ayakları kesilmiş, buna rağmen asla sabırsızlık göstermemişti. Bu haliyle de Allah'ı zikretmeye ara vermemişti. Gözlerine mil çekildi, yine Allah'ı zikrediyor ve îkra sûresini baştan sona okuyordu. Okurken de gözlerinden yanaklarına yaşlar akıyordu. Sonra dilini koparmak istediler. Ancak o zaman şiddetli şekilde sızlanmaya ve sabırsızlık göstermeye başladı. Bunun sebebini kendisine sorduklarında şu cevabı verdi: "Dünyada bir an bile Allah'ı zikretmeksizin boş durmaktan korkarım." Böyle dediği esnada öldürüldü ve ateşle yakıldı. Allah onu kahretsin.
Muhammed b. Sa'd dedi ki: "îbn Mülcem, esmer tenli, güzel yüzlü, parlak şimali bir adamdı, saçları kulak yumuşaklarına kadar uzanıyordu. Alnında secde izi vardı."
Âlimler dediler ki: İbn Mülcem'in öldürülmesi için Hz. Ali'nin oğlu Abbas'ın buluğa ermesine kadar beklenilmedi. Çünkü o babasının Öldürüldüğü gün küçük idi.
Dediler ki: Hz. Ali'nin oğlu Abbas'm buluğa ermesine kadar beklenilmedi, çünkü îbn Mülcem kısas olarak değil de savaş suçlusu olararak öldürüldü. Doğrusunu Allah bilir.
Hz. Ali, hicri kırkıncı senenin ramazan ayının onyedinci gününde "cuma günü" vuruldu. Bu hususta ihtilaf yoktur. Bazıları onun vurulduğu gün öldüğünü, bazıları ise ramazanın on dokuzuncu günü "pazar günü" Öldüğünü söylemişlerdir.
Fellas dedi ki: Hz. Ali, ramazanın yirmibirinci gecesinde vuruldu ve yirmi dördüncü gecesinde vefat etti. Vefat ederken elli küsur veya elli sekiz yaşındaydı. Bazıları ise altmışüç yaşında iken vefat ettiğini söylemişlerdir. Meşhur olan rivayet de budur.
Muhammed b. Hanefi'ye, Ebu Cafer el-Bakır, Ebu îshak es-Sebü ve Ebu Bekir b. îyas bu görüştedirler. Bazıları ise, Hz Ali'nin altmışdört yaşında ya da altmışüç yaşında iken • vefat ettiğini söylemişlerdir. Ebu Cafer el-Bakır ise, altmışbeş yaşında iken vefat ettiğini söylemiştir.
Hz. Ali'nin halifeliği dört sene dokuz ay sürmüştür. Bazları ise, halifeliğinin dört sene sekiz ay ve yirmiüç gün sürdüğünü söylemişlerdir. Allah ondan razı olsun.
Cerir, Muğire'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, karısı Fahite binti Kurta ile birlikte bir yaz gününde uyumakta iken Hz. Ali'nin ölüm haberini aldı. Yatağından kalkıp oturdu ve: "înnâ lillahi ve innâ ileyhi raciun." dedi. Ağlamaya başladı.

Karısı Fahite, ona şöyle dedi:
- Bak hele şuna sen! Dün Ali ile savaşıyordun, bugün ise onun ölümü için ağlıyorsun.
- Yazıklar olsun sana! Ben, Ali'nin kaybedilen hilmine, ilmine, faziletine, İslâm'a bizden önce girişine ve hayırlı bir kimse olduğuna ağlıyorum."
"Şeytanın Hileleri" adlı kitabında İbn Ebu Dünya şöyle dedi: "Mua-viye'nin komutanlarından Şamlı birisi, bir gece oğlun öfkelendi, onu evinden kovdu. Oğlu da evden çıktı, ama nereye gideceğini bilemediği için kapının önünde oturdu. Bir müddet uyudu, sonra uyandığında kapılarım, yabani ve siyah bir kedinin tırmalamakta olduğunu gördü, içerideki evcil kedileri kapıya geldiğinde yabani kedi, içeridekine şöyle dedi:
- Yazıklar olsun sana, kapıyı aç hele.
- Açamam.
- Yazıklar olsun sana! Yiyebileceğim birşey getir bana. Aç ve yorgunum, şimdi Kûfe'den geliyorum. Bu gece orada büyük bir hadise meydana geldi. Ebu Talib oğlu Ali öldürüldü.
- Vallahi evde her ne varsa hepsinin üzerine sahiplerim Besmele çekip Allah'ın adını anonslardır. Sadece üzerinde et pişirilen bir şiş var. O şiş üzerinde sahibini et pişirir.
- O şişi bana getir.
İçerideki kedi o şişi getirip kapıda duran yabani kediye verdi. Yabani kedi de şişi yalamaya başladı. Böylece ihtiyacını giderip geri döndü. Bu manzarayı dışarıda kapı önünde oturmakta olan ev sahibinin oğlu görüyor ve kediler arasında geçen konuşmayı işitiyordu. Kalkıp kapıyı vurdu. Babası kapıya geldi ve:
- Kim o? diye sordu, oğlu da şu cevabı verdi:
- Kapıyı aç.
- Yazıklar olsun sana! Neyin var?
- Kapıyı aç.
Babası kapıyı açtı, oğlu içeri girdi ve gördüğü şeyi babasına anlattı. Babası da ona şöyle dedi:
- Yazıklar olsun sana, yoksa bu gördüğün bir rüya mıydı?
- Hayır, vallahi.
- Yazıklar olsun sana, yoksa benden sonra delirdin mi sen?
- Hayır vallahi. Durum, tıpkı sana anlattığım gibidir. Şimdi sen Muaviye/nin yanına git ve sana söylediklerimi, ona da anlat ve bu sözümü muhafaza et.
Ba.ba evden çıkıp Muaviye'nin konağına gitti. İçeri girmek için izin istedi, izin verildi. îçeri girdi. Durumu oğlunun anlattığı şekilde Muavi-ye'ye anlattı. Onlar da bunun tarihini belirlediler ve postanın gelmesini beklediler. Posta geldiğinde durumun, anlatıldığı gibi cereyan ettiğini anladılar."
Ebu'l-Kasım, Amr b. Esamm'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin'e şöyle dedim:
- Şiiler, kıyamet gününden önce Ali'nin tekrar dünyaya geleceğini iddia ediyorlar.
- Yalan söylüyorlar. Bunlar aslında Ali'nin taraftarı değildirler. Eğer onun kıyametten önce dünyaya yeniden geleceğini bilseydik, onun zevcelerini başkalarıyla evlendirmez, malım da paylaştırmaz dik." [3]

Hz. Ali'nin Oğlu Hasan'ın Halifeliği

Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Hz. Ali (r.a), îbn Mülcem tarafından vurulduğunda Müslümanlar, Hz. Ali'ye şöyle dediler:
- Ey mü'minlerin emiri, yerine bir halife tayin et.
- Hayır ben, Rasûlullah (s.a.y.)'ın sizi halifesiz bıraktığı gibi halifesiz bırakacağım. Eğer Allah, size hayır murad ederse, Rasûlullah't an sonra en hayırlınızı halife seçme hususunda ittifak ettiğiniz gibi benden sonra da en hayırlınızı halife seçmekte ittifak edersiniz.
Hz. Ali, vefat edince oğlu Hasan namazını kıldırdı. Çünkü o, Ali'nin en büyük oğlu idi. Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi sahih kavle göre Hz. Ali, Kûfe'de emirlik köşküne defnedilmiştir. Hz. Ali'nin defin işi tamamlandığı zaman Hz. Hasan'a ilk olarak Kays b. Sa'd b. Ubade gelip: "Elini uzat, Allah'ın kitabı ve peygamberinin sünneti üzerine seninle be/atlaşayım." dedi Hz. Hasan sustu. Kays, onunla bey'atlaştı. Sonra da halk gelip Hasanla bey'atlaştı. Bu bey'atlaşma, Hz. Ali'nin vefat ettiği günde olmuştu. Hz. Ali, bir kavle göre vurulduğu gün vefat etmiştir ki, o gün hicri kırkıncı senenin ramazan ayının onyedinci günü olan cuma günü idi. Başka bir rivayete göre ise, vuruluşundan iki gün sonra vefat etmiştir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Ali, ramazanın son on gününde vefat etmiştir. Hz. Hasan'm halifeliğe geçtiği gün Kays b. Sa'd Azerbeycan valisi idi. Kays'm eli altında 40.000 savaşçı vardı. Bunlar, Hz. Ali'ye ölüm üzerine bey'at etmişlerdi. Ali vefat edince Kays b. Sa'd, Şamlılarla savaşmak üzere harekete geçmesi için Hz. Hasan'a ısrar etti. Hz. Hasanda Kays'ı Azerbeycan valiliğinden azledip yerine Ubeydullah b. Abbas'ı atadı. Hasan, kimse ile savaşmak istemiyordu. Ancak etrafındakiler

zorlayarak onu bu görüşünden vazgeçirdiler ve benzeri duyulmamış büyük bir ordu teşkil ettiler. Hasan, bu ordunun 12.000 kişilik öncü kuvvetlerinin basma Kays b. Sa'd b. Ubade'yi komutan olarak tayin etti. Kendisi de diğer askerlerle onun peşi sıra Şam'a doğru harekete geçti ki, Muaviye ve Şamlılarla savaşsın. Medain'e uğradığında orada mola verdi. Öncü kuvvetler ilerlediler, kendisi Medain dışında ordugah kurmuş iken biri: "Dikkat edin! Kays b. Sa'd b. Ubade öldürüldü!" diye bağırdı İnsanlar ayaklandılar. Birbirlerinin eşyalarını yağmaladılar, hatta Hasan'm taht-ı revanim da yağmalamışlardi. Nihayet onlar, Hz. Hasan'ın üzerinde oturmakta olduğu sergisini de elinden zorla almak istediler. Kendisi bineğine binerken biri onu ya-rayladı. Hareket edemeyecek hale geldi. Hasan, onlara çok kızdı. Bineğine binip gitti ve Medain'deki beyaz köşke girip konakladı, yaralı haldeydi. Onun Medain'deki valisi, Sa'd b. Mesud Sakafi idi. Sa'd, Cisr savaşının komutanı Ebu Ubeyd'i kardeşi idi. Askerler köşke yerleştikleri zaman Muhtar b. Ebi Ubeyd (Allah onu kahretsin.), amcası Sa'd b. Mes'ud'a dedi ki:

- Şeref ve servet sahibi olmak istemez misin?
- Neymiş bu şeref ve servet?
- Ali'nin oğlu Hasan'ı yakalayıp zincire vuracak ve Muaviye'ye göndereceksin.
- Allah sizi kahretsin ve teklifinizi de kahretsin. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızı Fatıma'nın oğluna ihanet mi edeceğim?

Hasan, askerlerinin etrafından dağılıp gittilerini görünce onlara öfkelendi ve Şamlılara doğru gitmekte iken Muaviye'ye bir mektup göndererek barış pazarlığında bulunmayı teklif etti. Muaviye de ona Abdullah b. Amir ile Abdurrahman b. Semüre'yi gönderdi. Bunlar, Kûfe'ye gelip Hz. Hasan'a istediği malları verdiler. Hz. Hasan da Kûfe'deki beytül maldan 5.000.000 dirhem alacağına dair bir şart ileri sürdü ve ayrıca Dâr Ebcerd'in haracının kendisine verilmesini ve kendisinin duyacağı şekilde Ali'ye sövülmem e sini şart koştu. Eğer bu şartlarına uyulursa, halifelikten vaz geçeceğini ve idareyi Muaviye'ye bırakacağını, böylece Müslümanların kanlarının akıtılmasını önleyeceğini söyledi. Bu şartlar üzerinde barış antlaşması yaptılar ve yönetim bütünüyle Muaviye'nin eline geçmiş oldu. Bunun detayları ileriki sayfalarda verilecektir. Hz. Hasan'm bu girişimine kardeşi Hüseyin razı olmadı. Hasan'ı kınadı. Aslında Hasan'm yaptığı doğruydu. Nitekim bunun delilini de yakında anlatacağız.

Hasan, öncü kuvvetlerinin komutanı Kays b. Sa'd'a haber göndererek Muaviye'ye itaat etmesini ve emrini dinlemesini emretti Ancak Kays b. Sa'd, bunu kabule yanaşmadı, hem kendisinin hem de Muaviye'nin emri dışına çıkarak kendisine uyan adamlarıyla birlikte bir tarafa çekildi. Sonra dönüp Muaviye'ye yakın bir zamanda bey'at etti. Nitekim bunu da ileriki sayfalarda anlatacağız.

Meşhur rivayete göre Hasan, hicretin kırkıncı senesinde Muaviye'ye bey'at etmiştir. Bu yüzden bu seneye Amü'l-Cemaa (cemaat senesi) denilmiştir. Zira bu senede yönetim bütünüyle Muaviye'nin elinde toplanmıştı.

İbn Cerir ile diğer siyer âlimleri nezdinde meşhur olan görüşe göre halifeliğin Muaviye'ye devredilişi, hicretin kırkbirinci senesinin başında cereyan etmiştir. Nitekim Allah izin verirse, bunu da ileride açıklayacağız. ;

Bu sene de (hicri kırkbirinci) Muğire b. Şube, insanlara hacc ettirmiştir. İbn Cerir'in, İsmail b. Raşid'den naklettiğine göre Muğire b. Şube, Muaviye'nin adına bir mektup uydurup yazarak güya insanlara hac emiri olarak o senede kendisi tayin edilmiş. Bunu öğrenen Utbe b. Ebu Süfyan da kardeşi Muaviye'den hac emirliğini kendisine verdiğine dair. bir mektup aldı ve hemen Mekke'ye geldi. Fakat Muğire, ondan çabuk davranarak zilhicce ayının sekizinci gününde işi Utbe'den önce tamamlamak için insanlara vakfe yaptırdı.

İbn Cerir'in bu nakli kabul edilemez ve Muğire'nin böyle bir harekette bulunmuş olduğuna inanılamaz. Allah ondan razı olsun. Fakat bunun batıl bir rivayet olduğu bilinsin diye biz bunu burada dikkatlerinize arzettik. Çünkü sahabeler, böyle bir davranışta bulunmayacak kadar kadri yüce kimselerdirler. Bu, Şiilerin bir uydurmasıdır.

îbn Cerir dedi ki: Bu sene Hz. Ali vefat edince Kudüs'te Muaviye'ye bey'at edildi. Şamlılar da emirü'l mü'minin sıfatıyla Muaviye'ye bey'at ettiler. Çünkü artık onların nezdinde de çekişine sebebi kalmamıştı. O esnada Iraklılar, Şamlılara karşı savunmak için Hz. Hasan'ı ayaklandırdılar. Ancak bu çabaları sonuç vermedi. Onların bu başarısızlıklarının sebebi, faklı görüşlere sahip olmaları ve emirlerine muhalefette bulunmaları idi. Eğer bilselerdi, Allah'ın kendilerine bir nimet olarak verdiği şeyin kadrini bilirler ve Rasûlullah (s.a.v.)'m kızı Fatıma'nın oğlu Hasan'a bey'at ederlerdi ki o, Müslümanların efendisi, sahabelerin bilginlerinden, yumuşak huylularından ve görüş sahibi şahsiyetlerinden biri idi. Hz. Hasan'm Raşid halifelerden biri olduğunu, bu kitabın peygamberlik delilleri bölümünde Rasûlullah (s.a.v.)'m azadhsı Sefme'den naklettiğimiz şu rivayet isbatlamaktadır:

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Benden sonra halifelik otuz senedir, ondan sonra hükümdarlık olacaktır."

Otuz senelik süre, Hz. Ali'nin oğlu Hasan'm halifeliği ile tamamlanmıştır. O, hicri kırkbirinci senenin rebiyülevvel ayında Muaviye'nin lehine olmak üzere halifelikten feragat etmiştir. Böylece Rasûlullah'ın vefatından sonraki otuz sene tamamlanmış oldu. Rasûlullah (s.a.v.), hicri onbirinci senenin rebiyülevvel ayında vefat etmişti. Bu da Peygamber (s.a.v.)'in nübüvvetinin delillerinden biridir. Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Hasan'm Muaviye lehine halifelikten feragatta bulunuşunu övmüş ve bu fani dünyayı bırakıp kalıcı ahirete rağbet edişi sebebiyle onu methetmiştir ki, o da bu ümmetin kanının akıtılmasına engel olmuştu. Halifelikten vaz geçmiş, hükümdarlığı Muaviye'nin eline bırakmıştı ki, Müslümanların idaresi tek emirin elinde toplansın. Rasûlullah (s.a.v.), işte bu yüzden Hz. Hasan'ı övmüştü. Ebu Bekre es-Sakafi, Rasûlullah (s.a.v.)'m minbere çıkıp Hasan b Ali'yi yan tarafına alarak h cemaata gah Hasan'a bakıp şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ey insanlar, benim şu oğlum efendidir. Allah, bunun vasıtasıyla Müslümanlardan iki büyük cemaatın arasım bulacak ve onları barıştıracaktır." Bu hadisi, Buharı rivayet etmiştir. [4]

Hicretîn Kırkbirinci Senesi

İbn Cerir dedi ki: Bu sene Ali'nin oğlu Hasan, yönetimi Muaviye b. Ebi Süfyan'a teslim etti.
îbn Cerir, daha sonra Zührf nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Iraklılar, Ali'nin oğlu Hasan'a bey*at ettikleri zaman Hasan, onlara karşı şu şartı koştu: "Emrimi dinleyecek ve bana itaat edeceksiniz. Benimle barışık olanlarla barışık olacak, benimle savaşanlarla savaşacaksınız."
Iraklılar ondan kuşkuya kapılarak: "Şu adamınıza ne oluyor?" dediler ve kısa süre sonra onu eleştirip muhalefet ettiler ve kızdırdılar. O da onlara daha çok kızdı ve onlardan koptu. O esnada onların kendisinden ayrılıp dağıldıklarını ve kendisine muhalefet ettiklerini anladı. Kendisi de barış için Muaviye'ye bir mektup gönderdi ki, iki tara fin isteklerine uygun bir barış antlaşması yapsınlar.
Kitabu's-sulh adlı bölümde Buharı, Ebu Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hasan'm şöyle dediğini işittim: "Allah'a yemin ederim ki, Ali'nin oğlu Hasan, Muaviye'nin karşısına dağlar misali askeri birliklerle çıktı."
Amr b. As da şöyle dedi: "Ben böyle büyük askeri birlikler görüyorum ki, akranlarını öldürmedikçe geri dönmeyeceklerdir. Allah'a yemin ederim ki, iki taraftan en hayırlı adam olan Muaviye de şöyle dedi: "Şunlar bunları, bunlar da şunları öldürürlerse, insanların işini benim için kimler idare edecek? Onların zayıflarını, benim için kimler koruyacak. Onların kadınlarını, benim için kimler himaye edecek?"
Böyle dedikten sonra Muaviye, Hasan'a Kureyş'in Beni Abdüş-şems kolundan Abdurrahman b. Semüre ile Abdullah b. Amir' gönderdi ve onlara şu talimatı verdi:
"Şu adama gidin, ona tekliflerde bulunun. Ona bazı şeyleri söyleyin ve ondan bazı taleplerde bulunun." Bu ikisi Hasan'm yanma gittiler, onunla konuştular. Ona bazı şeyleri teklif ettiler ve bazı isteklerde bulundular. Hasan da onlara şöyle dedi:
- Biz Abdülmuttalib oğullarıyız. Şu malı elde etmişiz ve bu ümmet, kanı içinde fesada bulanmıştır.
- Muaviye sana şu ve şu tekliflerde bulunuyor, senden talepte bulunuyor ve seninle barışmak istiyor.
- Bunu bana kim garanti eder?
- Biz garanti ederiz.
Hasan, onlardan hangi talepte bulunduysa onlar: "Biz bunu sana garanti ederiz." dediler ve bunun üzerine Hasan, Muaviye ile barış antlaşması yaptı.»
Ebu Bekre şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ı minber üzerinde gördüm. Ali'nin oğlu Hasan da yan tarafta duruyordu. Rasûlullah, bazen cemaata, bazen da Hasan'a bakıyor ve şöyle diyordu:
"Benim şu oğlum efendidir. Umarım ki Cenâb-ı Allah, bunun vasıtasıyla Müslümanlardan iki büyük cemaati barıştırır."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Bekre'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir:
"Peygamber (s.a.v.), bir gün bizimle sohbet ediyordu. Ali'nin oğlu Hasan da onun kucağında idi. Peygamber (s.a.v.), ashabına dönüp onlarla konuşuyor, sonra Hasan'a dönüyor, onu öpüyor, sonra da şöyle diyordu: "Doğrusu şu oğlum efendidir. Eğer yaşarsa, Müslümanlardan iki grubu barıştıracaktır."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Bekre'nin oğlu Hasan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah'a yemin ederim ki, Ali'nin oğlu Hasan'm hilafeti döneminde bir fincan kadar kan dahi akmış değildir."
Ebu Yala, Said b. Ebi Said el-Medenî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Hüreyre ile birlikteydik. Ali'nin.oğlu Hasan gelip bize selam verdi. Ebu Hüreyre de ona: "Ve aleykesselam ya seyyidi" diye karşılık verdi. Sonra da şöyle dedi: "Ben Rasûlullah (s.a.v.)'m Hasan hakkında: "Doğrusu o Seyyid (efendİ)'dir." dediğin işittim."
Ebu Hasen Ali b. el-Medinî dedi ki: "Hasan, hicretin kırkbirinci senesinin rebiyülevvel ayının beşinci gününde yönetimi Muaviye'ye teslim etti." Başkalarıysa onun rebiyülahir ayında yönetimi Muaviye'ye teslim ettiğini söylemişlerdir. Cemaziyelevvel ayının başında teslim ettiğine dair rivayet de vardır. Doğrusunu Allah bilir. Yine Ebu'l Hasen Ali b. el Medinî diyor ki: İşte o zaman Muaviye, Küfe şehrine girdi ve bey'attan sonra insanlara bir hutbe irad etti."
İbn Cerir'in anlattığına göre Amr b. As, Muaviye'ye şöyle bir teklif-de bulundu: Ali'nin oğlu Hasan'a emir ver de insanlara hutbe irad etsin ve senin lehine yönetimden feragat ettiğini bildirsin."
Muaviye de Hasan'a bu emri verdi. Hasan da kalkıp insanlara bir hutbe irad etti ve Allah'a hamdü senada bulunup Rasûlullah'a salatü selamda bulunduktan sonra hutbesinde şöyle dedi:
- Ey insanlar! Doğrusu Cenâb-ı Allah, öncekilerimiz vasıtasıyla sizleri hidayete iletmiştir ve sonradan gelenlerimiz vasıtasıyla da kanlarımızın akıtılmasını önlemiştir. Bu yönetim işinin bir müddeti vardır. Dünya dönerlidir. Doğrusu yüce Allah, Peygamber (s.a.v.)'e şöyle buvurmuştur: " Bilmem! Belki bu gecikme sizi denemeK ve bir süreye kadar geçindirmek içindir."
Böyle dediği zaman, Muaviye ona öfkelendi ve oturmasını emretti. Kendisine Hasan'ı konuşturmasını teklif eden Amr b. As'ı da bu yüzden kınadı ve bu Öfke onun içinde kalmaya devam etti. Doğrusunu Allah bilir.
"Cami' adlı eserinde Tirmizfnin konuyla alakalı olarak rivayet ettiği hadis şöyledir:
«Mahmud b. Gaylan, Yusuf b. Sa'd'm şöyle dediğini bize nakletti: Adamın biri, Muaviye ile bey'atlaşmasmdan sonra Ali'nin oğlu Hasan'a kalkıp şöyle dedi:

- Mü'minlerin yüzünü kararttın (veya ey mü'minlerin yüzünü karartan adam!)
Hasan da ona şöyle karşılık verdi:
- Beni kınama. Allah sana rahmet etsin. Peygamber (s.a.v.), rüyasında Ümeyye oğullarının kendisinin minberi üzerine çıktıklarını görmüş, bundan hoşlanmamıştı. Bu rüyası yüzünden şu ayet-i kerimeler nazil olmuştu:
"Ey Muhammed! Doğrusu sana Cennet'teki Kevser nehrini vermişizdir."
"Doğrusu biz, Kur'ân'ı Kadir gecesinde indirimsizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu bilir misin? Kadir gecesi 1000 aydan daha hayırlıdır."(Kadir, 1-4.)
Yani ey Muhammed! Senden sonra Ümeyye oğulları bin ay süreyle hüküm süreceklerdir.»
Fadl dedi ki: Ümeyye oğullarının hakimiyet süresini hesapladık, tam tamına 1000 ay olduğunu tesbit ettik.
Tiraıizî, bunun garip bir hadis olduğunu ifade etmiştir. Hatta bu hadis cidden münkerdir. Tefsirimizde bunun münkerliğini yeterince açıkladık.
Hafız Ebu Bekir Hatib el-Bağdadî, Ebu'l-Arifin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hasan'm ordusunun 12.000 kişiden teşekkül eden öncü birlikleri içinde Mesken'de bulunuyorduk. Şamlılarla savaşmak içir ölüm sözü vermiştik. Başımızda da Ebu'1-Gamr Taha ismindeki komutan bulunuyordu. Hasan'm, Muaviye ile barıştığına dair haber bize ulaştığında öfkeden sanki belimiz kırılmış gibi olmuştu. Hasan, Kûfe'ye geldiğinde bizden Ebu Amir Said b. en-Netel isminde bir adam, ona şöyle dedi:
- Selam sana ey mü'minleri alçaltan kişi. Hasan, ona şöyle karşılık verdi:
- Böyle deme ey Amir! Ben mü'minleri alçaltan kişi değilim. Aksine ben onların hükümdarlık uğruna öldürülmelerini istemedim."
Muaviye, bizim beldelerimizi teslim alıp Küfe şehrine girdiğindeorada bir hutbe irad etti. Diğer belde ve şehirlerde de onun emri altına girildi. Arap dahilerinden biri olan Kays b. Sa'd-da önce ona muhalefet etmeye karar vermişken sonra dönüp ona bey'at etti. O senede Muavi-ye'ye ittifakla bey'at edilmiş oldu.
Hz. Hasan, kardeşi Hüseyin, diğer kardeşleri ve amcaları, oğlu Abdullah b. Cafer'le birlikte Irak diyarından göçüp peygamber şehri Medine'ye gittiler. O şehrin sakinlerine salâtü selâmların en üstünü olsun. Hz. Hasan, her bir mahalleden geçtiğinde mahalle sakinleri onu, yönetimi Muaviye lehine bırakmasından ötürü kınayıp azarlıyorlardı. Aslında o, yaptığı bu işte haklı olup Övgüye layık bir davranış örneği sergilemişti. Bu yaptığından ötürü de kalbinde herhangi bir sıkıntı ve sorumluluk hissetmiyordu. Kendini kınamıyor ve pişmanlık hissetmiyordu. Aksine o, yaptığı bu işe razı olmuş, bununla sevinmişti. Her ne kadar bazı akraba ve taraftarları bunu hoş karşılamamışlarsa da o, bundan memnundu. Bu eleştiriler ondan sonra da devam etti, günümüze kadar geldi. Aslında o, böyle yapmakla sünnete tabi olmuş ve Peygamber Efendimiz'in methine mazhar olmuştu. Çünkü o, böyle yapmakla ümmetin kanının akıtılmasını önlemişti. Nitekim bu hareketim önceden sezen Rasûlullah (s.a.v.), onu bu davranışı sebebiyle önceden övmüştü. Bununla ilgili sahih hadis, önceki sayfalarda nakledilmişti. Allah'a hamd ve minnet olsun.
Hz. Hasan'm fazilet ve üstünlükleri, onun vefat bahsinde anlatılacaktır. Allah ondan razı olsun, onu hoşnud kılsın. Makamını da Firdevs Cennet'i yapsın ki, öyle de yapmıştır.
Muhammed b. Sa'd, Ebu Rezin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali'nin oğlu Hasan, cuma gününde bize hutbe irad, etti İbrâhîm sûresini minber üzerinde okudu ve sonuna vardı."
İbn Asakir'in rivayetine göre Hasan, her gece Kehf sûresini yazılı bir levha üzerinde okur, o levhayı elinde tutarak eşlerinin odalarına gidip dolaşır, uyumadan önce sûreyi yatağında tamamlardı. Allah ondan razı olsun. [5]

Emevıler Donemi

Ebu Süfyan'ın Oğlu Muaviye Ve Hükümdarlığı

Önceki sayfalarda nakledilen bir hadiste de ifade edildiği gibi Peygamber (s.a.v.)'in vefatından sonra halifelik otuz sene müddetle sürmüş, ondan sonra ise yönetim, hükümdarların eline geçmiştir. Hz. Ha-san'm halifeliği ile bu otuz senelik süre tamamlanmıştır.
Muaviye dönemi, hükümdarlık zamanının başlangıcıdır. O, İslâm hükümdarlarının ilki ve en hayırhsıdır.
Taberanî, Muaz b. Cebel ile Ebu Ubeyde'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Doğrusu şu yönetim işi, rahmet ve peygamberlikle başladı. Sonra rahmet ve halifelik olacaktır. Sonra da ısırıcı bir hükümdarlık olacak, ondan sonra ise büyüklenme, haddi aşma, zorbalık ve yeryüzünde fesat olacaktır. O zorba hükümdarlar, ipeği, tenasül organlarını (haram yolda kullanmayı) ve içkiyi helal sayacaklar, bunun üzerine rızıklanacak-lar, yardım görecekler. Allah'ın huzuruna varıncaya kadar da bu böyle devam edemktir." Bunun senedi sağlamdır. Bu kitabın, peygamberlik delilleri böl utnünde İsmail b. İbrahim tariki ile gelen bir rivayette anla-.tıldığına göre Muaviye şöyle demiştir: Allah'a yemin ederim ki, beni halife olmaya sevk eden tek sebep, Rasûlullah (s.a.v.)'m bana söylemiş olduğu şu sözüdür: "Ey Muaviye, eğer yönetimin başına geçersen iyilik yap."

Amr b. Yahya, dedesi Said b. As'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Muaviye, ibriği aldı. Rasûlullah'm arkasından yürüdü. Rasûlullah (s.a.v.), ona bakıp şöyle dedi: Ey Muaviye, eğer yönetimin başına geçersen Allah'a karşı takvalı ol ve adil davran."
Muaviye, bu hadisle ilgili olarak dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.)'m bana söylediği bu sözü düşünerek artık mutlaka bir yönetimin başına geçme imtihanına maruz kalacağımı zannediyordum."
Raşid b. Sa'd, Muaviye'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), ona Şöyle demiştir: "Eğer sen insanların gizliliklerin araştırırsan, onları if-sad edip bozarsın."
Ebu Derda, bu hadisle ilgili olarak şöyle demiştir: "Bu, Muaviye'nin Rasûlullah'tan işittiği ve Allah'ın kendisini onunla yararlandırdığı bir sözdür."
Beyhakî, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştur: "Halifelik Medine'de, Hükümdarlık ise Şam'dadır." Bu cidden garip bir hadistir.
Ebu İdris, Ebu Derda'dan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir ara uyurken şöyle bir rüya gördüm Kitabın başımın altından alınıp götürüldüğünü görür gibi oldum. Onu gözlerimle takip ettim. Kitap alınıp Şam'a götürüldü Fitne koptuğu zaman iman Şam'dadır."
Yakub b. Süfyan, Ömer b. Hattab'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştur:
"Başımın altından nurdan bir direğin çıktığını, o parlak direğin gidip Şam'a yerleştiğini gördüm."
Abdürrezzak, Abdullah b. Safvan'dan rivayet etti ki, adamın biri Sıffin savaşında: "Allah'ım, Şamlılara lanet et." deyince Hz Ali, ona şu karşılığı vermiştir: "Şamlılara küfretme, çünkü orada abdallar vardır. Çünkü orada abdallar vardır. Çünkü orada abdallar vardır." [6]

Ebu Süfyan Oğlu Muaviye'nin Fazileti

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Muaviye b. Ebi Süfyan Sahr b. Harb b. Ümeyye b. Abdü'ş-şems b. Abdumenaf b. Kusay Eb Abdirrahman el-Kureşi el-Ümevî. Mü'minlerin dayısıdır. Alemlerin Rabbı tarafından gelen vahyin katibidir. O, babası (Ebu Süfyan) ve anası Hind Binti Utbe b. Rebia b. Abdü'ş-şems 'le birlikte Mekke fethi gününde Müslüman olmuştur. Rivayete göre Muaviye şöyle demiştir: "Ben Umretü'1-Kaza gününde Müslüman oldum ama babamdan korktuğum için Müslümanlı-. ğım Mekke fethi gününe kadar gizledim."
Babası, cahiliye döneminde Kureyş kabilesinin liderlerindendi. Bedir savaşından sonra da Kureyş'in liderliği ona verildi. O bu Kureyş'in savaş komutanıydı. Emrine itaat edilen zengin bir reisti. Müslüman olduğu zaman şöyle demişti:
- Ya Rasûlallah, bana emir ver de daha önce Müslümanlarla savaştığım gibi kafirlerle de savaşayım.
- Olur.
- Muaviye'yi yanında katip yap.
- Olur.
Aralarında bu konuşma geçtikten sonra Ebu Süfyan, kızı Azze'yi Rasûlullah'la evlendirmek istedi. Bu evliliğin gerçekleşmesi için Ra-sûlullah'ın nikahında bulunan kızkardeşi Ümmü Habibe'den de yardım istedi. Ancak bu evlilik gerçekleşmedi. Rasûlullah (s.a.v.), Ümmü Habibe ile evli olduğu için Azze ile evlenmenin kendisine helal olmayacağını açıkladı.
Biz bu hadisi birçok yerde anlattık. Bu konuda müstakil bir eser tasnif ettik. Hamd ve minnet Allah'adır.
Kısaca anlatmak istediğimiz şudur ki, Muaviye, diğer vahiy katip-leriyle birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'a vahiy katipliği yapıyordu. Allah hepsinden razı olsun.
Şam fethedildiği zaman Hz. Ömer, Muaviye'yi kardeşi Yezid'den sonra Şam valiliğine tayin etti. Hz. Osman da kendi halifeliği döneminde Muaviye'yi, Şam valiliğinde bıraktı ve yönetimine diğer bazı beldeleri de ekledi. Şam'da yeşil kubbeyi inşa edip içinde kırk sene ikamet eden kişi Muaviye'dir. Hafiz ibn Asakir, böyle demiştir.
Hz. Ali hilafete geçince, Osman'ı öldürme işine karışmış olan komutanlarından çoğu kendisine Muaviye'yi Şam valiliğinden azledip yerine Sehl b. Hanift, atamasını teklif ettiler. Hz. Ali de bu teklifler üzerine Muaviye'yi Şam valiliğinden azletti. Ancak bu azl işi gerçekleşmedi. Şamlılardan büyük bir grup, Muaviye'nin etrafında birleştiler. Hz. Ali'ye karşı savundular. Kendisi de şöyle dedi: "Osman'ın katillerini bana teslim etmedikçe Ali'ye bey'at etmeyeceğim. Çünkü Osman, mazlum olarak öldürülmüştür. Oysa şu ayet-i kerimede Cenâb-ı Allah, şöyle buyurmaktadır:
"Haksız yere öldürülenin velisine bir yetki tanımışızdır." (el-Isrâ, 33.)
Taberanî, İbn Abbas'm bu hususta şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'nin bu ayete dayanarak yönetime geçtiğine olan kesin inancımı hala sürdürmekteyim."
Muaviye, Osman'ın katillerini kendisine teslim etmedikçe Ali'ye bey'at etmeye yanaşmayınca önceki sayfalarda anlatmış olduğumuz Sıffin savaşı meydana geldi. Sonra yönetimin kime verileceği hususundaki karar hakemlere bırakıldı. Amr b. As ile Ebu Musa'nın hakemlik yapmaları sonucunda yönetimi Muaviye ele geçirdi. Şamlılar güçlendiler, Muaviye'nin otoritesi kuvvetlendi. Hz. Ali'nin adamları arasında ise anlaşmazlık sürüp gitti. Nihayet İbn Mülcem onu öldürdü. O esnada Iraklılar da Hz. Ali'nin oğlu Hasan'a bey'at ettiler. Şamlılarsa, Muavi-ye'ye bey'at ettiler. Bundan sonra Hz. Hasan, Irak ordusu ile birlikte

(ama kendi iradesi dışında) yola çıktı. Muaviye de Şamlılarla birlikte yola çıktı. İki ordu karşı karşıya gelince bazı kimseler aralarında barış yapmak için çaba sarfettiler. Sonuç olarak Hasan, kendini halifelikten hal edip yönetimi, Muaviye'ye teslim etti. Bu teslim ve tesellüm işi, hicri kırkbirinci senenin rebiyülevvel ayında yapıldı. Bunun üzerine Muaviye, Küfe şehrine gitti. Kendisine bey'at edilmesinden sonra insanlara tesirli bir hutbe irad etti. Doğuda ve batıda, uzakta ve yakında her yerde hükümdarlık onun eline geçti. Otoritesi sağlamlaştı. O seneye, cemaat senesi denildi. Çünkü ayrılık ve parçalanmadan sonra yönetim tek emi-rin elinde toplandı. Muaviye, Şam kadılığına Fudale b. Ubeyd'i tayin etti. Ondan sonra İdris el-Holanfyi tayin etti. Güvenlik kuvvetinin başına Kays b. Hamza'yı tayin etti.
Katibi ve sekreteri, Serhun b. Mansur er-Rumî idi. Anlatıldığına göre kendisi için muhafiz tutan ve mektupları bağlayıp mühürleyen ilk hükümdar, Muaviye olmuştur. Yine ilk hadiseler, onun devletinde meydana gelmiştir. Allah ondan razı olsun. [7]

Bir Grup Haricinin Muaviye'ye Baş Kaldırması

Muaviye, Kûfe'ye girip de Hasan ailesiyle birlikte oradan çıkıp Hicaz'a yöneldiğinde 500 kadar Harici: "İçinde şüphe bulunmayan bir durum başımıza geldi. Haydi, Muaviye'ye karşı cihada gidelim." deyip harekete geçtiler. Yola çıktılar. Kûfe'ye yaklaştılar. Başlarında Ferve b. Nevfel vardı. Muaviye, bunlara karşı Şamlılardan bir süvari birliği gönderdi. Bunlar Şamlıları kovdular. Muaviye ise, kovulanlara: "Yaptığınız kötülükten vaz geçmedikçe benim yanımda size eman yok." dedi. Bunlar da Haricilere karşı çıktılar. Üzerlerine gelen bu birliğe karşı Hariciler şöyle dediler: "Yazıklar olsun size, istediğiniz nedir? Muaviye, hem bizim hem de sizin düşmanınız değil midir? Bırakın da onunla savaşalım, eğer onu vurursak, sizi ondan kurtarmış oluruz. Ama biz vuru-lursak siz bizden kurtulmuş olursunuz."
Üzerlerine gelenler: "Hayır, Allah'a yemin ederiz ki, mutlaka sizinle savaşacağız." deyince Hariciler onlara şöyle karşılık verdiler: "Allah, Nehrevanlı kardeşlerimize rahmet etsin, onlar sizden daha bilgiliydiler ey Kûfeliler!" Neticede iki tarafı savaştı. Kûfeliler, Haricileri hezimete uğratıp püskürttü.
Muaviye, Kûfe'ye Abdullah b. Amr b. As'ı vali olarak tayin etmek istedi. Ancak Muğire b. Şube, ona şöyle dedi:
- Bunu Kûfe'ye tayin ediyorsun, babasını da Mısır'a tayin ediyorsun, sen de aslanın iki çenesi arasında kalacaksın. Olur mu böyle şey?
Muğire böyle diyerek Muaviye'yi bu atama kararından vaz geçirdi. Muaviye de, Muğire'yi Kûfe'ye vali olarak atadı.
Amr b. As, Muaviye ile görüştü ve ona şöyle dedi:
- Muğire'yi haraç toplama işinin başına mı getiriyorsun? Keşke bu işe başka birini tayin etseydin.
Amr'm böyle demesi üzerine Muaviye, Muğire b. Şube'yi haraç toplama işinden aldı ve namaz kıldırmakla görevlendirdi. Muğire de bu yüzden Amr'a şöyle dedi:
- Mü'minlerin emirine Abdullah b. Amr'ı tayin etmesi hususunda tavsiyede bulunan sen değil misin?
- Evet benim.
- İşte böylece ödeşmiş olduk."
Bu sene, yani hicretin kırkbirinci senesinde Himran b. Ebban, Basra'da ayaklandı, orayı ele geçirdi. Yönetimin başına geçti. Muaviye de onu ve beraberindekileri öldürmek için oraya bir askeri birlik gönderdi. Ebu Bekir es-Sakafi, Muaviye'ye giderek onu affedip bağışlamasını rica etti. Muaviye de Himran b. Ebban ve beraberindeki adamları affedip salıverdi. Basra'ya Büsr b. Ertat'ı vali olarak atadı. Onu, Ziyad'm çocuklarına musallat kıldı ki onları öldürsün. Bunun sebebi de şuydu: Muaviye, o çocukların babası Ziyad'a, yanma gelmesi için bir mektup göndermiş, ancak Ziyad işi ağırdan alıp, gecikmişti. Büsr de Ziyad'a şöyle bir mektup göndermişti: "Eğer mü'minlerin emiri Muaviye'nin yanma hemen gitmezsen çocuklarını öldürürüm." Bu durumu Ebu Bekre, bir mektupla Muaviye'ye bildirdi. Muaviye de Ebu Bekre'ye şöyle dedi:
- Bu hususta bize söyleyeceğin bir söz var mıdır?
- Evet, ey mü'minlerin emiri! Sana derim ki, kendi nefsine ve reayana dikkat et. Salih amel işle, çünkü sen büyük bir görev üstlenmişsin. O görev de Allah'ın yaratıkları üzerindeki hilafet görevidir. Allah'a karşı takvalı ol, O'nun buyruklarına karşı gelmekten sakın. Çünkü senin, ilerisine geçemeyeceğin bir ecelin vardır. Arkanda da seni yakalamak isteyen Azrail vardır. Ecelin yaklaşmak üzeredir. Arkandaki Azrail de seni yakalamak üzeredir. Ecelin gelip çattığında sen bir zatın huzuruna varacaksın. O da içinde bulunduğun durumu sana soracaktır. O, bu durumları elbetteki senden daha iyi bilmektedir. Ancak seni hesaba çekip tevkif etmek için sana sorular soracaktır. Sen hiçbirşeyi Allah'ın rıza ve hoşnutluğuna tercih etme.
Muaviye, bu senenin sonunda Basra'ya Abdullah b. Amir'i vali olarak atadı. Aslında Muaviye, oraya Utbe b. Ebi Süfyan'ı atamak istemişti, ancak Abdullah b. Amir, ona şöyle demişti: "Benim Basra'da mallarım ve emanetlerim var. Eğer beni oraya vali olarak tayin etmezsen mahvolurum." Böyle demesi üzerine Muaviye, onu Basra'ya vali olarak atadı. Böylece onun isteğini yerine getirmiş oldu.
Ebu Maşer dedi ki: Bu senede Utbe b. Ebi Süfyan, insanlara hac ettirdi. Vakidî'nin ifadesine göre ise bu senede insanlara hac ettiren kişi, Anbese b. Ebi Süfyan'dır, doğrusunu Allah bilir. [8]

Hicretin Kırkbîrîncî Senesinde Vefat Eden Meşhur Şahsiyetler Rifaa B. Rafı

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Rifaa b. Rafi b. Malik b. Aclan. Akabe be/atında hazır bulundu. Bedir gazvesine ve müteakip gazvelere katıldı. [9]

Rükane B. Abdilaziz

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Rükane b. Abdilaziz b. Hişam b. Ab-dülmuttalib el-Kureşî. Rasûlullah (s.a.v.), bununla güreşmiş ve yere yıkmıştı, çok güçlü bir adamdı. Peygamberlik delilleri bölümünde de anlattığımız gibi Rasûlullah (s.a.v.)'m bunu yenmesi mucizedir. Bu zat, Mekke fethi senesinde Müslüman oldu. Daha Önce Mekke'de Müslüman olduğuna dair bir rivaye de vardır. Doğrusunu Allah bilir. [10]

Safvan B. Ümeyye

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: SafVan b. Ümeyye b. Halef b. Vehb b. Huzafe b. Vehb el-Kureşî. Reislerdendir. Önceki kısımda da anlatıldığı gibi Mekke fethi senesinde bu zat, Rasûlullah (s.a.v.)'dan kaçmış, sonra gelip Müslüman olmuş ve İslâmiyet'ini güzelce yaşamıştır. Kendisi için eman alan kişi, Umeyr b. Vehb el Cumahf dir. Umeyr, cahiliye döneminde bunun arkadaşı ve dostuydu. Bunu da önceki sayfalarda anlatmıştık. Umeyr, Safvan'ı ikindi namazı vaktinde getirmiş, onun için eman dilemiş, Rasûlullah (s.a.v.) da ona dört ay süreli bir eman vermişti. Ondan emanet olarak zırhlar, silahlar ve bir miktar da mal almıştı. Safvan, müşrik iken Hüneyn savaşma katılmıştı, sonra Müslüman olmuş ve kalbine iman girmişti. Cahiliyet döneminin önderlerinden olduğu gibi İslâmiyet döneminde de Müslümanların önderlerinden olmuştu. Vakidfnin ifadesine göre o, Müslüman olduktan sonra da Mekke'de ikamete devam etmiş, nihayet Muaviye'nin hilafetinin ilk zamanında orada vefat etmiştir. [11]

Osman B. Talha

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Osman b. Talha b. Ebi Talha b. Abdi-luzza b. Abdiddar el-Abderî el-Hucbî. Osman, Halid b Velid ve Amr b. Asla birlikte Mekke fethinden önce hicri sekizinci sene başında Müslüman olmuştur. Vakidî, onun İslâm'a giriş hikayesine dair uzun bir hadisi, kendisinden rivayet etmiştir. Mekke fethi esnasında Kabe'nin anahtarım Rasûlullah bu zattan almıştır. Sonra şu ayet-i kerimeyi okuyarak anahtarı yine kendisine iade etmişti: "Hiç şüphesiz Allah size, emanetleri ehline teslim etmenizi emreder." (en-Nisâ, 58.)
Rasûlullah (s.a.v.), bu ayeti okuyup anahtarı kendisine teslim ederken şöyle demiştir: "Ey Osman, öteden beri bu anahtar sende kaldığı gibi şimdi de artık ebediyete kadar sende kalmak üzere al. Bunu bir zalimden başka hiç kimse, senin elinden çekip almasın." Hz. Ali, Kabe'nin anahtarını Rasûlullah'tan istemiş ancak Rasûlullah ona vermemişti.
Vakidî dedi ki: Osman, Rasûlullah'm sağlığında Medine'ye gelip yerleşmişti. Rasûlullah, vefat edince gidip Mekke'ye yerleşti Muaviye'nin hilafetinin ilk zamanında vefat edinceye kadar Mekke'de ikametine devam etti. [12]

Amr B. Esved Es-Sekûnî

Abid ve zahid kimselerdendi. 200 dirhem değerinde bir elbisesi vardı. Geceleyin namaz kılmaya kalktığında bu elbisesini giyerdi. Mescide gitmek üzere evinden çıkarken kibirli olmaktan korktuğu için sağ elini sol elinin üzerine koyardı. Bu zat, Muaz'dan, Ubade b. Samit'ten, îrbad b. Sariye'den ve diğerlerinden rivayette bulunmuştur.
"Zühd" adlı eserinde İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ın davranışlarına bakmaktan hoşlanan kimse, Amr b. Esved'in davranışlarına baksın." [13]

Atîke Bintî Zeyd

Bu hanımın soy kütüğü şöyledir: Atike binti Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Abdiluzza. Aşere-i Mübeşşere'den Said b. Zeyd'in kızkardeşidir. Müslüman olmuş, hicret etmişti. Kadınların güzellerinden ve çokça ibadet edenlerdendi. Ubeydullah b. Ebi Bekir, onunla evlendi. Ubeydullah, ona çok tutkun oldu. Taif gazvesinde öldürüldüğü zaman Atike, kocası Ubeydullah'tan sonra başka bir erkekle evlenmemeye yemin etti. Amcası oğlu Ömer b. Hattab, ona haber gönderip evlenmek istediğini bildirdi ve onunla evlendi. Hz. Ömer öldürüldükten sonra Zübeyr b. Av-vam, Atike'yle evlendi. Zübeyr de Vadi's- Siba'da Öldürülünce Ebu Talib oğlu Ali kendisiyle evlenmek istediğini ona bildirdi. Fakat Atike: "Korkarım ki sen de öldürülürsün!" dedi ve Ali ile evlenmeye yanaşmadı. Eğer Ali ile evlenmiş olsaydı o da öldürülecek ve Atike dul kalacaktı. Ev-lenmeksizin yalnız başına yaşadı, nihayet hicretin kırkbirinci senesinde Muaviye'nin halifeliğinin ilk zamanlarında vefat etti. Allah ona rahmet etsin. [14]

Hicretî Kırkîkinci Senesi

Bu senede Müslümanlar, Lân ve Rum illerine gazaya gittiler. Onların komutanlarını ve emirlerini öldürdüler, çok sayıda adamlarını katlettiler. Ganimet elde edip salimen geri döndüler. Bu senede Muaviye, Mervan b. Hakem'i Medine valiliğine tayin etti. Mekke'de vali olarak Halid b. As b. Hişam bulunuyordu. Küfe valisi Muğire b. Şube idi. Küfe kadısı Şureyh el-Kadı idi. Basra valisi Abdullah b. Âmir'di. Horasan valisi Abdullah b. Amir'den önce Kays b. Heysem'di.
Hz. Ali'nin Nehrevan savaşında affettiği Hariciler, bu senede harekete geçtiler. Yaraları sarılmış, yeniden kuvvet kazanmışlardı. Hz. Ali'nin ölüm haberini duyunca onu öldüren sözcüleri şöyle dedi: "Allah, Ali'nin tepesi üzerine kılıcını vuran eli kesmesin." Hz. Ali'nin öldürülmesinden ötürü Allah'a hamd etmeye başladılar. Sonra insanların karşısına çıkmaya karar verdiler. Anlayışlarına göre kendilerini iyiliği emredip kötülükten men etme işine adadılar.
Bu senede Ziyad b. Ebihi, Muaviye'nin yanma geldi. Bu, bir sene önce Ziyad kalesi diye bilinen kalesinde Muaviye'ye bey'a etmeye yanaşmamıştı. Muaviye, kendisine şöyle bir mektup göndermişti:
"Seni kendini mahvetmene sürükleyen sebep nedir? Yanıma gel, Farslarm mallarından eline ne kadar geçtiğini, bu mallardan ne kadarını sarfettiğini, elinde ne kadar kaldığını bana bildir ve kalan malları bana getir. O zaman güvende olursun. Dilersen yanımızda kalırsın, dilersen güven içinde dilediğin yere gidersin." Bu mektubu alan Ziyad, Muaviye'nin yanma gelmeye karar verdi. Onun geleceğini Muğire b. Şube duydu. Kendisinden önce Ziyad'ın Muaviye ile buluşmasından korktu ve hemen Şam'a doğru harekete geçti. Ancak Ziyad, ondan bir ay önce Şam'a vardı. Muaviye, Muğire'ye şöyle dedi:
- Bu nasıl iştir? Ziyad, senden bir aylık ötede idi, sen ise ondan bir ay sonra yanıma geliyorsun?
- Ey mü'minlerin emin. O daha fazla mal elde etme beklentisi içindedir. Bense az malla yetiniyorum.

Muaviye, Ziyad'a ikramda bulundu, yanındaki malları teslim aldı ve sarfetmiş olduğu malların sarfını onayladı. [15]

Hicretin Kırküçüncü Senesi

Bu senede Büsr b. Ertat, Rum illerine gazaya gitti, ilerledi. Nihayet Kostantiniye (İstanbul) şehrine vardı. Vakidî'nin ifadesine göre Rum illerinde kışı geçirdi. Başka tarihçilerse bunu inkar ederek: "Hiçbir Müslüman komutan orada kışı geçirmiş değildir." dediler. Doğrusunu Allah bilir.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Mısır'da Amr b. As ile Muhammed b. Mesleme vefat ettiler.
Muaviye, Amr b. As'm vefatından sonra Mısır diyarına onun oğlu Abdullah'ı vali olarak atadı. Vakidfnin ifadesine göre Abdullah, Mısır'da iki yıl süreyle valilik yapmıştır.
Bu senede yani hicretin kırk üçüncü senesinde Haricilerle Küfe ordusu arasında büyük bir savaş meydana geldi. Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Hariciler, bu senede insanların karşısına çıkmaya ve aralarına katılmaya karar vermişler. Müstevrid b. Alkame komutasında 300'e yakın adam toplamışlardı. Muğire b. Şube ise, Makil b. Kays komutasında 3000 kişilik bir orduyu bunların üzerine gönderdi. Makil harekete geçti. Öncü kuvvetlerinin başına Ebu Ruva'ı komutan yaptı. Ebu Ruva'm komutası altında Haricilerin sayısı kadar 300 asker vardı. Ebu Ruva', Mizar denen yerde onlarla karşılaştı, savaşa başladılar, Hariciler bunları yendiler. Bunlar tekrar saldırdılar, Hariciler yine bunları hezimete uğrattılar, ancak bunlardan

kimse ölmedi. Yerlerinde sebat ettiler. Komutanları Makil b. Kays'm gelişini beklediler. O da gün batımı esnasında oraya vardı. İnip arkadaşlarına namaz kıldırdı. Sonra Ebu Ruva'ı Övmeye başladı. Ebu Ruva, ona şöyle dedi:
"Ey komutan şu Haricilerin acaip saldırıları vardır, sen arkada dur. Süvarileri öne sür, önde onlar savaşsınlar."
Makil b. Kays: "Güzel bir görüş ortaya attın." dedi. Çok geçmeden Hariciler, Makil ve arkadaşlarına saldırdılar. Makil'in adamlarının çoğunluğu geri çekildi. O esnada Makil b. Kays atından indi ve: "Ey Müslümanlar topluluğu, yere inin, yere inin." dedi. Aralarında Ebu Ruva eş-Şakirî'nin de bulunduğu bahadır ve yiğitlerinden 200'e yakın süvari atlarından yere indiler. Müstevrid b. Alkame, arkadaşlarıyla birlikte mızrak ve kılıçlarını kullanarak Haricilerin karşısına çıktılar. Askerlerin geride kalanları, bazı süvarileri yakaladılar, onları ayıplayıp kınadılar.
Cepheden kaçtıklarından onları yerdiler. Bunun üzerine askerler, beraberindeki adamlarıyla birlikte Haricilerle şiddetlice savaşmakta olan Makil'in yanına döndüler. Gece boyunca askerler, Makil'in yanına geri geldiler. Makil, onları sağ ve sol cenahlara ayırarak saf halinde sıraya koydu ve: "Sabah olup da onlara saldırıncaya kadar saflarınızdan ayrılmayın," dedi. Sabah olnca Hariciler, hezimete uğradılar ve geldikleri yere geri döndüler. Makil de onları kovalamaya başladı. Önden Ebu Ruva'yı 600 kişilik bir grupla gönderdi. Ebu Ruva' komutasındaki askerler, .güneşin doğuşu esnasında Haricilerle karşılaştılar. Hariciler, onlara saldırdılar. Bir saat kadar göğüs göğüse savaştılar. Sonra Hariciler, tek bir adam gibi hep birlikte saldırıya geçtiler. Ebu Ruva, beraberindeki adamlarıyla birlikte onlara karşı dayandı. Kaçan adamlarını kaçtıklarından ayıplayıp kınadı. Sabır göstermeye teşvik etti. Onlar da sabredip sebat gösterdiler. Nihayet Haricileri yerlerine geri gönderdiler.
Hariciler, bunu görünce Makil'in kendilerine hücum etmesinden korktular. Artık ölümle yüzyüze gelmişlerdi. Makil'in önünden kaçıp gittiler. Dicle'yi aştılar. Nehrişir diyarına indiler. Ebu Ruva, onları kovalamaya devam etti. Makil b. Kays da gelip Ebu Ruva'a yetişti. Hariciler, Medinetü'l-Atikaya ulaştılar. Medain valisi Şureyk b. Ubeyd onları takibe çıktı. Ebu Ruva' da beraberindeki öncü kuvvetlerle onları izledi. Bu senede yani hicretin kırk üçüncü senesinde Medine valisi Mervan b. Hakem insanlara hacc ettirdi.
Hicri kırküçüncü senede vefat eden şahsiyetler arasında Amr b. As ile Muhammed b. Mesleme de vardır. Allah ikisinden de razı olsun. Amr b. As'ın soy kütüğü şöyledir:
Amr b. As b. Vail b. Hişam b. Sa'd b. Sehm b. Amr b. Hasis b. KaT) b. Lüey b. Galib el-Kureşi es-Sehmi Ebu Abdillah Künyesinin Ebu Muhammed olduğu da söylenir. Cahiliye döneminde Kureyş reislerinden-di. Kureyşlilerin, Necaşi'ye, ülkesine hicret eden Müslümanları geri göndermesi için elçi olarak gönderdikleri kişi, Amr b. As'tır. Ancak Ne-caşi, adaletli bir kimse olduğundan onların bu isteklerine olumlu cevap vermemişti. Bu hususta Amr b. As'a öğüt de vermişti. Anlatıldığına göre Amr b. As, Necaşi'nin huzurunda Müslüman olmuştur. Sahih kavle göre Amr b. As, Mekke fethinden altı ay önce Halid b. Velid ve Osman b. Talha el-Abderî ile birlikte Müslüman olmuştur.
Amr b. As, îslâm komutanlanndandır. Zatü's-Selâsil gazvesinin komutanıdır. Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Ubeyde komutasında Ebu Bekir es-Sıddık ve Ömer el-Faruk'un da bulunduğu askeri bir birliği takviye olarak göndermişti. Rasûîullah (s.a.v.), onu Umman valiliğine atamıştı. O da Rasûlullah'ın hayatı boyunca Umman valiliğini sürdürdü. Ebu Bekir es-Sıddık da halifeliğ döneminde onu bu görevinde bırakmıştı.
Tirmizî, Ukbe b. Amir'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar, Müslüman oldular. Amr b. As ise iman etti."
Tirmizî, Talha b. Ubeydullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Amr b. As, Kureyş kabilesinin salih insanlanndandır."
Başka bir hadiste de Peygamber (s.a.v,) şöyle buyurmuştur: "As'ın iki oğlu da mü'mindir." Diğer bir hadiste de şöyle Duyurulmuştur:
"Abdullah, Abdullah'ın babası ve anası ne güzel bir ailedir."
Bunu Amr b. As'ın faziletleri bahsinde rivayet etmişlerdir.
Ebu Bekir es-Sıddık, Amr b. As'ı ordu komutanlarıyla birlikte bir komutan olarak Şam'a gönderdi. Şam'daki savaşlara katıldı Amr b. As'm doğru görüşleri, isabetli fikirleri, yararlılıkları ve mutlu halleri vardı. Sonra Hz. Ömer, onu Mısır'a gönderdi Mısır'ı fethetti ve Hz. Ömer tarafından Mısır valiliğine atandı. Hz. Osman da onu halifeliği döneminde Mısır'da dört yı bıraktıktan sonra önceki sayfalarda da anlattığımız gibi görevden azletti, yerine Abdullah b. Sa'd Ebi Şerh'i vali olarak atadı. Bunun üzerine Amr b. As da çekilip Filistin'e yerleşti. Hz. Osman'a darıldı. Hz. Osman öldürüldüğü zaman Amr b. As kalkıp Mua-viye'nin yanma gitti, onunla birlikte Sıffin savaşma ve diğer savaşlara katıldı. Amr, Ali ile Muaviye arasındaki anlaşmazlığı çözümlemekle görevlendirilen iki hakemden biri idi.
Muaviye, Mısır'ı Hz. Ebu Bekir'in oğlu Muhammed'in elinden aldıktan sonra oraya vali olarak Amr b. As'ı tayin etti. Amr orada -meşhur rivayete göre- hicretin kırküçüncü senesinde vefat edinceye kadar vali olarak kaldı. Başka bir rivayete göre ise Amr b. As, hicretin kırk yedinci senesinde vefat etmiştir.
Kırksekizinci senede veya ellibirinci senede vefat ettiğine dair rivayetler de vardır. Allah ona rahmet etsin.
Amr b. As, Arap dahilerinden ve bahadırlarından bir kimse olup keskin görüşlü bir insandı. Güzel darbı meselleri ve şiirleri vardır. Rivayete göre o: "Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'dan 1000 darb-ı mesel ezberledim." demiştir. Şiirlerinden biri şudur:
"Kişi, sevdiği bir yiyeceği terk etmez ve yöneldiğinde sapan bir kalbi kötülükten menetmezse bir süre ondan ihtiyacını giderip kâm alır ve bir müddet terk eder, ama emsali anıldığında ağzı doldurur."

imam Ahmed b. Hanbel, Abdurrahman b. Şemmase'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Amr b. As, vefat edeceği zaman ağladı. Oğlu Abdullah, ona şöyle dedi:
- Niçin ağlıyorsun? Ölümden korktuğun için mi ağlıyorsun?
- Hayır, Allah'a yemin ederim ki, ölümden korktuğum için değil de ölümden sonraki hayattan korktuğum için ağlıyorum.
- İyi ama sen hep hayır üzere idin. Rasûlullah'm arkadaşıydın, Şam'ı fethettin.
- Sen, benim bu özelliklerimi sayıyorsun ama en üstün vasfımı söylemiyorsun ki o da şudur: Allah'tan başka ilah bulunmadığına şahadet etmişimdir. Ben üç aşama geçirdim. Ben ancak bu üç aşama sonunda kendimi tamdım. Önce ben, Kureyşlilerin ilk kafirlerinden oldum, sonra Rasûlullah (s.a.v.)'a bey'at ettikten sonra insanlar arasında ondan en çok utanan kişi oldum. Ondan utandığım için vefat edişine kadar ona gözlerimi kaldırıp tam olarak bakamadım. Herhangi bir itirazda da bulunamadım. Eğer bugün ben ölürsem insanlar şöyle diyeceklerdir: "Amr'a ne mutlu! O Müslüman oldu. Hayırlı bir hayat yaşadı ve bu halde iker Öldü, cennetlik olacağını ümid ediyoruz." İşte böyle diyeceklerdir.
Bundan sonra da iktidara karıştım. Diğer bazı işler yaptım. Bilemiyorum. Bu sonraki işler benim lehimemidir, yoksa aleyhimemidir. Eğer ben ölürsem hiçbir kadın benim üzerime ağlamasın. Cenazemin arkasından beni öven kimseler gelmesin. İzanım sıkı bağlayın, çünkü ben muhakeme edileceğim. Üzerime her cihetten toprak saçın. Benim sağ yanım, sol yanıma nisbetle toprağa daha layık değildir ve mezarıma tahta ya da taş koymayın. Üzerimi toprakla örttükten sonra, bir devenin boğazlanıp etlerinin birbirinden ayrılacağı bir süre kadar mezarımın yambaşmda oturun ki yalnızlık hissetmiyeyim. Böylece Aziz ve Ce-lil olan Rabbimin elçi meleklerine ne cevap vereceğimi bileyim."
Bir rivayette anlatıldığına göre Amr b. As, böyle dedikten sonra yüzünü evin duvarına çevirip şöyle demeye başlamış: "Allah'ım, sen bize emir verdin, biz sana asi olduk. Sen bizi men ettin, biz bu men edişine aldırmadık. Bizi ancak senin affın kurtarır."
Başka bir rivayette de şöyle denilmiştir: Amr, vefat edeceği zaman elini boynunun zincir vurulacak yerine koydu ve başını semaya kaldırıp şöyle dedi: "Allah'ım, ben güçlü değilim ki kendimi koruyayım, suçsuz değilim ki mazeretimi beyan edeyim. Protesto edici değilim, aksine mağfiret diliyorum, senden başka ilah yoktur." Vefat edinceye kadar bu sözlerini tekrarladı. Allah ondan razı olsun.
Hicri kırküçüncü senede vefat eden şahsiyetlerden biri de Muham-med b. Mesleme el-Ensârî'dir. Bu zat, Mus'ab b. Ümey vasıtasıyla Müslüman oldu. Üseyd b. Hudayr ile Sa'd b. Muaz'dan önce İslâm'a girmiştir. Bedir gazvesine ve müteakip gazvelere katılmıştır. Yalnız Tebük gazvesine katılmamıştır. Bu gazve esnasında Rasûlullah (s.a.v.), onu (bir rivayete göre) Medine'de kendi yerine kaymakam bırakmıştır. Başka bir rivayete göre Karkaretü'1-Kidr (Küdr) gazvesinde Rasûlullah (s.a.v.) onu Medine'de halef bırakmıştır. Onun öldürdüğü kimselerden biri, Yahudi Ka'b b. Eşreftir. Bir rivayette anlatıldığına göre Muham-xneâ b. Mesleme, Hayber savaşında Yahudi Merhab'ı da öldürmüştür. Rasûlullah (s.a.v.), Muhammedb. Mesleme'yi onbeş müfrezeye komutan tayin etmiştir. Ancak o, Cemel, Sıffin ve diğer bazı savaşlarda tarafsızlığını koruyarak bir kenara çekilmiştir. Tahtadan bir kılıç edinmiştir. Bir hadiste anlatıldığına göre böyle yapmasını Rasûlullah ona emretmiş ve tahtadan kılıcını edindikten sonra Medine'den çıkıp Raba-za'ya gitmiştir.
Sahabelerin önde gelenlerindendi. Hz. Ömer'in kendi valilerine gönderdiği elçi idi. Hz. Ömer'in emri üzerine o valilerle baz işleri ortaklaşa yapardı. Emin bir kimse olup büyük yararlılıkları olmuştu. Allah ondan razı olsun. Hz. Ömer, onu Cüheyne kabilesinin zekatlarını toplamakla görevlendirmişti. Zayıf bir kavle göre hicretin kırk altı veya kırk yedinci senesinde vefat etmiştir. Başka senelerde vefat ettiğine dair rivayetler de vardır. Vefat ederken yetmiş yaşını geçmişti. Geride on erkek, altı da kız çocuk bırakmıştı. Uzun boylu, saçı dökük ve esmer tenli bir kimse idi. Allah ondan razı olsun.
Hicri kırküçüncü senede vefat eden şahsiyetlerden biri de Yahudi bilginlerinden biri olan Abdullah b. Selam Ebu Yusuf el-İsrailî'dir. Bu zat, Rasûlullah (s.a.v.)'m Medine'yi teşrifleri esnasında Müslüman olmuştur. İslâm'a girişini şöyle anlatır:
"Rasûlullah (s.a.v.), Medine'ye geldiği zaman insanlar akın akın yanına gittiler, gidenlerden biri de bendim. Onu gördüğümde yüzünün yalancı bir adamın yüzü olmadığını anladım. İlk olarak ondan duyduğum söz şu oldu:
- Ey insanlar! Selamı yaygınlaştırm, yemek yedirin, dost ve akrabaları ziyaret edin, böylece güvenle Cennet'e girin."
Onun İslâm'a girişini hicret bahsinin başında anlatmıştık. Rasûlullah (s.a.v.)'ın, ona faydalı ve güzel sorular sorduğunu da bildirmiştik. Allah ondan razı olsun. O, Rasûlullah (s.a.v.) tarafından Cennetle müjdelenen kimselerdendir. Kesinlikle Cennet'e gireceği bildirilen şahsiyetlerdendir. [16]

Hicretin Kırkdördüncü Senesi

Bu senede Halid b. Velid'in oğlu Abdurrahman, Müslümanlarla birlikte Rum illerine gazaya gitti, kışı orada geçirdi.
Bu senede Büsr b. Ebu Ertat, denize gidip gaza yaptı.
Bu senede Muaviye, Basra valisi Abdullah b. Amir'i görevden aldı. Çünkü Basra'da karışıklık çıkmıştı. Abdullah ise, yumuşak huylu, halim selim bir kimseydi. Anlatıldığına göre o, insanları kendine ısındırmak istediği için hırsızların elini kesmiyordu. Abdullah b. Ebi Evfa (İbn Kevva adıyla tanınır) gidip onu Muaviye'ye şikayet etti. Muaviye de bu şikayet üzerine Abdullah b Amir'i Basra valiliğinden azletti. Oraya, Hars b. Abdullah el-Ezdf yi vali olarak tayin etti.

Muaviye, Abdullah b. Amir'i yanına çağırdı. Abdullah da Şam'a Mu-aviye'nin yanına geldi. Muaviye, ona ikramda bulundu ve görevine iade etti, vedalaşırken Muaviye ona şöyle dedi: Ben senden üç şey isteyeceğim. Sen de: "O şeyler senin olsun, ben Ümmü Hakim'in oğluyum." diyeceksin. Şöyle ki:
- Uhdendeki valiliğimi bana iade edeceksin (istifa edeceksin) ama öfkelenmiyeceksin.
- Öyle yaptım.
- Arefe'deki malını bana hibe edeceksin.
- Hibe ettim.
- Mekke'deki evlerini de bana hibe edeceksin.
- Onları da sana hibe ettim.
- Akrabalığın gereğini yaptın.
- Ey mü'minlerin emiri, ben de senden üç şey isteyeceğim ve sen: "O şeyler senin olsun, ben Hind'in oğluyum." diyeceksin. Şöyle ki:
- Arefe'deki malımı bana geri vereceksin.
- Öyle yaptım.
- Bfeni bir vali veya emir tarafından hesaba çektirmeyeceksin.
- Öyle yapacağım.
- Kızın Hind'i bana zevce olarak vereceksin.
- Verdim."
Anlatıldığına göre Muaviye, Abdullah b. Amir'i ya bu üç şeyi almak ya da Basra valiliğini kabul etmek arasında muhayyer bırakmış, Abdullah da bu üç şeyi tercih edip Basra valiliğinden istifa etmiştir.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede, yani hicretin kırkdördüncü senesinde Muaviye, (babası belirsiz olan) Ziyad b. Ebihi'yi Ebu Süfyan'm oğlu olarak tescil etmişti. Bu tescili de şu şahitliğe dayandırmıştı: Adamın biri, cahiliye döneminde Ebu Süfyan'm Ziyad'm annesi Sümeyye ile cinsel ilişkide bulunduğunu itiraf ettiğini ve bu ilişkiden Sümeyye'nin Ziyad'a gebe kaldığını ifade etmiş, bu hususta şahitlikte bulunmuştu. Muaviye, Ziyad'ı Ebu Süfyan'm oğlu olarak tescil edince artık Ziyad'a, Ebu Süf-yan oğlu Ziyad denildi. Hasan-ı Basrî ise, bu tescil işini makbul saymayıp şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.), bir hadisinde şöyle buyurmuştur: ' "Çocuk yatağa aittir. Zina yapana ise recm cezası vardır."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Osman'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ziyad, Ebu Süfyan'm oğlu olarak tescil edilince ben Ebu Bekre'ye uğradım ve ona şöyle dedim:
- Ne yaptınız siz? Ben, Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini işitmiş-tim: Rasûlullah (s.a.v,)'ın şöyle buyurduğunu şu kulaklarımla işittim: "Bir kimse jslâmiyet döneminde babası olmayan bir kimseyi bilerek babası olarak iddia ederse, Cennet ona haram olur."
Ebu Bekre: "Bunu ben de Rasûlullah'tan işittim." dedi.
Hicretin kırkdördüncü senesinde Muaviye, insanlara hacc ettirdi. Bu senede Muaviye, Şam'daki büyük camide kendisi için bir mahfel yaptırdı. Mervan da Medine'de kendi şahsı için mescitte bir mahfel yaptırmıştı.
Bu senede mü'minlerin annesi Ümmü Habibe binti Ebi Süfyan vefat etti. Ümmü Habibe'nin asıl adı Remle'dir. Muaviye'nin kız kardeşiydi, islâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman oldu. Kocası Abdullah b. Cahş'la birlikte Habeşistan'a hicret etti. Ancak kocası orada Hristiyan-lığa döndü ve Ümmü Habibe kise Müslümanlıkta sebat etti. Habibe, Ümmü Habibe'nin Abdullah ile evliyken doğan en büyük çocuğudur. Bu çocuğunu Habeşistan'da doğurmuştu. Hicretten önce Mekke'de doğurmuş olduğuna dair zayıf bir rivayet de vardır. Ümmü Habibe'nin kocası Habeşistan'da öldü. Allah ona lanet etsin ve onu kahretsin. Kocasının ölümüyle dul kaldığında, Rasûlullah (s.a.v.), Amr b. Ümeyyeed-Dami-rî'yî Necaşi'yu gönderdi. Necaşi de Ümmü Habibe'yi Rasûlullah'la evlendirdi. Nikah akdini Halid b. Said b. As yaptı. Ümmü Habibe'nin meh-rini ise Necaşi, 400 dinar olarak kendi cebinden ödedi ve Ümmü Habibe'yi hicretin yedinci senesinde Rasûlullah'a gönderdi. Mekke fethi senesinde sulhu yenilemek için babası Ebu Süfyan geldiğinde, Ümmü Habibe'nin odasına girdi. Ancak Ümmü Habibe, Rasûlullah'm minderini babasının altından kaldırdı. Babası Ebu Süfyan, ona şöyle dedi:
- Kızım, sen bu minderi mi ba*na layık görmedin, yoksa beni mi bu mindere layık görmedin?
- Hayır bu^Rasûhıllah'm minderidir, sense müşrik bir adamsın.
- Allah'a yemin ederim ki ey kızım, benden sonra sen şerre uğramış kötüleşmişsin.
Ümmü Habibe, mü'minlerin annelerinin seyyidelerinden, hanımlarından, takvalı abide kadmlarmdandı. Allah ondan razı olsun.
Muhammed b. Ömer el-Vakidî, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ümmü Habibe, vefat edeceği zaman beni çağırıp şöyle dedi:
- Kumalar arasında cereyan eden bazı şeyler bizim de aramızda cereyan etmiş olabilir. Ben de ona dedim ki:
- Allah, beni ve seni bağışlasın. Bütün bu olup biten şeylerde ben hakkımdan vazgeçtim ve sana helal ettim.
- Beni memnun ettin. Allah da seni memnun etsin.
Böyle dedikten sonra Ümmü Seleme'ye de haber göndererek kendisinden helallik diledi. Ümmü Seleme de ona aynı şeyleri söyledi. [17]

Hichetîn Kırkbeşinci Senesi

Bu senede Muaviye, Basra valiliğine Haris b. Abdullah el-Ezdî'yi atadı. Dört ay sonra onu bu görevden azletti. Yerine Ziyad' tayin etti. Ziyad, Küfe şehrine gitti, o esnada orada Muğire b. Şube vali olarak bulunuyordu. Ziyad., kendisine Basra valiliğine dair fermanı getirmesi için Muaviye'nin elçisini Kûfe'de beklemek üzere orada ikamet etti. Muğire ise, Ziyad'm Kûfe'ye val olmak üzere geldiğini zannederek durumunu Öğrenmesi için Ziyad'a, Vail b. Hicr'i gönderdi. Vail gidip Ziyad'îa görüştü, ancak ondan birşey öğrenemedi. Sonra ulak Kûfe'ye gelip Ziyad'a ulaştı ve onun Basra'ya gitmesini bildirdi. Ziyad, Muaviye tarafından ayrıca Horasan ve Sicistan valiliklerine de atandı. Bundan sonra Hind, Bahreyn ve Umman valilikleri de onun uhdesine verildi. Ziyad, hicri kırkbeşinci senenin cemaziyelevvel ayının başında Basra'ya girdi. Orada açıkça kötülük işlendiğini gördüğü için ilk hutbesinde şöyle dedi:

"Ey insanlar! Sanki sizler Cenâb-ı Allah'ın taat erbabına hazırladığı sevapları ve masiyet ehline hazırladığı azapları duymamışsınız. Siz, dünyanın, gözünü görmez hale soktuğu, şehvetlerin işitme duygusunu körelttiği, sonsuz olana geçici dünyayı tercih eden kimseler gibi mi olmak istiyorsunuz?"

Sonra hükümet emirlerini tatbik etmeye başladı. Kılıcını çekip insanları büyük bir korku ve dehşete düşürdü. Neticede halk, açıkça işledikleri günahları terketti. Ziyad, otoritesini yerleştirirken bir sahabe-cemaatmdan yardım gördü. İmran b. Husayn'ı Basra kadılığına, Hakem b. Amr ei-Gifarî'yi Horasan Kaymakamlığına, Semüre b. Cündüb ile Abdurrahman b. Semüre ve Enes b. Malik'i de bazı görevlere atadı. Ziyad, sağlam görüşlü, akıllı, heybetli, dahi, konuşkan, fesahat ve belagat sahibi bir kimseydi.

Şa'bî dedi ki: "Güzel konuşan hangi konuşmacıyı dinlemişsem, onun -işi bozmasından korktuğum için- susmasını arzulanıışımdır. Ancak Ziyad, bunun dışındadır. Çünkü o, her ne kadar çok konuşsa da sözünü mutlaka güzel söyler."

Ziyad'm, Hz. Ömer nezdinde de itibarı vardı.

Bu senede Ziyad'm Horasan'daki kaymakamı Hakem b. Amr, Esel dağlarına doğru gazaya gitti. Ziyad'ın emri üzerine yaptığı bu gazada yöre halkından çoğunu öldürdü. Bol miktarda ganimet ele geçirdi. Ziyad, ona şöyle bir mektup gönderdi:

"Mü'minlerin emiri Muaviye'nin bana bir mektubu geldi. Bu mektubunda altın, gümüş bütün ganimetlerin taksim edilmeksizin toplanıp beytü'l-mala gönderilmesini emrediyor." Hakem b. Amr da, Ziyad'a şu mektubu gönderdi: "Allah'ın kitabı, mü'minlerin emiri Muaviye'nin mektubundan önde gelir. Allah'a yemin ederim ki, eğer göklerle yer Allah'a karşı gelmekten sakınan bir rakibimizin üzerinde olsa, Allah o rakibimize bir çıkış yolu yaratır." Böyle dedikten sonra Hakem b. Amr, insanlara şu duyuruda bulundu: "Gelin ganimetlerinizi size taksim edeyim." dedi ve ganimetleri askerlere taksim etti. Ziyad'a, Muaviye'nin emri üzerine kendisine göndermiş olduğu mektubu hususunda muhalefet etti. Ganimetlerin beşte birini Allah ve Rasûlünün emri üzerine ayırıp beytü'l-mala gönderdi. Sonra da Rabbine: "Allah'ım, eğer senin nezdindeki şeyler benim için daha hayırlıysa beni vefat ettirip yanma al." diye dua etti ve Horasan'a bağlı Merv kentinde vefat etti. Allah ondan razı olsun.

İbn Cerir dedi ki: Medine valisi Mervan b. Hakem, bu senede insanlara hac ettirdi.

Bu senede vahiy katiplerinden Zeyd b. Sabit el-Ensârî vefat etti. Onun biyografisini "es-Sire" adlı kitabımızın son kısmında anlatmıştık. Hz. Osman'ın emri üzerine Şam'daki ana Mushafi yazan o zattır. Bu Mushafi güzel bir hatla yazmıştı. Gördüğün kadarıyla Mushaf m hattı çok güzeldi.

Zeyd b. Sabit, insanlar arasında sivri zekalı bir kimseydi. İbranice okuyup yazmayı onbeş günde öğrenmişti.

Ebu'l-Hasen b. Berra şöyle demiştir: Zeyd b. Sabit, Farsçayı Kis-ra'mn elçisinden onsekiz günde öğrendi. Habeşçe, Rumca ve Kıptice'yi de Rasûlullah'm hizmetçisinden öğrendi. Vakidî dedi ki: Zeyd b. Sabit, onbeş yaşındayken ilk olarak Hendek gazvesine katıldı.

îmam Ahmed b. Hanbel ile Nesefnin rivayet ettikleri bir hadiste şöyle denilmektedir: "İnsanların feraizi en iyi bileni Zeyd b Sabit'tir."

Hz. Ömer, onu kadılığa tayin etmişti.

Mesruk dedi ki: "Zeyd b. Sabit, derin ilim sahibi kimselerdendi."

Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "ibn Abbas, Zeyd b. Sabit'in bineğinin üzengisini tuttu Zeyd, ona şöyle dedi:

- Ey Rasûlullah'm amcası oğlu, uzaklaş. îbn Abbas ona şöyle karşılık verdi:

- Hayır! Biz, âlimlerimize ve büyüklerimize böyle hürmet ederiz." A'meş, Ubeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Zeyd b Sabit, evinde iken insanların en şakacısı idi. Ama insanlar araşma çıktığı zaman da en yerenlerindendi."

Muhammed b. Şirin dedi ki: "Zeyd b. Sabit, namaz kılmak üzere mescide gitti. Ancak cemaatın mescitten dönmekte olduğunu görünce onlardan gizlenip şöyle dedi: İnsanlardan utanmayan, Allah'tan da utanmaz."

Zeyd, hicretin kırkbeşinci senesinde vefat etti. Elli beşinci senesinde vefat ettiğine dair zayıf bir rivayet de vardır. Ama sahih olan rivayete göre kırkbeşinci senede vefat etmiştir. Vefat ederken yaşı altmışa yakındı. Cenaze namazım Mervan kıldırdı. Vefat ettiği zaman İbn Abbas, onun hakkında şöyle dedi: "Bugün büyük bir âlim vefat etti." Ebu Hü-reyre de şöyle dedi: "Bu ümmetin derin âlimi vefat etti."

Bu senede yetmiş yaşındaki Seleme b. Selame b. Vakş vefat etti. Bu zat, Bedir gazvesine ve müteakip gazvelere katılmıştı. vefat ederken çoluk çocuğu yoktu.

Bu senede Asım b. Adiy de vefat etti. Rasûlullah (s.a.v.), Bedir'e giderken bunu Küba ve Aliye mahallesi halkının idaresini yürütmekle görevlendirip, halef bırakmıştı. Bu zat, Uhud gazvesine ve müteakip gazvelere katıldı. 125 yaşındayken vefat etti. Rasûlullah (s.a.v.), onu ve Malik b. Dahşem'i Dırar mescidim yıkmak üzere görevlendirmiş, bunlar da gidip o mescidi yakmışlardı.
Bu senede Hz. Ömer'in kızı ve Rasûlullah'm zevcesi Hafsa vefat etti. Bu hanım, Rasûlullah'tan önce Hüneys b. Huzafe es Sehmî ile evliydi. Hüneys'le birlikte Medine'ye hicret etmiş, Bedir gazvesinde kocası Hüneys vefat etmişti. İddetin tamamladığı zaman babası onu, evlendirmek üzere Osman'a arzetmişti. O zaman Hz. Osman'ın zevcesi ve Rasûlullah'm kız Rukiye vefat etmişti. Ancak Hz. Osman, Hafsa ile evlenmeye yanaşmadı. Bunun üzerine Hz. Ömer, onu Hz. Ebu Bekir'e arz etti Ancak Hz. Ebu Bekir de bir cevap vermedi. Kısa bir süre sonra Rasûlullah (s.a.v.) Hafsa ile evlenmek istedi ve evlendi Bunun üzerine Hz. Ömer, kızıyla evlenmediği için Hz. Ebu Bekir'e sitem etti. Hz. Ebu Bekir, ona şöyle dedi: "Hafsa'y Rasûlullah anmıştı. Ben, Rasûlullah'm sırrını ifşa etmek istemedim. Eğer Rasûlullah onunla evlenmeyecek olsaydı ber evlenirdim." Bir hadiste anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Hafsa'yı boşamış, sonra ona ricat etmişti. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah'm ona dönmesini Cebrail emretmiştir. Emrederken de Rasûlullah'a şöyle demiştir: "Hafsa oruç tutar, geceleri namaz kılar. O, senin Cennet'teki zevcendir." Cumhur-u ulemanın ittifakla belirttiğine göre Hafsa, hicretin kırkbeşinci senesi şaban ayında vefat etmiştir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Osman zamanında vefat etmiştir. Ama birinci rivayet daha sahihtir. [18]

Hicretin Kırkaltıncı Senesi

Bu senede Müslümanlar, komutanları Abdurrahman b. Halid b. Velid'le birlikte Rum illerinde kışı geçirdiler. Başka bir rivayette anlatıldığına göre bu Müslümanların komutam başka birisiydi. Doğrusunu Allah bilir. Bu senede Muaviye'nin kardeşi Utbe b. Ebu Şüfyan insanlara hacc ettirmiştir.
Bu senedeki valiler önceki senelerde adları geçen valilerdir.
Bu senede vefat eden meşhur şahsiyetlerden biri de Salim b. Umeyr'dir. Bu zat, bir savaşa (Tebük) gitmek için binek bulamadıklarından ötürü ağlayan sahabelerdendir ki, Ku'rân-ı Kerim'de kendilerinden bahsedilmiştir. Salim, Bedir gazvesine ve müteakip gazvelerin tamamına katılmıştır. [19]

Sürakab. Ka'b

Bu zat da Bedir gazvesine ve müteakip gazvelere katılmıştır. Bu senede vefat etmiştir. [20]

Abdurrahman, B. Halid B. Velîd

Kureyş'in Manzum oğulları kulundandır. Tanınmış yiğitlerdendir. Babası gibi meşhur bahadırlardan ve kahramanlardandır. Şam beldelerinde büyük ün yaptı. Öyle ki, Muaviye ondan korktu. Zehirlenerek öldürüldü. Allah ona rahmet etsin ve makamını âlî kılsın. İbn Mendeh ile Ebu Naim el-İsbahanî'nin ifadesine göre bu zat, Hz. Peygamberin zamanında yaşamıştır. İbn Asakir'in rivayetine göre bu zat, Peygamber Efendimiz'den, iki omuz arasına kupa (bardak) vurdurmaya dair bir hadis rivayet etmiştir. Buharı, bu hadisin mürsel olduğunu söylemiştir. Ka'b b. Cuayl, Abdurrahman'ı ve kardeşleri Muhacir ile Abdullah'ı öven bir kimseydi. Zübeyr b. Bekkar dedi ki: Abdurrahman, Şamlılar arasında büyük itibar sahibi kıymetli bir kimse idi. Muaviye ile birlikte Sıffin savaşma katıldı.
İbn Sümey' dedi ki: Abdurrahman, Muaviye zamanında yazın savaş işlerini yürütürdü. Muaviye'yi korurdu. İbn Cerir, ile başkalarının anlattıklarına göre Humus'taki zımmilerin reisi îbn Asal, ona zehirli bir
şerbet içirmiş ve Abdurrahman bu yüzden vefat etmiştir. Bazılarının iddiasına göre İbn Asal, Muaviye'nin emri üzerine Abdurrahman'a zehirli şerbet içirmiştir ki bu sahih değildir. Vefatından dolayı şairin biri onun için şöyle bir mersiye yazmıştır:
"Baban o kimsedir ki, harcı verdikleri zaman Rumların üzerine orduları sürerdi. O bahadırdı.
Nice yiğit vardır ki, uzanıp uyuduktan sonra onu gemin çarpmasıyla uyandırmışım. O uykuya dalmıştı.
Biri Halid'in safı, diğeri de Dımaşk'm bornozlu safı, karşı karşıya gelirse elbetteki bu iki asker safı birbirine eşit olamaz."
Anlatıldığına göre Abdurrahman b. Halid, Medine'ye geldiğinde Urve b. Zübeyr ona şöyle demiş: "İbn Asal ne yaptı?" Abdurrahman susmuş, sonra Humus'a dönüp İbn Asal'dan öcünü alıp onu öldürmüştü. Sonra da Abdurrahman, Urve'ye şöyle demiş: "Seni ondan kurtardım ama îbn Cermuz ne yaptı? (İbn Cermuz, Urve'nin babası Zübeyr'i öldüren kişidir.)" Onun bu sorusu karşısında Urve susmuştu. Bir kavle göre Muhammed b. Mesleme'de orada bulunup susanlardandır.
Bu senede vefat eden şahsiyetlerden biri de Herem b. Hibban el-Abdî'dir. Hz. Ömer'in valilerin dendi. Veysel Karanı ile buluştu. İnsanların akıllılarından ve bilginlerinden di. Anlatıldığına göre bu zat, vefat ettiği zaman bir bulut gelip mezarının

üzerinde durmuş ve defnedildiği vakitte hemen mezarının üzerinde ot bitmişti. Doğrusunu Allah bilir. [21]

Hicretin Kırkyedînci Senesi

Müslümanlar, bu sene Bizans illerinde kışı geçirdiler.
Bu senede Muaviye, Abdullah b. Amr b. As'ı Mısır valiliğinden azledip yerine Muaviye b. Hadic'i atadı.
Bu senede insanlara Muaviye'nin kardeşi Utbe b. Ebu Süfyan haccettirdi. Başka bir rivayete göre ise hac ettiren kişi, Anbese b
Ebu Süf-yan'dır. Doğrusunu Allah bilir.
Bu senede vefat eden şahsiyetlerden biri de Kays b. Asım el-Minkarf dîr. Bu zat, hem cahiliye döneminde, hem islâmiyet
döneminde insanların önde gelenlerindendi. Hem cahiliye döneminde, hem de İslâmiyet döneminde içkiyi kendine haram
sayanlardandı. Bunun sebebi de şuydu: Bir gün sarhoş olmuş ve mahremi olan kadınlardan biriyle oynaşmış, kadın da ondan
kaçıp gitmişti. Sabah olunca böyle yaptığını kendisine anlatanlara şu şiirle karşılık vermişti:
"İçkinin insanı eksilttiğini, ayıpladığını gördüm. Onda çirkinlikler vardır ki, şerefli adamı rezil eder.
Allah'a yemin ederim ki, artık hayatım boyunca içki içmeyecek ve hastalandığımda da ondan şifa beklemeyeceğim."
Beni Temim kabilesinin heyetiyle birlikte Medine'ye gelip Müslüman olmuştu. Bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.), onun hakkında
şöyle bu-yurmurmuştur: "Bu, göçebelerin efendisidir."
Kays, cömert, övgüye layık ve kerem sahibi bir kimseydi. Şairin biri, onun hakkında şöyle demişti:
"Kays'm ölümü, bir şahsın ölümü değildir. Aksine o bir kavmin bi-nasıdır ki yıkıldı."
Asmaî dedi ki: Amr b. Alâ ile Ebu Süfyan b. Alâ'm şöyle dediklerini işittim: Ahnef b. Kays'a dediler ki:
- Sen yumuşak huyluluğu, halim ve selimliği kimden öğrendin? O da şöyle cevap verdi:
- Kays b. Asım el-Minkarfden öğrendim. Fıkhi meselelerle düşüncelerini öğrenmek için fakihlere gidildiği gibi biz de hikmet
ve bilgelik konusunda gidip onun görüş ve düşüncelerim sorardık. Bir gün evinin avlusunda abasına bürünmüş olarak
oturmakta iken biz de yanında bulunuyorduk. Bir grup insan yanma geldi. Ellerinde bir ölü ve bir de eli kolu bağlı iki kimse
vardı. Gelenler, ölüyü göstererek şöyle dediler:
- Şu ölü senin oğlundur, onu kardeşin oğlu öldürdü.
Kays, sözünü tamamlamadan yerinden kalkmadı. Sözünü tamamladıktan sonra mescidde bulunan diğer oğluna yönelip şöyle
dedi:
- Amcan oğlunun elini ayağını çöz, kardeşini defnet, amcan oğlunun annesine de yüz deve götür. Çünkü o kadıncağız gariptir."
Anlatıldığına göre Kays b. Asım el-Minkarî, vefat edeceği zaman oğulları çevresinde oturdular -otuziki oğlu vardı- onlara
şöyle dedi:
"Ey oğullarım! Büyük kardeşinizi başınıza lider yapın, böylece babanızın yerini doldurun, küçük kardeşinizi başınıza lider
yapmayın. Aksi takdirde size denk olan kimseler, sizi tahkir ederler. Mal kazanmaya ve mal edinmeye bakın. Çünkü mal, kerem
sahibi cömert kimsenin hibe ettiği çok güzel bir varlıktır. Malı olan kimse, namerde muhtaç olmaz. İnsanlardan dilenmekten
sakının. Zira dilencilik, kişinin en kötü kazanç yoludur. Ben öldükten sonra üzerime ağlamayın. Zira Rasûlullah (s.a.v.)'m
vefatından sonra üzerine ağlanmadı. Beni, Bekr b. Vail kabilesinin bildiği bir yere defnetmeyin. Zira cahiliye döneminde ben
onlara düşmanlık ederdim."
Kays b. Asım el-Minkarî hakkında şairin biri şöyle demiştir:
"Allah'ın selamı sana olsun ey Kays b. Asım. Rahmet etmek dilediği sürece rahmeti de sana olsun. Kendine dost kıldığın
kimseden bir lütuf olarak sana selam olsun. O selamın misli anıldığında ağız doldurur.
Kays'm ölümü bir kişinin Ölümü değildir. Aksine o bir kavmin binası idi İçi yıkıldı." [22]

Hicretin Kırksekizînci Ve Kırkdokuzuncu Seneleri

Kırksekizinci senede Ebu Abdirrahman el-Kulebî, komutasındaki Müslüman askerleri Antakya beldelerinde ikamet ettirerek
kışı oralarda geçirdiler. Yine bu senede Ukbe b. Amir, Mısırlılara karşı bir deniz savaşı yaptı.
Medine valisi Mervan b. Hakem, bu senede insanlara haccettirdi.
Kırkdokuzuncu senede Yezid b. Muaviye, Rum illerine gazaya gitti. Kostantiniye'ye ulaştı. Beraberinde sahabelerin önde geler
simaları da vardı. Nitekim îbn Ömer, îbn Abbas, îbn Zübeyr ve Ebu Eyyüb el-Ensârî bunlardandı. Sahih-i Buharf de sabi
olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kayser'in şehrine gazaya gidecek olan ilk askerler bağışlanmışlardır."
Bu ordu da, Kayser'in şehrine giden ilk ordu idi. Bunlar, büyük bir yorgunluktan ve bitkinlikten sonra Kostantiniye'ye
ulaşabilmişlerdi. Ebu Eyyüb Halid b. Zeyd el-Ensârî, bu senede Kostantiniye'de öldü. Başka bir rivayete göre ise o, bu savaşta
değil de ileriki sayfalarda da anlatılacağı gibi bundan sonra hicretin ellibirin-ci, elliikinci yahut elliüçüncü senesinde vefat
etmiştir.
Bu senede Muaviye, Mervan'ı Medine valiliğinden azletti yerine Sa-id b. As'ı atadı. Said de, Medine'ye Ebu Seleme b
Abdurrahman'ı kadı olarak atadı.

Bu senede Malik b. Hübeyre el-Firazî, Rum illerine gidip kışı orada geçirdi. Bu senede Fudale b. Ubeyd'in savaşı da oldu. C
gazveye gittiği yerde kışı geçirdi ve gittiği şehri fethedip çok miktarda ganimet elde etti. Bu senede Abdullah b. Kürz, yaz
mevsiminde bir gaza yaptı.
Bu senede Kûfe'de veba salgını görüldü. Muğire b. Şube de bu salgından kaçarak Küfe dışına gitti. Salgın ortadan kalktıktan
sonra Muğire, Kûfe'ye döndü. Yine vebaya yakalanıp öldü. Sahih rivayetle anlatıldığına göre Muğire, -ileriki sayfalarda da
anlatılacağı gibi- hicretin ellinci senesinde vefat etmiştir.
Muaviye, bu senede Basra valisi Ziyad'm emrine Küfe şehrim de verdi. Böylece hem Basra, hem Küfe valiliğini bir arada
yürüten ilk kişi Ziyad oldu. Ziyad, altı ay Basra'da, altı ay da Kûfe'de ikamet ediyordu. Kûfe'ye gidişinde yerine Basra'da
Semûre b. Cündüb'ü vekil bırakıyordu.
Bu senede Said b. As, insanlara haccettirdi. [23]

Hicretin Kırkdokuzuncu Senesinde Vefat Eden Meşhur Şahsiyetler

Hz. Alî'nin Oğlu Hasan

Hasan'm künyesi, Ebu Muhammed idi. Kureyşli ve Haşimî idi. Rasûlullah (s.a.v.)'ın torunu ve onun kızı Fatümatü'z-Zehra'nın
çocuğu idi. Fatıma, Rasûlullah (s.a.v.)'m çiçeği idi ve insanlar arasında Hasan, Rasûlullah (s.a.v.)'a en çok benzeyen bir kimse
idi. Hasan, hicretin üçüncü yılının ramazan ayının ortalarında doğdu. Rasûlullah (s.a.v.), kendi tükürüğünü onun ağzına sürdü
ve ona Hasan adını verdi. Hasan, anne ve babasının en büyük çocuğu idi. Rasûlullah (s.a.v.), onu çok severdi. Küçük yaşta
iken Rasûlullah (s.a.v.), onun dudağını öperdi. Bazen dilini emer, onu kucaklar, bağrına basıp kendisiyle oynardı. Bazen
Rasûlullah (s.a.v.), namazda secde halinde iken Hasan gelip onun sırtına biner, Rasûlullah'ta onu sırtında tutmak için secdesini
uzatırdı. Bazen Rasûlullah'la birlikte minbere çıkardı. Sahih bir hadiste sabit olduğuna göre Rasûluûlah (s.a.v.), bir ara minber
üzerinde hutbe irad etmekte iken Hasanla, Hüseyin'in kendisine dargın durduklarım görünce minberden inip onları kucaklamış,
yanına alıp minbere çıkarmış ve şöyle demişti: "Cenâb-ı Allah doğru söyledi: "Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız bir
imtihandır." Ben bu ikisinin yürümekte olduklarını ve tökezlediklerini görünce kendimi tutamadım, yanlarına varmak için
minberden indim."
Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'e hitaben şöyle demişti: "Doğrusu siz, Allah'ın ruhundansmız. Siz
saygı görüp
sevileceksiniz."
Sahih-i Buharî'de, Ukbe b. Haris'in şöyle dediği rivayet edilmektedir: Rasûlullah (s.a.v.)'m vefatından birkaç gece sonra Hz
Ebu Bekir, cemaata ikindi namazını kıldırdı. Sonra Ali ile birlikte mescidin dışına çıkıp yürümeye başladılar. Hasan'm diğer
çocuklarla birlikte oynamakta olduğunu gören Hz. Ebu Bekir, onu alıp omuzuna koydu ve şöyle demeye başladı: "Vay! Babam
sana feda olsun ey peygambere benzeyen çocuk, sen Ali'ye benzemiyorsun."
Ali, Ebu Bekir'in böyle demesine güldü.
Süfyan-ı Sevrî, Ebu Cuhayfe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ben Peygamber (s,a.v.)'i gördüm. Ali'nin oğlu Hasan ona çok benziyordu."
İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Ebi Melike'nin şöyle dediğini rivayet
etmiştir:
Hz. Fatıma, Ali'nin oğlu Hasan'ın hatırına namazını çabuk kılar ve şöyle derdi: "Vay babam! Sen Ali'ye değil de peygambere
benziyorsun."
îmam Ahmed b. Hanbel, Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan, baş ile göğüs arası kısımlarında Rasûlullah'a en çok
benzeyendir. Hüseyin ise, bundan aşağı kısımda Rasûlullah'a en çok benzeyendir."
Ebu Davut et-Teyalisî, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yüzünden göbeğine kadar olan kısımda Hasan, Rasûlullah'a
en çok benzeyendir. Hüseyin ise, bundan aşağı kısımda Rasûlullah'a en çok benzeyen kimsedir."
Rivayete göre îbn Abbas ile İbn Zübeyr, Ali'nin oğlu Hasan'ın Peygamber (s.a.v.)'e benzediğini söylemişlerdir.
İmam Ahmed b. Hanbel, Üsame b. Zeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Peygamber (s.a.v.), beni alıp dizinin üzerine oturtur, Ali'nin oğlu Hasan'ı da alıp diğer dizinin üzerine oturtur, sonra da bizi
bağrına basıp şöyle derdi: "Allah'ım, bunlara rahmet et. Çünkü ben de bunlara acımaktayım." Başka bir rivayette anlatıldığına
göre Peygamber (s.a.v.), onlar hakkında şöyle demiştir: "Allah'ım, ben bunları seviyorum, sen de bunları sev."
Şu'be, Bera b. Azib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Peygam-ber'i Ali'nin oğlu Hasan'ı omuzuna almış olarak gördüm. C
şöyle diyordu: "Allah'ım, ben bunu seviyorum, sen de sev." Ali b. Cad'm, Bera'dan yaptığı bir rivayette ise şu fazlalık vardır;
"Onu seveni de sev."
Tirmizî, bunun hasen ve sahih bir hadis olduğunu söylemiştir.
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Medine sokaklarından birinde Peygamber (s.a.v.)'le birlikte yürümekte idim, yönünü çevirdi, ben de onunla birlikte çevirdim.

Gelip Fü-ma'nın evine vardı ve: "Minik, minik, minik!" diye seslendi. Ona cevap veren olmadı. İçeri girip oturdu, ben de onunla birlikte içeri girip oturdum. Ali'nin oğlu Hasan yanımıza geldi. Ben, boynuna karanfilden bir gerdanlık takmak için annesinin onu geciktirdiğini zannettim. Hasan yanımıza gelince Rasûlullah (s.a.v.) ona sarıldı. O da Rasûlullah'a sarıldı. Sonra Rasûlullah şöyle üedi: "Ben bunu seviyorum, bunu seveni ben de severim." Bu sözünü üç kez tekrarladı.»

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), elime dayanarak Beni Kaynuka çarşısına gitti. Beraberce orada dolaştık. Sonra döndü ve mescidde çömelip şöyle dedi:

- Minik nerede? Bana miniği çağırın.

Böyle dedikten sonra Hasan geldi. Koşup Rasûlullah'ın kucağına atıldı. Rasûlullah ta ağzını onun ağzına koyup şöyle dedi "Allah'ım, ben bunu seviyorum. Bunu sen de sev. Bunu seveni de sev." Bu duasını üç kere tekrarladı. Ben de artık her ne zaman Hasan'ı görürsem mutlaka gözlerim yaşarırdı.»

Süfyan-ı Sevrî ile diğerleri, Ebu Hüreyre'den rivayet ettiler ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Hasan ile Hüseyin'i seven beni de sevmiş olur. Onlara öfke duyan kimse bana da Öfke duymuş olur."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.), bir omuzunda Hasan, diğer omuzunda da Hüseyin olmak üzere yanımıza geldi. Gelirken bazen Hasan'ı Öpüyor, bazen Hüseyn'i Öpüyordu. Bu halde iken yanımıza vardı. Adamın biri, ona şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, sen bunları çok seviyorsun.

Rasûlullah buyurdu ki:

- Bunları seven beni de sevmiş olur, bunlara Öfke duymuş olan bana da öfke duymuş olur."

Ebu Bekir b. Ayyaş, Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), namaz kılarken secdeye vardığında Hasan ile Hüseyin gelip sırtına atlıyorlardı. Cemaat onları böyle yapmaktan alıkoymak istediğinde Rasûlullah (s.a.v.), namazını tamamlayıp selam verince cemaata hitaben şöyle dedi: "Bunlar, benim oğullarımdır. Bunları seven beni de sevmiş olur."

Hz. Aişe ile Ümmü Seleme'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'i ve bunların anne-babaların kucaklayıp şöyle dedi: "Allah'ım, bunlar benim ehl-i beytimdir. Bunlardan kötülüğü gider ve tertemiz yap."

Muhammed b. Sa'd, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Cennetlik gençlerin efendisine bakmaktan hoşlanan kimse, Ali'nin oğlu Hasan'a baksın."

Ali, Ebu Said ve Büreyde'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştur:

"Hasan ile Hüseyin, cennetlik gençlerin efendileridir. Babaları ise kendilerinden daha hayırlıdır."

Ebu'l-Kasım el-Beğavî, Ya'lâ b. Mürre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Hasan ile Hüseyin, koşarak Rasûlullah'ın yanma geldiler. Biri diğerinden önce geldi. Rasûlullah, elini onun boğazının altına koyup, koltuğunun altına çekti, sonra diğeri geldi. Onu da aynı şekilde diğer koltuğunun altına çekti. Bir bunu, bir onu öpmeye başladı. Sonra da şöyle dedi: "Allah'ım, ben bunları seviyorum, sen de bunları sev." Sonra da bili.ze hitaben şöyle dedi: "Ey insanlar, doğrusu çocuk insanın cimrileşmesine, korkaklasın asma ve cahille şmesine sebeptir."

Ebu Ya'lâ, Büreyde'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), minberde hutbe irad etmekte idi. O esnada Hasan ile Hüseyin, kırmızı renkli gömlekler giyinmiş olarak düşe kalka mescide geldiler. Rasûlullah (s.a.v.) da minberden inip onları kucağına alarak minbere çıkardı. Sonra, şöyle dedi:

- Cenâb-ı Allah, doğru buyurmuş. Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Ben bu iki çocuğu görünce dayanamadım.

Böyle dedikten sonra hutbesini okumaya devam etti." Abdullah b. Şeddad, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir; "Rasûlullah (s.a.v.), bize akşam veya yatsı namazını kıldırdı. Namazda secdeye vardığında secdesini uzattı. Selam verdiği zaman insanlar bunun sebebini kendisine sorunca şu cevabı verdi: "Şu oğlum (yani Hasan) sırtıma bindi, onu hemen indirmek istemedim. İhtiyacını tamamlamasını istedim."

Tirmizî, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma vardım. Hasan ile Hüseyin sırtına binmişlerdi. O da elleri ve ayakları üzerinde yürümekteydi. Hasan ile Hüseyin'e: "Bineğiniz ne güzel bir binektir." dedim. Rasûlullah da şöyle karşılık verdi: Onlar da ne güzel iki yüktür."

Ebu Ya'lâ, İbn Abbas'm şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hasan'ı omuzuna almış olarak evden dışarı çaktı. Adamın biri, Hasan'a hitaben şöyle dedi:

- Ey çocuk! Bindiğin binek ne güzel bir binektir. Rasûlullah (s.a.v.) da böyle diyen o adama şu karşılığı verdi:

- O da ne güzel bir binicidir."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Ra&ûlullah (s.a.v.), Ali'ye, Hasan'a, Hüseyin'e ve Fatıma'ya bakıp şöyle dedi: "Ben sizinle savaşanın düşmanıyım, sizinle barış içinde olanın da barışığıyım."

Bakiye, Mikdam b. Madikerib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğim işittim:

"Hasan bendendir, Hüseyin ise Ali'dendir."

Bu rivayetin lafzında ve manasında münkerlik vardır.

İmam Ahmed b. Hanbel, Umeyr b. İshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ali'nin oğlu Hasan'la birlikteydim. Ebu Hüreyre'ye

rastladık. Ebu Hüreyre, Hasan'a şöyle dedi: "Rasûlullah'm, senin vücudunda Öptüğü yeri bana göster de öpeyim." Hasan gömleğinin ucunu kaldırdı. Ebu Hüreyre de onun göbeğini öptü."
İmam Ahmed b. Hanbel, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'ı, Ali'nin oğlu Hasan'ın dilini (yada dudağını) emerken gördüm. Rasûlullah (s.a.v.)'m emdiği bir dil (ya da dudaklar), asla azab görmeyecektir."
İmam Ahmed b. Hanbel, Cabir b. Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Doğrusu benim şu oğlum (Hasan), efendi (ve lider) dir. Umarım ki Allah, bunun vasıtasıyla Müslümanlardan iki büyük cemaatı barıştıracaktır."
Bu hadis, bu kitabın peygamberlik delilleri bölümünde geçmişti. Hz. Hasan'ın, Muaviye lehine hilafetten feragat etmesinden bahsederken de bu hadisi nakletmiştik Peygamber Efendimiz'in yukarıdaki hadisi böylece tasdik edilip tahakkuk etmiş oldu. Hamd ve minnet Allah'adır.
Hz. Ebu Bekir, Hz. Hasan'a saygı gösterir, ikramda bulunur, onu sever ve: "Babam sana feda olsun." derdi. Hz. Ömer, de öyle yapardı. Vakidî'nin, İbrahim b. Haris et-Teymî'den rivayet ettiğine göre Hz. Ömer, sahabelere maaş bağlarken Hasan ile Hüseyin'e, Bedir savaşma katılan sahabelere bağlanan 5.000.000 dirhemlik maaşı bağlamıştı. Hz. Osman da aynı şekilde Hasan ile Hüseyin'e ikramda bulunur, onları severdi. Hz. Osman kuşatma altına alındığı zaman Hz. Hasan, kılıcını kuşanarak onun yamnda durmuş, onu savunmaya başlamıştı. Hz. Osman da onun başına bir kötülük gelmesinden korktuğu için yemin vererek evine dönmesini taleb etmişti ki, Ali'nin gönlü rahatlasın.
Hz. Ali, oğlu Hasan'a aşırı derecede kıymet verir, ona saygı gösterirdi. Bir gün Ali, ona şöyle dedi:
- Ey oğulcuğum, bize bir hitabede bulun ki seni dinliyeyim.
- Sen karşımda dururken ben hutbe irad etmekten utanırım. Ali, Hasan'ın kendisini görmeyeceği bir yere gidip oturdu. Sonra Hasan, kalkıp insanlara hutbe irad etti. Hz. Ali de onu dinliyordu. Gayet beliğ bir hutbe irad etti. Konuşması düzgündü Hutbesini tamamladıktan sonra Ali şöyle demeye başladı: "Allah, birbirinin soyundan olarak bu aileyi âlemlere tercih etti. Allah işitendir, bilendir."
İbn Abbas, bineklerine bindikleri zaman Hasan ile Hüseyin'in üzengilerini tutar ve bunu kendisi için bir şeref sayardı. Hasan ile Hüseyin, Kabe'yi tavaf ettikleri zaman insanlar onların etrafında izdiham ve sıkışıklık meydana getirdiklerinden onları âdeta paralıyorlardı. Allah, ikisinden de razı olsun ve onları hoşnud kılsın.
ibn Zübeyr şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, kadınlar Ali'nin oğlu Hasan gibisini doğuramazlar."
Hz. Hasan, sabah namazını Rasûlullah'm mescidinde kıldığı zaman namaz kıldığı yerde oturur ve güneş doğup yükselinceye kadar zik-nülah ile iştigal ederdi. İnsanların önde gelen şahsiyetleri gidip meclisinde otururlar, onun yanında sohbet ederlerdi. Bundan sonra Hasan kalkıp mü'minlerin annelerinin (Rasûlullah'ın zevcelerinin) yanlarına gider, onlara selam verirdi. Onlar da bazen kendisine hediyeler takdim ederlerdi. Sonra da evine dönerdi.
Müslümanların kanı ve canını korumak amacıyla Muaviye lehine hilafetten feragat ettiği zaman Muaviye, Hz. Hasan'a her sene armağanlar gönderirdi. Bazen ona 400.000 dirhem armağan gönderdiği olmuştur. Senelik maaşı da 100.000 dirhemdi. Bir sene maaş almaya gidemedi. Armağan gönderme vakti gelmişti. Hz. Hasan, ihtiyaç içinde idi. O armağana çok ihtiyacı vardı. O insanların en cömertlerindendi. Armağanını kendisine göndermesi için Muaviye'ye mektup yazmak istedi. Ancak o gece uykuya daldığında rüyasında Rasûlullah (s.a.v.)'m kendisine şöyle dediğini gördü: "Ey oğulcuğum! İhtiyacın için bir yaratığa mektup mu yazıyorsun?" Böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.), okuması için ona bir dua Öğretmişti. Hz. Hasan da, Muaviye'ye yazmak istediği mektubu yazmadı. Nihayet Muaviye, onu hatırladı, araştırdı, gelmeyiş sebebini sordu. Sonra da adamlarına şu talimatı verdi: "Ona 200.000 dirhem gönderin. Belki de fakru zaruret içinde olduğundan ötürü yanımıza gelememiştir." Hz. Hasan istemeden Muaviye ona maaşını gönderdi.
Salih b. Ahmed dedi ki: Babamın şöyle dediğini işittim: "Ali'nin oğlu Hasan medenidir, güvenilirdir."
"Tarih" adlı eserinde îbn Asakir, onun hakkında şöyle denildiğini nakleder: "Hasan, malını üç kez Allah'la paylaştı (Yani malının yarısını Allah için verdi.) İki kez de malından sıyrılıp çıktı. Yirmibeş kez yaya olarak hacca gitti ve develeri de önünde yürümekteydiler."
Abbas b. Fadl, Ali'nin oğlu Hasan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ka'be'sine yaya olarak gidip ziyaret etmemiş halde Rabbimin huzuruna çıkmaktan utanırım." Bu yüzden o, yirmi kez yaya olarak Medine'ye gitti. Anlatıldığına göre o, hutbelerinden bazısında İbrahim sûresini okurmuş ve her gece uyumadan önce Kehf sûresini okurmuş, son derece cömert bir kimseymiş.
Muhammed b. Sirin'in ifadesine göre o, bir kişiye 100.000 dirhem armağan vermişti. Said b. Abdülaziz dedi ki: "Hasan adamın birinin yanı başında, kendisine 10.000 dirhem vermesi için Allah'a dua ettiğini işitince kalkıp evine gitmiş ve böyle diyen adama o parayı göndermişti."
Anlatıldığına göre Hasan, elindeki ekmekten bir parçasını koparıp ağzına koyan, sonra bir parça daha koparıp yanındaki köpeğe yediren siyahi bir köleyi görünce ona niçin böyle yaptığım sormuş, köle de: "Ben kendisine yedirmeden bu köpeğin yanında ekmek yemekten utanırım." demiş. Hz. Hasan da: "Ben gidip dönünceye kadar buradan ayrılma." diyerek kölenin efendisinin yanma gitmiş, köleyi ondan satın almış ve içinde bulunduğu bahçeyi de satın alıp köleyi azad etmişti. Sonra bahçeyi ona vermişti. Bu ikram karşısında köle de şöyle demişti: "Ey efendim! Bu bahçeyi Allah rızası için bana hibe ettin, ben de onun

rızası için hibe
ettim."
Hz. Hasan, çok kadınla evlenmişti. Her zaman mutlaka nikahında dört hür kadın bulunurdu. O çok boşayan bir adamdı, çok da mehir verirdi. Anlatıldığına göre o, yetmiş kadınla evlenmiştir. İfadeye göre o bir günde iki kadın boşamıştır. Bu kadınlardan biri Beni Esed, diğeri de Beni Fezare kabilesindenmiş. Boşadığı bu kadınlardan her birine 10.000 dirhem para ve küpler dolusu bal göndermiş. Bu para ve balı kendisiyle gönderdiği köleye de şu talimatı vermişti: "Kadınlardan her birinin neler söylediğine iyice kulak ver."
Para ve balı alan Fezariyeli kadın: "Allah, Hasan'a hayır mükafat versin." demiş, ona hayır duada bulunmuştu. Beni Esed kabilesinden olan kadınsa şöyle demişti: "Bu, kendisinden ayrıldığım sevgilimden bana gelen az bir eşyadır." Köle dönüp Hz. Hasan'a bu kadınların sözlerini nakledince Hz. Hasan, Beni Esed kabilesinden olan kadına tekrar dönmüş ve Fezariyeli kadından alakasını kesmişti.
Hz. Ali, Küfe halkına: "Hasan'a kız vermeyin, çünkü o çok boşuyor." demiş. Ancak Kûfeliler, şu karşılığı vermişlerdi: "Allah'a yemin ederiz ki ey mü'minlerin emiri! Eğer hergün bizden kız istese; biz, dilediği kızı ona zevce olarak veririz. Biz böyle yapmakla Rasûlullah'a hısım olmak arzusu peşindeyiz."
Hz. Hasan, karısı Havle binti Manzur el-Fezarî (ya da Hind binti Süheyl) ile birlikte evin damı üzerinde yatmış, uykuya daldıktan sonra karısı kalkıp baş örtüsü ile Hz. Hasan'm ayağını kendi ayağındaki hal-hala bağlamıştı. Hasan uyandığında karısına, niçin böyle yaptığını sormuş, karısı da şu cevabı vermişti: "Uykunun şiddetinden kalkıp dam üzerinde dolaşmandan ve aşağı düşmenden, bu sebeple de Arapların en uğursuz kızı olmaktan korktum." Karısının bu cevabı hoşuna gidince Hz. Hasan, onunla yedigün daha beraber kalmıştı.
Ebu Cafer el-Bakır dedi ki: Adamın biri, Hz. Hüseyin'e gidip bir ihtiyacı için yardrm istedi. Ancak Hz. Hüseyin, itikafta olduğu için yardım edemeyeceğini söyledi. Bunun üzerine o adam kalkıp Hz. Hasan'm yanına gitti, ondan yardım istedi. Hz Hasan da gereken yardımı yapıp şöyle dedi: "Bir din kardeşimin ihtiyacım gidermem, bir ay boyunca itikafta bulunmamdan daha hoştur."
Hüseyin, İbn Sirin'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: Hz. Hasan, yemeğe çağırılmayan kimseleri yemeğine çağırırdı."
Ebu Cafer: "Hasan, yemeğe çağırılmayan kimseleri yemeğine çağırırdı." der.
Ebu Cafer, Hz. Ali'nin Kûfelilere şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ey Kûfeliler, Hasan'a kadın vermeyin. Çünkü o, çok kadın boşu-yor." Hemedanlılardan bir adam da kalkıp Hz. Ali'ye şöyle cevap verdi: "Vallahi biz onu evlendiririz, hoşuna giden kadını yanında tutar, hoşuna gitmeyeni de boşar."
"Mekarimü'l-Ahlak" adlı kitapta Ebu Bekir el-Haraitî, Muhammed b. Sirin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hz. Ali'nin oğlu Hasan bir kadınla evlendi. Kadına yüz cariye gönderdi, her cariye ile birlikte 1000 dirhem gönderdi."
Vakidî, Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali'nin oğlu Hasan, çok kadın boşardı. Boşadığı her kadın da mutlaka onu severdi."
Cüveyriye b. Esma şöyle dedi: "Hasan vefat ettiği zaman Mervan cenazesinde ağladı. Hüseyin de Mervan'a şöyle dedi:
- Ona bunca çektirdikten sonra onun için ağlıyor musun? Mervan da dağı göstererek şöyle karşılık verdi:
- Evet, ben şu dağdan daha yumuşak huylu ve sessiz bir adama bunca eziyetler çektirmişim."
Muhammed b. Sa'd, Muhammed b. îshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yanımda her kim konuşmuşsa mutlaka onun susmasını istemişimdir. Yalnız Ali'nin oğlu Hasan konuştukça onun daha da konuşmasını arzulamışımdır. Ondan bir kez dışında kötü söz duymuş değilim
0 da şöyle oldu: Hasan ile Amr b. Osman arasında kırgınlık vardı. Hasan, ondan bahsederken şöyle demişti: "Ben onun için sadece burnu yere sürülsün, derim." İşte Hasan'dan duyduğum en kötü söz bu olmuştur."
Muhammed b. Sa'd, Rezin b. Sivar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan ile Mervan arasında husumet vardı. Mervan, ona ağır sözler
söylemeye başladı ama o susuyordu. Mervan, sağ eliyle sümkürünce
Hasan ona şöyle dedi:
- Yazıklar olsun sana! Bilmezmisin ki sağ el yüz içindir, sol el de tenasül organı içindir. Öf sana.
Hz. Hasan'm bu sözü karşısında Mervan sustu." Ebu'l-Abbas, Muhammed b. Yezid el-Müberred dedi ki: "Ali'nin oğlu Hasan'a Ebu Zerr'in şöyle dediği hatırlatıldı: "Fakirliği zenginlikten, hastalığı sıhhatlilikten daha çok severim." Bu söz karşı-nnda Hasan şöyle dedi: "Allah, Ebu Zerr'e rahmet etsin. Bana gelince
1 in şöyle derim: Bir kimse, Allah'ın kendisi için seçtiği güzel kadere tevekkül ile dayanırsa artık o kimse, Allah'ın kendisi için takdir ettiği durumun dışında başka bir durumda bulunmayı temenni etmemelidir." Bu da ilâhi takdire rıza göstermeye vakıf olma hallerinden biridir ki, ilâhi kazayı tarifeden bir sözdür."
Ebu Bekir Muhammed b. Keysan el-Asam, Hasan'ın bir gün arkadaşlarına şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Size insanlar arasında gözüme en çok büyük görünen bir kardeşimi haber vereceğim. Onun gözümde büyümesinin temel sebebi, dünyanın onun gözüne küçük görünmesidir. O, kendi karnının hakimiyetini hiçe saymıştır. Bulamadığı şeyi arzulamaz, bulduğu zaman da daha çok bulmak istemez. Kendi tenasül organının hakimiyeti dışına çıkmıştır. Aklını ve görüşünü hafife almaz, cahilliğinin hakimiyeti dışına çıkmıştır. Birşeyden mutlaka yarar sağlayacağına inanmazsa, elini o şeye uzata-maz. Attığı

adımı da mutlaka iyilik yapmak için atar. Öfkelenmez, kimseye kızmaz. Âlimlerle bir araya geldiğinde konuşmaktan çok dinlemeyi arzular. Konuşmasına engel olunursa da susmasına engel olunamaz. Zamanının çoğunu susarak geçirir. Konuştuğu zaman konuşmacılara aldırış etmez. Onları kendi hallerine bırakır. Davaya ortak olmaz, karşılıklı bahiste bulunmaz. Tartışmaya girmez, başkalarına karşı hüccet ileri sürmez. Ancak yapmadığını söyleyen, söylemediğini yapan bir kadıyı gördüğü zaman onunla tartışır. Bunu da faziletinden dolayı yapar, kardeşlerini unutmaz. Herhangi birşeyde kendim onlara tercih etmez. Bir kimseye ayıplanacak bir hususta ikramda bulunmaz. İki şeyle karşılaştığında hakka en yakın olanına bakar. Hevesine en yakın olanına ise muhalefet eder."

Ebu'l-Ferec b. Muafa b. Zekeriyya el-Harirî, Haris el-Aver'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Ali, mürüvvet hususunda oğlu Hasan'a bazı sorular sordu:

- Ey oğulcuğum, doğruluk nedir?
- Babacığım, doğruluk, kötülüğü iyilikle savmaktır.
- Şeref nedir?
- İnsanlarla iyi geçinmek ve suçu üstlenmektir.
- Mürüvvet nedir?
- İffetli olmak ve kişinin malını İslah etmesidir.
- Alçaklık nedir?
- Az mala ilgiyle bakmak ve önemsiz denecek az miktardaki mâl ile dahi yardımı esirgemektir.
- Kınanmaya vesile olacak şey nedir?
- Kişinin kendi nefsini koruması ve ailesinin gizli hususlarını açığa çıkarmasıdır.
- Cömertlik nedir?
- Darlık ve genişlik zamanında eli açık olmaktır.
- Cimrilik nedir?
- Elindeki malı harcamayı israf savman, harcadığını da telef etmiş olduğuna inanmandır.
- Kardeşlik nedir?
- Zorlukta ve rahatlıkta vefalı olmaktır.
- Korkaklık nedir?
- Dosta karşı cüretli olmak, düşmandan ise geri durmaktır.
- Ganimet nedir? :
- Takvalı olmaya rağbet göstermek ve dünyada zahid olmaktır.
- Hilim nedir?
- Öfkeyi yutmak ve nefse hakim olmaktır.
- Zenginlik nedir?
- Az da olsa Cenâb-ı Allah'ın insana verdiği kısmete razı olmaktır. Zira zenginlik, gönül zenginliğidir.
- Fakirlik nedir?
- Kişinin nefsinin her şeye arzu duymasıdır.
- Güçlülük nedir?
- Aşın bir kuvvete sahip olmak ve insanların en kuvvetlisini yenmektir.
- Zillet nedir?
- Sözü yerine getirme anında korkup panik göstermektir. —Cür'et nedir?
- Akranlara muvafakat etmektir.
- Külfet nedir?
- Seni ilgilendirmeyen şeyleri söylemendir.
- Onur nedir?
- Vermen gerekeni vermendir ve suçluyu affetmendir.
- Akıl nedir?
- Muhafaza edilmesini istediğin her şeyi kalbin muhafaza etmesidir.
- Cehalet nedir?
- İmamına düşmanlık etmen ve ona laf çevirmendir.
- Övgü nedir?
- Güzel şeyleri yapmak, çirkin şeyleri terketmektir.
- Akıllılık nedir?
- Ağırbaşlı olmak ve yöneticilere şefkatli olmaktır. İnsanlara karşı kötü zan beslemekten kaçınmaktır.
- Şeref nedir?
- Kardeşlere uymak ve komşuları muhafaza etmektir.
- Beyinsizlik nedir?
- Alçaklara uymak, adi kimselerle arkadaş olmaktır.

- Gaflet nedir?
- Mescidi terk etmen ve fesatçıya itaat etmendir. '
- Mahrumiyet nedir?
- Sana sunulan payını almamandır.
- Efendi kimdir?
- Malda ahmaklık edip ırzını önemsemeyen kimsedir. Kendisine sövülür, ama cevap vermez. Aşiretinin işlerini yürütmek hususunda devamlı çalışır, yerinden ayrılmaz.
Bundan sonra Hz. Ali, Hasan'a şöyle dedi:
- Ey oğulcuğum! Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim:
"Cahillikten daha şiddetli bir fakirlik, akıldan daha faziletli bir mal, kendini beğenmişlikten daha şiddetli bir yalnızlık, istişareden daha güvenli bir destek, tedbir gibi bir akıl, güzel ahlak gibi bir asalet, çekingenlik gibi bir vera7, tefekkür gibi bir ibadet ve haya gibi bir iman yoktur. İmanın başı sabırdır. Konuşmanın afeti yalandır. İlmin afeti unutmaktır. Yumuşak huyluluğun afeti sefihliktir. İbadetin afeti ara vermektir, şerefin afeti iddia ve tekebbürdür. Cesaretin afeti taşkınlıktır. Cömertliğin afeti başa kakmaktır. Güzelliğin afeti gururluluktur. Sevmenin afeti övünmektir." Hz. Ali, daha sonra söyle dedi:
"Ey oğulcuğum! Gördüğün bir adamı asla küçümseme. Eğer senden yaşça büyükse onu baban say. Eğer yaşça emsalin ise, o senin kardeşindir. Eğer yaşça senden küçükse onu oğlun say."
İşte Hz. Ali, mürüvvetle ilgili olarak oğluna bu gibi sorulan sormuş ve yukandaki tavsiyelerde bulunmuştu."
Kadı Ebu'l-Ferec dedi ki: Bu haberdeki hikmetler ve bol faideler, dikkat edip ezberleyen kimse için yarar sağlayıcıdır. Nefsini bu gibi şeylere uyup terbiye eden, süsleyen, tehzib eden kimseler için sayılamayacak derecede menfaatlar vardır. Mü'minlerin emiri Ali'nin rivayet ettiği ve peygamberden naklettiği hususlarda akıllı, bilgili, bilge kimseler için mutlaka hıfzedilip ezberlenmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken hususlar vardır. Bu tavsiyelere uyup kabul eden kimse şanslıdır. Bu yolda yürüyen kimseler mutluluğa ermiştir..
Asmaî, Utbî ve Medainî ile diğerlerinin anlattıklanna göre Muavi-ye de buna benzer sorulan Hz. Hasan'a sormuş, o da yukardakilere benzer cevaplar vermiştir.
Ali b. Abbas et-Taberanî dedi ki: Ali'nin oğlu Hasan'ın yüzüğünün üzerinde şöyle yazılı idi.
"Elden geldiğince ölmeden önce takvalı olmaya bak. Çünkü ey yiğit ve delikanlı kişi, ölüm mutlaka sana gelecektir. Sevinip kendinden geçmişsin, gönül dostlannın, mezarlarda çürümüş olduklarını sanki görmüyorsun."
İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Hasan'ın, oğluna ve kardeşi oğluna şu tavsiyelerde bulunduğunu rivayet etmiştir: "İlim öğrenin Bugün siz, milletin küçüklerisiniz ama yann büyükleri olacaksınız. Ezberleyeme-diğiniz hususlan yazın."
Muhammed b. Sa'd, Amr el-Asam'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Hasan'a dedim ki:
- Şu Şiiler, Hz. Ali'nin kıyamet gününden Önce dirilip geleceğini iddia ediyorlar!
Hz. Hasan, bana şu cevabı verdi:
- Vallahi yalan söylüyorlar! Bunlar Şii değildirler. Eğer Ali'nin kıyametten önce tekrar dünyaya geleceğim bilseydik, onun zevcelerini başkalarıyla evlendirmez ve malını da paylaşmazdık."
Abdullah b. Ahmed, Sefine'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Halifelik benden sonra otuz senedir." O esnada mecliste bir adam hazır bulunuyordu, şöyle dedi: "Bu otuz senenin altı ayı, Muaviye'nin halifeliğine dahil olmuştur. îşte bu aylar oradan gelmektedir ve Ali'nin oğlu Hasan'a bey'at edilmiştir. Ona 40.000 veya 42.000 kişi bey'at etmiştir."
Salih b. Ahmed dedi ki: Babamın şöyle dediğini işittim: "Hasan'a 90.000 kişi bey'at etti. O, halifelikten çekildi. Muaviye ile barış yaptı. Onun döneminde bir fincan kan dahi akmadı."
îbn Ebi Heyseme, Vehb'in babası Cerir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali öldürüldüğü zaman Kûfelüer, onun oğlu Hasan'a bey'at ettiler. Ona itaat edip babasından daha çok sevdiler."
İbn Ebi Heyseme, İbn Şevzeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ali Öldürüldüğü zaman Hasan, Iraklıların başında cepheye gitti. Muaviye de Şamlıların başında cepheye gitti. İki taraf karşı karşıya geldiler. Hasan savaşmak istemedi. Muaviye ile bey'atlaştı. Yalnız kendisinden sonra oğlu Ali'nin veliahd kılınmasını şart koştu. Bu barış yüzünden taraftarları Hz. Hasan'ı eleştirerek: "Vay mü'minlerin başına gelen utanca!" dediler, Hz. Hasan da onlara şu karşılığı verdi: "Utanılacak hale düşmek, Cehennem'e düşmekten daha iyidir."
Ebu Bekir b. Ebi'd-Dünya, Abbas'm babası Hişam'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali öldürüldüğü zaman insanlar onun oğlu Hasan'a bey'at ettiler. O da yedi ay onbir gün süreyle halifelik yaptı."
Abbas'tan başkaları dediler ki: "Kûfeliler, Hasan'a bey'at ettiler. Muaviye'ye de Kudüs'te Şamlılar, Ali'nin öldürülmesinden sonra bey'at ettiler. Bu genel bey'at, hicri kırkıncı senenin sonunda cuma günü Bey-t-i Makdis'te yapıldı. Sonra Kûfe'ye bağlı Mesken denen yerde Hasan, hicri kırkbirinci senede Muaviye ile buluştu. Bunlar barış antlaşması yaptılar. Hasan, Muaviye'ye bey'at etti."
Başkalarının ifadesine göre ikisinin barış yapmaları ve Muaviye'nin Kûfe'ye girmesi, hicri kırkbirinci senenin rebiyülevvel ayında olmuştur. Bunun tafsilatını önceki sayfalarda vermiş olduğumuz için burada tekrarlamaya gerek görülmemiştir.
Kısaca anlatmak istediğimiz şudur ki, Hasan, Kûfe'deki beytü'l-malda bulunan paraları ve eşyaları almak şartı ile Muaviye ile

barış
antlaşması yaptı. Muaviye de bu şarta uydu. Beytü'1-mah açtıklarında orada 5.000.000 dirhem (başka bir rivayete göre ise 7.000.000 dirhem) buldular. Ayrıca Hasan, haracın kendisine verilmesini şart koştu, Bir rivayete göre ise Dar Ebcerd'in haracının her sene kendisine verilmesi şartını koşmuştu. Ancak Dar Ebcerd halkı, haracı Hasan'a vermeye yanaşmadılar. Buna bedel olarak Muaviye, Hasan'a her sene 6.000.000 dirhem para vermeyi taahhüd etti. Hicretin kırkdokuzuncu senesinde vefat edinceye dek Hz. Hasan, Muaviye'nin yanına her gelişinde bu paraya ek olarak Muaviye'den bazı armağan ve hediyeler de alırdı.
Muhammed b. Sa'd, Muhammed b. Sirin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, Kûfe'ye girip de Hasan onunla be/atlaştığı zaman taraftarları, Muaviye'ye şöyle dediler:
"Ali'nin oğlu Hasan'a, bir hutbe irad etmesini emret. Çünkü o gençtir, bu işin hakkını veremez. Olaki hutbe irad ederken dili sürçer, böylece insanların gönlündeki yerini kaybeder, değerini yitirir."
Muaviye de Hasan'a, hutbe irad etmesini emretti. Hasan, minbere çıkıp hutbe irad etmeye başladı. Hutbesinde şöyle dedi: "Ey insanlar! Eğer Cablak ile Cabers arasında benden ve kardeşimden başka dedesi peygamber olan bir adamı arayacak olursanız boşuna yorulmayın, bulamazsınız. Biz Muaviye'ye bey'at ettik. Müslümanların kanının akıtılmasını önlemeyi, akıtmaktan daha hayırlı gördük. Allah'a yemin ederim ki bilemiyorum, belki bu sizin için bir imtihan ve belirli bir zamana kadar geçinip gitmektir." Böyle derken Muaviye'ye işaret etti. Muaviye bundan ötürü öfkelendi ve Hasan'a:
- Sen böyle yapmakla neyi kasdettin? diye sordu. Hasan da:
- Vallahi Cenâb-ı Allah, bundan neyi kasdetmişse ben de bunu kasdettim, dedi. Muaviye, hutbe için minbere çıktı ve Hasan'dan sonra kendisi de bir konuşma yaptı.
Başkalarının rivayetine göre önceki sayfalarda da anlattığımız gibi Muaviye, bu tavsiyelerinden ötürü kendi adamlarını kınamıştır."
Muhammed b. Sa'd, Nüfeyr el-Hadremî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali'nin oğlu Hasan'a dedim ki:
- İnsanlar senin halifelik peşinde olduğunu iddia ediyorlar. Sen buna ne dersin?
- Arapların liderleri, benim elimdedirler. Benim barışık olduğum kimseyle barışıktırlar. Benimle savaşan kimseyle savaşırlar. Ben, Allah rızası için halifelikten feragat ettim. Sonra Hicazılardan halifelik ıçm ikinci bir ayaklanma mı isteyeceğim."
Muhammed b. Sa'd, Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Adamın biri, Medine'de bulunan Hasan'm yanına gitti Hasan'm elinde bir mektup vardı. Adam sordu:
- Bu nedir?
- Muaviye'nin oğlu beni bu mektubuyla tehdit ediyor.
- Sen ona karşı insaflı davranmıştın.
- Evet ama ben kıyamet gününde 70.000 veya 80.000 veyahut daha fazla veya daha az sayıdaki kimsenin boyunlarındaki damarlardan kan fışkırarak huzuru ilahiye gelmelerinden ve bu dünyada kanlarının ne sebeple akıtıldığını Allah'tan sormalarından korkuyorum. Onun için bunlara insaflı davrandım."
Asmaî, İmran b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ali'nin oğlu Hasan, rüyasında alnında "Kulhuvallahu ehad" ayetinin yazılı olduğunu görmüş, bu yüzden sevinmişti. Said b Müseyyeb, bu durumdan haberdar olunca şöyle demişti: "Eğer Hasan bu rüyayı görmüşse, demek ki eceli çok yakındır." Gerçekten de bu rüyayı gördükten birkaç gün sonra vefat etti."
Ebu Bekir b. Ebi'd-Dünya, Umeyr b. îshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ben ve başka bir Kureyşli adam, Hasan'ın yanına gittik. Biraz sonra kalkıp dışarı çıktı, tekrar döndü ve şöyle dedi: "Az önce ciğerimden bir parçayı dışarı attım ve o parçayı şu çöple evirip çevirdim. Defalarca bana zehir içirildi, ama bu defaki kadar şiddetli bir zehir içirilmiş değildi." Böyle dedikten sonra da yanımdaki arkadaşıma da şöyle dedi:
- Benden birşey isteyemeyeceğin bir zaman gelmeden önce şimdi benden iste.
- Senden birey istediğim yok. Allah sana afiyet versin.
Böyle dedikten sonra Hasan'ın yanından çıkıp gittik. Ertesi gün yanma tekrar gitmek istediğimizde çarşıdan geçerken onun yere düşmüş vaziyette olduğunu gördük. Kardeşi Hüseyin, gelip yanıbaşmda oturdu ve şöyle sordu:
- Ey kardeşim! Sana bu kötülüğü yapan kim?
- Sen onu öldürmek mi istiyorsun?
- Evet.
- Eğer bu kötülüğü bana yaptığını zannettiğin kişi, benim düşündüğüm kimse ise biliyorum ki, Allah benim intikamımı alma hususunda senden daha güçlüdür (Allah daha güçlü, daha cezalandırıcıdır.). Eğer o zannettiğim kimse değilse o zaman benim yüzümden suçsuz bir adamı öldürmeni istemem."
Muhammed b. Ömer el-Vakidî, Ümmü Bekr Binti Misver'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan'a defalarca zehir içirildi her defasında da ölümden kurtuldu. Ancak vefatına sebep olan son defadaki zehir içirilişinde o zehir onun ciğerine karışmıştı. Vefat edince Haşimilerin kadınları bir ay müddetle ona ağıt yaktılar."
Vakidî dedi ki: Hz. Aişe'nin ifadesine göre Haşimilerin kadınları Hasan için bir sene boyunca yas tuttular."
Yine Vakidî, Hasan'ın oğlu Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali'nin oğlu Hasan, çok kadınla evlenmişti ve

evlendiği kadınlar onun yanında çok az süreyle kalırlardı. Evlendiği bütün kadınlar, mutlaka onu severler ve onu başkalarından kıskanırlardı. Anlatıldığına göre ona zehir içirilmiş, ama ölümden kurtulmuştu. Tekrar içirilmiş, yine ölümden kurtulmuştu. Sonuncu kez içirildiğinde vefat etmişti. Can çekişirken yanma gelen tabib onun içtiği zehirin, bağırsaklarını parçaladığını söylemişti. Bunun üzerine Hüseyin, Hasan'a dedi ki:
- Ey Muhammed'in babası, sana bu zehiri içireni bana söyle?
- Niçin ey kardeşim?
- Onu öldüreceğim. Vallahi seni defnetmeden önce onu öldüreceğim. Ya ona güç yetiremem ya da yanma ulaşamayacağım bir yerde olur. Bunun dışında o neredeyse öldüreceğim.
- Ey kardeşim, bu dünya geçici ve fani birkaç geceden ibarettir. Bırak da onunla Allah'ın huzurunda hesaplaşayım." Böyle dedi ve kendisine zehir içiren kimsenin adını söylemedi.
Bazı kimselerin şöyle dediklerini duymuşum:
"Muaviye, Hasan'a zehir içirmeleri için bazı hizmetçilerine ödül vade tmiş."
Muhammed b. Sa'd, Ümmü Musa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ca'de binti Eş'av b. Kays, Hasan'a zehir içirdi. Hasan d bu yüzden hastalandı. Kırk gün süreyle altına bir leğen konuluyor, o leğen çıkarıldıktan sonra bir başka leğen getirilip konuluyordu."
Muaviye'nin oğlu Yezid, Hasan'ın hanımı Ca'de binti Eş'as'a haber göndererek: "Hasan'ı zehirle, o öldükten sonra ben seninle evlenirim." demiş ve Ca'de de onun bu isteğini yerine getirmişti.
Hasan öldükten sonra Ca'de, Yezid'e haber göndererek kendisiyle evlenmesini istemiş, ancak Yezid şu karşılığı vermişti: "Vallahi biz seni Hasan'a layık görmemiştik, kendimize mi layık göreceğiz?" Bence bu sahih bir rivayet değildir. Hele Yezid'in babası Muaviye'nin, böyle birşey yapması hiç mi hiç düşünülemez.
Hasan'm, Ca'de tarafından zehirlenmesiyle ilgili olarak Kesir Nemre şöyle bir şiir söylemiştir:
"Ey Ca'de! Hasan'a ağla, ağlamaktan usanma.
Ona gerçek bir ağlayışla ağla, ağlayışın sahte olmasın.
Evine onun gibisini koyamazsın artık, insanlar arasında ne pabuçlu, ne yalm ayaklı hiç kimseyi ona benzer göremezsin.
O adamı kasdediyorum ki, ailesi onu öyle bir zamana teslim ettiler ki, o zaman kuraktır.
O zamandan ürün isteniliyor ama ürün vermiyor.
Ateşi yakıldığı ve tutuşturulduğu zaman Hasan'm benzersiz asaleti o ateşin alevlerini yükseltir ki, o ateşi, ayakları zincire bağlı perişan halli bir kimse görmesin, ya da ehil olmaya lâyık olmayan kavmin bir ferdi görmesin.
Ey oğulcuğum! Eti haşlıyorsun, haşlandığında o eti yiyecek bir kimse yok."
Süfyan b, Uyeyne, Rakabe b. Maskala'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hasan can çekişirken: "Beni evin avlusuna çıkarın ki, göklerin melekûtuna bakayım." dedi. Yatağını avluya çıkardılar, başını semaya dikip şöyle dedi: "Allah'ım, ben kendi nefsimi senin yanında sayıyorum, nefisler arasında benim nefsim bana çok kıymetlidir."
Allah, ona o kadar lütuf ve ikramda bulunmuştu ki o, kendini Allah katında sayıyordu."
Abdurrahman b. Mehdi dedi ki: Süfyan-ı Sevrî hastalanıp, hastalığı ağırlaştığı zaman tahammülsüzlük gösterdi, merhum İbı Abdülaziz onu ziyarete gitti ve ona şöyle dedi:
"Ey Ebu Abdillah! Bu ne tahammülsüzlüktür? Oysa sen altmış sene müddetle kendisine ibadet ettiğin, kendisi için oruç tuttuğun, namaz kıldığın, hac ettiğin bir Rabbin huzuruna varıyorsun. Daha niye tahammülsüzlük gösteriyorsun." Onun bu sözü karşısında Süfyan-ı Sevrî, rahatladı ve kendine geldi."
Ebu Nuaym dedi ki: "Hz. Hasan'm hastalığı şiddetlendiği zaman tahammülsüzlük gösterdi, yanına bir adam gelip şöyle dedi:
- Ey Muhammed'in babası! Bu ne tahammülsüzlük? Oysa ruhun cesedinden ayrılıyor ve sen baban Ali ile anan Fatıma'nın yanına, deden Hz. Peygamber ile, ninen Hatice'nin, amcaların Hamza ile Cafer'in; dayıların Kasım, Tayyib, Mutahhar ve İbrahim'in, teyzelerin Rukiyye, Ümmü Külsüm ve Zeyneb'in yanma gidiyorsun.
Adamın bu sözü karşısında Hz. Hasan rahatladı. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Hasan'a bu sözleri söyleyen kimse Hüseyin'dir. Böyle diyen o adama veya Hz. Hüseyin'e cevaben Hasan şöyle demişti:
- Ey kardeşim, ben Allah'ın bir emrinden çıkıp, başka bir emrine giriyorum, ama böylesi bir emri görmüş değilim. Allah'ın bazı yaratıklarından ayrılıp başka yaratıklarının yanına gidiyorum ki, böylesi yaratıkları da asla görmüş değilim.
Onun bu cevabı karşısında Hüseyin ağlamıştı. Allah ikisinden de razı olsun."
Vakidî, Cabir b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan vefat ettiği gün nerede ise Hüseyin ile Mervan b. Hakem arasında fitne çıkacaktı. Hz. Hasan, kardeşi Hüseyin'e Rasûlullah'm yanına defnedilmesi için vasiyette bulunmuştu ama oraya defnedilmesi hususunda bir direniş ve fitne ile karşılaşılacak olursa Bakî mezarlığına defnedilmesini tavsiye etmişti. Ancak o zaman Muaviye tarafından azledilmiş olan ve Muaviye'nin gönlünü kazanmak isteyen Mervan, Hasan'ın Rasûlullah'm yanına defne dilmesine itiraz etmiş, bunu kabul etmemişti. Mervan, Haşimoğullarmm sürekli düşmanı idi, bu düşmanlığı ölümüne kadar sürdürmüştü. Ben o gün Hz. Hüseyin'e şöyle dedim:
"Ey Abdullah'ın babası! Allah'tan kork. Fitneye sebebiyet verme. Kardeşin Hasan, senin böyle yapmana razı olmadı, senonu annesininya-nma Bakî mezarlığına defnet." Ben böyle dedim. O da bu dediğimeuydu."

Başka bir rivayette anlatıldığına göre ölmeden önce Hasan, öldüğü takdirde Rasûlullah'm yanma defnedilmesi için izin istemek maksadıyla Hz. Aişe'ye haber göndermiş. Hz. Aişe de ona bu hususta izin vermişti. Ancak Hz. Hasan vefat ettiği zaman Hz Hüseyin silahım kuşanmış, ona karşı Ümeyye oğulları da silahlanmışlar ve: "Hasan'm, Rasûlullah'm yanına defnedilmesine müsaade etmeyiz. Osman, Bakî mezarlığına defnedilsin de Hasan, Rasûlullah'm yanma defnedilsin, olur mu böyle şey?" demişlerdi. İnsanlar, fitne çıkmasından korktuğu için Sa'd b. Ebi Vakkas, Ebu Hüreyre, Cabir ve İbn Ömer, Hz. Hüseyin'e savaşmamasını tavsiye ettiler. Oda bu tavsiyeye uyarak kardeşi Hasan'ı, annesi Fatıma'nm mezarının yakınında ki Bakî mezarlığına defnetti. Allah ondan razı olsun.

Süfyan-ı Sevrî, Ebu Hazım'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Hasan vefat ettiği gün Hüseyin, Said b. As'ı öne çıkardı. O da Hz. Hasan'm cenaze namazını kıldırdı. "Eğer sünnet olmasayd Said'i öne geçirmezdim." dedi.»

Muhammed b. İshak, Beni Sa'd Beklin azadlısı Müsavir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hasan öldüğü gün Ebu Hüreyre'ni Rasûlullah'm mescidinde kalkıp yüksek sesle şöyle dediğini gördüm:

"Ey insanlar! Rasûlullah'm sevgilisi öldü. Bugün ona ağlayın." İnsanlar, Hasan'm cenaze merasimine katıldılar. Kalabalık o kadar fazla idi ki, izdihamdan Bakî mezarlığına sığamadılar, kadınlar ve erkekler yedi gün süreyle ona ağladılar, Haşimilerin kadınları, bir ay müddetle ona ağıt yaktılar. Yine Haşimi kadınları, onun için bir sene süreyle yas tuttular."

Yakub b. Süfyan, Cafer b. Muhammed'in babası Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ali, ellisekiz yaşında öldürüldü, oğlu Hasan da ellisekiz yaşında öldürüldü. Hüseyin de aynı yaşta öldürüldü. Allah hepsinden razı olsun."

Şube, Ebu Bekir b. Hafs'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sa'd ile Ali'nin oğlu Hasan, Muaviye'nin emirliğinin onuncu senesinde vefat ettiler."

Âliye, babası Muhammed'den naklen Cafer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan kırkyedi yaşında iken vefat etti." Birçok kimselerde böyle demişlerdir. Sahih olan rivayet budur. Meşhur kavle göre Hasan, hicretin kırkdokuzuncu senesinde vefat etmiştir. Nitekim biz de böyle dedik. Başkaları ise onun hicri ellinci senede vefat ettiğini söylemişlerdir. Ellibirinci senede veya ellisekizinci senede vefat ettiğini söyleyen zayıf rivayetler de vardır. [24]

Hicretin Ellîncı Senesi

Bir görüşe göre bu sene Ebu Musa el-Eş'arî vefat etmiştir. Sahih kavle göre ise Ebu Musa, hicretin elliikinci senesinde vefa etmiştir, Nitekim bu konu ileride de anlatılacaktır. Bu senede Muaviye, insanlara haccettirdi, bir kavle göre ise Muaviye'nin oğlu Yezid haccettirdi.

Bu sene Medine valisi Said b. As idi. Küfe, Basra, Meşrik, Sicistan, Fars, Sind ve Hind illerinin valisi Ziyad idi. Bu sened Beni Nehşel kabilesi, şair Ferazdak'ı Ziyad'a şikayet ettiler, Ferazdak, da Ziyad'dan kaçıp Medine'ye gitti. Ferazdak, bi kasidesinde Ziyad'ı aşın derecede hicvetmiş. Bu sebeple Ziyad'dan kaçıp Medine'ye gitmişti. Oranın valisi Said b. As'a sığınmış, bu konuda şiirler söylemişti. Ziyad'm vefatına kadar Mekke ile Medine arasında dolaşmış, Ziyad vefat edince tekrar beldesine dönmüştü.

Vakidî'nin rivayetine göre Muaviye, Hz. Peygamber minberini Medine'den Şam'a götürmek istemiş ve Peygamber Efendimiz'in hutbe irad ederken elinde tuttuğu değneği almak istemiş, nihayet Ebu Hürey-re ile Cabir b. Abdullah ona şöyle demişlerdi: "Ey mü'minlerin emiri, böyle yapma. Allah'tan kork. Rasûlullah'm yerleştirdiği bir minberi buradan alıp götürmen uygun olmaz. Onun hutbe irad ederken elinde tuttuğu değneği Medine dışına çıkarman doğru değildir." Muaviye de onların bu uyarısı üzerine bu niyetinden vazgeçti. Ancak minbere altı basamak ekledi ve bu hususta gerekçesini de insanlara açıkladı.

Vakidî'nin rivayetine göre halifeliğe geçen Abdülmelik b. Mervan da kendi döneminde yine aynı şeyleri yapmak istemiş, ancak kendisine "Muaviye de böyle yapmak istemişti, ancak bundan vazgeçmişti." denildiğinde o aldırış etmemiş, minberi yerinden sökmeye çalışırken güneş tutulmuş, bu yüzden o da bu niyetinden vazgeçmişti.

Abdülmelik'in oğlu Velid de hacca geldiğinde yine aynı şeyleri yapmak isteyince ona şöyle denilmişti: "Muaviye ile baban da böyle yapmak istemişler, ancak sonra bu niyetlerinden vazgeçmişlerdi." Said b. Mü-seyyeb, bu hususta Ömer b. Abdülaziz ile konuşmuş ve Velid'in bu niyetinden vazgeçmesini kendisine öğütlemesini istemiş, yapılan nasihat-lar neticesinde Velid de bu kararından vazgeçmişti. Sonra Süleyman hac ettiği zaman Ömer b. Abdülaziz, Velid'in minberi ve Rasûlullah'm değneğini alıp Şam'a götürmek istediğini ona haber vermiş; Said b. Müseyyeb'in onu bu işten men ettiğini anlatmış, bunun üzerine Süleyman şöyle demişti:

"Abdülmelik'in ve Velid'in böyle yapmış olduklarının bana anlatılmasından rahatsız oluyorum. Bizim böyle yapmamız gerekmez. Dünyayı ele geçirdik. İşte dünya elimizdedir. Biz, İslâm'ın bayraklarından bir bayrağı ele geçirmek istiyoruz ki, insanlar gelip onu ziyaret etsinler ve o bayrağı bizden sonrakilere aktaralım. Aslında Velid ile Abdülmelik'in böyle yapmaları uygun değildi. Allah onlara rahmet etsin."

Bu senede yani hicretin ellinci senesinde Muaviye, Muaviye b. Ha-dic'i Mısır valiliğinden azletti, oraya Kuzey Afrika valisi Mesleme b. Muhalled'i tayin etti.

Bu senede Ukbe b. Nafî el-Fihrî, Muaviye'nin emri üzerine Tunus ülkesini fethetti. Kayravan'a kadar uzandı. Kayravan'da

yırtıcı hayvanların, yılanların, ejderhaların yaşadığı sık ağaçlı bir orman vardı. Ukbe, Allah'a dua etti, orada yırtıcı hayvanlar kalmadı. Öyle ki, o hayvanlar yavrularını alarak o ormandan göçüp gittiler. Yılanlar da deliklerinden kaçıp gittiler. Berberilerden çoğu Müslüman oldu. İşte orada Kayravan şehri kuruldu.
Bu senede Büsr b. Ertat ile Süfyan b. Avf, Rum illerine gazaya gittiler. Yine bu senede Fudale b. Ubeyd denize açılıp gaza yaptı.
Bu senede Midlac b. Amr es-Sülemî adındaki büyük sahabe vefat etti. Bu zat, Rasûlullah'la birlikte bütün gazalara katılmıştı Sahabeler arasında bunun adının anıldığını görmüş değilim. [25]

Hüyey B. Ahtab'ın Kızı Safiye

Bu hanımın soy kütüğü şöyledir: Safiye binti Hüyey b. Ahtab b. Şube b. Salebe b. Abd b. Ka*b b. Hazrec b. Ebi Habib b. Had b. Nahham b. Nahun. Mü'minlerin annesidir. Yani Rasûlullah'ın zevcesidir. Nadir oğulları kabilesinden olup Harun (a.s.)'un neslindendir. Babası ve amcası oğlu Ahtab ile birlikte Medine'de idi. Rasûlullah (s.a.v.), Nadir oğullarım Medine'den sürgün edince bunlar Hayber'e gittiler. Babası Beni Kurayza savaşında öldürüldü. Rasûlullah (s.a.v.), Hayber'i fethettiğinde bu hanım esirler arasında bulunuyordu. Dıhye b. Halife el-Kelbf nin payına düştü. Safiye'nin güzelliği ve hükümdar kızı olduğu Rasûl·ullah'a anlatıldığında Rasûlullah, onu kendine ayırdı ve bedelini Dıh-ye'ye ödedi. Safiye de Müslüman oldu. Rasûlullah da onu azad edip kendine eş olarak aldı. Sahba denen yere varıldığında onunla gerdeğe girdi. Safiye'nin saçını tarayan kadın, Ümmü Süleym idi. Safiye, daha önce amcası oğlu Kinane b. Ebi Hukayk'm zevcesi idi. Savaşta öldürüldüğünde Safiye dul kaldı Rasûlullah (s.a.v.), Safiye'nin yanağında tokat izi gördü. Ona:
- Bu nedir? diye sorunca Safiye şöyle cevap verdi:
- Rüyamda ayın Medine tarafından çıkıp geldiğini ve kucağıma düştüğünü gördüm. Bu rüyamı amcam oğluna (kocama) anlattığımda o beni tokatladı ve: "Sen Medine hükümdarıyla evlenmek mi istiyorsun?" dedi. İşte bu iz, o tokattan kalmadır.
Safiye, ibadet, takva, zahidlik, iyilik ve sadaka verme bakımından kadınların lideri ve hanımefendi siydi. Allah, ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın.
Vakidf nin ifadesine göre Safiye, hicretin ellinci senesinde vefat etmiştir. Başkalarının ifadesine göre ise hicretin otuz altıncı senesinde vefat etmiştir. Ama sahih olan, Vakidî'nin ifadesidir. [26]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/9-14.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/14-23.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/23-28.
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/29-32.
[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/33-36.
[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/39-40.
[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/40-42.
[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/42-43.
[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/43.
[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/44.
[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/44.
[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/44-45.
[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/45.
[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/45.
[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/46.
[16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/47-51.
[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/52-54.
[18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/55-57.
[19] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/58.
[20] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/58.
[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/58-59.
[22] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/60-61.
[23] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/62-63.

[24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/63-80.

[25] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/81-82.

[26] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/82-83.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Ümmü Şureyk El-Ensârîye
Amr B. Ümeyye Ed-Damrî
Cübeyr B. Mut'im
Hassan B. Sabit
Hakem B. Amr B. Mecda' El-Gifarî
Dıhye B. Halîfe El-Kelbi
Akil B. Ebî Talîb
Ka'b B. Malik El-Ensârî Es-Sülemî
Muğîre B. Şube
Cüveyriye Bîntî Harîs B. Ebi Dırar El-Huzaîye El-Müstalikîye
Hicretin Ellîbîrîncî Senesi
Cerîr B. Abdillah El-Becelî
Cafer B. Ebi Süfyan B. Abdülmuttalîb
Harise B. Numan El-Ensârî En-Neccarî
Satd B. Zeyd B. Amr B. Nüfeyl El-Kureşî
Abdullah Enis B. Cüheni Ebu Yahya El-Medeni
Ebu Bekre Naki B. Haris
Meymune Bintî Haris
Hicretin Ellîikinci Senesi
Bu Senede Vefat Eden Önde Gelen Şahsiyetler Halid B. Zeyd B. Küleyb
Ebu Musa El-Eş'arî
Abdullah B. Muğaffel El-Müzenî
İmran B. Husayn B. Ubeyd
Ka'b B. Ucre El-Ensârî Ebu Muhammed El-Medenî
Muaviye B. Hadîc
Hani B. Niyar Ebu El-Belevî
Hicretin Ellîüçüncü Senesi
Rüveyfi B. Sabit
Sa'sa'ab. Naciye
Cebele B. Eyhem El-Gassanî
Hicretin Ellidördüncü Senesi
Bu Senede Vefat Eden Meşhur Şahsiyetlerden Bazıları Üsame B. Zeyd B. Harise El-Kelbî
Sevban B. Müceddid
Cübeyrb. Müt'im
Haris B. Rib'i
Hüveytib B. Abdîluzzâ El-Amîrî
Mabed B. Yerbu B. Ankese
Mürre B. Şurahil El-Hemedanî
Nuaymanb.Amr
Sevde Bintî Zem'a
Hicretin Ellîbeşînci Senesi
Hicretin Ellibeşinci Senesinde Vefat Eden Meşhur Şahsiyetler Erkam B. Ebi'l-Erkam
Suhban B. Züfer B. İyas
Sa'd B.Ebî Vakkas

Ümmü Şureyk El-Ensârîye

Bunun, Amiriye kabilesinden olduğu da söylenir. Bu kadın, kendini Rasûlullah (s.a.v.)'a hibe etmişti. Bir kavle göre Rasûlullah, onu kabul etmiş, başka bir kavle göre ise onu kabul etmemiştir. Kendisi de Rasûlullah'tan sonra, ölünceye kadar başka bir erkekle evlenmiş değildir. Müşrikler kendisine su vermedikleri zaman gökten kendisine bir kova su verilerek içirilmiş ve bunu gören müşrikler o esnada Müslüman olmuşlardı. Asıl adı Gaziye'dir. Azile olduğu da söylenir. Sahih kavle göre Beni Amir kabilesin dendir. îbn Cevzî'nin ifadesine göre hicretin ellinci senesinde vefat etmiştir. [1]

Amr B. Ümeyye Ed-Damrî

Büyük sahabelerdendir. Uhud gazvesinden sonra Müslüman olmuştur. İlk olarak Bir-i Maune gazvesine katılmıştır. Rasûlullah (s.a.v.), Ümmü Habibe'yi kendisine nikahlaması ve Habeşistan'da kalan Müslümanları getirmesi için onu Necaşi'ye göndermişti. Onun çok güzel işleri ve övgüye layık faaliyetleri vardı. Allah ondan razı olsun. Muaviye'nin halifeliği döneminde vefat etmiştir.
"el-Muntazam" adlı kitabında Ebu'l-Ferec İbn Cevzî'nin anlattığına göre hicretin ellinci senesinde Cübeyr b. Mut'im, Hassan b Sabit, Hakem b. Amr el-Gifarî, Dıhye b. Halife el-Kelbî, Akil b. Ebi Talib, Amr b. Ümeyye ed-Damrî, KaT) b. Malik, Muğıı b. Şube, Cüveyriye binti Haris, Safiye binti Hüyey ve Ümmü Şureyk el-Ensârîye vefat etmişlerdir. Allah, tamamından raz olsun. [2]

Cübeyr B. Mut'im

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Cübeyr b. Mut'im b. Adiy b. Nevfel b.Abdumenaf el-Kureşi en-Nevfelî. Künyesi, Eb Muhammed'dir. Ebu Adiy el-Medenî künyesiyle künyelenmiş olduğuna dair başka bir rivayet de vardır. Müşrik iken Bedir esirlerinin fidyelerini ödemek üzere Rasûlullah'a gelen heyet arasında bulunuyordu. Rasûlullah (s.a.v.), Tür sûresini okurken: "Onlar, yaratan olmaksızın mı yaratıldılar. Yoksa yaratanlar kendileri midir?" ayet-i kerimesini duyunca kalbine islâmiyet girdi. Sonra Hayber senesinde Müslüman oldu. Mekke fethi esnasında Müslüman olduğuna dair başka bir rivayet varsa da doğru olan rivayete göre o, Hayber senesinde Müslüman olmuştur. Kureyşlilerin Önde gelen ve neseb ilmini en iyi bilen şahsiyetlerindendi. Neseb ilmini Ebu Bekir es-Sıddık'tan Öğrenmişti. Meşhur kavle göre o, hicretin elli-sekizinci senesinde vefat etmiştir. Ellidokuzuncu senesinde vefat ettiğine dair başka bir rivayet de vardır. [3]

Hassan B. Sabit

Bu zat, İslâm şairidir. Sahih kavle göre hicretin elli dördüncü senesinde vefat etmiştir. Nitekim bununla ilgili açıklama ileride de verilecektir. [4]

Hakem B. Amr B. Mecda' El-Gifarî

Rafi b. Amr'm kardeşidir. Kendisine Hakem b. Akra da denilirdi. Büyük sahabelerdendi. Ehli eşekleri yemekten menedici bir tek hadisi, Buharı nezdinde sabittir. Ziyad b. Ebihi, onu Esel dağlarına doğru gazaya gönderdi. Çok miktarda ganimet elde etti. Ziyad, ona Muaviye adına bir mektup göndererek ganimetlerin içindeki altın ve gümüşleri ayırıp Muaviye'nin beytü'l- malına göndermesini emretti, ancak o, bu emri dinlemeyip şöyle dedi: "Allah'ın kitabı, mü'minlerin emirinin mektubundan önde gelir. O, Peygamber (s.a.v.)'in şu hadisini duymamış mıdır?: "Allah'a isyan olan yerde yaratığa itaat edilmez." Böyle dedikten sonra ganimetleri insanlara dağıttı. Anlatıldığına göre bu yüzden hapse atıldı ve bu senede vefat edinceye dek hapiste kaldı. Başka bir rivayete göre ise o, hicretin elli birinci senesinde vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin. [5]

Dıhye B. Halîfe El-Kelbi

Büyük sahabedir. Yakışıklı idi. Bunun için Cebrail, çoğunlukla o-nun suretine bürünerek Peygamber (s.a.v.)'e gelirdi. Peygamber {s.a.v.), onu elçi olarak Kayser'e gönderdi. İslâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman oldu. Ancak Bedir savaşında hazır bulunmadı. Fakat sonraki savaşlara katıldı. Daha sonra Yermük savaşma katıldı. Dımaşk'ın batısında Mürre denen yerde ikamet etti. Muaviye'nin halifeliği döneminde vefat edinceye dek orada kaldı.

Bu senede Abdurrahman b. Semüre b. Habib b. Abdiü'ş- Şems el-Kureşi Ebu Said el-Abşemî de vefat etti. Bu zat, Mekke fethi esnasında Müslüman oldu. Bir rivayete göre Mu'te gazvesine katılmıştır. Horasan illerine gazaya gitti. Sicistan, Kabil ve başka yerleri de fethetti. Dı-maşk'ta bir evi vardı. Basra'da ikamet etti. Merv şehrinde ikamet ettiğine dair başka bir rivayet de vardır. Muhammed b. Sa'd ile başkalarının ifadesine göre o, hicretin ellinci senesinde Basra'da vefat etmiştir. Elli birinci senede vefat ettiğine dair başka bir rivayet de vardır. Namazım Ziyad kıldırdı. Geride birkaç erkek çocuk bıraktı. Cahiliye döneminde ai Abdülkilal idi. Abdükelub olduğu da söylenir. Abdülka'be adını taşımış olduğuna dair zayıf bir kavil de vardır. Müslüman olunca Rasûlullah (s.a.v.), ona Abdurrahman adım verdi. Muaviye ile Hasan arasında elçilik yapan iki kişiden biri oldu. Allah, ikisinden de razı olsun.

Bu senede Osman b. Ebi'l-As es-Sakafî Ebu Abdillah et-Taifî vefat etti. Hem bu zatın, hem kardeşi Hakem'in sahabiliği vardır. Sakif kabilesinin heyetiyle birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'a gelmiş, Rasûlullah (s.a.v.), onu Taife vali tayin etmişti.

Hz. Ebu Bekirle Hz. Ömer, onu bu görevde bırakmışlardı. Uzun süre Taiflerin valiliğini yaptı, nihayet hicretin ellinci senesinde vefat etti. Başka bir rivayete göre hicretin ellibirinci senesinde vefat etmiştir. Allah ondan razı olsun. [6]

Akil B. Ebî Talîb

Hz. Ali'nin kardeşidir. Cafer'den on yaş büyüktür. Cafer ise, Hz. Ali'den on yaş büyüktür. Nitekim Talib de Akil'den on yaş büyüktür, hepsi Müslüman olmuşlardı, ancak Talib Müslüman olmamıştı. Akil, Hudeybiye'den önce Müslüman olmuş, Mu'te savaşma katılmıştı. Ku-reyşliler arasında neseb ilmini en iyi bilen kimseydi. Hicret edip mallarını Mekke'de bırakan yakınlarının mallarına mirasçı oldu. Muaviye'nin halifeliği zamanında vefat etti.

Bu senede Amr b. Hamkb. Kahin el-Huzaî vefat etti. Bu zat, Mekke fethinden önce Müslüman olmuş ve hicret etmişti. Başka bir rivayette anlatıldığına göre o, Veda haca senesinde Müslüman olmuştur. Bir hadiste varid olduğuna göre Rasûlullah

(s.a.v.), Cenâb-ı Allah'ın onu gençliğinden yararlanma mazhariyetine nail kılması için dua etmiştir, o da seksen sene yaşamış ve ömründe sakalında bir tek beyaz kıl görülmemişti. Buna rağmen o, Hz. Osman'a hücum eden dört kişiden biriydi. Bundan sonra Hz. Ali'nin taraftarlarından olmuş, onunla birlikte Cemel ve Sıffîn savaşlarına katılmıştı. Hicr b. Adiy'e yardımcı olanlardan biri olduğu için Ziyad onu takip etmiş, yakalatmak istemiş, ancak o, Musul'a kaçmıştı. Muaviye, Musul valisine haber gönderip aramalarını emretmiş, onu arayıp bulmuşlardı. Bir mağarada gizlendiğini gördüklerinde onu bir yılan sokmuş ve ölmüştü. Musul valisi, kafasını koparark Muaviye'ye göndermiş ve kafası Şam'da ve diğer beldelerde dolaştı-nlmıştır. Halk arasında kesik başı dolaştırılan ilk kişi, Amr b. Hamk olmuştur.
Sonra Muaviye, onun kesik başını karısı Amine binti Şerid'e göndermişti. Amine zindandaydı. Kesik baş onun kucağına atılmıştı. Karısı Amine, elini onun alnı üzerine indirmiş, dudağım kapatmış ve şöyle demişti: Uzun süre onu benden gizlediniz, sonra ölü olarak bana hediye ettiniz. Ne kendisi benden dargın ne de ben kendisinden dargın olarak bana gelen bu hediyeye, hoş geldin diyorum. [7]

Ka'b B. Malik El-Ensârî Es-Sülemî

islâm şairidir. İslâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman olmuş, Akabe bey'atmda hazır bulunmuştu. Buharı ve Müslim'in sahihlerinde de sabit olduğu gibi Cenâb-ı Allah'ın, onun tevbesini kabul edişiyle ilgili hadisten anlaşıldığı üzere o, Bedir gazvesine katılmamıştır. Tebük gazvesine katılmayıp geride kalan üç kişiden biriydi. Bunu tefsirimizde detaylı olarak anlatmıştık. Tebük gazvesinde de bunu nakletmiştik. İbn Kelbî, onun Bedir savaşma katıldığını söylerken yanılmıştır ve yine onun hicri kırk birinci seneden önce vefat ettiğini söylerken de yanılmıştır. Ondan daha bilgili olan Vakidî'nin ifadesine göre KaT?, hicretin ellinci senesinde vefat etmiştir. Kasım b. Adi/in ifadesine göre ise hicretin ellibirinci senesinde vefat etmiştir. Allah ondan razı olsun. [8]

Muğîre B. Şube

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Muğire b. Şube b. Ebi Amir b. Mes'ud Ebu İsa. Künyesi, Ebu Abdillah es-Sakafî'dir. Urve b. Mes'ud es-Sakafi, Muğire'nin babasının amcasıdır. Muğire, Arap dahilerinden ve ileri görüşlülerinden idi. Hendek savaşının yapıldığı senede Sakif kabilesinden onüç kişiyi öldürdükten sonra Müslüman oldu. Bunlar, Mukav-kis'in yanından döndüklerinde Muğire tarafından öldürülmüşlerdi. Muğire, bunları öldürdükten sonra mallarını almıştı. Ancak Urve b. Mesud onların diyetlerini üstlenmiş ve ödemişti.
Hudeybiye'de hazır bulundu. Barış yapıldığı günde de Rasûlullah (s.a.v.)'m yanıbaşmda kılıcını çekmiş olarak duruyordu. Taiflilerin İslâm'a girmelerinden sonra Rasûlullah (s.a.v.), onu ve Ebu Süfyan b.
Harb'ı oraya gönderdi ve bu ikisi Lat putunu tahrip ettiler. O putu nasıl tahrip ettiklerim önceki kısımlarda anlatmıştık.
Ebu Bekir es-Sıddık, onu Bahreyn'e gönderdi. Yemame ve Yermük savaşlarına katıldı. O zaman gözlerini kaybetti. Başka bir rivayette anlatıldığına göre güneş tutulmuş iken güneşe bakmış ve gözlerinin ferini yitirmişti. Kadisiye savaşma katıldı. Hz. Ömer, onu birçok fetihlere gönderdi. Nitekim Hemedan ve Meysan'ı fethetti. Sa'd b. Ebi Vakkas tarafından elçi olarak Rüstem'e gönderildi. Beliğ bir ifadeyle Rüstem'e hitap etti. Hz. Ömer de onu Basra'ya vali tayin etti. Aleyhine zina şahitliği yapıldığı, ancak bu suçu sabit görülmediği için Hz. Ömer, onu Basra valiliğinden alıp Küfe valiliğine atadı. Hz. Osman da onu bir süre Küfe valiliğinde bıraktı, sonra azletti. Bir kenara çekilip uzlet hayatı yaşadı. Hakem hadisesi meydana geldiğinde Muaviye tarafina katıldı. Hz. Ali öldürülüpte Muaviye ile Hasan barıştıklarında Kûfe'ye gitti. Muaviye, onu Küfe valiliğine atadı. Meşhur kavle göre hicretin ellinci senesine kadar Küfe valiliğinde kaldı ve nihayet aynı senede orada vefat etti.
Muhammed b. Sa'd ile diğerleri bu görüştedirler. Hatib de insanların bu görüşte ittifak ettiklerim söylemiştir. Hicretin ellinci senesinde yetmiş yaşında ramazan ayında Kûfe'de vefat etmiştir. Elli sekizinci senede vefat ettiğine dair bir rivayet de vardır. Otuz altıncı senede vefat ettiğine dair nakledilen rivayet tamamen yanlıştır.
Muhammed b. Sa'd dedi ki: "Muğire, kumral saçlıydı. Alnı açıktı, dudakları geriye doğru çekikti, ön dişleri kırıktı, kafası iriydi, kolları kalındı, omuzlarının arası genişti. Kafasını ancak dört boynuz delebilirdi."
Şa*bî dedi ki: Kadılar dörttür: Ebu Bekir, Ömer, Abdullah b. Mesud ve Ebu Musa el-Eş'arî. Dahiler de dörttür: Muaviye, Amr b. As, Muğire b. Şube ve Ziyad b. Ebihi."
Zührî dedi ki: "Fitne hususunda dahi olan kimseler beştir: Muaviye, Amr b. As, Muğire b. Şube (bu uzlete çekilmiş, bir tarafta kendi başına yaşıyordu.), Kays b. Sa'd b. Ubade ve Abdullah b. Budeyl b. Verka. Bu son ikisi Hz. Ali iJe beraberlerdi."
Ben de derim ki: Şiiler derler ki: Korkuluk halinde olan ruhsuz cesetler beştir: Rasûlullah, Ali, Fatrma, Hasan ve Hüseyin. Birbirine zıt olanlar da beş kişidir; Ebu Bekir, Ömer, Muaviye, Amr b. As ve Muğire b. Şube.
Şa'bî dedi ki: Muğire'nin şöyle dediğini işittim: "Beni hiç kimse yenemedi. Ancak bir defasında bir delikanlı beni yendi. Şöyle ki: Ben bir kadınla evlenmek istedim. Bu hususta o delikanlıya danıştım. Delikanlı bana dedi ki:
- "Ey emir! O kadınla evlenmeni uygun görmüyorum.
- Niçin?

- Çünkü bir adamın o kadını Öptüğünü gördüm.
Sonra duydum ki bana böyle diyen delikanlı gidip o kadınla evlenmiş, kendisine dedim ki:
- Bir adamın o kadını öptüğünü bana söyleyen sen değil misin?
- Evet! Ama o daha küçük yaşta iken babasımn onu öptüğünü görmüştüm.
ŞaTrî dedi ki: Kabise b. Cabir'in şöyle dediğini işittim: "Muğire b. Şube ile arkadaşlık ettim. Eğer bir şehrin sekiz kapısı olsa o kapılardan her birinden mutlaka bir hile ile çıkılacak olsa, Muğire, o kapıların tamamından mutlaka birer hile yolu bularak çıkar."
Ibn Vehb'in rivayetine göre Muğire b. Şube şöyle demiştir: 'Tek kadınla evli olan bir erkeğin karısı âdet gördüğü zaman kendisi de âdet görmüş gibi olur. Karısı hastalandığı zaman o da karısıyla birlikte hastalanmış gibi olur. îki kadın sahibi erkekse, alevlenmekte olan iki ateş arasındaki bir kimse gibidir. Ama dört kadınla evli olan erkeğin gözü toktur ve aydındır."
Muğire, dört kadını aynı anda nikahlar ve onları aynı anda da boşardı. Abdullah b. Nafî es-Saiğ dedi ki: "Muğire, üç yüz kadınla evlendi." Başkalarının ifadesine göre Muğire, 1000 kadınla evlenmiştir. 100 kadınla veya seksen kadınla evlenmiş olduğuna dair rivayetler de vardır. [9]

Cüveyriye Bîntî Harîs B. Ebi Dırar El-Huzaîye El-Müstalîkîye

Rasûlullah (s.a.v.), bu kadını Müreysî (Beni Müstalik) gazvesinde esir aldı. Bu kadının babası, Müstalik oğullan kabilesinin meliki idi. Cüveyriye, Müslüman oldu. Rasûlullah, onu azad etti ve onunla evlendi. Müstalik oğullan gazvesi esnasında esir alındığı için Cüveyriye, Sabit b. Kays b. Şemmas'm payına düşmüştü. Cüveyriye, Sabit ile müka-teblik akdi yaptı. Mükateblik bedelini ödemesi hususunda kendisine yardımda bulunması için Rasûlullah (s.a.v.)'a geldi. Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:
- Bundan daha hayırlı birşeyi sana söyîiyeyim mi?
- Nedir o şey ya Rasûlallah?
- Seni satın alır, azad eder ve seninle evlenirim. Rasûlullah (s.a.v.), onu Sabit b. Kays'tan satın alıp azad etti ve onunla evlendi. Bunun üzerine Müslümanlar, ellerindeki Müstalik oğullan esirlerini, Rasûlullah'ın hısımlandır diyerek serbest bıraktılar. 100 kadar aile böylece özgürlüklerine kavuşmuş oldu. Bu hadise üzerine Hz. Aişe, şöyle demişti:
"Cüveyriye kadar ailesine çok bereket sağlayan başka bir kadın bilmiyorum " Cüveyriye'nin asıl adı Berre idi. Rasûlullah (s.a.v.), ona Cüveyriye adını verdi. Tatlı dilli bir kadındı. îbn Cevzi'nin ifadesine göre o hicretin ellinci senesinde vefat etmiştir. Başkalarının ifadesine göre ise hicretin altmışbeşinci senesinde vefat etmiştir. Vakidî ise, şöyle demiştir- Cüveyriye, hicretin ellialtmcı senesinde vefat etmiştir. Allah, ondan razı olsun ve onu hoşnud kılsın. Doğrusunu Allah bilir. [10]

Hicretin Ellîbîrîncî Senesi

Bu senede Hicr b. Adiy b. Cebel b. Adiy b. Rebia b. Muaviye el-Ekber b. Haris b. Muaviye b. Sevr b. Beziğ b. Kindi el-Ku vefat etti. Kendisine Hicru'1-Hayr denilirdi. Arkadan vuran adam anlamına gelen Edber oğlu Hicr de denilirdi. Çünkü babas Adiy, savaşta arkasını dönüp kaçan bir adamı vurmuş bu sebeple ona arkadan vuran kişi anlamına gelen Edber adı verilmişti. Hicr, Küfe halkının reislerinden olup Kinde kabilesinden di.
İbn Asakir dedi ki: Hz. Ali'yi, Amma^ı, Şurahil b. Mürre'yi (veya Şu-rahbil b. Mürre'yi) dinlemiştir. Bunlardan hadis almıştır Azadlısı Ebu Leyla da kendisinden rivayette bulunmuştur. Ayrıca Abdurrahman b. Abbas ile Ebu'l-Bahteri et-Taî de ondan hadis rivayet etmişlerdir. Azra kentini fetheden askerlerle birlikte Şam'a gazaya gitti. Hz. Ali ile birlikte Sıffin savaşına komutan olarak katıldı. Dımaşk'a bağlı kasabalardan Azra'ya da gazaya gittiğine dair bir rivayet vardır. Orada üzerinde mes-cid bulunan mezarı meşhurdur. Sonra İbn Asakir, bazı senetleri Hicr'e dayandırmış ve onun Hz. Ali ile diğer zatlardan yaptığı rivayetlerden bazısına değinmiştir. Muhammed b. Sa'd, onu sahabelerin dördüncü tabakası arasında zikretmiştir. Onun bir heyetle birlikte Rasûlullah'a geldiğini kaydetmiştir. Sonra da onu Kûfeli tabiilerin başında anmıştır. Hicr, tanınan sıka ravilerindendir. Hz. Ali'den başkasından birşey rivayet etmiş değildir. îbn Asakir'in ifadesine göre o, Ammar ile Şurahil b. Mürre'den de rivayette bulunmuştur.
Ebu Ahmed el-Askerî dedi ki: "Hadisçilerin çoğu, onun sahabe olduğuna dair ifadeleri sahih görmemektedirler." Kadisiye savaşına katıldı. Azra kalesini fethetti. Cemel ve Sıffin savaşlarına katıldı. Hicru'1-Hayr (Hicr b. Adiy) ile Hicru'ş-Şeref (Hicr b. Yezid b. Seleme b. Mürre), Hz. Ali ile birlikte idiler.
Merzübanî dedi ki: Rivayete göre Hicr b. Adiy, kardeşi Hani b. Adiy ile birlikte bir heyet arasında Rasûlullah (s.a.v.)'nı yanma geldiler. Bu zat, insanların en abidlerinden ve zahitlerindendi. Anasına çok iyi davranırdı. Çokça namaz kılar ve oruç tutardı.
Ebu Maşer dedi ki: "Hicr, abdesti bozulunca mutlaka abdestini yenilerdi. Her abdest alışında da mutlaka iki rekat namaz kılardı."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu îshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Selman, Hicr'e dedi ki; "Ey îbn Hicr! Eğer organları

paramparça olsa bile sen imana ulaşamazsın."
Muğire b. Şube, Kûfe'de vali iken hutbesinde Hz. Ali'den söz eder ve Hz. Osman'ı övdükten sonra onun taraftarlarını da övüp Ali'yi yererdi. Hicr, buna kızar ve Muğire'yi protesto ederdi. Ama Muğire, yumuşak huylu ve vakur bir kimse idi. Hicrin bu protestosuna ses çıkarmaz, onu affeder ve başbaşa kaldıklarında ona öğüt verirdi. Böyle yapmasının kötü sonucundan onu sakındırırdı. Çünkü sultana dil uzatmanın vebalinin büyük olduğunu söylerdi, ancak Hicr, bu davranışmdan vazgeçmezdi. Muğire'nin son günlerinde yine birgün Hicr kalkıp hutbe esnasında Muğire'yi protesto etmiş, yüksek sesle onu kınamış ve maaş verirken kendisini e'n sona bıraktığı için ayıplamıştı. Protesto ederken ayağa kalkmış, insanlar da onunla birlikte ayaklanmışlar, onu tasdik etmiş ve Muğire'yi bu yaptığından dolayı yermişlerdi. Muğire de namazdan sonra gidip hükümet konağına girmiş, komutanların hepsi de onunla birlikte konağa gitmişler ve Hicri bu davranışından dolayı cezalandırması gerektiğini söylemişlerdi. "Çicr, böyle yapmakla insanların birliğini bozuyor ve emîre karşı ayaklanıyor," demişlerdi. Ancak Muğire,onu bağışlamış ve ona karşı yumuşak davranmıştı.
Yunus b. Ubeyd'in anlattığına göre Muaviye, Muğire'ye bir mektup göndererek beytü'l-maldan kendisine bir miktar para göndermesini emretmişti. Bunun üzerine Muğire de mal ve para yüklü bir kervanı Muaviye'ye göndermek üzere yola çıkarmıştı. Hicr de kervan'm karşısına çıkarak baştaki devenin yularını tutmuş ve: "Allah'a yemin ederim ki, her hak sahibinin hakkı ödenmeden bu kervanı bırakmayacağım." demişti. Sakif kabilesinin gençleri de Muğire'ye, "Hicr'in kafasını koparıp sana getirelim mi?" demişler; Muğire ise: "Ben Hicr'e böyle yapmam." demiş ve Hicr'i serbest bırakmıştı. Muaviye, bu durumdan haberdar olunca Muğire'yi valilikten azletmiş, yerine Ziyad'ı atamıştı. Sahih kavle göre ise Muaviye, Muğire'yi vefatına kadar valilikten azletmiş değildir. Muğire b. Şube vefat edince ,Basra ile birlikte Küfe şehri de Zi-yad'm uhdesine verilmişti. O esnada Hz. Ali'nin taraftarlarından olan cemaatlar, Hicr'in etrafında toplanmışlar, onunla görüş birliği etmişler, ona destek olmuşlar, Muaviye'ye sövmüşler, ondan uzak olduklarını ifade etmişlerdi. Ziyad, Kûfe'de ilk hutbesini irad ederken hutbesinin sonunda Hz. Osman'ın faziletlerini anmış, onu öldürenleri veya onu öldürmeye yardım edenleri kınamış, bunun üzerine Muğire zamanında yaptığı gibi Hicr yine kalkıp protestoda bulunmuş ve Muğire'ye söylediklerini aynen Ziyad'a da söylemiş, ancak Ziyad, ona cevap vermemiş, ona ilişmemiş, kalkıp Basra'ya gitmiş, Kûfe'de bir hadise meydana getirmemesi için Hicr'i de beraberinde Basra'ya götürmek istemiş, ancak Hicr: "Ben hastayım." deyince Ziyad, ona şöyle cevap vermişti:
"Allah'a yemin ederim ki sen dinen, kalben ve aklen hastasın. Allah'a yemin ederim ki eğer bir hadise meydana getirirsen, seni öldürmeye çalışacağım." Ziyad böyle dedikten sonra Basra'ya gitti. Arkadan Hicr ile arkadaşlarının, Kûfe'de vali vekili olan Amr b. Harise karşı protestoda bulunduklarını ve minber üzerinde cuma günü onu taşladıklarını duymuş, bunun üzerin Ziyad ,kalkıp Kûfe'ye gelmiş ve hükümet konağına geçtikten sonra çıkıp mescide giderek sündüsten bir cübbe ve kırmızı ipekten bir şal giyinmiş olarak saçı başı dağınık vaziyette minbere çıkmıştı. Hicr de öncekine nisbetle daha büyük bir kalabalıkla mescitte oturmuştu. Çevresinde 3000'den fazla adam vardı. Hepsi de silahlı idi. Ziyad, hutbe irad etmeye başladı. Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:
"Biliniz ki, taşkınlığın ve asiliğin sonu vahimdir. Şunlar önce bana karşı emniyetli davrandılar, şimdi de bana karşı cüretkâr oluyorlar. Allah'a yemin ederim ki, eğer durumunuzu düzeltmezseniz anlayacağınız dilden size hitap eder ve gereken cezayı veririm. Eğer Kûfe'yi, Hicr'den ve arkadaşlarından temizlemezsem ve onu kendisinden sonrakiler için ibret haline getirmezsem ben bir hiçim. Ey Hicr, senin ananı ağlatacağım. Akşam kurtlar sana saldıracaklardır. Şu deve çobanına öğüt veriyorum. Eğer halini düzeltmezse, akşamleyin kurtlar sana saldıracaktır. Mü'minlerin emirine şöyle ve şöyle davranmak mecburiyetindesiniz. Bu, onun sizin üzerinizdeki bir hakkıdır." Ziyad böyle derken Hicr bir avuç çakıl taşı alıp Ziyad'a fırlattı ve: "Yalan söylüyorsun. Allah'ın laneti senin üzerine olsun." demiş, Ziyad da minberden inip namazı kıl-dırmıştı. Namazdan sonra hükümet konağına gitmiş, Hîcr'i yanına çağırtmış ti.
Anlatıldığına göre Ziyad, hutbeyi uzatıp namazı geciktirdiğinde Hicr ona: "Namaz kılalım." diye seslenmiş, ancak Ziyad hutbeye devam etmişti. Hicr namazın vaktinin geçmesinden korktuğunda tekrar bir avuç çakıl taşı alıp Ziyad'a fırlatmış ve: "Namaz kılalım." diye seslenmiş, cemaat da onunla birlikte galeyana gelmişti. Ziyad, bu durumu görünce minberden inmiş ve namazı küdırmıştı. Namazı kıldırdıktan sonra Hicr'in durumunu abartılı bir şekilde Muaviye'ye bir mektupla bildirmişti. Muaviye de ona bir mektup göndererek: "Hicr5! zincire vurarak yanıma gönder." demişti. Ziyad da emniyet amiri Şedded b. Heysem'i Hicr'e göndermiş; Hicr'in yanında yardımcıları varken emniyet amiri Şeddad, ona: "Emir seni istiyor." demiş, ancak Hicr, Ziyad'm yanma gitmekten imtina etmiş, arkadaşları onu korumuşlardı. Bunun üzerine emniyet amiri Ziyad'a giderek durumu bildirmiş, Ziyad da kabilelerden adam toplayarak bunları emniyet amiriyle birlikte Hicr'e ve adamlarına karşı göndermiş; iki taraf arasında taş ve sopalarla çarpışma meydana gelmiş, emniyet amiri ve adamları onu ele geçirememişlerdi. Muhammed b. Eş'as, Hicr'e üç günlük bir süre tanımış ve tekrar ona asker göndererek yakalamak istemiş, karşılıklı çarpışma neticesinde Hicr*i yakalayıp Ziyad'm huzuruna getirmişlerdi. Hicr'in adamları ve kendisine yardım edeceğini sandığı taraftarları fayda vermemişlerdi. Huzura götürüldüğünde Ziyad, onu zincire vurup zindana atmış, on gün zindanda kaldıktan sonra tekrar onu çıkarıp Muaviye'ye göndermişti. Gönderirken yanında, onun halifeye sövdüğünü ve vali ile savaştığına şahitlik yapacak bir cemaatı da göndermişti. Bu cemaat, Hicr'in: "Halifelik, ancak Ebu Talib oğlu Ali ailesine layıktır." dediğine şahitlik yapacaklardı. Hicr'in aleyhteki şahitleri şunlardı: Ebu Bürde b. Ebi Musa, Vail b. Hicr, Amr b. Sa'd b. Ebi Vakkas, îshak, İsmail, Musa b. Talha b. Ubeydullah, Münzir b. Zübeyr, Kesir b. Şihab, Sabit b. Rib'i ve daha yetmiş kişi.
Kadı Şüreyh'in de Hicr ve adamları aleyhinde şahitlik yaptığı söylenmiştir. Ancak o, bunu inkar edip: "Ben, Ziyad'a Hicr'in

çok oruç tutan, çok namaz kılan bir adam olduğunu söyledim." demiştir. Sonra Ziyad, Hicr ve arkadaşlarını Vail b. Hacer ve Kesir b. Şihab'la birlikte Şam'a gönderdi. Hicr b. Adiy b. Cebele el-Kindî ile birlikte bir grup arkadaşı da vardı Arkadaşlarının yirmi veya yirmidört kişi olduğu söylenmiştir. Arkadaşlarından bazıları şunlardı: Erkam b. Abdillah el-Kindî, Şerik b. Şeddad el-Hadremî, Sayfi b. Fuseyl, Kabise b. Dabia b. Hannele el-Absî, Kerim b. Afif el-Has'amî, Asım b. Avf el Becelî, Verka b. Sümey el-Becelî, Küdam b. Hibban, Abdurrahman b. Hassan el-Uryan (Beni Temim kabilesindendir.) Mahriz b. Şihab et-Temimî ve Abdullah b. Ha-viyye es-Sa'di et-Temimî. Bunlar, Hicr ile birlikte Şam'a giden arkadaşlarıydı Sonra Ziyad, arkalarından iki kişi daha peşlerine taktı ki bunlar da Utbe b. Ahnes (Beni Sa'd kabilesinden) ve Sa'd b. îmran el Hemedanî idi. Böylece sayıları ondörde tamamlanmış oldu. Anlatıldığına göre Hicr, Muaviye'nin huzuruna vardığında: "Selam sana ey mü'minlerin emiri!" diye selam vermiş. Muaviye de ona çok kızmış ve beraberindekilerle birlikte boynunun vurulmasını emretmiş.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, bineğine binerek bunları Azra burcunda karşılamıştır. Bir başka rivayette ise Muaviye, Seniyetü'l- Ukab denen tepenin alt tarafındaki Azra'da kendilerini karşılamaları için bazı görevlileri göndermiş ve görevliler onları Azra'da öldürmüştür. Muaviye, onları öldürmek için şu üç kişiyi göndermişti: Hedbe b. Feyyaz el-Kudaî, Hudayr b. Abdillah el-Kilabî ve Ebu Şerif el-Bedevî. Bu görevliler, Hicr ile arkadaşlarının yanma geldiler. Hicr ve arkadaşları, gece boyunca namaz kıldılar. Sabah namazını kıldıklarında Muaviye'nin adamları onları öldürdüler. Meşhur olan rivayet budur, poğrusunu Allah bilir. Muhammed b. Sa'd'm anlattığına göre bunlar, önce Muaviye'nin huzuruna varmışlar, ancak Muaviye bunları geri çevirmiş ve Azra'da öldürtmüştür. Muaviye, bunlara nasıl bir muamele uygulayacağını etrafındaki adamlarına sormuş, sonradan bunları Azra burcuna kadar götürmüş, yolda iken bazı arkadaşları bunları öldürmesini, bazılarıysa çeşitli şehirlere sürgün edip dağıtmasını tavsiye etmişler. Bunun üzerine, Muaviye bunlara nasıl bir muamele uygulayacağı hususunda fikrini sormak için Ziyad'a başka bir mektub göndermişti. Ziyad ise: "Eğer Irak hakimiyetim ele geçirmek istiyorsan bunları öldürmen gerekir." diye teklifte bulunmuş, bunun üzerine Muaviye de bunların öldürülmelerini emretmişti. Komutanlardan bazıları bunlardan bir kısmının bağışlanmalarını istemişler, böylece altı kişinin hayatı Muaviye tarafından bağışlanmış, geriye kalan altı kişi öldürülmüştü ki başlarında Hicr b. Adiy vardı. Bir başkası da bu tavrından ve düşüncesinden vazgeçtiği için Muaviye tarafından affedildi. Hz. Osman'a dil uzatan ve haksız şeyler söyleyip Hz. Ali'yi öven birini de Muaviye, Ziyad'a gönderdi. Ziyad: "Bunu niçin bana gönderiyorsun, aralarında daha kötüsü var." dedi. Adam, Ziyad'm yanma vardığında Ziyad onu diri diri bir göle attı. Göle atılan bu adam Abdurrahman b. Hassan el-Ferrî idi. Azra'da şu adamlar öldürülmüştü: Hicr b. Adiy, Şerik b. Şeddad, Sayfi b. Fuseyl, Kabisa b. Dabia, Mahriz b. Şihab el-Münkarî ve Kudam b. Hibban.

Bazıları bu adamların arefede Mescidü'l- Kasb'da defnedilmiş olduğunu iddia ederler. Sahih rivayete göre bunlar Azra'da defnedilmişler-dir. Anlatıldığına göre kendisini öldürmek istedikleri zaman Hicr şöyle demiştir:

- Bırakın da abdest alayım.

- Abdestini al bakalım.

- Bırakın da iki rekat namaz kılayım (namazı kıldı ve kısa kesti sonra şöyle dedi): Eğer ölümden korktuğumu söylemeselerdi namazımı uzatırdım. Zaten bundan öncede çok namaz kılmışımdır.

Namaz kılmasından sonra infaz edildi. Kendisinin ve arkadaşlarının mezarları kazılmış, kefenleri serilmişti. Cellat, üzerine geldiğinde Hicr'in eklemleri titremeye başladı. Kendisine: "Ben korkak değilim demiştin." dediklerinde şu karşılığı vermişti:

- Niye korkmıyayım! Mezarımın kazılmış, kefenimin serilmiş, boynuma vurulacak kılıcın da kınından sıyrılmış olduğunu görmekteyim.

Onun bu sözü bir atasözü idi. Bundan sonra cellat, Ebu Şerif el-Bedevî yanına geldi. (Başka bir rivayete göre ise celladı bir gözü kör olan bir adamdı) Cellat kendisine şöyle dedi:

- Boynunu uzat.

- Kendimi öldürtmem için sana yardımcı olacak değilim. Böyle dedikten sonra cellat vurup onu öldürdü. Hicr, bağlı olduğu zincirlerle birlikte mezara defnedilmesini vasiyet etmişti. Bu vasiyeti yerine getirildi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre ölümünden sonra cenaze namazını kılmışlar ve onu yıkamışlardı.

Hz. Ali'nin oğlu Hasan (r.a)'nın bu hususta şöyle dediği rivayet edilmiştir:

- Hicr'in bağlı olduğu zincirler üzerindeyken mi namazını kıldılar?

Onu o haliyle mi mezara gömdüler?

- Evet.

- Vallahi Hicr, onlara karşı haklı olmuştur. Kuvvetli rivayetlere göre bu sözü söyleyen kişi, Hz. Hüseyin'dir. Çünkü Hicr, hicretin ellibi-rinci senesinde veya zayıf bir rivayete göre elliüçüncü senesinde öldürülmüştür. Öyle de olsa böyle de olsa Hz. Hasan, ondan önce vefat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir. Evet Hicr'i öldürdüler. Allah ona rahmet etsin ve onu bağışlasın.

Muaviye, Hicr ve arkadaşlarını öldürdükten sonra mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin yanına gidip perde arkasından ona selam verdiğinde Hz. Aişe, ona şöyle sormuştu:

- Ey Muaviye! Hicr ve arkadaşlarını öldürdüğün zaman senin yumuşak huyluluğun neredeydi?

- Anacığım, milletimden senin gibileri benden uzak kaldığı zaman ben yumuşak huyluluğumu yitirdim. Anacığım, sana nasıl bir iyilikte

bulunabilirim?
- Sen bana karşı iyi davranıyorsun zaten.
- Allah katında bu benim için yeter. Yarın Aziz ve Celil olan Allah'ın huzurunda benimle Hicr arasında bir muhakeme yapılacaktır."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre ise Muaviye, Hz. Aişe'ye bu konuda şöyle demiştir: "Hicr'i, aleyhinde şahidlik yapanlaı öldürdüler."
îbn Cerir'in rivayetine göre Muaviye, canboğaza geldiği zaman şöyle diyormuş: "Ey Hicr b. Adiy, seninle aramızda uzun bir muhakeme olacaktır." Bu sözünü üç kez tekrarlamıştı. Doğrusunu Allah bilir.
"Tabakat" adlı eserde Muhammed b. Sa'd, şöyle demiştir: Bazı ilim erbabının anlattıklarına göre Hicr, kardeşi Hani b. Adiy ile birlikte Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma gelmiştir. Hani, Hz. Ali'nin arkadaşlarından ve taraftarlanndandı. Ziyad b. Ebi Süfyan vali olarak Kûfe'ye geldiğinde Hicr b. Adiy'yi yanma çağırttı ve ona şöyle dedi:
"Seni tanıdığımı biliyorsun, ben ve baban Ali'yi severdik. Ama durum değişti. Allah aşkına benim için kanından bir damla akıt ki, ben kanının tamamının dökülmüş olduğunu varsayayım. Dilini tut, evine kapan, dışarlarda fazla dolaşma. Canının istediği zaman gel şu tahtımda otur. Burası senin meclisin olsun. Bütün ihtiyaçların tarafimdan karşılanacaktır. Beni, seni öldürmek mecburiyetinde bırakma. Aceleci bir olduğunu biliyorum. Allah aşkına kendini koru. Bu sakat davra-,nışlardan uzak dur. Şu beyinsizlerle alakanı kes. Korkarım ki, seni görüşünden vazgeçilirler."
Hicr: "söylediklerini anladım." dedi ve evine döndü. Ancak Şiiler yanına gidip ona şöyle dediler:
- Vali sana ne söyledi?
- Bana şöyle ve şöyle dedi."
Ziyad, Basra'ya gitti. Sonra Şiiler, sık sık yanma gidip Hicr'e: "Sen bizim şeyhimizsin." diyorlardı. Mescide geldiğinde peşine takılıyor, onunla beraber geliyorlardı. Ziyad tarafından Kûfe'de vali vekili olarak bırakılan Arar b. Harise, Hicr'e haber göndererek şöyle dedi: "Etrafinda-ki bu topluluk nedir? Oysa sen valiye söz vermiştin." Hicr de, yanına gelen elçiye şöyle dedi: "Etranmdaki topluluk sizin yönetiminizi protesto ediyorlar, haydi dön bakalım, arkadaki yollar senin için daha geniştir."
Amr b. Harise, bu durumu vali Ziyad'a bir mektupla bildirdi. Mek-, tubunda şöyle dedi: "Eğer Kûfe'ye ihtiyacın varsa acele gel." Ziyad da acilen Kûfe'ye geldi. Kûfe'ye girişinde Adiy b. Hatem, Cerir b. Abdullah el-Becelî, Halid b. Arfate ile baz Küfe eşrafını Hicr b. Adi/e gönderdi ki onu, etrafindaki topluluktan ayrılma hususunda uyarsmlar. Bu heyet, Hicr'in yanına vardığında ona ikazlarda bulundu. Onunla bu konularda konuştular, ancak Hicr onlara bir cevap vermedi, aksine, hizmetçisine: *T)eveyi yemledin mi?" diyordu. Devesi, evin içinde bir yere bağlanmıştı. Heyette bulunan Adiy b. Hatem de ona şöyle dedi: "Sen deli misin? Biz seninle konuşuyoruz. Sense hizmetçiye deveyi yemleyip yemlemediğini soruyorsun?" Böyle dedikten sonra Adiy b. Hatem, arkadaşlarına şöyle dedi: "Şu bahtsız ve perişan adamın bu kadar zayıf düşeceğini sanmıyordum." Böyle dedikten sonra kalkıp gittiler, durumun bir kısmını Ziyad'a bildirdiler, bir kısmını da gizlediler ve Hicr'in iyi bir insan olduğunu söyleyip Ziyad'dan onun için merhamet dilediler, ancak Ziyad onların bu dileklerini kabul etmedi. Aksine Hicr'in üzerine emniyet kuvvetlerini gönderip yakalattı. Onu ve arkadaşlarını huzuruna getirtti. Hicr'e şöyle dedi:
- Yazıklar olsun sana, neler yapıyorsun sen?
- Ben Muaviye'ye yaptığım bey'atıma bağlıyım.
Bunun üzerine Ziyad, Kûfelilerden yetmiş kişiyi toplayarak onlara "Hicr ve arkadaşları aleyhindeki şahitliklerinizi yazın." dedi, onlar da şahitliklerini yazdılar. Bundan sonra Ziyad, Hicr ve arkadaşlarım Muaviye'ye gönderdi.
Hz. Aişe, bu durumdan haberdar olunca Abdurrahman b. Haris b. Hişam'ı Muaviye'ye göndererek Hicr ve arkadaşlarının salıverilmelerini istedi.
Hicr ve arkadaşları, Muaviye'nin huzuruna girdiklerinde Muaviye, Ziyad'm kendisine göndermiş olduğu mektubu okudu ve görevlilere:
"Bunları Azra'ya çıkarın ve orada Öldürün." diye emir verdi. Görevliler de Hicr ve arkadaşlarını Azra'ya götürerek onlardan yedi kişiyi öldürdüler. Sonra Muaviye'nin elçisi gelerek serbest bırakılmalarını söyledi. Fakat o esnada Hicr ve arkadaşlarından yedi kişi öldürülmüş olduğu için yedi kişi serbest bırakılabildi. Fakat Hicr, öldürülen ilk yedi kişi arasındaydı. Öldürüleceği zaman Hicr, öldürülmeden önce iki rekat namaz kılmak istediğini söyledi, iki rekat namaz kıldı ve bu namazını uzattı. Namazım tamamladıktan sonra: "Bu, kıldığım en kısa iki rekattır." dedi, serbest bırakılmalarını isteyen Hz. Aişe'nin elçisi geldiğinde iş işten geçmişti.
Muaviye, hacca gittiğinde Hz. Aişe ona şöyle dedi:
- Hicr'i öldürdüğün zaman yumuşak huyluluğun nereye gitmişti?
- Halkımdan senin gibilerini yitirdiğim için yumuşak huyluluğu-mu da yitirdim."
Rivayete göre Abdurrahman b. Haris, Muaviye'ye şöyle sormuş:
- Hicr b. Edber'i mi öldürdün?
- Onu öldürmek, onun yerine toptan 100.000 kişiyi öldürmekten daha iyidir.
İbn Cerir ile başkalarının anlattıklarına göre Hicr b. Adiy ile arkadaşları, Hz. Osman'm aleyhinde konuşurlar, ona haksız sözler sarfeder-ler, komutanları eleştirirler, onları acelece protesto ederler, bu hususta aşırı giderler, Hz. Ali'nin tarafını tutarlar, dinde müsamahasız olurlardı. Rivayete göre Hicr, zincire vurulup Kûfe'den Şam'a götürülürken yolda ağlamakta olan kızları

tarafından karşılandı. Onlara dönüp şöyle dedi:
"Size yediren ve giydiren Allah'tır. Benden sonra da sizin için O vardır. Siz Allah'a karşı takvalı olmaya ve O'na ibadet etmeye bakın. Ben bu gidişimde ya öldürüleceğim ki, bu benim için şehitliktir ya da ikram görmüş olarak size döneceğim. Benden sonra sizin idarenize bakacak olan Allah'tır." Böyle dedikten sonra arkadaşlarıyla birlikte zincire bağlı olarak yola devam etti.
Anlatıldığına göre o, bağlı olduğu zincirleriyle birlikte mezara defnedilmesini vasiyet etmiş, bu vasiyeti yerine getirilmişti. Ama cenaze namazı kılınmış ve kıbleye yönelik olarak defnedil-mişti. Allah, onlara rahmet etsin ve onları bağışlasın.
Şiilerden bir kadın -ki bu, Hind binti Zeyd b. Mahreme el-Ensârî'ye ya da Hicr'in kız kardeşi Hind'tir. Doğrusunu Allah bilir Hicr için şöyle bir mersiye okumuştur:
"Yüksel bakalım ey parlak ay,
Bak bakalım hele Hicr'in yürüdüğünü görebilecek misin? O, emirin de dediği gibi kendisini öldürmesi için Muaviye b. Harb'a gidiyor.Muaviye'nin arkadaşları arasında en kötü bir kimse vezirliğini yapmaktadır.
Keşke Hicr, deve gibi boğazlanmayıp da bir gün normal ölümle ölseydi.
Hicr'den sonra zorbalar despotluk yaptılar.
Havarnak ve sedir köşkleri, zorbalar için rahat bir mekan oldu.
Bütün beldeler, Muaviye'nin emri altına girdi. Sanki oraya yağmur damlası düşüp de canlanmış değildir.
O beldeler ölmüştür.
Ey Hicr b. Adiy, sevinç ve esenlik içinde olasın.
Senin için korkuyorum. Şam'da zarif ve yaşlı bir kimse olan Adiy, helake sürüklendiği takdirde vehamet vardır.
Eğer sen mahvolup öldürülürsen, bütün dünyadaki milletlerin lideri de mahva ve helake sürüklenir. Öldükten sonra ilahın sana cennetleri, nimetleri ve hurileri vereceğine razı olurlar."
İbn Asakir'in anlattığına göre Hicr b. Adiy için çok mersiyeler söylenmiştir.
Yakub b. Süfyan, Ebu Esved'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mu-aviye, Hz. Aişe'nin yanma gitti. Hz. Aişe ona şöyle sordu:
- Azra'dakileri niçin öldürdün. Hicr ve arkadaşlarını neden öldürdün?
- Ey mü'minlerin annesi! Onları öldürmekte milletin yararını; onları hayatta bırakmakta da milletin fesadım gördüm. Onun için öldürdüm.
- Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Azra'da bazı kimseler öldürülecektir. Onların öldürülmeleri sebebiyle Allah ve sema halkı gazaplanacaktır."
Bunun senedi zayıf ve münkatidir.
Yakub b. Süfyan, Abdullah b. Rezin el-Gafikf nin şöyle dediğini rir vayet etmiştir: Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim:
"Ey Irak halkı! Sizden yedi kişi Azra'da öldürülecektir. Bunlar as-hab-ı Uhdud gibidir (İslâm'dan önceki dönemlerde zorba bir hükümdar tarafından hendeklere atılıp yakılan mü'minler gibidirler.}. Hicr ve arkadaşları öldürülecektir."
îmam Ahmed b. Hanbel, Nafi'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: İbn Ömer, çarşıda iken Hicr'in ölüm haberini duyunca sarığını çözüp kalktı ve kendini tutamayıp ağladı."
İmam Ahmed K Hanbel, Abdullah b. Ebi Melike'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, Medine'ye geldiğinde Hz Aişe'nin yanına vardı. Hz. Aişe, ona şöyle bir soru sordu:
- Hicr'i öldürdün mü?
- Ey mü'minlerin annesi! Ben, hayatta bırakıldığı takdirde insanları fesada sürükleyecek bir adamın öldürülmesini, hayatta bırakılmasından daha hayırlı bulduğum ve bunu da insanların yararına saydığım için öldürdüm."
Hanımad b. Seleme, Mervan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye ile birlikte mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin yanına gittik. Hz. Aişe, Muaviye'ye dedi ki:
- Ey Muaviye! Hicr'i ve arkadaşlarını öldürdün ve yapacağını da yaptın. Bir adamı senin peşine takıp seni öldürtmemden korkmuyor musun?
- Hayır! Ben beytü'1-emandayım. Zira Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim:
"İman, öldürmeye karşıdır. Mü'min kimse öldürülmez." Ey mü'minlerin annesi, bütün bunları bir tarafa bırakalım. Bana bir emrin var mı? Giderebileceğim bir ihtiyacın varsa söyle.
- Hayır, hiçbir ihtiyacım yok.
- Öyleyse beni ve Hicr'i bırak da Aziz ve Celil olan Rabbimizin hu-zuruna çıkalım, orada onunla hesaplaşalım."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Aişe, bu hususta Muaviye ile tartışmış ve artık yanıma gelme, demiştir. Muaviye de, onun gönlünü almaya çalışmış, tekrar yanına gitmiş, Hz. Aişe, Hicr'i öldürmesi yüzünden onu kınamış, Muaviye de bu hususta gerekçelerini anlatmaya devam etmiş. Hz. Aişe de ileri sürdüğü gerekçeleri kabul etmiştir.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Aişe, bu yüzden Muavi-ye'yi tehdit edip şöyle demiştir: "Eğer beyinsizlerimiz bize galib olmasalardı, benimle Muaviye arasında Hicr'i öldürmesi sebebiyle epey işler olurdu." Ancak Muaviye mazeretini beyan edince Hz. Aişe, onun bu hususta mazeretim uygun bulmuştu.
ibn Cevzî'nin "Muntazam" adlı eserde anlattığına göıe bu senede, yani hicretin ellibirinci senesinde önde gelen şahsiyetlerden vefat edenler şunlardır: Cerir b. Abdillah el-Beoelî, Cafer b. Ebi Süfyan b. Haris, Harise b. Numan, Hicrb. Adiy, Saidb. Zeyb. Amr b. Nüfeyl, Abdullahb. Enis ve Ebu Bekre Nüfey b. Haris es-Saltafî. Allah hepsinden razı olsun.[11]

Cerîr B. Abdillah El-Becelî

Mâide sûresinin nazil oluşundan sonra İslâm'a girdi. Hicretin onuncu senesinin ramazan ayında Müslüman oldu. Rasûlullah (s.a.v.), hutbe irad ederken yanma geldi. O esnada Rasûlullah (s.a.v.), hutbesinde şöyle buyuruyordu: "Şu yoldan size Yemen'in en hayırlı adamı gelecektir. Onun yüzünde melek simasından bir nebze vardır." İçeri girdimde insanlar ona baktılar. Tıpkı Rasûlullah'm anlattığı ve tasvir ettiği şekilde olduğunu gördüler. Bu durumu kendisine anlattılar. O da yüce Allah'a hamd etti.
Rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), onu yanına oturttuğunda üzerine oturması için kendi abasını yere sermiş ve şöyle demişti: "Bir kavmin ulu kişisi size geldiğinde ona ikramda bulunun."
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Ziyad, Hakem b. Amr ve Rebi b. Ziyad el-Harisf nin ölümünden sonra Horasan'a vali olarak tayi edildi. O da Belh şehrini sulh yoluyla ele geçirdi. Ahnef in kendileriyle barış yapmasından sonra dahi Belhliler şehrir kapılarını kilitlemişler ve Müslümanların oraya girmelerine engel olmuşlardı. Ziyad, ayrıca Kuhistan'ı zor kullanarak ele geçirmişti. Orada Türkler vardı, onlarla savaştı, hepsini öldürdü, sadece Türk Turhan kaldı. İlerde de anlatılacağı gibi onu Kuteybe b. Müslim öldürmüştür.
Bu senede Rebi, Maveraünnehr'e gidip savaştı, ganimet elde ederek salimen geri döndü. Ondan önce Hakem b. Amr Maveraünnehr'i geçmiş, nehir suyundan ilk içen de Hakem'in bir kölesi olmuş, bu köle hem kendisi içmiş, hem de efendisine içirmişti. Hakem de o sudan abdest alıp namaz kılmış, iki rekat namaz kıldıktan sonra geri dönmüştü. Ancak Rebi, Maveraünnehr'e gidip savaşınca ganimet elde ederek salimen geri dönmüştü.
Ebu Maşer ile Vakidf nin ifadesine göre bu senede Yezid b. Muaviye, insanlara hac ettirmiştir.
Rasûlullah (s.a.v.), cahiliye döneminde Devs kabilesinin saygı gösterip taptığı bir put olan Zi'1-Hülasa putunu yıkmak üzere Cerir'i görevlendirdi. Ancak Cerir, at üzerinde duramazdı. Rasûlullah (s.a.v.), mübarek elini onun göğsüne vurup: "Allah'ım, Cerir'e sebat ver ve onu hidayete ermiş, hidayete erdiren bir kimse kıl." diye dua etmişti. Bundan sonra Cerir, Zi'1-Hülasa'ya gidip yıkmıştı. Buharı ve Müslim'in sahihlerinde anlatıldığına göre Cerir şöyle demiştir: "Ben Müslüman olduktan sonra Rasûlullah (s.a.v.), yanına gitmeme hiçbir zaman engel çıkarmadı ve beni her gördüğünde de mutlaka gülümserdi."
Hz. Ömer, şöyle demiştir: "Cerir, bu ümmetin Yusuf udur."
Abdülmelik b. Umeyr de şöyle demiştir: "Cerir'i gördüğümde yüzü sanki bir ay parçasıydı." Şa*bî şöyle demiştir: "Cerir ve bir cemat, Hz. Ömer'le birlikte Kabe'de idi. Hz. Ömer, onlardan birinde bir koku hisseti ve şöyle dedi: "Kendisinden koku gelen şu adam kalktığında abdest alsın, diyorum."
Cerir de dedi ki: "Hepimiz mi kalkıp abdest alalım ey mü'minlerin emiri!"
Hz. Ömer, onun bu sorusuna şöyle cevap verdi: "Sen hem cahiliye döneminde hem de islâmiyet döneminde ne güzel bir lider ve efendi bir kişisin." Cerir, Hz. Osman'a bağlı Hemedan valisi idi. Anlatıldığına göre orada iken gözünü kaybetmiştir. Hz. Osman öldürüldüğü zaman Ali'den de Muaviye'den de uzak durdu. Hicretin ellibirinci senesinde Se-rat'da vefat edinceye kadar Cezire'de yaşadı. Vakidî böyle demiştir. Hicretin ellidördüncü senesinde veya ellialtmca senesinde vefat ettiğine dair rivayetler de vardır. [12]

Cafer B. Ebi Süfyan B. Abdülmuttalîb

Mekke ile Medine arasında fetih senesinde Müslümanlar, kendilerini karşıladıkları zaman babası ile birlikte Müslüman oldu. Babası olan Ebu Süfyan'm isteklerini geri çevirdiklerinde babası şöyle demişti: "Eğer Muhammed, benim isteğimi kabul etmezse, şu çocuğumun elini tutup bilinmez bir yere giderim. Başımı alır buralardan uzaklaşırım." Böyle dediğini Rasûlullah (s.a.v.) duyunca ona acıdı ve isteğini kabul edip islâm'a girmelerine izin verdi. Böylece Cafer ve babası Ebu Süfyan, islâm'a girdiler. Daha önce ise Ebu Süfyan, Rasûlullah (s.a.v.)'a çok eziyet etmişti. Cafer, bundan sonra Hüneyn gazvesine katılmış ve o günde cephede sebat edenlerden olmuştu. Allah kendisinden de babası Ebu Süfyan'dan da razı olsun. [13]

Harise B. Numan El-Ensârî En-Neccarî

Bedir, Uhud ve Hendek savaşları ile diğer savaşlara katıldı. Sahabelerin üstün şahsiyetlerindendi. Rivayete göre o, Cebrail'i Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte Mekaid de Hayber savaşından sonra sohbet ederlerken görmüştür. Yine o, Beni Kurayza savaşında Cebrail'i sahabelerden Dıhye'nin suretinde görmüştür. Sahih hadiste sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Harise'nin Cennet'te Kur'ân okuyuşunu işitmiştir.
Muhammed b. Sa'd, Muhammed b. Osman'ın babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Harise b. Numan, gözlerini kaybetti. Namazgahından evinin kapısına bir ip bağladı. Bir yoksul ve düşkün onun yanına geldiğinde yanındaki hurmalardan alıp ona verir, sonra da namazga-hıyla evinin kapısı arasındaki ipe tutunurdu. Böylece hurmayı düşkün ve yoksul kimsenin eline bizzat koyardı. Aile efradı, kendisine: "Bırak da senin yerine biz bu işi yapalım." derler, ancak o, onların bu teklifini kabul etmeyip şöyle derdi: Ben Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: Düşkün kimseye bizzat elinle yardım etmen, kötü ölümle

ölmeye karşı seni korur." [14]

Satd B. Zeyd B. Amr B. Nüfeyl El-Kureşî

Cennet'le müjdelenen on sahabeden biridir. Hz. Ömer'in amcası oğludur. Kızkardeşı de Hz. Ömer'in zevcesi Atike'dir. Hz Ömer'in kızkar-deşi Fatıma da, Said'in zevcesidir. Said, zevcesiyle birlikte Hz. Ömer'den önce Müslüman olmuş ve hicre etmişti. Sahabelerin önde gelen şahsiyetlerindendi. Urve, Zührî, Musa b. Ukbe, Muhammed b. îshak, Vakidî ve diğerlerinin ifadesine göre Said, Bedir gazvesine katılmamıştır. Zira o esnada Rasûlullah (s.a.v.) onu, Talha b. Ubeydullah'la birlikte Kureyş'in haberlerini araştırmak üzere göreve göndermişti. Bunlar, Bedir savaşı sonuna kadar görev ifa etmişlerdi. Bedir sonunda geri dönmüşlerdi. Ancak Rasûlullah (s.a.v.), onlara da Bedir gazvesinden elde edilen ganimetlerden pay vermiş, onların da Bedir savaşına katılmış gibi sevap kazandıklarını ifade etmişti.
Hz. Ömer, kendisine olan yakınlığı yüzünden iltimas yaptığı öne sürülmesin diye onu şura meclisine katmamıştı. Yoksa o, Rasûlullah (s.a.v.)'ın Cennet'le müjdelediği on sahabeden biriydi. Nitekim bu hususta müteaddid sahih hadis varid olmuştur. Hz. Ömer, onu kendisinden sonra veliahd olarak da tayin etmemişti. O bu halde kalmış ve nihayet Kûfe'de vefat etmiştir. Medine'de vefat ettiğine dair bir rivayet de vardır. Sahih olan da budur.
Fellas ile diğerleri dediler ki: Said., hicretin elli birinci senesinde vefat etmiştir. Elliikinci senede vefat ettiğine dair bir rivayet de vardır. Doğrusunu Allah bilir.
Said, uzun boylu, saçı gür bir adamdı. Vefat ettiğinde onu Sa'd yıkamıştı. Vefat ettiği Akik mıntıkasından adamların omuzları üzerinde Medine'ye getirilmişti. Vefat ederken yetmiş küsur yaşındaydı. [15]

Abdullah Enis B. Cüheni Ebu Yahya El-Medeni

Büyük sahabelerdendir. Akabe bey'atma katılmış, ancak Bedir savaşma katılmamıştı. Bedir savaşından sonraki savaşlara katılmıştı. Muaz'la birlikte Ensâr'ın cahiliye devrinde tapmakta oldukları putları kırmışlardı. Sahih-i Buharf de onun rivaye ettiği bir hadiste anlatıldığına göre Kadir gecesi, ramazanın yirmiüçüncü gecesidir.
Rasûlullah (s.a.v.), onu Halid b. Süfyan el-Hüzelî'nin üzerine göndermiş. O da Urene'de Halid'i öldürmüştü. Rasûlullah (s.a.v.), değneğini ona vermiş ve: "Bu, kıyamet gününde benimle senin arandaki bir işaret olsun." demişti. Abdullah da vasiyet etmiş ve vasiyyeti gereğince vefat ettikten sonra değneği kefenine konularak kendisi ile birlikte mezarına defnedilmiş ti.
İbn Cevzfnin ifadesine göre Abdullah, hicretin ellibirinci senesinde vefat etmiştir. Başkalarının anlattığına göre hicretin ellidördüncü senesinde vefat etmiştir. Ellisekizinci senede vefat ettiğine dair başka bir rivayet te vardır.[16]

Ebu Bekre Naki B. Haris

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Ebu Bekre Naki b. Haris b. Kelde b. Amr b. İlâç b. Ebi Seleme es-Sakafi. Kadri yüce, büyük bi sahabedir. Asıl adının Mesruh olduğu söylenir. Kendisine Ebu Bekre denmesinin sebebi, Taif savaşmda bir makaraya takılan ipe bağlanarak sarkıtıldığı için kendisine makara ile sarkıtılan adam anlamına gelen Ebu Bekre denilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.), Taif savaşında onu ve Müslümanlara gelip katılan bütün köleleri azad etmişti. Ebu Bekre'nin anası Sümeyye Ümmü Ziyad'dır Sümeyye, kardeşi Ziyad'la birlikte Muğire'nin zina-karhğına şahidlik etmişlerdi. Beraberinde Sehl b. Mabed ile Nefi b. Hari de şahidlik etmişti. Ancak Ziyad, şahidlik yaparken dili sürçmüş ve bunun üzerine Hz. Ömer geride kalan üç şahidi iftira haddine çarptırmıştı. Sonra da tevbe etmelerini istemiş, onlar da tevbe etmişlerdi. Yalnız Ebu Bekre, şahidliğinde ısrar etmiş, Muğire de: "Ey mü'minlerin emiri, bırakta şu köleden öcümü alayım." demiş, ancak Hz. Ömer, onu azarlayarak şöyle demişti: "Sus! Eğer şahidlik tamam olsaydı, seni taşlarınla recm ederdim."
Ebu Bekre, o şahidlerin en hayırlısıydı. Fitneden uzak duranlardandı, hicretin ellibirinci senesinde vefat etti. Başka bir rivayete göre ellinci senede vefat etmiştir. Elliikinci senede vefat ettiğine dair bir rivayet de vardır. Vefatında namazım Ebu Berze el-Eslemî kıldırmıştı. Rasûlullah (s.a.v.) onu, Ebu Berze ile kardeş ilan etmişti. [17]

Meymune Bintî Haris

Bu senede mü'minlerin annesi Meymune binti Haris el-Hilalî'ye de vefat etti. Rasûlullah (s.a.v.), hicretin yedinci senesinde Umretü'l-Kazâ esnasında onunla evlenmişti. Meymune'nin kız kardeşi Ümmü Fadl Lübabe binti Haris'in oğlu olan îbn Abbas'm ifadesine göre Rasûlullah (s.a.v.), ihramda iken Meymune ile evlenmiştir. Sahih-i Müslim'de sahih olan bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) ile Meymune ihramda değilken evlenmişlerdir. Tirmizî'nin rivayetine göre Ebu Rafi - Rasûlullah ile Meymune arasında elçilik yapan kişi-, Rasûlullah ile Meymune'nin ihramda değilken evlendiklerini söylemiştir.

Meymune'nin asıl adı Berre'dir. Ancak Rasûlullah (s.a.v.), ona Meymune adını takmıştı. Rasûlullah (s.a.v.), Mekke ile Medine arasında bir yer olan Şerifte onunla gerdeğe girmişti. Yine Meymune, hicretin elliikinci senesinde aynı yerde vefat etti. Elliüçüncü senede veya elli altına senede vefat ettiğine dair rivayetler varsa da meşhur rivayete göre o, ellibirinci senede vefat etmiştir. Vefat ettiğinde cenaze namazım kaz kardeşinin oğlu Abdullah b. Abbas kıldırmıştır. Allah onlardan razı olsun. [18]

Hicretin Ellîîkinci Senesi

Süfyan b. Avf el-Ezdî, bu senede Rum illerine gazaya gitti. Kışı orada geçirdi ve orada da vefat etti. Kendisinden sonra ordu komutanlığına Abdullah b. Mes'ada el-Fezarî'yi tayin etti. Başka bir rivayette anlatıldığına göre bu senede Rum illerine gazaya giden ordunun komutanı Büsr b. Ebi Ertat olup Süfyan b. Avf onun maiyetinde imiş.
Bu senede insanlara Medine valisi Said b. As, hac cettirdi. Ebu Ma-şer ile Vakidî ve diğerleri böyle demişlerdir. Yaz mevsiminde de Mu-hammed b. Abdullah es-Sakafi gazaya gitmiştir. Bu senedeki valiler Önceki senede valilik yapanların aynılarıdır. [19]

Bu Senede Vefat Eden Önde Gelen Şahsiyetler Halid B. Zeyd B. Küleyb

Hazreç kabilesinden olan bu zatın künyesi, Ebu Eyyüb el-Ensâ-rfdir. Bedir gazvesine, Akabe bey'atına ve diğer gazvelere katılmıştır.
Hz. Ali ile birlikte Haruriye savaşma da katılmıştır. Rasûhıllah (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde onun evinde misafir olmuş, Mescid-i Nebevfyi ve çevresindeki meskenleri inşa edinceye kadar bir ay sureyle onun evinde kalmıştır. Mescid-i Nebevî ve çevresindeki meskenlerin inşaatı tamamlandıktan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Halid b. Zeyd'in evinden ayrılıp kendi evine taşınmıştı. Ebu Eyyüb, Rasûlullah (s.a.v.)'ı evinin alt katma konuk etmiş, ancak kendisi üstte oturmaktan sıkılmış ve Rasûlullah (s.a.v.)'dan yukarı kata taşınmasını taleb etmiş, kendisi de annesiyle birlikte aşağı ineceğini söylemiş, Rasûlullah da onun bu isteğine olumlu karşılık vermişti.
İbn Abbas'tan yaptığımız bir rivayette anlatıldığına göre kendisi Basra valisi iken Ebu Eyyüb oraya gelmiş, kendisi evinden çıkmış ve Ebu Eyyüb'ü konuk olarak evine yerleştirmişti. Ebu Eyyüb oradan ayrılacağı zaman İbn Abbas, evindeki bütün eşyaları ona vermiş, ayrıca hediye ve armağanlarla birlikte çok sayıda hizmetçi, kırk köle ve 40.000 dirhem para vermişti. Bunu da, Ebu Eyyüb'ün hicret esnasında Rasû-lullah'ı kendi evinde misafir etmiş olmasından dolayı yapmıştı. O bu hu-. susta en büyük şerefe sahipti. Zevcesi Ümmü Eyyüb, kendisine: "însanlarm Aişe hakkında söylediklerini duymuyor musun?" diye sorduğunda o, Hz. Aişe'ye yapılan şeyin iftiradan başka birşey olmadığını söyleyerek: "Yoksa ey Ümmü Eyyüb, bu işi sen mi yaptın?" demiş. Karısı da: "Hayır vallahi ben yapmadım." deyince kendisi: "Vallahi Aişe, senden daha hayırlıdır." diye cevap vermişti. Bunun üzerine yüce Allah da şu ayet-i kerimeyi inzal buyurmuştu:
"Onu işittiğiniz zaman, erkek-kadın mü'minlerin kendiliklerinden hüsnü zanda bulunup da: "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez
iniydi?" (en-NÛr, 12.)
Ebu Eyyüb el-Ensârî, Kostantiniyye (İstanbul) surları yakınlarında bu senede (H. 52) vefat etmiştir. Bu seneden bir sene önce veya bir sene sonra vefat ettiğine dair zayıf rivayetler de vardır. Kendisi o esnada Yezid b. Muaviye ordusunda bulunuyordu. Vasiyyetini ona yapmış, bu yüzden de vefat ettiği zaman cenaze namazım Yezid b. Muaviye kıldırmış ti.
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Asım'dan rivayet etti ki, Mekkeli bir adam şöyle demiştir: Ebu Eyyüb'ün gazaya gittiği zaman ordu komutanı Yezid b. Muaviye idi. Vefat edeceği zaman Yezid onun yanma gitti. Yezid'e şöyle dedi: "Ben ölürsem insanlara benden selam söyleyin ve Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işitmiş olduğumu onlara haber verin:
"Bir kimse Allah'a hiç birşeyi ortak koşmaksızm Ölürse Allah, onu Cennet'e koyar."
Şimdi siz hemen harekete geçin ve elden geldiğince beni Rum illerinin derinlerine götürün," Ebu Eyyüb vefat edince insanlar onun cenazesini Rum illerinin ileri noktalarına götürdüler.
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Zibyan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Eyyüb, Yezid b. Muaviye ordusuyla gazaya gitti. Onlara şöyle dedi: "Ben ölürsem beni düşman diyarına götürün ve beni düşmanla karşılaştığınız yerde ayaklarınızın altındaki yere defnedin. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Bir kimse Allah'a birşeyi ortak koşmaksızm ölürse Cennet'e girer."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Sereme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Eyyüb el-Ensârî can çekişirken şöyle dedi: Ben sizden birşeyi gizlemiştim. O şey de, Rasûlullah (s.a.v.)'dan duymuş olduğum şu sözdür:
"Eğer siz günah işlemeseydiniz Allah günah işleyen bir kavmi yaratır (onlar günah işler), Allah da onları bağışlardı."
Bence bu ve bundan önceki hadisi Yezid b. Muaviye, aşırı derecedeki ümitkarlığa yorumlamış ve bu sebeple kendisi için hoş karşılanmayan birçok fiiller işlemiştir ki, bunları ileride onun biyografisinden bahsederken anlatacağız. Doğrusunu yüce Allah daha iyi bilir.

Vakidî dedi ki: Ebu Eyyüb, hicretin elliikinci senesinde Rum diyarında vefat etti. Kostantiniye'de defnedildi. Mezarı oradadır. Rumlar, kıtlığa maruz kaldıkları zaman onun yüzü suyu hürmetine yağmur yağdırmasını Allah'tan dilerler.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Ebu Eyyüb'ün mezarı Kos-tantiniye surlarmdadır, mezarının üzerinde bir türbe ve mescid vardır. Ona gayet derecede saygı gösterirler.
Ebu Zür'a ed-Dımaşkî'nin ifadesine göre Ebu Eyyüb, hicri ellibeşin-ci senede vefat etmiştir. Ama elliikinci senede vefat ettiğine dair rivayet daha doğrudur. Doğrusunu Allah bilir.
Ebu Bekir b. Hellad, Ebu Eyyüb el-Ensârf den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"İki adam mescide yönelip giderler, orada namaz kılarlar. Bunlardan biri namazı tamamlayıp döndüğünde namazı diğerininkinden daha ağırdır (Daha fazla sevaba vesile olur). Diğeri ise namazı kılıp döndüğünde onun kılmış olduğu namaz zerre ağırlığına denk gelmez. Tabi bu, Öncekinin Allah'ın haramlarına karşı sakıngan olması ve hayır işlemeye hızla gitmeye tutkun olması durumunda böyle olur."
Ebu Eyyüb'ten rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), kendisine veciz birşeyi öğretmesini isteyen bir adama cevaben şöyle demiştir:
"Namaz kıldığın zaman vedalaşırcasma namazı kıl. Özür dilemene sebep olacak bir sözü de söyleme. İnsanların ellerinde bulunan şeylere sahip olmaktan ümidini kes." [20]

Ebu Musa El-Eş'arî

Hicretin elliikinci senesinde Ebu Musa Abdullah b. Kays b. Süleym b. Hidar b. Harb b. Amir b. Ğazz b. Bekr b. Amir b. Az b. Vail b. Naciye b. Cemahir b. Eş'ar el-Eş'arî vefat etmiştir. Bu zat, kendi beldesinde Müslüman olmuş, Cafer ve arkadaşlarıyla birlikte Hayber senesinde Medine'ye gelmişti. Muhammed b. İshak'm ifadesine göre bu zat, önce Mekke'ye hicret etmiş, sonra da Yemen'e hicret etmiştir. Ancak bu rivayet meşhur değildir. Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Musa'yı Muaz'la birlikte Yemen'e vali olarak atamıştı. Hz. Ömer de onu Basra valiliğine atamıştı. Ebu Musa el-Eş'arî, Tüster şehrini fethetmiş Şam'a bağlı Cabiye'de Hz. Ömer'in irad ettiği hutbeyi dinlemişti. Hz. Osman da kendi zamanında onu Kûfe'ye vali olarak atamıştı. Ebu Musa, Ali ile Muaviye arasında hakemlik yapan iki kişiden biridir. Hakemler bir araya geldiğinde Amr b. As, Ebu Musa'ya hile yapmıştı. Ebu Musa, sahabelerin kurra ve tikıh-çılanndandı. Sahabeler arasında kendi zamanında sesi en güzel olan kişiydi. Ebu Osman en-Nehdî, bu hususta şöyle demiştir:
"Ebu Musa'nın sesi kadar güzel bir zil, ud ve zurna sesi işitmiş değilim. Sahih hadiste sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), bu hususta şöyle buyurmuştur: "Buna (Ebu Musa'ya), Davud ailesinin zurnalarından bir zurna verilmiştir."
Hz. Ömer, Ebu Musa'ya: "Ey Ebu Musa, bize Rabbimizi hatırlat." der, O da onlara Kur'ân-ı Kerîm okur, onlar da dinlerlerdi.
Şa'bî dedi ki: Hz. Ömer vasiyetinde "Atadığım valilerden hiçbiri, bir seneden fazla görevde bırakılmasın. Sadece Ebu Musa dört yıl süreyle görevde bırakılsın." diye yazmıştı.
"El-Muntazam" adlı eserde îbn Cevzî'nin ifadesine göre Ebu Musa, hicretin elli ikinci senesinde vefat etmiştir. Bu, bazılarının da görüşüdür. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Ebu Musa, elli birinci senede vefat etmiştir^ elli dördüncü senede vefat ettiğine dair bir kavil de vardır. Başka senelerde vefat ettiğine dair zayıf rivayetler de vardır. Doğrusunu Allah bilir.
insanlar, hakem olayından sonra uzlete çekildikleri zaman Ebu Musa, Mekke'de vefat etti. Başka bir rivayete göre ise o, Kûfe'ye iki millik mesafedeki Sevbe mıntıkasında vefat etmiştir. Kısa boylu, nahif bedenli ve sakalsız bir kimseydi. Allah ondan razı olsun. [21]

Abdullah B. Muğaffel El-Müzenî

Bu zat, binek bulamayıp savaşa katılamadığı için ağlayan sahabelerdendir. Hz. Ömer tarafından insanlara dini hükümleri öğretmeleri amacıyla Basra'ya gönderilen on kişiden biridir. Fethedildiği zaman Tüster'e giren ilk Müslümandır. Buharî'nin sahih bir rivayetine göre Müsedded, Abdullah b. Muğaffel'in hicri elli yedinci senede vefat ettiğini söylemiştir. İbn Abdi'l-Berr ise, onun hicri altmışına senede vefat ettiğini söylemiştir. Başkaları onun hicri altmışbirinci senede vefat ettiğini söylemişlerdir. Doğrusunu Allah bilir.
Rivayet olunduğuna göre Abdullah b. Muğaffel rüyasında kıyametin koptuğunu ve bir mekanın bulunduğunu, o mekana ulaşan kimsenin kurtuluşa erdiğini görünce kendisi de oraya ulaşmaya çabalamış, kendisine: "Yanında dünya malı olduğu halde sen kurtuluş mekanına ulaşmaya mı çalışıyorsun?" denilmiş, kendisi de uykudan uyanınca içinde bol miktarda altın bulunan bir zenbilinin yanına gitmiş, sabah olmadan o zenbil'deki altınları düşkünlere, muhtaçlara ve yakınlarına dağıtmıştır. Allah kendisinden razı olsun. [22]

İmran B. Husayn B. Ubeyd

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: înıran b. Husayn b. Ubeyd b. Halef ecid el-Huzaî. Ebu Hüreyre'yle birlikte Hayber senesinde Müslüman olmuş, gazvelere katılmıştır, sahabelerin önde gelen şahsiyetle-rindendir. Abdullah b. Amir, onu Basra kadılığına tayin etmiş, orada kadılık yapmış, sonra görevden affını dileyince Abdullah onu bu görevinden affetmişti. Bu senede vefat edinceye kadar Basra'da ikamet etmişti. Hasan ile İbn Şirin el-Basrî, onun hakkında şöyle demişlerdir: "Basra'ya ondan daha hayırlı bir süvari gelmedi. Melekler, ona selam verirlerdi. Vücudunun bir yerini tedavi maksadıyla dağladığında meleklerin selamı ondan kesildi. Sonra ölümüne kısa bir süre kala tekrar melekler ona gelip selam vermeye başladılar." Allah ondan ve babasından razı olsun. [23]

Ka'b B. Ucre El-Ensârî Ebu Muhammed El-Medenî

Kıymetli bir sahabedir. Onun hakkında hacla ilgili olarak fidye ayeti nazil olmuştur. Bu senede vefat etmiştir. Bu seneden bir sene önce yetmiş beş veya yetmiş yedi yaşındayken vefat ettiğini söyleyenler de vardır. [24]

Muaviye B. Hadîc

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Muaviye b. Cefne b. Hadic b. Cefne b. Katire el-Rindi el-Holani el-Mısrî. Birçok kimseni kavline göre göre bu şahıs sahabedir. İbn Hibban ise, bunun tabiilerden olduğunu söylemiştir. Sıka ravilerdendir. Ama birinci görüş sahihtir. Yani sahabedir. Mısır'ın fethine katılmıştır. İskenderiye fethi için Hz. Ömer'e gelmişti. Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'le birlikte Berberiler savaşma katılmıştı. Q savaşta gözünü yitirmişti. Mağrib ülkelerinde birçok savaşlara katılmış ve komutanlık yapmıştı. Hz. Ali'nin halifeliği döneminde Mısır'da Hz. Osman taraftarlığım yapmıştı. Hz. Ali'ye hiç bey'a etmemişti. Muaviye b. Ebi Süfyan, Mısır'ı ele geçirdiğinde ona ikramda bulunmuş, Abdullah b. Amr b. As'tan sonra onu Mısır'a vali olarak atamıştı. Abdullah,babası Arar b. As'tan sonra, Mısır'da iki sene valilik yapmış, sonra Muaviye onu görevden azlederek yerine bu zatı, yani Muaviye b. Hadic'i atamıştı. Muaviye, bu senede vefat edinceye kadar Mısır'da kalmıştı. [25]

Hani B. Niyar Ebu El-Belevî

Bu zat, oğlak ve diğer kurbanları kesip parçalamakta ün yapmış bir kimseydi. Akabe bey*atma, Bedir gazvesine ve diğer gazveler katılmıştı. Mekke fethi gününde Beni Harise kabilesinin bayraktarlığını yapmıştı. Allah ondan razı olsun. [26]

Hicretin Ellîüçüncü Senesi

Bu senede Abdurrahman b. Ümmü Hakem, Rum illerine gazaya gitti ve kışı orada geçirdi. Yine bu senede Müslümanlar, Cüdane b. Ebi Ümeyye komutasında Rodos'a giderek orayı fethetmişler ve Müslümanlardan bir grup orada ikamete başlamışlardı, ki kafirlere karşı son derece katı davranmışlardı. Denizde yollarını kesiyor, onlara güçlükler çıkarıyorlardı. Muaviye, bu gruba bol miktarda erzak ve bağış gönderiyordu. Bunlar, Franklara karşı son derece tedbirli idiler. Rodos'taki bir kalede gecelerini geçiriyorlar di. Orada çeşitli ihtiyaçlarım karşılayacak malları, binekleri ve teçhizatları vardı. Denizde gözcüleri vardı. Düşman yaklaştığında bunu kendilerine haber veriyorlardı. Bu durum, Yezidin, babası Muaviye'den sonra tahta geçişine kadar devam etti. Ye-zid tahta geçince bunları Rodos adasından başka yere gönderdi. Müslümanların bu adada çok miktarda malları ve büyük meblağda ziraatleri vardı.
Bu senede Medine valisi Said b. As, insanlara hac cettirdi. Ebu Ma-şer ile Vakidî böyle demişlerdir.
Bu senede Cebele b. Eyhem el-Gassanî vefat etti. Bu zatın biyografisi sonraki bölümde gelecektir.
Bu senede Rebi b. Ziyad el-Harisî vefat etti. Bu zatın sahabe olup olmadığı hususunda ihtilaf edilmiştir. Rebi, Ziyadın Horasan'daki valisi idi. Hicr b. Adiyi hatırladığında ona acımış, üzülmüş ve sonra da şöyle demişti: "Vallahi Araplar, onun için ayaklansalardı o hapsedilip de öl-dürülmezdi. Ancak Araplar, onun bu haline razı oldular ve alçaldılar." Cuma günü olunca minber üzerinde Allah'a dua ederek vefat ettirilmesini diledi ve ertesi cumaya kadar yaşamadı. Yerine oğlu Abdullah b. Rebi'i vali olarak atadı. Ziyad da bu atamayı onayladı. Bundan iki ay sonra da kendisi vefat etti. Bunların yerine Horasan'a Halid b. Abdullah el-Hanefi geçti. Ziyad, bu yönetim değişiklikliğini de onayladı. [27]

Rüveyfî B. Sabit

Kadri yüce bir sahabe olup Mısır fethine katılmıştır. Mağrib ülkesinin fethi hususunda büyük yararlılıkları olmuştu. Mısır

valisi Mesleme *>• Muhalled'in kaymakamı olarak Berka şehrinde vefat etmişti.
Bu sene, Ziyad b. Ebi Süfyan da vefat etti. Kendisine Ziyad b. Ebihi, Ziyad b. Sümeyye de denilirdi. Sümeyye, onun annesini adıdır. Ziyad, bu senenin ramazan ayında çarpılmış olarak öldü. Bunun sebebi de şuydu: Ziyad, Muaviye'ye bir mektup yazarak şöyle demişti: "Ben sol elimle Irak'ı senin için ele geçirdim. Ama sağ elim boştur. Durumumu göz önünde bulundur." Böyle demekle o, Hicaz mıntıkasının da kendisine verilmesini istemişti. Hicazlılar, bu mektuptan haberdar olunca Abdullah b. Ömer'e giderek Ziyad'm bu isteğini bildirdiler ve şikayetçi oldular. Ziyad'ın başlarına vali olarak atanması halinde, Iraklılara zulmettiği gibi kendilerine de zulmedeceğinden korktular. İbn Ömer, kalkıp kıbleye yöneldi. Ziyad'a beddua etti. O, bu yüzden çok sıkıntıya düştü. Kadı Şureyh'e giderek elini kestirmek istediğini söyledi ve bu hususta düşüncesini sorunca Şureyh, ona şöyle dedi: "Elini kestirmeni uygun görmüyorum, eğer kısa bir süre sonra ecelin gelecek olursa eli kesik olarak Allah'ın huzuruna çıkmış olursun. Onun huzuruna çıkmaktan korktuğun için elini kesmiş olursun. Ama daha uzun süre yaşayacak isen insanlar arasında eli kesik olarak dolaşırsın. Bu sebeple çocukların da utanır." Şureyh, böyle diyerek Ziyad'ı, elini kesmekten men etti. Ziyad'm yanından çıktığında insanlardan bazıları elini kestirmesinden men ettiği için Şureyh'i kınadılar ve: "Bıraksaydm da elini kesseydi." dediler. Bunun üzerine Şureyh şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.): "Kendisine danışılan kişi güvenilir kişidir." dedi.
Anlatıldığına göre eli çarpılan Ziyad şöyle demişti: 'Taun bir yatakta olduğu halde ben hasıl uyurum." Böyle deyip elini kestirmeye karar vermişti. Ancak demirler ve dağlama aletleri getirildiğinde korkmuş ve elini kestirmekten vazgeçmişti. Anlatıldığına göre içinde hissettiği hararetten kurtarılması ve tedavi edilmesi için yanına 150 tabib getirmişti. Bunlardan üçü, Kisra b. Hürmüz'ün tabibleriydiler. Ancak kaçınılmaz kaderi ve kesin ilahi hükmü savmaya güç yetiremeyip aciz kaldılar. Bu yüzden Ziyad da bu senenin yani hicri elliüçüncü senenin ramazan ayının üçüncü gününde öldü. Ziyad, beş yıl süreyle Irak valiliği yapmıştı. Ölünce Küfe dışındaki Sevbe mıntıkasında defnedilmişti. Ölmeden önce Kûfe'den çıkıp Hicaz'a vali olaral gitmek istemiş, bu sebeple yola çıkmış, ancak Kûfe'ye yakın bir yer olan Sevbe'de ölmüştü. Ölüm haberini duyan Abdullah b. Ömer de demişti: "Haydi güle güle ey Sümeyye 'nin oğlu! Ne dünya sana kaldı, ne de ahireti elde edebildin."
Ebu Bekir b. Ebu Dünya, Abdurrahman b. Saib el-Ensârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ziyad, Kûfelileri topladı. Mescid mescidin avlusu, hükümet konağı insanlarla dolup taştı, onları toplanmasının sebebi, Hz. Ali'ye bir haksızlık yapmış olmadığını onlara açıklamak içindi. O esnada ben bir ara uykuya dalar gibi oldum. Uzun boyunlu deveyi andıran, gür saçlı, dudakları aşağıya sarkık bir yaratık gördüm. Ona:
- Sen nesin?diye sordum, o da şöyle cevap verdi:
- Eleştiriciler uzun boyunludurlar. Ben şu köşkün sahibine gönderildim.
Ben de ürküntü içinde ayıldım ve arkadaşlarıma:
- Benim gördüğümü siz de gördünüz mü? diye sordum. Onlar:
- Hayır, deyince durumu kendilerine anlattım. O esnada köşkten
bir adam dışarı çıkıp bizlere şöyle seslendi:
- Vali bey buradan çekip gitmenizi, şu anda meşgul olduğunu, size
hitap edemeyeceğini söylüyor.
Sonra da valinin çarpılmış olduğunu gördük.
îbn Ebu Dünya'nın rivayetine göre Ziyad, Kûfe'ye vali olarak atandığında şehrin en abid kişisinin kim olduğunu sormuş, ona Ebu Muğire el-Himyerî adındaki bir adamı tarif etmişler, o da Ebu Muğire'nin yanına gitmiş ve ona şöyle demiş:
- Evinden dışarı çıkma, sana dilediğin kadar mal vereyim.
- Dünyanın mülkünü de bana versen cemaatle namaz kılmak amacıyla evden mutlaka dışarı çıkacağım.
- Cemaate devam et, ama hiç kimseye birşey söyleme.
- İyiliği emretmekten, kötülüğü men etmekten vaz geçemem. Bunun üzerine Ziyad, emir vererek Ebu Muğire el-Himyeifnn boynunu vurdurttu.
Ziyad vefat edeceği zaman oğlu kendisine şöyle dedi:
- Babacığım, senin için elbise hazırladım, defnedeceğim.
- Ey oğulcuğum! Bana ölüm yaklaşmıştır. Ölüm elbisesi, benim için senin bu elbiselerinden daha hayırlı da olabilir, daha çabuk bir yağmalanma da olabilir. Bu, garip bir ifadedir. [28]

Sa'sa'ab. Naciye

Bu sahabenin soy kütüğü şöyledir: Sa'sa'a b. Naciye b. Affan b. Mu-hammed b. Süfyan b. Mücaşi b. Darim. Hem cahiliye döneminde, hem de İslâmiyet döneminde lider bir kişiydi. Anlatıldığına göre o, cahiliye döneminde doksan altı, 360 ya da 400 kız çocuğunun diri diri toprağa gömülmesine engel olmuştur. Müslüman olduğu zaman Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle demişti: "Bu yaptığının sevabı sana verilmiştir. Çünkü Allah, İslâm'a girmen için sana lütufta bulunmuştur."
Rivayete göre Sa'sa'a'mn diri diri toprağa gömülmekten kurtardığı ilk kızın hikayesi şöyledir: Sa'sa'a'mn iki devesi kaçıp kaybolmuşlardı. Onları aramaya çıkmıştı. Şimdi de hikayeyi kendisinden dinleyelim: "Geceleyin yolda gitmekte iken bazen ışık

veren, bazen da işiği görünmez olan bir ateş gördüm. Ateşe doğru yöneldim, ama bir türlü yolunu bulamadım, şöyle dua ettim: "Allah'ım, eğer beni şu ateşe ulaştırırsan ateşin sahibinde bir zulüm ve haksızlık gördüğüm takdirde o zulüm ve haksızlığı gidermeye söz veriyorum." Böyle dua ettikten sonra yürümeye devam ettim, nihayet ateşin bulunduğu yere vardım. Ateşin yanı başında ateşi tutuşturmakta olan yaşlı bir adam, bir de yanında toplanmış birkaç kişi vardı. Onlara hitaben: "Siz necisiniz?" diye sordum. Onlar da: "Şu kadın üç günden beri bizi burada yolumuzdan etti, alıkoydu. Sancı çekiyor, ama bir türlü doğuramıyor." dediler. Ev sahibi ihtiyar adam da bana şöyle sordu:
- Senin işin nedir?
- Kaybolmuş iki devemi arıyorum.
- Onları ben buldum. Develerin, develerimizin arasındadır. Bineğimden indim, yanlarına oturdum. Oturur oturmaz kadınlar: "Kadın doğurdu." dediler. Yaşlı adam da şöyle cevap verdi:
- Eğer doğan çocuk erkekse haydi bakalım yolumuza devam edelim. Eğer kız ise sakın onun sesini bana işittirmeyin. Ben de ihtiyar adama şöyle dedim:
- Çocuğunu niçin öldüreceksin? Oysa onun rızkını Allah veriyor.
- Kız çocuğuna ihtiyacım yok.
- Çocuğunu öldürme, onun fidyesini ben sana ödeyeyim, ancak kızı yanında bırakayım. Senin yanında büyüsün.
- Ne kadar fidye vereceksin?
- Senin yanında bulunan develerimden birini sana vereceğim.
- Hayır.
- Öyleyse ikise de senin olsun.
- Hayır, ancak şu bindiğin deveni de bana verirsen olur. Çünkü bu deveni genç ve rengi güzel bir deve olarak görmekteyim.
- Tamam, öyle olsun. Ancak beni evime ulaştırman şartıyla bu devemi de sana veriyorum.
- Olur.
Yanlarından ayrılıp çıktığımda bu yaptığımın Allah tarafından bana lütfedilen bir nimet olduğunu gördüm ve her nerede diri diri gömülecek bir kız görürsem mutlaka onun fidyesini ödeyeceğime Allah'a söz verdim, islâmiyet gelinceye dek, ben doksanaltı kız çocuğunu diri diri toprağa gömülmekten kurtarmış oldum. Zaten bunun haram olduğunu Kur'ân-ı Kerîm ayeti de bildirdi." [29]

Cebele B. Eyhem El-Gassanî

Arap Hristiyanlarmın hükümdarı idi. Soy kütüğü şöyledir: Cebele b. Eyhem b. Cebele b. Haris b. Ebi Şimr. Ebu Şimr'in asıl adı Münzir b. Haris'tir. Münzir de iki küpeli Mariye'nin oğludur. Babası Salebe b. Amr b. Cefhe'dir. Cefne'nin asıl adı ise KsJb Ebu Amir b. Harise b. îmru'1-Kays'tır. Mariye ise, Erkam b. Salebe b. Amr b. Cefne'nin kızıdır. Cebele'nin soy kütüğü hakkında başka rivayetlerde bulunanlar da vardır. Cebele'nin künyesi, Ebu Münzir el-Gassanî el-Cefnf dir. Gassan hükümdarı idi. Gassanlılar, Heraklius zamanındaki Arap Hristiyanlarıy-dılar. Gassanlılar, Evs ve Hazredi bütün Ensârîlerin amcazadeleridirler. Cebele, Gassanlıların son hükümdarıydı. Rasûlullah (s.a.v.), îslâm-'a davet ederek ona Şüca b. Vehb'le birlikte bir mektup göndermişti. Bunun üzerine Cebele Müslüman olmuş, Müslüman olduğunu bir mektupla Rasûlullah (s.a.v.)'a arzetmişti. İbn Asakir'in ifadesine göre ise Ce-bel'e asla Müslüman olmamıştı. Vakidî ile Said b. Abdülaziz de bunu açıkça ifade etmişlerdir. Ancak Vakidî şöyle demiştir: "Hz. Ömer zamanında Cebel'e Rumlarla birlikte Yermük savaşma katılmıştı. Daha sonra Hz. Ömer'in zamanında Müslüman olmuştu."
Şam'da iken Cebele, Müzeyneli bir adamın abasına basmış, Müzey-neli adam da onu tokatlamıştı. Cebele'nin adamları Müzeyneli adamı tutup Ebu Ubeyde'ye götürdüler ve:
- Bu adam Cebele'yi tokatladı, dediler. Ebu Ubeyde de:
- Cebele de onu tokatlasın, dedi. Adamları şöyle karşılık verdiler:
- Yani bu adam Cebele'yi tokatladığı için öldürülmeyecek mi?
- Hayır.
- Eli kesilmeyecek mi?
- Hayır. Cenâb-ı Allah, ancak kısasa kısası emretmiştir. Cebele, bu olay üzerine şöyle dedi:
- Benim kendi yüzümü, Medine taraftarlarından gelen vn Müzeyneli adamın yüzüne denk tutacağımı mı sanıyorsunuz? Bu ne kötü bir dindir.
Böyle dedikten sonra tekrar Hristiyanlığa geçti ve ailesiyle birlikte Şam'dan ayrılıp Bizans'a gitti. Hz. Ömer, bunu duyunca çok üzüldü ve Hassan da kendisine şöyle dedi: "Dostun Cebele İslâm'dan irtidat etti." Hz. Ömer: "İnna lülah ve inna ileyhi raciun dedi. Sonra Hassan, Cebele'nin niçin İslâm'dan irtidat ettiğini sordu. Hz. Ömer: şöyle cevap verdi:
- Müzeyneli bir adam onu tokatladığı için İslâm'dan irtidat etti.
- iyi ki tokatlamış, onun müstahakıdır.
Hassan'm böyle demesi üzerine Hz. Ömer, kalkıp Hassan'a bir kırbaç vurmuştu."

Ibn Kelbî ile diğerlerinin rivayetlerine göre Hz. Ömer, Cebele'nin Müslüman olduğunu duyunca sevinmiş, sonra onu görmek için Medine'ye davet etmişti. Başka bir rivayette anlatıldığına göre ise Cebele'nin kendisi Medine'ye gelip Hz. Ömer'i ziyaret etmek için izin istemiş, Hz. Ömer ona izin vermiş. Cebele de kavminden 150 veya 500 süvari ile birlikte Medine yoluna koyulmuştu. Hz. Ömer de ,Medine'den birkaç konak ötede ona hediyelerini takdim ettirip kendisini karşılatmıştı. Cebele'nin Medine'ye girişi önemli bir gün olmuştu. Şehre girdiğinde atlarının boyunlarına altın ve gümüşten gerdanlıklar takmış, kendisi de başına inci ve cehverlerle işlenmiş murassa bir tac koymuştu. Tacında ninesi Mariye'nin küpeleri de vardı. Kadınıyla erkeğiyle bütün Medine halkı ona bakmak için evlerinden dışarı çıkmışlardı. Cebele, Hz. Ömer'e selam verdiğinde Hz. Ömer selamım almış, ona hoş geldin demiş, yanına oturtmuştu. Cebele, bu senede Hz. Ömer'le birlikte haccetmişti. Ka'be'yi tavaf ederken Fezare oğulları kabilesinden bir adam, onun ihramına basmış, ihramı çözülmüştü. Bu yüzden Cebele de elini kaldırıp ihramına basan adamı yumruklamış ve burnunu ezmişti. Bazılarına göre adamın gözünü çıkarmıştı. Fezareli adam, Cebele'yi Hz. Ömer'e şikayet etmişti, şikayete giderken beraberinde kabilesinden birçok adamı da götürmüştü. Bunun üzerine Hz. Ömer Cebele'yi huzura çağırmış, Cebele gelip suçunu itiraf etmişti. Hz. Ömer de ona kısas tatbik edeceğini söyleyince Cebele şöyle itirazda bulunmuştu:

- Nasıl olur? Ben bir hükümdarım. Hasmım ise halktan bir adam?
- İslâmiyet, seninle onu eşit kılmıştır. Sen, takva dışında başka hiçbir cihetten ona üstün olamazsın.
- Ben, İslâm'a girdiğim takdirde cahiliye döneminden daha çok yüksek bir makama ulaşabileceğimi sanıyordum.
- Bırak bunları, eğer adamı razı etmezsen onun için sana kısas tatbik edeceğim.
- Öyleyse ben de Hristiyanlığa dönerim.
- Hristiyanlığa dönersen, boynunu vururum. Cebele, kendisine had tatbik edileceğini görünce:
- Bu gece düşüneceğim, bana mühlet tanı, dedi ve Hz. Ömer'in yanından ayrılıp gitti. Gece karanlığı bastırınca kavmi ve kendisine uyan kimselerle birlikte harekete geçti, önce Şam'a, sonra Bizans'a gitti. He-raklius'un yanına, Kostantiniye şehrine vardı. Heraklius, onu hoş karşıladı ve ona birçok şehirleri ikta olarak verdi. Ayrıca bol miktarda erzak da verdi. Güzel hediyeler takdim etti ve onu geceleri sohbet meclisinde bulunmak üzere yanında tuttu. Uzun süre Heraklius'un yanında kaldı.

Hz. Ömer, daha sonra Heraklius'a Cüsame b. Müsahik el-Kinanî adındaki biri ile bir mektup gönderdi. Hz. Ömer'in mektubu Heraklius'a ulaştığında, Heraklius, mektubu getiren elçiye şöyle dedi:

- Amcan oğlu Cebele ile görüştün mü?
- Hayır.
- Git onunla görüş.

Elçi Cüsame b. Müsahik, gidip Cebele ile görüştü, onun refah ve dünya serveti içinde zevku safa sürdüğünü, güzel elbiseler giyindiğini, güzel yataklarda yattığım, konforlu bir mecliste oturduğunu, rahat olduğunu; çevresinde cariyeler, güzel hizmetçiler, şarkıcı kadınlar bulunduğunu; nefis yiyecekler ve leziz içecekler yiyip içtiğini, İslâm diyarına karşılık küfür diyarında kaldığını görmüştü. Onu İslâm'a dönüp tekrar Şam'a gelmeye çağırdı, ancak Cebele şöyle dedi:

- Ben mürted olduktan sonra nasıl Şam'a geri döner, nasıl tekrar Müslüman olurum. Bu mümkün müdür?
- Evet mümkündür. Çünkü Eş'as b. Kays, İslâm'dan irtidat etti. Müslümanlarla savaştı. Tekrar hakka döndüğünde Ebu Bekir onun islâm'a girmesini kabul etti ve kız kardeşi Ümmü Ferve'yi onunla evlendirdi.

Ancak Cebele, bu sözlere aldırış etmeyip kendini yemeye, içmeye verdi. Elçi Cüsame b. Musahik'a içki ikram etti, ancak Cüsame içmedi. Cebele'nin kendisi çok mimarda içki içti, nihayet sarhoş oldu, sonra yanındaki şarkıcı cariyelere ;mir verdi onlar da ud çalarak şair Hassan'm şu şiirini ona okudular. Şair Hassan, şiirinde Gassanlı amcazadelerini övüyordu. Şiir, Cebele'nin babasıyla ilgiliydi:

"İlk zamanlarda Şam'da birgün kendilerine nedimelik yaptığım, içki sofralarında bulunduğum topluluğun Allah hayrım versin.
Onlar Cefne evladı idiler. Dedelerinin mezarının çevresinde oturuyorlardı. Faziletli, âlicenâb İbn Mariye'nin mezarı çevresinde duruyorlardı.
Parlak gülün suyundan içiyorlardı.
Serin bir su ki, Selsebil ırmağından gelen suyu andırıyordu.
Parlak yüzlü, âlicenâb ve soylu kimseler idiler. Birinci kaliteden olan şahin burunlu idiler. Köpekleri havlayıncaya kadar gece yarılarını buldular.
Kendilerine yönelen gece karanlığını hesaba katmıyor ve sormuyorlardı."

^ Cariyelerin bu şarkıları Cebele'nin hoşuna gitti. Sonra elçi Cüsa-me'ye şöyle dedi: "Bu, Hassan b. Sabit el-Ensârf nin biz ve mülkümüz hakkında söylediği bir şiirdir. Sahi Hassan ne durumda?" Ben do dedim ki: "Ben gelirken o yaşlı, âmâ bir adamdı."

Bundan sonra Cebele, yanındaki şarkıcı cariyelere: "Beni neşelendirin." dedi. Onlar da yine Hassan'm bir şarkısını okumaya başladılar:

lermük'ün üst taraftarıyla Samman arasındaki Muğan mevkiin-
e diyar kimler için ıssız kaldı? Belamis ve Seka köyleri, alçalan köşkler
Çındır. Durun ey Casım! Safer vadileri, kabilelerin ve cariye çocuklanaçlarım karşılar. Şu köşeleri ulu aziz diyarlar, insanlarla dolup atıktan sonra çoraklaşıp değişti.

Mesih, şu kilisede dua etti. Keşiş ve Ruhbanlar burada dua ettiler.
Bu da zaman içinde Cefhe oğullarının ihtiyacını karşıladı, ancak zamanların peş peşe gelip geçmesi bunu yok etti.
Tac sahibinin yanında meclis ve mekanın vardır. Sağlam hak burada bana gösterilmiştir.
Anaları ağlasın! Ben de onların analarını Haris el-Holanî'ye çöktükleri günde ağlattım. îş açığa çıkmak üzeredir. Çocuklar, mercandan yapılan taçların tanelerini çabucak ipe geçirip diziyorlar."
Sonra Cebele şöyle dedi: "Bu şiir de îbn Feria'nm (yani Hassan b. Sabit'in) biz, bizim mülkümüz, evlerimiz ve Dımaşk'a bağl Guta taraflarındaki diyarımız hakkında söylediği bir şiirdir." Bundan sonra Cebele uzun uzadıya sustu, sonra da cariyelerine: "Beni ağlatın." dedi. Onlar da udlarını bırakıp başlarını önlerine eğerek şöyle bir şiir okudular:
"Bir tokatın utancı yüzünden şerjfli kimseler Hristiyan oldular. Eğer sabretselerdi, bunda onlar için zarar olmazdı
O esnada inat ve gurur beni çevreledi. Ben de sağlara gözü, kör göze değiştim.
Keşke anam beni doğurmasaydı ve keşke Ömer'in bana yaptığı tavsiyeye uysaydım.
Keşke çölde deve gütseydim.
Rabia ya da Mudar oğulları kabilesinde esir olsaydım.
Şam'da en düşük bir geçimle geçinebilseydim.
Gözlerimi ve kulaklarımı kaybetmiş olarak kendi milletimin arasında yaşasaydım.
Onların bağlı oldukları şeriata bağlı kalsaydım.
Büyük bir dal, bakarsın ki sayılamayacak derecede mal ve servet olmuştur."
Cebele bu şarkıyı dinledikten sonra elini yüzüne kapatıp, ağlamaya başladı. Öyle ki göz yaşları sakalını ıslattı. Ben de onunla birlikte ağladım. Sonra 500 Bizans altım getirilmesini emretti. Getirdiler, altınları bana verdi ve: "Bunları Hassan b. Sabit'e ulaştır", dedi. 500 altın daha getirilmesini emretti, altınlar getirildi. "Bunlar da senin." dedi. Ben ona şöyle dedim: "Benim bu altınlara ihtiyacım yok. Ayrıca senden hiçbirşey almayı kabul etmem. Çünkü sen İslâm'dan irtidat etmişsin."
Anlatıldığına göre elçiye vermek istediği ikinci 500 altını da Has-san'm 500 altınına eklemiş, böylece Hassan b. Sabit'e 1000 Bizans altını göndermiştir ve elçiye de Hattab oğlu Ömer'e ve diğer Müslümanlara benden selam söyle, demişti.
Elçi Cüsame diyor ki: Hz. Ömer'in yanma vardığımda Cebele'nin durumunu ona anlattım. Hz. Ömer, bana şöyle sordu:
- Sen onun içki içtiğini gördün mü?
- Evet.
- Allah, onu rahmetinden uzaklaştirsin. O, dünyayı ahirete değiştiriyor, bu ticareti de karlı bir ticaret olmamıştır. Hassan'a ne gönderdi?
- 500 Bizans altım gönderdi.
Hz. Ömer, Hassan'ı çağırdı ve Cebele'nin gönderdiği altınları ona teslim etti. Hassan da altınları teslim alıp şöyle bir şiir okudu:
"Topluluklardan geriye kalan Cefhe oğulları, ataları kınayarak ikram etmediler.
Şam'da iken dahi beni unutmadı. Hayır o, Bizans'ta Hristiyan oldu.
Bol miktarda bağış verir ve verdiği kimseyi de görmez. Ancak mahrum kimseye verilen bağış gibi bağış verir.
Birgün ona gittim. Meclisinde beni yakınında oturttu. İçti ve bana da kötü içkiden doyasıya içirdi."
Sonra hicretin elliüçüncü senesinde Muaviye, Abdullah b. Mes'ade el-Fezarî'yi Bizans hükümdarına elçi olarak gönderdi. Abdullah da, Cebele b. Eyhem'le görüştü. Onun dünyevi saadet içinde, mal ve mülk sahibi bir kimse olduğunu, etrafında hizmetçilerle cariyeler bulunduğunu, bol miktarda at ve altına sahip olduğunu gördü. Cebele, ona şöyle dedi: "Muaviye'nin, menzillerimizin bulunduğu Besine arazisini ve Dı-maşk'm Gutasma bağlı yirmi köyü bana ve grubuma ikta olarak vereceğini, bize güzel armağanlar sunacağını bilsem Şam'a geri gelirim."
Abdullah b. Mes'ade de gidip Muaviye'ye Cebele'nin bu sözünü nakletti. Muaviye de: "Olur, bu istediklerini kendisine veririm." dedi ve bu hususta bir mektup yazarak Cebele'ye teslim etmesi için ulağına verdi. Ancak ulak ona ulaşamadan Cebele bu sene içinde vefat etti. Allah, onu kahretsin. Bu haberleri "el-Muntazam" adlı eserde Şeyh Ebu'l Ferec îbn Cevzî anlatmış ve onun hicri elliüçüncü senede öldüğüne dair tarih düşürmüştür.
Hafiz Ibr Asakir de tarihinde, Cebele'nin biyografisini uzun uzadıya güzel bir şekilde anlatmış, biyografisinin sonunda da şöyle demiştir: Bana ulaşan bir habere göre Cebele, Muaviye'nin halifeliği döneminde Kum diyarında hicretin kırkıncı senesinden sonra ölmüştür." [30]

Hicretin Ellidördüncü Senesi

Bu senede Muhammed b. Malik, kışı Rum diyarında geçirdi. Maan b. Yezid es-Sülemî de yazın gazaya gitti.
Bu sene Muaviye, Said b. As'ı Medine valiliğinden aldı, yerine Mervan b. Hakem'i tayin etti. Mervan'a da Said b. As'ı Medine'deki evini yıkmasını ve Hicaz'daki mallarını tasfiye etmesini bildiren bir mektup gönderdi. Bu mektubu alan Mervan yıkmak üzere Said'in evine gitti. Said, ona şöyle dedi:
- Evimi yıkmamalısm.

- Mü'minlerin emiri, yıkmam için bana mektup gönderdi. Eğer sen vali iken evimi yıkman için sana mektup göndermiş olsaydı, sen de evimi yıkardın. Bunun üzerine Said, kalkıp Medine valiliği zamanında Muaviye tarafından kendisine Mervan'm evin yıkıp mallarını tasfiye etmesini istediğine dair göndermiş olduğu mektubu çıkarıp gösterdi. Ancak kendisinin Muaviye'ye karşı çıkarak Mervan'ı savunduğunu ve Muaviye'yi bu fikrinden v az geçirdiğini söyledi. Mervan, Said'in elindeki mektubu görünce evini yıkmaktan vazgeçti ve Muaviye'ye karşı onu savundu, Muaviye bu fikrinden vazgeçti. Said'in evinde kalmasına ve mallarım elinde tutmasına razı oldu. Bu senede Muaviye, Basra valisi Semüre b. Cündüb'ü görevinden aldı. Onu, Basra'ya Ziyad tayin etmiş, Muaviye de onun Basra valiliğini onaylamış, böylece Basra'da altı ay daha valilik yapmıştı. Basra valiliğinden azledilen Semüre'nin yerine Abdullah b. Amr b. Gaylan atanmıştı.

İbn Cerir ile başkalarının Semüre'den rivayet ettiklerine göre Muaviye, kendisini valilikten azlettiği zaman Semüre şöyle demiştir: "Allah, Muaviye'ye lanet etsin. Eğer Muaviye'ye itaat ettiğim kadar Allah'a itaat etmiş olsaydım, Allah beni ebediyyen azaplandırmazdı." Ancak onun böyle dediğine dair rivayet sahih değildir.

Muaviye, Abdullah b. Halid b. Üseyd'i, Küfe valiliğinde bıraktı. Abdullah'ı Kûfe'ye vali olarak tayin eden kişi, Ziyad idi. Muaviye de onun bu tayinini onaylamış, böylece Abdullah, Küfe valiliğinde kalmıştı.

Bu sene, Ubeydullah b. Ziyad, Muaviye'nin yanına gelmiş, Muaviye ona ikramda bulunmuş ve babası Ziyad tarafından beldelere tayin edilen valilerin durumunu sormuş, o da durumlarım anlatmıştı. Sonra Muaviye, Ubeydullah b. Ziyad'ı yirmibeş yaşında iken Horasan valiliğine atadı. O da oraların arazisini ele geçirmek üzere gitti. Nehri aşıp Buhara dağlarına kadar uzandı. Ramis ve Beykend'in yarısını fethetti. Ra-mis ile Beykent, Buhara'nın kazaları idiler. Orada Türklerle karşılaştı. Onlarla şiddetli bir şekilde savaştı. Onları feci şekilde bozguna uğrattı. Öyle ki Müslümanlar, oranın hükümdarının karısını, iki ayakkabısını giyemeden kaçmak zorunda bıraktılar. Kadın, tek ayakkabısını giydi, diğerini bırakıp kaçtı. Müslümanlar onu yakaladılar, üzerindeki mücevherleri alıp ganimet edindiler. Bu mücevherleri 200.000 dirhem değerinde idi. Ayrıca çok miktarda ganimet de elde ettiler. Ubeydullah, iki sene Horasan'da kaldı. Bu senede, yani hicretin elli dördüncü senesinde Medine valisi Mervan b. Hakem, insanlara haccettirdi. Kûfe'de vali olarak Abdullah b. Halid b. Üseyd bulunuyordu. Başka bir rivayete göre ise Küfe valisi, Dahhak b. Kays idi. Basra'da vah" olarak Abdullah b. Gaylan bulunuyordu. [31]

Bu Senede Vefat Eden Meşhur Şahsiyetlerden Bazıları Üsame B. Zeyd B. Harise El-Kelbî

Bu zatın künyesi, Ebu Muhammed el-Medenî'dir. Rasûlullah'm az-adlısıdır. Onun azadlısının oğludur. Rasûlullah'm sevgilisidir, sevgilisinin oğludur. Anasının adı, Bereke Ümmü Eymen'dir. Bu kadın Rasûl-ullah (s.a.v.)'m hem mürebbiyesi, hem de azathsıdır. Üsame, babası Zeyd'in öldürülmesinden sonra Rasûlullah (s.a.v.) tarafından komutan tayin edildi. Bazı kimseler onun komutanlığım eleştirdiklerinde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Siz Üsame'nin komutanlığım eleştiriyorsunuz, daha önce babasının komutanlığım da tenkid etmiştiniz. Allah'a yemin ederim ki o, komutanlığa çok layıktır ve o, babasından sonra insanlar arasında en çok sevdiğim kimsedir."

Sahih-i Buharî'de sahih olan bir hadiste anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Hasan'ı bir dizine, Üsame'yi de diğer dizine oturtur ve şöyle dermiş: '* Allah'ım, ben bunları seviyorum, sen de bunları sev."

Üsame'nin fazilet ve üstünlükleri çoktur. Kendisi ondokuz yaşında iken Rasûlullah (s.a.v.) vefat etmişti. Hz. Ömer, kendisiyle karşılaştığında ona: "Selam sana ey komutan!" dermiş. Ebu Ömer b. Abdi'l-Berr'in sahih rivayetine göre Üsame, hicretin ellidördüncü senesinde vefat etmiştir. Başkalarının ifadelerine göre ellisekiz ya da ellidoku-zuncu senede vefat etmiştir. Hz. Osman'ın şahadetinden sonra vefat ettiğine dair zayıf bir rivayet de vardır. Doğrusunu Allah bilir. [32]

Sevban B. Müceddid

Rasûlullah (s.a.v.)'m azadlılanndandır. Biyografisini Rasûlullah (s.a.v.)'ın az adlıların dan ve hizmetçilerinden bahsederken anlatmıştık. Arap asıllıdır. Esir edilmişti. Rasûlullah (s.a.v.), onu satın alıp özgürlüğüne kavuşturdu. Sefer ve hazar halinde Rasûlullah'ın yanından ayrılmadı. Rasûlullah vefat edince Remle'de ikamete başladı, sonra Hu-mus'a göçtü. Orada kendine bir ev yaptırdı ve sahih kavle ^öre bu senede vefat edinceye kadar orada kaldı. Hicretin kırk dördüncü senesinde vefat ettiğine dair bir rivayet varsa da bu yanlıştır. Mısır'da vefat ettiğine dair bir rivayet de ardır. Ama sahih olan rivayete göre o ,Humus'ta vefat etmiştir.

Cübeyrb. Müt'im

Önceki kısımlarda anlatıldığına göre bu zat, hicretin ellinci senesinde vefat etmiştir. [33]

Haris B. Rib'i

Bu zatın künyesi, Ebu Katade el-Ensârf dir. Vakidî'nin ifadesine göre asıl adı Numan b. Rib'i'dir. Başkaları ise adının, Amr b Rib'i olduğunu söylemişlerdir. Seleme oğullan kabilesinden olup Medinelidir. İslâm cengaveridir, Uhud gazvesine ve müteakip gazvelere katılmıştır. Zi-Kared gazvesinde büyük yararlılıkları görülmüştür. Nitekim onun bu üstün kahramanlığını, mezkur gazveden bahsederken anlatmıştık. Rasûlullah (s.a.v.), o gazvede şöyle buyurmuştu: "Bugün bizim süvarilerimizin en iyisi ve hayırlısı Ebu Katade'dir. Piyadelerimizin en iyisi ve hayırlısı da Seleme b. Ekva'dır." Ebu Ahmed el-Hakim'in ifadesine göre bu zat, Bedir gazvesine katılmıştır. Ama bu kesin olarak bilinmemektedir.

Ebu Said el-Hudrî dedi ki: Benden daha hayırlı bir zat olan Ebu Katade el-Ensârî, Rasûlullah (s.a.v.)'m Ammar'a şöyle dediğini nakletti: "Ey Ammar! Seni azgın bir topluluk öldürecektir." Vakidî ile birkaç kişi daha dediler ki: Ebu Katade (Haris b. Rib'i), hicretin ellidördüncü senesinde yetmiş yaşında iken Medine'de vefat etti.

Heysem b. Adiy ile birkaç kişi daha onun Kûfe'de hicretin otuz sekizinci senesinde vefat ettiğini söylemişlerdir. Cenaze namazını Hz. Ali kıldırmış tır. Ancak bu rivayet gariptir.

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Hakim b. Hizam b. Hüveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay b. Kilab el-Kureşi el-Esedi Eb Halid el-Mekkî. Anası, Fahite binti Züheyr b. Haris b. Esed b. Abdiluzzâ'dır. Halası, Hatice binti Hüveylid'dir. Malum olduğ üzere Hatice, Rasûlullah (s.a.v.)'m zevcesidir ve oğlu İbrahim'den başka diğer bütün çocuklarının anasıdır. Hakim b. Hizam'ı annesi Fil vak'asmdan onüç sene önce Ka'be'nin içinde doğurmuştu. Bu da şöyle olmuştu: Annesi ziyaret için Ka'be'nin içine girmiş, o esnada doğum sancısına yakalanmıştı ve onu bir post üzerinde doğurmuştu. Hakim b. Hizzam, Rasûlullah (s.a.v.)'ı çok severdi. Haşim oğullarıyla Muttalib oğulları ŞiTbi Ebi Talib'te boykot altında tutulduklarında kendileriyle alış veriş yapılmadığı, kız alınıp verilmediğinde Hakim, Şam'dan geîen kervanlardan bir deveyi satın alır ve getirip Şi'bi Ebi Talib'in girişinde tekmelerdi. Böylece deve üzerindeki gıda maddeleri ve giyeceklerle o mahalleye girerdi. Hakim, bunu Rasûlullah (s.a.v.) ile halası Hatice binti Hüveylid'e ikram olsun diye yapardı. Hakim, Zeyd b. Harise'yi köle iken satın almış ve halası Hatice'ye satmıştı. Hatice de onu Rasûlüllah'a hibe etmiş, Rasûlullah da onu azad etmişti. Hakim, Zi Yezen'in cübbesini satın alıp Rasûlüllah'a hediye etmiş, Rasûlullah, o cübbeyi giyince Hakim: "O cüb-be içinde Rasûlullah'tan daha güzel birini görmedim," demişti. Buna rağmen o, çocuklarıyla birlikte ancak Mekke fethi gününde Müslüman olmuştu.

Buharı ile diğerleri dediler ki: "Hakim, cahiliye döneminde altmış sene, İslâmiyet döneminde de altmış sene yaşadı." Kureyşlilerin liderlerinden, âlicenâb şahsiyetlerinden ve neseb ilmini iyi bilenlerindendi. Çok sadaka'verir, çok iyilik yapar, çok köle azad ederdi. Müslüman olduğunda da bunu Rasûlüllah'a sormuş, Rasûlullah da ona şöyle cevap vermişti: "Hayırlı bir durum üzere iken Müslüman oldun."

Hakim, Bedir savaşma müşriklerin safin da katılmış ve havuz başına gelip su alacağı zaman Hz. Hamza onu öldürmek üzere iken elinden kaçıp kurtulmuştu. Bu yüzden yemin edeceği zaman: "Hayır, beni Bedir gününde kurtaran Allah'a yemin ederim ki," diye yemin ederdi. Rasûlullah (s.a.v.), Merrü'z-Zehran'da ordusuyla birlikte olup Mekke fethine gitmek üzere iken Hakim b. Hizam ile Ebu Süfyan, haberleri araştırmak üzere yola çıkmışlar, Hz. Abbas, kendileriyle karşılaşmış ve Ebu Süfyan için Rasûlullah'tan eman almıştı. Ebu Süfyan, o gece gönülsüz olarak Müslüman olmuştu. Ertesi sabah Hakim de Müslüman olmuş Rasûlullah'tan ilgi ve şefkat görmüştü. Rasûlullah (s.a.v.), ona 100 deve vermiş, Hakim yine isteyince Rasûlullah yine vermiş, yine isteyince yine vermiş, sonra ona şöyle demişti: "Ey Hakim! Doğrusu şu mal tatlı ve yeşildir. Cömertlikle (kendisine verilerek) bu malı elde eden kimseye, bu malda bereket vardır. Ama gönlü zorlayıp sıkıştırmakla elde eden kimse için bu malda bereket yoktur. O zaman bu malı elde eden kişi ye-yip te doymayan kimse gibi olur." Bunun üzerine Hakim şöyle dedi: "Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki artık senden sonra hiç kimseden mal almayacağım." Gerçekten de Rasû-lullah'tan sonra hiç kimseden mal almadı. Hz. Ebu Bekir, ona mal vermek isterdi ama kabul etmezdi. Kimseden mal almadığına bütün Müslümanlar şahitlik ederlerdi. Buna rağmen yine de insanların en zengini idi. Zübeyr vefat ettiği zaman Hakim'e 100.000 dinar borçlu idi. Ha-kim'in, İslama girişi esnasında Rifade ve Darü'n-Nedve görevleri uhdesinde bulunuyordu. Daha sonra bunları 100.000 dinara (başka bir rivayete göre ise 40.000 dinara) Muaviye'ye sattı. İbn Zübeyr, ona dedi ki:

- Sen bunları satmakla Kureyşlilerin şerefini sattın.

- Ey yeğenim, şerefler gitti. Takvadan başka şeref yoktur. Yeğenim! Ben bunu cahiliye döneminde bir tulum içkiye satın almıştım ve bunu şimdi Cennet'te bir ev elde etme karşılığında satıyorum. Şimdi seni şahit ederim ki, bunları Allah yolunda vermişim. Darü'n-Nedve, Ku-reyşliler zamanında bir nevi adalet sarayı idi. Oraya yaşı kırkı bulmayan hiç kimse giremezdi. Ancak Hakim b. Hizam, yirmibeş yaşında iken oraya üye olarak girdi:

Zübeyr b. Bekkar'ın anlattığına göre Hakim, bir sene hacca gitti. Hacda, üzeri semerli 100 deve ve 1000 koyun kurban etti. Arafe'de yanında 100 cariye vardı ki her birinin boynunda gümüşten tasmalar vardı ve bu tasmalar üzerinde de şu ibare yazılıydı: "Bunlar, Hakim b. Hizam tarafından Allah rızası için azad edilmişlerdir." Hakim, onları azad etti ve o davarlarının tamamını da kurban etti. Allah kendisinden razı olsun. Hicretin ellidördüncü senesinde vefat etti. Sahih rivayette böyle anlatılmaktadır. Başkalarının ifadesine göre 120 yaşında, başka bir senede vefat etmiştir. [34]

Hüveytib B. Abdîluzzâ El-Amîrî

Kadri yüce sahabelerdendir. Mekke fethi senesinde Müslüman olmuştur, uzun bir ömür geçirmiştir. Hz. Ömer, onu, haremin duvarlarını ve işaret sütunlarını yenileyen grubun arasına katmıştır. Bu zat, Bedir savaşına müşriklerin safında katılmıştı. O gün yerle gök arasında melekleri görmüştü. Hudeybiye sulhüne katılmış ve barışın gerçekleştirilmesi için çaba sarfetmişti. Umretü'1-Kazâ yapıldığı zaman Süheyl ile birlikte gelip Rasûlullah (s.a.v.)'a, Mekke'den çıkmasını söylemişlerdi. Hüveytib Bilal'e demişti ki: Güneş batmadan Mekke'de adamlarınızdan bir kişi dahi kalmayacaktır.
Bütün bu durumlarda Hüveytib, İslâm'a girmeye niyetlenmiş, ancak bu niyetinin tahakkukunu Cenâb-ı Allah engellemişti Mekke fethi esnasında şiddetli bir korkuya kapılıp kaçmış, Ebu Zerr -cahiliye döneminde iken onun dostu idi- onu yakalamış ve ona şöyle demişti:
- Ey Hüveytib, neyin var?
- Korkuyorum.
- Korkma. Rasûlullah, insanların en iyisidir. İnsanlar arasında akrabalık ve dostluğa çok önem verendir. Ben seni himayeme alıyorum, benimle beraber gel.
Hüveytib diyor ki: Ebu Zerr'le gittim. Beni Batha'ya götürdü. Rasûl-ullah'm huzuruna vardık. Yanında Ebu Bekir'le Ömer d vardı. Ebu Zerr, bana ona şöyle dememi öğretmişti:
- Ey peygamber! Allah'ın selamı, rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun.
- Sen Hüveytib misin?
- Evet. Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve senin de Allah'ın elçisi olduğuna şahadet ederim.
- Seni doğru yola ileten Allah'a hamd olsun.
Rasûlullah (s.a.v.), Müslüman oluşuma sevindi ve benden bir miktar borç istedi. Ben de ona kırk deveyi borç olarak verdim. Onunla birlikte Hüneyn ve Taif gazalarına katıldım. Bana Hüneyn ganimetlerinden
yüz deve verdi."
Bundan sonra Hüveytib, Medine'ye geldi. Oraya yerleşti. Orada evi vardı. Mervan b. Hakem, Medine'ye vali olarak atandığ zaman Hüveytib Hakim b. Hizam ve Mahreme b. Nevfel yanma gittiler. Ona selam verdiler. Yanında oturup sohbete başladılar. Sonra dağılıp gittiler. Bir süre sonra Hüveytib başka bir günde Mervan'm yanma gitti. Mervan, ona kaç yaşında olduğunu sordu. O yaşını söyledi, Mervan ona şöyle dedi:
- Ey ihtiyar! Başından çok işler geçtikten sonra Müslüman oldun,
Müslümanlığa geç girdin.
- Yardımına baş vurulacak olan zat, yüce Allah'tır. Allah'a yemin ederim ki, ben defalarca Müslüman olmaya niyetlendim, ancak her defasında baban beni engelliyor ve bana: "Sen atalarının dinini ve şerefini bırakıp sonradan çıkma bir dine mi bağlanacak ve başkalarının uyruğu olan bir kimseye mi tabi olacaksın?" diyordu.
Mervan sustu ve Hüveytib'e sorduğu sorudan dolayı pişman oldu, sonra Hüveytib ona şöyle dedi:
- Müslüman olduğu zaman Osman'ın, senin babandan çektiğini de
sana söyliyeyim mi?
Mervan daha da hüzünlendi ve kederlendi. Hüveytib, Hz. Osman'ın defni esnasında hazır bulunanlardandı. Muaviye, ondan Mekke'deki evini 40.000 dinara satın aldı. Halk, evi çok pahalıya satın aldığını söyleyince Muaviye şöyle dedi: "Beş çocuğu olan bir adam için bu çok para değildir."
Şafiî dedi ki: "Hüveytib, Müslümanlığı sağlam olan bir kimseydi. Cahiliye döneminde de Kureyşlilerin en çok kazanç sahib olanı idi."
Vakidî dedi ki: "Hüveytib, cahiliye döneminde altmış sene, İslâmiyet döneminde de altmış sene yaşadı. Hicretin elli dördüncü senesinde 120 yaşında iken Medine'de vefat etti." Başkaları onun Şam'da vefat ettiğini söylemişlerdir. O, Buharı, Müslim ve Neseî tarafından nakledilen bir hadis rivayet etmiştir. [35]

Mabed B. Yerbu B. Ankese

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Mabed b. Yerbu b. Ankese b. Amir b. Mahzum. Mekke fethi senesinde Müslüman oldu. Hüneyn gazvesine katıldı. Rasûlullah (s.a.v.), ona elli deve verdi. Asıl adı, "Sırm" idi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre asıl adı Asrem'dir. Rasûlullah, ona Mabed adını verdi. Hz, Ömer, tarafından Harem'in duvarlarını ve işaret taşlarım yenileyen kimseler araşma katılmıştı. Bundan sonra gözünü kaybetti. Hz. Ömer, teselli için yanma geldi, onu ziyaret etti.
Vakidî, Halife ve başkalarının anlattıklarına göre Mabed, hicretin ellidördüncü senesinde Medine'de vefat etmiştir. 120 yaşında iken Mekke'de vefat etmiştir. 120 yaşında iken Mekke'de vefat etmiş olduğuna dair bir rivayet de vardır. Daha büyük yaşta iken vefat etmiş olduğu da söylenir. [36]

Mürre B. Şurahil El-Hemedanî

Kendisine Mürretüttib ve Mürretülhayr da denilir. Her gün ve gecede 1000 rekat namaz kılardı. Yaşlandığında ise bunu 400

rekata indirdi. O kadar çok secdeye varırdı ki, toprak onun alnında iz meydana getirmişti. Vefat ettikten sonra onu rüyada görenler, nurani bir mekanda olduğunu görmüşler ve kendisine: "Evin nerededir?" diye sormuşlar, o da şöyle cevap vermişti: "Evim öyle bir yerdedir ki orada bulunanlar asla başka yere göçmezler ve ölmezler." [37]

Nuaymanb.Amr

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Nuayman b. Anır b. Rifa'a b. Harr. Bedir gazvesine ve müteakib gazvelere katıldı. Anlatıldığına göre içki içtiği için yakalanıp Rasûlulîah'ın huzuruna getirilmiş, adamın biri de ona: "Allah, buna lanet etsin, ne kadar da içki yüzünden yakalanıp getiriliyor." demiş, böyle diyen adama Rasûlullah, şöyle uyarıda bulunmuştu: "Ona lanet okuma. Çünkü o, Allah ve Rasûlünü seviyor." [38]

Sevde Bintî Zem'a

Kureyşli ve Amiriyelidir. Mü'minlerin annesidir. Rasûlullah (sav), Hatice'den sonra onunla evlendi. Daha önce Sekran b Amr'm zevcesi idi. Sekran, Süheyl b. Amr'm kardeşidir. Şevde yaşlandığı zaman Rasûlullah (s.a.v.), onu boşamak istedi. Hatta boşadığı da söylenir. Ancak Şevde, Rasûlullah (s.a.v.)'dan kendisini zevceleri arasında bırakmasını istedi. Buna karşılık da günlük sırasını Hz. Aişe'ye bağışlayacağını söyledi. Rasûlullah (s.a.v.) da onun bu isteğim kabul etti. Cenâb-ı Allah da şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:
"Eğer kadın, kocasının serkeşliğinden veya aldırışsızlığmdan endişe ederse, aralarında anlaşmaya çalışmalarında kendilerine bir engel yoktur." (cn-Nisâ, 128.)
Şevde, çok ibadet eden, zahide ve takvalı bir kadındı. Hz. Aişe, onun hakkında'şöyle demiştir: "Şevde kadar cildine sahip olmayı istediğim başka bir kadın yoktur. Ancak onda biraz hiddet vardır ve bu hiddetinden de çabuk döner.'
İbn Çevzî'nin anlattığına göre Şevde, hicretin ellidördüncü senesinde vefat etmiştir.
İbn Ebi Hayseme dedi ki: "Şevde, Hz. Ömer'in halifeliğinin son zamanlarında vefat etti." Doğrusunu Allah bilir.[39]

Hicretin Ellîbeşînci Senesi

Bu senede Muaviye, Abdullah b. Gaylan'ı Basra valiliğinden azledip yerine Abdullah b. Ziyad'ı atadı. Abdullah b. Gaylan'ın Basra valiliğinden azledilmesinin sebebi şuydu: Abdullah, bir gün Basra mescidinde Müslümanlara hitab ederken Dabbe oğullarından birisi, ona bir taş atmış, Abdullah da bu adamın elini kestirmişti. Dabbe oğulları, Abdullah'a gelip şöyle dediler: Bizim adamımız olabilir M, bir günah işlemiştir ve sen de onu cezalandırdın. Ancak bu durumun halifeye ulaşıp hepimize dokunacak bir ceza vermesinden korkuyoruz. Bize, emire yazılmış bir mektup ver. Birimiz o mektubu alıp kendisine götürsün ve senin bir şüphe üzerine ve iyice araştırmadan bir adamın elini kestirdiğini kendisine iletsin."
Abdullah onlara bir mektup yazıp vermiş ve kendisi de bu yılın başında Muaviye'ye gidince Dabbe oğullan, ellerindeki bu mektubu alıp adamlarının elinin haksız yere kesildiği konusunda Abdullah'ı Muaviye'ye şikayet etmişlerdi. Muaviye, Dabbe oğullarının elinde bu mektubu görünce şöyle demişti: 'Tayin ettiğim valilerime kısas uygulamama imkan yok. Fakat adamınızın diyetini beytü'l-maldan Ödeyebilirim." Sonra Abdullah'ı valiliğinden azlederek yerine Ubeydullah b. Ziyad'ı tayin etmişti. İbn Ziyad da Horasan'a Eşlem b. Zür'a el-Kilâbî'yi tayin etmiş, fakat Eşlem burada ne bir sefere çıkmış, ne de bir fetih yapabilmişti. Basra kadılığını Zürare b. Evfa'ya vermiş, ancak sonra onu bu görevden azlederek yerine İbn Ezine'yi tayin etmişti. Basra muhafiz komutanlığına da Abdullah b. Husayn'ı tayin etmişti.
Bu senede Medine valisi Mervan b. Hakem, insanlara haccettirdi.
Yine bu senede Muaviye, Abdullah b. Halid b. Useyd'i Küfe valiliğinden azletti. Yerine Dahhak b. Kays'ı tayin etti. [40]

Hicretin Ellibeşinci Senesinde Vefat Eden Meşhur Şahsiyetler Erkam B. Ebi'l-Erkam

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Erkam b. Ebil-Erkam, Abdumenaf b. Esed b. Abdillah b. Ömer b. Mahzum. İslâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman oldu. Anlatıldığına göre o, ilk yedi Müslümanın yedincisidir. Evi Müslümanlar için bir sığmaktı. Rasûlullah (s.a.v.) ve diğer Müslümanlar, Kureyş'ten kaçarak orada gizlenirlerdi. Safa tepesinin yanında bulunan bu ev, daha sonra Mehdi'nin mülkiyetine geçmiş, o da bu evi, zevcesi Hayzaran'a hibe etmişti. Hayzaran; Musa, Hadi ve Harun Re-şid'in anneleriydi. Hayzaran, bu evi yeniledi, onarıp güzelleştirdi. Böylece bu ev, Hayzara'nm evi diye tanındı. Sonra başkalarının eline geçti. Erkam, Bedir savaşına ve sonraki savaşlara katıldı. Hicretin elli beşinci senesinde Medine'de vefat etti. Cenaze namazını vasiyeti gereğince Sa'd b. Ebi Vakkas kıldırdı. Vefat ederken seksen küsur yaşındaydı. [41]

Suhban B. Züfer B. İyas

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Suhban-ı b. Züfer b. İyas b. Abdü'ş-şems b. Eceb el-Bahili el-Vailî. Fesahati dillere destandı Fesahat sahibi bir kimse görüldüğünde Araplar: "Suhban-ı Vail'den daha fesahatli" derlerdi. Vail, Maad b. Malik b. Asar b. Sa'd b. Kays b. Gaylan b. Mudar b. Nizar'm oğlu idi. Bahile, Malik b. Asar'ın karısı idi. Oğlunun nesebi kendisine nisbe edilirdi. Bahile, Sa'b b. Sa'd el-Aşire'nin kızı idi.

İbn Asakir dedi ki: Suhban, Sahban'ı-Vail diye tanınır. Duyduğuma göre Muaviye'nin yanına gidip Muaviye ile konuşmuş Muaviye ona şöyle demiş:

- Sen şeyh misin?
- Evet, vallahi. Ben de başka şeyler de vardır.

İbn Cevzî, "Muntazam" adlı eserinde Suhban'ın nesebini bizim söylediğimiz şekilde nakletmiş, sonra da şöyle demiştir: Suhban'm fesahati dillere destandı. Bir gün Muaviye'nin yanma gitti. Muaviye'nin yanında kabilelerin hatibleri vardı. Onu gördüklerinde kendisinden aşağı derecede olduklarını bildikleri için dışarı çıktılar. Suhban da şöyle dedi:

"Yemen kabileleri bilirler ki ben, "İmdi...." diye söze başladığım zaman onların en iyi hatibiyim."

Muaviye, kendisine şöyle dedi:

- Haydi bakalım, bize bir konuşma yap.
- Bana bir değnek verin. Onunla yanlışlıklarımı düzelteyim.
- Mü'minlerin emirinin huzurundasm, değneği ne yapacaksın?
- Musa (a.s.), Rabbine hitab ederken değneği elinde tutuyordu. O,

değneğiyle ne yapıyordu?

Böyle dedikten sonra konuşmaya başladı. Öğlenden ikindiye yakın zamana kadar konuşmasını sürdürdü. Konuşurken ne öksürdü, ne boğazını temizledi, hiç durmadı, bir kelimenin manasını açıklamak yeniden söze başlamadı, nutkunu tamamladıktan sonra Muavi nin yanından çıktı. Daha da söyleyecekleri vardı. Muaviye:

- Haydin namaza! deyince Suhban, şöyle dedi:
- Namaz senin önündedir. Biz Allah'a hamd edip O'nu temcid etmiyor muyduk? Va'z verip uyarmıyor muyduk? Hatırlatıp vad ve tehditleri sıralamıyor muyduk?
- Sen Arapların en hatibisin.
- Sadece Arapların mı? Hatta cinlerin ve insanların da en hatibiyim.
- Sen gerçekten de öylesin. [42]

Sa'd B.Ebî Vakkas

Asıl adı Malik b. Üheyb b. Abdumenaf b. Zühre b. Kilab Ebu İshak el-Kureşi ez-Zührfdir. Cennet'le müjdelenen on sahabede ve Hz. Ömer'in vefatı esnasında şura meclisine seçilen altı üyeden biridir. Rasûlullah, vefat ederken kendilerinden razı olduğu kimselerdendir, islâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman olmuştu. Müslüman olurken onyedi yaşındaydı. Sahih hadiste belirtildiğine göre o şöyle demiştir:

"Benim yaşımda İslâm'a giren başka hiç kimse yoktur. Yedi gün bekledim. Ben, İslâm'ın üçte biriyim. İslâm'a ilk giren yedi kişinin ye-dincisiyim." Sa'd, Küfe şehrini yücelten ve oradan Acemleri süren kimsedir. Davetine icabet edilen bir kimseydi. Hicret etti. Bedir ve müteakip savaşlara katıldı. Allah yolunda ilk ok atan kimsedir. Yiğit bir süvari olup Rasûlullah'm komutanlarmdandı. Hz. Ebu Bekir'in hilafeti zamanında da kadri yüce büyük bir komutandı. Hz. Ömer'in hilafeti zamanında da öyleydi. Hz. Ömer, onu Küfe valiliğine atadı. Medaini fethetti. Celûla savaşım yönetti. Lider ve emrine uyulan bir kimseydi Acizlik veya hıyaneti olmaksızın Kûfe'den azledildi. Ancak Hz. Ömer, bu hususta gözettiği bir maslahat sebebiyle onu Küfe valiliğinden azlet-miştir. Hz. Ömer, vefat ederken onu kendisinden sonraki halifeyi seçecek altı kişilik şura meclisi üyeliğine atadı. Hz. Ömer'den sonra Hz. Osman da onu valiliğe atadı, sonra görevden aldı.

Humeydî, Anır b. Dinar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sa'd b. Ebi Vakkas ile İbn Ömer, hakemler gününde Devmetü'l-Cendel'de hazır bulundular."

Sahih-i Müslim'de sabit olan bir rivayette anlatıldığına göre Sa'd, develeri ile meşgul olarak bir tarafa çekilmiş, uzlet hayatı yaşamakta iken oğlu Ömer gelip kendisine şöyle demişti:

- Halk, emirlik konusunda birbiriyle çekişiyor, sense burada yalnız başına yaşıyorsun?
- Ey oğulcuğum! Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Doğrusu Allah, zengin, gizlenen ve takvalı olan kulu sever,"

îbn Asakir dedi ki: İlim ehlinden bir kimsenin anlattığına göre

Sa'd'm kardeşinin oğlu Haşim b. Utbe b. Ebi Vakkas, amcası Sa'd'm yanına gelerek şöyle demişti:

- Ey amca! Şurada 100.000 kılıç sahibi kimseler duruyor. Bunlar

senin emirliğe layık olduğunu söylüyorlar.
- gen 100.000 kılıç sahibi insandan sadece bir tek kılıç istiyorum
ki o kılıçla mü'mine vurursam ona zarar vermesin; kafire vurursam da onu kesip öldürsün.
Abdürrezzak, Zekeriya b. Amr'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sa'd b. Ebi Vakkas, Muaviye'nin ziyaretine gitti.-Ramazan ayını onun yanında geçirdi. Namazım kasr (seferi namaz) ile kılıyor ve oruç tutmuyordu."
Başkalarının anlattıklarına göre Sa'd, Muaviye'ye bey'at etmiş, ondan her ne istemişse, Muaviye kendisine onu vermişti.
Ebu Yala, Kays b. Ebi Hazim'den rivayet etti ki; Sa'd b. Ebi Vakkas, şöyle demiştir: "Ben müşriklere ilk ok atan kimseyim ve Rasûlullah (s.a.v.) benden önce hiç kimseye: "Anam babam sana feda olsun" demiş değildir. Ben onun şöyle dediğini işittim: "At, anam babam sana feda ol-
sun.
İmam Ahmed b. Hanbel, Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Vallahi ben, Allah yolunda Arapların ilk ok atan adamıyım. Biz Rasûlullah (s.a.v.)la beraber gaza ediyor ve o esnada üzüm ağacının yaprağından ve Semüre ağacından başka yiyecek bulamıyorduk. Öyle ki bizden biri yiyeceğini koyun yemi gibi karıştırarak önüne koyuyordu. Sonra Esed oğulları, dinimi bırakıp İslâm'a girdiğim için beni kınamaya başladılar. Eğer ben İslâm'dan irtidat etseydim kayba uğrar, amelim de boşa gider ve hüsrana düşerdim."
İmam Ahmed b. Hanbel, Sa'd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Uhud savaşında Rasûlullah (s.a.v.), bana hitaben: "Anan babam sana feda olsun" dedi."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle demiştir: "At, sen güçlü bir gençsin."
Said dedi ki: "Sa'd, iyi ok atan bir kimseydi."
A'meş, Cabir b. Semüre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah yolunda ilk ok atan kişi, Sa'd (r.a.)'dır."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ali b. Ebi Talib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın, Sa'd b. Ebi Vakkas'tan başkasına: "Anam babam sana feda olsun" dediğini işitmedim. Uhud gününde Rasûlullah 'm ona şöyle dediğini işittim: "Ey Sa'd! Ok at, anam babam sana feda olsun."
Abdürrezzak, Sa'd'm kızı Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben, o Muhacirin kızıyım ki, Rasûlullah (s.a.v.), ana ve babacını ona feda etmiştir."
Vakidî, Sa'd'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Uhud savaşında ok atıyordum, ama attığım okları bana tanımadığım beyaz tenli, güzel yüzlü bir adam geri getiriyordu. Ancak daha sonra onun bir melek olduğunu anladım."
İmam Ahmed b. Hanbel, Sa'd'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Uhud savaşında Rasûlullah (s.a.v.)'ın sağında ve solunda beyaz elbiseler giyinmiş, onu korumak için şiddetlice savaşan iki adam gördüm. Bunları ne daha önce görmüşlüğüm vardı, ne de daha sonra gördüm."
Vakidî, Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bedir savaşında Rasûlullah (s.a.v.)'ı korumak amacıyla sağında ve solunda iki adam gördüm. Rasûlullah'm yüce Allah tarafından kendisine ihsan edilen zafer sebebiyle sevinerek gah sağmdakine, gah solundakine baktığını görüyordum."
Süfyan, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bedir savaşına Sa'd ve Ammar'la birlikte katıldım Ganimetlerden pay aldık. Sa'd iki esir getirdi. Ben ve Ammar birşey getiremedik."
A'nıeş, Alkame b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bedir savaşında Sa'd b. Ebi Vakkas'ı, at üzerinde piyadeye karşı savaşan bir savaşçı gibi savaşırken gördüm."
Malik, Hz, Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bir gece uykuya daldıktan sonra uyandı, uykusu kaçtı, sonra şöyle dedi:
- Keşke bu gece salih bir adam bizi korumak için beklese. O esnada bir silah sesi duyduk. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:
- Kimdir bu adam?
- Ben, Sa'd b. Ebi Vakkas'ım. Seni bu gece korumak amacıyla bekleyeceğim ya Rasûlallah. Rasûlullah (s.a.v.) da uykuya daldı öyle ki homurtusunu işittim."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) Sa'd'a dua etti, sonra uykuya daldı."
İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah b. Amr b. As'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bu kapıdan ilk girecek adam cennetliklerdendir." Böyle dedikten sonra kapıdan ilk olarak Sa'd b. Ebi Vakkas içeri girdi."
Ebu Ya'lâ, İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'m yanında oturuyorduk. Bir ara bize şöyle dedi: "Şu kapıdan yanınıza cennetlik bir adanı gelecektir." Orada bulunan bizler de o kapıdan mutlaka Rasûlullah'm ehl-i beytinden birinin gelmesini temenni ettik. Sonra bir de baktık ki Sa'd b. Ebi Vakkas çıkageidi."
Harmele, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'m yanında oturmaktaydık. Bir ara bize şöyle dedi: "Şimdi yanınıza cennetliklerden biri gelecektir." Bir de baktık ki, Sa'd b. Ebi Vakkas çıkageidi. Ertesi gün Rasûlullah (s.a.v.), yine aynı şeyleri söyledi yine önceki günkü haliyle Sa'd b. Ebi Vakkas çıkageidi. Bir sonraki gün Rasûlullah (s.a.v.), yine aynı şeyleri söyledi, yine Sa'd b. Ebi Vakkas çıkageidi. Rasûlullah (s.a.v.), kalkıp yanımızdan gidince Abdullah b. Amr b. As öfke ile ayağa kalkarak şöyle dedi: "Ben babama darıldım ve üç Sece eve gitmemeye yemin ettim. Ey Sa'd, şu yeminimi çözebilmek için bu süre zarfinda istiyorum ki, senin evine gelip kalayım."
Ravi Enes diyor ki: Abdullah b. Amr b. As, sonra olanları bize şöyle anlattı: Bir gece Sa'd'la beraber kaldım. Şafak vaktine

kadar geceleyin kalkıp herhangi bir namaz kılmadı. Yalnız yatağında sağa sola dönerken Allah'ı zikredip tekbir alıyordu. Fecre kadar böyle devam etti. Fecir doğup da namaz vakti girdiğinde abdestini tam alıp namazım kıldı, sonra da oruç tutmaksızm sabahladı. Üç gece üç gün onu böylece izledim. Bundan fazla birşey yapmıyordu.
Kendisinden hayırlı ve iyi sözlerden başka birşey duymuyordum. Üç gece geçtikten sonra ben nerede ise onun amellerini küçümser oldum. Kendisine dedim ki: "Bak ey Sa'd, aslında ben babama dargın değilim, aramızda küskünlükte yok. Yalnız ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın meclisinde üç gün peşpeşe bize, "şu anda yanınıza cennetliklerden biri gelecektir." dediğini işittim. Ondan sonra olacakları takib ettim, her üçünde de sen yanımıza geldin. Senin cennetlik olduğunu anladım, evine gelip ne gibi ameller işlediğini görmek istedim ki, senin derecene ulaşabilmek için seni örnek edineyim. Ama görüyorum ki, sen çok amel işlemiyorsun. Rasûlullah (s.a.v.)'m senin hakkında böyle söylemesine ve senin bu dereceye ulaşmana sebep olan şey nedir?"
Sa'd, bana şöyle cevap verdi: "Şu gördüğünden başka birşeyim yok." Ben yanından ayrılacağım zaman kapıya yöneldiğimde seslendi ve beni çağırıp şöyle dedi: "Bende, gördüğünden başka birşey yok, yalnız ben içimde herhangi bir Müslü-mana karşı kötü bir düşünce beslemem. Kimseye kötülük yapmaya da niyetlenmem ve kimse hakkında kötü söz de söylemem" Kendisine dedim ki: "Seni bu dereceye ulaştıran meziyet işte budur, ancak ben bunu yapamam."
"Sabah akşam, Rabblerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları
kovma." (el-En'âm, 52.)
Bu ayet-i kerime ile ilgili olarak Sa'd'ın şöyle dediği Sahih-i Müslim'de rivayet edilmiştir: "Bu ayet-i kerime, altı kişi hakkında nazil oldu. Ben ve İbn Mesud da bunlardandık." Bir rivayette anlatıldığına göre Sa'd, şöyle demiştir: Cenâb-ı Allah şu ayet-i kerimeyi benim hakkımda inzal buyurdu:
"Eğer ana, baba, seni birşeyi körü körüne bana ortak koşman için zorlarlarsa, o zaman onlara itaat etme." (ei-Ankebût, a.)
Bu ayetin nüzulü şöyle olmuştur: Sa'd b. Ebi Vakkas, Müslüman
olunca annesi günlerce yemek yememiş, su içmemişti. Sa'd da ona şöyle demişti: "Vallahi biliyorsun ki, eğer senin yüz canın olsa ve bu canlarından her biri tek tek vücudundan çıkıp gitse yine de dinimi bırakmam, ister ye, ister yeme." Bu olay üzerine yukarıdaki ayet-i kerime nazil olmuştur.
Sa'd b. Ebi Vakkas'm Cennet'le müjdelenen on sahabeden biri olduğuna dair hadise gelince bu, Sahih-i Buharf de Said b. Zeyd tarafından rivayet edilmiştir.
Hüşeym ile birkaç kişi, Cabir'in şöyle dediğim rivayet etmişlerdir: Rasûlullah (s.a.v.)'m yanında oturuyorduk. O esnada Sa'd b. Ebi Vakkas geldi. Rasûlullah (s.a.v.), bize şöyle dedi: "Bu benim dayımdır, bir adam bana dayısını göstersin." dedi.
Taberanî, Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'la beraberdik, o esnada Sa'd geldi. Rasûlullah (s.a.v.) da onu göstererek: "Bu benim dayımdır." dedi.
Zührî, Sa'd b. Ebi Vakkas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Veda haccı senesinde şiddetli bir hastalığa yakalandım. Rasûlullah (s.a.v.), ziyaretime geldi. Kendisine şöyle dedim:
- Ya Rasûlallah, ben mal sahibi bir kimseyim. Bir kızımdan başka mirasçım da yok. Malımın üçte ikisini sadaka olarak vereyim mi?
- Hayır.
- Yarısını vereyim mi Ya Rasûlallah?
- Hayır.
- Ya üçte birini vereyim mi?
- Üçte biri. Üçte biri de çoktur. Mirasçılarım senden sonra zengin bırakman, onları insanlara avuç açan yoksul kimseler olarak bırakmandan daha hayırlıdır. Allah rızasını amaçlayarak verdiğin bir nafaka karşılığında mutlaka sevap kazanırsın. Hatta bu amaçla karının ağzına koyduğun lokma karşılığında da sevap kazanırsın.
- Ya Rasûlallah, arkadaşlarımdan geride mi kalacağım?
- Hayır, sen geride kalmayacaksın. Allah rızasını amaçlayarak işlediğin bir amel karşılığında derece ve yüksekliğin daha da artacaktır. Umarım ki geride kaldığın takdirde bazı kimseler senden yararlanacak, bazı kimselerse zarar göreceklerdir. Allah'ım! Ashabımın hicretini devam ettir. Onları gerisin geri döndürme. Asıl acınacak olan kişi, Sa'd b. Havle'dir."
Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd b. Havle'nin Mekke'de ölümüne üzüldü.
İmam Ahmed b. Hanbel, Sa'd b. Ebi Vakkas'm yukarıdaki hadise ek olarak şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), mübarek elini alnıma koydu, yüzümü sıvazladı, göğsümü ve karnımı ovaladı. Sonra da şöyle dedi: "Allah'ım, Sa'd'a şifa ver ve hicretini tamamla." Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m mübarek elinin serinliğini şu ana kadar ciğerimde hissetmekteyim."
İbn Vehb, Ali b. Rebah'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), hastalanan Sa'd'ı ziyaret etti ve şöyle dua etti:
"Allah'ım, Sa'd'daki hastalığı gider, insanların ilahı, insanların meliki şifa veren ancak sensin, senden başka şifa verecek yoktur. Allah'ın adıyla, sana eziyet veren her şeyden, seni hasedden ve nazar değmesinden Allah'a sığındırıyorum. Allah'ım, bunun kalbine ve bedenine sıhhat ver, hastalığını gider, duasına da icabet et."
îbn Vehb, Bekir b. Eşecc'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Amir b. Sa'd'a, Rasûlullah (s.a.v.)'m Sa'd'a söylediği şu sözün manasını sordum: "Belki de senin burada kalmanla bazı kimseler senden yararlanır, bazı kimseler de zarar görürler." Benim bu soruma Amir şu cevabı verdi: "Sa'd, Irak'a vali olarak atandı, orada irtidad eden bazı kimseleri öldürdü böylece onlara zarar vermiş oldu. Bazı kimseler de Müseylemetü'l-Kezzab gibi hareket ettiler. Onlardan tevbe etmelerini istedi. Onlarda tevbe

ettiler. Böylece ondan yararlandılar."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Ümame'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında oturuyorduk. Bize baz şeyleri anlattı ve yüreğimizi inceltti. Bunun üzerine Sa'd b. Ebi Vakkas, çokça ağladı ve keşke ölseydim." dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da onun bu sözüne şu karşılığı verdi: "Ey Sa'd, eğer sen Cennet için yaratılmışsan, ömrünün uzaması (veya amelinin güzel olması) senin için daha hayırlı olur."
Musa b. Ukbe, Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v,), onun hakkında şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, Sa'd'n okunu hedefine ulaştır, duasına icabet et."
Siyar b. Beşir, Hz. Ebu Bekir'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), Sa'd b. Ebi Vakkas için şöyle dua etmiştir: "Allah'ım Sa'd'm okunu hedefine ulaştır. Duasına icabet et ve onu kullarına sevdir,"
Muhammed b. Aid ed-Dımaşkî, Sa'd'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ya Rasûlallah, duama icabet etmesi için Allah'a yalvar.
- Allah, yiyeceği helal olmayan kulun duasına icabet etmez.
- Ya Rasûlallah, yiyeceğimin helal olması için Allah'a dua et. Rasûlullah da, yiyeceğinin helal olması için Sa'd'a dua etti." Sa'd,
tarlasında b olduğu bir başak için dahi çekingen davranır, onu ait olduğu yere götümp bırakırdı. Sa'd, duasına icabet edilen bir kimseydi. Her ne zaman dua ederse, duasına mutlaka icabet edilirdi. Bunun meşhur örneği Buharı ve Müslim'in sahihlerindeki şu rivayettir: Cabir b. Sele-me'den rivayet olunduğuna göre Kûfeliler, Sa'd b. Ebi Vakkas'ı bütün davranışları hususunda Hz Ömer'e şikayet ettiler. Öyle ki: "Sa'd, güzel namaz küdıramıyor." dediler. Sa'd da kendini savunmak için şöyle dedi: "Ben, onlara Rasûlulullah'm namazından eksik bir namaz kıldırıyor değilim. Namazların ilk iki rekatını uzun tutuyor, son iki rekatını kısa tutuyorum."
Hz. Ömer ona: "Ey Ebu îshak, biz de senin böyle yaptığım sanıyorduk." dedi. Sonra da Sa'd'm durumunu araştırmak için Küfe mahallelerine müfettiş gönderdi. Bu müfettişler, Kûfe'deki hangi mescide uğradı-larsa cemaat mutlaka Sa'd'ı Övdü. Bunlar nihayet Beni Abs kabilesinin mescidine uğradılar, mescidde Ebu Sa'd'e Üsame b. Katade adındaki bir adam kalkıp şöyle dedi:
"Sa'd, gazaya gitmiyor, ganimetleri eşit olarak taksim etmiyor, halka adaletle hükmetmiyor." Adamın böyle söylediğini duyan Sa'd, şöyle beddua etti:
"Allah'ım, eğer bu kulun riya ve gösteriş olsun diye bu sözleri söyle-mişse ömrünü uzat, yoksulluğunu devam ettir, gözünü kör et ve onu fitneye maruz bırak."
Ravi Cabir diyor ki: Sa'd'm aleyhinde konuşan Ebu Sa'de'yi kaşları gözlerinin üstüne düşmüş, yolda duran ve cariyeler ile kadınları çimdik-leyen yaşlı haliyle gördüm. Halk, kendisini azarlıyordu ama o şöyle diyordu: "Ben, fitneye uğramış ve Sa'd'm bedduasına uğramış yaşlı bir adamım."
Başka garip bir rivayette anlatıldığına göre Ebu Sa'de, Muhtar b. Ebi Ubeyd'in fitnesine maruz kalıp o fitne esnasında öldürülmüştür.
Taberanî, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sa'd b. Ebi Vakkas'm, Zebra adında bir cariyesi yeni bir gömlek giyinerek evden dışarı çıktı. Rüzgar elbisesini savurdu, ayıp yerleri göründü. Hz. Ömer de onu kırbaçlayıp eteğini bağlattı. Sonra Sa'd, onu korumak için gelince Hz. Ömer, Sa'd'ı da kırbaçladı. Sa'd, Hz. Ömer'e beddua ederek geri dönünce Hz. Ömer ona kırbacını verdi ve: "Sen de bana misilleme yap, bana kısas tatbik et" dedi. Ancak Sa'd, Hz. Ömer'i affetti.
Rivayet olunduğuna göre Sa'd ile İbn Mesud arasında tartışma geçti. Sa'd, ona beddua etmek isteyince İbn Mesud korktu ve hızla kaçıp gitti.
Süfyan b. Uyeyne dedi ki: Kadisiye savaşında Sa'd komutandı, yaralanmıştı. Ancak fethin tamamlandığı gün cephede bulunamadı. Bunun üzerine Becile kabilesinden bir adam şöyle bir şiir okudu:
"Görmez misin ki, Allah dinini yüceltti. Ama Sa'd, Kadisiye kapısında sığmaktadır. Dışarı çıkmıyor.
Geri döndük, ama çok kadın dul kaldı. Sa'd'm kadınları arasında ise dul kalan biri yoktur."
Sa'd: "Allah'ım, bizi bunun elinden ve dilinden muhafaza et." diye beddua etti. Hedefini şaşırmış bir ok gelip ona isabet etti, adamın iki eli birden kurudu. Sonra Sa'd, ortaya çıkarak sırtındaki yaraları insanlara gösterdi ve kendini savundu.
Hüşeym, Mus'ab b. Sa'd'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Adamın biri, Hz. Ali'nin aleyhinde konuştu. Sa'd, onu bu konuşmadan menetti ama adam konuşmasına devam etti. Sa'd: "Sana beddua ederim." dedi, ama adam yine konuşmasına devam etti. Sa'd,ona beddua etti. Bu sırada ürküp kaçmakta olan bir deve geldi, o adama çarptı ve ayakları altına
alıp ezdi.
Amir b. Sa'd'dan gelen başka bir rivayette anlatıldığına göre Sa'd b. Ebi Vakkas, bir topluluğun, bir adamın üzerine çullanmış olduğunu gördü. Sa'd, başını iki kişinin arasından sokarak alttaki adama baktı. Onun, Hz. Ali, Talha ve Zübeyr'e sövmekte olduğunu gördü. Onu söv-mekten menetti, ama o sövmeye devam etti. Ona: "Sana beddua ederim." dedi, ama adam: "Sanki peygambermişsin gibi beni tehdid ediyorsun." deyince Sa'd, oradan ayrılıp gidip bir eve girdi, abdest alıp iki rekat namaz kıldı. Sonra ellerini semaya kaldırıp şöyle beddua etti: "Allah'ım, eğer biliyorsan ki, şu adam sana daha önce salih ameller işlemiş olan kimselere sövmekte ise ve kendisi bu sövgüsü ile seni gazablandır-mışsa bugün onu başkaları için bir ibret kıl."
O esnada bir buhti devesi bir mahalleden koşarak geldi, hiç kimse onu geri çeviremiyordu. Geldi, o kalabalığın içine girdi. İnsanlar sağa sola kaçışıp dağıldılar. Ali, Talha ve Zübeyr'e söven adamı ayakları altına alıp ezdi ve öldürdü. Sonra ben,

halkın Sa'd'm peşine koşarak gittiklerini ve ona: "Ey Ebu îshak, Allah senin duana icabet etti." dediklerini gördüm.
Ebu Bekir b. Ebu'd-Dünya, Abdurrahman b. Avfm azadlısı Mi-na'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Kadının biri, Sa'd'a eğilip baktı. Sa'd, onu böyle yapmaktan menetti ama kadın bu hareketinden vaz geçmedi. Sa'd, bir gür abdest almakta iken kadın ona gizlice baktı. Sa'd, ona: "Yüzün çirkin olsun." dedi ve kadının yüzü ensesine döndü."
Kesir en-Nevrî, Abdullah b. Büdeyl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Sa'd, Muaviye'nin yanma gidince Muaviye kendisine şöyle dedi:
- Niçin b:zim saflarımızda bizimle beraber savaşmıyorsun?
- Karanlık bir fırtınaya yakalandım, ah ah dedim, bineğimi çök-türdüm, o firtma uzaklaştı sonra yolu öğrendim ve yürümeye başladım.
- Allah'ın kitabında ah ah yoktur ama yüce Allah, şöyle buyurmuştur: "Eğer mü'minlerden iki topluluk birbiriyle savaşırlarsa aralarını düzeltiniz; eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, saldıranlarla Allah m buyruğuna dönmelerine kadar savaşınız." (ei-Hucurât, 9.) Allah a yemin ederim ki ben, adil kimseye karşı asi kimse ile beraber olmadığım gibi
asi kimseye karşı da adil kimseyle beraber olmadım.
- Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m kendisine: "Sen benim yanımda Harun'un Musa nezdindeki itibar ve mertebesine sahipsin, ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir." dediği bir kimseye karşı savaşacak değilim.
- Rasûlullah'm bu sözü söylediğini seninle beraber başka duyan var mıdır?
- Falan, falan ve bir de Ümmü Seleme duymuştur.
- Eğer ben bu sözü Rasûlullah (s.a,v.)'ın kendisinden duymuş olsaydım, Ali ile savaşmazdım."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Sa'd ile Muaviye arasında geçen bu konuşma, Muaviye'nin haccı esnasında Medine'de cereyan etmiştir ve bunların ikisi kalkıp Ümmü Seleme'nin yanma gitmişler, bu hadisi Rasûlullah (s.a.v.)'dan duyup duymadığını sormuşlar. O da Sa'd'ın duyduğu gibi bu hadisi Rasûlullah'tan bizzat duyduğunu söylemiş, bunun üzerine Muaviye: "Eğer bundan önce bu hadisi duymuş olsaydım, o ölünceye (ya da ben ölünceye) kadar Ali'ye hizmet ederdim, demiştir". Bu rivayetin senedinde zayıflık vardır. Doğrusunu Allah bilir.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Sa'd, Ali ile Halid b. Velid hakkında konuşan bir adamı duyunca şöyle demiştir: "Aramızdaki şey dinimize ulaşmadı."
Muhammed b. Şirin dedi ki: "Sa'd, bir gecede dokuz cariyeyi ziyaret edip onlarla ilişkide bulundu, onuncusunun yanma vardığında uykuya daldı, ancak cariye onu uyandırmaktan utandı."
Sad'ın, oğlu Mus'ab'a söylediği güzel sözlerden biri şudur: "Ey oğulcuğum, birşeyi istediğin zaman kanaatle iste, çünkü kanaati olmayan kimseyi mal zenginleştirmez."
Hammad b. Seleme, Mus'ab b. Sa'd'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Babam Sa'd, başı kucağımda iken vefat etti, can çekişirken ağlıyor dum, bana sordu:
- Ey oğulcuğum, niçin ağlıyorsun? Allah?a yemin ederim ki O, beni asla azaplandırmayacaktır ve ben cennetliklerdenim. Doğrusu Allah, mi&ninlere iyilikleri ile mukabelede bulunur, siz Allah için çalışın, kafirlere gelince onların iyilikleri hafifletilir, iyilikleri tükenince de onlara şöyle der:
- Her amel eden kişi, kendisi için amelde bulunduğu şahıstan amelinin sevabını istesin."
Zührî dedi İd: Sa'd, can çekişirken eski bir cübbesinin getirilmesini istedi, cübbeyi getirdiler ve şöyle dedi: "Beni bu cübbeye sarın ve öyle defnedin, çünkü Bedir gününde bu cübbeyi giyinmiş olarak müşriklerle savaştım ve bu cübbeyi bugün için sakladım."
Sa'd, Medine dışında Akik mevkiinde vefat etti. Medine'ye erkeklerin omuzunda taşındı. Cenaze namazını Mervan kıldırdı mü'minlerin anneleri ile şöhretleri kalıcı olan salih kadınlar da onun cenaze namazını kıldılar. Bakî mezarlığına defnedildi, birçok kimsenin ittifak ettiği meşhur görüşe göre o, hicretin ellibeşinci senesinde vefat etmiştir. Vefat ederken yaşı sekseni aşmıştı, sahih rivayete göre böyledir.
Ali b. el-Medinî dedi ki: "Sa'd, aşere-i mübeşşereden en son vefat eden kimsedir."
Başkaları dediler ki: "Sa'd, Muhacirlerin en son vefat edenidir." Allah ondan da diğerlerinden de razı olsun.
Heysem b. Adiy, Sa'd'ın hicri ellinci senede vefat ettiğini söylemiştir. Ebu Maşer ile Ebu Nuaym Muğis b. Muharreri ifadesine göre Sa'd, hicretin ellisekizinci senesinde vefat etmiştir. Muğis'in ifadesine göre bu senede Hz. Ali'nin oğlu Hasan, Hz. Aişe ve Ümmü Seleme de vefat etmişlerdir ama sahih kavle göre Sa'd, hicretin ellibeşinci senesinde vefat etmiştir. Kısa boylu, iri yan, iri elli, burun kemeri geniş ve bedeni kıllı bir kimse idi, saçını ve sakalını siyaha boyardı, vefat ettiğinde miras olarak 250000 dirhem bıraktı. [43]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/83.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/83.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/83-84.

[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/84.

[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/84.

[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/84-85.

[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/85-86.

[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/86.

[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/86-88.

[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/88-89.

[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/90-99.

[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/99-101.

[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/101.

[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/101.

[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/101-102.

[16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/102.

[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/103.

[18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/103.

[19] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/104.

[20] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/104-106.

[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/106-107.

[22] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/107.

[23] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/107-108.

[24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/108.

[25] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/108.

[26] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/108.

[27] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/109.

[28] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/109-111.

[29] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/111-112.

[30] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/112-117.

[31] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/118-119.

[32] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/119.

[33] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/120.

[34] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/120.

[35] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/122-124.

[36] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/124.

[37] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/124.

[38] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/124-125.

[39] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/125

[40] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/126.

[41] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/126-127.

[42] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/127-128.

[43] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/128-137.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Fudale B. Ubeyd El-Ensârî El-Evsî
Kuşem B. Abbas B. Abdülmuttalib
Ka'b B. Amr Ebu'l-Yüsr
Hicretin Ellialtıncı Senesi
Ümmü Haram Bînti Milhan
Hicretin Elliyedîncî Senesi
Hicretin Ellisekîzînct Senesi
Garip Bir Kıssa
Bu Senede Vefat Eden Bazı Şahsiyetler
Şeddad B. Evs B. Sabit
Abdullah B. Amîr
Hz. Ebu Bekir'in Oğlu Abdurrahman
Abdurrahmaısrin, Şam Arapları Hükümdarı Cudi'nîn Kızı Leyla Île Olan Hikayesi
Ubeydullah B. Abbas
Mü'mînlerîn Annesi Hz. Aişe
Hicretin Ellîdokuzuncu Senesi
Yezid B. Rebia İle Zîyad'ın Oğulları Ubeydullah Ve Abbad Arasında Geçen Kıssa
Bu Sene Vefat Eden Bazı Şahsiyetler
Şairhatie
Abdullah B. Malik B. Kaşeb
Kays B. Sa'd B. Ubade El-Hazrecî
Ma'kîl B. Yesar El-Müzenî
Ebu Hüreyre

Fudale B. Ubeyd El-Ensârî El-Evsî

İlk katıldığı savaş, Uhud savaşıdır. Rıdvan be/atında hazır bulundu, Şam'a gitti. Muaviye'nin zamanında Ebu Derda'dan sonra kadılığı üstlendi.
Ebu Ubeyde'nin ifadesine göre hicretin elliüçüncü senesinde vefat etmiştir. Başkalarına göre ise hicretin altmışyedinci senesinde vefat etmiştir. "El-Muntazam" adlı eserinde İbn Cevzî dedi ki: "Fudale, hicretin ellibeşinci senesinde vefat etmiştir." Doğrusunu Allah bilir. [1]

Kuşem B. Abbas B. Abdülmuttalib

Bu zat, insanlar arasında Rasûlullah (s.a.v.)'a en çok benzeyen kimse idi. Hz. Ali'nin zamanında Medine naibliğini üstlendi. Semerkand'm fethine asker olarak katıldı ve orada şehid edildi. [2]

Ka'b B. Amr Ebu'l-Yüsr

Ensârfdir. Sülemi kabilesindendir. Akabe bey'atma ve Bedir gazvesine katıldı. Bedir savaşında Abbas b. Abdülmuttalib'i esir aldı. Sonraki gazvelerin tamamında Rasûlullah'la birlikte savaştı. Ebu Hatim'Ie diğerlerinin ifadesine göre Kaİ3, hicretin ellibeşinci senesinde vefat etmiştir. Başkaları dediler ki: "KaT), Bedir savaşma katılan mücahidlerin en son vefat edenidir." [3]

Hicretin Ellialtıncı Senesi

Muaviye'nin zamanına denk gelen bu senede Cünade b. Ebi Ümey-ye, Rum diyarına giderek kışı orada geçirdi. Başka bir rivayete göre Rum diyarına giderek kışı orada gaza niyetiyle geçiren kişi, Abdurrah-man b. Mesud'dur. Anlatıldığına göre bu senede Yezid b, Semüre, deniz savaşma gitmiştir. Karada da îyad b. Haris gaza yapmıştır. Bu senenin receb ayında Muaviye, umre yaptı, yine bu senede Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan, insanlara haccettirdi. Muaviye, bu senede Said b. Osman'ı Horasan beldelerinin valiliğine tayin etti. Orada vali olarak bulunan Ubeydullah b. Ziyad'ı azletti. Said, Horasan'a gidip Semerkand'a bağlı Suhud mevkiinde Türklerle karşılaştı, onlardan çok kimseyi öldürdü, bu gazada yanında Müslümanlardan bir topluluk vardı. Anlatıldığına göre bu topluluk arasında Kuşem b. Abbas b. Abdülmuttalib de vardı.
İbn Cerir dedi ki: Hz. Osman'ın oğlu Said, Muaviye'den kendisini Horasan'a vali olarak tayin etmesini istemiş ve ancak Muaviye, Ubeydullah b. Ziyad'ın orada vali olduğunu söyleyince Said, ona şöyle demişti:
"Vallahi senin asla ulaşamayacağın bir noktaya gelmen için babam her türlü iyiliği yaptı ve seni iyi bir mevkiye getirdi. Ancak sen onun başına gelen musibetten dolayı teessürünü bildinnedin. Ardından da kimseyi ödüllendirmedin, tutup şu oğlunu öne geçirdin. Ona Müslümanlardan bey'at aldın, oysa ki ben şahsen ondan çok daha hayırlı olduğum gibi babam ve annem de onun babasından ve annesinden çok daha hayırh-
Onun bu sözleri üzerine Muaviye şöyle konuşmuştu: "Babanın başına gelen musibetten dolayı seni ödüllendirmem gerekirdi.

Ancak ben elde ettiğim bu mevkiden dolayı teşekkür olarak babanın kanını talep ettim. Senin babanın onun babasından daha hayırlı olduğu meselesine gelince; evet, vallahi baban benden daha hayırlı idi. Ananın daha hayırlı olduğu meselesine gelince; hayır, vallahi Kureyş'ten bir kadın, Kelb o-ğullannndan bir kadından çok daha hayırlıdır. Senin ondan daha faziletli ve üstün olduğun meselesine gelince; senin gibi adamların Şam'a dolup taşmasına pekte razı değilim."

Bu konuşma üzerine Yezid, babasına: "Ey mü'minlerin emin! Sen, amcanın oğlunun işlerini halletme konusunda herkesten daha çok hak sahibi olan bir kimsesin. O sana serzenişte bulunmuştur. Senin de onun bu serzenişlerini gidermen gerekir." demiş, bunun üzerine Muaviye, Said b. Osman'ı Horasan'ın harp işlerine tayin etmiş. Said de Semer-kan'da gitmişti. Türklerden Sog halkı ona karşı çıkmış ve iki taraf savaşmıştı. Said, onları yenilgiye uğratıp şehirlerini de kuşatma altına almıştı. Soğdlu Türkler, onunla barış yapmışlar ve eşraftan olan kimselerin elli oğlunu ona rehin olarak vermişlerdi. Said, Tirmiz'de ikamet etmiş, onlara birşey yapmamış, rehin edilen çocukları yanma alıp Medine'ye getirmişti.

Muaviye, bu senede insanların, oğlu Yezid'e veliaht olarak be/at etmeleri çağrısında bulundu. Muaviye, Muğire b. Şube hayatta iken de daha önce bu işe niyetlenmişti. ŞaTrî tarikiyle İbn Cerir'in rivayetine göre Muğire, daha önce Muaviye'nin yanına giderek kendisini Küfe valiliğinden af etmesini istemiş, yaşlılığından ve zayıflığından Ötürü Muaviye onu bu görevden affetmişti. Yerine Said b. As'ı, Kûfe'ye vali olarak atamaya karar vermişti. Muğire, bunu duyunca pişman olur gibi oldu. Kalkıp Muaviye'nin oğlu Yezid'in yanma gitti ve ona, babasından, kendisini veliaht olarak ataması talebinde bulunmasını tavsiye etti. Yezid de bunu babasından istedi, Muaviye ona: "Bunu sana kim söyledi?" diye sorunca o, "Muğire teklif etti." diye cevap verdi. Muaviye, Muğire'nin bu teklifinden hoşlandı ve onu tekrar Küfe valiliğine atadı. Ona, bu işiçin çalışmasını emretti, bunun üzerine Muğire de bu işi başa çıkarmak için olanca gayretini gösterdi. Muaviye, Ziyad'a bir mektub göndererek bu konudaki fikrini sordu. Ancak Ziyad, Yezid'in oyuna ve ava meyilli olduğunu bildiği için bundan hoşlanmadı. Muaviye, Ziyad'ı bu görüşünden vazgeçirmek için yanma samimi arkadaşı olan Ubeyd b. Ka'b b. Numeyrfyi gönderdi. Ubeyd, önce Dımaşk'a gidip Yezid'le görüştü. Ona Ziyad'dan bahsetti ve kendisine veliahtlık talebinde bulunmamasını öğütledi.

Eğer bu işten vazgeçerse, bu iş için çalışmasından daha hayırlı olacağını söyledi. Yezid de bu talebinden vazgeçti. Babası ile görüşerek vazgeçtiğini bildirdi ve ikisi de bu hususta o zaman anlaştılar, ancak bu senede Ziyad vefat edince, Muaviye işi sonuçlandırmak için teşebbüse geçti. İnsanları Yezid'e veliaht olarak bey'ata davet etti. Oğlu Yezid için bey'at akdetti ve bunu bütün beldelere birer mektubla bildirdi, diğer beldelerdeki insanlar da veliaht Yezid'e bey'at ettiler, ancak Hz. Ebu Bekir'in oğlu Abdurrahman, Hz. Ömer'in oğlu Abdullah, Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin, Zübeyr'in oğlu Abdullah ve Abbas'm oğlu Abdullah Yezid'e bey'at etmediler. Bu sırada Muaviye, umre için Mekke'ye gitti. Mekke dönüşünde Medine'ye uğradığında o beş kişiden herbirini ayrı ayrı çağırıp tehdit etti, bey'at etmediklerinden ötürü korkuttu. Bunlardan Mua-i karşı şiddetle karşı koyan ve sert konuşan Abdurrahman b. Ebu Bekir oldu, en yumuşak cevap veren de Abdullah b. Ömer oldu. Sonra bu beş kişi, minberin alt tarafında hazır beklemekte iken Muaviye, minbere çıkıp bir hutbe okudu. Halk Yezid'e be/at ettiler. Bu beş kişide orada oturmaktaydılar. Ne muvafakat ettiler, ne de muhalefette bulundular. Çünkü Muaviye, onları tehdit edip korkutmuştu. Bundan sonra diğer şehirlerde de Yezid'e bey'at edilmişti. Diğer ülkelerden heyetler, Ye-zid'in yanına geldiler, gelenler arasında Ahnef b. Kays da vardı. Muaviye ona, gidip Yezidle konuşmasını emretti. O da gidip Yezidle sohbet etti, konuştu. Sonra Yezid'in yanından ayrıldığında Muaviye, Ahnefe şöyle dedi:

- Yeğenini nasıl buldun?

- Yalan söylersek Allah'tan korkarız, doğru söylersek de sizden korkarız. Sen, gecesinde, gündüzünde, gizlisinde, açığında, girdisinde, çıktısında, Yezid'i bizden daha iyi bilirsin. Benim ne demek istediğimi çok iyi anlarsın, bize düşen, emri dinleyip itaat etmektir. Sana düşen de, ümmete nasihat etmektir."

Muaviye, Hz. Hasan'la barış yaptığı zaman kendisinden sonra Hz. Hasan'ın veliaht olmasını kararlaştırmıştı. Ancak Hz. Hasan vefat e-dince Yezid'in durumu Muaviye nezdinde kuvvetlendi ve Muaviye, onu veliahtlığa layık gördü, bu da babanın evladına olan sevgisinden dolayı idi. Yezid'de dünyevi necabet ve asaleti görüyordu. Özellikle hükümdar çocuklarının savaş taktiklerini bildiklerini, yönetimi düzgünce yürütebileceklerini, idari görevleri layıkı veçhiyle ifa edebileceklerini biliyordu. Bunu sahabelerden herhangi birinin hakkıyla yerine getiremeyeceğini sanıyordu. Bu sebepledir ki Muaviye, Abdullah b. Ömer'e şöyle demişti:

- Benden sonra reayanın (halkın) başıboş koyunlar gibi yöneticisiz kalmasından korktuğum için Yezid'i veliaht tayin ettim.

Ibn Ömer de ona şöyle demişti:

Herkes Yezid'e bey'at ettikten sonra ben de kendisine -organları kesik bir köle olsa bile- bey'at ederim.

Yezid'i veliaht tayin ettiğinden dolayı Said b. Osman b. Affan da Muaviye'yi kınamış ve Yezid'in yerine kendisini veliaht tayin etmesini istemişti. Ona şöyle demişti:

- Babam seninle ilgilendi. Nihayet şeref ve onurun doruk noktasına yükseldin ama kendi oğlunu benden öne geçirdin, oysa ben şahsen ondan daha üstünüm, babam ve annem de onun babasından ve annesinden daha üstündürler.

Muaviye, böyle diyen Hz. Osman'ın oğlu Said'e şu karşılığı verdi:

- Babanın bana iyilik ettiğini söylüyorsun. Bu, inkar edilmeyecek birşeydir. Babanın, Yezid'in babasından daha üstün ve hayırlı olduğunu söylüyorsun, bu gerçektir. Senin annen Kureyşf dir. Onun annesi Kelp kabilesindendir ve ondan da daha hayırlıdır. Senin Yezid'den daha hayırlı ve üstün olmana gelince, Allah'a yemin ederim ki, senin gibi adamlar, Dımaşk'ın Gota mıntıkasına dolup dolaşsalar bile Yezid, benim nazarımda hepinizden daha sevimlidir.

Muaviye'nin bir gün hutbe irad ederken şöyle dediğini önceki kısımlarda rivayet etmiştik:
"Allah'ım! Yezid'i bu idari işe ehil gördüğüm için veliaht tayin etmiş olduğumu biliyorsan, Yezid'in yönetime geçme işini başarıyla sonuçlandır. Eğer kendisini sevdiğim için veliaht tayin ettiğimi biliyorsan, onun yönetime geçme işini tamamlama."
Hafiz İbn Asakir'in anlattığına göre Muaviye, bir gece arkadaşlarıyla sohbeti derinleştirmiş. Çocuğu asil doğacak bir kadın hakkında arkadaşlarıyla konuşmuş, arkadaşları da çocuğu asil olacak bir kadının evsafını kendisine anlatmışlardı. Bunun üzerine Muaviye şöyle demişti: "Bu nitelikte bir kadını tanımak isterdim." Meclisinde oturan arkadaşlarından biri ona şöyle demişti:
- Ey mü'minlerin emin! Sen bu nitelikte bir kadın buldun.
- Kimdir o?
- Kızımdır, ey mü'minlerin emiri!
Bunun üzerine Muaviye, o kızla evlendi. Bu evlilikten oğlu Yezid, asil, necip, zeki ve mahir bir insan olarak doğdu. Muaviye, daha sonra başka bir kadınla evlendi. Bu kadın, onun yanında itibar sahibi oldu. Ona başka bir erkek çocuk doğurdu. Bunun üzerine Yezid'in annesi gözden düştü ve Muaviye'nin evinin bitişiğindeki bir eve yerleşti. Muaviye, bir ara makamında diğer karısıyla oturmakta iken Yezid'in annesine baktı. Kadın, oğlu Yezid'in saçlarım tarıyordu. Diğer kadın, Yezid'in annesini kastederek şöyle dedi: "Allah, bu kadını ve saçım taradığı çocuğunu kahretsin." Bunun üzerine Muaviye de ona şöyle dedi:
"Niçin böyle söylüyorsun? Allah'a yemin ederim ki, onun oğlu, senin oğlundan daha asil ve daha neciptir. İstersen bunu sana açıklarım." Böyle dedikten sonra Muaviye, ikinci karısının oğlunu çağırdı, ona şöyle dedi:
"Şu anda mü'minlerin emiri, senin her isteğini yerine getirmeye hazırdır, dile benden ne dilersen.
- Senden isteğim şudur ki, bana av köpekleri, atlar ve avcılar veresin, av partisine katılacak arkadaşları bana veresin.
- Bu isteklerini yerine getirmek üzere adamlarıma emir verdim. Bundan sonra Muaviye, Yezid'i çağırdı ve ona diğer oğluna söylediklerinin aynısını söyledi. Yezid de şu karşılığı verdi:
- Şu vakitte böyle bir istekte bulunmaktan mü'minlerin emiri beni affetmez mi?
- Hayır, mutlaka isteğini söylemelisin.
- Allah, mü'minlerin emirinin ömrünü uzatsın. İsteğim, kendisinden sonra beni valiaht tayin etmesidir. Zira öğrendiğime göre halka bir gün adaletle hükmetmek, 500 sene süreyle ibadet etmek kadar sevaptır.
- Senin bu isteğini yerine getirdim.
Böyle dedikten sonra Muaviye, karısına şöyle dedi: "Yezid'i nasıl gördün?" Kadın da Yezid'in kendi oğlundan daha üstün ve faziletli olduğunu kesin olarak anlamış oldu. [4]

Ümmü Haram Bînti Milhan

İbn Cevzfnin.anlattığına göre bu sene de, yani hicretin elîialtına. senesinde Ümmü Haram binti Milhan el-Ensârîye vefa etmiştir. Bu kadın, Ubade b. Ubade b. Samit'in zevcesi idi. Alimlerin naklettikleri sahih kavillere göre bu kadın, Hz. Osman'ın halifeliği zamanında hicretin yirmiyedinci senesinde vefat etmiştir. Bu kadın, kocası ile birlikte Muaviye komutasında Kıbrıs'a girişte katın tarafından yere atılıp ezilerek Ölmüş ve Kıbrıs'a demedilmiştir, tuhaf olan şudur ki; îbn Cevzî, bu kadının biyografisinden bahsederken Buharî ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir hadisi nakletmiştir. Şöyle ki: "Peygamber (s.a.v.), bu kadının evinde öğle uykusuna yatmış iken rüyasında ümmetinden bir topluluğun hükümdarlar gibi denizin ortasına gaza için gittiklerini görmüş ve rüyasını Ümmü Haram'a anlatınca o da Hz. Peygamber (s.a.v.)'den, kendisinin de bu deniz gazasında giden topluluk arasında bulunması için dua etmesini talep etmiş, Peygamber (s.a.v.) de ona bu şekilde dua etmişti. Sonra tekrar uyumuş, aynı rüyayı görmüş. Kadın yine şöyle demişti: "Ya Rasûlallah, beni de bu deniz gazasına giden topluluk arasına katması için Allah'a dua et." Rasûlullah (s.a.v.) da ona: "Hayır, sen ilk gruba dahilsin," demişti. Bunlar, Kıbrıs'ı fetheden topluluk idi ve bu kadın da onlarla beraber hicretin yirmi yedinci senesinde Kıbrıs'a gitti. Hicretin yirmi yedinci senesinde Muaviye'nin oğlu Yezid'le birlikte Rum beldelerine giden ikinci grupta bulunmadı, o grupta da Ebu Eyyüb el-Ensârî vardı. Ç zat, Kostantiniyye'de (İstanbul) vefat etti, mezarı Konstantiniyye surlarının yakınındadır, bunu peygamberlik delilleri bölümünde de nakletmiştik. [5]

Hicretin Elliyedîncî Senesi

Bu senede Abdullah b. Kays, Rum diyarına gazaya giderek kışı orada geçirdi.
Vakidî'nin ifadesine göre bu senenin şevval ayında Muaviye, Medine valisi Mervan b. Hakem'i görevden azlederek yerine Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'ı vali tayin etti. Bu senede insanlara haccettiren kişi de odur. Çünkü Medine valiliği, onun uhdesine verilmişti. Bu senede Küfe valisi Dahhak b. Kays, Basra valisi Ubeydullah b. Ziyad, Horasan valisi Said b Osman'dı.
İbn Cevzî dedi ki: Bu sene, Osman b. Hanif el-Ensârî el-Evsî vefat etti. Bu zat, Ubade üe Sehl b. Hanifin kardeşidir. Hz. Öme onu Irak'taki Sevad haracım toplamak üzere göndermiş ve onu Küfe valiliğine atamıştı. Talha ile Zübeyr, Hz. Aişe ile birlikte

oraya geldiklerinde o, emirliği onlara teslim etmeye yanaşmadığı için sakalı, kaşları ve kirpikleri yolundu, ayrıca kendisine işkence yapıldı. Hz. Ali, Kûfe'ye geldiğinde şehri ona teslim etti. O, şöyle dedi: "Ey mü'minlerin emiri, senin yanından ayrılıp buraya geldiğimde sakallı idim ama şimdi seninle sakalsız olarak buluşuyorum." Hz. Ali, onun bu deyişine gülümsedi ve: "Senin bu halinin sevabı Allah katandadır." dedi. Bu zatın, gözleri kör bir adamın Rasûlullah'a müracaat ederek gözlerinin aydınlığım kendisine geri vermesi için Allah'a dua etmesini istemesi ve Rasûlullah'm da duası sayesinde Allah'ın gözlerini ona geri vermesine dair rivayet ettiği bir hadis vardır. Neseî tarafından da nakledilen bir hadisi vardır. Bu zatın, hicri elliyedinci senede vefat ettiğim İbn Cevzfden başkası söylemiş değildir. Doğrusunu Allah bilir. [6]

Hicretin Ellisekîzînct Senesi

Bu senede Malik b. Abdullah el-Has'amî, Rum diyarına (Anadolu) gazaya gitti.
Vakidî dedi ki: Bu senede Yezid b. Şecere, deniz gazasına gidip kışı orada geçirdi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Cünade b. Ebi Ümeyye, Rum illerine ve deniz seferine gitti. Rum diyarında kışı geçiren kişinin Amr b. Yezid el-Cühenî olduğu da söylenmiştir.
Ebu Maşer ile Vakidî dediler ki: Bu senede Velid b. Utbe b. Ebi Süf-yan, insanlara haccettirdi. Bu senede Muaviye Abdurrahman b. Abdullah b. Osman b. Rabia es-Sakafî tbn Ümmii Hakem'i Küfe valiliğine atadı. Ümmü Hakem, Muaviye'ni kızkardeşidir. Muaviye, Küfe valisi Dahhak b. Kays'ı görevden azletti. İbn Ümmü Hakem, Kûfe'ye vali olarak gittiğinde güvenlik kuvvetlerinin başına Zaide b. Kudame'yi atadı. îbn Ümmü Hakem'in valiliği zamanında Hariciler baş kaldırdılar. Bu hadisede onların reisleri Havyan b. Dahyan es-Sülemî idi. îbn Ümmü Hakem, onların üzerine bir ordu gönderdi, bu ordu bütün Haricileri öldürdü, sonra İbn Ümmü Hakem Kûfelilere kötülük yaptı. Yönetimi alt üst etti. Kûfeliler de onu aralarından çıkarıp kovdular. O da dayısı Muaviye'nin yanma dönerek durumu ona anlattı. Muaviye ona: "Seni Mısır'a vali olarak tayin edeceğim. Mısır senin için daha hayırlıdır." dedi ve onu Mısır valiliğine atadı. Mısır'a gitti. Şehre girmeden iki konak dışarıda Muaviye b. Hadic onu karşıladı ve kendisine: "Dayın Muaviye'nin yanına dön, ömrüme yemin ederim ki, seni Mısır'a sokmayacağız ki burada Kûfeli kardeşlerimize yaptığın gibi bize de kötülük yapmaya-sm ve kötü bir idare tarzı sergileyemiyesin." dedi. Bunun üzerine İbn Ümmü Hakem, Muaviye'nin yanma döndü. Muaviye b. Hadic te bir heyetle birlikte onun peşi sıra yola çıkarak Muaviye'nin yanma geldi. Muaviye'nin huzuruna gittiğinde Muaviye'nin kızkardeşi Ümmü Hakem'i de orada buldu. Bu kadın, Kûfelilerin ve Mısırlıların kovduğu vali Ab-durrahman'm annesi idi. Muaviye onu görünce: "Aferin aferin işte bu, Muaviye b. Hadic'tir." dedi. Ümmü Hakem de: "Buna merhaba değil, bunun adını işitmek, kendisini görmekten daha iyidir." dedi. Muaviye b. Hadic te şu karşılığı verdi: "Yavaş ol bakalım ey Ümmü Hakem! Allah'a yemin ederim M, ser evlendin ama şereflenmedin, çocuk doğurdun ama asil bir çocuk doğurmadın. Fasık oğlunun bize vali olmasını istedin ki, kardeşlerimiz Küfelilere yaptığı kötülüğü bize de yapsın, ama Allah bu fırsatı ona vermeyecektir, eğer o bize kötülük yapacak olursa, ona bir darbe vururuz. Senin yanında oturmakta olan şu Muaviye bundan hoş-lanmasa bile bunu yaparız." Muaviye de Ümmü Hakem'e dönerek "Yeter." dedi. [7]

Garip Bir Kıssa

Bu kıssayı "el-Muntazam" adlı kitabında İbn Cevzî senediyle birlikte anlatır. Şöyle ki: Beni Özre kabilesinden bir genç ile îbn Ümmü Hakem arasında bir kıssa cereyan etmişti. Bu kıssanın özeti şudur: Muaviye, bir gün sofrada iken Beni Özre kabilesinden bir genç gelip karşısına dikildi ve ona, zevcesi Suad'a olan iştiyakını anlatan bir şiir okudu. Mu-aviye; onu yanma oturtup başından geçenleri anlatmasını istedi. Genç te şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emiri, ben amcam kızı ile evliydim, develerim ve koyunlarım vardı. Bunları ona harcadım, elimdeki malım azalmca.ba-bası benden yüz çevirdi ve beni Kûfe'deki valin İbn Ümmü Hakem'e şikayet etti. Küfe valisi, zevcemin güzelliğin duymuştu, beni zincire vurup hapse attı. Eşimi boşamam için bana baskı yaptı, ben de boşamak mecburiyetinde kaldım. Zevcemin iddeti tamamlanınca babası onu 10.000 dirhem karşılığı olarak Kûfe'deki valine verdi. Onunla evlendirdi, işte şimdi sana geldim. Ey mü'minlerin emiri, sen hüzünlenenlerin, darda kalanların, yandım diyenlerin imdadına koşarsın. Mahndan yoksun bırakılanların dayanağısın, şimdi benim bu sıkıntıdan kurtulacak bir yolum yokmu? Böyle dedikten sonra ağladı ve şöyle dedi:
"Yüreğimde ateş vardır, ateş kıvılcımlanıyor. Vücudum bitkin düştü, rengim sarardı.
Gözlerim keder yaşlarını akıtıyor, bu yaşlar sağnak yağmurlar gibidir.
Aşkından ağlıyorum, bu halime tabip şaşıyor.
Büyük bir bela ile karşılaştım, buna dayanacak güç yoktur.
Gecem gece değil, gündüzüm de gündüz değil."
Muaviye, o gence acıdı ve Küfe valisi îbn Ümmü Hakem'e bir mek-tub yazarak bu davranışından dolayı onu ayıplayıp kınadı ve gencin karısını itirazsız boşamasını emretti. Mektubu alan Küfe vahşi İbn Ümmü Hakem, derin bir ah çekip: "Keşke mü'minlerin emiri beni bu kadınla bir yıl başbaşa bıraksaydı da sonra boynumu kılıçla vursaydı." dedi ve kadını boşamaya

kendini zorladı ama buna güç yetiremedi. Nefsi de boşama isteğine icabet etmedi. Fakat ulak, Muaviye'nin azarlayıcı mektubunu ona teslim edince mektuptaki ifadeler kendisini o kadını boşamaya zorladı. O da çaresiz kadını boşadı, yolundan çıktı. Bir heyetle birlikte Mu-aviye'ye gönderdi, kadın gidip Muaviye'nin huzurunda durunca Muaviye, çok güzel bir manzara ile karşılaştı. Kadını konuşturunca onun çok fasih ve tatlı konuştuğunu gördü. İnsanların en güzeli ve en nazlısı olduğunu müşahede etti. Kocası ve aynı zamanda amcası oğlu olan o gence şöyle dedi: "Ey bedevi! Sana daha güzel şeyler versem bu kadının yolundan çıkar mısın?" Genç şu karşılığı verdi: "Evet, başımı gövdemden ayırırsan bu kadının yolundan çıkarım." dedi. Sonra da şu şiiri söyledi:

"Beni yağmurdan kaçarken doluya tutulmuş kimse gibi darb-ı mesellere konu yapma.
Suad'ı, kendisine hayran olan üzüntü ve anma ile akşamlayıp aynı şekilde sabahlayan kederli kimseye geri ver.
Istıraplar beni bitkin düşürdü, yüreğim yanıyor, hem de ne yanma.
Allah'a yemin ederim ki, Suad'ın aşkım unutmayacağım, mezarımda taşlar altında gövdem kayboluncaya dek onu aklımdan çıkarmayacağım.
Onun yolundan nasıl çekilebilirim ki, gönlüm ona tutkundur, kalbim onsuz yapamıyor, sabredemiyor."

Muaviye dedi ki: "Kadına seçme hakkı verelim, ya seni ya da tbn Ümmü Hakem'i seçsin." Muaviye'nin böyle demesi üzerine Suad, şöyle dedi:

"Bunun her ne kadar işi kırığa gitmişse de,
Serveti azalmışsa da,
Benim nazarımda babamdan da, komşumdan da, dirhem ve dinar sahiplerinden de daha sevgilidir.
Kendisine ihanet edersem Cehennem ateşinin sıcaklığından korkarım."

Muaviye güldü ve ona 10.000 dirhem para, binek ve sergi verilmesini emretti, iddeti tamamlanınca da onu eski kocasına teslim edip onunla evlendirdi.

Bu senede yani hicretin ellisekizinci senesinde Ubeydullahb. Ziyad ile Hariciler arasında çok hadiseler cereyan etti Ubeydullah, onlardan çok sayıda adam Öldürdü, kalanları da hapsetti. O da babası gibi atılgan ve Hariciler hakkında kararlı bir kimse idi. Noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah, elbetteki doğruyu daha iyi bilir. [8]

Bu Senede Vefat Eden Bazı Şahsiyetler

Bu senede Said b. As b. Ümeyye b. Abdü'ş-şems b. Abdumenaf el-Kureşi el-Umevî vefat etti. Onun babası Bedir savaşında kafir olarak öldürüldü. Onu, Hz. Ali öldürmüştü. Said, Hz. Osman'ın kucağında büyüdü. Rasûlullah'm vefatı esnasında dokuz yaşında idi. Müslümanların Önde gelen şahsiyetlerinden ve meşhur cömert kişilerdendi. Dedesi Said b. As Ebu Ecniha, Kureyş kabilesinde reisti. Ona taç sahibi anlamına gelen züttaç deniliyordu, çünkü o sarık sardığı zaman ona hürmeten o gün başkası sarık sarmazdı. Said, Hz. Ömer tarafından Sevad valiliğine atanmıştı. Hz. Osman da fasihliğinden ötürü onu Mushafları yazan görevliler arasına katmıştı, sakalı Rasûlullah'm sakalına çok benzerdi. Kur'ân'ı derleyip yazan ve talim eden on iki kişiden biri idi. Übey b. Ka*b ile Zeyd b. Zabit'te bu oniki kişi arasında idi. Hz. Osman, Velid b. Uk-be'yi azlettikten sonra Said'i Küfe valiliğine atadı. Said, Taberistan ve Cürcan'ı fethetti. Azerbaycanlılar, antlaşmayı bozunca Said, üzerlerine gitti ve orayı fethetti. Hz. Osman vefat edince fitneden uzaklaşıp bir köşeye çekildi. Cemel ve Sıffin savaşlarına katılmadı. Yönetim Muaviye'nin eline geçince yanma gitti. Muaviye onu kınadı. O da mazeretini beyan etti. Bu hususta uzun uzadıya ağır bir konuşma yaptı. Muaviye, onu iki kez Medine valiliğine atadı. İki kez de Mervan b. Hakem sebebiyle onu bu görevden azletti. Bu zat, Peygamber (s.a.v.)'den, Ömer b. Hat-tab'tan, Osman'dan ve Aişe'den hadis rivayet etmiştir. Oğulları Amr b. Said el-Eşdak ile'Ebu Said, Salim b. Abdullah b. Ömer, Urve b. Zübeyr ve diğerleri de kendisinden hadis rivayet etmişlerdi. Onun "Müsnet" ve Kütüb-ü Sitte'de hadisleri yoktur, güzel bir hayat tarzı vardı. İyi su* saklardı, çoğu kez arkadaşlarını cuma günleri toplar, onlara yemek yedirir ve elbise giydirirdi. Evlerine çeşitli hediyeler, armağanlar ve bol miktarda buğday gönderirdi. Keseleri doldurup mescitte ihtiyaç sahibi namaz kılan kimselerin önüne bırakırdı.

îbn Asakir dedi ki: "Said'in Dımaşk'ta Dar-ı Naim denen bir evi ve Hammam-ı Naim denen bir hamamı vardı. Evi ile hamam Dimas taraf-larındaydı, sonra Medine'ye döndü ve vefat edinceye kadar orada ikamet etti. Alicenâb, cömert ve övgüye layık bir kimse idi."

Ibn Asakir, onun şu hadislerini rivayet etmiştir:

Said b. As'tan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), şöyle buyurmuştur: "Sizin İslâmiyet dönemindeki seçkinleriniz, cahiliye dönemindeki seçkinlerinizdir."

Said b. As'tan rivayet olunduğuna göre îbn Ömer, şöyle demiştir: Kadının biri, Rasûlullah (s.a.v.)'a bir hırka getirdi ve şöyle dedi: "Bu hırkayı Arapların en şereflisine vermeyi adadım." Rasûlullah (s.a.v.) 'da: "Öyle ise şu gence (Said b. As'a) ver, dedi. Bu sebeple o tür elbiselere Saidî elbiseleri denildi. Şair Fer ezdak da bu konuda şöyle bir şiir söylemiştir.:

"Gece ve gündüz işin hedeften saptığı esnada, Kureyş'in önde gelen şahsiyetlerinin durnp Said'e baktıklarını görürsün, onlar sanki Said'te hilali görüyorlar."

Hz. Osman, Muğire'yi Küfe valiliğinden azledince oraya Sa'd b. Ebi Vakkas'ı vali olarak tayin etti. Onu da azledince yerine

Velid b. Utbe'yi tayin etti. Onu da azledince yerine Said b. As'ı vali olarak tayin etti. Sa-id, orada bir süre vali olarak görev yaptı, ancak yaşantısı beğenilmedi. Onu sevmediler, sonra Malik b. Haris (Ester en-Nehaî), bir cemaatla Hz. Osman'ın yanına gitti. Hz. Osman'dan, Said'i Küfe valiliğinden azletmesini :"itedi. Ancak Hz. Osman, onu bu görevden azletmedi. Said Medine'de Hz. Osman'ın yanındaydı. Onu tekrar Kûfe'ye gönderdi. Ester, ondan önce Kûfe'ye giderek insanlara bir nutuk irad etti ve onları Said'in1 Kûfe'ye girmesine engel olmaya teşvik etti. Eşter'in kendisi de bir askeri birlikle yola çıkarak Azib denen mıntıkada Said'i karşıladı ve onu Kûfe'ye girmekten menetti. Said ise, Ra'sa'da konakladı.- Onlar oraya gidip kendisin Kûfe'ye girmekten menettiler, sıkıştırmaya devam ettiler. Nihayet onu, Hz. Osman'a geri gönderdiler. Ester, Ebu Musa el-Eş'arî'yi imamlığa ve sınır muhafızlığına, Hüzeyfe b. Yeman'ı da ganimet görevinin başına tayin etti. Kûfeliler de bunu onayladılar ve durumu Hz. Osman'a bildirdiler. O da bunu onayladı ve zahiren bu durumdan memnun, olduğunu gösterdi. Ancak bu, Hz. Osman'ın yönetimindeki ilk gevşeme oldu. Said b. As, Hz. Osman'ın kuşatma altına alınışına kadar Medine'de ikame etti. Onun konağında kaldı. Talha ile Zübeyir, Hz. Aişe ile birlikte Mekke'den çıkıp Hz. Osman'ın katillerim yakalamak istediklerinde Said, onlarla birlikte oldu. Sonra Muğire b. Şube ve başkaları ile birlikte bu gruptan ayrılarak Taife gitti ve savaş sona erinceye kadar orada ikamet etti. Daha sonra Muaviye, hicretin kırkdoku-zuncu senesinde onu Medine valiliğine atadı. Mervan'ı valilikten azletti. Said, yedi sene Medine valiliğini yaptıktan sonra Muaviye, Mervan'ı oraya tekrar vali olarak atadı.

Abdülmelik b. Umeyr, Kabise b. Cabir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ziyad, bir iş için beni Muaviye'ye gönderdi, işim tamamladıktan sonra dedim ki:

- Ey mü'minlerin emiri, senden sonra yönetim kimin eline geçecektir?

Muaviye bir süre sustu, sonra şöyle cevap verdi:

- Bu iş bir topluluğun arasında olacaktır. Ya Kureyş'in âlicenâb şahsiyeti Said b, As'm eline geçecektir ya Kureyş'in yiğidi, dahisi ve cömerdi Abdullah b. Amir'in eline, ya Hasan b. Ali'nin eline geçecektir ki oda lider, efendi ve âlicenâb bir şahsiyettir. Yada Allah'ın dininde fakih olan ve kitabını okuyan, Allah'ın hudutları hususunda çok titiz olan Mervan b. Hakem'e geçecektir veya fıkhı iyi bilen Abdullah b. Ömer'in eline geçecektir, yahut şeriatı yırtıcı canavarlara göre hareket ettiren ve tilkiler gibi hile yapan Abdullah b. Zübeyr'in eline geçecektir."

Önceki kısımlarda da rivayet ettiğimiz gibi Said b. As, günün birinde Medine sokaklarının birinden geçerken su istemiş ve kendisine bir evden su çıkarılıp verilmiş, verilen suyu içmişti. Bir müddet sonra kendisine su veren adamın, evini satılığa çıkardığını görünce evini niçin sattığını sormuş, adam 4000 dinar borcu bulunduğu için satmak istediğini söyleyince Said, o adamın alacaklısına haber gönderek: "Alacağın bana ait, ben sana ödeyeceğim." demiş. Ev sahibine haber göndererek: "Evini satma. Dilediğin gibi evinde otur." demişti.

Meclisinde oturan kurrâlardan biri yoksul düşmüş, şiddetli derecede muhtaç olmuştu. Karısı kendisine şöyle demişti:

- Bizim valimizin çok cömert olduğu söyleniyor. Eğer durumunu kendisine anlatacak olursan, belki sana bir miktar bağışta bulunur.
- Yazıklar olsun sana, yüz suyumu döktürme.

Karısı ısrar edince adamcağız gidip vali Said b. As'm makamına girdi, insanlar çevresinden dağılıp gittiklerinde o yoksul adam hala yerinde oturuyordu. Said ona dedi ki:

- Öyle sanıyorum ki sen, bir ihtiyacın olduğu için oturmaya devam ediyorsun.

Adam sustu, Said, kölelerine:

- Buradan çıkın, diye emretti, sonra o muhtaca şöyle dedi:
- Şimdi ikimiz başbaşa kaldık, burada başka kimse yok. Adamcağız sustu, Said kandili söndürdü, sonra tekrar o yoksula şöyle dedi:
- Allah, sana rahmet etsin yüzümü dahi göremiyorsun, artık ihtiyacını söyle.
- Allah, emiri ıslah etsin, biz yoksul düştük, iıiriyacımız fazla derecede arttı, durumumu sana anlatmak istedim ama utandım.
- Sabah olunca vekilim olan falan adamın yanma git. Sabah olunca vekilin yanma gitti, vekil ona şöyle dedi:
- Vali, sana birşeyler vermemi emretti, git bu eşyaları seninle beraber taşıyacak olan adamları getir.
- Eşyaları taşıyacak adamlarım yok.

Böyle dedikten sonra yoksul adam karısına gidip azarladı ve şöyle dedi:

- Yüz suyumu valinin huzurunda dökmeye beni zorladuı. O da bana birşeyler verilmesini emretti, ama o şeyleri taşıyacak adamlar gerek. Herhalde bana bir miktar un ve gıda maddesi verecek, eğer para verecek olsaydı, parayı taşımak için hamala gerek olmazdı ve bizzat bana verirdi.

Karısı da dedi ki:

- Sana vereceği şey ne olursa olsun mutlaka bize azık olacaktır, git al.

Adam vekilin yanına döndü. Vekil ona şöyle dedi:

- Eşyaları seninle beraber taşıyacak kimsen olmadığını valiye bildirdim. Oda şu üç Sudanlıyı eşyaları seninle beraber taşımaları için buraya gönderdi. Adam gitti, evine vardığında o üç Sudanlıdan her birinin başının üzerinde 10.000 dirhem olduğunu gördü. Sudanlı kölelere şöyle dedi:

- Başınızın üzerindeki eşyayı indirip gidin. Onlar da dediler ki:

- Vali, bizi de sana armağan etti. O, hizmetçilerle birlikte bir kimseye hediye gönderecek olursa, mutlaka o hediyeyi taşıyan hizmetçiyi de o adama hibe eder, o yoksul adamın durumu iyileşti, sıkıntıdan kurtuldu.
İbn Asakir'in anlattığına göre Ziyad b. Ebi Süfyan, Said b. As'a bir miktar mal ve hediyelerle bir de mektup gönderdi Mektubunda kızı Ümmü Osman'ı Amine binti Cerir b. Abdullah el-Becelfden kendisi için istediğini yazmıştı. Bu hediyeler mallar ve mektup Said b. As'a ulaşınca mektubu okudu. Sonra hediyeleri meclisinde oturan adamlara dağıttı ve nazik ifadeli bir mektup yazıp Ziyad'a gönderdi, mektup şöyleydi: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla! yüce Allah buyurdu ki: "Ama insanoğlu kendini müstağni sayarak azgınlık eder." vesse-
lam".
Önceki sayfalarda da rivayet ettiğimiz gibi Said, Hz. Ali ile Fatı-
ma'nın kızı ve daha önce Hz. Ömer'in zevcesi olan Ümmü Külsüm'le evlenme talebinde bulundu. Ümmü Külsüm, onun bu talebine muvafakat etti, bu hususta kardeşleri Hasan ile Hüseyin'e danıştı. Onlar bu evliliğe razı olmadılar. Başka bir rivayette anlatıldığına göre bu evliliğe Hüseyin muvafakat etmedi, ancak Hasan muvafakat etti. Neticede Ümmü Külsüm evini hazırladı Kanapeyi kurdu ve iki taraf nikah akdi için sözleştiler. Ümmü Külsüm de Hz. Ömer'le olan evliliklerinden doğan oğlu Zeyd'e kendisine vekaleten nikah akdini yapması için emir verdi. Said de Ümmü Külsüm'e mehir olarak 100.000 (başka bir rivayete göre 200.000) dinar gönderdi. Arkadaşları, yanında toplandılar M, nikah akdi yapmaya gitsinler, o esnada Said: "Annem Fatıma'yı evden çıkarmak istemiyorum." dedi ve bu evlilikten vazgeçti, gönderdiği başlığı da Ümmü Külsüm'e bıraktı.
İbn Main ile Abdülalâ b. Hammad dediler ki: "Arabinin biri, Said b. As'tan yardım istedi. Said, ona 500 dirhem verilmesini emretti. Hizmetçi:
- 500 dirhem mi yoksa dinar mı vereyim? diye sorunca Said, şu cevabı verdi:
- Ben 500 dirhem vermeni emretmiştim, ama gönlünden kopan dinar ise sen ona 500 dinar ver.
Bu parayı alan Arabi, oturup ağlamaya başladı. Said, ona sordu:
- Niçin ağkyorsun> neyin var? Sana verdiğim malı almıyacak mı-
- Alacağım ama toprağın senin gibi bir kimsenin cesedini nasıl ye-yip çürüteceğini aklım almıyor, işte ona ağlıyorum."
Abdülhamid b. Cafer dedi ki: "Adamın biri, üzerine düşen dört diyetin parasını toplamak için Medine'ye geldi. Halktan yardım talebinde bulunmaya başladı. Kendisine: "Hz. Ali'nin oğlu Hasan'a veya Abdullah b Cafer'e veya Said b. As'a veya Abdullah b. Abbas'a git." dediler. O da mescide gitti. Said b. As'm mescide girmekte olduğunu gördü. "Bu adam kimdir?" diye sorunca Said b. As olduğunu söylediler. O da Said'e yöneldi yanına gitti. Medine'ye geliş sebebini ona anlattı. Said de cevap vermedi Nihayet mescitten çıkıp evine gideceği zaman o Arabiye şöyle dedi:
- Seninle beraber mal taşıyacak birini de getir.
- Allah sana rahmet etsin, ben senden para istiyorum, hurma değil-
- Biliyorum, seninle beraber mal taşıyacak birini getir
Adam, Said'in evine gitti. Said, ona 40.000 dinar verdi, o Arabi de paraları aldı. Başkalarına gidip dilenmeden Medine'den ayrılıp gitti."
Said b. As, oğluna şöyle demişti: "Ey oğulcuğum, Allah için iyilik yap, senden istenmeden sen ver. Bir adam yüzü kızarmış, âdeta kanı yüzüne sıçramış yada kendisine verip vermiyeceğini bilmediği için tereddüt içinde iken sana gelirse, vallahi sen ona malının tamamım versen bile onun bu haline denk bir iyilikte bulunmuş olamazsın. Benim meclisimde oturacak olan kimseler üçtür: Biri, yaklaştığında kendisine merhaba dediğim ve yer gösterdiğim kimsedir. Biri de, meclisimde oturduğunda kendisine yerini genişlettiğim kimsedir. Biri de, konuştuğumda kendisine yöneldiğim ve dinlediğim kimsedir.
Oğlum, şerefli kimseyle şakalaşma, aksi takdirde sana kin besler, şerefsiz kimse ile de şakalaşma zira böyle yaparsan, onun nazarında küçülürsün, ya da o sana karşı cür'etlenir."
Said, bir hutbesinde şöyle dedi: "Bir kimseye Cenâb-ı Allah, güzel bir rızık ihsan ederse o kimse kendisine ihsan edilen rızıkla insanların en mutlusu olsun. Çünkü o, kendisine ihsan edilen o rızkı şu iki kimseden birine bırakacaktır: Ya salih bir kimseye bırakacaktır ki, o salih kimse kendisi için yığılan mal sayesinde mutlu olur. Salih bir kimseye hiçbir mal az değildir. Veya kötü bir kimsedir. Kötü kimseye gelince ne kadar çok olursa olsun ona bırakılan mirastan hiçbirşey geride kalmaz, hepsini tüketip yok eder."
Ebu Muaviye dedi ki: "Ebu Osman (yani Said b. As), sözün İM ucunu bir araya getirmiştir."
Asmaî, Hakim b. Kays'tan rivayet ederek Said b. As'm şöyle dediğini nakletmiştir: "Cahil veya beyinsiz kimseyle konuşmaktan çekinirim. Kendi ihtiyacımı söylemekten utanırım."
Said b. As, Küfe valisi iken ibadetle fazla meşgul olan kadınlardan biri yanma geldi. Said, ona ikram ve ihsanda bulundu, kadın ona şöyle dedi:
"Allah, seni namerde muhtaç etmesin, şerefli kimselere karşı da lüt-funu devam ettirsin ve hep onları senin minnetin altında bıraksın. Şerefli bir kimsenin elindeki bir nimeti Cenâb-ı Allah giderdiği zaman o nimeti o şerefli kimseye geri vermek için seni sebep kılsın."
Said'in kız ve erkek olmak üzere toplam on çocuğu vardı. Zevcelerinden biri, Mervan b. Hakem'in kızkardeşi Ümmül- Benin binti Hakem b. Ebi'1-As'tı. Said, vefat edeceği zaman çocuklarını topladı ve onlara şöyle dedi: "Arkadaşlarım sadece benim yüzümü görmekten mahrum kalacaklar, onlara hayatta iken nasıl davrandıysam, siz de öyle davranın. Aradaki dostluk bağlarım

koparmayın. Onlara yaptığım iyilikleri sürdürün, ihtiyaçlarım giderin. Kişi ihtiyacını gidermek için birisinden bir talepte bulunduğu zaman vücudu sarsılır, eklemleri tiril tiril titrer ve reddedilmekten korkar. Allah'a yemin ederim ki, sizi ihtiyacını giderecek kimseler olarak gören bir adamın kendi yatağında kıvranması, sizin ona vereceğiniz yardımdan ve bahş edeceğiniz ikramdan sizin için daha büyük bir minnettir."
Böyle dedikten sonra Said, çocuklarına daha birçok vasiyetlerde bulundu. Mesela, borçlarım ödemelerini, verdiği sözleri yerine getirmelerini, kız çocuklarını denkleri olan kimselerden başkalarıyla evlendirmemelerini, büyüklerini başlarına lider yapmalarını vasiyet etti. Bu vasiyetlerinin yerine getirileceğini de oğlu Amr b. Said el-Eşdak tekeffül etti. Said vefat edince oğlu Amr, onu Baki mezarlığına defnetti. Sonra da Muaviye'nin yanma gitti. Muaviye'ye üzüntüsünü bildirdi. Mua-viye de üzüldüğünü bildirip hüzünlendi. "înna lillah ve inna aleyhi raci-un" ayetini okuyup şöyle dedi:
- Babanın borcu var mıydı?
- Evet.
- Ne kadardır?
- 300.000 dirhemdir (başka bir rivayette anlatıldığına göre borcu 3.000 dirhemmiş.).
- O borçları ben ödeyeceğim.
- Ey mü'minlerin emiri, babam bana borcunu kendi arazisinin parasıyla ödememi vasiyet etti.
Amr'ın böyle demesi üzerine Muaviye, ondan bu borcu karşılayacak kadar arazi satın aldı. Amr, Muaviye'den bu paralarla birlikte kendisini jyledine'ye göndermesini istedi. Yola çıkan Amr, babasının borçlarını ödemeye başladı ve alacaklı kimse kalmadı. Alacaklılar arasında, üzerinde 20.000 rakamı yazılı bir deri parçasını elinde tutan bir genç vardı. Amr ona dedi ki:
- Sen bu parayı nasıl babamdan hak ettin?
- Baban birgün yalnız başına yürüyordu, evine gidinceye kadar kendisiyle beraber yürümek istedim. Bana: "Bir deri parçası getir." dedi. Ben de kasaplara gidip şu deri parçasını alıp ona götürdüm. Üzerine su 20.000 rakamını yazdı. Ancak o gün yanında para bulunmadığını söyleyerek benden özür diledi. Amr, o gence 20.000 dirhemi ve fazlasını
verdi.
Rivayete göre Muaviye, Said'in oğlu Amr'a şöyle demiş:
- Senin gibi bir evladı geride bırakan kimse ölmüş sayılmaz. Allah, Ebu Osman'a (babana) rahmet etsin, gerçekten de yaşça benden küçük ama rütbece benden büyük olan bir kimse vefat etti. Bir kimsenin önü sıra arkadaşları çekip gider ve kendisi kardeşsiz, arkadaşsız, yalnız başına kalırsa demek ki o da gidecektir.
Said b. As'm vefatı, hicri ellisekizinci senede vuku buldu. Elliyedin-ci senede veya ellidokuzuncu senede vefat ettiğini söyleyenler de vardır. Bazılarının ifadesine göre Said'in vefatı, Abdullah b. Amir'den bir hafta önce olmuştur. [9]

Şeddad B. Evs B. Sabit

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Şeddad b. Evs b. Sabit b. Münzir b. Haram Ebu Yala el-Ensarî el-Hazrecî. Kadri yüce bi sahabe idi. Hassan b. Sabit'in kardeşidir. îbn Mendeh'in, Musa b. Ukbe'den naklettiğine göre bu zat, Bedir gazvesine katılmıştır. Ancak îbn Mendeh, bu ifadenin yan- -hş olduğunu söylemiştir. Şeddad b. Evs, çok ibadet eden bir kimse idi. Yatağına uzandığında kıvrılıp durur, sağa sola döner, yılan gibi bükülür ve: "Allah'ım, ateşin korkusu beni huzursuz etti." der. Sonra kalkıp namaza dururdu."
Ubade b. Samit dedi ki: "Şeddad, kendisine ilim ve yumuşak huylu-luk verilen kimselerdendi." Şeddad, Filistine gidip Kudüs'e yerleşti ve hicretin elli sekizinci senesinde yetmişbeş yaşındayken vefat etti. Hicretin altmışdördüncü veya kırkbirinci senesinde vefat ettiğine dair rivayetler de vardır. Doğrusunu Allah bilir. [10]

Abdullah B. Amîr

Bu zaün soy kütüğü şöyledir: Abdullah b. Amir b. Küreyb b. Rabia b. Habib b. Abdü'ş-şems b. Abdumenaf b. Kusay el-Kureyşi el-Abşemî. Hz.Osman'ın dayısı oğludur. Rasûlullah, hayatta iken dünyaya gelmiştir. Rasûlullah (s.a.v.), bebek iken Abdullah'ın ağzına tükürmüş, Abdullah. da Rasûlullah'm tükürüğünü yutmaya başlamıştı. Rasûlullah da: "Bu su aletidir." demişti. Bunun içindir ki Abdullah, her nereye elini vurursa oradan su çıkardı. Şerefli, övgüye layık, sağlam karekterli bir adamdı. Hz, Osman, Ebu Musa'dan sonra onu Basra valiliğine tayin etti. Osman b. Ebu'l As'tan sonra da Fars iline vali olara tayin etti. O zaman yaşı yirmi beşti. Horasan'ın tamamını fethetti. Fars illerinin çevresi Si-cistan, Kirman ve Gazne illerin fethetti. Zamanında krallar kralı Şe-hinşah Yezdücürd'ü öldürdü, sonra da hac için ihrama girdi. Bazılarının ifadelerine göre umre için ihrama girmişti. İhrama, bulunduğu beldelerde girmiş ve bunu Allah'a şükür için yapmıştı. Bu zat, Medinelilere bol miktarda mal dağıtmıştı. Basra'da ilk olarak ibrişim giyen kimse idi. Doğrusunu, noksanlıklardan münezeh olan yüce Allah daha iyi bilir. Arefede ilk olarak havuz yapan, oraya tatlı su akıtan kimse Abdullah'tır. Hz. Osman'ın öldürülüşüne kadar Basra valiliğinde kaldı. Bey-tü'l-maldaki malları aldı. Talha ile Zübeyir onunla karşılaştılar. O da onlarla birlikte Cemel savaşma katıldı. Sonra Dımaşk'a gitti. Sıran savaşma katıldığına dair herhangi bir kayıt yoktur. Ancak Muaviye, Hasanla barış yaptıktan

sonra Abdullah'ı Basra valiliğine tayin etmiştir. Abdullah, bu senede Arafat'taki arazisinde vefat etmiştir. Vasiyetini Abdullah b. Zübeyr'e yapmıştır. Rivayet ettiği bir hadis vardır. Onunla ilgili olarak kitaplarda herhangi birşey yoktur. Mus'ab ez-Zübeyr, Abdullah b. Amr'dan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Malı uğruna öldürülen kimse şehiddir."
Muaviye, Abdullah b. Amir'i kendi kızı Hind ile evlendirdi. Hind, güzel bir kadındı. Kocası Abdullah'ı çok sevdiği için bizza ona hizmet ederdi. Abdullah, bir gün aynaya baktı, sakalının ağardığını gördü. Karısının yüzünü parlak görünce onu boşadı. Babası Muaviye'ye de gönde-rek kızını, Mushaf yaprağı gibi yüzü parlak bir gençle evlendirmesini istedi. Abdullah, hicretin ellisekizinci senesinde vefat etti. Ellidokuzuncu senesinde vefat ettiğine dair bir rivayet de vardır. [11]

Hz. Ebu Bekir'in Oğlu Abdurrahman

Zübeyr b. Bekkar'm ifadesine göre Abdurrahman, Hz. Ebu Bekir'in en büyük oğludur. Şakacı idi, mizahı severdi, anasının ad Ümmü Ru-man'dı. Ümmü Ruman, Hz. Aişe'nin de annesidir. Böyle olunca Abdurrahman, Hz. Aişe'nin öz kardeşi olmaktadır Abdurrahman, Bedir ve Uhud savaşlarında müşriklerin saflarında yer alarak Müslümanlarla savaştı. Babası Ebu Bekir' öldürmek istedi. Ebu Bekir, onu öldürmeye kastedince Rasûlullah (s.a.v.) ona: "Ey Ebu Bekir, vücudunla bizi yararlandır." [12] dedi. Abdurrahman, bundan sonra barış döneminde Müslüman oldu. Mekke fethinden önce hicret etti. Rasûlullah (s.a.v.), her sene Hayber ürünlerinden ona kırk yük mal verirdi. Abdurrahman, Müslümanların önderlerindendi. Rasûlullah (s.a.v.), başını Hz. Aişe'nin göğsüne dayamış olarak vefat edeceği esnada Abdurrahman, onun odasına girmişti. Abdurrahman'm elinde o esnada bir misvak vardı. Rasûlullah'm gözü o misvaka takılınca Hz. Aişe, misvakı Abdurrahman'm elinden alıp ucunu kesti, düzeltti, sonra Rasûlullah (s.a.v.)'a verdi. Rasûlullah da çok güzel bir şekilde ağzım misvakladı. Sonra: "Allah'ım, beni Refik-i A'lâya götür." dedi ve ruhunu teslim etti. Vefat edişinden sonra Hz. Aişe de şöyle dedi: "Allah, benim tükürüğümle onunkini birleştirdi. Başı göğsümle gerdanım arasında iken evimde vefat etti. O günümde kimseye haksızlık etmedim."
Abdurrahman, Yemame fethine katıldı ve o günde yedi kişiyi öldürdü. Muhkem b. Tufeyl'i öldüren odur. Muhkem, yalancı peygamber Mü-seyleme'nin dava arkadaşı idi. Muhkem, bir duvarın gediğinde durmakta iken Abdurrahman, ona bir ok attı. Muhkem yere düştü. Müslümanlar, o gedikten içeri girdiler, Müseyleme'yi yakalayıp Öldürdüler.
Abdurrahman, Şam fethine de katıldı. Müslümanlardan saygı görüyordu. Şam Araplarınm hükümdarı Cudi'nin kızı Leyla, Hz Ömer'in emri üzerine Halid b. Velid tarafından Abdurrahman'a hediye edildi. Bununla ilgili açıklama ileride gelecektir. Abdürrezzak, Said b. Müsey-yeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdurrahman b. Ebi Bekir ki, onun yalan söylediğ görülmüş değildir." Bana şöyle bir olay anlattı: Muaviye'nin oğlu Yezid'e bey'at için Medine'ye emir geldiğinde Mer-van'a şöyle dedim: "Vallahi siz bu işi Heraklius'un ve Kisra'nm bey'aü-na döndürdünüz, yani hükümdarlığı babadan oğula aktarıyorsunuz." Mervan da bana şöyle dedi: "Sus, sen o kimsesin ki, senin hakkında Allah şu ayeti indirmiştir:
"Annesine babasına: "Öf ikinizden; beni tekrar diriltümekle mi tehdit ediyorsunuz?" diyen kimseye?" (el-Ahkâf, 17.)
Hz. Aişe de bu olay üzerine şöyle demişti: "Allah, bizim ailemiz hakkında Kur'ân ayeti indirmiş değildir. Ancak benim suçsuzluğuma dair ayet indirmiştir."
Rivayete göre Mervan'ı kınayan ve azarlayan bir haber göndermiş, ve bu haberde, Mervan'ı ve babasını yeren sözler varmış. Hz. Aişe'nin böyle birşey yaptığı doğru değildir, bu rivayet sahih değildir.
Zübeyr b. Bekkar, Abdülaziz ez-Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, Yezid b. Muaviye'ye bey'at etmeye yanaşmamasından ve itiraz etmesinden sonra Hz. Ebu Bekir'in oğlu Abdurrahman'a 100.000 dirhem para göndermişti. Ancak Âbdurrahman bu parayı reddetmiş ve almaya yanaşmayıp: "Dünya için dinimi mi satacağım?" diyerek, çıkıp Mekke'ye gitmiş ve orada vefat etmiştir."
Ebu'z-Zür'â ed-Dımaşkî, Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Âbdurrahman b. Ebi Bekir, uyku halinde iken vefat etti." Hz Aişe de onun için köleler azad etti. Mekke'ye altı mil veya oniki mil mesafedeki Habşi mıntıkasında vefat etti. Cenazesi omuzlar üzerinde taşındı ve Mekke'nin üst tarafına defnedildi. Hz. Aişe, Mekke'ye geldiğinde mezarını ziyaret edip şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, seni görmüş olsaydım, senin için ağlamayacaktım. Eğer yanında olsaydım öldüğün yerden seni başka yere taşıyıp defne tmezdim." Böyle dedikten sonra Hz. Aişe, Mütemmim b. Nüveyre'nin kardeşi Malik hakkında söylemiş olduğu şu şiiri, kardeşi Âbdurrahman için okudu:
"Bir zaman Cezime'deki iki arkadaş gibi beraber olduk. Öyle ki bunlar hiç ayrılmayacaklar denildi.
Ben ve Malik, birbirimizden ayrıldığımızda birleşmemiz uzun sürdüğü halde sanki bir gece dahi bir arada olmamış gibi olduk."
îbn Sa'd'm rivayetine göre bir defasında îbn Ömer, Abdurrah-man'ın mezarı üzerine bir çadır kurulduğunu görmüş. Bunu vefatından sonra Hz. Aişe oraya kurdurmuştu. İbn Ömer, bu çadırın sökülmesini emretmiş ve: "Abdurrahman'ı sadece ameli gölgelendirir." demişti. Tarih âlimlerinin çoğuna göre Âbdurrahman, hicretin ellisekizinci senesinde vefat etmiştir. Vakidî, katibi Muhammed b. Sa'd, Ebu Ubeyd ve diğer bazı tarihçilerin ifadelerine göre Âbdurrahman, hicretin elliüçüncü senesinde

vefat etmiştir. Hicri ellidördüncü senede vefat ettiğine dair zayıf bir rivayet de vardır. Doğrusunu Allah bilir. [13]

Abdurrahmaısrin, Şam Arapları Hükümdarı Cudi'nîn Kızı Leyla Île Olan Hikayesi

Zübeyr b. Bekkar, Dahhak el-Hizamfnin şöyle dediği rivayet etmiştir: Cahiliyeti zamanında Âbdurrahman b. Ebi Bekir, ticare için Şam'a geldi. Orada Cudi'nin kızı Leyla'yı hurma lifinden örülmüş bir sergi üzerinde gördü. Leyla'nın çevresinde hizmetçileri vardı. Âbdurrahman onu çok beğendi.
İbn Asakir'in ifadesine göre Âbdurrahman, Leyla'yı Busra şehrinde gördü ve onun için şu şiiri söyledi:
"Leyla'yı andım, ama arada Semave gölü var.
Bana ve Cudi'nin kızı Leyla'ya ne olmuş, o, nerden bana gelecek. Onun gönlü Harisidir, Basra'ya inanır veya gönüllere konaklar.
Ben ona, ölüp çürüdükten sonra kavuşabilirim.
Belki de insanlar seneye hac ettikten sonra ona kavuşabilirim."
Hz. Ömer, ordusunu Şam'a gönderdiği zaman komutana şu talimatı verdi: "Cudi'nin kızı Leyla'yı ele geçirirsen, onu Ebu Bekir'in oğlu Ab-durrahman'a ver." Komutan Leyla'yı ele geçirdi ve Abdurrahman'a teslim etti. Âbdurrahman, onu beğendi ve zevce edindi. Diğer zevcelerinden üstün tuttu. Nihayet zevceleri, bundan rahatsız olarak Leyla'yı Hz. Aişe'ye şikayet ettiler. Hz. Aişe de bu tercihinden dolayı Abdurrahman'ı kınadı ve şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki sanki Leyla'nın dişleri ile nar tanelerini emer gibi oluyorum." Bir süre sonra Leyla'nın dişleri ağrıyıp döküldü, yüzü çirkinleşti. Âbdurrahman, ondan hoşlanmadı ve ona eziyet etmeye başladı. Bunun üzerine Leyla da Abdurrahman'ı, Hz. Aişe'ye şikayet etti. Hz. Aişe Abdurrahman'a şöyle dedi: "Ey Âbdurrahman, önceleri Leyla'yı çok sevdin ve aşırı gittin. Şimdi de ona kızıyorsun ve onu sevmemekte aşın gidiyorsun, ya ona insaflı ol veya onu ailesine gönder."
Zübeyrî, Hişam'm babası Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hattab oğlu Ömer, Şam'ı fethettiği zaman Cudi kızı Leyla'y Ebu Bekir'in oğlu Abdurrahman'a hediye etti. Leyla, Dımaşk çevresindeki Arapların hükümdarının kızıydı." Doğrusunu Allah bilir. [14]

Ubeydullah B. Abbas

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Ubeydullah b. Abbas b. Abdülmutta-lib el-Kureyşi el-Haşimî. Peygamber (s.a.v.)'m amcasının oğluydu. Kardeşi Abdullah'tan bir yaş küçüktü. Anası, Ümmü'1-Fadl Lübabe binti Haris el-Hilaliye'dir. Ubeydullah, keren sahibi, mert, yakışıklı, endamı güzel bir kimseydi, güzellikte babası Abbas'a benzerdi. Önceki kısımlarda rivayet ettiğimiz gibi Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah'ı, Ubeydul-lah'ı ve Kesir'i saf halinde yanyana dizer, sonra onlara: "Hanginiz önce bana gelirse, ona şunu ve şunu vereceğim." der, onlar da koşarak gelir, Rasûlullah (s.a.v.)'ın sırtına ve göğsüne otururlar. Rasûlullah (s.a.v.) da onları kucaklayıp Öperdi.
Hz. Ali, halifeliği zamanında Ubeydullah'ı Yemen valiliğine atadı. Ukeydullah, hicretin otuz altıncı ve otuz yedinci senelerinde insanlara hac ettirdi. Hicretin otuz sekizinci senesi olunca Ubeydullah ile Muavi-ye tarafından hac emin olarak gönderilen Yezid b. Semüre er-Ruhavî arasında çıktı. Sonra ikisi, Şeybe b. Osman el-Hacbî'nin hac emirliği yapması hususunda anlaştılar. Bunun üzerine Şeybe, o senede insanlara hac ettirdi. Muaviye, daha sonra iktidan ele geçirince Büsr b. Ertat,
Ubeydullah'a musallat oldu, onun iki çocuğunu öldürdü. Bunun üzerine Yemen'de bazı çarpışmalar cereyan etti ki, bunların bir kısmını önceki sayfalarda anlatmıştık. Ubeydullah ile kardeşi Abdullah, Medine'ye gelir. Abdullah, Medinelilere ilim ziyafeti çeker, Ubeydullah da onlara cömertlikte bulunurdu.
Rivayet olunduğuna göre Ubeydullah, kölesi ile birlikte bir seferde bedevilerden bir adamın çadırına uğrayıp konuk olmuş. Bedevi, onu görünce izzet ve ikramda bulunup saygı göstermişti. Güzelliğini ve şeklinin nıünasipliğini görünce karısına:
- Ey kadın, şu misafirimize ikram edecek neyin var? diye sormuş, karısı da:
- Yanımızda sadece şu koyun var. Kızım, bu koyunun sütü ile beslenmektedir, demişti. Bunun üzerine bedevi:
- Şu koyunu mutlaka kesmemiz gerekir, demiş, karısı da:
- Kız çocuğunu açlıktan öldürecekmisin? diye sorunca, bedevi şu cevabı vermişti:
- Kız çocuğun ölse bile şu koyunu keseceğim.
Böyle dedikten sonra bedevi, bıçağı alıp koyunu kesmiş, derisini yüzmüştü. Koyunu keserken şu şiiri söylemişti:
"Ey komşum, çocuğu uyandırma, eğer uyandırırsan koyunun kesilmesine ağlar. Bıçakta elimden düşüp gider"
Kestiken sonra koyunu pişirip hazırlamış, Ubeydullah ile kölesinin önüne koyup onlara yedirmişti. Ancak Ubeydullah, koyunu keserken bedevi adam ile karısı arasında geçen konuşmaları duymuştu. Evden ayrılacağı zaman kölesine şöyle demişti:
- Yanında ne kadar para var?
- 500 dinar var, nafakamdan arttı.
- O 500 dinarı şu bedeviye ver.
- Subhanallah! Ona 500 dinar mı vereceksin? O sana ancak değeri 500 dirhem olan bir koyun kesti.

- Yazıklar olsun sana. Allah'a yemin ederim ki, o bizden daha cömert ve kerem sahibidir. Ben ona malımın sadece bir kısmını veriyorum, oysa o bütün varlığını bize ikram etti. Kendini ve çocuğunu aç bırakma pahasına da olsa koyunu kesip bize ikram etti."

Bu olaydan haberdar olan Muaviye, şöyle demişti: "Allah, Ubeydul-lah'm hayrını versin. O, hangi yumurtadan çıkmış ve hang rahime girmiştir?" Yani onun anası ve babası kimdir, biliyor musunuz?

Halife b. Hayyat'm ifadesine göre Ubeydullah, hicretin elli sekizinci senesinde vefat etmiştir. Başkalarına göre o, Muaviye'nir oğlu Yezid döneminde vefat etmiştir. Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam dedi ki: Ubeydullan hicretin seksen yedinci senesinde vefat etti, vefatı Medine'de oldu. Vemen'de vefat ettiğine dair bir rivayet de vardır. Peygamberimiz ,)'den rivayet ettiği bir hadis vardır: imam Ahmed b. Hanbel,

Ubeydullah b. Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:

Umeysa (veya Rumeysa) kocasını şikayet için Rasûlullah (s.a.v.) 'in vanma geldi. Kocasının kendisiyle cinsel ilişkide bulunmadığını iddia etti az sonra kocası geldi. Karısının yalan söylediğini ileri sürdü. Böyle söylemekle kendisinden ayrılıp ilk kocasına dönmek istediğini iddia etti Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), Umeysa'ya şöyle dedi: "Başka bir erkek senir balçığını tatmadıkça ilk kocana dönemezsin." [15]

Mü'mînlerîn Annesi Hz. Aişe

Hz. Aişe, Ebu Bekir Sıddık'm kızı ve Rasûlullah (s.a.v.)'m zevcesi-dir. Rasûlullah'm zevceleri arasında en çok sevdiği Hz Aişe idi. Onun suçsuzluğu, yedi kat gökten bildirilmişti. Anası, Ümmü Ruman binti Âmir b. Üveymir el-Kinaniye'dir. Hz Aişe'nin künyesi, Ümmü Abdullah'tır. Rivayete göre ona bu künyeyi Rasûlullah (s.a.v.) takmıştır. Abdullah'ın annesi diye künyelenmesinin sebebi, kız kardeşinin oğlu Abdullah b. Zübeyr'dir. Başka bir rivayete göre Hz. Aişe, Rasûlullah'tan bir düşük yapmış, buna da Abdullah adını vermiştir. Rasûlullah, ondan başka bakire bir kadınla evlenmiş değildir. Ondan başka herhangi bir karısının yatağında iken kendisine vahiy nazil olmuş değildir. Zevceleri arasında ondan daha çok sevdiği bir kadın yoktu. Hz. Hatice'nin vefatından sonra Mekke'de onunla evlendi, bir melek onu ipek örtü içerisinde Rasûlullah (s.a,v.)'a iki yada üç kez getirerek: "îşte zevcen budur." demişti. Bundan sonra Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Aişe'yi anlatmıştı. Şöyleki: "Örtüyü kaldırdığımda seni gördüm ve dedim ki: Eğer bu Allah'tansa Allah bu işi başa çıkaracaktır."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) Aişe'yi, babası Ebu Bekir'den istedi. Babası da şöyle dedi:

- Ya Rasûlallah, Aişe sana helal olur mu?
- Evet.
- Ben senin kardeşin değil miyim?
- Evet, ama islâm da kardeşimsin. Aişe, bana helaldir.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Aişe ile evlendi. Aişe, onun yanında adet görme çağına geldi. Bunu "es-Sire" bölümünür başında anlatmıştık. Bu hadise, yani Rasûlullah'm Aişe ile evlenmesi, hicretten iki sene önce olmuştu. Bir sene önce olduğuna dair rivayetler de vardır. Nikah akdi esnasında Hz. Aişe, altı yaşındaydı. Dokuz yaşma girdiğinde Bedir savaşından sonra Resulullah (s.a.v.), hicretin ikinci senesinin Şevval ayında onunla gerdeğe girdi ve onu çok sevdi, iftiracılar ona bühtan sürüp yalan söyledikleri zaman bu hadise Cenâb-ı Allah'ın çok ağrına gitti. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, zamanla onun suçsuzluğuna dair on Kur'ân ayeti indirdi. Bunu önceki kısımlarda detaylı olarak anlatmıştık. Müreysi gazvesi esnasında onunla ilgili olarak nazil olan ayet ve hadisleri şerh etmiş, bunu tefsirimizde ikna edici bir şekilde açıklamıştık. Hamd ve minnet Allah'adır. Hz. Aişe'nin suçsuzluğunun Kur'ân ayetleri ile bildirilmesinden sonra ona iftira edenlerin kafir olacaklarına dair âlimlerin icması vardır. Peygamberimizin diğer zevcelerine iftira atanların kafir olup olmayacakları hususunda âlimler ihtilafa düşerek iki görüş ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerin en doğru olanına göre diğer zevcelere iftira sürenler de kafir olurlar. Çünkü iftiraya uğrayan, Rasûlullah (s.a.v.)'m zevcesidir. Hz. Aişe'ye iftira atıldığı zaman Cenâb-ı Allah gazaba gelmişti. Çünkü o, Rasulûllah (s.a.v.)'m zevcesi idi. Demek ki Hz. Aişe ile peygamberin zevceleri bu hususta eşittirler. Hz. Aişe'nin ayrıcalıklarından biri de şu idi ki, Rasûlullah (s.a.v.), gece sıralaması hususunda ona iki gece ayırmıştı. Bu gecelerden biri, Sevde'nin payı idiki Şevde, Rasûlullah'm gözüne girmek için hakkını Hz. Aişe' ye devretmişti. Rasûlullah (s.a.v.) vefat ederken Hz. Aişe'nin sırasında, onun odasında, başı onun göğsü ile gerdanı arasında iken vefat etti.

Peygamber (s.a.v.), dünyadan ayrılışının son deminde ve ahirette intikalinin ilk anında iken Cenâb-ı Allah, onun tükürüğüyle Hz. Aişe'nin tükürüğünü birleştirdi ve Peygamber Efendimiz vefat edince Hz. Aişe'nin odasına defnedildi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Aişe'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ölüm bana kolay geliyor. Çünkü Cennet'te Aişe'nin avucunun beyazlığını gördüm." Bu da Peygamber Efendimiz'in Hz. Aişe'ye olan büyük sevgisini gösteriyor Cennet'te Aişe'nin avucunun beyazlığım görmekle rahatladığını söylüyor.

Hz. Aişe'nin özelliklerinden biri de onun, Peygamber (s.a.v.)'m zevceleri arasında en fazla bilgi sahibi hatta mutlak surette bütün kadınların en bilgilisi olmasıdır. Zührî dedi ki: Hz. Peygamberin zevcelerinin ilmi ile diğer bütün kadınların ilmi toplansa, Aişe'nin ilmi bunlarınkin-den daha üstün olur."Ata b. Ebi Rebah dedi ki: "Aişe, insanların en faki-hi ve en âlimi idi, genel olarak insanların en iyi görüşlüsüydü."

Urve dedi ki: "Aişe'den daha iyi fıkıh, tıp ve şiir bilen başka bir kimse görmedim. Ebu Hüreyre dışında onun kadar Rasûlullah'tan çok rivayette bulunan başka bir kadın ve erkek mevcut değildir. Allah ondan razı olsun."
Ebu Musa el-Eş'arî dedi ki: "Muhammed'in ashabından bir hadisi anlamakta güçlük çeken biri yanımıza gelip de o hadisi Aişe'ye sorduğumuzda mutlaka o hadisle ilgili olarak onun yanında bilgi bulurduk."
Ebu Duha, Mesruk'un şöyle dediğini rivayet etmiştir:" Muhammed'in büyük sahabelerinin, Hz. Aişe'ye feraizi sordukların gördüm." "Dininizin yarısını şu Hümeyra'dan (Aişe'den) alın", mealinde nakledilen ve birçok fıkıhçı ile usul âliminin aldandığı hadise gelince, bunun aslı yoktur. Islâmî kaynaklarda böyle birşey sabit değildir. Ben bunu şeyhimiz Ebu Haccac el-Mizzî'ye sorduğumda: "Bunun aslı yoktur." dedi. Sonra Hz. Aişe'nin talebesinden Amre binti Talha kadar başka bilgin kadın mevcut değildir. Mü'minlerin annesi Aişe, sahabelerin arasında sadece kendisinin bildiği bazı meselelerle şöhret bulmuştu. Yine bazı seçme meseleler onun yanında vardı ki, bunların hilafına bir nevi teville ilgili haberler varid olmuştur. Birçok imam derlemeler yapmışlardır. Mesela Sabi dedi M: Mesruk, Aişe'den hadis rivayet ettiği zaman şöyle derdi: "Sıddık'm kızı Sıddıka ve Rasûlullah (s.a.v.)'m sevgilisi, yedi kat gökten suçsuzluğu ilan edilen Aişe bana dedi ki:"
Sahih-i Buharî'den rivayet olunduğuna göre Amr b. As, şöyle demiştir:
"Dedim ki:
- Ya Rasûlallah, insanlar arasında en çok kimi seversin?
- Aişe'yi severim.
- Ya erkeklerden en çok kimi seversin?
- Aişe'nin babasını severim."
Yine Sahih-i Buharı ile Ebu Musa'dan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Erkeklerden birçok kimse olgunluğa ermiştir, ama kadınlara gelince onlardan sadece İmran kızı Meryem, Hüveylid kızı Hatice ve Firavn'm zevcesi Asiye olgunluğa ermişlerdir. Aişe'nin diğer kadınlara nisbetle üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere nisbetle üstünlüğü kadardır."
Âlimlerden, Hz. Aişe'nin Hz. Hatice'den üstün olduğu görüşünde olan birçok kimse, bu hadisi delil olarak ileri sürerek kendi görüşlerini takviye etmişlerdir. Çünkü bu hadiste anılan üç kadın ile diğerlerinin adları dahil olmuştur. Bunu Buharf nin rivayet ettiği hadis de teyid etmektedir. Şöyle ki: ismail b. Halil, Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hatice'nin kızkardeşi Hüveylid kızı Hale, Rasûlullah (s.a.vjm yanma gelmek için izin istedi. Rasûlullah (s.a.v.), onun sesini Hatice'nin sesine benzeterek heyecanlandı ve: "Allah'ım, bu Hale'dir." dedi. Ben de, onun bu hareketini yadırgayıp kıskandım ve şöyle dedim: "Kureyş'in avurtları kızarmış ve ilk zamanlarda ölüp gitmiş yaşlı bir kadınını (Ha-pce yi) ne de çok anıyorsun! Oysa Allah, onun yerine sana ondan daha m bir kadın vermiştir (ki o da benim)."
- Başka bir rivayette ise Rasûlullah (s.a.v.)'ın Aişe'ye şu cevabı verdi-S kaydedilmektedir: "Andolsun ki Allah, bana Hatice'den daha hayırlı £ir kadını vermiş değildir." Ancak bu rivayetin senedi sahih değildir. ız> Hz. Hatice'nin vefatından bahsederken bunu uzun uzadıya anlatmıştık. Yine o bölümde Hz. Hatice'nin, Hz. Aişe'ye üstün olduğunu ileri sürenlerin delillerini de nakletmiştik. O delili burada tekrarlamaya gerek yoktur.
Buharı, Aişe'den rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v.) günün birinde Aişe'ye şöyle demiştir:
"Ey Aişe! îşte Cebrail burada olup sana selam söylüyor." Aişe diyor ki:Ben de şöyle cevap verdim:"Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi onun üzerine olsun ey Allah'ın Rasûlü. Benim görmediğimi görüyorsun."
Sahih-i Buharf de sabit olan bir rivayette anlatıldığına göre insanlar, Rasûlullah (s.a.v.)'a, Aişe'nin yanında bulunduğu günde hediye ve-rirlermiş. Aişe'nin yanma hangi günde gideceğini araştırırlar, o günde ona hediyelerini takdim ederlermiş. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)-'m zevceleri Ümmü Seleme'nin yanma gidip toplandılar ve ona şöyle dediler: "Rasûlullah (s.a.v.)'a de ki; kendisi hangi zevcesinin yanında olursa olsun insanlara, kendisine her zaman ve her yerde hediye verebileceklerini anlatsın."
Ümmü Seleme diyor M: "Rasûlullah (s.a.v.), yanıma geldiğinde bunu kendisine söyledim. Ancak o benim bu sözümü dinlemedi."
Kadınlar yine Ümmü Seleme'ye aynı şeyi söylediler. Ümmü Seleme, bu dileğini Rasûlullah'a tekrar arzetti, ancak o yine dinlemedi. Tekrar Rasûlullah yanına geldiğinde Ümmü Seleme aynı şeyi söyleyince Rasûlullah (s.a.v.), ona şu karşılığı verdi:
"Ey Ümmü Seleme! Aişe hakkında bana eziyet etme. Allah'a yemin ederim ki, Aişe dışında sizlerden herhangi birinizin yatağında bulunduğum zaman bana vahiy nazil olmuş değildir."
Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)'m zevceleri, Hz. Fatıma'ya haber gönderip dileklerini ona ilettiler, o da gidip Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle dedi:
- Zevcelerin Ebu Bekir'in kızı Aişe konusunu dile getirerek, kendileri hakkında adil davranmalarım diliyorlar.
- Ey kızcağızım! Benim sevdiğimi sen sevmez misin?
- Evet severim.
- Sen de şu Aişe'yi sev."
Sonra Rasûlullah'm zevceleri, Zeynep binti Caljş'ı Rasûlullah'a gönderdiler. O da gidip onunla görüştü. Yanında Aişe de vardı. Zeynep, konuşmaya başladı ve Aişe'ye dil uzattı, Aişe de kendini savundu ve onu cevap veremez hale getirdi. O esnada Rasûlullah (s.a.v.), Aişe'ye baktı: "İşte bu, Ebu Bekir'in kızıdır." dedi.
Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Ammar, Cemel savaşı esnasında insanları Talha ile Zübeyr'e karşı savaşmaya davet

etmek üzere geldiğinde Hz. Ali'nin oğlu Hasan'la birlikte Küfe camimin minberine çıkıp nutuk irad etmeye başladı. O esnada adamın birinin Hz. Aişe'ye tahkir edici sözler sarfettiğini işitince Ammar, ona şu karşılığı verdi: «Sus; tard edilmiş, yerilmiş olarak sesini kes! Allah'a yemin ederim ki Aişe, dünyada ve ahirette Rasûlullah (s.a.v.)'m zevcesidir ama Cenâb-ı Allah, kendisine mi yoksa ona mı itaat ettiğinizi tesbit etmek için sizi imtihan etti."

îmam Ahmed b. Hanbel, Aişe'nin kapıcısı Zekvan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Abbas, Aişe ile görüşmek için izin istemeye geldi. Ben de içeri girdiğimde Aişe'nin başucunda kardeşi Abdurrah-man'ın oğlu Abdullah duruyordu. îbn Abbas'm içeri girmek için izin istediğini söyledim. Yeğeni Abdullah, onun üzerine kapanarak: "Aişe ölüyor, Abdullah b. Abbas ise onunla görüşmek için izin istiyor öyle mi!" dedi. Aişe de: "İbn Abbas'ı bırak da gelsin." dedi. Kapıda duran îbn Abbas şöyle dedi: "Ey anacığım! Doğrusu Ibn Abbas, senin salih oğullanndan-dır. Sana selam veriyor ve seninle ve dalaşıyor." Bunun üzerine Aişe bana: "İstersen izin ver de gelsin. Ben de İbn Abbas'ı içeri aldım. îbn Abbas, içeri girip oturunca şöyle dedi:

- Sana müjdeler olsun ey anacığım.
- Ne müjdesi?
- Muhammed ve dostlarla buluşman için sadece ruhun bedenden çıkması gibi bir engel kalmıştır. Sen Rasûlullah (s.a.v.)'ın zevceleri arasında en çok sevdiği kadınsın. Rasûlullah (s.a.v,) da iyi ve temizden başka birşeyi sevmezdi. Ebva gazvesi gecesinde gerdanlığın düşmüştü. Rasûlullah (s.a.v.) ve insanlar sabahladıklarında yanlarında su yoktu. Bunun üzerine Cenâb-ı Allah, teyemmüm ayetini inzal buyurdu. Bu da senin sebebinle olmuştu. Bu ruhsatı Cenâb-ı Allah, bu ümmete senin sebebinle indirdi. Allah, senin suçsuzluğunu yedi kat göğün üzerinden bildirdi. Bu suçsuzluğunu bildiren ayetleri ruhu'1-emin getirmişti. Bu
ayetler, Allah'ın mescidîerinin tamamında gece ve gündüz okunmaktadır.
^ Ey İbn Abbas, beni rahat bırak, nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ben unutulmuş, hatırlanmaz biri olmayı çok isterdim."

Hz. Aişe'nin fazilet ve menkıbelerine dair pek çok hadis vardır. O bu senede (hicretin ellisekizinci senesinde) vefat etti. Bir sene önce vefat ettiğine dair bir rivayet bulunduğu gibi, bir sene sonra vefat ettiğine dair ır fiyayette bulunmaktadır. Meşhur kavle göre hicretin ellikesizinci senesinin ramazan ayında vefat etmiştir. Şevval ayında vefat ettiğine aır zayıf bir görüş yardır. En meşhur kavle göre hicretin ellisekizinci -
senesinin ramazan ayının on yedinci gecesinde, (salı) vefat etmiştir. Ba-
mezarlığına gece defnedilmesini vasiyet etmiştir. Namazım, vitir naazından sonra Ebu Hüreyre kıldırmıştır. Mezarına beş kişi inmiş ve işini tamamlamıştır. O beş kişi şunlardı: Zübeyr b. Avvam ile kızkardeşi Esma'mn oğulları Abdullah ile Urve, kardeşi Ebu Bekir oğlu Muhammed'in oğulları Kasım ile Abdullah ve Ebu Bekir'in oğlu Abdur-rahman'm oğlu Abdullah. Vefat ederken Hz. Aişe altmış yedi yaşındaydı. Rasûlullah (s.a.v.) vefat ederken Hz. Aişe, on sekiz yaşında idi. Hicret senesinde Hz. Aişe'nin yaşı sekiz veya dokuz idi. Doğrusunu Allah bilir. Allah, ondan, onun babasından ve bütün sahabelerden razı olsun. [16]

Hicretin Ellîdokuzuncu Senesi

Vakidfnin ifadesine göre bu senede Amr b. Mürre el-Cuhenî, Rum diyarına karayoluyla gidip gaza yapmak üzere kışı orada geçirdi. O senede Rum diyarına deniz yoluyla gidip gazve yapılmış değildir. Başkalarının ifadelerine göre bu senede Cünade b. Ebi Ümeyye, deniz seferine gidip gaza yapmıştır. Yine bu senede Muaviye, Ibn Ümmü Hakem'i kötü yönetimi yüzünden Küfe valiliğinden azletmiş, yerine Numan b. Beşir'i vali olarak atamıştır. Yine bu senede Muaviye, Abdurrahman b. Osman b. Affan'ı görevden almıştır. Ubeydullah, Basra valiliğine atanmış, kardeşi Abdurrahman da Horasan valiliğine tayin edilmişti. Abbad b. Ziyad ise, Sicistan valiliğine atanmıştı. Abdurrahman, Yezid'in zamanına kadar Horasan valiliğini sürdürmüştü. Hz. Hüseyin'in öldürülmesinden sonra Abdurrahman, Yezid'in yanına gitmiş, Yezid ona şöyle sormuştu:

- Ne kadar mal getirdin?
- 20 000 000.
- İstersen seninle hesaplaşırız. İstersen de bu malı sana verir ve seni valilikten azlederiz. Yalnız Abdullah b. Cafer'e 500 000 b. dirhem vermeni şart koşuyorum.
- Bu malı bana bırak. Abdullah b. Cafer'e gelince, ona dediğin kadarın iki mislini vereyim.

Yezid, Abdurrahman'ı valilikten azletti, yerine başkasını atadı. Abdurrahman b. Ziyad da, Abdullah b. Cafer'e 1 000 000 dirhem gönderdi' ve: "500 000 dirhem mü'minlerin emirinden, 500 000 dirhem de bendendir." dedi.

Bu sene Ubeydullah b. Ziyad, Basra ve Irak eşrafıyla birlikte Mua-yıye'nin yanma geldi. Ubeyduîlah, eşrafın mertebelerine göre sırayla içeri girmeleri için izin aldı. Son olarak Ahnef b. Kays'ı Muaviye'nin huzuruna aldı. Ubeydullah, Ahnef e saygı göstermezdi, ancak Muaviye, Ahnef i görünce ona hoşgeldin dedi, saygı gösterdi, ikramda bulundu ve tahtında yanında oturttu, mertebesini yükseltti. Sonra gelen misafirler konuşmaya başladılar. Ubeydullah'ı övdüler, Ahnef ise susuyordu Muavi ona sordu:

Ey Ebu Bahr, neyin var, niçin konuşmuyorsun?

- Eğer konuşacak olursam halkın söylediklerinin aksine konuşurum.
- Öyle ise ey heyet, yanımdan çıkıp gidin. Ben, Ubeydullah'ı valiliğinizden azlettim. Beğeneceğiniz bir vali arayın. Günlerce bekleldiler. Emevilerin eşrafından herbirine ayrı ayrı gidip vali olmasını istediler. Ancak hiç kimse valiliği kabul etmedi. Sonra Muaviye, onları toplayıp: "Kimi seçtiniz?" diye sordu. Onlar da anlaşmazlığa düştüler, Ahnef yine susuyordu. Muaviye ona şöyle sordu:
- Neyin var, niçin konuşmuyorsun?
- Ey mü'minlerin emiri, eğer kendi aşiretinden başka birini vali tayin edeceksen, görüş senindir, sen bilirsin.
- Öyle ise Ubeydullah'ı yine size vali olarak atadım."
İbn Cerir'in rivayetine göre Ahnef, Muaviye'ye şöyle demişti:
- Ey mü'minlerin emiri! Eğer kendi aşiretinden birini bize vali tayin edeceksen o zaman biz, Ubeydullah b. Ziyad'a başka birini denk tutmayız. Ubeydullah'tan iyisi yoktur. Eğer aşiretin dışında başka birini vali tayin edeceksen o zaman bekle de biz kararımızı verelim.
- Öyle ise Ubeydullah'ı yine size vali olarak atadım." Bundan sonra Muaviye, Ahnefi Ubeydullah'a tavsiye etti. Ona iyi davranmasını söyledi. Ahnef hakkındaki düşüncesini ve ondan uzak duruşunu beğenmedi. Bundan sonra Ahnef, Ubeydullah'm has adamı oldu. Fitne koptuğu zaman Ubeydullah'a, Ahnef b. Kays'tan başka vefa gösteren biri görülmedi. Doğrusunu Allah bilir. [17]

Yezid B. Rebia İle Zîyad'ın Oğulları Ubeydullah Ve Abbad Arasında Geçen Kıssa

îbn Cerir'in, Ebu Ubeyde Mamer b. Müsenna ile diğerlerinden naklettiğine göre Yezid b. Rebia şairdi. Sicistan'da Abbad b. Ziyad'la beraber bulunuyordu. Ancak Türklerle savaştığı için onunla ilgilenmedi. O esnada halkın hayvan yemi azalmış, sıkıntı baş göstermişti. Bunun üzerine Yezid b. Rebia b. Müferiğ, bir şiir söyleyerek Abbad b. Ziyad'ı yerdi:
"Keşke şu sakallar ot olsaydı da onu, Müslümanların atlarına yem olarak yedirseydik."
Abbad b. Ziyad'm, hayli uzun bir sakalı vardı. Bunun için orada bulunanlar Abbad b. Ziyad'a, Yezid b. Rebia'nın söylediği bu şiirle kendisini kasdettiğini söylemişlerdir. Abbad b. Ziyad, onu yakalamak isteyince kaçmış ve onu bir kaside ile hicvetmişti. Onun hakkında söylediği şiirin bir kısmı şöyleydi:
"Harb'm oğlu Muaviye estiğinde sen kendi yandaşlarına haber ver, dağılanlar.
Annenin Ebu Süfyanla yatmadığım isbatlamak için şahitler bul.
O annen ki, örtüsünü başından sıyırıp atmıştı.
Ancak bu iş son derece karışıktı.
Ve bunun sonucunda korku ve endişeler vardı.
Muaviye b. Harb'e şunu bildirin:
Yemen'den gönderilmiş bir mektup vardır.
"Senin baban yoktur." diye söylense mi kızarsın?
Yoksa baban zina eden bir adamdır, dense mi razı olursun?
Haberin olsun ki senin Ziyad'a olan akrabalığın, filin merkebin oğluyla olan akrabalığı gibidir."
Abbad b. Ziyad, bu durumu bir mektupla kardeşi Ubeydullah'a bildirdi. Ubeydullah, bu beyitleri alarak Muaviye'nin yanına gitti, beyitleri ona okudu. Yezid b. Rebia b. Müferiğ'i öldürmek için ondan izin istedi, ancak Muaviye: "Onu öldürme, onu cezalandır, işi öldürmeye kadar götürme." dedi. Ubeydullah, Basra'ya döndüğünde Yezid'i huzura çağırttı. Ancak Yezid, Ubeydullah b. Ziyad'm kayınpederi Münzir b. Carud'a sığınmıştı. Münzir'in kızı Bahriye, Ubeydullah'm zevcesiydi. Münzir Yezid'i himayesine alıp evinde barındırmıştı ve Ubeydullah'a gidip selam vermişti. Ancak Ubeydullah, arkadan muhafızlarını Münzir'in evine göndermiş, Yezid'i yakalatıp huzuruna getirmişti. Bu manzarayı gören Münzir: "Onu himayeme aldım." deyince, Ubeydullah şöyle dedi:
"Yezid seni ve babanı övüyor, sen bu durumu beğeniyorsun ama beni ve babamı yeriyor, sonra da onu bana karşı himayene alıyorsun." Böyle dedikten sonra Ubeydullah, emir verdi, Yezid'e müshil içirtti. Onu semerli bir eşeğe bindirerek altına pisler vaziyette çarşıda dolaştırdı. Altına pisliyordu, halk onu seyrediyordu. Bundan sonra Ubeydullah, emir verdi, onu Sicistan'a kardeşi Abbad'm yanma sürgün etti. Yezid b. Rebia b. Müferriğ, bu sebeple Ubeydullah b. Ziyad'a şöyle dedi:
"Senin bana yaptığını su yıkar, temizler. Ama benim yaptığım kemiklere işler ve oradan hiçbir zaman silinmez."
Ubeydullah, Yezid b. Rebia b. Müferriğ'in Sicistan'a sürgün edilmesini emrettiği zaman Yemenliler, bu hususta Muaviye ile konuştular. Ubeydullah'm, Yenid'i kardeşi Abbad'm yanma göndererek onu öldürtmek istediğini anlattılar. Bunun üzerine Muaviye, Yezid b. Rebia b. Mü-ferriğ'e haber gönderek huzuruna çağırttı. Yezid, onun huzuruna varınca ağlamaya ve Ubeydullah b. Ziyad'm kendisine yaptıklarını şikayet etmeye başladı. Muaviye de ona şöyle dedi: "Sen onu hicvettin. Sen şöyle ve şöyle diyen adam değil misin?" Yezid de böyle birşey demediğini söyleyip inkar etti. Bu sözleri söyleyenin, Mervan'm kardeşi Abdurrah-man b. Hakem olduğunu iddia etti ve: "Onlar, bu sözleri bana isnad etinek istediler." dedi. Muaviye de Abdurrahman b. Hakem'e kızdı ve Ubeydullah b. Ziyad affedinceye kadar maaşını kesmeye karar verdi. Yezid b.

Rebia b. Müferriğ de yolda gelirken bineğine hitaben söylemiş olduğu şu şiiri Muaviye'nin huzurunda okudu:
"Çüş! Abbad artık sana hükmedemez, sen kurtuldun ve serbest olarak yolunda gidiyorsun.
Ömrüme yemin olsun ki, Muaviye gibi bir önder seni çukura düşmekten kurtardı. O, halkın sağlam ipidir.
Bana bahşettiği güzel nimetlerden dolayı şükredeceğim.
Benim gibi biri de nimet sahiplerine karşı teşekkür etmeye layıktır."
Muaviye, Yezid'e şöyle dedi:
- Her ne kadar bizi hicvettinse de biz sana eziyet dokunduracak değiliz, bunun için sana ilişmeyeceğiz.
- Ey mü'minlerin emiri, beni kullandılar, bir Müslümanın bir Müs-lümana suçsuz yere yapmayacağı şeyleri bana yaptılar.
- Sen şöyle ve şöyle diyen adam değil misin? Ama suçunu bağışladık. Bize iyi muamelede bulunsaydm, bu durumlarla karşılaşmazdın. Şimdi sen hitap edeceğin adamlara .dikkat et. Herkes hicve tahammül edemez. Muamele edeceğin kimseye güzellikle muamele et. Nereye gitmek istiyorsan söyle, seni oraya gönderelim.
Yezid de Musul'u tercih etti. Muaviye, onu Musul'a gönderdi. Daha sonra Basra'ya gidip ikamet etmek için Ubeydullah'tan izin istedi. Ubeydullah da ona bu izni verdi. Bundan sonra Abdurrahman, Ubey-dullah'm yanına gidip gönlünü aldı. Ubeydullah onu affetti. Abdurrahman da şu şiiri ona okudu:
"Sen Harb'm oğullarına katılmış birisin,
Bana iki kızımdan bile daha çok sevimlisin,
Ben seni yalnızca kardeş, amca ve amcaoğlu olarak görüyorum.
Ancak sen beni nasıl görüyorsun?"
Ubeydullah da ona: "Vallahi ben seni kötü bir şair olarak görüyorum." demiş, sonra onu affetmiş ve kestiği maaşını yeniden ödemeye başlamıştı.
Ebu Maşer ile Vakidî dediler ki: Bu senede (hicretin ellidokuzuncu senesinde) Osman b. Muhammed b. Ebi Süfyan insanlara hacc ettirdi. Bu senede Medine valisi, Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'dı. Küfe valisi Nu-man b. Beşir'di. Kûfe'nin kadısı Şureyh'ti. Basra valisi Ubeydullah b. Ziyad idi. Sicistan valisi Abbad b. Ziyad'dı. Kirman valisi Şerik b. Aver el-Harisi idi- Daha önce oranın valisi Ubeydullah b. Ziyad idi. [18]

Bu Sene Vefat Eden Bazı Şahsiyetler

Ibn Cevzî dedi ki: Bu senede Üsame b. Zeyd vefat etti. Sahih kavle göre -önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi- Üsame, hicretin elli sekizinci senesinde vefat etmiştir. [19]

Şairhatie

Asıl adı Cervel b. Malik b. Cervel b. Malik b. Cüveyye b. Mahzum b. Malik b. Katia b. İsa b. Melike'dir. Kısa boylu olduğu için kendisine Ha-tie denilmiştir, şairdir. Cahiliye döneminde yaşamış ve Hz. Ebu Bekir'in zamanında Müslüman olmuştur. Çok hicvederdi, öyleki babasını, annesini, dayısını, amcasını, kendini ve karışım hicvetmiştir. Anasını hicveden bir şiirinde şöyle demiştir:
"Uzak dur, benden uzak bir yerde otur. Allah âlemleri senden kurtarsın ve rahata kavuştursun.
Sen kalbur musun, sana bir sır verdiğimde onu hemen elersin.
Konuşan kimseler için bir ocak mısın?
Ey acuze, Allah sana kötülük versin, oğullarından da sana işkence ulaştırsın."
Babasını, amcasını ve dayısını hicveden bir şiirinde de şöyle demiştir:
"Allah, seni kahretsin ve lanetlesin, sana hakkıyla lanet etsin ey baba, ey amca ve dayı. Allah sizi de kahretsin.
Sen rüsvaylıklar yanında ne iyi bir ihtiyarsın, Sen yücelikler yanında da ne kötü bir ihtiyarsın."
Kendini yeren bir şiirinde de şöyle demiştir:
"Bugün dudaklarım kötü söz söylememe müsaade etmedi. Kötü sözleri kime söyleyeceğimi bilmiyorum.
Kendimde Öyle bir surat görüyorum ki, Allah onun yaratılışım çirkinle ştirmiştir.
Bu ne çirkin bir surattır. Bu suratı taşıyan adam da-ne çirkindir."
Halk onu mü'minlerin emiri Hattaboğlu Ömer'e şikayet etti. Müminlerin emiri, onu huzuruna çağırtıp hapsetti. Bu hapsin sebebi de şuydu: Zibrikan b. Bedir onu kendisini hicvettiği gerekçesiyle- Hz. Ömer'e şikayet etmişti. Zibrikan'ı şu şiiri ile hicv etmişti:
tyi ahlakı aramayı bırak, bunun için yola koyulma ve arama. Otur oturduğun yerde! Sen, sadece yiyen ve giyen bir kimsesin."
Hz. Ömer de Zibrikan'a şöyle demişti: "Seni hicvettiğini sanmıyorum, sen yiyen ve giyen bir kimse olmak istemez misin?" Zibrikan da: "Ey mü'minlerin emiri, bundan daha sert bir hiciv olamaz." demişti. Bunun üzerine Hz. Ömer, Hassan b. Sabit'e haber gönderip, yanına çağırmış ve bu şiirin manasını ona sormuş. Hassan da şöyle demişti: "Ey mü'minlerin emiri! Hatie bu şiiri ile Zibrikan'ı hicv etmemiş, ancak onun yemekten başka birşey düşünmediğini, göbekli bir kimse olduğunu söylemek

istemiştir." Bunun üzerine Hz. Ömer, şair Hatie'yi hapsetti ve ona: "Ey habis! Müslümanların ırzına dil uzatmana engel olacağım!" dedi. Sonra Amr b. As araya girerek Hz. Ömer'den onu affetmesini istedi. Hz. Ömer de artık kimseyi hicv etmemesi için ondan söz aldı. Tev-be etmesini istedi ve tevbe ettirip onu salıverdi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Ömer, onun dilini kesmek istemiş, ancak araya bazı şefaatçiler girmiş, nihayet Hz. Ömer'in serbest bırakmasını sağlamışlardı.
Zübeyr b. Bekkar, Zeyd'in babası Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ömer, Şair Hatie'nin hapisten çıkarılmasın emretti. Çünkü onun için Amr b. As şefaatçi olmuştu. Başkaları da araya girmişlerdi. Hatie hapisten çıkarıldı, ben de orada hazır bulunuyordum. Hapisten çıkarken Hatie şu şiiri okumaya başladı:
"Zi Merah'ta ince tüylü küçük çocuklar için ne dersin, ey Ömer orada ne su vardır, ne de ağaç.
Karanlık dipsiz bir çukurda onlar için azık kazanmak amacıyla kendilerini terk edip gelmişim.
Merhamet et, insanların Rabbı seni doğru yola iletsin ey Ömer.
Sen o imamsın ki, kendi peygamberinden sonra gelmişsin, insanlar yasakların kilidini sana vermiştir.
O çocuklar sana geldiklerinde seni tercih etmezler ama, onların canları için senin nefsinde infial meydana gelir. Kumlukta meskenleri olan, vadileri arasında kaderin perdesi altında yaşayan küçücük çocuklara lütfet.
Canım sana feda olsun. Benimle onlar arasında vadinin genişliği vardır, öyle bir vadi ki ondan haber alınamaz"
Hatie: "Zi Merah'taki yavrular için ne dersin ey Ömer?" derken Hz. Ömer ağlamış, Amr b. As ta şöyle demişti: "Gök kubbe Hatie'yi terk ettiİn için ağlayan adamdan (Ömer'den) daha adaletli birini altında bulundurmamış, yerküre de, üzerinde taşımamıştır."
Anlatıldığına göre Hz. Ömer, insanları artık hicv etmemesi için Hatie'nin dilini kesmek üzere onu bir kürsünün üzerine oturtup bıçağı getirtmişti. İnsanlar da: "Ey mü'minlerin emiri; Hatie, artık kimseyi hicv etmeyecektir." demiştiler ve ona: "Artık kimseyi hicv etmeyeceğim de.M diye işaret etmişlerdi. Hz. Ömer de: "Ancak böyle yaparsan kurtulursun." demiş, arkasını döndüğünde Hz. Ömer ona: "Ey Hatie, hicivden vazgeç." demiş, o da vaz geçmişti. Hz. Ömer de ona şöyle demişti: "Ey Hatie seni Kureyş'ten bir gencin yanında görüyor gibi oluyorum. Sana bir yastık katlamış, bir yastığı da sermiştir, sen bize bir şarkı oku ey Hatie" Hz. Ömer böyle deyince, Hatie de insanların ırzlarına dokunan bir şarkı okumaya başlamıştı.
Ben, daha sonra Hatie'yi Hz. Ömer'in oğlu Ubeydullah'm yanında gördüm. Ona bir yastık katlamış, başka bir yastığı da sermişti. Ubey-dullah, ona: "Ey Hatie, bize şarkı oku." deyince o da bir şarkı okumaya başladı. Ben kendisine dedim ki: "Ey Hatie! Hz. Ömer'in sana şöyle ve şöyle dediği günü hatırlıyor musun?" Ben böyle deyince Hatie ürktü ve şöyle dedi: "Allah Ömer'e rahmet etsin, eğer o hayatta olsaydı böyle yapamazdık." Bundan sonra Ubeydullah'a dönüp şöyle dedim: "Babanın şuna şöyle dediğini işittim, babanın sözünü ettiği o Kureyşli genç de sensin."
Zübeyr, Dahhak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ömer, Ha-tie'ye şöyle dedi:
- Şiir söylemeyi bırak.
- Bırakamam.
- Niçin?
- Şiir okumakla çoluk çocuğumun nafakasını temin ediyorum. Ayrıca dilimin arzusunu da tatmin ediyorum.
- Öyle ise övmeyi ve yermeyi bırak.
- Övme ve yerme nasıldır ey mü'minlerin emiri?
- Falan oğulları falan oğullarından daha üstündür, demendir. Sen sadece öv, ama aşırı gitme.
- Ey mü'minlerin emiri, sen benden daha şairsin." Hatie'nin meşhur ve güzel övgülerinden biri de şudur:
"Onları az kınayın, babanızın babası yok olsun, ya da onların kapattığı yeri kapatın.
Onlar benim kavmimdir, eğer bina ederlerse güzel bina ederler. Söz verirlerse sözlerini yerine getirirler, akidlerine sağlamca bağlı kalırlar.
Nimet onlarda olursa karşılığını verirler.
Kendileri nimet verirlerse onu bulandırırlar ve gayret göstermezler."
Anlatıldığına göre şair Hatie, can çekişirken kendisine: "Vasiyetini yap" dediler. "Size vasiyetimi şiirle yapacağım." dedi, bir şiir okudu:
"Şiir zordur, merdiveni uzundur.
Onu bilmeyen kimse merdivenine çıktığı zaman,
Ayakları kayıp aşağıya düşer,
Hakkını veremeyen kimse şiir okuyamaz.
"Onu Arapça okumak isterse de Acemce okur, düzgün okumak ister ancak ifadeyi bozar."
"el-Muntazam" adlı eserde Ebu'l-Ferec İbn Cevzî dedi ki: Şair Hatie, hicretin elli dokuzuncu senesinde vefat etmiştir Abdullah b. Amir b. Küreyz de bu senede vefat etmiştir. [20]

Abdullah B. Malik B. Kaşeb

Bu zatın asıl adı, Cündeb b. Nadle b. Abdullah b. Rafi el-Ezdf dir. Künyesi, Ebu Muhammed'dir. Abdülmuttalib oğullarının

müttefikidir. İbn Bahine diye bilinir. Annesinin adı, Bahine Binti Eret'tir. Eret'in adı da Haris b. Muttalib b. Abdumenaf tır
Abdullah b. Malik, İslâmiyet'in ilk zamanlarında Müslüman oldu. Rasûlullah'ın sahabeleri arasına katıldı. Çokça ibadet eden
namaz kılan, oruç tutan bir kimseydi. Hemen hemen zamanının tamamını oruçlu geçirirdi. İbn Sa'd dedi ki: Abdullah b. Malik
Medine'ye otuz millik mesafede Batnu Rim'de ikamet ederdi. Mervan'm ikinci valiliği zamanında vefat etti. Mervan'm ikinc
valiliği, hicretin kırk beşinci senesi ile elli sekizinci senesi arasında olmuştu. Tuhaftır ki İbn Cevzî, Muhammed b. Sa'd'm bu
hususiaki sözlerini naklediyor. Orada Abdullah b. Malik'in hicri elli dokuzuncu senede vefat ettiğini söylüyor. Doğrusunu
Allah bilir. [21]

Kays B. Sa'd B. Ubade El-Hazrecî

Babası gibi kadri yüce bir sahabedir. Buharı ve Müslim'in sahihlerinde onun tarafından rivayet edilen bir hadis vardır ki bu
hadis de, cenazeyi görünce onun hatırına ayağa kalkmayı emretmektedir. Yine bu zatın "Müsned"de aşura orucu ile ilgili bir
hadisi ve Rasûlullah (s.a.v.)'m onların evlerinde yıkandığına dair bir hadisi ve diğer hadisleri vardır. Bu zat, on sene süreyle
Rasûlullah (s.a.v.)'a hizmet etmiştir. Sa-hih-i Buharf de Enes b. Sabit'in şöyle dediği sabittir: " Rasûlullah (s.a.v.)'m nezdinde
Kays b. Sa'd, valinin muhafız komutanı gibi idi."
Kays b. Sa'd, bazı gazalarda Rasûlullah (s.a.v.)'ın sancağını taşımıştır. Rasûlullah (s.a.v.), onu zekat toplamakla
görevlendirmiştir.
Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Ubeyde b. Cerrah'ı Muhacir ve Ensâr'dan 300 kişinin başında seriye komutanı olarak yola
çıkardığında bu seriye-deki askerlere şiddetli bir yorgunluk çökmüş, hepsi bitkin düşüp acıkmışlar, Kays b. Sad da onlara
dokuz deve kesip yedirmişti. Nihayet gidip deniz kıyısında büyük bir balık bulmuşlar, onun etini yemişler ve kıyıda bir ay
ikamet edip o balığın eti ile beslenmişler, hatta şişmanlamışlardı.
Kays b. Sa'd, lider, efendi, sözüne itaat edilen, âlicenâb, Övgüye layık ve cesaretli bir kimseydi. Hz. Ali, onu Mısır valiliğine
atadı. Dehası, taktik ve siyaseti ile Muaviye ve Amr b. As'a karşı direniyordu. Muavi-ye onunla uğraşmaya devam etti, nihayet
Hz. Ali, onu Mısır valiliğinden azletti. Yerine Hz. Ebu Bekir'in oğlu Muhammed'i atadı. Ancak Muaviye, Muhammed'i hafife
aldı, horlayıp küçümsedi, onunla uğraşmaya devam etti. Nihayet -önceki kısımlarda da anlattığımız gibi- Mısır'ı onun elinden
aldı.
Kays b. Sa'd, Hz. Ali'nin yanında kaidu Onunla birlikte Siffin ve Nehrevan savaşlarına katıldı. Hz. Ali'nin şehadetine kada
yanından ayrılmadı. Hz. Ali şehid edilince, Medine'ye gitti. Yönetim, Muaviye'nin eline geçince arkadaşları gibi o da be/at
etmek için Muaviye'nin yanına
gitti.
Abdürrezzak, İbn Uyeyne'nin bu konuda şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kays b. Sa'd, Muaviye'nin yanma geldi. Muaviye, ona
şöyle dedi:
- Ey Kays! Diğerleri ile birlikte sende mi bana karşı beratı engelliyordun? Ama Allah'a yemin ederim ki, ben isterdim ki bugün
benim huzuruma tırnaklarımdan biri senin vücuduna geçmiş ve sana işkence verir bir vaziyette huzuruma geleydin.
- Allah'a yemin ederim ki, ben de bu makama gelmek ve sana emirlik selamını vermek istemiyordum.
- Niçin? Sen Yahudi âlimlerinden bir âlimden başka biri değilsin.
- Ey Muaviye! Sen de cahiliye putlarından bir putsun. İstemeyerek İslâm'a girdin ve gönüllü olarak ta İslâm'dan çıktın.
- Allah'ım affet. Ey Kays, sen de bey'at için elini uzat.
- İstersen daha da söylerim, sen de daha fazla konuş."
Musa b. Ukbe dedi ki: 'Yaşlı kadının biri, Kays b. Sa'd'a şöyle dedi:
- Ey Kays! Evimdeki farelerin açlığım sana şikayet ediyorum.
- Bu ne güzel bir kinayedir! Şu kadının evini ekmek, et, yağ ve hurma ile doldurun."
Rivayete göre Kays b. Sa'd'm büyük bir yemek kabı vardı. Gittiği her yere kendisiyle birlikte o kab da dolu olarak götürülür ve
ünleyicisi Şöyle bir duyuruda bulunurdu: "Et ve tiride gelin." Kays'tan önce babası ve dedesi de böyle yaparlarmış.
Urve b. Zübeyr dedi ki: Kays b. Sa'd, 90 000 dirheme bir arazisini Muaviye'ye sattı. Medine'ye geldi. Ünleyicisi şöyle bi
duyuruda bulundu: "Borç para isteyen varsa buraya gelsin!" Kays, bu 90 000 dirhemin 50 000 başkalarına ödünç olarak verdi.
Kalan kısmı da öylece sadaka olarak dağıttı. Bundan sonra da hastalandı. Ziyaretine çok az kimse geldi. Karısı ve Hz. Ebu
Bekir'in kız kardeşi Karibe Binti Ebi Atika: "Şu hastalığımda çok az kimsenin ziyaretime geldiğim görüyorum, belki de
insanlardan alacağım olduğu için yanıma gelmek istemiyorlar," dedi ve borçlularına alacağını bağışladığına dair birer pusula
gönderdi. Onlardaki malını onlara bağışladı ve ünleyicisine şöyle bir duyuru yapmasam emretti:
"Kays b. Sa'd'a borçlu olan kimselerin borçları kendilerine helal edilmiştir." Bu duyurunun yapılmasından sonra akşama
varmadan gelen ziyaretçilerin çokluğundan Kays'm evinin kapısının eşiği kırıldı. Kays şöyle derdi: "Allah'ım, bana mal, hayır
ve hasenat nasib et, doğrusu hayır ve hasenat ancak mal ile olur."
Süfyan-ı Sevrî dedi ki: "Adamın biri, Kays b. Sad'dan 30 000 dirhem borç aldı. Bir süre sonra borcunu ödemeye geldiğinde
Kays, ona şöyle dedi: Biz bir kimseye birşey verdiğimizde verdiğimiz malı geri alan bir kavim değiliz."

Heysem b. Adiy dedi ki: "Ka'be'nin yanında üç kişi, zamanlarındaki en cömert adamın kim olduğu hususunda tartıştılar ve anlaşmazlığa düştüler. Bunlardan biri: "Zamanımızın en cömerdi, Abdullah b. Cafer'dir." dedi. Diğeri: "Kays b. Sa'd'dır." dedi. Üçüncüsü de: "Arabe (İra-be?) el-Evsf dir" dedi. Tartıştılar, sesleri ve gürültüleri Ka'be'nin her ta-ranndan duyulur oldu. Adamın biri, onlara şöyle dedi: "Sizden herbiri-niz, cömert olduğunu iddia ettiği adamın yanma gitsin, kendisine yapacağı bağışlara baksın ve sonra da kesin olarak hükmünü versin." Zamanlarında en cömert adamın Abdullah b. Cafer olduğunu söyleyen adam, Abdullah b. Cafer'in yanma gitti. Abdullah b. Cafer'in, tarlasına gitmek üzere ayağını bineğinin üzengisine koymuş ve harekete hazır vaziyette olduğunu gördü. Abdullah'a: "Ey Rasûlullah'ın amcası oğlu! Ben yolda kalmış bir kimseyim, bana yardım et." dedi. Abdullah da ayağını üzengiden çıkardı ve: "Ey adam, benim yerime sen gel, ayağını şu üzengiye koy, bineğime bin ve şu bineğim, yükü ile birlikte senin olsun. Heybedeki malda senindir, yalnız şu kılıç hakkında seni aldatmasınlar. Bu, Hz. Ali'nin kılıçlarmdandır." dedi.

Adam, arkadaşlarının yanma Abdullah'ın devesi ile döndü, muazzam bir deveydi. Heybeyi açıp baktıklarında içinde 4000 dinar ve ipek şalvar gördüler. Hz. Ali'nin kılıcına da çok kıymet biçtiler.

Zamanlarındaki en cömert adamın Kays b. Sa'd olduğunu söyleyen adam, kalkıp Kays'ın yanına gitti. Kays'm cariyesi gelen adama: "İhtiyacın nedir?" diye sorunca gelen adam: "Ben yolda kalmış bir kimseyim." diye cevap verdi. Cariye de: "Öyleyse senin ihtiyacını karşılamak için Kays'ı uyandırmaya gerek yok. Çünkü ihtiyacını karşılamak kolaydır. Al şu kese senin olsun, içinde 700 dinar var. Bu gün Kays'm evinde bundan başka mal ve para yok. Havuz başında develerimizin bulunduğu yere git, adamımızı gör, bir deve ve bir de köle al. Doğruca yoluna devam edip git." dedi. Kays, uykudan uyanınca cariye gelen adama yaptığı yardımı anlattı. Kays ta yaptığından ötürü teşekkür ederek cariyeyi azad etti ve: "Keşke beni uyandırsaydın da o adama ömrünün sonuna kadar yetecek mal verseydim. Ona verdiğin mal, ihtiyacım belki de tam olarak karşılamayabilir." dedi.

Arabe el-Evsî'nin cömert olduğunu iddia eden adam, Arabe'nin yanma gitti, onun iki kölesinin omuzlarına dayanarak namaz kılmak için evden çıkmakta olduğunu gördü. Arabe'nin gözleri görmüyordu, âmâ idi, yanına giden adam ona şöyle dedi:

- Ey Arabe!
- Evet, söyle bakalım.
- Yolcuyum, yolda kalmışım.

Arabe, elini iki köleden çekti. Sağ elini sol eline vurarak "Oh, oh, Allah'a yemin ederim ki, her sabaha vardığımda ve her akşama vardığımda malımdan alakamı keserim. Şimdi sen şu iki köleyi al, senin olsunlar." dedi. Adam da: "Hayır, ben bunu yapmam." deyince Arabe: "Eğer bunları almazsan ikisini azad ederim, şimdi ikisi de hür olurlar. Dilersen sen al, azad et, dilersen köle olarak alıp çalıştır." dedi ve el yardımı ile duvarı aramaya başladı. Adam da köleleri alıp arkadaşlarının yanına döndü.

Bu hadise üzerine insanlar, Abdullah b. Cafer'in bol miktarda mal vererek cömertlik yaptığını söylediler ve bunun ondan beklenmeyen birşey olmadığını ifade ettiler. Yalnız verdiği mal arasında en kıymetli şeyin Hz. Ali'nin kılıcı olduğunu söylediler. Kays da cömert kimselerdendi, kendi bilgisi dışında cariyesi onun malını vermiş, ne kadar bağışta bulunacağına cariyesi hükmetmişti. Kendisi de uyandığında cariyesinin yaptığı bağışı güzel bulmuş ve bu iyi davranışından Ötürü onu azad etmişti. İnsanlar bu üç kişiden en cömert şahsın Arabe el-Evsî olduğuna karar verdiler. Çünkü o bu hadisede bütün malvarlığını bağışlamıştı. Bu da: "Az veren candan, çok veren maldan" atasözünün bir ifadesiydi."

Süfyan-ı Sevrî, Amr b. Ebi Salih'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Sa'd b. Ubade, malını çocuklarına paylaştırdı. Kendisi çıkıp Şam'a gitti ve orada vefat etti. Vefatından sonra da bir çocuğu doğdu. Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer, Sa'd'ın oğlu Kays'a gidip şöyle dediler: "Baban malını siz-tere paylaştırdı ama şu çocuğun ana karnında olduğunu bilmiyordu. Siz bu^çocuğa da bir pay verin" Kays da şöyle karşılık verdi: "Ben, babam Sa'd'ın yaptığı taksimat oranım değiştirecek değilim, ama payımı şu çocuğa veriyorum."

îbn Ebi Hayseme, Mabed b. Halid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kays b. Sa'd, sürekli olarak işaret parmağını şöylece kaldırır (yani dua eder)di."

Hişam b. Ammar, Kays b. Sa'd'm şöyle dediğini rivayet etmiştir;

Rasûlullah (s.a.v.)'m: "Hile ve desise ateştedir." dediğini duymuş olmasaydım, ben bu ümmetin en hilekarı ve en desisecisi olurdum."

Zührî dedi ki: "Fitne alevlendiği zaman Arapların dahileri şu beş kişidir: Muaviye, Amr b. As, Muğire b. Şube, Kays b. Sa'd ve Abdullah b. Büdeyl.

Kays b. Sa'd ile Abdullah b. Büdeyl, Hz. Ali ile beraber idiler. Muğire, Taif te uzlete çekilmişti. Hakem olayından sonra Muaviye tarafina geçti."

Önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi Muhammed b. Ebi Hüzeyfe Mısır'da ayaklanıp yönetimi ele geçirdi. Vali Abdullah b Sa'd b. Ebi Serh'i oradan çıkarıp kovdu. Abdullah, Hz. Osman'ın, Amr b. As'tan sonra Mısır'a tayin ettiği vali idi. Hz. Ali de Abdullah'ı bir süre Mısır valiliğinde bırakmış, sonra onu azlederek yerine Kays b. Sa'd'ı atamıştı. Kays b. Sa'd, vali olarak Mısır'a girince güzel bir yönetim tarzı sergiledi, disiplini sağladı. Bu da hicretin otuz altıncı senesinde olmuştu. Ancak Muaviye ile Amr b. As bu durumdan rahatsız oldular. Kendisine mektup yazarak Ali'ye karşı kendilerinin yanında yer almasını istediler. Ancak Kays, onların bu isteğine uymadı, zahirde onlarla iyi geçindiğini insanlara gösterdi ama, aslında o Hz. Ali ile beraberdi. Ancak Hz. Ali, bu durumdan haberdar olunca Kays'ı valilikten azletti. Mısır'a Ester en-Nehaf yi vali olarak

gönderdi. Ancak Ester de Mısır'a varmadan Rem-le'de öldürüldü. Bunun üzerine Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir'in oğlu Muham-med'
Mısır'a vali olarak atadı. Muhammed, Muaviye ve Amr'a göre kolay bir lokma idi, bunlar uğraştılar, nihayet Mısır diyarını
Muham-, med'in elinden aldılar. Muhammed öldürüldü ve eşek leşleri arasında yakıldı. Sonra Kays Medine'ye gitti, oradan da
Irak'ta bulunan Hz. Ali'nin yanma gitti, onunla birlikte omuz omuza savaştı. Nihayet Hz. Ali öldürülünce Kays, Hasan'la
beraber oldu. Kays, Hasan ordusunun Öncü kuvvetlerinin komutanı oldu. Hasan, Muaviye'ye be^at edince bu Kays'm ağrına
gitti. Bundan hoşlanmadı. Muaviye'ye itaata yanaşmadı. Sonra kalkıp Medine'ye göçtü, daha sonra Ensâr'dan bir heyetle Mu
aviye'nin yanma geldi, aralarında geçen ağır sözlerden ve azarlamalardan sonra Muaviye'ye bey'at etti. Bundan sonra Muaviye,
ona ikramda bulundu, onu ön saflara geçirdi. Yanında itibar gösterdi. Kays, heyetlerle birlikte Muaviye'nin yanında iken
Bizans hükümdarından Muaviye'ye bir mektup geldi. Mektupta Muaviye'ye: "Araplar arasında en uzun boylu adamın
pantolonunu bana gönder." diye yazıyordu. Muaviye de Kays'a: "Herhalde senin pantolonunu göndermemiz gerekecek." dedi.
Kays, gerçekten çok uzun boylu idi, en uzun boylu adamın başı dahi onun göğsüne ulaşmıyordu. Kalkıp meclisin bir kenarına
çekildi, sonra pantolonunu çıkarıp Muaviye'nin önüne attı. Muaviye de ona "Evine gidip sonra bu pantolonunu bize
gönderseydin olmaz mıydı?" deyince, Kays ona karşı şu şiiri okudu:
"Böyle yapmakla insanların, bu pantolonun Kays'm pantolonu olduğunu bilmelerini heyet huzurunda tesbit etmek istedim.'
Ki insanlar ve Semud kabilesi; Kays kayboldu ve bu, gübre yiyenin pantolonudur, demesinler.
Ben, Yemen kabile sindenim, liderim, zaten insanların bir kısmı lider, bir kısmı da tebaadır.
Benim gibilerle onlara karşı tuzak kur, benim gibi kimseler onlara karşı çok sert ve şiddetlidir.
İnsanlar arasında benim boyum çok uzundur.
Benim soyum, babam ve atam, insanlar arasında beni üstün kıldı.
Şerefim beni onlara karşı yüceltti. Ben diğer adamlara karşı çok yükseğim, uzun boyluyum."
Kays'm pantolonunu eline alan Muaviye, meclisinde bulunan en uzun boylu adama bu pantolonu alıp ucunu burnuna tutarak yere
sarkıtmasını emretti. Adam alıp pantolonu burnunun ucuna tuttu, yere sarkıtınca pantolonun ucu yere değdi.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye'ye Bizans hükümdarı ordusundan iki adam gönderdi. Adamlardan birinin
Bizanslıların en kuvvetlisi, diğerininde en uzun boylusu olduğunu iddia ediyordu. Bunları gönderirken Muaviye'ye şu haberi de
göndermişti: "Milletine bak, milletin arasında bunlardan daha güçlü ve daha uzun boylu bir kimse var m\? Eğer halkın arasında
bunludan daha güçlü ve daha uzun boylu biri varsa, sana şu kadar ve şu kadar esir, şu kadar ve şu kadar da armağan
göndereceğim. Eğer halkın arasında bunlardan daha güçlü ve daha uzun boylu kimse yoksa, üç yıl süreyle benimle barış
antlaşması yap."
Bizans hükümdarının gönderdiği o iki kişi, Muaviye'nin yanına geldiklerinde o, etrafındaki adamlara şöyle sordu:
- Şu Bizanslı adam kadar kuvvetli bir kimse var mı? Yanında bulunanlar şu cevabı verdiler:
- Bunun kadar güçlü olan, ya Muhammed b. Hanefiye'dir, ya da Abdullah b. Zübeyr'dir.
Hz. Ali'nin oğlu Muhammed b. Hanefîye getirildi, halk toplandığı zaman Muaviye, yanma gelen Muhammed b. Hanefiye'ye
şöyle dedi:
- Seni buraya niçin getirttiğimi biliyor musun?
- Hayır.
Muaviye, yanına gelen Bizanslı adamın durumunu ve son derece güçlü olduğunu ona anlattı, o da gelen Bizanslı adama dönüp
şöyle dedi:
- İstersen sen yere oturup elini bana uzat ya da ben yere oturayım ve elimi sana uzatayım. Hangimiz yerde oturanı yerinden
kaldırabilirse, onu mağlup etmiş olur, aksi takdirde kendisi mağlup olur. Şimdi söyle bakalım, ben mi yere oturayım, yoksa sen
mi yere oturacaksın?
- Sen otur.
Muhammed b. Hanefîye yere oturdu, elini Bizanslı adama uzattı. Bizanslı olanca gücü ile onu yerinden kaldırmaya veya
kımıldatmaya çabaladı, ama beceremedi. Bu işin çaresini bulamadı ve mağlup oldu. Bizanslının beraberinde gelen diğer
kimseler de arkadaşlarının yenildiğini gördüler, sonra Muhammed b. HanefÎye ayağa kalkıp Bizanslıya sen otur, dedi ve elini
ona uzattı. Bizanslının elini tutar tutmaz onu hemen yerden kaldırdı, hatta havaya kaldırdı, sonra yere bıraktı. Muaviye, bu
manzara karşısında çok sevindi.
Öte yandan Kays b. Sa'd, meclisten kalkıp kenara çekildi. Sonra şalvarını indirip o uzun boylu Bizanslıya verdi, o da şalvarı
giyince uçkuru göğsüne kadar ulaştı. Şalvarın paçaları da yere sürünüyordu. Bunu gören Bizanslı uzun adam yenildiğini itiraf
etti, hükümdarları da Muavi-ye'ye vad ettiği şeyleri (esirleri ve armağanları) gönderdi.
Ensâr, şalvarım halkın huzurunda soyduğu için Kays b. Sa'd'ı kınadığında Sa'd onlara Önceki sayfada nakletmiş olduğumuz şiiri
okuyarak kendini savundu. Bunu Bizanslıları susturmak ve mağlup etmek için yaptığını söyledi.
Kümeydi, Amr b. Dinar'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kays b. Sa'd, iri yarı, ama küçük başlı bir adamdı, çenesinde
seyrek bir sakalı vardı. Büyük bir merkebe bindiği zaman dahi ayakları yerde sürünür-dü."
Vakidî, Halife b. Hayyat ve diğerleri dediler ki: "Kays b. Sa'd, Mua-viye'nin hilafetinin son zamanlarında Medine'de vefa
etmiştir."
Ibn Cevzî, onun bu senede (hicretin elli dokuzuncu senesinde) vefat ettiğini söylemiştir. Biz de onun bu görüşüne katıldık. [22]

Ma'kîl B. Yesar El-Müzenî

Kadri yüce bir sahabedir, Hudeybiye'ye katıldı. Ağacın altında insanlarla bey'atleşirken, ağaç dallarım -yüzüne değmesin diye- Rasûlullah'm başının üzerinden kaldırıp tutuyordu. Bu bey'atten Kur'ân-ı Kerîmde şöyle bahsedilmektedir:
"Ey Muhammed! Allah, inanlardan, ağaç altında sana baş eğerek el verirlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur." (ei-Fetih, ıs.)
Hz. Ömer, onu Basra valiliğine atadı. Basra nehrini kazdı. Bu sebeple o nehire Ma'kil nehri denilmiştir. Onun Basra'da bir ev vardı.
Hasan-ı Basrfnin anlattığına göre ölümle neticelenen hastalığı esnasında Ubeydullah b. Ziyad, Ma'kil b. Yesar'ın ziyaretine gitti. Ma'kil
ona şöyle dedi:
- Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'dan işittiğim bir hadisi sana nakledeceğim, eğer bu can çekişme halinde bulunmasaydım bu hadisi sana nakle tmeyecektim. Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim:
"Cenâb-ı Allah, bir kimseyi bir halkın başına yönetici tayin eder de o yönetici, halkını nasihatla kuşatmazsa Cennet'in kokusunu duymaz. Oysa Cennet'in kokusu yüz senelik yoldan duyulur."
Ma'kil b. Yesar, bu senede, (hicri elli dokuzuncu senede) vefat edenlerdendir. [23]

Ebu Hüreyre

Ebu Hüreyre'nin gerek cahiliye gerekse îslâmî dönemdeki ismi hususunda ihtilaf edilmiştir. Babasının adı hususunda da ihtilaf vardır. Bu hususta çeşitli görüşler ileri sürülmüştür ki, "Tekmil" adlı kitabımızda bu isimlerin çoğunu nakletmiştik. İbn Asakir de bunu tarihinde nakleder. Meşhur rivayete göre Ebu Hüreyre'nin adı, Abdurrahman b. Sahr'dır. Ezd kabilesinden sonra da Devs kabile sindendir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre cahiliye döneminde adı Abdüşems idi. Abdi-nehim, Abdiganem olduğuna dair bazı zayıf kaviller de vardır. Ebul-Es-ved künyesi ile çağrılırdı. Rasûlullah (s.a.v.), ona Abdullah adını taktı. Abdurrahman adını taktığına dair bir rivayet de vardır. Rasûlullah (s.a.v.), ona Ebu Hüreyre künyesini de taktı. Rivayete göre o şöyle demiştir: "Yabani bir kedi gördüm, onun yavrularını yanıma aldım. Babam bana: "Şu kucağındaki nedir?" diye sorunca ben de kedi yavrusu olduğunu söyledim. Bunun üzerine babam bana: "Sen Ebu Hüreyre'sin." yani kedi babasısın, dedi."
Sahih hadiste rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), ona "Ebahirr" demiştir. "Ebu Hüreyre" dediği de sabittir.
Muhammed b. Sa'd, îbn Kelbî ve Taberanî dediler ki: Ebu Hüreyre'nin anasının adı, Meymune binti Safih b. Haris b. Ebi Sa' b. Hibbe b. Sa'd b. Salebe idi. Bu kadın Müslüman oldu ve Müslüman olarak vefat etti.
Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'dan çok güzel sözler ve hadisler nakletmiştir. sahabelerin hafızlarındandı. Hz. Ebu Bekir, Hz Ömer, Ub b. Ka'b, Üsame b. Zeyd, Nadre b. Ebi Nadre, Fadıl b. Abbas, ve mü'minlerin annesi Hz. Aişe'den hadis rivayet etmiştir. İlim ehlinden birçok kimse de ondan hadis rivayet etmişlerdir. "Tekmil" adlı eserimizde bu rivayetleri alfabetik sıraya göre naklettik. Şeyhimiz, "Tenzih" adlı eserinde bunu böyle anlatır.
Buharı dedi ki: 800 veya daha fazla sayıda sahabe ve tabiinden ilim adamı, Ebu Hüreyre'den hadis rivayet etmişlerdir.
Amr b. Ali el-Fellas dedi ki: "Ebu Hüreyre gelip Medine'ye yerleşti ve Hayber senesinde Müslüman oldu."
Vakidî dedi ki: "Ebu Hüreyre'nin Zül-Hüleyfe'de bir evi vardı." Başkalarının anlattıklarına göre Ebu Hüreyre, esmer tenli ve omuzlarının arası geniş bir kimse olup Ön dişleri birbirine bitişik bir kimse idi.
Ebu Davud et-Teyalisî, Ebu Aliya'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Hüreyre, Müslüman olduğunda Rasûlullah (s.a.v.) ona: — Sen kimlerdensin? diye sorunca o, Devs kabilesinden olduğunu söyledi. Rasûlullah (s.a.v.) da elini alnının üzerine koyarak şöyle dedi: "Devs kabilesinde hayırlı bir adam olduğunu sanmıyordum."
Zührî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: " Rasûlullah (s.a.v.yia birlikte Hayber gazvesine katıldım."
Abdürrezzak, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Müslümanlar savaşı tamamladıktan sonra Hayber gününde ben geldim."
Yakub b. Süfyan, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) (Hayber'e gitmek üzere) Medine'den çıktı ve Medine'ye vekil olarak Siba b. Urfuta'yı bıraktı. Ben Medine'ye geldiğimde onlar gitmişlerdi. Sabah namazım Siba'nın arkasında kıldım. Birinci rekatta Meryem sûresini, ikinci rekatta ise Mütaffinn sûresini okudu. Mütaffifm sûresini okuyunca ben kendi kendime dedim ki: Falan adamın babasının vay haline! Ezd diyarında bir adam alış veriş yaparken iki ölçek kullanır. Bunlardan biri tam ölçektir ki, bununla bir mal satın aldığında onu kullanır. Diğeri de eksik ölçektir ki, insanlara mal satarken onu kullanır."
Sahih-i Buharî'de sabit olan bir rivayette anlatıldığına göre sabahında Rasûlullah (s.a.v.)'la buluşacağı gecede Ebu Hüreyre'nin bir kölesi kayıp olmuş, Ebu Hüreyre de bunun üzerine şöyle bir şiir okumuştu:
"Bu gece ne uzun ve meşakkatli bir gecedir.
Sanki bu küfür diyarından dönüp gelen bir gecedir."

Ebu Hüreyre yanma geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.), ona: "İşte kölen budur." demiş, o, kölesini görünce: "Bu, yüce Allah'ın rızası uğruna azad edilmiştir." diye cevap verdi. Müslüman olduktan sonra Rasûlullah
(s a.v.)'m yanında kaldı. Hazar'da ve seferde yanından asla ayrılmadı. Ondan hadis dinlemeye çok tutkun idi. Dini bilgileri ondan öğrenmek için çok çaba harcıyordu. Karın tokluğuna onun yanında kalıyordu.
Ebu Hüreyre, bir gün ketenden bir gömlek giyinmiş olarak yürürken vere düşer gibi olmuş ve kendi kendine şöyle demişti: "Ebu Hüreyre, keten gömlek giydiği halde yere düşecek gibi oluyor. Ben minber ile hüc-re-i saadet arasında iken açlıktan dolayı yere düşecek gibi olduğumu hissettim, yere düştüm, yanımdan geçen biri: "Bu delirmiş" diyordu. Oysa ben delirmemiştim, açlıktan öyle yapıyordum. Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, açlıktan dolayı karnımı yere dayıyor ve yine açlıktan dolayı karnıma taş bağlıyordum. Kendisinden daha iyi bildiğim halde bir ayeti başka bir adama okuyor ve yanlışım olup olmadığım kendisine soruyordum. Böyle yapmakla da beni yanma alıp evine götürmesini, bana birşeyler yedirmesini ümit ediyordum."
îmam Ahmed b. Hanbel, Yezid b. Abdurrahman b. Ezine es-Sahimi el-A'mâ'dan rivayet etti ki, Ebu Hüreyre şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın yaratmış olduğu mü'minlerden her kimse benim adımı işitir veya görürse mutlaka beni sever." Ravi Yezid b. Abdurrahman diyor ki: Ben kendisine şöyle dedim:
- Bunun böyle olduğunu nereden biliyorsun ey Ebu Hüreyre?
- Benim annem müşrike bir kadındı. Ben onu İslâm'a davet ediyordum, ama o bu davetime icabet etmiyordu. Yine günün birinde onu İslâm'a davet ettim. Rasûlullah hakkında hoşuma gitmeyecek şeyleri söyledi, ben de ağlayarak Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına gidip şöyle dedim:
- Ey Allah'ın Rasûlü! Ben annemi İslâm'a davet ediyorum, ama o benim bu davetime icabet etmiyor. Bugün yine onu davet ettim ve senin hakkında hoşuma gitmeyecek şeyler söyledi. Allah'a dua et de Ebu Hüreyre'nin annesine hidayet nasib etsin.
Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dua etti: "Allah'ım, Ebu Hüreyre'nin annesine hidayet nasib et." Rasûlullah'm bu duasından sonra koşarak yanından çıkıp gittim. Rasûlullah'm duasını anneme müjdelemek istedim. Kapıya vardığımda kapının kapalı olduğunu gördüm. İçeriden ayak sesleri duydum, annem bana dedi ki: "Ey Ebu Hüreyre! Ger-Çek, senin dediğin gibiymiş." Sonra kapıyı açtı, elbisesini giymişti. Başını Örtmek için aceleyle elini başörtüsüne uzatıp şöyle dedi: "Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed'in de onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim." Bu sözü duyar duymaz hemen Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma döndüm, daha Önce üzüntüden ağlamıştım. Bu defa da sevinçten ağlıyordum, ona şöyle dedim:
- Ya Rasûlallah, sana müjdeler olsun. Allah, senin duana icabet etti. Ebu Hüreyre'nin annesine hidayet nasib etti. Ya Rasûlallah, beni ve annemi, mü'min kullarına sevdirmesi için Allah'a dua et.
Rasûlullah (s.a.v.) de şöyle dua etti: "Allah'ım, Şu kulcağızını ve annesini mü'min kullarına sevdir, onları da bunlara sevdir."
Cenâb-ı Allah'ın yarattığı mü'min kullardan her kim benim adımı duyar, beni veya annemi görürse mutlaka bizi sever." Bu hadis, peygamberlik delili erindendir. Zira Ebu Hüreyre, bütün insanlara sevdi-rilmiştir. Cenâb-ı Allah, onun namını yaymıştır. Cuma günlerinde hatip minberde iken her ülkede ve her camide cemaatın huzurunda onun hutbe esnasında konuşulmamasına dair rivayet ettiği hadis okunmaktadır. Bu da Allah'ın bir takdiridir. Böylelikle onun namı her tarafa yayılmış olmaktadır. Bu, herşeyi bilen güçlü ve muktedir olan yüce Allah'ın takdiridir, insanlar böylece onu severler. Allah ondan razı olsun.
Hişam b. Ammar, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Ben sadece bir beşer olan Muhammed'im. Bir beşerin öfkelenişi gibi ben de öfkelenirim. (Ey Rabbim), ben senden bir söz almışım, o sözü mutlaka yerine getirmeni dilerim. Müslümanlardan bir kimseye eziyet etmiş veya sövmüş veya kırbaçlamış isem o adama yaptığım bu hakareti kıyamet gününde kendi katında o adam için sana yakın olma vesilesi yap."
Ebu Hüreyre dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), günün birinde beni dövmek için kırbacım kaldırdı, keşke vursaydı. Vurmuş olsaydı kızıl tüylü davarlara sahip olmaktan benim için daha iyi olurdu. Bana vuracağı o darbe sebebi ile mü'min bir kimse olacağımı ve Allah'a yaptığı duanın Allah tarafından kabul edileceğini ümid ederdim."
Ibn Ebi Zib, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Dedim ki:
- Ya Rasûlallah! Senden çok hadis dinliyorum ama unutuyorum.
- Abanı yere ser.
Abamı yere serdim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.):
- Abanı topla, dedi. Ben de abamı topladım. Ondan sonra artık hiçbir hadisi unutmadım."
İmam Ahmed b. Hanbel, Abdurrahman el-A'rec'den rivayet etti ki, Ebu Hüreyre şöyle demiştir: "Siz, Ebu Hüreyre'nin çok hadis rivayet ettiğini iddia ediyorsunuz. Allah sanidinidir ki, ben daha önceleri miskin bir adamdım. Karın tokluğuna Rasûlullah (s.a.v.)'a arkadaşlık ediyor, yanında bulunuyordum. Muhacirler pazarda alış verişle meşgul oluyorlardı. Ensâr da mallarının idaresiyle uğraşıyorlardı. Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) meclisinde hazır bulundum. Şöyle dedi:
- Sözümü tamamlayıncaya kadar kim abasını yere serer, ben sözümü tamamladıktan sonra o abasını toplar ve bundan sonra benden duyduğu hiçbir sözü unutmaz.
Rasûlüllah'm böyle demesi üzerine abamı çıkarıp yere serdim. Konuşmasını tamamladıktan sonra toplayıp kaldırdım. Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ondan sonra artık Rasûlul-lah'tan duyduğum hiçbir sözü unutmadım."

Anlatıldığına göre bu hadis, Rasûlüllah'm o esnada yaptığı konuşmayla ilgilidir. Yani Ebu Hüi'eyre, Rasûlullah'ın o esnada yaptığı konuşmadaki kelimelerden hiçbirim unutmamıştır. Ama başka zamanlarda ve yerlerde yapmış olduğu konuşmalardan Ebu Hüreyre'nin unuttuğu olmuştur. Nitekim bu husus, sahih rivayetlerde de açıkça anlatılmaktadır. Çünkü Ebu Hüreyre "Hastalıkların (kendiliklerinden) bulaşmaları ve uğursuzlukları yoktur." ile "Sakın sağlıklı deveyi, hasta devenin yanına getirmeyiniz." hadislerini unutmuştur. Başka bir rivayete göre ise Rasûlullah (s.a.v.)'m mezkur duası, Ebu Hüreyre'nin bütün hadisleri rivayet edişiyle ilgilidir. Doğrusunu Allah bilir.

Deravurdi, Said el-Makberî'den rivayet etti ki, Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle demiştir:

'Ya Rasûlallah, kıyamet gününde insanlar arasında senin şefaatin sebebi ile en mutlu olacaklar kimlerdir?

- Ey Ebu Hüreyre, bu soruyu senden önce başkasının sormayacağını anlamıştım. Çünkü sen insanlara çok tutkulusun. Onlar üzerine titrersin. Kıyamet gününde benim şefaatim sebebi ile en fazla mutlu olacak kimse, gönülden ve ihlasla lâilahe illallah diyendir."

İbn Ebi Zib, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah (s.a.v.)'dan iki kap hıfzettim, bunlardan birisini insanlar arasına saçtım, diğerine gelince eğer onu da saçsaydım şu boğazım kesilirdi."

Ebu Hüreyre'nin açıklamadığı kap, fitneler ve savaşlarla ilgili kaptı. İnsanlar arasında meydana gelen çarpışma ve mücadeleler kabı idi. İleride meydana gelecek anlaşmazlık, ihtilaf ve kavgalar kabı idi. Eğer onu zamanından önce açıklayacak olsaydı, insanların çoğu onu hemen yalanlayacaktı, onun nakledeceği gerçek haberi reddedeceklerdi. Nitekim kendisi de demişti ki: "Eğer sizin imamınızı öldüreceğinizi, kılıçlarla birbirinizi vuracağınızı önceden söylemiş olsaydım beni tasdik etmezdiniz." Batıl bid'at ve fasid amel sahibi birçok gruplar ve taifeler, bu hadise dayanmışlardır. Yaptıkları kötülükleri, çıkardıkları kargaşalıkları da Ebu Hüreyre'nin açıklamadığı o söz kabına dayandırmışlardır. Kendilerinin de, tuttukları yolda Ebu Hüreyre'nin açıklamadığı söz kabı içinde olduğuna inanmışlardır. Batıl yolda olan herkes -sözleri çelişik olmakla birlikte- bunu iddia etmektedir. Hepsi de yalan söylüyorlar. Ebu Hüreyre, bunu açıklamadığına göre ondan sonra kimin bu konuda bılŞİsi olabilir? İçinde fitneler, savaşlar, kavgalar bulunan söz kabına gelince Ebu Hüreyre ve diğer sahabeler, onu sonraları açıklamışlardır ki, bunu "el-Fiten ve Mealim" adlı kitapta anlattık.

Hamraad b. Zeyd, Mervan b. Hakem'in katibi Ebu Zuayzia'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir; Mervan, Ebu Hüreyre'yi yanın çağırdı ve onu tahtın arkasına oturttu. Mervan sormaya başladı, bende yazıyordum. Sene başına kadar böylece devam ettik. Sonra onu çağırdı ve onu perdenin arkasına oturttu. Şu yazdıklarımı ona sormaya başladı, o da bu yazılanları ne fazlalaştırdı ne de eksiltti, ne iler" aldı, ne de geri aldı.

Ebu Bekir b. Ayyaş ve diğerleri, Ebu Salih'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'ın sahabelerinin en faziletli ve en üstünü olmadığı halde onların arasında hafızası en sağlam olandı."

Rebi, Şafii'nin bu hususta şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre, kendi zamanındaki hadis ravileri arasında hafızası en sağlam olan kimse idi."

Ebu'l-Kasım el-Beğavî, Mekhul'ün şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İnsanlar bir gece Muaviye'nin kubbelerinden birinin altında toplanıp bir araya geldiler. ElAi Hüreyre kalkıp onlara sabaha dek Rasûlullah'tan hadisler rivayet etti."

Süfyan b. Uyeyne, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasûlullah'm sahabeleri arasında benden daha çok hadis rivayet eden kimse yoktur. Ancak Abdullah b. Ömer müstesnadır. O yazardı, ben yazmazdım."

Ebu Zur'a ed-Dımaşkî, Saib b. Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ömer b. Hattab'ın, Ebu Hüreyre'ye şöyle dediğin işittim: "Ya Rasûlullah'dan hadis rivayetini terk edeceksin ya da seni Devs diyarına sürerim."

Ömer b. Hattab, Ka'bül-Ahbar'a da şöyle demişti: "Önceki kavimler hakkındaki hadisleri rivayet etmeyi terk et, yoksa seni maymunlar diyarına sürerim."

Hz. Ömer, bazı kimselerin hadis uydurmalarından korktuğu veya hadisi yerine göre nakletmediği ve ruhsatlarla ilgili hadisleri naklettiklerinden endişe ettiği için böyle bir tedbir almıştı. Bir adam çok hadis rivayet edince bazı hata ve yanlışlıklar yapabilir. Bunu duyan kimseler de o yanlışlıklan başkalarına aktarabilirler. Fakat daha sonra gelen rivayetlerden anlaşıldığına göre Hz. Ömer, hadis rivayet etmesi için bilahare Ebu Hüreyre'ye izin vermiştir.

Müsedded, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: " Benim hadis rivayet ettiğimi duyan Ömer bana haber gönderdi Yanma gittim. Bana şöyle bir soru sordu:

- Falan günde falan adamın evinde Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte iken sen de yanımızda miydin?
- Evet, bunu biliyorum, ama niçin soruyorsun?
- Niçin sorduğumu sen söyle.
- Rasûlullah (s.a.v.) o gün şöyle buyurmuştu: "Kim kasıtlı olarak
bana yalan isnad ederse, ateşteki yerini hazırlasın."
- Eh madem böyle, git, o zaman hadis rivayet et."

imam Ahmed b. Hanbel, Asım'ın babası, Küleyb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre'nin hadis rivayet ederken söze şöyle başladığını işittim: Allah'ın, sözü doğru ve sözü tasdik edilmiş Rasûlü dedi ki: Her kim kasıtlı olarak bana yalan

isnad ederse, ateşteki yerini hazırlasın."
İbn Vehb, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben öyle
hadisler rivayet ediyorum ki, eğer bunları Ömer'in zamanında söylemiş olsaydım veya onun yanında nakletmiş olsaydım Ömer benim başımı yarardı."
Salih b. Ebul-Ahdar, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ömer vefat edinceye kadar biz: "Rasûlullah (s.a.v.) dedi İd" diyemi-yorduk.»
Muhammed b. Yahya ez-Zühelî, Zührî'den rivayet etti ki; Hz. Ömer şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'dan mamulür bih(kendileri ile amel edilen) olanlar dışındaki hadisleri az rivayet edin." Sonra Ebu Hüreyre şöyle diyordu: Ömer hayatta iken bu hadisleri size nakledebilir miydim? Vallahi eğer o hayatta iken ben bu hadisleri size nakledecek olsaydım, kesin olarak biliyorum ki sırtım kırbaçlanır di."
Hz. Ömer, Müslümanlara şöyle dedi: "Kurân'la meşgul olun. Çünkü Kur'ân Allah kelamıdır." Bu sebepledir ki Hz. Ömer, Ebu Musa'yı Irak'a gönderirken ona şöyle demiştir: "Sen öyle bir milletin yanma gidiyorsun ki, onların mescitlerinde arı vızıltısı gibi Kur'ân okuma sesleri duyulur. Onları kendi hallerine bırak. Kur'ân okusunlar, onları hadislerle meşgul etme. Bu hususta ben de sana yardımcı olurum."
îmam Ahmed b. Hanbel, îbn Ömer'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: Ebu Hüreyre'nin yanma uğradım. Peygamber (s.a.v.)'den şöyle bir hadis nakletti: "Bir kimse bir cenazenin peşine gidip namazını kılarsa, onun için bir kırat sevap vardır. Defni esnasında hazır bulunursa iki kırat sevap vardır. Bir kırat, Uhud dağından daha büyüktür." Ben de Ebu Hüreyre'ye dedim ki: "Ey Ebu Hirr! Dikkat et, sen Rasûlullah'tan nasıl bir hadis rivayet ediyorsun?" Ebu Hüreyre kalkıp beni Aişe'nin yamna götürdü. Ona şöyle dedi: "Ey mü'minlerin annesi! Allah aşkına söyle. Sen, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işitmedin mi: "Bir kimse bir cenazenin arkasından gider, onun namazını kılarsa onun için bir kırat sevap vardır. Eğer defni esnasında hazır bulunursa onun için iki kırat sevap vardır." Hz. Aişe: "Allah için evet, duydum." dedi. Bunun üzerine Ebu Hüreyre de şöyle dedi: "Vadide ağaç dikmek veya pazarda alış veriş etmek beni Rasûlullah'm yanından alıp götürmedi. Ben Rasûlullah'tan sadece bana öğreteceği bir kelime veya bana yedireceği bir lokma istiyordum."
Ben de kendisine dedim ki: "Ey Ebu Hirr, sen bizden daha çok Rasûlullah'm yanında bulunuyordun ve onun hadisini de bizden daha iyi bilirsin."
Vakidî, Abdullah'ın babası Nafi'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre'nin cenazesinde İbn Ömer'le beraberdim. O cenazenin önünde yürüyor ve ona çok rahmet okuyor, sonra da şöyle diyordu: "Ebu Hüreyre, Rasûlullah (s.a.v.)'dan hadis hıfz edip Müslümanlara nakleden kimselerdendi."
Rivayet olunduğuna göre Hz. Aişe, Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği hadislerin çoğunu tevil etmiş, bir kısmında da yanılgı bulunduğunu ifade etmiştir. Sahih rivayette anlatıldığına göre Hz. Aişe, Ebu Hüreyre'nin aynı anda birçok hadis rivayet etmesinden ötürü Ebu Hüreyre'yi kınamıştır.
Ebu'l-Kasım el-Beğavî, Hz. Aişe'nin Ebu Hüreyre'ye şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ey Ebu Hüreyre! Sen Rasûlullah (s.a.v.)'dan çok hadis rivayet ediyorsun.
- Vallahi ben onun yanında sürekli bulunuyordum. Sürme çekmek, kına yakmak gibi işler beni ondan alıkoymuyordu. Sen benim rivayet ettiğim hadisleri çok görüyorsun. Bu, senin sürme çekmek ve kına yakmakla meşgul olduğundandır.
- Olabilir."
Ebu Ya'lâ, Ebu Rafi'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kureyşli bir adam, gösterişli bir elbisesi ile Ebu Hüreyre'nin yanına geldi. Ona şöyle dedi:
- Ey Ebu Hüreyre! Sen Rasûlullah (s.a.v.)'dan çok hadis rivayet ediyorsun. Benim şu elbisem hakkında ondan birşey duymuşluğun var mıdır?
- Vallahi siz bize eziyet ediyorsunuz. Eğer Cenâb-ı Allah'ın ehli kitaptan almış olduğu: "Onu insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz." şeklinde bir ahdi olmasaydı, ben size birşey söylemez ve hadis nakletmezdim. Ebu'l-Kasım (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Sizden önceki milletlerden bir adam bir ara kendi elbisesi içinde salınarak gururla yürümükte iken Cenâb-ı Allah, onu aniden yere batırdı. O, yere batmaya kıyamete dek devam edecektir." Allah'a yemin ederim ki, bilmiyorum, belki de o adam senin kavmindendir."
Muhammed b. Sa'd, Velid b. Rebah'm şöyle söylediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre'nin Mervan'a şöyle dediğini işittim "Sen vali değilsin. Vali senden başkasıdır. Sen bu işe karışma (Hz. Hasan'ı Rasû-lullah'ın yanında defnetmek istedikleri zaman Mervan, men etmek is-
temişti). Seni ilgilendirmeyen işlere müdahale ediyorsun, böyle yapmakla da burada bulunmayan Muaviye'yi hoşnud etmek istiyorsun." Bu konuşması üzerine Mervan, öfke ile Ebu Hüreyre'ye dönüp şöyle dedi- "Ey Ebu Hüreyre, insanlar, senin Rasûlullah'tan çok hadis rivayet ettiğini söylüyorlar. Oysa sen, Rasûiullah'ın vefatına az bir zaman kala Medine'ye gelmiştin."
Ebu Hüreyre de Mervan'a şöyle cevap verdi:
"Evet, hicretin yedinci senesinde Hayber vak'ası esnasında Medine'ye geldim. Rasûlullah, o zaman Hayber'deydi. Otuz yaşın geçmiştim, yanında kaldım. Vefat edinceye kadar yanından ayrılmadım. Zevcelerinin odalarına onunla beraber gidip dolaşıyor, ona hizmet ediyordum. Vallahi o zaman ben yoksul bir kimseydim, onun arkasında namaz kılıyor, onunla beraber hac ediyor, onunla birlikte gazaya gidiyordum. Allah'a yemin ederim ki, insanlar arasında onun hadisini en çok bilen ben oldum. Evet,

vallahi bazı kimseler, benden önce ona arkadaş oldular. Sohbetinde bulundular. Ona hicret ettiler. Kureyş'ten ve Ensâr'dan olup da benden daha kıdemli kimseler vardır ama onlar benim Rasûiullah'ın yanında kaldığımı hep bilirler. Onun hadisini benden sorarlar, soranlar arasında Ömer, Osman, Ah, Talha ve Zübeyr de vardır. Allah'a yemin ederim M, Medine'de onun söylediği hadislerin tamamı benden saklı değildir. Allah Rasûlünün sevdiği herkesi tanırım. Rasûlullah yanında mertebesi ve itibarı bulunan herkesi, onun bütün arkadaşlarını bilirim. Ebu Bekir, onun mağaradaki arkadaşı idi. Rasûiullah'ın ondan başka arkadaşı da vardı. Ancak o diğer arkadaşı, Medine'de yanında ikamet etmesin diye sürgün etmişti (Ebu Hüreyre'nin kasdettiği sürgünlük adam, Merva'nm babası Hakem b. As'tı.). Ebu Abdilmelik bunu ve benzeri kimseleri bana soruyor, bu hususta benim yanımda da söylenecek çok söz ve kapsamlı bilgiler bulunuyor."

Allah'a yemin ederim ki bundan sonra Mervan, Ebu Hüreyre'den çekinmeye, onun cevabından ve şahsiyetinden korkmaya başladı.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre Ebu Hüreyre, kendisiyle tartışan Mervan'a şöyle demiştir: "Ben kendi irademle gönüllü olarak Müslüman oldum ve hicret ettim. Rasûlullah'ı da çok sevdim. Siz Darü'n-Nedve sahibi olup davet mahalli idiniz, ama davetçiyi diyarından, Rasûlullah (s.a.v.)'ı beldesinden sürdünüz. Ona ve ashabına eziyet ettiniz. Siz benden sonra Müslüman oldunuz, sıkıştığınızda İslâm'a girdi-nız-" Mervan, Ebu Hüreyre ile konuştuğuna pişman oldu. Artık ona kar-Şi tedbirli oldu Ondan sakınmaya başladı."

*°n Hayseme, Urve b. Zübeyr'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir: Baban Zübeyr bana dedi ki:

- Şu Yemenliyi (Ebu Hüreyre'yi) yanıma yaklaştır. O, Rasûlullah ^s-a.v.)'dan çok hadis rivayet ediyor.

Ben de Ebu Hüreyre'yi babamın yanına yaklaştırdım. Ebu Hüreyre,
hadis rivayet etmeye başladı. Babam da:

- Doğru söyledi, yalan söyledi, doğru söyledi, yalan söyledi, demeye başladı.

Ben de dedim ki:

- Babacığım, şu: "Doğru söyledi, yalan söyledi." demenin anlamı ne?

- Oğlum, eğer bu hadisleri Rasûlullah (s.a.v.)'dan duymuş ise benim bunda bir şüphem yok. Ama bunlardan bazısını yerli yerince ifade ediyor ve yerine oturtuyor. Bir kısmını da yerine oturtamıyor."

Ali b. el-Medinî, Ebu Yüsr b. Ebi Amir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben, Talha b. Ubeydullah'ın yanında idim. O esnada adamın biri gelip ona şöyle dedi:

- Ey Ebu Muhammed! Vallahi bilemiyoruz. Şu Yemenli (Ebu Hüreyre), Rasûlullah'ı sizden daha mı iyi biliyor, yoksa duymadığı şeyleri mi Rasulullah'a isnad ediyor veya Rasûlullah'ın söylemediklerini mi söylüyor?

Talha, o adama şöyle cevap verdi:

- Vallahi bizim duymadıklarımızı onun Rasûlullah'tan duyduğunu, bizim bilmediklerimizi onun bildiğini bilmekteyiz. Çünkü biz zengin bir kavimdik. Bizim evlerimiz ve ayalimiz vardı. Gündüzün iki ucunda yani sabah ve akşam Rasûlullah'a gelir, sonra evlerimize dönerdik ama Ebu Hüreyre yoksul bir kimseydi. Mal ve ailesi yoktu, o hep Rasûlullah'ın yanında bulunuyordu Rasûlullahla beraber dolaşırdı, böyle olunca da bizim bilmediğimizi Ebu Hüreyre'nin bildiği, bizim duymadığımızı Ebu Hüreyre'nin duyduğu hususunda şüphemiz kalmamaktadır."

Şube, Eş'as'm babası Selim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Eyyüb'ün, Ebu Hüreyre'den hadis rivayet ettiğini işittim. Bunun üzerine Ebu Eyyüb'e dediler kî:

- Sen, Rasûlullah'ın sahabesisin. Ama yine de Ebu Hüreyre'den hadis rivayet ediyorsun. Olacak şey mi bu?

- Ebu Hüreyre, bizim duymadığımızı duymuştur. Benim ondan hadis rivayet etmem, kendisinden duymadığım şeyi Rasûlullah'tan rivayet etmemden daha çok hoşuma gider."

Müslim b. Haccac, Bişr b. Said'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah'tan korkun, hadis hususunda dikkatli olun, iyi ezberleyin. Allah'a yemin ederim ki, Ebu Hüreyre ile aynı mecliste otururduk, o bize Rasûlullah'tan ve Ka'bu'l-Ahbar'dan rivayetlerde bulunur, sonra da kalkıp giderdi. Ama o mecliste bulunanlardan birinin, Rasûlullah'a ait bir hadisi, Ka'bu'l-Ahbar'a aitmiş gibi ezberlediğini, Kab'a ait bir sözü de Rasûlullah'ın hadisiymiş gibi ezberlediğini gördüm. Onun için Allah'tan korkun ve hadis hususunda çok dikkatli olun. Hadisi iyi ezberleyin."

Yezid b. Harun, Şube'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre, Ka'b'dan ve Rasûlullah'tan duyduğu sözleri birbirinden ayırd et-menıeksizin rivayet ederdi. Bunları birbirine karıştırırdı." Şube, bununla, Ebu Hüreyre'nin rivayet etmiş olduğu "Cünüb olarak sabahlayan kimsenin orucu yoktur." hadisine işarette bulunmuştur. Bu hadis tahkik edildiği zaman Ebu Hüreyre şöyle savunma yapmıştır: "Bunu bize haber veren bir kişi bana nakletti, ben bunu bizzat Rasûlullah'tan işitmedim."

Şureyk, Muğire tariki ile ibrahim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bizim ashabımız (arkadaşlarımız), Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği hadislere itibar etmezlerdi."

Sevrî, İbrahim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bizim ashabımız, Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği hadislerde birşeyler görürlerdi ve bu sebeple onun rivayet ettiği hadislerin hepsini delil olarak ele almazlar, ancak Cennet veya Cehennem'in evsafını bildiren veya salih bir amel işlemeye teşvik eden veya Kur'ân'ın bildirdiği bir kötülükten men eden bir hadis olursa onu kabul ederlerdi."

îbn Asakir, bu sözlerle ilgili olarak Ebu Hüreyre'yi müdafaa etmiş ve İbrahim en-Nehaf nin yukarda söylediği sözleri reddetmiştir. Ancak bazı Kûfeliler de İbrahim en-Nehaf nin sözünü teyid etmişlerdir. Ancak cumhur onlara muhaliftir.

Ebu Hüreyre'nin, sadakat, diyanet, ibadet, zahidlik, salih amel ve hadis hıfzı hususunda Önemli derecede payı vardı. Hammad b. Zieyd, Ebu Osman en-Nehdî'nin bu konuda şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu, Hüreyre'nin kendisi gecenin üçte birinde, karısı gecenin ikinci üçte birinde, kızı da üçüncü üçte birinde ibadet ederlerdi. Biri nöbetini tamamlayınca diğerini uyandırdı. Ö da nöbetini tamamlayınca üçüncüsünü uyandırırdı. Böylece geceyi sabaha dek evlerinde ibadetle geçirirlerdi."
Buharı ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan bir rivayette Ebu Hüreyre şöyle demiştir: "Dostum Rasûlullah (s.a.v.), bana her aydan üç gün oruç tutmayı, iki rek'at kuşluk namazı kılmayı ve uyumadan önce vitr namazı kılmayı vasiyet etti."
İbn Cüreyc, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ben geceyi üç dilime ayırırım. Bir dilimini Kur'ân okumaya, bir dilimini uyumaya, bir dilimini de Rasûlullah'ın hadisini okuyup tekrarlamaya tahsis ederim."
Muhammed b. Sa'd, Ebu Eyyüb'ün şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Hüreyre'nin yatak odasında bir mescidi, evinde bir mescidi, odasında bir mescidi ve evinin kapısında bir mescidi vardı. Evden çıkarken *>u naescidlerin tamamında namaz kılardı. Eve girerkende bu mescidle-
tamamında namaz kılardı. "
tkrime dedi ki:"Ebu Hüreyre, her gece 12 000 teşbih yapardı ve: "Diyetim, kadar teşbih ederim." derdi."
Hüşeym, Meymun b. Ebi Meysere'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ey Hüreyre hergün iki çığlık atardı. Günün başlagıcmda ilk çığlığı atarak şöyle derdi:
- Gece geçip gitti, gündüz geldi. Firavun ailesi ateşe arzedildi. Akşam olunca da şöyle derdi;
- Gündüz gitti, gece geldi. Firavun ailesi ateşe arzedildi.
Onun bu çığlını duyan herkes ateşten Allah'a sığınırdı."
Abdullah b.Mübarek, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
" Facir ve günahkar kimseye verilen nimete imrenme. Çünkü onun arkasında onu yakalamak isteyen Cehennem vardır. Onun ateşi ne zaman sönmeye yüz tutsa hemen alevini artırırız."
İbn Luhey'a.Ebu Yunus'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre, bir gün insanlara namaz kıldırdı. Selam verdikten sonra sesini yükselterek şöyle dedi:" Dini dosdoğru ayakta tutan ve karın tokluğuna ayaklarını dik tutubilmek için yetecek miktarda yemek karşılığında Gazvan'ın kızma ücretli bir işçi olduktan sonra Ebu Hüreyre'yi imam yapan Allah'a hamd olsun."
İbrahim b. îshak el-Harbî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Öksüz olarak büyüdüm, yoksul olarak hicret ettim. Karın tokluğuna ve ayaklarımı yürütebilecek kadar çorba karşılığında Gazvan'ın kızına ücretli bir hizmetkar oldum. Onlar, bineklerine bindiklerinde peşleri sıra yürürdüm. Onlar, bineklerinden indiklerinde de onlar için odun toplardım. Dini dimdik ayakta tutan ve Ebu Hüreyre'yi imam yapan Allah'a hamd olsun. Ey Müslümanlar, Allah'a yemin ederim ki, benim onlara yaptığım hizmetkarlık kuru bir ekmek parçası ve karanlık tozlu gecede bir tas çorba karşılığında idi. Sonra Allah, Gazvan'ın kızını bana zevce olarak verdi. Onlar, bineklere bindiklerinde ben de biniyordum. Onlar, hizmet gördüklerinde ben de hizmet görüyordum. Onlar, binekten indiklerinde ben de iniyordum."
İbrahim b. Yakup el-Cürcanî, Ebu Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre ile Ebu Zerr dediler ki:"Bir ilim babını öğrenmek bizim için 1000 rekat nafile namaz kılmaktan daha hoştur. Kendisi ile amel ettiğimiz veya etmediğimiz bir ilim babım öğrenmek, bizim için yüz rekat nafile namaz kılmaktan daha hoştur. Biz, Rasûluûlah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işttik:
"Bir ilim talebesi, ilim tahsili halinde iken ölürse şehit olur."
Birçok kişinin rivayetine göre Ebu Hüreyre, secdeye kapanarak zina yapmaktan veya kafir olmaktan veya büyük günah işlemekten Allah'a sığınırmış, kendisine:
- gen bu durumlardan korkuyor musun? diye sorulduğunda şu cevabı vermiş:
- iblis hayatta olduğu surece ben kendimi güvende hıssedemem.
Kalpleri çeviren Allah, onları dilediği gibi çevirir, dilediği şekle sokar, ben nasıl güvende olabilirim. Kızı kendisine demişti ki:
- Babacığım, başka kızlar beni ayıplayarak şöyle diyorlar: Baban sana niçin altın takı takmıyor?
- Ey kızcağızım, sen onlara de ki: "Benim babam, Cehennem alevinin sıcaklığından korkuyor."
Ebu Hüreyre diyor ki: "Ömer b. Hattattın yanına gittim. Onu ayakta bekledim. O namazdan sonra tesbihatla uğraşıyordu bekledim. Tes-bihatı tamamladıktan sonra yanma yaklaştım,ona dedim ki:
- Bana Allah'ın kitabından birkaç âyet okut (böyle demekle ben, onun bana yemek yedirmesini istiyordum. Başka bir amacım yoktu.)"
Bana, Al-i îmrân sûresinden birkaç ayet okuttu. Evine varınca içeri girdi. Beni kapıda bıraktı. Ben de herhalde elbiselerini çıkaracak, ailesine benim için yemek hazırlamalarım emredecek diye düşündüm. Ama birşey hazırlamalarını emredecek diye bekledikten sonra kalkıp yürümeye başladım. Yolda Rasûluûlah (s.a.v.) benimle karşılaştı, konuştu ve dedi ki:
- Ey Ebu Hüreyre, bu gece senin ağzından çok şiddetli bir koku geliyor.
- Evet ya Rasûlallah, ben oruçluydum, ama henüz iftar edemedim. İftar için yiyecek birşey de bulumadım.
- Benimle gel. Kendisiyle birlikte yürümeye başladım, evine vardık. Siyahı bir cariyesini çağırdı. Ona şu emri verdi:

- Bize o yemek tabağım getir. Cariye bir yemek tabağı getirdi. Tabakta yağ ve süt bulaşığı vardı.Biraz arpa ekmeği kırıntısı vardı, yenilmişti. Kenarında azıcık birşeyler kalmıştı. Besmele çekip yemeğe başladım. Doyuncaya kadar yedim."
Taberanî, Ebu Hüreyre'nin kendi kızma şöyle dediğini rivayet et-miştir:"Altm takı takınma. Çünkü ben, Cehennem ateşinir sıcaklığının sana zarar vermesinden korkarım."
^ İmam b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiş-hr:"Şu süprüntüler (şehvetler ve yediğiniz şeyler) dünyanız ve ahireti-nizi mahveder."
Taberanî, İbn Sirin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Ömer, kendisine valilik vermek için Ebu Hüreyre'yi yanma çağırdı ancak Ebu Hüreyre valilik yapmak istemedi. Hz. Ömer, ona şöyle dedi:
- Sen valilik yapmaktan hoşlanmıyormusun? Oysa senden daha
hayırlı kimseler de valilik ve yöneticilik yapmışlardır.
- Kim?
- Yusuf (a.s.)
- Yusuf (a.s) peygamberdir. Peygamber oğludur. Ben ise Ümey-me'nin oğlu Ebu Hüreyre'yim. Üç ve ikiden korkarım.
- Üç ve iki diyeceğine beş desen olmaz mı?
- îlimsiz konuşmaktan ,akılsızca hüküm vermekten, bu sebeple de sırtıma kırbaç vurulmasından, malımın elimden alınmasından ve ırzıma sövülmesinden korkarım."
Said b. Ebi Hind, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) kendisine şöyle demiştir: "Arkadaşlarının istediği şu ganimetlerden isteme. Bunun için benden talepte bulunma.
- Ya Rasûlallah, ben Allah'ın sana Öğrettiği şeylerden bana öğretmeni istiyorum. Ben böyle dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.) sırtındaki örtüyü çıkarıp yere benimle kendi arasına serdi. Ben de sanki o sergi üzerinde yürümekte olan bir karıncayı takip eder gibi pür dikkat kesildim. Rasûlullah (s.a.v.) konuşmaya başladı,sözünü bitirdi. Sonra da:
- Şu yerdeki sergiyi topla, dedi. Ben de artık Rasûlullah (s.a.v.) 'in bana söylediği sözlerden bir harfi dahi unutmaz oldum."
Ebu Osman en-Nehdf den rivayet edildiğine göre kendisi:
Ebu Hüreyre'ye demiş ki:
- Sen nasıl oruç tutuyorsun?
- Ayın başında üç gün oruç tutarım, ama başıma bir hadise gelir de tutamazsam, o ayın sevabını kazanırım.
Hammad b. Seleme Ebu Osman en-Nehdfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre, bir yolculuğa çıkmıştı. Beraberind bir topluluk ta vardı. Bunlar mola verdiklerinde sofrayı kurdular. Kendileri ile birlikte yemek yemesi için Ebu Hüreyre'ye teklifte bulundular, ancak o,1 oruçlu olduğunu söyledi. Onlar yemeğe başladılar. Yemeğin sonuna gelindiğinde Ebu Hüreyre gelip yemeğe başladı. Arkadaşları yemeğe gelmesi için Ebu Hüreyre'ye göndermiş oldukları habercilerine bakmaya başladılar. Haberci de onlara şöyle dedi:
- Görüyorum ki bana bakıyorsunuz. Vallahi Ebu Hüreyre bana oruçlu olduğunu söylemişti.
Bunun üzerine Ebu Hüreyre'de arkadaşlarına şöyle dedi:
- Arkadaş doğru söyledi, ancak ben Rasûlullah (s.ı\v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Ay boyunca oruç tutmak sabır orucudur. Her aydan üç gün oruç tutmaksa, bütün zamanı oruçlu geçirmiş kadar fazilet ve sevap getirir." Ben de ay başında üç gün oruç tuttum ve Allah'ın ruhsat vermesi sebebiyle orucumu açtım. Aziz ve Celil olan Allah'ın sevabı kat kat vermesi sebebiyle de oruç tuttum."
îmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Mütevekkil'in şöyle dediğini rivayet
trniştir:"Ebu Hüreyre ile arkadaşları oruç tuttuklarında mescitte otu-6 rlar ve: "Biz orucumuzu temizliyoruz." derlerdi." rJ
İmam Ahmed b. Hanbel, Ferkad es-Sabhfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir:"Ebu Hüreyre, Beyt'i tavaf ediyor ve şöyle diyordu:
"Vay şu karnımın elinden! Onu doyurursam beni rahatsız eder. Aç bırakırsam beni zayıflatır."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet et-İştir-"Ben hergün Aziz ve Celil olan Allah'tan 12 000 ke mağfiret dilemi
nm. Bu da benim diyetim miktanncadır.'
îmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah'tan rivayet olunduğuna göre Ebu Hüreyre'nin 12 000 düğümlü bir ipi varmış.Uyumadan önce bu düğümler sayısınca teşbih çekermiş. Başka bir rivayette anlattığına göre ise o ipinin üzerinde 2 000 düğüm varmış, Uykuya varmadan o düğümler sayısınca teşbih çekermiş. Bu ikinci rivayet, öncekine nisbetle daha doğrudur.
Ebu Hüreyre, can çekişirken ağladı. Kendisine niçin ağladığını sorduklarında şu cevabı verdi: Şu dünyamza ağlamıyorum Ama ben, seferimin uzunluğuna, azığımın azlığına ağlıyorum. Ben, Cennet'e giden yokuşta ve Cehennem'e giden uçurumda bulunuyorum. Hangisine götürüleceğimi bilemiyorum."
Kuteybe b. Said, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mescidlerinizi yaldızlayıp Mushaflarımzı süslediğiniz zaman harap oldunuz demektir."
Taberanî, Mamer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bana ulaşan bir habere göre Ebu Hüreyre'nin önünden bir cenaze geçtiği zaman yanında bulunan kimselere şöyle dermiş: "Gelin biz de gidelim, çünkü biz de bunun gideceği yere gideceğiz. Ölüm, tesirli bir vaazdır. Hızlı bir düşünmedir. Öndeki gidiyor, arkadaki kalıyor ama bunu düşünemiyor."

Hafiz Ebu Bekir b. Malik, Ebu Yezid el-Medinî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Hüreyre,Rasûlullah (s.a.v.)'ın minberine çıktı. Ancak onun durduğu basamağın bir aşağısında durdu ve şöyle dedi:
"Yaklaşmakta olun bir serden Ötürü Arapların vay haline. Çocukların onlara emirlik yapmalarından ötürü Arapların vay haline. Bu çocuk emirler, onlar arasında hevesleri doğrultusunda hüküm verirler ve öfkelenerek adam öldürürler."
îmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Benim on beş tane meyvem vardı. Beş tanesi ile iftarımı açtım.Beş
^esi üe sahur yaptım, beş tanesini de ikinci günün iftarına bıraktım."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Mütevekkil'in şöyle dediğini rivayet
e«mştir: "Ebu Hüreyre'nin zenci bir cariyesi vardı. Düzgün çalışmadığından Ebu Hüreyre'yi Öfkelendirdi. Ebu Hüreyre bir gün kırbacını kaldırdı. Cariyeyi dövmek istedi. Sonra şöyle dedi:
- Eğer kıyamet gününde kısas olmasaydı şu kırbacı vücuduna vuracaktım, ama seni, bedelim bana tam olarak ödeyecek birine satacağım. Zaten onun vereceği bedele de çok ihtiyacım var. Haydi git bakalım sen, Aziz ve Celil olan Allah rızası için hür ve serbestin."
Hammad b. Seleme, Ebu Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre hastalandı, ziyaretine gittim." Allah'ım, Ebu Hüreyre'ye şifa ver" diye dua ettim.Ebu Hüreyre ise:"Allah'ım, Ebu Hüreyre'yi tekrar hayata döndürme." diye <Jua ettti. Sonra da bana şöyle dedi:
"Ey Ebu Seleme, yakında insanlar Öyle bir devre ulaşacaklar ki, onlardan birine ölüm, kızıl altından daha sevimli olacaktır."
Ata, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Altı şeyi görürseniz o zaman eğer ruhunuz elinizde ise ruhunuzu salıverin (yani ölümünüz elinizde ise ölün). Bunun içindir ki ben ölmek istiyorum. O zamana ulaşmaktan korkuyorum. Beyinsizler yönetici olurlarsa,hüküm para ile satılırsa, can güvenliği kalmaz ise, dostluk ve akrabalık bağları koparsa, güvenlik görevlileri çoğalırsa ve Kur'ân'ı müzik malzemesi yapan bir zümre meydana çıkarsa, o zaman ölümünüz elinizde ise ölün."
Ibn Vehb, Salebe b. Malik el-Kurazf nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ebu Hüreyre, Mervan b. Hakem tarafından tayin edilmiş bir yönetici iken iki bağ odun sırtında taşıyarak pazara gitti. Pazar girişinde: "Emire yol verin ey İbn Ebi Malik!" diye seslendi. Ben de kendisine ^Allah sana rahmet etsin. Yeter artık, bu kadarı da fazla." dedim.Ama o yine -odun bağı sırtında olduğu halde-:"Emire yol verin!" dedi.
Ebu Hüreyre'nin birçok faziletleri, üstünlük ve menkibeleri ile güzel sözleri, öğüt ve nasihatları vardır. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Hayber senesinde Müslüman olmuş,Rasûlullah (s.a.v.)'m yanında ikamete başlamıştır. Onun yanından hiç ayrılmamıştır. Sadece Rasûlullah (s.a.v.)'m onu Ala b. Hadremî ile birlikte Bahreyn'e gönderişi esnasında Rasûlullah'm yanından geçici bir süre için ayrılmıştı. Rasûlullah(s.a.v.), Ala b. Hadremfye, Ebu Hüreyre'ye iyi bakmasını, onu gözetmesini tavsiye etmişti. Ala da onu yanında müezzin yapmıştı. Ebu Hüreyre, Ala'ya şöyle dedi:"Ey emir, benden önce amin deme."
Hz. Ömer, hilafeti zamanında onu yönetici yapmıştı. Diğer valilerle birlikte ona da yöneticilik vermişti.
Abdürrezzak, İbn Sirin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ömer, Ebu Hüreyre'yi Bahreyn'e vali olarak gönderdi. O da dönüşünde 10 000 dirhem getirdi. Hz. Ömer, ona şöyle çıkıştı:
- Ey Allah'ın ve kitabının düşmanı olan adam, sen şu malları kazanmayı mı tercih ettin?
- Ben, Allah'ın ve kitabının düşmanı değilim, ama Allah'a ve kitabına düşman olanların düşmanıyım.
- O halde bu malları nereden getirdin?
- Atım doğurdu, kölem çalışıp kazandı. Bir de maaşlarımdan biriktirdim.
Durumu araştırdılar ve Ebu Hüreyre'nin ifadesinin doğruluğunu tesbit ettiler. Bundan sonra Hz. Ömer, onu valiliğe tayin etmek istediği zaman o kabul etmedi. Hz.Ömer de ona şöyle dedi:
- Yöneticilik yapmaktan hoşlanmıyorsun, oysa bu işi senden daha hayırlı olun kimseler taleb etmiştir.
- Kim?
- Yusuf(a.s.)
- Yusuf (a.s.), peygamber oğlu peygamberdir. Bense Ümeyme'nin oğlu Ebu Hüreyre'yim. Üç ve ikiden korkarım.
- Üç ve iki diyeceğine beş desen olmaz mı?
- Ben ilimsiz konuşmaktan, akılsızca hüküm vermekten ve bu yüzden sırtıma kırbaç vurulmasından, malımın elimden alınmasından ve ırzıma sövülmesinden korkarım."
Başkalarının anlattıklarına göre Hz.Ömer, ilk valiliğinde Ebu Hüreyre'ye 12 000 dirhem para cezasına vermişti. Bu sebepten Ebu Hüreyre, ikinci valilik teklifinde görev kabul etmemişti.
Abdürrezzak, Muhammed b. Ziyad'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, Ebu Hüreyre'yi Medine'de vali olarak görevlendirdi. Ancak ona kızınca görevden aldı. Yerine Mervan b.Hakem'i vali olarak atadı. Ebu Hüreyre, Mervan'm yanma girmek istediğinde kapıcılar engel oluyorlardı. Mervan azledilip Ebu Hüreyre yeniden valiliğe atandığında kapıcısına şu talimatı verdi:"Yanıma gelip görüşmek isteyen olursa asla geri çevirme. Sadece Mervan'ı geri çevir. Onu benimle görüştürme." Mervan valiliğe geldiğinde kapıcı onun göğsüne bir yumruk vurdu. İçeri girmesine engel oldu. Ancak büyük bir zorlukla içeriye girebildi. Girince de: "Kapıcın seninle görüşmemize engel olmak istedi." dedi. Ebu Hüreyre de ona: "İnsanlar arasında bu duruma kızmaması gereken biri varsa o da sen olmalısın." dedi.Doğrusu şu ki, Ebu Hüreyre'yi Medine valiliğine

tayin ettirmek isteyen kimse Mervan'm kendisi idi.Ancak bunu Muaviye'nin/izni ile yapmıştı. Doğrusunu Allah bilir.
Hammad b. Seleme, Ebu Rafi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mervan, bazen Ebu Hüreyere'yi Medine'ye vali vekili olara tayin ederdi. O da merkebe biner, sokalarda dolaşır ve karşılaştığı adama: 'Yol ver emir geliyor." derdi. Emir kelimesiyle kendisini kastederdi, bazen de bedevi oyunu oynamakta olan çocukların yanına geceleyin uğrar. Onlar farkında değillerken kendini aralarına atar, deliler gibi ayaklarını birbirine vurur, böylece çocukları güldürmek isterdi. Çocuklar da paniğe kapılarak sağa sola gülüşerek kaçışırlardı."
Ebu Rafi dedi ki: "Ebu Hüreyre, beni bazen akşam yemeğine çağırı-rır ve: "Eti parçalama işini bana bırak." derdi.Ben de yemeğe bakar-dım.Yaptığı yemeğin zeytin yağından yapılma tirit olduğunu görürdüm."
İbn Vehb, Salebe b. Ebi Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Hüreyre, Medine valisi Mervan'ın vekili olduğu sıralarda bir gün odun bağına omuzuna vurmuş olarak pazara geldi ve bana hitaben: "Ey İbn Ebi Malik, valiye yol ver." dedi. Ben de kendisine: "Allah seni ıslah etsin, bu ne haldir." dedim, o odun bağı sırtında olduğu halde yine: "Valiye yol ver." dedi.Mervan'ın katibi Ebu Zuayzia dedi ki: Mervan, Ebu Hüreyre'ye 100 dinar gönderdi. Ertesi gün ona haber salarak: "Ben bu parayı yanlışlıkla sana gönderdim. Aslında başkasına göndermek istemiştim, parayı geri ver." dedi.
Ebu Hüreyre de şu karşılığı verdi: "Ben, göndermiş olduğun parayı sarfettim,aybaşında bu parayı aylığımdan kes." Ebu Hüreyre, Mervan tarafından kendisine gönderilen o paraları sadaka olarak dağıtmıştı. Mervan böyle yapmakla onu denemek istemişti.
İmam Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, Ebu Hüreyre'ye mal verdiğ zaman susardı. Vermediği zaman konuşurdu."
Birden fazla ravinin rivayetine göre gencin biri, Ebu Hüreyre'ye gelip şöyle demişti:
"Ey Ebu Hüreyre, ben oruçlu olarak sabahladım.Sabahleyin babamın yanına gidip oturdum. Bana et ve ekmek getirdi, ben de oruçlu olduğumu unutarak yemeği yedim, durumum nedir?
- O, Allah'ın sana yedirdiği bir yemektir. Bunun oruca bir zararı olmaz.
- Sonra ailemin yanma gittim. Bana deve sütü getirdiler, oruçlu olduğumu unutarak o sütü içtim, durumum nedir?
- Sonra uy udum, uy andığım da su içtim(veya oruçlu olduğumu unutarak karımda cinsel ilişkide bulundum) durumum nedir?
- Ey kardeşimin oğlu! Sen orucunun dışına çıkmış olmadın (orucun bozulmadı."
Birden fazla ravinin rivayetlerinde anlatıldığına göre Ebu Hüreyre bir cenaze gördüğü zaman şöyle dermiş:"Siz gidin. Biz de peşiniz sıra geleceğiz."
Yine birden fazla ravinin rivayetlerinde anlatıldığına göre Ebu Hüreyre, öleceği esnada ağlamış, kendisine sormuşlar:
- Niçin ağlıyorsun?
- Azığımın azlığına ve tarlanın çoraklığına ağlıyorum. Ben yokuş aşağı inmekteyim.Ya Cennet'e yada Cehennem'e gideceğim. Bu ikisinden hangisine gideceğimi bilemiyorum.
Malik, Said b.Said el-Makberî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Vefat edeceği esnada Mervan, Ebu Hüreyre'nin yanma uğradı ve ona: "Ey Ebu Hüreyre, Allah sana şifa ihsan etsin." dedi. Ebu Hüreyre de şu karşılığı verdi:"Allah'ım, ben senin huzuruna varmak istiyorum, sen de benimle buluşmayı iste."
Mervan, oradan ayrılıp gittikten sonra Ashabu'1-Kutn mıntıkasına varır varmaz Ebu Hüreyre vefat etti.
Yakup b. Süfyan, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah'ım, beni hicretin altmışıncı senesine ulaştırma." Ebu Hüreyre, ya hicretin altmışına senesinde ya da ondan bir sene önce vefat etti. Vakidî, Ebu Hüreyre'nin hicri elli dokuzuncu senesinde ve yetmiş sekiz yaşında vefat ettiğini söylemiştir. Yine Vakidfnin ifadesine göre aynı sene Ramazan ayında vefat eden Hz.Aişe'nin cenaze namazı ile yine aynı senenin şevval ayında vefat eden Ümmü Seleme'nin de cenaze namazını Ebu Hüreyre kıldırmış tır. Bu iki peygamber zevcesinden sonra da Ebu Hüreyre'nin kendisi aynı yıl vefat etmiştir. Vakidî, her ne kadar böyle dese de doğrusu Ümmü Seleme, Ebu Hüreyre'den sonra vefat etmiştir. Birden fazla ravinin rivayetlerine göre Ebu Hüreyre hicretin elli dokuzuncu senesinde vefat etmiş olduğuna dair rivayetlerde vardır. Meşhur kavle göre hicri ellidokuzuncu senede vefat etmiştir. Cenaze namazım Velid b. Utbe b. Ebu Süfyan (Medine valisi) kıldırmıştı, cenaze namazım kılan topluluk arasında İbn Ömer, Ebu Said ve diğer bazı sahabeler de vardı. Cenaze namazı, ikindi namazından sonra kılınmıştı. Akik mevkiindeki evinde vefat etmişti. Oradan alınarak Medine'ye getirilmiş ve orada cenaze namazı kılındıktan sonra Baki mezarlığına def-nedilmişti. Allah ona rahmet etsin ve ondan razı olsun. Medine valisi Velid b. Utbe, Ebu Hüreyre'nin vefatını Muaviye'ye bir mektupla bildirdi. Muaviye'de cevabi mektubunda şöyle demişti:"Ebu Hüreyre'nin varislerini gözet, onlara ihsanda bulun, onlara 10 000 dirhem harca, onlarla güzel bir komşu ol, onlara iyilikte bulun.Çünkü Ebu Hüreyre, Hz. Osman'a yardım edenlerdendi, kuşatma altında bulunduğu sırada onunla birlikle evinde kalmıştı. Allah onlara rahmet etsin." [24]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/137.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/137.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/137.

[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/138-142.

[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/142.

[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/143.

[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/144-145.

[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/145-146.

[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/146-153.

[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/153.

[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/153-154.

[12] Hz. Ebu Bekir'in bir parçası olan oğlunun Müslüman olup islâm'a hizmet edeceğine işaret edilmektedir.

[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/154-156.

[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/156-157.

[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/157-159.

[16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/159-164.

[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/165-166.

[18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/166-169.

[19] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/169.

[20] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/169-172.

[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/172.

[22] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/172-178.

[23] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/178-179.

[24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/179-197.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Hicretin Altmışıncı Senesi
Muaviye'nin Biyografisi Ve Menkıbeleri
Muaviye'nin Zevceleri Ve Çocukları
Safvanb. Muattal
Ebu Müslim El-Holanî

Hicretin Altmışıncı Senesi

Bu senede Malik b. Abdullah, Suriye'ye gidip gaza yaptı. Vakidf nin ifadesine göre bu senede Cünade b. Ebu Ümeyye, Rodos adasına girdi. Yine bu sene de Muaviye, Ubeydullah b. Ziyad ile birlikte Şam'a gelen heyetten oğlu Yezid için bey'at aldı. Yine bu senenin recep ayında Muaviye ölümle sonuçlanan hastalığa yakalandı. Nitekim bunu ileride de açıkl ayağız.
Ibn Cerir'in rivayetine göre Muaviye, ölümle sonuçlanan hastalığına yakalandığı zaman oğlu Yezid'i yanına çağırdı ve ona şöyle dedi:
"Ey oğulcuğum! Ben yükünü tutman için sana gerekli imkanları ve-adamları hazırladım. Herşeyi senin emrine verdim.Güçlü adamları sana boyun eğdirdim. Arapların boynunu senin Önünde uzattım. Onları sana itaat ettirdim. Kurmuş olduğum bu düzende kimsenin seninle çekişmesinden korkmuyorum. Sadece dört kişi hariç. Onlar da Ali'nin oğlu Hüseyin, Ömer'in oğlu Abudullah, Zübeyr'in oğlu Abdullah ve Ebu Bekir'in oğlu Abdurrahman'dır."
Sahih rivayetlerde anlattığına göre Hz. Ebu Bekr'in oğlu Abdurrah-man, Muaviye'nin vefatından iki sene önce vefat etmiştir.
Muaviye, oğlu Yezid'e nasihatim şöyle sürdürmüştü:"Ömer'in oğlu Abdullah'a gelince o, mutemet bir kimse olup kendim ibadete vermiştir. Kendisinden başka kimse kalmadığı zaman o sana bey'at eder. Hüseyin'e gelince Iraklılar, onun arkasmdadırlar. Sana isyan ettirinceye kadar onu kışkırtırlar. Eğer isyan eder de onu mağlup edersen onu affet. Çünkü onun Rasûlullah'a büyük bir yakınlığı ve akrabalığı vardır. Ebu Bekir'in oğlu Abdurrahman'a gelince arkadaşları ne yaparsa o da aynı şeyi yapar. O, kadınlardan ve eğlenceden başka birşey bilmez. Senin karşında aslan gibi dikilecek, tilki gibi kurnazca hareket edecek, firsat bulursa üzerine atılacak olan kişi ise Zübeyr'in oğlu Abdullah'tır. Şayet Abdullah sana bunu yapacak olursa ve sen de onu ele geçirirsen onu paramparça et, elinden geldiği kadar da kavminin kanını akıtmamaya ça-hş."
Babasının hastalığı ve ölümü sırasında Yezid'in orada hazır bulunmayıp av partisinde bulunduğu, Muaviye'nin Dahhak b. Kays ile Mürre kabilesinden Müslim b. Ukbe'yi huzuruna çağırtarak onlara bu mesajı oğlu yezid'e iletmelerini emrettiği söylenmiştir: "Hicaz bölgesi halkını iyi gözet. Çünkü onlar senin aslındır. Irak halkına da göz kulak ol. Herktin sender üzerlerindeki bir valiyi görevden almanı isteseler bile bunu yap. Çünkü bir valiyi görevden almak, sana karşı yüz kılıç çekilmesinden daha hayırlıdır. Şam halkına da dikkat et. Senin sırdaşların onlar olsun.Sırlannı onlara söyle. Yardımcıların onlar olsun. Onların hukukuna riayet et. Kureyşliler arasında sana zorluk çıkarmalarından korktuğum sadece üç kişidir. Ali'nin oğlu Hüseyin, Ömer'in oğlu Abdullah ve Zübeyr'in oğlu Abdullah (Burada Muaviye, Hz. Ebu Bekir'in oğlu Ab-durrahman'dan söz etmemiştir. Doğru olan rivayet de budur.). Ömer'in oğlu Abdullah kendini ibadete vermiştir. Ali'nin oğlu Hüseyin zayıf bir adamdır. Umarım ki Allah, babasının katilleri ve kardeşini yardımsız bırakanlarla uğraştığından ötürü onu sana iliştirmez. Onun Rasûlullah'a büyük bir akrabalığı, yakınlığı ve büyük bir hakkı vardır. Onu sana isyan ettirmedikçe Iraklıların onun peşini bırakacaklarını sanmıyorum. Eğer isyan ederde sen onu ele geçirirsen bağışla. Zübeyr'in oğlu Abdullah'a gelince o, hilekar ve dessastır. Onunla karşılaşırsan ona vur, ancak seninle barışmak isterse o zaman vurma, barış isteğini kabul et.Elinden geldiği kadar kavminin kanını akıtmaktan vaz-geç."
Muaviye, hicri altmışıncı senenin receb ayının başında vefat etti. Hişam b. Kelbî böyle demiştir. Bu ayın ortalarında vefat ettiğine dair zayıf bir rivayette vardır ki, bu Vakidî'ye aittir. Bu senenin receb ayının yirmi ikisinde vefat etmiş olduğuna dair Medainf nin bir rivayetide vardır. Ibn Cerir'in ifadesine göre Muaviye hicri altmışıncı senenin receb ayında vefat etmiş ve bu hususta icma yapılmıştır. Bağımsız yöneticiliği hicretin kırk birinci senesinin cemaziyelevvel ayında başlamıştı. O zaman Edrec'de Hz.Ali'nin oğlu Hüseyin ona bey'at etmişti. Böyle olunca da onun vefatına kadar bağımsız yöneticiliği ondokuz yıl üç ay sürmüştür. Takriben Şam'daki yöneticiliği yirmi seneyi bulmuştur. Başka ifadeler kullananlar da vardır. Vefat ederken yetmiş üç yaşındaydı. Yetmiş beş yaşında, yetmiş sekiz yaşında, seksen yaşında olduğuna dair rivayetler de vardır. Bu hususiaki değişik ifadeleri biyografisinin sonunda nakledeceğiz.
Ebu Seken Zekeriya b. Yahya, Humeyd b. Münhib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
'Hind binti Utbe, Fakih b. Muğire el-Mahzumfnin zevcesi idi.Kureyş delikanlılardandı. Onun bir misafirhanesi vardı ki,insan îzin almaya gerek duymaksızın oraya girip çıkarlardı. Bir gün misafirhane boştu, o esnada Fakih misafirhanede yan gelip uzanmıştı. Hind istirahatı esnasında orada bulunuyordu. Sonra Fakih, bir iş için ısafirhaneden dışarı çıkıp gitti. Misafirlerden biri içeriye girdi.
md'ın orada bulunduğunu görünce kaçıp dışarı çıktı. Misafirhaneye dönmekte olan Hind'in kocası Fakih de yabancının misafirhaneden çıkmakta olduğunu gördü. Hind'in yanına gitti. Hind, uzanmış yatıyordu. Ayağıyla ona vurdu ve şöyle dedi:
- Az önce yanından çıkan adam kimdi?
- Kimseyi görmedim, uykudaydım. İşte şimdi sen beni uykudan uyandırdım.
- Haydi, babanın evine git.

İnsanlar, bu hadiseyi duyunca ileri geri konuşmaya başladılar. Babası da Hind'e şöyle dedi:
- Kızım, insanlar senin hakkında fazlaca dedikodu yapıyorlar.Olayı sen bana anlat. Eğer kocan senin hakkında doğru konuşuyorsa, o yabancıyı bir yolunu bulup öldürtürüm. Böylece hakkındaki dedikodular sona erer. Eğer kocan iftira ediyorsa, onu Yemen'deki bir kahine götürüp muhakeme ettiririm.Babasının böyle demesi üzerine Hind, cahiliye döneminde yapılan yeminlerden birini ağzına alarak kocasının yalan söyleyip kendisine iftira ettiğini söyledi.
Hind'in babası Utbe de damadı Fakih'e şöyle dedi:
- Be adamlSen kızıma büyük bir iftira attın .Ona büyük bir leke sürdün. Bu lekeyi su yıkamaz. Araplar arasında bizi utandırıp küçük düşürdün. Eğer yakınım olmasaydın, seni öldürürdüm. Ama seni Yemen'deki kahinlerden birine götürüp muhakeme ettireceğim. Haydi benimle gel de Yemen'deki falan kahinin yanına gidelim.
Fakih, Beni Mahzum kabilesinden bir grup yakını ile birlikte yola çıktı. Kayın pederi Utbe de Abdumenaf kabilesinden bir toplulukla yola çıktı. Bunlar Hind'i de birkaç kadınla birlikte yanlarına alıp yola çıktılar. Yemen yolunu tuttular, kahinin beldesine yaklaştıklarında: "Yarın kahinin yanına varalım." dediler. Hind, babasının ve etrafındaki adamların böyle konuştuklarını işitince yüzünün rengi değişti. Durumu fenalaştı, ağlamaya başladı. Babası ona dedi ki: "Ey kızcağızım, durumun kötüleşti. Çokça ağlıyorsun, yoksa bir kötülük mü işledin ki sende bu durumu görüyorum. Eğer böyle bir suç işlemişsen keşke yola çıkışımızı kimse duymadan bize anlatsaydm."
- Allah'a yemin ederim ki ey babacığım, bendeki bu fena durum, işlediğim bir kötülükten dolayı değildir. Ben suçsuzum, ama bende gördüğün bu fenalaşma ve üzüntünün sebebi şudur: Biliyorum ki beni yanına götürdüğünüz kahin yamlabilen, bazen de doğru söz söyleyen bir insandır. Korkarım ki benim hakkımda yanlış birşey söyler, hata yapar. Bu da zamanın sonuna dek benim üzerimde bir utanç lekesi olur. İnanamıyorum, belkide bu bana kötü bir damga vurur ve bu, Araplar arasında benim için bir küfür sebebi olur.
- Korkma, ben, senin hakkında konuşmadan önce onu imtihan edeceğim. Eğer imtihanda başarısız olursa, senin hakkında konuşmasına firsat vermeyeceğim.
Bu konuşmadan sonra Hind'in babası Utbe, topluluktan ayrılıp bir-tepenin arkasına gitti. Bir ata binmişti. Tepenin arkasında atından indi. Islık çaldı. Atı erkeklik organım uzattı, Bir buğday tanesini alıp organın deliğine yerleştirdi ve ucunu sağlamca bir iple bağladı. Sonra yine ıslık çaldı. At organını geri çekti. Bundan sonra Utbe, arkadaşlarının yanına döndü. Onlar, Utbe'nin def-i hacette bulunmak için yanlarından uzaklaşmış olduğu kanısına vardılar. Sonra kahinin yanma gittiler. Yanına vardıklarında kahin onlara ikramda bulundu. Onlar için kurban kesti. Utbe, kahine şöyle dedi:
- Biz bir iş için senin yanma gelmiş bulunuyoruz. Ancak senin için gizlediğim şeyi açıklamadan işimiz hakkında konuşmana müsaade etmiyorum. Ben, senir açığa çıkarmanı istediğim birşeyi gizledim. Söyle bakalım, o şey nedir?
- Erkeklik organı ucunda bir bitki tanesi.
- Bunu daha da açıkla.
- Atının penisinin deliğinde bir buğday tanesi.
- Doğru söyledin. Senin için getirdiğimiz şeyi al, meselelerimizi açıkla, şu kadınların durumuna bak.
Utbe, getirdiği kadınları Hind'le birlikte kahinin arka tarafına oturtmuştu. Kahin, Hind'i tanımıyordu.Sonra Utbe, kadınları birer birer kahinin yanına yaklaştırdı. Elini kadınların omuzuna vuran kahin, suçsuz olduklarını birer birer söyleyip; "Haydi kalk bakalım." diyordu. Sonunda Hind, kahinin yanma yaklaştı. Kahin elini onun omuzuna vurdu ve şöyle dedi:
- Kalk bakalım. İffetin sağlamdır. Kötülük yapmamışsın, zinakar değilsin. Sen Muaviye adında bir hükümdar doğuracaksın.
Kahinin böyle demesinden sonra Fakih kalkıp karısı Hind'in elini tuttu. Hind elini çekti ve ona şöyle karşılık verdi:
- Benden uzak dur. Allah'a yemin ederim ki artık seninle birlikte aynı yastığa baş koymayacağım ve Allah'a yemin ederim ki, benden doğacak hükümdar, senden başka bir koca ile evlenmemden sonra doğacaktır.
Bundan sonra Hind, Ebu Süfyan b. Harb ile evlendi ve Muaviye'yi doğurdu. Başka bir rivayette anlatıldığına göre bu sözler Hind'in babası Utbe, Fakih'e söylemiştir. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah bilir. [1]

Muaviye'nin Biyografisi Ve Menkıbeleri

Muayiye'nin soy kütüğü şöyledir: Muaviye b. Ebi Süfyan Sahr b. Harb b. Ümeyye b. Abdişems b. Abdimenaf b. Kusayel Kureşi el-Ümevi Ebu Abdurrahman, Mü'minlerin dayısıdır. Alemlerin Rabbi'nin Rasû-lünün vahiy katibidir. Anası, Hind bint Utbe binti Rabia binti Abdi-şems'dir. Muaviye, Mekke fethi esnasında Müslüman oldu. Rivayete göre Muaviye şöyle demişti:"Ben Umretü'1-Kaza esnasında Müslüman oldum. Ancak Müslümanlığımı babamdan gizledim. Sonra o, İslâm'a girdiğimi anlayınca bana şöyle dedi:"İşte kardeşin Yezid, senden daha hayırlıdır, kendi milletinin dininden ayrılmadı." Ama ben babamın böyle demesine aldırmadım. Umretü'1-Kaza esnasında Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'ye geldi, ben onu tasdik etmiştim. Mekke fethi esnasında geldiğinde ben Müslümanlığımı açığa vurdum. Rasûlullah'ın yanma gittim, o bana merhaba dedi, ben de onun yanında vahiy katipliği yaptım.
Vakidî dedi ki: Muaviye, Rasûlullah'la birlikte Hüneyn gazvesinde hazır bulundu. Rasûlullah, ona 100 deve ve kırk okiye altın verdi. Bu altınları Bilal tarttı. Muaviye, Yemame harbine katıldı. Bazılarının iddiasına göre Müseyleme'yi öldüren de odur.

îbn Asakir böyle demiştir. Belki de Müseyleme'yi öldüren kimseye yardımcı olmuştur. Aslında Müseyleme'yi öldüren Vahşi idi. Ebu Dücane Simak b. Hareşe de ona kılıç darbesini indirmişti. Muaviye'nin babası, Kureyş Önderi erindendi. Bedi savaşından sonra yalnız başına liderlik yaptı. Müslüman olduktan sonra İslâmiyet'i güzelce yaşadı. Çok önemli faaaliyetlerde bulundu. Yermük savaşından önce ve sonra yararlı faaliyetlerde bulundu. Muaviye, Rasûlullah (s.a.v.)'a sahabe oldu. Onun yanında vahiy katipliği yaptı. Ondan birçok hadis rivayet etti. Rivayet ettiği hadislerin çoğu, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sünen ve müsnedlerde yer almaktadır. Sahabe ve tabiilerden bir topluluk ta ondan hadis rivayet etmiştir. Ebu Bekir b. Ebu'd-Dünya dedi ki:"Muaviye, uzun boylu, beyaz tenli, yakışıklı bir kimse idi. Güldüğünde üst dudağı geriye doğru katlanırdı. Muaviye kına yakardı."

Muhammed b. Yezid el-nEzdî, Ebu Abdi Rabb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:"Muaviye'nin sakalını sarıya boyadığını, tıpkı altın rengine büründüğünü gördüm."

Ebu Abdi Rabb'dan başkası demiş ki:"Muaviye, uzun boylu, beyaz tenli, alnı düz bir kimse idi. Saçı sakalı ağarmıştı. Saç ve sakalını kına ve inersin yaprağını andıran bitki ile boyardı. Ömrünün son zamanlarında bunadı. Mantıkî olmayan sözler söylemeye başladı. Yüzünü örter ve şöyle derdi:"Benim için afiyet duası yapan kula Allah rahmet etsin. En güzel çağımda vuruldum. Eğer Yezid'e tutkun olmasaydım doğru yolumu bulurdum." Muaviye, yumuşak huylu, ağır ve insanlar arasında sözüne uyulan bir liderdi. Cömert, adaletli ve şehamet sahibi bir kimse

Medainî, Salih b. Keysan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:"Arapla-rın ileri görüşlü adamlarından biri küçük yaşta iken Muaviye'yi görmüş ve onun için şöyle demişti:"Öyle inanıyorum ki bu çocuk, kendi kavmine lider olacaktır." Adamın böyle demesi üzerine de Hind şöyle demişti: Eğer sadece kendi kavmine liderlik yapacaksa anası onu kaybetsin."

Şafii, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:"Hind'i Mekke'de gördüm. Yüzü sanki ay parçası idi. Arkasında olan bir adam da, oyun oynamakta olan bir çocukla beraber oturmaktaydı. Adam geçti, Muaviye'ye baktı ve şöyle dedi: "Şu çocuğun yaşadığı takdirde kavmine lider olacağını şimdiden görüyorum." Adamın böyle demesi üzerine Hind de şöyle dedi:"Eğer sadece kavmine liderlik edecekse, Allah onu şimdiden öldürsün." İşte sözünü etiğimiz çocuk, Muaviye b. Ebu Süf-yan'dır."

Muhammed b. Sa'd, Ali b. Muhammed b. Abdillah b. Ebi Seyf in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Günün birinde Ebu Süfyan, küçük yaştaki Muaviye'ye baktı ve karısı Hind'e şöyle dedi:"Doğrusu benim bu oğlum, başı büyük bir çocuktur ve kavmine lider olmaya layıktır."

Kocası Ebu Süfyan'm böyle demesi üzerine Hind de şöyle dedi:"Sa-dece kavmine mi liderlik edecek? Eğer bütün Araplara liderlik yapmazsa şimdiden ölüp yok olsun!" Hind, küçük yaştaki Muaviye'yi kucaklar ve şöyle derdi:

"Doğrusu benim oğlum asildir, kerem sahibidir. Ailesi arasında sevimlidir, yumuşak huyludur. Kötü huylu, kötü sözlü ve alçak değildir. Kendisinden utanç duyulan, sıkıntı verici bir kimse de değildir. Kaya gibidir. Beni Fihir'dendir, onlara liderdir. Kendisi hakkında beslenen umutlara muhalefet etmez. Hayal kırıklığına uğratmaz."

Hz. Ömer, Ebu Süfyan oğlu Yezid'i Şam'a vali tayin ettiği zaman Muaviye ona gitti. Ebu Süfyan da Hind'e şöyle dedi:

- Nasıl, gördün mü? Senin oğlun, benim oğlumun emri altına girdi?

- Eğer Arapların süvarileri sarsılır ve sıkıntılı hal meydana gelirse 0 zaman benim oğlum karşısında senin oğlunun durumunu anlarsın. Ebu Süfyan oğlu Yezid, on küsur sene sonra vefat edip de ulak vefat hacrini kendisine getirdiğinde Hz. Ömer, ulağı tekrar Şam'a göndererek ölen kardeşi Yezid'in yerine Muaviye'nin Şam valisi tayin edildiğini bildirdi. Daha sonra da oğlu Yezid'in vefatı sebebiyle Ebu Süfyan'a taziyet-lerini bildirdi. Ebu Süfyan da sordu:

- Ey mü'minlerin emiri, Yezid'in yerine kimi vali tayin ettin? —Kardeşi Muaviye'yi tayin ettim. —Ey mü'minlerin emiri, akrabalık bağlarını gözettin. Hind'de göndermiş olduğu mektubunda Muaviye'ye şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki ey oğulcuğum! Hind gibi bir kadının senin gibi bir evlat doğurması çok nadirdir. Bu adam (Hz. Ömer), seni bu valilik görevine tayin etti. Sen de hoşuna giden ve gitmeyen her hususta ona itaat et." Babası Ebu Süfyan da Muaviye'ye şöyle dedi; "Ey oğulcuğum! Şu Muhacirler topluluğu bizi geçip geride bıraktılar. Onların bizden önce İslâm'a girişleri derecelerini yükseltti. Allah ve Rasûlü katında da onları kıdemli yaptı. İslâm'a geç girişimiz bizi geride bıraktı. Onlar, lider ve önder oldular; biz ise, onlara tabi olduk. Seni önemli bir işe tayin ettiler. Onlara muhalefet etme. Sen bir süreye kadar valilik yapacaksın. Elinden geldiği kadar gayret sarfet. Eğer görevini hakkıyla ifa edersen bu görevi senden sonrakilere miras olarak bırakırsın."

Muaviye, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın halifelikleri döneminde Şam'da valilik görevim sürdürdü. Hicretin yirmi yedinci senesinde Kıbrıs adasını fethetti. Hicretin altmışıncı senesine yakın bir zamanda Müslümanları oraya yerleştirdi. Müslümanlar da onun zamanında ve ondan sonraki dönemlerde Kıbrıs ta yaşadılar. Muaviye'nin zamanında Bizans ve Frank topraklarında fetih ve cihad devam etti. Hz. Ali ile aralarındaki savaşlar meydana gelince fetihlere son verildi. Ne o, ne de Hz. Ali o dönemde fütuhat yapamadılar. Bizans hükümdarı onu korkutup sindirdikten sonra Şam topraklarına göz dikti. Askerleri, Muaviye'nin topraklarına saldırdı. Hz. Ali ile savaşmakta olduğunu görünce büyük askeri birliklerle Şam topraklarına saldırdı. Oraya göz diktiğini gören Muaviye, ona şöyle bir mektup gönderdi:

"Ey mel'un! Allah'a yemin ederim ki, eğer bu saldırılarına son verip-te ülkene geri dönmezsen, amcamoğlu ile barışır ve seni bütün topraklarından kovarım. Bütün genişliğine rağmen yeryüzünü sana zindan edip daraltırım."

Bunun üzerine Bizans hükümdarı korktu.Geri çekildi ve barış için Muaviye'ye adam gönderdi. Hakem olayından ve Muaviye'nin Hasan'la barışmasından sonra yönetim tamamen Muaviye'nin eline geçti.Bütün halk, hicretin kırk dördüncü senesinde Muaviye'ye bey'at etti. Nitekim bunu önceki kısımlarda da anlatmıştık. Hicri kırk birinci seneden Muaviye'nin vefa

senesi olan hicri altmışıncı seneye kadar yönetim müstakil olarak Muaviye'nin elinde kaldı. Düşman ülkelerine cihada gidildi. Allah'ın kelimesi yüceltildi. Çevre ülkelerin hepsinden Muaviye'ye ganimetler geliyordu. Müslümanlar, onun yönetiminde rahat ve adalet içinde barışık ve afiyetli olarak yaşıyorlardı. Sahih-i Müslim'de İbn Ab-bas'tan rivayet olunduğuna göre Ebu Süfyan, Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle
demiştir:
- Ya Rasûlallah, bana üç şeyi ver.
- Olur.
- Beni komutan yap ki, daha önce Müslümanlarla savaştığım gibi
şimdi de kafirlerde savaşayım.
- Olur.
- Muaviye'yi de yanında katip yap.
- Olur.
Ebu Süfyan'm üçüncü isteği de diğer kızı Azze'yi Rasûlullah'la ev-lendermekti. Bunu sağlamak için de kızı ve Rasûlullah'n zevcesi Üm-mü Habibe'den yardım istedi. Ancak Rasûlullah (s.a.v.), onun bu isteğine karşı:"Azze ile evlenmek bana helal olmaz." dedi. Bu konuyu ayrı bir ciltte anlattık. İmamların bu hususta kavillerini ve bu evliliğin imkansızlık sebeplerini naklettik. Alllah'a hamdolsun. Kısaca anlatmak istediğimiz şudur ki Muaviye, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanında katiplik yapan vahiy katipîerindendi. İmam Ahmed, Müslim ve Hakim, İbn Ab-bas'm şöyle dediğim rivayet etmişlerdi:"Ben diğer çocuklarla birlikte oynamaktaydım. Bir de baktım ki Rasûlullah (s.a.v.) geliyor. Ben: "Mutlaka benim için geliyor." dedim ve kapının arkasına gizlendim . Gelip bir iki adım attı ve beni buldu. Sonra da: "Git bana Muaviye'yi çağır." dedi. Muaviye, vahiy katipliği yapıyordu. Gidip onu çağırdım. Yemekte olduğunu söylediler. Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip Muaviye'nin yemek yemekte olduğunu söyledim. O da: "Git onu çağır." dedi. ikinci kez gittim, onu çağırdım, yemek yemekte olduğunu söylediler. Durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a bildirdim. Üçüncü kez gidip çağırdığımda yine aynı cevabı aldım, gelip durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a anlattığımda o, Muaviye için:"Allah onun karnını doyurmasın." dedi. Gerçektende artık ondan sonra Muaviye'nin karnı doymadı.
Muaviye, hem dünyasında hem ahiretinde Rasûlullah'ın bu duasından yararlandı. Dünyadaki yararlanışı şöyledir: Muaviye Şam'a vali olduğunda günde yedi kez yemek yerdi. Kendisine içinde bol miktarda et ve soğan bulunan bir yemek tabağı getirilir, o tabaktan yerdi, günde yedi kez et, tatlı ve bol miktarda da meyve yerdi. Sonra da: 'Vallahi doymadım. Ancak yemekten yoruldum, usandım." derdi. Bu nimet ve mideye bütün hükümdarlar rağbet e derler. Ahire tte bu duadan yararlamşı-na gelinCe Müslim, bununla ilgili olarak Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle dediğini nakletmiştir:"Allah'ım, ben sadece bir beşerim, herhangi bir kula sövmüş veya onu kırbaçlamış, veya ona haketmediği halde beddua et-mıŞ isem bunu onun günahlarına keffaret yap ve kıyamet gününde sana yaklaşmasına vesile kıl."
Müseyyeb b. Vadıh, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cebrail, Rasûlullah (s.a.v.)'a gelip şöyle dedi: "Ya Muhammedi Mu-aviye'ye selam söyle ve ona iyi davran. Çünkü o, Allah'ın kitabım ve vahyini yazmak hususunda güvenilir bir kimsedir. O, ne güzel güvenilir bir katiptir."
Hz. Ali ve Cabir b. Abdullah'tan rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.), Muaviye'yi yanma katip olarak alma hususunda Cebrail'e danıştı. Cebrail de şöyle dedi: "Onu yanma katip olarak al, çünkü o, güvenilir bir kimsedir."
Ebu'l- Kasım et-Taberanî, Hz.Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah, Ummü Habibe'nin evinde iken kap vuruldu. Rasûlullah (s.a.v.): "Bak bakalım kimmiş bu kapıyı vuran?" deyince: "Muavi-ye'dir." dediler. Rasûlullah (s.a.v.)'da: "İçeri girmesine izin verin" dedi. Muaviye kulağının arkasında bir kalem olduğu halde içeri girdi. Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle dedi:
- Ey Muaviye, şu kulağının arkasındaki kalem de ne? —Bu, Allah ve Rasûlü için hazırladığım bir kalemdir. —Allah peygamberinden sana hayır mükafat versin. Vallahi ben sadece Allah'tan gelen bir vahiy üzerine seni yanıma katip yaptım. Yaptığım büyük küçük her iş mutlaka ilahi vahye dayalıdır. Ne dersin Allah, sana bir gömlek giydirirse (seni halife yaparsa) iyi olur mu ? Ümmü Habibe, kalkıp Rasûlullah'ın önünde oturdu ve şöyle dedi:
- Ya Rasûlallah, Cenâb-ı Allah, Muaviye'ye gömlek mi giydirecek? —Evet, yalnız onda bazı şeyler var.
- Allah'ım, ona hidayet nasib et ve onu kötülüklerden uzak tut. .Dünya ve ahirette onu bağışla."
Ebu Hüreyre, Enes ve Vasile b. Eska 'dan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:"Güvenilir kimseler üçtür: Cebrail, ben ve Muaviye."
İbn Abbas'tan rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle bu-yurmuştur:"Güvenilirleryedidir:Kalem, Levh, İsrafil Mikail, Cebrail, ben ve Muaviye:" Bu, önceki hadisten daha münker ve senet bakımından da ondan daha zayıftır.
İmam Ahmed b. Hanbel, İrbad b. Sariye es-Sülemî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)ın ramazan ayında bizi sahura çağırdığını ve: "Mübarek yemeğe gelin." dediğini, sonra da şöyle dua ettiğini işittim: "Allah'ım, Muaviye'ye kitab ve hesabı öğret ve onu azaptan koru."
Bişr es-Sirrî"nin rivayetine göre Rasûlullah, ona şu duayı da yap-mıştır:"Onu Cennet'e koy." Eşheb, Mesleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Adamın biri, Muavjye'nin yemek yemekte olduğunu gördü ve Anır b. As'a şöyle dedi: "Doğrusu şu senin amcanoğlu çok yemek yiyi-vor " Böyle diyen adama cevaben Amr b. As şöyle dedi:"Ama ben sana Rasûlullah (s.a.v.)'m

şöyle dediğini işitmiş olduğumu söylüyorum: "Allah'ım Muaviye'ye kitabı öğret, beldelerde onu hüküm sahibi yap ve onu azaptan koru."
Taberanî, Abdurrahman b. Ebi Umeyre el-Müzenf nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'m Muaviye için şöyle dediğini işittim:" Allah'ım, onu hidayete eren ve hidayete ulaştıran bir kimse kıl, onu doğru yola eriştir. Onun vasıtasıyla da insanları doğru yola eriştir."
Tirmizî, Ebu İdris el-Holanî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:Hz. Ömer, Ümeyr b. Sa'd'ı Şam valiliğinden azledilip yerine Muaviye'yi vali olarak atağında insanlar dediler ki: "Ömer, Ümeyr'i azletti, yerine Muaviye'yi atadı." Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle dedi:"Muaviye'den sadece iyilikle bahsedin. Zira ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın onun hakkında şöyle buyurduğunu işittim:"Allah'ım, onun vasıtasıyla insanları hidayete erdir."
Bunu sadece Tirmizî rivayet etmiştir. Garip bir hadis olduğunu söylemişlerdir. Amr b. Vakid ise, zayıf bir hadis alduğunu ifade etmiştir. Bence bu hadis, Hz. Ömer'in rivayetidir. Doğrusu şudur ki Hz. Ömer, onu vali olarak atama gerekçesini açıklarken şöyle demiş tir ^'Muaviye'yi sadece hayırla anın." Bunu Hişam b. Ammar'm şu rivayeti de takviye etmektedir: İbn Ebu Saic bana dedi M: Babam, Hz. Ömer'in Muaviye b. Ebi Süfyan'ı Şam'a vali olarak atadığını anlatıyordu. İnsanlar o zama demişlerdi ki: "Ömer, genç bir adamı vali olarak atadı." Hz. Ömer de kendini şöyle savundu:"Siz, Muaviye'yi genç yaşta vali olarak atamamdan ötürü beni suçluyorsunuz. Oysa ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m onun hakkında şöyle buyurduğunu işttim:"Allah'ım, onu doğru yola eren ve doğru yola erdiren bir kimse yap. Onun vasıtasıyla insanları hidayete ilet."
Taberanî, Abdullah b. Büsr'ün şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.), bir iş için Ebu Bekir ile Ömer'e danıştı. Onlara: "Bana fikrinizi söyleyin." dedi. Onlar da: "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Muaviye'yi çağırın." dedi. Ebu Bekir ile Ömer de dediler ki: "Rasûlullah'tan ve Kureyşten olan bu iki adamda bu iş hakkında sağlam hüküm verme yeteneği yok mudur ki, Rasûlullah (s.a.v.) Kureyş'ten bir genci çağırttırıyor?" Ancak Rasûlullah (s.a.v.), ısrar edip: "Bana Muaviye'yi çağırın." dedi. Muaviye çağrıldı. Gelip Rasûlullah'ın huzurunda durduğunda Rasûlullah (s.a.v.) onun için cemaate şöyle tavsiyede bulundu:"Muaviye'yi işinizde hazır bulundurun, onu kendinize şahit yapın. Çünkü o, güçlü ve güvenilir bir künsedir."Bazı rivayetlerde şu ilave de vardır."İşinizi ona yükleyin." Bu arada îbn Asakir, Muaviye'nin fazilet ve üstünlüklerine dair birçok hadis rivayet etmiştir ki onları burada zikretmedik. Sadece bu konudaki sahih ve hasen hadisleri nakletmekle yetindik. Mevzu ve münker hadisleri kale almadık, tbn Asakir, Muaviye'nin fazileti ile ilgili olarak İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:"Muaviye, Müslüman oluşun-°dan itibaren Peygamber (s.a.v.)'e katiplik yaptı." İrbad'dan rivayet olunduğuna göre Peygamber (s.a.v.), Muaviye için şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, ona kitabı öğret."
İbn Ebu Ümeyre'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Muaviye için şöyle dua etmiştir:" Allah'ım, onu hidayete eren ve erdiren bir kimse yap."
Buharî, "Menakib" kitabında Muaviye b. Ebi Süfyan'dan bahsederken İbn Ebi Müleyke'nin şöyle dediğini rivaye etmiştir:"Muaviye, yanında İbn Abbas'ın azatlısı bulunduğu halde yatsıdan sonra bir rekathk vitir namazı kıldı. Azatlısı, İbn Abbas'ın yanma döndüğünde: "Muaviye, yatsıdan sonra bir rekathk vitir namazı kıldı." deyince, îbn Abbas azatlısına şöyle cevap verdi:"Onu bırak. Çünkü o, Rasûlullah (s.a.v.)'a saha-belik yapmıştır."
İbn Ebi Meryem, îbn Ebi Müleyke'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas'a denildi ki:"Mü'minlerin emiri Muaviye hakkında ne dersin? O sadece bir rekathk vitir namazı kıldı?" İbn Abbas ta şu cevabı verdi: "İsabet etmiştir.Çünkü o fakihtir."
Amr b. Abbas, Ebban tarikiyle Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet et-miştir:"Siz ikindi namazından sonra iki rekat namaz kılıyorsunuz.Biz, Rasûlullah (s.a.v.)'m sahabesi idik. Onun bu iki rekatı kıldığını görmedik. Hatta o, ikindi namazından sonra namaz kılınmasını yasaklardı."
Buharî, bu rivayetinden sonra Hind binti Rabia'dan bahseder. Şöyle ki: Abdan, Hz. Aişe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Süfyan'm karısı Hind binti Utbe, Rasûlulİah (s.a.v.)'m yanına gelip şöyle dedi:
- Ya Rasûlallah, yeryüzünde senin oba halkın kadar alçalmalarını istediğim başka bir oba halkı yoktu.
- Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki öyleydi.
- Ya Rasûlallah, Ebu Süfyan cimri bir adamdır. Geçimlerinden sorumlu olduğum çocuklarımız için onun malından almamda bir sakınca varmıdır?
- Hayır, meşru ölçüde almanda bir sakınca yoktur."
Rasûlullah (s.a.v.)'m Hind'e hitaben: "Nefsim kudret elinde bulunan zata yemin ederim ki öyleydi." derken Hind ve ailesi ile bütün kafirlerin küfür halinde alçalmalarım istediğini kasdetmiştir. Onlar, Müslüman olduklarında Rasulllah (s.a.v.) yücelmelerini istedi. Allah da onları yüceltti.
İmam. Ahmed b. Hanbel, Amr b Yahya b. Said'in şöyle dediğim rivavet etmiştir: "Dedemin şöyle dediğini işittim: Muaviye, Ebu Hürey-re'den sonra ibriği aldı ve Rasûlullah'ı takip etti (o esnada Ebu Hüreyre rahatsız olduğu için ibriği götürememişti.) O esnada Muaviye, Rasûlullah'a abdest aldırıyordu. Abdest suyunu ellerine dökerken Rasûlullah (s.a.v.), başım bir veya iki kez kaldırıp Muaviye'ye şöyle dedi-" Ey Muaviye, eğer bir yönetimin başına, geçersen Allah'tan kork ve adaletli ol." Rasûl-ullah'm böyle demesi ile ilgili olarak Muaviye demiş ki- "Ben Rasûlullah (s.a.v.)'m bana öyle demesinden sonra mutlaka yönetimle imtihan edileceğime inanmıştım. Bu inancımı sürdürüyordum. Nihayet yönetim başına geçmekle imtihan edildim."
Galip el-Kattan, Hasan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Muaviye'nin hutbe îrad ederken şöyle dediğini işittim:
«Bir gün abdest alması için Rasûlullah (s.a.v.>'m eline su döktüm. Başını kaldırıp bana şöyle dedi:"Sen, benden sonra

ümmetimin başına geçeceksin, başlarına geçtiğin zaman onların iyilik yapanlarının iyiliklerini kabul et. Kötülük yapanlarının da kötülüklerini bağışla."
Rasûlullah'm bana böyle demesinden sonra yönetime geçeceğimi ümid ettim.Bu ümidimi sürdümdüm. Nihayet şu makama erdim.»
Beyhakî, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Vallahi beni halifeliğe geçmeye, Rasûlullah (s.a.v.)'ın: "Eğer hükümdar olursan iyi davran." sözü sevk etmiştir."
İbn Asakir, Avf b. Malik el-Eşcaî'nin şöyle dediğini rivayet etmiş-tir:"Bir ara ben, Yuhanna kilisesinde uzanıp uyumuştum (o zaman burada namaz kılmıyordu.). Uykudan uyandığımda Önümdem bir aslanın geçmekte olduğunu gördüm. Acele ile kalkıp silahımı elime aldım, aslan bana dedi ki:
- Yavaş ol hele! Ben, sahibine tebliğ etmen için sana bir mesaj getirdim.
- Seni kim gönderdi?
- Beni, Allah sana gönderdi ki, Muaviye'ye selam söyleyesin ve onun cennetlik olduğunu kendine bildiresin.
- Muaviye kimdir?
- Ebu Süfyan'm oğlu Muaviye'dir."
Bu, çok gariptir.
- Muhammed b.Aiz, Zührî'ni şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ömer, Cabiye'ye gelmişti. Şurahbil'i görevden aldı.Amr b As'ı Mısır'a gitmek üzere komutan tayin etti. Şam'a da Ebu Ubeyde ile Yezid'i komutan olarak sevk etti.Sonra Ebu Ubeyde vefat etti. Yerine îyad b. Ga-nem geçti. Yezid de vefat etti. Yerine Muaviye geçti. Yezid'in vefatını Ebu Süfyan'a bildirerek taziyetini sunan Hz. Ömer, Ebu Süfyan'a şöyle eledi;
" Oğlun Yezid'in ölümüne sabret.
- Yezid'in yerine kimi tayin ettin?
- Muaviye'yi.
- Ey mü'minlerin emiri, akrabalık bağlarını gözettin."
Muaviye ile Umeyr b. Sa'd, Hz. Ömer'in vefatına kadar Şam'da kal-dılar.Allah onlardan razı olsun.Muhammed b. îshak dedi ki Ebu Ubey-de, Amvas taunında vefat etti. Yerine Muaz geçti. Muaz da vefat edince yerine Ebu Süfyan oğlu Yezid geçti. O da vefat edince yerine kardeşi Muaviye geçti. Muaviye'nin valiliğini Hz. Ömer onayladı ve Amr b. A&\ da Filistin ile Ürdün'e vali olarak atadı. Muaviye'yi Şam, Baalbek ve Belka'ya vali olarak tayin etti. Sa'd b.Amir b. Cüzeymf yi de Humus'a val olarak atadı. Sonra Şam'm tamamım Muaviye b. Ebi Süfyan'm idaresine verdi. Hz.Osman halifeliğe geçtiğinde Muaviye'yi şar valiliğinde bıraktı. İsmail b. Ümeyye dedi ki: Ömer, Muaviye'yi Şam vilayetinin tamamına vali olarak atadı. Ona seksen dinar aylık bağladı. Doğrusu şu ki; Şam vilayetinin tamamının valiliğini Muaviye'ye veren zat, Hz. Osman'dı. Hz. Ömer, onu Şam'ın bazı kazalarına vali yapmıştı.
Kavinin biri der ki: "Yezid'in ölümü sebebiyle-ki Yezid Hind'in oğlu değildi. -Ebu Süfyan'a taziyetlerini bildiren Hind'e denildi ki: Yezid'in yerine Muaviye vali tayin edildi. Bunun üzerine Hind, şöyle demişti:
- Muaviye, herhangi bir kimseye halef olacak adam mıdır? Allah'a yemin ederim ki, eğer bütün Araplar bir araya gelseler, sonra hep birlikte Muaviye'ye vursalar, o yine de bir taraftan çıkış yolu bulup kurtulur." Başkaları dediler ki: Hz. Ömer'in yanında Muaviye'den söz edildiğinde Hz, Ömer şöyle demişti:"Kureyş'in delikanlısını ve liderlerinin oğlunu bırakın. O öfke anında gülen kimse içindir ve ona ancak hoşnutlukla ulaşılabilir. Onun tepesinden vurulmaz, ancak ayak altından vurulur." İbn Ebi'd-Dünya'dan gelen bir rivayete göre Hz. Ömer, Şam'a geldiğinde Muaviye onu büyük bir kafile ile karşıladı. Hz. Ömer ona yaklaştığında şöyle dedi:
- Şu kafilenin sahibi ve önderi sen misin?
- Evet, ey mü'minlerin emiri.
- Senin durumun işte budur. Ayrıca bana ulaşan haberlere göre ihtiyaç sahibi kimseler, senin kapında uzun müddet bekliyorlarmış. Onları içeri almıyormussun, niçin böyle yapıyorsun? Ben buradan, Hicaz beldesine yürümeni emrediyorum
- Ey mü'minlerin emiri, düşman casuslarının çokça bulunduğu bir mıntıkada bulunuyoruz. Onlara İslâmiyet'in ve Müslümanların onur ve üs tünlüğünü«göstermemiz ve bu sebeple onları korkutmam gerekiyor. Ama yine de emredersen bunu yaparım. Verdiğin emirleri yerine getirir, yasaklarından da uzak dururum.
- Ey Muaviye, senden ne sordumsa beni mutlaka dişlerin mafsalları arasında bırakır gibi oldun. Eğer söylediğin doğru ise, bu senin görü-
sündür. Eğer yanlışsa bu senin yaptığın bir hile ve tuzaktır.
- Ey mü'minlerin emiri, bana dilediğin emri ver.
- Sana ne emir veririm, ne de seni herhangi birşeyden yasaklarım.
Orada hazır bulunanlardan bir adam, Hz. Ömer'e şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emiri, şu adam kendisini soktuğun çıkmazlardan
ne güzel çıkış yolu bulunuyor?
- Böyle güzel çıkış yolları bulduğu için meşakkatlere sürüyoruz.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, Şam'a gelişi esnasında Hz. Ömer'i karşılarken büyük bir kalabalıkla

karşılamış, Abdur-rahman b. Avf ile birlikte Hz. Ömer bir merkebe binmişler iken onları farkında olmaksızın geçip geride bırakmıştı. Kendisine: "Mü'minlerin emirini geçtin, geride bıraktın" denildiğinde geri dönmüş, Hz. Ömer'i görünce de bineğinden inip yaya yürümeye başlamış ve yukarıda naklettiğimiz sözleri Hz. Ömer'e söylemişti. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf, Hz. Ömer'e şöyle demişti:

- Ey mü'minlerin emiri, bunu sürdüğün çıkmazlardan ne güzel çıkış yolu bulunuyor?
- İşte bu yüzden onu meşakkatli işlere sürdük.

"Zühd" adlı kitabta Abdullah b. Mübabek, Hz. Ömer'in azatlısı Es-lem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir;"Muaviye bize geldi O, çok parlak ve beyaz tenli idi. İnsanların en beyazı ve en yakışıklısı idi. Ömer'le birlikte hacca gitti. Ömer, onu seyrediyor ve onu beğeniyordu. Sonra parmağım Muaviye'nin sırtı üzerine koyuyor, sonra da bir ayakkabı ipi gibi kaldırıyor ve şöyle diyordu:

- Ne mutlu, ne mutlu! Şu halde biz, insanların en hayırhsıyız. Çünkü dünya ve ahiretin iyilikleri bize bir arada verilmiştir.
- Ey mü'minlerin emiri! Sana diyeceğim şu ki, biz güvercinlerin, bollukların ve şehvetlerin diyarmdayız.
- Sana diyeceğim şu ki, sen yiyeceklerin en güzeli ile kendi nefsini zevklendirip tatmin ediyorsun. Ve güneş sırtına vuruncaya kadar uyuyorsun. Oysa ihtiyaç sahipleri kapının gerisinde bekleşiyorlar.
- Ey mü'minlerin emiri Uymam için bana emir ver. Zi Tuva mıntıkasına geldiğimizde Muaviye bir elbise çıkarıp giydi. Hz Ömer, o elbiseden esans kokusu saçılmakta olduğunu hissetti ve şöyle dedi: Sizden bi-n nacca niyetleniyor ve yoksul olarak yola çıkıyor. Allah'ın beldeleri pasında en saygın bir belde olan Mekke'ye geldiğinde iki örtü çıkarıp ihram olarak onları üzerine geçiriyor. Sanki bu örtülere, esans sürülmüşte öylece giymişsin değil mi?

ah /Ben miHetimin ve aşiretimin yanına gelmek için bunları giydim. Allah'a yemin ederim ki, senin bana eziyetin hem burada hem de Şam'da dokunmuştur. Allah biliyor ki ben, bu konuda hayalı ve utangaç olmayı öğrenmi simdir.

Böyle dedikten sonra Muaviye, o esans sürülmüş elbiseleri üzerinden çıkardı ve ihramlarım giydi. Ebu Bekir b. Ebu'd-Dünya Ebu Abdur-rahman el-Medenfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ömer b. Hattab Muaviye'yi gördüğünde ona: "İşte bu Arapların Kisrasıdır." derdi."

Amr b. Yahya b. Said el-Ümevî, dedesinin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, yeşil bir elbise giyinmiş olarak Hz. Ömer'in yanma gitti. Ashab ona baktı. Hz. Ömer, onun yeşil elbise giyinmiş olduğunu görünce kırbacını alıp Muaviye'nin üzerine yürüdü ve onu kırbaçlamaya başladı. Muaviye de: "Ey mü'minlerin emiri! Allah'tan kork, bana zarar verme." deyince Ömer oturduğu yere döndü, etrafindakiler de: "Ey mü'minlerin emiri, Muaviye'yi niçin dövdün? Oysa kavimde onun gibisi yoktur." dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, şu cevabı verdi. 'Vallahi ben ondan sadece iyilik gördüm. Ondan sadece iyilik duydum. Eğer onun hakkında bana başka şeyler söylenmiş olsaydı, zaten bu gördüğünüzden daha başka davranırdım. Onu daha fazla kırbaçlardım. Ama ben onu bu halde görünce üzerindeki kibir ve gururu kırmak istedim."

Ebu Davud, Ebu Meryem el-Ezdî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'nin yanma gittim. Beni görünce: "Ey falanın babası, seni görmek ne güzel!" dedi. Ben de kendisine şöyle dedim: "Sana duyduğum bir hadisi nakledeyim. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle dediğini işittim: "Cenâb-ı Allah, bir kimseyi Müslümanların idaresinin başına getirirde o kimse Müslümanların ihtiyaçlarına alaka göstermez ve onları yoksullukları ile başbaşa bırakırsa, Cenâb-ı Allah ta onun ihtiyacına alaka göstermez ve onu yoksulluğu ile başbaşa bırakır."

Bu hadisi duyduktan sonra Muaviye, insanların ihtiyaçlarına alaka göstermesi ve gerekeni yapması için bir adam görevlendirdi.

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Miclez'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, halkın karşısına çıkınca ona hürmeten ayağa kalktılar. O da şöyle dedi: Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim:

"Bir kimse insanların kendisine hürmeten ayağa kalkmalarından hoşlanırsa Cehennem'deki yerini hazırlasın." Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir: "Muaviye, îbn Amir ile İbn Zübeyr'in yanma gitti, îbn Amir, hürmeten ayağa kalktı. Ama İbn Zübeyr kalkmadı. Bunun üzerine Muaviye, İbn Amir'e şöyle dedi: Otur. Çünkü ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle dediğini işittim: "Bir kimse, kulların kendisi için ayağa kalkmalarından hoşlanırsa Cehennem'deki yerini hazırlasın."

Ebu Davud, Muaviye'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), kendisine şöyle demiştir:

"Sen insanların ayıplarını araştırırsan onları ifsad edersin (veya onları ifsada yaklaştırırsın.)." Bu sözü Muaviye,Rasûlullah'tan işitti. Allah, onu bu sözle faydalandırdı. Yani Muaviye güzel bir yaşantı sürdü-

rüp bağışlayıcı oldu. Güzelce affederdi, insanların ayıplarını örterdi. Allah ona rahmet etsin.

Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Muaviye'den rivayet edildi ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah, bir kimsenin iyiliğini isterse, onu dinde fakih kılar. Doğrusu veren Allah'tır. Ben paylaştırıyorum. Ümmetimden bir grup sürekli hak üzerinde bulunacaklardır. Onları yardımsız bırakanların ve onlara muhalefet edenlerin onlara bir za-" ran ulaşm ayacaktır. Onlar bu halde hak üzere iken nihayet Allah'ın emri gelecektir."

Muaviye, bu hadisi hutbesinde insanlara okudu. Sonra şöyle dedi: İşte Malik b. Yuhamir, Muaz'dan rivayet ediyor ki, kendileri Şam'da iken Rasûlullah (s.a.v.) bu hadis ile Şamlıları Iraklılara karşı savaşmaya teşvik etmiştir. Şamlılar, kendilerine muhalefet edenlere karşı muzaffer olan gruptur.

Muaviye böyle demekle, Iraklılara karşı savaş veren Şamlıların doğru yolda olduklarını isbatlamaya çalışıyordu.

Leys b. Sa'd dedi ki: "Muaviye, Ömer'in halifeliği zamanında hicri on dokuzuncu senede Kayseriyye'yi fethetti." Başkalar

dediler ki: Muaviye, yönetiminin beşinci veya yedinci senesinde Kıbrıs'ı fethetti, hicretin yirmi sekizinci senesinde Hz. Osman zamanında fethettiğini söyleyenler de vardır.
Muaviye, Şam'da vali olduğu zamanlarda yani hicretin otuz ikinci senesinde İstanbul boğazına gaza için gitti.
Hz. Osman, Şam'ın bütün yönetimini ona (Muaviye) verdi. Aslında Şam'ın bütün yönetimini Muaviye'ye veren zatın, Hz. Ömer olduğuna dair zayıf bir rivayet de vardır. Doğrusu, ona Şam'ın bütün yönetimini veren Hz. Osman'dır. Muaviye, Ebu Derda'dan sonra Fudale b. Ubeyd'i Şam kadılığına tayin etti. Hz. Osman'ın şehadetinden sonra Hz. Ali ile Muaviye arasında ictihad farkı meydana geldi. Bu sebeple de -Önceki kısımlarda anlattığımız gibi- aralarında savaş oldu. Hz. Ali'nin içtihadı doğru idi. Muaviye ise cumhur-u ulemâya göre yanlış ictihad yapmıştı. Selef ve halef uleması, bu hususda ittifak etmişlerdir. Savaşan Iraklıların da, Şamlıların da; yani Hz. Ali taraftarlarının da, Muaviye taraflarının da Müslüman olduklarına sahih hadisler şahadet etmişlerdir, Nitekim sahih bir hadiste şöyle denilmektedir:
"Müslümanlardan hayırlı bir nrkaya karşı bir grup kimse dinden çıkarak isyan edecektir. O asileri, bu iki gruptan Hakk'ka en yakın olan öldürecektir. Dinden çıkanlar Haricilerdi. Onları, Hz. Ali ve arkadaşları öldürdüler. Sonra Hz. Ali de öldürüldü ve hicretin kırk birinci senesinde Muaviye yönetime tek başına hakim oldu. Muaviye, her sene iki kez Bizans'a gazaya giderdi. Yazın bir kez, kışın da bir kez gaza ederdi.
Kavminden bir adama emir verir, o adam da gidip insanlara hac ettirirdi. Kendisi de hicretin ellinci senesinde hac ettirdi. Oğlu Yezid, hicretin ellibirinci senesinde insanlara hac ettirdi. Kendisi daha sonra Bizans ülkesine büyük bir sahabe topluluğu ile birlikte gazaya gitti, İstanbul'u kuşattı, bu gaza ile ilgili olarak sahih bir hadiste şöyle denilmiştir:
"Kostantiniyye'ye gazaya gidecek ilk ordunun askerleri bağışlanmıştır."
Vekî, Ebu Salih'i şöyle dediğini rivayet etmiştir: Çölde develerini şarkı söyleyerek süren bir adam, Hz. Osman'ın öldürüleceğini şöyle ifade ediyordu:
"Osman'dan sonra emir, Ali'dir. Zübeyr'de de beğenilecek bir halef-lik vardır."
Ka'b dedi ki: "Osman'dan sonra halife, doru katırın sahibi Muavi-ye'dir."
Muaviye de ona şöyle dedi: "Ey Ebu İshak, sen böyle diyorsun ama Ali, Zübeyr ve Muhammed (s.a.v.)'ın diğer sahabeleri buradadırlar. Ben nasıl halife olabilirim." Ka'b da ona şöyle cevap verdi: "Sen de Muhammed (s.a.v.)'m sahabesi ve halifesisin."
Seyf, Beni Esed kabilesinden bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Osman'ın halifeliği zamanında çölde devesini gütmekte olan bir adam, şu şiiri söylemişti:
"Osman'dan sonra emir Ali'dir. Zübeyir'de de beğenilecek bir halef-lik vardır." Muaviye bu şiiri duyduktan sonra halifeliğe hep ümitlendi."
Ka'b da dedi ki: "Sen yalan söylüyorsun ey şair, aksine Osman'dan sonra halife, doru katırın sahibi Muaviye'dir."
Muaviye, bu konuyu Ka'b'la konuştu. Ka'b, ona şöyle dedi: "Evet, Osman'dan sonra emir sensin ama vallahi sen benim bu sözümü yalanlamadıkça halifelik makamına ulaşamayacaksın."
Bu söz, Muaviye'nin kalbine tesir etti.
İbn Ebi Dünya, Ebu Harun'dan rivayet etti ki, Hz. Ömer şöyle demiştir:
"Sakın benden sonra ayrılığa düşmeyesiniz, eğer ayrılığa düşerseniz bilesiniz ki Muaviye Şam'dadır ve bilesiniz ki siz görüşünüzü ona havale edersiniz, o zor kullanarak başa geçecektir."
İbn Asakir, Amir eş-Şabî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz, Ali, Siffin vak'asından önce Cerir b. Abdullah el-Becelî'yi Muaviye'ye gönderdi. Hz. Ali, o zaman Şam'a hücum etmeye niyetlenmiş, bunun için de asker toplamıştı. Muaviye'ye gönderdiği mektubunda, Muaviye'nin kendisine bey'at etmesi gerektiğim, çünkü Muhacirlerle Ensâr'm da kendisine bey'at etmiş olduğunu, şayet bey'at etmezse kendisine karşı Allah'tan yardım dileyip savaşacağını ve Osman'ın katilleri hususunda fazlaca konuştuğunu, kendisinin de diğer insanlar gibi bey'at etmesi gerektiğini, sonra da halkı kendisine karşı hakem tayin etmesini, onu ve hakemleri Allah'ın kitabına havale edeceğim uzun uzadıya anlatıyor-
Muaviye, bu mektubu yanında bulunanlara okudu. Cerir de kalkıp söyle dedi: "Ey Muaviye! Ali'ye itaat et, enirini dinle. Ona muhalefet etmekten ve inatçılıktan uzak dur. İnsanlar arasına fitne düşürme ki bu yüzden insanlar birbirlerine kılıçla saldırmasınlar."
Muaviye, Şamlıların görüşünü alması için kendisine süre tanıma sini istedi. Aradan bir süre geçtikten sonra Muaviye, tellalı vasıtası ile duyuru yaptırdı ve insanların namaz için toplanmaların ilan ettirdi. İnsanlar camide toplandığında Muaviye'nin minbere çıkıp şöyle bir hutbe
irâd etti:
"İslâmiyet için rükünleri destek kılan Allah'a hamd olsun. îman için şeriatleri burhan kılan Allah'a hamd olsun. İmanın kandili sünnet te, mukaddes yerlerde yanmakta ve aydınlık saçmaktadır ki orasını Cenâb-ı Allah, Peygamber ve salih kulları için mahal kılmıştır ve yine Cenâb-ı Allah, o mukaddes diyara Şamlıları yerleştirmiş, orasını bir diyar olarak onlara seçmiştir. Orası da Şamlılardan memnundur. Çünkü Cenâb-ı Allah, gizli ilminde biliyordu ki Şamlılar, kendisine itaat edecekler ve bu hususta velilerine iyi davranacaklardır. Onun emirlerini yerine getirecekler, dinini ve yasaklarını koruyacaklardır. Sonra Cenâb-ı Allah, bunları bu ümmet için bir mizan kıldı. Hayır işlerinde onları ulu kimseler yaptı. Cenâb-ı Allah, bunlar vasıtası ile ahdi bozanları ahdi bozmaktan caydırır. Yine bunlar vasıtası ile mü'minlerin kalbleri-ni birbirine ısındırır, onları bir araya

getirir, Müslümanların dağılan düzenini toparlaması ve bozulan işlerini düzeltmesi için Allah'ın yardımını diliyoruz. Müslümanlar, daha önce birbirlerine yakın olup kalbleri birbirine ısınmış iken araları açıldı. Allah'ım! Uyuyanı uyandıran, fitneyi ayaklandıran, güvendeki kimseye ürküntü veren, kanlarımızı akıtmak ve yollarımızı korkulu hale getirmek isteyen kimselere karşı bize yardım et. Allah biliyor ki, biz onlara acı çektirmek, azab vermek, onların gizli hallerini açığa çıkarmak, ırzlarını payimal etmek istemiyoruz. Yalnız şu var ki, Cenâb-ı Allah, bize bir ikram ve üstünlük elbisesi Jpydirmiştr*. Biz seslerin yankısı devam ettiği, kırağılar yere damladığı, hidayet yolu bilindiği sürece bu şeref ve onur elbisesini üzerimizden çıkamayacağız ve yine biliyoruz ki onları bize muhalefete sürükleyen Şey, bizi çekemeyip kıskanmaları ve taşkınlıklarıdır. Onlara karşı Allah'ın yardımım "diliyoruz.

Ey insanlar! Siz de biliyorsunuz ki ben mü'minlerin emiri, Hattab °ğlu Ömer tarafından buraya tayin edilmiş bir valiyim. Yine mu minle-fin emiri Osman tarafından buraya tayin edilmiş bir valiyim. Ben ona k^rşı sizden bir kimseyi kışkırtmış değilim. Ben Osman'ın dostu ve amcası oğluyum. Velisiyim. Yüce Allah kitabında buyuruyor ki: "Haksız yere öldürülenin velisine bir yetki tanımışızdır." (ei-Isrâ, 33.)

Siz, Osman'ın haksız yere öldürüldüğünü elbette ki biliyorsunuz. Ben, onun öldürülmesi hususundaki düşüncelerinizi bana bildirmenizi istiyorum."

Şamlılar da hep birlikte: "Osman'ın öcününün alınmasını istiyoruz." dediler. Muaviye'nin çağrısına icabet edip ona bey'atlerini sundular, bu uğurda canlarını ve mallarım feda edeceklerini, ya Osman'ın öcünü alacaklarını, ya da bu hususta canlarım vereceklerini bildirip teminat verdiler.

Cerir, Muaviye'ye Şamlıların bey'at ettiğini görünce bundan hem korktu, hem de takdir etti. Muaviye, Cerir'e dedi ki: "Eğer Al beni Şam ve Mısır valiliklerine tayin ederse, kendisinden sonra başkasına bey'at etmemem şartıyla kendisine bey'at ederim." Cerir de ona dedi ki: "Dilediğin şeyleri mektubla Ali'ye bildir. Ben de seninle beraber yazayım." Mektub yazıldı. Hz. Ali'ye ulaştı. Hz. Ali mektubu alıp okuyunca şöyle dedi: "Bu bir hiledir. Muğire b. Şube de ben Medine'de iken Muaviye'yi Şam'a vali olarak atamamı istemişti. Ancak ben onun bu isteğini kabul etmedim. "Saptıranları, hiçbir işte asla yardımcı edinmedim." (el-Kehb,51.)

Bundan sonra Hz. Ali, yanma gelmesi için Cerir'e mektub gönderdi. Cerir gelmedi. Bir de baktı ki, askerler karşısında toplanmışlar. Ordu teşkil edilmiş.

Muaviye, Hz. Osman'ın öldürülmesi esnasında uzlete çekilip Filistin'e yerleşen ve Hz. Osman tarafından Mısır valiliğinden azledilmiş olan Amr b. As'a mektub yazdı. Bazı işlerde fikrini almak üzere yanına gelmesini istedi, Amr b. As ta Muaviye'nin yanına geldi. Konuştular, fikir teatisinde bulundular. Netice de Ali'ye karşı savaşmaya karar verdiler.

Şam ve Mısır valiliklerini kendisine vermesi için Ali'ye mektub yazan Muaviye'nin Lu mektubu ile ilgili olarak Ukbe b. Eb Muayt, Muaviye'yi kınayıcı, azarlayıcı ve taşlayıcı şöyle bir şiir söylemişti:

"Ey Muaviye! Şam senin Şam'ındır. Şam'a sarıl, yılanları yanma sokma.

Ali, senin cevabım bekliyor. Ona perçemleri ağartıcı bir savaş armağan et.

Ona savaşla saldır, mızraklarını fırlat.

Pazuları güçsüz ve bitkin düşmüş bir adam olma.

Aksi takdirde barış yap, çünkü güvenlikte -savaş istemiyen kimseler için- rahat vardır. Ey Muaviye, o zaman sen bunu tercih et.

Ey Harb'in oğlu Muaviye! Ümit üzere yazmış olduğun mektup var ya, o senin başına belalar getirecektir.

O mektubunda Ali'den bazı şeyler istemişsin ki, bunları elde edemezsin.

Şayet elde edebilsen bile birkaç geceden fazla senin elinde kalmaz. Ondan sonra uzun ve kalıcı bir zafer bulamazsın, fazla kuruntu ve

ümit besleme.

Ali gibisini hile ile aldatsan ve birşeyleri yıkacak olursan dahi Ali senden önce o harabeyi inşa edip onarır.

Şayet bir kez pençesini sana geçirirse,

Ey Hind'in oğlu! Seni paramparça edip yarar."

Birkaç yoldan gelen bir rivayette anlatıldığına göre Ebu Müslim el-Holanî, bir cemaatle birlikte Muaviye'nin yanma gitmiş. Bu cemaat, Muaviye'ye şöyle sormuştu:

- Sen Ali ile çekişiyorsun, sen onun emsali misin?

- Allah'a yemin ederim ki, ben de onun benden daha hayırlı ve daha

üstün olduğunu biliyorum. Halifeliğe benden daha layıktır ama sizler de bilmiyor musunuz ki Osman haksız yere öldürülmüştür. Ben Osman'ın amcası oğluyum. Onun öcünü almak istiyorum. Onun öcünü almak, benim görevim değil midir? Siz Ali'ye deyin ki; Osman'ın katillerini bana teslim etsin, ben de halifeliği ona teslim edeyim.

Bu heyet dönüp Ali'nin yanma gitti, bu hususta onunla konuştu. Ancak Ali, Osman'ın katillerinden herhangi birini onlara teslim etmedi. Bunun üzerine Şamlılar, Ali'ye karşı savaşmak için Muaviye'nin yanında yer aldılar ve fikir birliği ettiler.

Amr b. Şimr, Amir eş-Şabî ve Ebu Cafer el-Bakır'm şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

"Ali, bir adamı Şam'a gönderdi. Bu adam, Hz. Ali'nin Iraklılarla birlikte Şamlılara karşı savaşacağını onlara ihtar etti ki Muaviye'ye olan itaatlerim kendisine versinler. Adam, Muaviye'nin yanma vardığında Muaviye ilanat yaptırdı. İnsanların

camide toplanmalarım emretti. Onlar da toplandılar. Sonra Muaviye, minbere çıkıp şöyle bir konuşma yaptı:
"Ali, Iraklılarla güç birliği yaparak size karşı savaşmaya karar vermiştir. Bu hususta görüşünüz nedir? " Muaviye'nin bu sorusu karşısında cemaattekilerin her biri hiçbir şey konuşmaksızın elini göğsüne vurdu. Başlarını kaldırıp Muaviye'ye bakmadılar. Bu arada Zülkile' kalkıp Şöyle dedi: "Ey mu minlerin emin! Görüş senindir, sen neyi uygun görürsen onu emret. Biz de emrin yerine getirelim." Bunun üzerine Muaviye şu duyuruyu yaptırdı:
"Garnizonunuza gidin, üç gün içinde toplanın. Üç gün içinde garnizonuna gitmeyen kimsenin kanı helal olur." Bu duyuru üzerine herkes bağlı olduğu askeri birliğe katıldı. Hz. Ali'nin yanından gelmiş olan adam da dönüp Ali'nin yanına gitti ve durumu ona anlattı. Hz. Ali de duyuru yaptırarak askerlerinin camide toplanmalarını emretti. Onlar da camide toplandılar. Hz. Ali, minbere çıkıp şöyle dedi:
"Muaviye, sizinle savaşmak için asker toplamıştır. Bu hususta görüşünüz nedir?" Cemaattekilerin her biri birşey söyledi. Sözleri birbirine karıştı. Hz. Ali, onların ne dediklerini anlayamadı ve: "Ciğer yeyicisi-nin oğlu Muaviye duruma hakim oldu Innâ lillah ve înnâ ileyhi raciun" diyerek minberden indi. Sonra da hicretin otuzaltmcı senesindeki olaylar meyanında anlattığımız gibi iki taraf arasında Sıfîîn savaşı cereyan etti.
Ebu Bekir b. Düreyd, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Saffin savaşında hezimete uğradığımı düşünerek kaçmak üzere iken ayağımı üzengime koydum. Kaçmaya niyetlendim. Ancak İbn Atna-be'nin şu şiiri beni kaçmaktan alıkoydu:
"İffetim ve belam bana engel oldu. Övgüyü pahalı bir fiyata alışım ve nefsimi zorluklara sürükleyişim, ayrıca göğsü nişanlı kahramanın başını vuruşum kaçmama mani oldu.
Her koşuşumda nefsim bana, 'Terinde dur ki övülesin, ya da rahatını bulup ölesin." diyordu."
Beyhâkî, İmam Ahmed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Halifeler şunlardır: Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali. Kendisine: "Ya Muaviye hakkında ne dersin?" demeleri üzerine şu cevabı verdi: "Ali'nin zamanında halifeliğe Ali'den daha layık bir kimse yoktu. Allah, Muaviye'ye rahmet etsin."
Ali b. el-Medinî dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'nin şöyle dediğini işittim: "Ali'nin halifelik için kusur sayılabilecek bir özelliğin görmedim. Muaviye'nin de Ali ile halifelik hususunda çekişmesine sebep olacak bir özelliğini görmedim.".
Şüreyk el-Kadiye sordular:
- Muaviye, yumuşak huylu muydu?
- Hakkı anlamayan, onu hiçe sayan ve Ali ile savaşan adam yumuşak huylu değildir."
Süfyan-ı Sevrî, Said b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas, Muaviye'den söz etti. Onun arefe akşamı telbiye getirdiğini söyledi ve hakkında çok ağır sözler sarfetti. Sonra dedi ki: "Muaviye, Ali'nin arefe akşamı telbiye getirdiğini işitince kendisi o akşam telbiye getirmeye son verdi."
Ebu Bekir b. Ebu Dünya, Ömer b. Abdülaziz'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ı rüyada gördüm. Ebu Bekir ile Ömer de yanında oturmaktaydılar. Selam verip yanlarına oturdum. Ben oturmakta iken Ali ile Muaviye getirildiler. Bir odaya kapattılar, odanın kapısı üzerlerine kilitlendi. Ben de bu durumu seyrediyordum. Çok geçmeden Ali: "Ka'be'nin Rabbine yemin ederim M, benim lehimde hüküm verildi." diyerek dışarı çıktı. Aradan çok geçmeden Muaviye de: "Ka'benin Rabbine yemin ederim ki ben bağışlandım." diyerek dışarı çıktı."
îbn Asakir'in rivayetine göre, "Ben Muaviye'ye öfke duyuyorum." diyen bir adama Ebu Zür'a şöyle sordu:
- Niçin?
- Çünkü o, Ali ile savaştı.
- Yazıklar olsun sana. Muaviye'nin Rabbi merhametlidir. Muaviye'nin hasmı da âlicenâb bir hasımdır. Bu ikisinin arasına girmek senin neyine? Allah ikisinden de razı olsun."
İmam Ahmed b. Hanbel'e, Ali ile Muaviye arasında geçen hediseler sorulduğunda o, şu ayet-i kerimeyi okudu:
"Onlar geçmiş birer ümmettir. Kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da sizedir. Onların yapmış olduklarından sorumlu değilsiniz." (el-Bakara, 141.)
Seleften birçok âlimde kendilerine bu soru yöneltildiğinde yukarıdaki ayet-i kerimeyi okumuşlardır.
Evzaî dedi ki: Hasan Basri'ye, Hz. Ali ile Hz. Osman arasında cereyan eden hadiseleri sorduklarında Hasan Basri şöyle cevap verdi: Hz. Ali'nin İslâm'da sebkatı vardır. Hz. Osman'ın da Hz. Ali'nin de Hz. Pey-gamber'e yakınlığı vardır. Biri iptilaya uğradı, diğeri afiyet buldu."
Yine Hasan Basri'ye Hz. Ali ile Muaviye arasında cereyan eden hadiseleri sorduklarında o, şöyle cevap verdi:
- "Ali'nin de Hz. Peygamber'e yakınlığı vardı, Muaviye'nin de. Ali'nin İslâm'da sebkati vardı, Muaviye'nin sebkatı yoktu. İkisi de iptilaya uğradılar."
Külsüm b. Cevşen dedi ki: "Nadr Ebu Ömer, Hasan Basri'ye şöyle bir soru sordu:
- Ebu Bekir mi daha faziletli yoksa Ali mi?
- Sübhanallah, ikisi eşit olamazlar. Ali'nin bazı hizmetleri olmuştur ki Ebu Bekir de o hizmetler de onunla ortaktır. Ali'nin bazı hizmetleri olmuştur ki Ebu Bekir'in o hizmetlerde ortaklığı yoktur, ama yine de Ebu Bekir, Ali'den daha faziletlidir.
- Ömer mi daha faziletli yoksa Ali'mi?
- Ebu Bekir ile Ali'nin durumu ne ise, Ömer ile Ali'nin durumu da aynıdır. Ömer, Ali'den daha faziletlidir.
- Osman mı daha faziletli yoksa Ali mi?

- Ebu Bekir ile Ali'nin durumu ne ise, Osman ile Ali'nin durumu da aynıdır Osman, Ali'den daha faziletlidir.
- Ali mi daha faziletli yoksa Muaviye mi?
- Sübhanallah, ikisi eşit olamazlar. Ali, Muaviye'den önce İslâm'a iştir. Muaviye, daha sonra girmiştir. Ali'nin bazı hizmetleri olmuştur ki, Muaviye'nin o hizmetlerde ortaklığı vardır, ama Ali, Muavi-ye'den daha faziletlidir."
Rivayet olunduğuna göre Hasan Basri, şu dört şeyden ötürü Muavi-ye'ye hınçlı imiş: "Ali ile savaştığı, Hicr b. Adiyl öldürdüğü, Ziyad b. Ebi-hi'yi evlatlık edindiği ve oğlu Yezid için veliahtlık bey"atı aldırdığı için."
Cerir b. Abdülhamid, Muğire'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ali'nin ölüm haberi kendisine ulaştığında Muaviye ağlamaya başladı. Karısı ona dedi ki:
- Daha önce kendisi ile savaştığın halde şimdi onun ölümüne ağlıyor musun?
- Yazıklar olsun sana. Sen insanların fazilet, fıkıh ve ilim hususunda ne kaybettiklerini biliyor musun?"
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Ali'nin Ölüm haberini duyan Muaviye'nin ağlaması üzerine karısı kendisine şöyle demişti: "Dün kendisiyle savaşıyordun, bugün onun ölümüne ağlıyorsun?"
Ben derim ki: Ali, hicretin kırkıncı senesi ramazan ayında şehid edildi. Bu sebeple Leys b. Sa'd şöyle demiştir: "Muaviye'ye Kudüs'te cemaat tarafından bey'at edildi, kendisi hicretin kırkıncı senesinde Kûfe'ye girdi." Ama doğru olan, İbn İshak'ın söylediği ve ulemanın üzerinde ittifak ettiği şu sözdür: "Hz. Ali'nin ölüm haberi Şamlılara ulaştığı zaman Muaviye'ye Kudüs'te hicri kırkıncı senenin ramazan ayında bey'at edildi. Ama o, Hz. Hasan'la barış yaptıktan sonra hicri kırk birinci senenin rebiyülevvel ayında Kûfe'ye girdi ki, buna da cemaat senesi denilir. Muaviye'nin, Hz. Hasan'la barış yaptığı yer, Edrec'dir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Irak'ta Enbar şehri civarında barış yapmıştır. Bu barıştan sonra Muaviye, hicretin altmışıncı senesinde vefat edinceye kadar tek başına yönetime hakim oldu.
Bazılarının anlattıklarına göre Muaviye'nin yüzüğünün üzerinde şu ibare yazılı imiş: "Her amelin bir karşılığı vardır." Başka bir rivayette anlatıldığına göre ise yüzüğünün üzerindeki yazı şu imiş: "Kuvvet ancak Allah iledir."
Yakub b. Süfyan, Said b. Süveyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Muaviye, Küfe dışında Nahiîe'de bize cuma namazım kıldırdı. Sonra hutbesinde şöyle dedi: "Namaz lalasınız, oruç tutasınız hac edesiniz, zekat veresiniz diye sizinle savaşmış değilim. Zaten sizin bu görevleri ifa ettiğinizi biliyordum. Ama başınıza emir olmak için sizinle savaştım ve Allah bu emirliği de -hoşunuza gitmemekle birlikte- bana verdi."
Muhammed b. Sa'd, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, yönetime geçtikten sonra iki sene boyunca Hz. Ömer gibi adaletle hükmetti. Bu yönetimi hiç bozmadı. Ancak daha sonra Hz. Ömer'in yönetim tarzından uzaklaştı."
Naim b. Hammad, Süfyan b. el-Leyl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kûfe'den Medine'ye geldiği zaman Ali'nin oğlu Hasan'a: "Ey mü'minleri alçaltan!" dedim, oda bana şöyle karşılık verdi:
"Böyle deme, çünkü ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu İşittim: "Günler ve geceler geçmeyecek ki, sonunda Muaviye hükümdar olacak." Bundan dolayı ben Allah'ın emrinin mutlaka yerine geleceğini bildim ve benimle Muaviye arasında Müslüman kanı akıtılmasını istemedim."
Mücahid, Haris el-Aver'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ali, Sıffin savaşından döndükten sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Muaviye'nin emirliğinden hoşlanmam azlık etmeyin. Çünkü siz onu kaybederseniz, insanların kafalarının karpuz gibi omuzlarından yere düştüklerini göreceksiniz."
İbn Asakir, Esved b. Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Aişe'ye dedim ki:
- Başıboş adamlardan birinin halifelik hususunda Rasûlullah'm ashabı ile çekişmesine şaşmıyor musun?
- Bunda şaşılacak ne var? Halifelik, Allah'ın verdiği bir hükümdarlıktır. Bunu iyi adama da verir kötü adama da verir. Firavun, Mısır halkına 400 sene hükmetti. Diğer kafirler de böylece insanlara hükmetmişlerdir."
Zührî, Kasım b. Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Muaviye, hac için Medine'ye geldiğinde Hz. Aişe'nin yanına gitti, başbaşa konuştular. Yanlarında sadece Hz. Aişe'nin azadlısı Zekvan (Ebu Amr) vardı. Hz. Aişe, Muaviye'ye şöyle dedi: "Kardeşim Muhammed'i öldürdüğünden dolayı seni öldürecek bir adamı gizlememden ve gizlediğim o adamın seni öldürmesi ihtimalinden korkmadın mı?"
Muaviye, ona: "Doğru söylüyorsun." dedi. Muaviye, konuşmasını tamamladıktan sonra Hz. Aişe, şahadet getirdi, sonra Cenâb-ı Allah'ın, , peygamberi ile göndermiş olduğu hak din ve hidayetten, peygamberden sonraki halifelerin gidişatlarından bahsetti, Muaviye'yi adaletli olmaya ve kendisinden önceki halifelerle peygamberin yolundan gitmeye teşvik etti. O kadar konuştu ki, Muaviye için mazeret bırakmadı, sözünü tamamladıktan sonra Muaviye ona şöyle dedi: "Vallahi sen bilgin bir kadınsın. Rasûlullah'm emri ile amel ediyorsun, nasihat veriyor, şefkat gösteriyorsun, öğütlerin de tesirli ve beliğdir. Hayra teşvik ettin, hayrı emrettin, sadece bizim için faydalı olan şeyleri bize emrettin ve sen, itaat edilmeye layıksın." Hz. Aişe ile Muaviye çok konuştular. Muaviye, kalkacağı zaman Zekvan'a yaslandı ve Hz. Aişe hakkında şöyle dedi: Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah hariç, Aişe kadar belağatli bir ha-üp duymadım." w. Muhammed b. Sa'd, Alkame b. Ebi Alkame'nin annesinin şöyle dediği rivayet etmiştir:
"Ebu Süfyan oğlu Muaviye, Medine'ye geldiğinde Hz. Aişe'ye şu haberi gönderdi: "Bana Rasûlullah (s.a.v.)'m elbisesi ile sakalından bir tel gönder." Hz. Aişe de bu emanetleri benimle ona gönderdi. Ben de Muavi-ye'nin yanına götürdüm, elbiseyi alıp giydi, sonra Rasûlullah (s.a.v.)'m sakalını aldı, su getirilmesini emretti, getirilen su ile sakal-ı şerifi yıkadı, bu suyun bir kısmını içti, bir kısmını da vücuduna serpti.» Asmaî, Şabî'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: «Muaviye, cemaat senesinde

(yani yönetimi tek başına ele geçirdiği senede) Medine'ye geldi. Kureyş'in önde gelen şahsiyetleri, onu karşılayıp şöyle dediler: "Zaferini teyid eden ve durumunu yücelten Allah'a hamd olsun." Muaviye, Medine'ye girinceye kadar onlara cevap vermedi. Mescid-i Nebeviye yöneldi, içeri girdi, minbere çıktı. Allah'a hamd ü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:
"Doğrusu, Allah'a yemin ederim ki, yönetimin başına geçtiğim zaman sizin bu durumuma sevinmediğinizi biliyordum. Ben kalbinizdeki duygulardan haberdarını. Ancak şu kılıcımı kullanarak yönetime ansızın geçtim ve tahtı ele geçirdim. Ben kendimi Ebu Bekir gibi davranmaya zorladım ama bunu yapamayacağımı anladım. Ömer gibi olmak istedim, nefsimin bundan kaçtığını gördüm, bunu yapamayacağımı anladım. Osman'ın yolundan gitmeye gayret gösterdim, nefsim bunu da yapamadı. Ebu Bekir, Ömer ve Osman gibileri nerede? Onların yaptıklarını kim yapabilir! Heyhat, onlardan sonra hiç kimse onların fazilet ve üstünlüğüne ulaşamaz. Allah'ın rahmet ve hoşnutluğu onların üzerine olsun. Yalnız ben kendimi, hem benim hem de sizin için yararlı olacak bir yola şevkettim. Herkes için bu yolda güzelce yemek ve güzelce içmek vardır. Gidişat dürüst olup itaat güzel olunca, herkes halinden memnun olacaktır. Eğer beni en hayırlınız olarak görmeseniz de ben sizin en ha-. yırhnızım. Allah'a yemin ederim ki, kılıcı olmayana kılıç çekmeyeceğim. Bildiklerinizden her kim bana karşı ileriye çıkarsa, ben onu kulak ardı ederim. Bütün haklarınızı yerine getirmediğimi gördüğünüzde, yerine getirmiş olduğum haklarınızın bir kısmından ötürü benden memnun olun. Çünkü hak, yumurta içindeki yavru gibidir. Sel geldiğinde her şeyi silip yok eder. Ama su az miktarda geldiğinde ihtiyacı karşılar, fitneden sakmm. Fitnekariığa yönelmeyin. Çünkü fitnekarhk geçimi ve hayatı bozar. Nimeti bulandırır. Ümmetin kökünün kazınmasına sebep olur. Allah'ın beni ve sizi bağışlamasını diliyorum."
Muaviye, bu nutkunu irad ettikten sonra minberden indi.» Öyle anlaşılıyor ki, Muaviye, bu nutkunu hicretin kırk dördüncü senesinde veya ellinci senesinde irâd etmiştir. Cemaat senesinde irad etmiş değildir.
Leys, Ulvan b. Salih b. Keysan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, yönetimi müstakil olarak ele geçirdikten sonra ilk haccı için Medine'ye geldiğinde Hasan ile Hüseyin ve Kureyş eşrafından bazı kimseler onu karşıladılar. O, Osman b. AfTan'ın evine yöneldi, kapıya yaklaştığında Hz. Osman'ın kızı Aişe bir çığlık attı. Babası için yüksek sesle ağladı. Muaviye yanındakilere: "Evlerinize gidin. Benim bu evde görülecek bir işim var." dedi. Etrafındakiler dağılıp gittiler. O da Hz. Osman'ın evine girdi ve kızı Aişe'yi teskin etti. Bundan sonra yüksek sesle ağlamamasını emredip şöyle dedi: Ey kardeşimin kızı, insanlar yönetimlerini bizim elimize verdiler, biz de onlara altında öfke gizli olan yumuşak huyluluğu gösterdik. Onlarda buna karşılık altında kin saklı olan bir itaati bize gösterdiler. Bu itaatleri karşılığında biz onlara yumuşak huyluluğumuzu sattık, onlar da bu yumuşak huyluluğumuza karşılık olarak itaatlerini bize sattılar. Eğer onlara bizden satın aldıkları şeyden başkasını verecek olursak, hakkımızı bize vermede cimrilik yaparlar. Biz de onların haklarını hor görüp küçümseriz. Her insanla birlikte taraftarları vardır. O insan, kendi taraftarlarının mekanını görür. Eğer ahdimizi bozarsak, onlar da ahitlerini bozarlar. Sonra bilemeyiz; durum bizim lehimize mi olur, yoksa aleyhimize mi olur? Mü'minle-rin emiri Osman'ın kızı olman, benim için Müslümanların cariyelerinden biri olmandan daha sevimlidir. Babandan sonra ben senin için ne güzel bir halefim. Ben de senin baban sayılırım."
İbn Adiy, Ebu Said'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Muaviye'yi minberim üzerinde gördüğünüzde onu öldürün."
Bu hadis kesinlikle yalandır. Eğer sahih olsaydı sahabeler onu minber üzerinde gördüklerinde hemen öldürürlerdi. Çünkü onlar, Allah yolunda kendilerini kınayanların kınamalarına aldırış etmezlerdi. Mua-viye'nin halifeliği zamanında birçok sahabe vardı. Üsame, Sa'd, Cabir, îbn Ömer, Zeyd b. Sabit, Seleme b. Muhalled, Ebu Said, Rafi b. Hadic, Ebu Ümame ve Enes b. Malik gibi daha adlarım saymadığımız birçok iyi ve kıymetli insanlar da vardı. Bunlar hidayet kandilleri, ilim kapıları idiler. Kur'ân-ı Kerîm'in nüzulü esnasında hazırdılar. İslâmiyet'in ilk zamanlarında yaşamışlardı. Başkalarının bilmedikleri İslâmî.bilgilerden haberdar idiler. Kur'ân'ın tevilini Rasûlullah (s.a.v.)'dan öğrenmişlerdi. Ayrıca Muaviye'nin zamanında bazı tabiiler de vardı. Bunlar, Rasûllah'a ve sahabelere Allah'ın nasib ettiği kadarıyla güzelce uyan kimseler idiler. Bunlardan bazılarının adları şöyledir: Misver b. Mahreme, Abdurrahman b. Esved, Saib b. Müseyyeb ve Abdullah b. Muhayriz. Bunlara benzer daha başka şahsiyetler de vardı ki bunlar Rasûlullah (s.a.v.)'ın ümmetinden olup onun yolunda yaşayan cemaatten idiler.
Ebu Zür'a, Said b. Abdülaziz'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Osman öldürüldüğünde kimse gazaya gitmiyordu. Nihaye Muaviye, yönetimi müstakil olarak ele alınca Bizans diyarına on altı gazve yaptı.
Birliklerden biri yazın Bizans'a gidip kışı orada geçiriyor, sonra geri dönüyor, ardı sıra bir başka birlik Bizans'a gönderiliyordu. Muaviye'nin gaza için Bizans'a gönderdiği askeri birliklerden birinde oğlu Yezid de vardı. Yezid'in beraberinde bazı sahabeler de vardı. Bunlar boğazı geçtiler. Kostantiniyyelilerle şehrin kapısında savaştılar. Sonra Şam'a döndüler. Muaviye'nin oğlu Yezid?e yaptığı en son vasiyyet şu olmuştu: "Bi-zans'm boğazını sık!"
îbn Vehb, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, halifeliği döneminde insanlara iki kez hac ettirdi. Onun halifeliği yirmi seneden bir ay eksik idi."
Ebu Bekir b. Ayyaş dedi ki: "Muaviye, hicretin kırk dördüncü ve ellinci senelerinde insanlara hac ettirdi." Başkalarının ifadesine göre Muaviye, hicretin elli birinci senesinde insanlara hac ettirmiştir. Doğrusunu Allah bilir.
Leys b. Sa'd, Sa'd b. Ebi Vakkas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Osman'dan sonra kapının sahibi (Muaviye) kadar bu işin hakkını veren başka bir kimse görmedim."
Abdürrezzak, Misver b. Mahreme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'nin yanına gittim, içeri girip selam verdiğimde

bana şöyle dedi:
- Ey Misver, darbelerin imamlara ne yaptı?
- Bunları konuşmayı bırak, sana geliş sebebimizi anlatayım da bize iyilikte bulun.
- Sen, içindekini bana söylüyorsun.
- Ayıplanacak neyim varsa hepsini anlattın.
- Sen suçlardan ve günahlardan kurtulamazsın. Affedihnediği takdirde seni helak edecek bir günahın yokmu? Bundan korkmaz mısın?
- Evet benim öyle suçlarım ve günahların var ki, eğer sen bağışlamazsan helak olurum.
- Benden bağışlama umudunu kuvvetlendiren neyin var? Allah'a yemin ederim ki, halkın durumunu düzeltmek, hadleri tatbik etmek, insanları barıştırmak, Allah yolunda cihad etmek gibi sayılarını ancak Allah'ın bileceği ve bizim sayamayacağımız büyük işler olmasaydı, senin sayamayacağın kadar çok günah ve ayıplarımız olurdu. Ama ben öyle bir din üzereyim ki Allah, o dinde iyilikleri kabul eder, kötülükleri bağışlar. Vallahi ben bu yoldayım. Allah'la başkasını mukayese edipte başkasını tercih edecek değilim. Sadece Allah'ı başka şeylere ve başka varlıklara tercih ederim.
Misver diyor ki: "Muaviye'nin bu sözlerini dinledikten sonra düşündüm ve onun beni mağlub ettiğini anladım."
Daha sonraları Misver, kendisi ile Muaviye arasından geçen bu konuşmayı yad ettiği zaman Muaviye'ye hayır dua ederdi.
İbn Düreyd, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ey insanlar! Ben sizin en hayırlınız değilim, sizin aranızda mutlaka Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr ve benzeri çok faziletli ve benden daha hayırlı kimseler vardır. Ama öyle umuyorum ki yöneticilikte ben size daha faydalı olacağım. Düşmanlarınızı geri püskürtmede daha güçlü olacağım. Size sütü daha bol akıttıracağım (gelirinizi artıraca-
ğımj.
Hişam, Yunus b. Halbes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cuma ffünü Şam camiinin minberinde Muaviye'nin şöyle bir hutbe irad ettiğini işittim:
«Ey insanlar, sözlerimi iyi anlayın, siz benden daha çok dünya ve ahiret işlerini anlayan bir kimse bulamazsınız. Yüzlerinizi dosdoğru tutun kıbleye doğru yönelin, saflarınızı namazda düzgün tutun. Aksi takdirde Allah kalbleriniz arasına muhalefet koyar, beyinsizlerinizin ellerinden tutun (onları kötülükten men edin), aksi takdirde Allah düşmanlarınızı size musallat kılar. Düşmanlarınızla size azabın en kötüsünü tattırır. Sadaka verin, hiç kimse: "Ben yoksulum da sadaka veremiyorum." demesin. Aslında az varlıklı kimsenin vereceği sadaka, zenginin vereceği sadakadan daha faziletlidir. İffetli kimselere iftirada bulunmaktan sakının. Kişi (doğruluk derecesini araştırmadan) duydum ki bana şöyle bir haber ulaştı ki, demesin. Sizden biri Hz. Nuh zamanındaki bir kadına bile iftira edecek olsa, kıyamet gününde bunun hesabı ondan sorulacaktır.»
Ebu Davud et-Teyalisî, Muhammed b. Sirin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, Rasûlullah (s.a.v.)'dan hadis naklederken kimse onu yalancılıkla itham etmezdi."
Ebu'l-Kasım el Beğavî, Ebu Kubeyl'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, her gün Ebu'1-Ceyş adındaki bir adamı şehrin çeşitli meclislerine gönderir ve o gün bir çocuğun doğup doğmadığını veya misafir bir heyetin gelip gelmediğini tesbit ettirirdi. Eğer bir çocuk doğmuş veya bir misafir gelmiş ise ona gerekli erzakın verilmesi için divana talimat verirdi."
Başkaları dediler ki: Muaviye, alçak gönüllü idi. Elinde, çocukların ellerinde bulunan ve paçavradan ibaret olan bir kırbaç vardı, insanlara bununla vururdu."
Hişam b. Ammar, Meysere b. Halbes'in oğlu Yunus'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'yi Şam pazarında gördüm. Terkisine, yakası yamalı bir gömlek giyen hizmetçisini de bindirmişti. Bu halde Şam pazarlarında dolaşıyordu."
.. A'meş, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Eğer Muaviye'yi görseydiniz bu Mehdi'dir, derdiniz."
Hüseyin, İbn Amr'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'den daha lider şahsiyetli bir kimse görmedim." Kendisine dedim ki:
- Ömer de mi onun kadar lider şahsiyetli değildi?
- Ömer, ondan daha hayırlı idi, ama Muaviye, Ömer'den daha lider şahsiyetli idi."
Ebu Süfyan el-Hirî, Avam b. Havşeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'dan sonra Muaviye kadar karizması olan bir lider görmedim."
Dediler ki:
- Ebu Bekir de mi onun kadar karizmatik değildi?
- Ebu Bekir, Ömer ve Osman ondan daha hayırlı idiler, ama o daha karizmatik idi/'
Abdürrezzak, tbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye kadar hükümdarlığa layık başka kimse görmedim."
Hanbel b. Ishak, Muaviye'nin: "Ben hükümdarların ilkiyim." dediğini rivayet etmiştir.
İbn Ebi Hayseme, tbn Şevzeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben hükümdarların ilki, halifelerin de sonuncusuyum."
Ben derim ki: Sünnete göre Muaviye'ye halife değil de hükümdar demek gerekir. Çünkü bu hususta Sefme'nin rivayet ettiği şöyle bir hadis vardır:
"Halifelik benden sonra otuz senedir. Ondan sonra ısına bir hükümdarlık olacaktır."
Abdülmelik b. Mervan, bir gün Muaviye'den bahsederken şöyle dedi: "Muaviye kadar yumuşak huylu, tahammüllü ve keremi sahibi bir kimse görmedim."

Kabise b. Cabir dedi ki: "Muaviye kadar yumuşak huylu, onun kadar liderlik sıfatına sahip, onun kadar tahammüllü, merhametli, onun kadar kolayca çıkış yolu bulan, onun kadar iyilik yapmaya müsait bir kimse görmedim."
Adamm biri dedi ki: Bir adam, Muaviye'ye kötü sözler sarfetti. Muaviye'ye denildi ki:
"Şunun hakkından gelsene!" Muaviye de şöyle cevap verdi: "Halkımdan bir kimsenin suçu yüzünden yumuşak huyluluğu bırakıp Öfkelenmekten Allah'tan utanırım."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre adamın biri, Muaviye'ye: "Ey mü'minlerin emiri, ne kadar yumuşak huylusun." demiş. Muaviye, ona şu cevabı vermişti: "Herhangi bir kimsenin günahının, benim yumuşak huyluluğumdan daha büyük olmasından utanırım."
Asmaî, Sevrî'den rivayet etti ki, Muaviye şöyle demiştir: "Bir günahın benim afîimdan daha büyük olmasından, bir cahilliğin benim yumusak huyîuluğumdan daha büyük olmasından, muhafaza etme huyumun, bir ayıp ve gizliliği örtemeyecek kadar küçük olmasından utamnm.
Şabî ile Asmaî dediler ki: "Ebu Cehm adındaki bir adamla Muaviye arasında karşılıklı konuşma cereyan etti. Ebu Cehm Muaviye'ye kin kusucu bir konuşma sarfetti. Muaviye, başını önüne eğdi, sonra başını kaldırıp şöyle dedi: "Ey Ebu Cehm sultana hakaret etmekten uzak dur. Çünkü sultan çocuklar gibi öfkelenir, aslan gibi yakalar. Onun biraz öfkesi birçok insanı mağlub eder." Böyle dedikten sonra Muaviye, adamlarına Ebu Cehm'e bir miktar mal vermelerini emretti, bunun üzerine Ebu Cehm de Muaviye'yi överek şöyle dedi:
"Babamıza yaklaşır gibi Muaviye'nin yanma yaklaşırız. Ona iki halini haber vermek için sağını solunu dokunuruz. Ama ondan cömertlik ve yumuşaklık görürüz."
A'meş dedi ki: Hz. Ali'nin oğlu Hasan, Muaviye ile birlikte dolaşıyordu. Muaviye, onun önünde yürüyordu, Hasan dedi ki:
"Şu Muaviye'nin uylukları, Hind'in uyluklarına ne kadar benziyor." Muaviye dönüp ona şöyle dedi: "Ama Ebu Süfyan, Hind'in uyluklarını çok beğeniyordu."
Muaviye'nin kızkardeşinin oğlu Abdurrahman b. Ümmü'l-Hakem, Muaviye'ye: "Falan adam bana sövüyor." dedi. Muaviye de ona şu karşılığı verdi: "Başını eğ, o da geçip gider ve senden vazgeçer." dedi.
İbn Arabî dedi ki: "Adamın biri, Muaviye'ye: "Senden daha pasaklı birini görmedim." deyince Muaviye, ona şu karşılığı verdi "Evet, hiç kimse bu haliyle adamlarla karşı karşıya gelemez."
Ebu Amr b. Alâ, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cömertçe davranmak benim için kırmızı tüylü davarlara sahib olmaktan daha hoştur."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, şöyle demiştir: "Yumuşak huylu davranmak, benim için muzaffer olmaktan daha hoştur."
Bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, şöyle demiştir: "Ey Umey-ye oğulları! Kureyşlilerle karşılaştığınızda yumuşak huyluluk göstererek onlardan ayrılın. Allah'a yemin ederim ki ben, cahilliye döneminde bir adamla karşılaştığımda o bana elinden geldiğince söverdi. Ben de elimden geldiğince ona yumuşak huyla mukabele ederdim. Ben geri döner giderdim. O da bana dost olurdu. Yardımını istediğimde bana yardım ederdi. Düşmanıma karşı saldırıya geçtiğimde o da benimle beraber saldırıya geçerdi. Yumuşak huyluluk, şerefli kimsenin şerefini azaltmaz. Onu daha da âlicenâb kılar. Yumuşak huyjuluğun afeti zillettir, fişinin yumuşak huyluluğu cahilliğini, sabrı da şehvetini alt etmedikçe iyi bir görüş sahibi olamaz. Kişi bu mertebeye ancak yumuşak huylulu-& kuvveti ile ulaşabilir."
Abdullah b. Zübeyr dedi ki: "Allah, Hind'in oğlunun (Muaviye'nin) hayrını versin, biz ondan ayrıldığımızda aslan ondan daha cesur değildi. Aslanın pençesi onunkinden daha güçlü değildi, ama o yine de bize ilişmezdi. Biz ona hile yapardık ama yeryüzünde kendisinden daha dahi ve hile yapabilecek başka bir kimse yoktu. Yine de bize hile ile mukabelede bulunmazdı. Allah'a yemin ederim ki, şu Ebu Kubeys dağında bir taş bulunduğu sürece biz Muaviye'den yararlanmayı çok isterdik."
Adamın biri Muaviye'ye şöyle bir soru sordu:
"İnsanların en kabiliyetli lideri kimdir?
- İnsanların kendisinden birşey istenildiği zaman - en cömert olanıdır. Meclislerde en güzel ahlaklı olanıdır. Kendisine karşı cahilce davranışlarda bulunulduğunda en yumuşak huylu olanıdır."
Ebu Ubeyde Mamer b. Müsenna dedi ki: Muaviye, şu beyitlerdeki nasihatlara çok uyardı:
"Beyinsizce adam öldürmek, yumuşak huyluluk kadar iyi değildir.
Zira yumuşak huylu kimse, beyinsizi cehalletten geri çevirebilir.
Öfke dolu olsan bile kimseye karşı beyinsizlik ve cahillik yapma.
Çünkü kötülük, kınanma sebebidir.
Bir suç işlediği zaman kardeşinle alakanı kesme,
Zira âlicenab kişi, kötülüğü bağışlar."
"el-Ahkamu's-Sultaniyye" adlı kitabında Kadi Maverdî dedi ki: "Muaviye'nin yanına birkaç hırsız getirildi, ellerini kesti sonunda bir tanesi kaldı. O da şöyle bir şiir okudu:
"Ey mü'minlerin emiri, sağ elimin kesilmemesi için senin affına sığınıyorum, elimi çirkin bir hale sokma.
Eğer suçu örtülürse elim güzel kalır. Bu güzel eli çirkin bir ayıpla yok etme, hoş olan dünyada hayır kalmaz, eğer sol elim sağ elimden ayrı kalırsa."

Hırsızın bu şiiri okuması üzerine Muaviye ona:
- Peki sana ne yapalım? Oysa arkadaşlarının elini kestik, dedi. Hırsızın annesi de şu karşılığı verdi:
"Ey mü'minlerin emiri, oğlumun elini kesmenıekle günah işlemiş olacaksın ama bu günahını da tevbe ettiğin diğer günahların arasına kat." Bunun üzerine Muaviye, hırsızı serbest bıraktı. Bu, İslâm tarihinde uygulanmayan ilk had oldu."
Rivayete göre ibn Abbas şöyle demiştir: "Muaviye'nin insanları nasıl mağlub ettiğini anladım. Şöyleki: Onlar uçtukları zaman Muaviye düşerdi. Muaviye düştüğü zaman da onlar uçardı."
Başka bir ravinin anlattığına göre Muaviye, valisi Ziyad'a şu mealde bir mektub yazıp göndermişti: "İnsanlara tek düze yumuşak bir politika ile hükmetmek uygun olmaz. Aksi halde şımarırlar. Aynı şekilde insanlara tek düze şiddet politikası ile hükmetmek de uygun olmaz. O takdirde insanlar tehlikeli durumlara düşerler. Ama sen katı ve sert ol. Ben de yumuşak huylu ve merhametli olayım ki bir kimse korkuya kapıldığı zaman sığınabilecek bir kapı bulsun."
Ebu Misher, Said b. Abdülaziz'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, mü'minlerin annesi Aişe'nin 80.000 dinar borcunu Ödedi. Ayrıca onun insanlara yaptığı bağışlardan ötürü üzerine terettüp eden borçları da karşıladı."
Hişam'm babası Urve şöyle demiştir: "Muaviye, mü'minlerin annesi Aişe'ye 100.000 dinar gönderdi. O da aynı günde bu parayı yoksullara dağıttı, geriye bir dirhem dahi kalmadı. Hizmetçisi, Aişe'ye dedi ki:
- Bu paradan bizim için bir dirhem ayırsaydın da onunla et alsaydık ve iftarını onunla açsaydın olmaz mıydı?
- Eğer bana hatırlatsaydın yapardım."
Ata dedi ki: "Muaviye, Mekke'de bulunan Hz. Aişe'ye 100.000 dirhem değerinde bir kuşak gönderdi. O da bunu kabul etti."
Zeyd b. Habbab, Abdullah b. Büreyde'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: «Hz. Ali'nin oğlu Hasan, Muaviye'nin yanına geldi Muaviye, ona: "Sana benden önce kimsenin vermediği bir armağan vereceğim." dedi ve ona 400.000 dirhem verdi. Hz. Hasan ile Hüseyin, başka bir kez Muaviye'nin yanma geldiklerinde Muaviye, onlara hemen 200.000 dirhem verdi ve kendilerine: "Benden önce size bu kadar para veren kimse olmamıştır." dedi. Hz. Hüseyin de: "Sen de şimdiye kadar bizden daha faziletli bir kimseye bu kadar para vermiş değildin." dedi.»
İbn Ebu Dünya, Muğire'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ali'nin oğlu Hasan ile Abdullah b. Cafer, Muaviye'ye habe gönderek ondan mal istediler. Muaviye de onlara (veya her birine) 100.000 dirhem gönderdi. Hz. Ali, bunu duyunca onlara: "Utanmıyor musunuz? Adamın gözüne sabah akşam vuruyoruz, sonra da ondan mal istiyorsunuz? "deyince onlarda dediler ki: "Sen bizi mahrum bıraktın. Ama o bize cömertlik yaptı.'"
Asmaî'den rivayete göre Hz. Hasan ile Abdullah b. Zübeyr, Muaviye'nin yanma geldiler. Muaviye, Hz. Hasana: "Ey Rasûlullah'ın oğlu, hoş geldin safa geldin/' dedi ve sonra ona 300.000 dirhem para verilmesini emretti. Abdullah b. Zübeyr'e de: "Ey Rasûlullah'ın halası oğlu, hoş geldin safa geldin." dedi ve ona da 100.000 dirhem para verilmesini emretti.
Ebu Merven el-Mervanî dedi ki: "Muaviye, Ali'nin oğlu Hasan'a 100.000 dirhem gönderdi. O da bu parayı kendi meclisinde bulunan on kişiye dağıttı, her birine onbin dirhem düştü."
Mervan, Abdullah b. Cafer'e de 100.000 dirhem gönderdi. Karısı Patıma, bu parayı Abdullah'tan hibe olarak istedi. O da bu parayı ona verdi.
Mervan b. Hakem'e de 100.000 dirhem gönderdi. Ö, bu paranın 50.000'ini yoksullara dağıttı. 50.000'inde kendine ayırdı.
Hz. Ömer'in oğluna da 100.000 dirhem gönderdi. O, bu paranın 90.000'ini dağıttı 10.000'ni de kendine ayırdı. Muaviye, onun iktisatlı olduğunu ve iktisadı sevdiğini söyledi.
Abdullah b. Zübeyr'e de 100.000 dirhem gönderdi. Abdullah, parayı getiren adama: "Bu parayı niçin gece değil de gündüz getirdin?" dedi. Sonra bu parayı yanında alıkoydu, hiç kimseye birşey vermedi. Muaviye, onun cimri ve hilekar olduğunu, sanki kuyruğunu kaldırıp ipini kesen biri olduğunu söyledi."
Ibn Dab dedi ki: "Muaviye'nin her sene Abdullah b. Cafer'e 1.000.000 dirhem vermesi gerekiyordu. Bu parayı Ona öder ayrıca yüz ihtiyacını da giderirdi. Bir defasında Abdullah b. Cafer, Muaviye'nin yanma gelmiş, Muaviye, ona parasını vermiş ve ihtiyaçlarını gidermişti. Sadece bir ihtiyacı kalmıştı. O esnada Sicista'nın Isbağhandı gelip Mua-viye'den kendisini o beldelere hükümdür yapmasını istedi. Bu isteğini yerine getirmesi durumunda kendi malından 1.000.000 vereceğini vaad etti. Şahitlerin ve emirlerin huzurunda dolaştı, hepside Abdullah b. Cafer'e gitmesini tavsiye ettiler. Vali, Abdullah b. Cafer'in yanma yöneldi. Abdullah ta bu hususta Muaviye ile konuştu. İhtiyacını tamamladı, böylece yüz ihtiyacı giderilmiş oldu. Katibe emir verdi ve valinin Sicis-tan'a hükümdar olmasına dair kararnameyi yazdırdı. Abdullah bu kararnameyi alıp valiye götürdü. Vali, ona temenna secdesinde bulunarak 1.000.000 dirhem verdi. Abdullah, ona dedi ki: "Sen Allah'a secde et ve malım da evine götür. Biz öyle bir ailedeniz ki, iyiliği para karşılığında yapmayız."
Muaviye, bu durumdan haberdar olunca şöyle dedi: "Keşke bu sözü oğlum Yezid söylemiş olsaydı. Eğer o böyle demiş olsaydı bu, Irak haracını elde etmemden daha hoşuma giderdi. Şu Haşimil.er, cömertliği hiçbir zaman elden bırakmıyacaklar."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, her sene Abdullah b. Cafer'e 1.000.000 dirhem verirmiş, bir ara Abdullah'ın 500.000 dirhem kadar borcu oldu. Alacaklılar kendisini sıkıştırdılar. Onlardan süre istedi ki, gidip Muaviye'den maaşlarının bir kısmını avans olarak alıp gelsin ve kendilerine ödesin, Bu amaçla yola çıktı. Muaviye'nin yanma gitti. Muaviye ona sordu:
- Ey Abdullah b. Cafer, buraya geliş sebebin nedir?
- Alacaklılarım beni sıkıştırdılar.
- Borcun ne kadar?

- 500.000 dirhem.
Muaviye, Abdullah'ın borcunu ödedi. Ve ona şöyle dedi: "Bu 500.000 airhemlik borcunu ödedim, ayrıca zamanı gelince gelip 1.000.000 dirhem maaşını da tam olarak alacaksıın."
tbn Said, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ali'nin oğlu Hasan'a hayret ediyorum. Bir yudum Yemen balını Rume kuyusunun suyu ile içti ve ruhunu teslim etti." Sonra da tbn Abbas'a şöyle dedi: "Allah seni üzmesin ve hüzünlendirmesin. Ali'nin oğlu Hasan için kederlenme." Ibn Abbas ta ona şöyle cevap verdi: "Allah, mü'minlerin emiri Muaviye'yi hayatta bıraktığı sürece beni üzmez ve kederlendirmez." İbn Abbas'ın böyle demesi üzerine Muaviye, ona 1.000.000 dirhem para ve ayrıca bir miktar da eşya verdi, ona: "Bunları al ve ailene dağıt." dedi.»
Ebu'l- Hasen el-Medainî, Seleme b. Muharib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Muaviye'ye şöyle bir soru soruldu:
- Siz mi daha şereflisiniz yoksa Haşimoğullan mı?
- Bizde eşraf daha çoktur, ama onlar daha şereflidirler. Onlarda öyle şerefli bir kimse vardır ki Abdumeraf oğullarında onun dengi yoktur. Haşim gibisi yoktur. Haşim, vefat edince biz sayıca ve eşrafça daha çok olduk, ama onlarda Abdülmuttalib vardı ki bizde onun dengi ve benzeri yoktu. O vefat edince sayımız daha arttı, eşrafımız daha çoğaldı ama onlarda öyle bir kimse vardı ki onun gibisi bizde yoktu. O göz doyurucuydu. Sonunda dediler ki: "Bizden bir peygamber vardır." Peygamber geldi, onun gibisini ne öncekiler, ne sonrakiler duymuş ve görmüşlerdi. O peygamber, Hz. Muhammed (s.a.v.)'di. «Bu fazilete ve bu şerefe başka kim ulaşabilir?»
Ibn Ebi Hayseme, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Amr b. As, gördüğü bir rüyayı Muaviye'ye şöyle anlattı: "Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ı rüyamda gördüm. Halifelikler döneminde yaptıkları işlerin hesabı kendilerine soruluyordu. Seni de gördüm. Döneminde yaptığın işlerin hesabını iki kişi soruyordu."
Muaviye, kendisine bu rüyayı anlatan Amr b. As'a dedi ki: "Peki rüyanda daha neler gördün, sonra Mısır dinarlarını mı gördün?"
Ibn Düreyd, Utbi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Amr b. As, Muaviye'nin yanma girdi. Bazı sahabelerin vefatı sebebiyle ona bir tazi-yet mektubu gelmişti. Muaviye mektubu okuyunca înnâlillah ve innâ jleyhi raciun "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz." dedi. Amr b. As ta ona şöyle dedi: "iyi insanlar ölüyorlar, sense hayatta kalıyorsun. Ulûm senin üzerinden atlayıp geçiyor, sen Ölmüyorsun."
Muaviye, ona şu cevabı verdi:
"Sen hayatta iken ölmemi mi umuyorsun. Şunu bil ki, sen ölmeden ben ölecek değilim."
İbn Semmak, Muaviye'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Herkesi razı edebilirim ancak nimeti çekemeyenleri razı edemem Nimeti kıskanan kimseleri ancak nimetin ortadan kalkması memnun eder."
Zührî, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mürüvvet dört şeydedir: İslâm'da iffetli olmak, malı helal yapmak kardeşlerin hukukunu korumak, komşunun hakkına riayet etmek."
Ebu Bekir el-Huzelî dedi ki: Muaviye şiir söylerdi. Halifeliğe geçince ailesi ona: "Zirveye ulaştın, amacını elde ettin ama artık şiiri ne yapacaksın?" dedi. O da bir gün dinlenirken şöyle bir şiir okudu:
"Sefahetimi noktaladım. Yumuşak huyluluğumu dinlendirdim, tahammülüm sebebiyle kendime itirazım vardır.
Şundan ki ben, insanı hasta kılan siyah göz, ihtiyacını gidermeye beni çağırdığı zaman çağrısına icabet ederim."
Muğire, Şabî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Oturarak hutbe irad eden ilk adam Muaviye'dir. Muaviye, göbeği yağ bağladığı ve karnı büyüdüğü zaman oturarak hutbe irad etmişti."
Yine Muğire, İbrahim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cuma gününde ilk olarak oturarak hutbe irad eden kişi Muaviye'dir."
Ebu'l-Melih, Meymun'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Minberde oturarak hutbe irad eden ilk hatip Muaviye'dir. Muaviye oturarak hutbe irad etmek için cemaattan izin istemişti."
Katade, Said b. Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ramazan ve kurban bayramında namaz için ilk olarak ezan okuyup ikamet getiren kişi Muaviye olmuştur."
Ebu Cafer el-Bakır dedi ki: "Mekke kapılan kilitsizdi. Mekkeye'ye kapı yaptıran ilk adam Muaviye'dir."
Ebu'l-Yeman, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Seneler geçti, hiçbir kafir kişi Müslüman kişiye mirasçı olamadı. Hiçbir Müslüman kişi de kafir bir kişiye mirasçı olamadı. İlk olarak Müslümanı kafire mirasçı kılan Muaviye olmuştur. Ondan sonra Emevüer, bu yolda hüküm vermişlerdir. Nihayet Ömer b. Abdülaziz hilafete geçti. O, sünnete döndü. Hişam, hilafete geçince Muaviye'nin hükmünü yeniledi. Ondan sonra gelen Emeviler de aynı şekilde hükmettiler. Seneler geçti, zimmi kimsenin diyeti, Müslüman kimsenin diyeti kadardı. İlk olarak zımninin diyetini Müslümamn diyetinin yarısına indiren Muaviye oldu, diyetin yarısını da kendine aldı."
İbn Vehb, Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Said b. Müsey-yeb-e Rasûlullah'ın ashabını sordum. O bana dedi ki: Dinle ey Zührî! Ebu Bekir, Ömer, Osman, ve Ali'yi severek bunların sevgisi üzerine vefat eden ve aşere-i mübeşşerenin Cennetlik olduğuna şahadet eden, ayrıca Muaviye'ye de rahmet okuyan bir kimseyi hesaba çekmemesi Allah Üzerine bir haktır."
Said b. Yakub et-Talikanî, Abdullah b. Mübarek'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'nin burnundaki bir toprak zerresi, Ömer b. Abdülaziz'den daha üstündür."
Muhammed b. Yahya b. Said dedi ki: İbn Mübarek'e Muaviye'yi sordular. O da şöyle cevap verdi: Rasûlullah (s.a.v.)'m

kendisi hakkında şöyle dediği bir adam için ne diyebilirim: "Allah kendisine hamd edeni işitir ve sonra da "Rabbena ve lekel hamd" diyeni de işitir." İbn Mübarek'e yine soruldu: "Muaviye'mi daha faziletlidir yoksa Ömer b. Abdülaziz mi?" İbn Mübarek şu cevabı verdi: "Muaviye'nin burun deliklerinde-ki bir toprak zerresi, Ömer b. Abdülaziz'den daha hayırlı ve daha faziletlidir."

Başka bir rivayete göre İbn Mübarek, Muaviye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bizde mihnet vardır, kimin o mihnete öfke ile baktığım görürsek, onu sahabelere kötü söz söylemiş olmakla itham ederiz."

Muhammed b. Abdullah b. Anımar el-Musilî ve diğerleri dediler ki: "Muafi b. İmran'a şöyle bir soru sordular:

- Muaviye'mi yoksa Ömer b. Abdülaziz mi daha üstündür? Muafi, bu soruya öfkelendi ve soru sahibine şöyle cevap verdi:

- Sahabelerden birini tabiilerden biri gibi mi sayıyorsun? Muaviye, Rasûlullah (s.a.v.)'m sahabesi, hısımı, katibi ve Allah'ın vahyi hususunda güvendiği bir sır kabitidir. Rasûlullah (s.a.v.), bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Ashabımı ve hısımlarımı bana bırakın (onlara sataşmayın), kim onlara söverse Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun."

Ebu Tevbe Rebi b. Nafı el-Halebî dedi ki: "Muaviye, Muhammed (s.a.v.)'ın ashabının perdesidir. Kişi perdeyi araladığı zaman ilerisine gitmeye cüret eder."

Meymunî, Ahmed b. Hanbel'in kendisine şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ey Eba Hasen! Bir adamın sahabelerden kötü sözle bahsettiğini görürsen, onun Müslümanlığından şüphe et."

Fadl b. Zeyd dedi ki; "Muaviye ile Amr b. As'm hakkında kötü sözler sarfeden bir adamın Rafizi sayılıp sayılmayacağı Ebu Abdullah'a sorulduğunda o şu cevabı verdi: Bu iki kişinin aleyhinde konuşmaya cüret eden adamın içinde mutlaka kötü bir düşünce vardır, sahabelerden herhangi biri hakkında kötü sözler sarfeden adamın niyeti mutlaka kötüdür."

İbn Mübarek, İbrahim b. Meysere'nin şöyle dediğini rivayet etmişti: "Ömer b. Abdülaziz'in Muaviye'ye şovenden başka bir kimseye vuruğunu görmedim. Muaviye'ye söven adama birkaç kırbaç vurdu."

Seleften biri dedi ki: "Bir ara ben Şam'da bir dağ başında iken görünmezlerden bir ses şöyle dedi:

"Ebu Bekir es-Sıddık'a öfke duyan kimse zındıktır. Ömer'e öfke duyan kimse Cehennem'e defolup gitsin, Osman'a Öfke duyan kimsenin hasmı Rahman olan yüce Allah'tır. Ali'ye öfke duyan kimsenin hasmı Hz. Peygamber'dir. Muaviye'ye öfke duyan kimseyi zebaniler kızgın Cehennem ateşine sürüklerler. Onu Cehennem'in uçurumuna fırlatırlar."

Adamın biri dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.)'ı rüyada gördüm, yanında Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ve Muaviye vardı. O esnada bir adam oraya geldi. Ömer dedi ki: "Bu adam bizim aleyhimizde konuşuyor."

Rasûlullah (s.a.v.), o adamı azarlayıp kovdu. Adam da şöyle dedi: "Ya Rasulallah, ben şunlardan herhangi birini kötü sözle anmadım, yalnız şu Muaviye hariç." Rasûlullah (s.a.v.) da o adama: "Yazıklar olsun sana! Muaviye benim ashabımdan değil midir?" dedi ve bu sözünü üç kez tekrarladı. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), bir mızrak alıp Muaviye'ye verdi ve ona bu adamın, "Ensesine vur," dedi. Muaviye de Adamın ensesine mızrakla vurdu. Ben de uykudan uyandım, sabah erken o adamın evine gittim. Adamın geleceyin boynuna görünmezlerden bir darbe vurulduğunu gördüm. Ölmüştü. O adam, Raşid el-Kindî idi."

îbn Asakir, Fudayl b. İyaz'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: 'Muaviye sahabelerdendir, büyük âlimlerdendir ama dünya sevgisi ile mübte-la oldu."

Utbî dedi ki: "Muaviye'ye: "Saçın ve sakalın çabuk ağardı." denildi. O da şöyle karşılık verdi: "Nasıl çabuk ağarmasın ki sürekli olarak Araplardan bir adam başıma dikilir, bana bir söz asılar ve o sözün cevabını vermemi bekler. Eğer doğru cevap verirsem övülmem. Yanlış cevap verirsem o cevabım, ulaklarla ülkenin dört bir yanma ulaştırılır."

Şabî ile diğerleri dediler ki: "Muaviye, ömrünün son demlerinde bunadı, abuk sabuk konuşmaya başladı."

îbn Asakir, Muaviye'nin azadlısı buruk testisli Hadic'in biyografisinden bahsederken şöyle demiştir; "Muaviye, güzel ve beyaz tenli bir cariye satın aldı. Cariyeyi çıplak olarak huzuruna aldı. Elinde bir kırbaç vardı. Cariyenin tenasül organına kırbaçla işaret ederek "Şu tenasül organı iyi birşey ama benim buna güç yetirecek bir penisim olsaydı iyi olurdu. Ama sen oğlum Yezid'e git." dedi. Sonra da: "Hayır! Bana Rabia b. Amir el-Cüreşfyi çağırın." Rabia b. Âmir fakih idi. Muaviye'nin huzuruna geldiğinde Muaviye ona şöyle dedi: "Şu cariye çıplak olarak yanıma geldi. Onun vücudunu şöyle ve şöyle gördüm ama oğlum Yezid'e göndermek istedim, ne dersin?"

Rabia b. Amir "Böyle yapma ey mü'minlerin emin! Bu cariye, artık oğlun Yezid'e gidemez, gitmesi uygun olmaz." dedi. Muaviye de şöyle karşılık verdi: "Ne güzel bir görüş belirttin." Böyle dedikten sonra Muayiye, o cariyeyi Rasûlullah'ın kızı Fatıma'nın azatlısı Abdullah b. Mesa-de el-Fezarî'ye hibe etti. Abdullah, siyah tenli idi. Cariyeyi ona hibe ederken şöyle dedi: "Bununla evlen ki, çocukların beyaz tenli olsunlar." Bu da Muaviye'nin araştırmacı ve fıkhı bilen bir kimse olduğunu gösteriyor. Çünkü daha önce o cariyeye şehvetle bakmıştı. Onun hakkından gelemeyeceğini anlamıştı. Oğlu Yezid'e hibe etmek istedi ama şu nakledeceğimiz ayet-i kerimenin yasağından dolayı oğlu Yezid'e hibe etmenin sakıncalı olduğunu anlamıştı. "Babalarınızın evlendikleri kadınlarla evlenmeyin." (cn-Nisâ, 22.) Muaviye'nin bu görüşüne Şamlı fakih Rabia b. Amir el-Cüreşî'de muvafakat etmiştir.

îbn Cerir'in rivayetine göre Amr b. As, Mısır heyetiyle birlikte Muaviye'nin yanma gelmişti. Yolda iken arkadaşlarına şöyle demişti: "Muaviye'nin yanma girdiğinizde ona hilafete özgü selam vermeyin. Çünkü o bundan hoşlanmıyor."

Amr ve heyeti, huzura girmek istediler. Muaviye, onları kabul etti. Muaviye, mabeyincisine şöyle talimat verdi: "Onları içeri al ama içeri alırken onlara sert davran ve onları korkut. Öyle sanıyorum ki Amr, yolda iken onlara benim hakkımda küçültücü bazı şeyler söylemiştir." Mabeyinci onları tahkir ederek içeri aldı. Heyetten biri içeri girerken Muaviye'ye hitaben: "Selam

sana ey Allah'ın Rasûlü!" dedi. Sonra huzurdan çıktıklarında Amr b. As, Muaviye'ye peygamberlik selamı veren adama çıkışarak şöyle dedi: "Allah sizi kahretsin, ben ona hilafete Özgü selam vermenizi yasaklamışken siz ona peygamberliğe has selam verdiniz."
Anlatıldığına göre adamın biri, evini inşa etmesi için Muaviye'den kendisine 12000 direk vermesini istemiş, Muaviye de ona şöyle demişti:
- Evin nerede?
- Basra'da.
- Ebadı ne kadar?
- Boyu iki fersah, en iki fersah.
- Evim Basra'da deme. Basra benim evimde, de." Anlatıldığına göre adamın biri, oğluyda birlikte Muaviye'nin sofrasına gelip oturdu. Oğlu yedi. Muaviye, onun oğlunu gözünün ucuyla süzüyordu. Ancak babası, oğlunu aşın yemekten işaretle men ediyordu. Fakat oğlu bunu anlamıyordu. Dışarı çıktıklarında babası oğlunu azarladı ve bir daha da Muaviye'nin sofrasına götürmedi, müteakip gidişte Muaviye, adama sordu:
Senin o obur oğlun nerede?
- Rahatsızlandı.
- Onun oburca yeyişinin kendisini rahatsız edeceğini anlamıştım.
Rivayete göre Muaviye, bir aba giyinmiş olarak gelip huzurunda duanve kendisi ile konuşan bir adama küçümseyici nazarla bakmaya a^amış, adam da ona şöyle demişti:
- Ey mü'minlerin emiri! Sen abaya hitab etmiyorsun, abanın içindeki adama hitab ediyorsun.
- İnsanların en faziletlisi odur ki, kendisine birşey verildiği zaman şükreder, belaya uğradığı zaman sabreder, öfkelendiği zaman öfkesini yutar. Güçlü olduğu zaman affeder, söz verdiği zaman sözünü yerine getirir, kötülük yaptığında bağışlanma diler."
Medineli bir adam, Muaviye b. Ebi Süfyan'a şöyle bir mektub yazıp gönderdi: "Erkekler kendi çocuklarını doğurduklarında pazuları büyük olan kimse muzdarip olduğunda ve hastalıklar onun vücuduna bulaşmayı alışkanlık haline getirdiklerinde işte o hasadını yaptığımız ekin olur."
Muaviye, bu mektubu alıp okuyunca: "Bu adam öleceğimi bana haber veriyor." dedi.
İbn Ebu Dünya, Sümame b. Külsüm'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Muaviye'nin en son irad ettiği hutbe şudur:
"Ey insanlar! Eken biçer, ben sizin idarenizin başına geçtim ama benden sonra benden daha hayırlı bir kimse sizin başınıza geçecek değildir. Aksine benden sonra benden daha şerli bir kimse, sizin başınıza geçecektir. Nitekim benden önceki idareciniz de benden daha hayırlı idi. Ey Yezid, ecelim yaklaştığında beni akıllı bir kimseye yıkat. Çünkü akıllı kimselerin Allah katında mertebesi vardır, o kimse beni rahatça yıkasın ve yüksek sesle tekbir alsın, ondan sonra sandıktaki bir mendili (bohça) bulup çıkar, o mendilin içinde Rasûlullah (s.a.v.)'m bir elbisesi ve saçından tırnağından kestiği bazı parçalar vardır, o kesik parçalan burnumunun, ağzımın, kulağımın, gözümün üzerine koy. Rasûl-ullah'm elbisesini de kefenimle cildinimin arasına koy. Ey Yezid! Allah'ın ana baba hakkındaki vasiyetine riayet et. Beni kefenime sarıp mezarıma koyduğunuzda merhamet edicilerin en fazla merhamet edeni ile başbaşa bırakın."
Kavinin biri der ki: Muaviye can çekişirken şöyle bir şiir okudu:
"Hayatıma yemin ederim ki, ben bir süre yaşadım, keskin kılıçların tesiri ile dünya bana boyun eğdi.
Bana kızıl tüylü davarlar, otorite ve hakimiyet verildi.
Zorba hükümdarların hepsi bana teslim oldu.
Beni sevindiren şeyler, geçmiş zamanda kalan bir hüküm gibi oldu.
Keşke hükümdarlıkta bir an dahi kalmış olmasaydım.
Parlak yaşantının lezzetleri için uğraşmasaydım.
Eski püskü elbise içinde bir süre yaşamış bir insan olsaydım.
Nihayet mezarın darlığım ziyaret etseydim."
Muhammed b. Sa'd, Muhammed b. Hakem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, tam can çekişine anında malından yarısının Bey-tü'l Mala verilmesini vasiyet etti. Böyle yapmakla sanki o malı helal yapmak istemişti. Çünkü Hz. Ömer valilerini sıkı denetlerdi."
Anlatıldığına göre Muaviye, ömrünün son demlerinde soğuğa tahammül edemez olmuştu. Üşümemek için kaim elbiseler giyerdi. Bu da onu rahatsız ederdi. Sonra kuş tüyünden bir elbise yaptırdı. Bu da ona ağır gelmeğe başladı. Şöyle dedi: "Kahrolsun senin gibi bir diyara ey dünya. Sana kırk sene hükmettim. Bu kırk senenin yirmisinde emir olarak, yirmisinde de halife olarak sana hükmettim. Sonra da böyle oldum. Bu akıbete maruz kaldım. Dünya da onu seven de kahrolsun."
Muhammed b. Sa'd, Abdülmelik b. Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye'nin hastalığı ağırlaştığında ve insanlar onun öldüğüne dair dedikoduları yaydıklarında kendi aile efradına: "Gözlerime sürme sürün, başıma da bolca yağ sürün." dedi. Onlar da bu emri yerine getirdiler. Başını ve yüzünü yağ içinde bıraktılar. Sonra onun için oturacağı bir yer hazırlandı. "Beni birşeye yaslayın." dedi. Sonra da şu emri verdi: "insanların huzuruma girmelerine izin verin, huzuruma giren herkes ayakta selam versin, hiç kimse oturmasın." İnsanlar içeri girmeye ve birer birer selam vermeye başladılar. Onu gözü sürmeli,

başı ve yüzü yağlı olarak gören insanlardan bazı kimseler: "Müzminlerin emiri bu halde iken de insanların en sağlıklısı dır." dediler. Huzurdan çıkıp gitmelerinden sonra Muaviye, bu hususta şöyle dedi:
"Hastalığıma sevinenlere karşı dinç görünmekle zamanın tuzaklarına karşı sarsılmadığımı göstermek istedim.
Ölüm, pençesini insanın vücuduna geçirecek olursa, Artık okuyup üflemenin faydasız olduğunu gördüm."
Muaviye, ömrünün son deminde bunadı ve aynı günde de vefat etti. Allah, ona rahmet etsin.
Musa b. Ukbe dedi ki: Ölüm, Muaviye'nin üzerine indiğinde Muaviye şöyle dedi: "Keşke Zi Tuvâ mıntıkasında yaşayan Kureyşli bir adam olsaydım ve şu emirlik işiyle uğraşmasaydım."
Ebu Saib el-Mahzurm dedi ki: Muaviye vefat edeceği zaman şairin Şu şiirini okudu:
"Ya Rab! İnceden inceye hesaba çekersen bu benim azabım olur, fakat azaba tahammülüm yok.
Affedersen ki zaten sen günahları kumlar kadar olan bir günahkarı affedicisin."
havinin biri dedi ki: "Muaviye, can çekişirken ailesi onu sağa sola çevirmeye başladı. O da onlara şöyle dedi: "Siz hangi ihtiyarı sağa sola çeviriyorsunuz? Allah beni yarın ateşin azabından kurtaracaktır."
Muhammed b. Şirin dedi ki: "Muaviye, can çekişirken yanağım yere indirdi, sonra yüzünü çevirdi. Sonra diğer yanağını da yere dayadı. Ağlayıp şöyle dedi: Allah'ım, sen kitabında diyorsun ki: «Allah, kendisine ortak koşmayı elbette bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar." (en-Nisâ, 48.) Allah'ım, beni, affetmeyi ve bağışlamayı dilediğin kimseler araşma kat.»
Utbi, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: Muaviye, vefat edeceği zaman şairin şu beytini terennüm etti:
"Bu Ölümdür, ölümden kurtuluş yoktur. Bizim korktuğumuz şey, ölümden sonradır ki daha korkunç ve daha fecidir."
Muaviye, bu şiiri okuduktan sonra sözünü şöyle sürdürdü: "Allah'ım, hatamızı bağışla. Yumuşak huyluluğunla cahiliyyetimizi affet. Biz senden başkasının affını ummuyoruz. Senin bağışlaman sınırsızdır. Hata ve günah işleyen kimsenin hatasından ve gühanmdan kaçıp kurtulabileceği bir yer yoktur. Sadece senin ulu dergahın vardır."
Ebu Amr b. Alâ da Muaviye'nin böyle dediğini ve bu duasından sonra vefat ettiğini söylemiştir.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, böyle dua ettikten sonra bayılmış, sonra ayılınca aile efradına şöyle demiştir:
"Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü yüce Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanı Cehennem azabından korur. Kendisine karşı gelmekten sakınmayanı Cehennem azabından korumaz." Böyle dedikten sonra vefat etti. Allah, ona rahmet etsin.
Ebu Mihnef, Abdülmelik b. Nevfel'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye vefat edince Dahhak b. Kays minbere çıktı İnsanlara - Muaviye'nin kefeninden tutarak -hutbe irad etti. Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi: "Muaviye, Arapların koruyucusu suru, yardımcısı ve uğurlarına çaba sarfedeni idi. Allah, onun vasıtasıyla fitneyi yok etti. Onu kullarına hükümdar yaptı. Onun vasıtasıyla beldelerin fethini müyesser kıldı. Bilesiniz ki, Muaviye vefat etmiştir. İşte kefeni de şudur. Biz onu bu kefene sararak mezarına koyacağız. Onunla amelini başbaşa bırakacağız. Sonra da kıyamete dek, berzahın korkunç âleminde yaşayacaktır. Sizden her kim onun cenaze namazını kılmak istiyorsa, hemen gelip hazır olsun."
Böyle dedikten sonra Dahhak, minberden indi ve ulağı, Muaviye'nin oğlu Yezid'e gönderdi ki, babasının ölüm haberini kendisine iletsin ve Şam'a gelmeye onu teşvik etsin.
Muaviye'nin hicri altmışına senenin Receb ayında Şam'da vefat ettiği hususunda ihtilaf yoktur. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, hicri altmışıncı senenin receb ayının bitimine sekiz gece kala perşembe gecesi vefat etmiştir. İbn İshak ile bazıları böyle demişlerdir. Aynı senenin receb ayının beşinci gecesinde vefat ettiğini söyleyenler de vardır. Leys, bu görüştedir. Sa'd b. İbrahim ise, receb ayının başında vefat ettiğini söylemiştir. Muhammed b. îshak ile Şafii'nin ifadesine göre Muaviye'nin cenaze namazını oğlu Yezid kıldırmıştır.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, Rasûlullah (s.a.v.)'m kendisine giydirdiği bir elbiseye sarılıp kefenlenmesini vasiyet etmiştir. Rasûlullah'ın kendisine giydirdiği elbiseyi ölümü için saklamıştı. Ayrıca Rasûlullah'ın saçından ve tırnaklarından kestiği parçalarının kendi ağzına, burnuna, göz ve kulaklarına da konulmasını vasiyet etmişti.
Dediler ki: Muaviye vefat ederken Yezid hazır değildi. Başka yerdeydi. Cenaze namazını Öğle namazından sonra Dımaşk mescidinde Dahhak b. Kays kıldırdı. Sonra defnedildi. Bir rivayete göre hükümet konağına, başka bir rivayete göre ise -ki cumhur-u ulemâ bu görüştedir-Babü's-Sağir mezarlığına defnedilmiştir. Doğrusunu Allah bilir. Vefat ederken yaşı yetmiş sekizdi. Seksen yaşını aştığı da söylenir ki, meşhur olan rivayet te budur. Doğrusunu Allah bilir.
Sonra Dahhak b. Kays, askeri bir birlikle yola çıkarak Yezid b. Mua-viye'yi karşılamaya gitti. Yezid, o zaman Havarin'de bulunuyordu. Se-niyyetü'l-ukab'a vardıklarında Yezid'in eşyalarını taşıyan bineklerle karşılaştılar. Yezid de buhtî bir deveye binmişti. Hüzünlü olduğu açıkça görülüyordu. İnsanlar ona emirlik selamını verdiler ve babasının ölümü sebebiyle ona taziyetlerini sundular. O da alçak bir sesle onlara cevap veriyordu. Herkes susmuştu. Onunla sadece Dahhak b. Kays konuşuyordu. Turna kapısına vardılar. İnsanlar onun bu kapıdan şehre gireceğini sandılar, ama o bu kapıyı geçti, nihayet Şam'ın doğu kapışma vardı. Buradan içeri gireceğini söylediler. Çünkü burası Halid'in kapısı idi. Buradan da içeri girmedi. Nihayet Babü's-Sağire vardı. İnsanlar, babasının mezarına gideceğini sandılar. Babü's-Sağire vardıklarında bineğinden indi, yaya olarak babasının mezarına gitti. Babasının defninden sonra cenaze namazını kıldı, sonra döndü. Mezarlıktan çıkarken halifelere mahsus bineğe bindi. Sonra şehire girdi. İnsanların toplanmalarım emretti. Hükümet konağına girip yıkandı. Güzel elbiseler giyindi. Sonra çıkıp insanlara mü'minlerin emiri sıfatıyla ilk hutbesini irad etti. Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:
"Ey insanlar! Muaviye, Allah'ın kullarından bir kuldu. Allah, ona nimet bahşetti, yaşattı. Sonra yanına aldı. O kendisinden

öncekilerden daha aşağı derecede idi. Kendisinden sonrakilerdense daha hayırlı idi. °nu Aziz ve Celil olan Allah'a karşı tezkiye etmiyorum. Allah, onun dudunu daha iyi bilir. Eğer onu affederse kendi rahmetiyle affeder. Eger onu azaplandırırsa günahı sebebiyle azaplandırır. Ben, ondan sonra idarenin başına geçtim, maksadımı elde etmek uğruna üzülmem Kusurdan Ötürü de kendimi mazur görmem. Allah birşeyi dilerse o şey olur.
Muaviye,, sizi deniz gazasına gönderirdi. Ben Müslümanlardan herhangi birini deniz seferine sevketmeyeceğim. Muaviye, sizi kışın Bizans diyarına gönderip gaza ettirirdi. Ben herhangi bir kimseyi kışın Bizans diyarına gönderecek değilim. Muaviye size maaşlarınızı üçer taksit halinde verirdi. Ben peşin olarak vereceğim."
Bu konuşmasını bitirdikten sonra insanlar onun yanından ayrılıp gittiklerinde herhangi bir kimseyi ondan daha üstün görmüyorlardı.
Muhammed b. Abdullah b. Abdilhakem, Şafiî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muaviye, hastalandığı zaman oğlu Yezid'e haber gönderdi. Haberci Yezid'in yanma vardığında Yezid bineğine binerek yola çıktı ve şu şiiri okudu:
"Postacı bana çabucak bir mektub getirdi, kalbim onun mektubundan kederle doldu.
Ona: "Yazıklar olsun sana! Mektubunda ne var ki?" dedik.
"Halife hasta ve rahatsız olarak akşamı etti." dedi.
Ondan sonra kalabalığımızla yola çıktık.
Hıza aldırış etmeden ok gibi daldık.
Yeryüzü sallanıyordu bizimle veya neredeyse sallanacaktı.
Sanki direklerinden biri kopmuş olan çadır gibi idi.
Kendisi bir yarın kenarında duran kişinin,
Hayatının anahtarları düşecek demektir.
Oraya vardığınızda kapı kapalıydı.
Remle'nin feryadı yüreği parçalıyordu.
Kederden sonra kalbim bir parça yerine geldi.
Ruhum da kederle dolmuştu.
Hind'in oğlunu göm, artık şerefle onun peşinden,
Zaten o şerefle beraberdi. İkisi de birlikte öldüler.
Beyazdı, güzeldi, yüzü suyu hürmetine yağmur yağması istenirdi.
Kiminle şeref yarışma girişirse, onu mutlaka yenerdi.
Onun yardığı şeyi insanlar yamayamadı, bütün gayretlerini sarfet-selerde.
Onun yamadığını ise yarıp parçalayamazlardı."
Şafii dedi ki: '"Yezid, bu son iki beyti A'şâ'dan çalmıştır. Yezid babasının ölümünden sonra Şam'a girdi. Babası ona vasiyette bulunmuştu."
İbn İshak ile birkaç kişi de böyle demiştir. Ancak cumhur-u ulemaya göre Yezid, babasının vefatından sonra gelmiştir. Mezarı üzerinde insanlara cenaze namazını kıldırmış tır. Nitekim bunu önceki kısımlardada anlatmıştık, doğrusunu Allah bilir.
Ebu'l- Verd el-Anberî, Muaviye için şöyle bir mersiye okumuştu: Allah ondan razı olsun:
"Haberiniz olsun! Harb oğlu Muaviye'nin ölüm haberini haram ayda (receb ayında) hillin ölüm habercileri bildirdiler.
Kadın haberciler, her yolda ve her yerde onun ölüm haberini verip ağıt döktüler. Şiddetli anlardaki oklar gibi eğilip ölümünü duyurdular.
îşte yıldızlar da sessiz sedasız gelerek gayretli Muaviye üzerine ağıt döktüler."
Eymen b. Harimde Muaviye için şöyle bir ağıt yaktı:
"Hadiseler Harb ailesinin kadınlarını, başı kaldıracak bir sürede
vurdular.
Bu felaket onların saçlarını ağarttı, beyaz yüzlerini kararttı.
Eğer sen Hind ile Remlenin yanaklarını tokatlardan ağlayışlarını görsen yaralı bir feryatçının ağlayışı gibi ağlarsın ki felek ona eşsiz bir tokat vurmuştur." [2]

Muaviye'nin Zevceleri Ve Çocukları

Muaviye'nin, Abdurrahman adında bir oğlu vardı ki, Muaviye, onun adıyla künyelenirdi. Abdullah, adında bir oğlu da vardı. Ancak bu, aklı zayıf bir kimse idi. Abdurrahman ile Abdullah'ın anneleri Fahite binti Kurza b. Amr b. Nevfel b. Abdumenaf idi. Bu kadından sonra Muaviye, bunun kızkardeşi Kinve binti Kurza ile evlendi. Muaviye, Kıbrıs'ı fethederken bu kadın da beraberinde idi. Muaviye, Naile binti Ammare el-Kelbiye ile de evlendi. O kadını çok beğendi. Meysun binti Bahdele dedi ki "İçeri gir ve amcan kızına bak." Meysun, içeri girdi. Dışarı çıktığında Muaviye, ona Naîle'nin durumunu sordu. Meysun da şöyle cevap verdi: "Naile, mükemmel bir güzelliğe sahiptir. Ancak onun göbeğinin altında bir ben gördüm. Anladığım şu ki, göbeğinin altında ben bulunan bu kadın kocasını öldürür ve kocası, başını onun kucağına yaslamış iken ölür." Meysun'un böyle

demesi üzerine Muaviye, Naile'yi boşadı. Daha sonra da Habib b. Seleme gidip Naile ile evlendi. Habib'ten sonra da Nu-ma b. Beşir, Naile ile evlendi. Numan öldürüldü ve başı Naile'nin kucağında iken canını verdi.
Muaviye'nin en tanınmış oğlu Yezid'dir. Yezid'in annesi Meysun nti Bahdel b. Enif b. Dülce b. Künafe el-Kelbfdir. Bu kadın, Muavie'in diğer karısı Naile'nin yanma gitmiş ve onun göbeğinin altında bir olduğunu Muaviye'ye anlatmıştı. Akıllı, güzel, lider pozisyonunda olan bilgili ve dindar bir kadındı. Bir gün Muaviye, buruk testisli hizmetçisi ile onun yanına gitmiş, ancak o hizmetçiyi görünce örtünerek: "Bu adamı niçin beraberinde getiriyorsun?" demiş, bunun üzerine Muaviye: "O hadımdır, ona güvenebilirsin" demiş, o da: "Onun testislerinin burulmuş olması, Allah'ın ona haram kıldığı şeyi helal yapmaz." diyerek ona karşı örtünmüştü. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Mey-sun adındaki bu kadın, Muaviye'ye şöyle demiştir: "Senin ona işkence yaparak hadım etmen, Allah'ın ona haram kıldığı şeyi helal yapmaz. Yani ona görünemem."
Bu sebepledir ki Cenâb-ı Allah, bu kadına mükafat olarak oğlu Ye-zid'i Muaviye'den sonra hükümdarlığa geçirmiştir.
Ibn Cerir'in anlattığına göre Meysun adındaki bu kadın, Muaviye'ye Emetü Rabbi'l-Meşarik adında bir kız çocuk doğurmuştur Ancak bu kız, küçük yaşta vefat etmiştir. Ayrıca ikinci kız olarakta Remle'yi doğurmuş ve Hz. Osman'ın oğlu Amr, Remle ilk evlenmiştir. Remle'nin evi, Samda Ruman sokağı karşısındaki Akabetüssemek yanında idi. Meysun'un kendi adıyla tanınan meşhur bir değirmeni vardı ve bu değirmen günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.
Muaviye'nin Huıd adında bir kızı daha vardı ki, Abdullah b. Amir bu kızla evlenmiştir. Abdullah, Şam camii yanındaki Hadra'da gerdeğe girdiğinde Hind ile cinsel ilişkiye girmek istemiş, ancak Hind ona müsaade etmemiş ve şiddetle karşı koymuştu. Abdullah'da onu dövmüş, Hind yüksek sesle bağırıp çağırmıştı. Cariyeler onun sesini işitince fer-yadü figan etmeye, yüksek sesle bağırıp çağırmaya başladılar. Muaviye, seslerini duyunca yanlarına gitti. Olup bitenleri sordu. Onlar da: "Hanımefendimizin yüksek sesle çığlık attığını duyduk." dediler. Muaviye, gerdek odasına girince damadı Abdullah'ın attığı dayağın tesiri ile kızı Hind'in ağlamakta olduğunu gördü. Damadı Abdullah b. AnuYe dedi ki: "Yazıklar olsun sana! Böylesi bir kadın, böylesi bir gecede dövülür mü hiç! Haydi çık buradan!" Damadı Abdullah odadan dışarı çıktı. Muaviye, kızı ile başbaşa kaldığında ona şöyle dedi:
"Ey kızcağızım! Bu, Allah'ın sana helal kıldığı koçandır. Sen, şairin şu sözünü işitmedin mi?:
"Beyaz tenli ve çok utangaç kadınlardandır, haram yolla ona yaklaşmak çok zordur. Helal yolla yaklaşmaya gelince o itaatkardır."
Böyle dedikten sonra Muaviye, kızının odasından dışarı çıktı ve dışarıdaki damadı Abdullah'a: ifHaydi içeri gir. Onu yumuşattım ve teskin ettim. Onu seninle cinsel ilişkiye hazır hale getirelim." dedi. Damadı Abdullah, içeri girdiğinde karısının yumuşamış olduğunu gördü. Onunla cinsel ilişkide bulundu. Allah onlara rahmet etsin.
Hz. Ömer tarafından atanmış olan Ebu'd-Derda, Muaviye zamanında da Şam'da kadılık yapıyordu. Bu zat vefat edeceği zaman yerine FuA 1e b Ubeyd'i kadı olarak ataması için Muaviye'ye tavsiyede bulundu.
7 manla Fudale de vefat edince Muaviye onun yerine kadı olarak Ebu tdris el-Holanî'yi atadı.
M avive'nin muhafiz kıtasının başında azatlılardan Muhtar adınla" komutan bulunuyordu. Bu komutanın adının Malik olduğu da Künyesi Ebu'l-Muharib idi. Himyerlilerden bir azatlı idi. Mu-
Vz kıtası teşkil eden ilk hükümdar Muaviye olmuştur. a Vfuaviye'nin mabeyincisi, azatlılarından Sa'd adında biri idi. Muaviye'nin güvenlik kuvvetlerinin komutanı Kays b. Hamza, on-
A sonra Zemil b. Amr el-Özrî, ondan sonra da Dahhak b. Kays El-Fihrî
İslerini konuştuğu kimse de Sercun b. Mansur er-Rumî idi. İlk defa Divanu'l-Hatem edinen hükümdar Muaviye oldu Mektupları mühürlendi. [3]

Safvanb. Muattal

Hicretin altmışıncı senesinde vefat ettiği söylenen şahsiyetlerden biri de Safvan b. Muattal b. Rahasa b. Müemmil b. Huzai Ebu Amr'dir. Bu zat, ilk olarak Müreysi gazvesine katılmıştı. Bu gazvede artçı kuvvetler arasında bulunuyordu Hz. Aişe'ye iftirada bulunanlar, Hz. Ai-şe'nin bununla ilişkide bulunduğunu iddia etmişlerdi, ancak Cenâb-ı Allah, bu zatı da Hz. Aişe'yi de temize çıkardı, suçsuz olduklarını ilan etti. Müslümanların önde gelen şahsiyetlerindendi, uykusu ağır bir kimse idi. Çoğu kez uyandığında güneş doğmuş olurdu, uyanamazdı. Rasûlullah (s.a.v.), ona şöyle demişti: "Uyandığında namaz kıl." Safvan, şehid olarak Öldürüldü. [4]

Ebu Müslim El-Holanî

Asü adı Abd b. Süved el-Holanf dir. Yemen'in Holan beldesindendir. Esved el-Ansî adındaki yalancı peygamber onu, peygamberliğine inanmaya çağırdı ve ona şöyle dedi:
- Benim, Allah Rasûlü olduğuma şahadet eder misin?
- Ben, Muhammed'in Allah Rasûlü olduğuna şahadet ederim. Böyle cevap vermesi üzerine Esved el-Ansî, onun için ates yaktırdı

ve onu ateşe attı. Ne var ki ateş ona zarar vermedi. Allah, onu ateşten korudu. Ebu Müslim, bu bakımdan İbrahim Hali peygambere benzemektedir.
Sonra hicret etti. Rasûlullah (s.a.v.)'m vefat etmiş olduğunu gördü. Hz- Ebu Bekir'in yanına gitti. Hz. Ebu Bekir onu kendisi il Örneğin arasına oturtu. Ömer, onun için şöyle dedi: "Muhammed ümmetinde Ibrahim Halil peygamber gibi ateşten kurtarılar bir insanı görmeden beni öldürmeyen Allah'a hamdolsun." Böyle dedikten sonra Ebu Müslim'in alnından öptü. Ebu Müslim'ir birçok harika halleri ve mükaşefeleri vardı. Noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah, onun bu hallerini daha iyi bilir.
Anlatıldığına göre hicri altmışıncı senede Numan b. Beşir de vefat etmiştir. Kuvvetli rivayete göre o bu seneden sonra vefat etmiştir. Yüce Allah dilerse bunu ilerde de açıklayacağız. [5]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/198-201.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/202-241.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/241-243.
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/243.
[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/243-244.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

[Muaviye Oğlu Yezid Ve Zamanında Cereyan Eden Olaylar](#)
[Hüseyin B. Ali'nin Emirlik Talebi İle Mekke'den Çıkışı Ve Şehid Edilişi](#)
[Hz. Hüseyin'in Irak'a Gidişi](#)
[Hicretin Altmışbirinci Senesi](#)

Muaviye Oğlu Yezid Ve Zamanında Cereyan Eden Olaylar

Babası Muaviye'nin hicri altmışıncı senede vefatından sonra Receb ayında halife olarak kendisine bey'at edildi. Yezfd, hicri yirmialtına senede doğmuştu. Kendisine bey'at edildiğinde yaşı otuzdört idi. Babasının atamış olduğu valileri görevlerinde bıraktı, onlardan hiçbirini azletmedi. Bu da onun zekasını isbatlar.
Hişam b. Muhammed el-Kelbî, Ebu Mihnef Lut b. Yahya el-Küfi el-Ahbarî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yezid, hicr altmışıncı senenin receb ayı başında hilafete geçti. O dönemde Medine valisi Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan, Küfe valisi Numan b. Beşir, Basra valisi Abdullah b. Ziyad, Mekke valisi Amr b. Said b. As idi. Halifeliğe geçtiğinde Yezid'in yegane düşüncesi, veliahtlığını içlerine sindiremeyen ve bu yüzden Mu-aviye'ye itaat etmeyen kimselerle uğraşmaktı. Bu amaçla Medine valisi Velid b. Utbe'ye şu mealde bir mektub yazıp gönderdi:
"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
Mü'minlerin emiri Yezid'den Velid b. Utbe'ye. Muaviye, Allah'ın kullarından bir kul idi. Allah, ona ikramda bulundu, onu halifeliğe geçirdi. Ona imkanlar bahşedip üstünlükler verdi. O da bir süre yaşadı ve eceliyle Öldü. Allah, kendisine rahmet etsin. Övgüye layık olarak yaşadı. İyi, takvalı ve temiz bir insan olarak vefat etti. Vesselam."
Yezid ayrıca küçük bir sayfaya şu ibareyi de yazdırarak Medine valisine göndermişti: "Hüseyin, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyri yakala, bey'at etmelerini sağla. Aksi takdirde onları müsamahasız ve sert bir şekilde derdest et, hapse at ki bey'at etsinler vesselam."
Muaviye'nin ölüm haberini alan Medine valisi Velid, şok geçirdi, çok üzüldü. Mervan'a haber göndererek yanına çağırdı. Yezid'in mektubunu ona okudu ve yakalanmalarını istediği bu adamların durumu hakanda fikrini sordu. Mervan da ona şu teklifte bulundu. "Muaviye'nin °iümünü Öğrenmelerinden önce bey'at için onlan çağırmanı teklif ediyorum. Eğer beyl ata yanaşmazlarsa boyunlarını vurursun."
Veüd, hemen Abdullah b. Amr b. Osman'ı Mescid-i Nebevfde bulu-
^ Hüseyin ile İbn Zübeyr'e gönderdi. Abdullah, onlara: "Emre uyun"
«eaı. Onlar da: "Haydi sen git, biz hemen valinin yanma geliyoruz." de-
Uer- Abdullah yanlarından ayrılınca Hüseyin, Abdullah b. Zübeyr'e:
"Öyle sanıyorum ki bunların azgınları (Muaviye) ölmüştür." dedi. İbn Zübeyr de: "Ben de senin dediğinden başka birşey olduğunu sanmıyorum." dedi. Sonra Hüseyin kalktı, arkadaşlarım da yanma alarak valiliğe geldi. İçeriye girmek için izin istedi. Kendisine giriş izni verildi. Yalnız başına içeri girdi. Arkadaşlarını kapı önüne oturttu ve onlara: "Sizi kuşkulandıran birşey duyarsanız hemen içeri girin." dedi. İçeri girip selam verdi ve oturdu. Mervan da valinin yanındaydı. Vali Velid b. Utbe ona Yezid'in mektubunu uzattı. Muaviye'nin vefatını bildirdi. Hüseyin de: "İnnâlillâh ve innâ ileyhi raciûn. Allah, Muaviye'ye rahmet etsin, başınız sağolsun" dedi. Velid, onu Yezid'e bey'at etmeye çağırdı. Hüseyin ona şu karşılığı verdi:
- Benim gibi biri gizlice bey'at etmez ve benim gizlice yapacağım beratımı yeterli göreceğinizi de sanmıyorum. Ama insanlar toplandıklarında onlarla birlikte bizi de bey'ata davet edersin. Böylece hep birlikte bey'at etmiş oluruz.
Velid huzursuzluk istemeyen bir kimse idi. Hüseyin'e dedi ki: "Şimdi Allah'ın adı üzere buradan çıkıp git. İnsanlar toplandığında yanımıza gelirsin."
Orada bulunan Mervan da Velid'e şöyle dedi: "Vallahi Hüseyin senin yanından be/atsız olarak ayrılıp giderse, seninle onun arasında çok savaşlar olacak ve ölümler çoğalacaktır. Sen onu hapset, dışarıya bırakma. Taki bey'at etsin. Yoksa ben onun boynunu vururum." Bu söz üzerinize Hüseyin, ayağa kalktı ve Mervan'a şöyle dedi: "Ey Zerka'nın oğlu, sen mi ben öldüreceksin? Vallahi yalan söyledin ve alçaldm." Böyle dedikten sonra Hüseyin, valilikten ayrılıp evine gitti. Mervan, Velid'e şöyle dedi:
- Vallahi artık Hüseyin'i göremezsin.
- Allah'a yemin ederim ki ey Mervan, ben, Hüseyin'i öldürdükten sonra dünya ve içindeki her şey benim olsa da hoşuma gitmez. Sübha-nallah, "bey'at etmiyorum." dediği için mi Hüseyin'i öldüreceğim? Allah'a yemin ederim ki Hüseyin'i öldüren adamın terazisi kıyamet gününde hafif gelecektir, ben buna kesinlikle inanıyorum.
Velid, Abdullah b. Zübeyr'e de gelip bey'at etmesi için haber gönderdi. Ancak o gelmedi ve bir gün bir gece gecikti. Sonra Abdullah b. Zübeyr, arkadaşlarıyla birlikte kardeşi Cafer'i de yanma alarak Für' yoluyla Mekke'ye yöneldi. Velid, Abdullah b. Zübeyr'in peşine piyade ve süvariler gönderdiyse de onlar Abdullah'ı geri getiremediler. Cafer, kardeşi Abdullah'a yolda gitmekte iken Sabure el-Hanzelî'nin şu şiirini okudu:
"Her ana çocuğu bir akşam geceye vardıklarında arkalarında bir tek adamdan başka kimse kalmayacaktır."
Abdullah, bu şiiri okuyan kardeşi Cafer'e dedi ki:
- Sübhanalîah! Sen bu şiiri hangi maksatla okudun?

- Vallahi senin hoşuna gitmeyecek birşeyi kasdetmedim.
- Eğer dilinin üzerine öylece gelmiş ve kayıp gitmiş olsa bile ben bu şiirden hoşlanmadım."
Abdullah b. Zübeyr'in bu şiirden uğursuzluk sezdiğini söylemişlerdir.
Velid, Abdullah b. Zübeyrle meşgul olduğu için Hz. Hüseyin'le fazla
uğraşamadı. Ona her haber gönderişinde Hz. Hüseyin hele bekle görelim, dedi. Sonra aile efradını ve çocuklarını topladı. Bu senenin receb ayının ikinci gecesinde yani İbn Zübeyr'in çıkışından bir gece sonra Medine'den yola çıktı. Kardeşi Muhammed b. Hanefîye'den başka onun kafilesine katılmayan olmadı. Muhammed b. Hanefiye ona şu öğüdü verdi:
"Vallahi ey kardeşim sen, yeryüzündeki insanlar arasında benim için en kıymetli olan bir kimsesin. Ben sana şu öğüdü veririm ki, şu şehirlerden hiç birine girme. Aksine, çöllerde ve kumsalda yaşa. İnsanlara haber gönder. Eğer sana bey'at ederlerse ve etrafında toplanırlarsa, o zaman şehire gir. Ama mutlaka şehirde kalacağım dersen o zaman Mekke'ye git. Orada hoşlandığın bir manzara ile karşılaşırsan ne alâ. Aksi takdirde kumsallara ve dağlara çık." Hz. Hüseyin kendisine bu öğüdü veren kardeşi Muhammed'e şöyle dedi: "Allah, sana hayır mükafat versin, nasihat verdin ve şefkatli davrandın." Bundan sonra Hz. Hüseyin Mekke yoluna koyuldu. Mekke'de Abdullah b. Zübeyrle bir araya geldi.
Medine valisi Velid, Abdullah b. Ömer'e haber göndererek "Yezid'e bey'at et." dedi. Abdullah b. Ömer de: "Herkes bey'at ederse ben de bey'at ederim." deyince orada bulunan bir adam şöyle dedi: "Sen insanların ihtilafa düşmelerini, yok oluncaya kadar birbirlerini öldürmelerini istiyorsun. Senden başkası da ortada kalmayınca sana bey'at etsinler öyle mi?" Abdullah b. Ömer: "Bu söylediklerinden hiçbirini sevmiyorum ama insanlar bey'at ederlerse, benden başka bey'at eden kalmazsa o zaman ben de Yezid'e bey'at ederim." dedi.
Vakidî dedi ki: "Muaviye'nin ölüm haberi geldiğinde Abdullah b. Ömer, Medine'de değildi. Aksine o, İbn Abbasla birlikte Mekke'de idi. ikisi birlikte Mekke'den gelmekte iken Hz. Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr onlarla karşılaştılar. Abdullah b Ömer, Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr'e sordu:
- Geldiğiniz yerlerde ne haber var?
- Muaviye öldü, oğlu Yezid'e bey'at edildi.
- Allah'a karşı gelmekten sakının. Ondan korkun, Müslüman cemaati tefrikaya düşürmeyin."
Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbasla birlikte Medine'ye geldi. Çe-Şitli vilayetlerin bey'atı geldiğinde Abdullah b. Ömer de diğer halkla bir-^t Yezid'e bey'at etti.
Hz. Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr, Mekke'ye geldiler. Orada Amr b. Said b. As'ın vali olduğunu gördüler. Ondan korkup: "Biz şu Beyt'e sığınmaya geldik." dediler.
Bu senenin yani hicri altmışıncı senenin ramazan ayında Yezid b. Muaviye, Velid b. Utbe'yi - pasifliğinden dolayı- Medine valiliğinden azletti. Medine valiliğini, Mekke valisi bulunan Amr b. Said b. As'ın uhdesine verdi. Kendisi de ramazan ayında Medine'ye geldi. Zilkade ayında geldiği söylenir. Çok gururlu ve kibirli idi. Kardeşinin düşmanı olan Amr b. Zübeyr'i de kardeşi Abdullah b. Zübeyr*e musallat kıldı ki onunla savaşsın ve onu bütün imkanlarından mahrum bıraksın. Amr b. Said, Abdullah b. Zübeyr'le savaşmaları için Mekke'ye askeri birlikler göndermeye başladı.
Buharî ve Müslim'in sahihlerinde sabit olan bir rivayette anlatıldığına göre Ebu Şüreyh el-Hüzaî Mekke'ye askeri birlikler göndermekte olan Amr b. Said'e şöyle demiştir:
"Ey vali! Bana izin ver de Rasûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'yi fethedişi-nin ertesi gününde söylediği ve benim de kulaklarımla işitip kalbime yerleştirdiğim şu hadisi sana söyleyeyim: Rasûlullah (s.a.v.), Allah'a hanıdü senada bulunduktan sonra şöyle demişti: "Doğrusu Mekke, Allah'ın saygın kıldığı bir beldedir, insanlar orayı saygın kılmış değillerdir. Ve benden önce Mekke'de savaşmak hiçbir kimseye helal kılınmış değildir ve benden sonra da hiçbir kimseye helal kılınacak değildir. Bana da ancak gündüzün bir vaktinde burada savaşmak helal kılınmıştır ve sonra Mekke, dünkü saygınlığına kavuşmuştur. Dünkü gibi saygın olmuştur, burada bulunanlar, bulunmayanlara bunu tebliğ etsinler." Başka bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Eğer herhangi bir kimse," Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'de savaştı." diyerek bunu bir ruhsat olarak ileri sürüp Mekke'de savaşmak isterse ona şöyle deyin: "Doğrusu Cenâb-ı Allah, bu hususta Rasûlüne izin verdi, size izin vermedi."
Hadisin ravisi Ebu Şüreyh'e dediler ki: "Bu hadisi kendisine naklettiğin Amr b. Said sana ne dedi?" Ebu Şüreyh şu cevabı vermişti: "Amr b. Said, bana dedi ki: "Ey Ebu Şüreyh! Biz bunu senden daha iyi biliyoruz. Doğrusu Harem, asi kimseyi, el kanlı katili ve tahripçiyi barındırmaz." Vakidî dedi ki: Amr b. Said, Medine güvenlik kuvvetleri komutanlığına Amr b. Zübeyr'i atadı. Amr da kardeşi Abdullah'ın arkadaşlarını ve onun fikirdaşlarım araştırdı. Onları yakalayıp öldürdü. Öyleki, vurduğu adamlar arasında kardeşi Münzir b. Zübeyr de vardı. O, kardeşi Abdullah b. Zübeyr'i gümüş zincirlere bağlamış olarak yakalayıp halife Ye-zid'in huzuruna götürmek mecburiyetinde idi. Münzir b. Zübeyr, oğlu Muhammed b. Münzir, Abdurrahman b. Esved b. Abdi Yeğus, Osman b. Abdullah b. Hakim b. Hizam, Ubeyd b. Abdullah b. Zübeyr, Muhammed h Ammar b. Yasir ve diğerlerini vurdu. Bunları elli ile altmış arasında kırbaç darbeleri ile vurup incitti. Abdurrahman b. Osman et-Teymî ve Abdurrahman b. Amr b. Seni, birkaç kişi ile birlikte Mekke'den kaçtılar. Sonra Yezid, Abdullah b. Zübeyr'in yakalanması için Said'e kuvvetli bir muhtıra gönderdi. Bey'at etse bile mutlaka yanına gönderilmesini, altın veya gümüş bir bağa bağlanarak bornozunun altında saklanıp yanında getirilmesini ve mutlaka sesini duymak istediğini söyledi.
Abdullah b. Zübeyr, Haris b. Halit el-Mahzumî'nin Mekkelilerle namaz kılmasını men etmişti. Abdullah, o zaman Amr b. Said

tarafından Mekke'ye vali vekili olarak atanmıştı. O esnada Amr b. Said, Abdullah b Zübeyr'in yakalanması amacıyla Mekke'ye bir müfreze göndermeye karar verdi. Bu hususta Arar b. Zübeyr ile müşavere yaptı. Abdullah b. Zübeyr'le savaşması için Mekke'ye kimi göndermesinin uygun olacağını sordu. Amr b. Zübeyr de ona: "Abdullah b. Zübeyr'i yola getirmek için bender daha uygun birini Mekke'ye gönderemezsin." dedi. Bunun üzerine Amr b. Said, Amr b. Zübeyr'i müfrezenin başına komutan yaptı. Öncü kuvvetlerin başına Enis b. Amr el-Eslemf yi tayin etti. Müfreze 700
savaşçıdan ibaretti.
Vakidî dedi ki: Bunları bizzat Yezid b. Muaviye'nin kendisi tayin etti ve bu tayin emrini de Amr b. Said'e gönderdi. Enis, Cürf te ordugah kurdu. Mervan b. Hakem, Amr b. Said'e, Mekke'ye girip savaşmamasını tavsiye etti. îbn Zübeyr'i orada bırakmasın istedi, yakın zamanda şayet öldürülmese zaten kendisinin öleceğini ifade etti. Abdullah'ın kardeşi Amr b. Zübeyr de şöyle dedi: "Kim kabul etmese etmesin, Allah'a yemin ederim ki, Ka'be'nin içinde de olsa Abdullah'la savaşacağız"
Mervan: "Vallahi bu benim hoşuma gider." dedi. Enis yola çıktı. Amr b. Zübeyr de diğer askerlerle -M bunların sayısı 2000 idi- onun peşinden yola çıktı. Nihayet Ebtah'a gidip konakladı. Başka bir rivayete göre Abdullah'ın Safa'daki evinin yanında konakladı. Enis, Zi-Tuva'ya indi. Amr b. Zübeyr, insanlara namaz kıldırıyordu. Kardeşi Abdullah ta arkasında kılıyordu. Amr, kardeşine şu haberi gönderdi: "Halife Yezid'in yeminini yerine getir. Boynunda altın veya gümüş bir zincir olarak onun huzuruna git. İnsanların birbirini vurmalarına fırsat verme. Allah'tan kork. Sen haram bir beldedesin."
Abdullah ta kardeşi Amr'a: "Seninle mescidin yanında buluşalım." dedi. Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Safvan b. Ümeyye'yeyi bir müfreze ile gönderdi. Bunlar Amr b. Enis el-Eslemî ile savaştılar. Enis'i ağır kir yenilgiye uğrattılar. Arkadaşları, Amr b. Zübeyr'in etrafından dağı-£P gittiler. Amr da İbn Alkame'nin evine kaçtı. Onu, kardeşi Ubeyde b. Zübeyr himayesine aldı. Kardeşi Abdullah b. Zübeyr, onu ayıplayıp kınayarak: "Boynunda insanların hukuku bulunan bir kimseyi mi himayene alıyorsun?" dedi. Sonra onun Medine'de dövdüğü adamları yanına alarak -Münzir b. Zübeyr ile oğlu Haris- onu vurdu. Bu ikisi Amr'dan haklarını almak ve ona kısas tatbik etmek istemediler. Abdullah b. Zübeyr de kardeşi Amr b. Zübeyr'i Arim'le birlikte hapse attı. Bu hapse Arim hapishanesi denildi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Amr b. Zübeyr, kırbaç altında can verdi. Doğrusunu Allah bilir. [1]

Hüseyin B. Ali'nin Emirlik Talebi İle Mekke'den Çıkışı Ve Şehid Edilişi

Önce onun biyografisinden, daha sonra da menkibe ve faziletlerinden bahsederek konuyu detaylı olarak ele alacağım.
Hz. Hüseyin'in soy kütüğü şöyledir: Hüseyin b. Ah" b. Ebi Talib b. Ab-dülmuttalib b. Haşim Ebu Abdullah el Kuraşi el-Haşimî. Kerbela'da şehit düşmüş olup Rasûlullah (s.a.v.)'m kızı Fatımatü'z-Zehra'dan doğan torunudur. Onun dünyadaki kokulu çiçeğidir. Hz. Hüseyin, kardeşi Ha-san'dan sonra doğmuştur. Hasan, hicretin üçüncü senesinde doğmuştur. Bazıları dediler ki: "Hüseyin ile Hasan'm doğumları arasında annelerinin sadece bir temizlik dönemi ve hamilelik dönemi vardır. Hüseyin, hicri dördüncü senenin şaban ayının beşinci gecesinde doğmuştur."
Katade dedi ki: Hüseyin, hicri altıncı senenin beşinci ayının ortalarında doğmuştur. Hicri altmışbirinci senenin muharrem ayının aşure giinü olan cuma gününde öldürülmüştür. Öldürülürken elli dört buçuk yaşında idi. Allah ondan razı olsun."
Rivayet olunduğuna göre Hüseyin doğduğunda Peygamber (s.a.v.), onun damağına birşeyler sürmüş, ağzına tükürmüş, onun için hayır duada bulunmuş ve ona Hüseyin adını takmıştır. Oysa daha önce babası Ali, ona Harb adım (başka bir rivayete göre Cafer adını) takmıştı. Anlatıldığına göre babası ona doğumunun yedinci gününde isim vermiş ve onun için akika kurbanı kesmiştir.
Rivayete göre Hz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Baş ile göğüs kısmı arasında Hasan, Rasûlullah (s.a.v.)'e çok benzerdi. Bundan aşağı kısımlarda da Hüseyin, Rasûlullah'a çok benzerdi."
Zübeyr b. Bekkar, Muhammed b. Dahhak el-Hizamfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hasan'm yüzü Rasûlullah'm yüzüne benzerdi. Hüseyin'in bedeni de Rasûlullah'm bedenine benzerdi."
Muhammed b. Şirin ile kızkardeşi Hafsa, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir. Ben, İbn Ziyad'ın yanındaydım. Hüseyin'in başı getirildi. Elindeki bir değneği Hüseyin'in burnuna değdirdi ve: "Bunun kadar güzel birini görmedim." dedi. Ben de kendisine dedim ki: "Bu, ehl-i °eyt arasında Rasûlullah'a en çok benzeyen kimseydi."
Süfyan dedi ki: Ubeydullah b. Ziyad'a dedim ki:
- Hüseyin'i gördün mü?
- Evet, saçı ve sakalı simsiyahtı. Sadece çenesinin ön kısmındaki birkaç tel siyah değildi, bilemiyorum, bunları kasıtlı olarak mı kına ile boyamıştı, yoksa Rasûlullah'a benzemek için mi Öyle bırakmıştı. Belki de o tellerden başka ağarmış tel yoktu." İbn Cüreyc, Ömer b. Ata'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin'in vücuduna, dövme yaptırdığını gördüm, o zaman o altmış yaşındaydı, saçı ve sakalı simsiyahtı."
Şimdi de iki zayıf yol ile rivayet edilen şu hadise gelelim: Fatıma, Ölümle sonuçlanan hastalığında Rasûlullah (s.a.v.)'dan, oğulları Hasan ile Hüseyin için bir bağışta bulunmasını istedi. Rasûlullah (s.a.v.) da şöyle buyurdu: "Hasan'a heybet ve liderliğimi veriyorum. Hüseyin'e de cesaret ve cömertliğimi veriyorum." Ancak bu hadis sahih değildir. Muteber hadis kitablarmda buna rastlanmamıştır. Hüseyin, Peygamber (s.a.v.)'m zamanında beş sene kadar yaşamıştır. Kendisinden hadisler

rivayet edilmiştir. Müslim b. Haccac, onun Peygamber (s.a.v.)'i görmüş olduğunu söylemiştir. Salih b. Ahmed b. Hanbel ise, babası İmam Ah-med'in Hz. Hasan hakkında: "O güvenilir bir tabii idi." dediğini rivayet etmiştir. Ancak bu garip bir rivayettir. Hele Hz. Hüseyin'in tabii olduğunu söylemek hayli gariptir.

İleriki bölümlerde Rasûlullah (s.a.v.)'m Hasan ile Hüseyin'e kıymet göstermiş olduğunu, onlara sevgi ve şefkatini izhar etmiş olduğunu anlatacağız. Kısaca anlatmak istediğimiz şudur ki Hüseyin, Rasûlullah (s.a.v.)'la aynı zamanda yaşamış, vefatına kadar onun yanında bulunup sahabesi olmuştur. Rasûlullah (s.a.v.), vefat ederken ondan razı idi ama o küçük yaştaydı. Sonra Ebu Bekir, halifeliğe geçtiğinde Hüseyin'e ikramda bulunup saygı gösterdi. Ömer ile Osmanda ona ikramda bulunup saygı gösterdiler. Hz. Hüseyin, babası ile beraber oldu. Ondan hadis rivayet etti. Bütün gazalarında, Cemel ve Sıfnn savaşlarında onunla beraber oldu. Saygı gören, ağır başlı bir kimse idi. Şehid edilişine kadar babasına itaatkar oldu. Halifelik, Hz. Hasan'a intikal edip te o Muaviye ile barışmak istediğinde bundan çok rahatsız oldu. Bu iş onun ağrına gitti. Kardeşi Hasan'm bu konudaki görüşünü tasvib etmedi. Aksine onu Şamlılarla savaşmaya kışkırttı. Kardeşi Hasan, ona şöyle dedi: "Vallahi seni bir eve hapsetmek, kapıyı üzerine kilitlemek istedim ki, Şamlılarla şu işi bitirdikten sonra seni serbest bırakayım."

Hüseyin, kardeşinin bu görüşte olduğunu anlayınca sustu ve teslim oldu.

Halifelik yalnız başına Muaviye'nin eline geçtiğinde Hüseyin, kardeşi Hasan'la birlikte Muaviye'nin yanına giderdi. Muaviye onlara fazlasıyla ikramda bulunur ve: "Hoşgeldiniz, safa geldiniz." derdi. Onlara bolca bağışta bulunurdu. Bir gün onlara 200.000 dirhem vermişti. Verirken de: "Alın, işte ben Hind'in oğluyum. Allah'a yemin ederim ki, benden önce hiç kimse size bu kadar para vermediği gibi benden sonra da hiç kimse vermeyecektir." dedi. Hz. Hüseyin de şu karşılığı verdi: "Allah'a yemin ederim ki, sen de şimdiye kadar bizden daha faziletli kimseye bağışta bulunmadığın gibi bundan sonra da bizden daha faziletli kimseye bağışta bulunamayacaksın."

Hz. Hasan vefat edince Hz. Hüseyin, her sene Muaviye'nin yanma gelir, Muaviye ona bağışta bulunur ve ikram ederdi. Hicretin ellibirinci senesinde Muaviye'nin oğlu Yezid'in Kostantiniyye'ye tertiplediği gazada askerler arasında Hz. Hüseyinde bulundu. Muaviye'nin sağlığında Yezid'in veliahtlığı için bey'at alındığında Hüseyin ona bey'ata yanaşmayanlardandı. Bu hususta Abdullah b. Zübeyr, Abdurrahman b. Ebu Bekir, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Abbas'la birlikte hareket etti. Sonra Abdurrahman b. Ebu Bekir, bu görüşte iken vefat etti. Hicretin altmışıncı senesinde Muaviye vefat edip Yezid'e halifelik için bey'at edildiğinde Abdullah b. Ömer ile Abdullah b. Abbas bey'at ettiler, ancak Hüseyin ile Abdullah b. Zübeyr muhalefete devam ettiler. Medine'den kaçıp Mekke'ye gittiler ve orada ikamet ettiler. İnsanlar gelip Hüseyin'in etrafında toplandılar. Onun meclisine devam ettiler. Sözlerini dinlediler.

Muaviye'nin vefat ettiğini ve Yezid'in halifeliğe geçtiğini duyduklarında insanlar onun etrafında yer aldılar. Abdullah b. Zübeyr'e gelince o, Ka'be yanındaki musallasına devam etti. Bu arada diğer insanlarla birlikte Hüseyin'in yanma gelmeye başladı. Hz. Hüseyin, hayatta iken içindeki duyguları dışa vurmaya ve hareket etmeye imkan bulamadı. Çünkü insanların Hz Hüseyin'e daha fazla saygı gösterdiklerini ve kendisinden öncelikli olduğunu kabul ettiklerini biliyordu. Yalnız şu var ki müfrezeler onun için Mekke'ye gönderiliyordu. Ama Cenâb-ı Allah -önce anlattığımız gibi- o müfrezelere karşı Abdullah b. Zübeyr'i muzaffer kıldı. Mekke'ye gelen birlikler mağlup olarak geri çekildiler. Abdullah b. Zübeyr de kendisini mahvetmek isteyen Yezidilere karşı kuvvetlendi. Kardeşi Anır b. Zübeyr'i vurup hapse attı. Ona misillimede bulundu ve onu tekdir etti. O esnada Abdullah b. Zübeyr İn Hicaz'da namı yüceldi, ünü yayıldı. Bütün bunlara rağmen insanlar nezdinde itibarı Hüseyin'in kadar olamadı. Şanı çok fazla bir şekilde yükselmedi, aksine insanlar Hüseyin'e meylediyorlardı. Çünkü o büyük liderdi. Rasûlullah (s.a.v.)in kızı Fatıma'nm oğluydu. Yeryüzünde ona denk ve ona müsavi olacak kimse yoktu, ama Yezidî devleti, bütün gücüyle ona düşmanlık ediyordu.

^Muaviye'nin öldüğünü, yerine Yezid'in geçtiğini ve Hüseyin'in Ye-zıd'e bey'at etmekten kaçarak Mekke'ye gittiğini duydukları zaman faklılardan Hz. Hüseyin'e çok sayıda mektup geldi. Onu Irak'a davet ediyorlardı. Ona ilk olarak gelenler, Abdullah b. Seb el-Hemedanî ile Abdullah b. Val idi. Bunlar beraberlerinde bir mektup da getirdiler. Mektupta Muaviye'nin ölümü sebebiyle onu tebrik ediyor ve onu selamlıyorlardı. Bu senenin, yani hicri altmışıncı senenin ramazanın yirmisinde Hz. Hüseyin'e geldiler. Iraklılar, bunlardan sonra Kays b. Meşher es-Sudaî, Abdurrahman b. Abdullah b. Kevva el-Erhabî ve Ammare b. Abdullah es-Selulî gibi adamları da gönderdiler. Bunlarla beraber 150 kadar mektupda Hz. Hüseyin'e gönderdiler. Daha sonra da Hani b. Hani es-Sübeyî, Sait b. Abdullah el-Hanefiyî de gönderdiler. Bunlarla beraber gönderdikleri mektupta Hz. Hüseyin'in çabucak Irak'a gelmesini istiyorlardı. Şis b. Rib'i, Haccar b. Ebcar, Yezid b. Haris b. Ruveym, Amr b. Haccac ez-Zebidî ve Muhammed b. Amr b. Yahya et-Temimî'de Hz. Hüseyin'e şu mealda bir mektup gönderdiler:

"Şimdi bahçeler yeşermiş, meyveler olgunlaşmış ve ölçekler ağızla-' rina kadar dolmuştur. İstersen senin için hazırlanmış olan ordunun ba-> şma geçmeye gel. Sana selam olsun." Heyetler ve elçilerin hepsi mektuplarıyla birlikte gelip Hz. Hüseyin'in yanında toplandılar. Onu Yezid b. Muaviye'nin yerine kendisine bey'at etmelerini kabul etmesi için teşvik ediyor ve öne sürüyorlardı. Mektuplarında Muaviye'nin ölümüne sevindiklerini yazıp ona sövüyor ve devletinin aleyhinde konuşuyorlardı. Şimdiye kadar kimseye bey'at etmediklerini, başlarına geçmesi için kendisinin Irak'a gelişini beklediklerini anlatıyorlardı. O esnada Hz. Hüseyin, amcası oğlu Müslim b. Ukayl b. Ebi Talib'i, -durumu araştırıp belirlemesi için- Irak'a gönderdi. Durumun anlatılanlar gibi sağlam ve muhkem olduğunu tesbit ederse, çoluk çocuğu ve yakınlarıyla yola çıkıp Irak'a gelmesi için kendisine haber göndermesini emretti ki gidip Kûfe'de düşmanlarıyla savaşsın, onları mağlup etsin. Hz. Hüseyin, am-casıoğlu Müslim'i Irak'a gönderirken onunla birlikte bir de mektup gönderdi. Müslim, Mekke'den çıkıp yola koyulduktan sonra

Medine'ye uğradı. Oradan da iki kılavuz aldı, bunlar onu metruk yollardan geçirdiler. Bu kılavuzlardan biri, Batn-ı Habi denen yerdeki boğaza geldiklerinde şiddetli susuzluktan öldü. Yolu şaşırdılar. Müslim b. Ukayl, bunu uğursuzluk saydı. Orada beklemeye başladı. İkinci kılavuzda ölünce durumu bir mektupla Hz. Hüseyin'e bildirdi. Onun fikrini sordu. Hz. Hüseyin de Irak'a gitmesini kesin bir ifadeyle emretti. Gidip Kûfelilerle görüşmesini ve durumlarını öğrenmesini buyurdu.

Müslim b. Ukayl, Kûfe'ye girdiğinde Müslim b. Avsece el-Esedî'nin yanına konuk oldu. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muhtar b. Ebi Ubeyd es-Sakafî'nin evine konuk olmuştur. Doğrusunu Allah bilir. Kûfeliler, Müslim'in gelişini duyunca bir birlerine, bu haberi yaydılar, gelip Hz. Hüseyin adına ona bey'at ettiler. Irak'a geldiği takdirde ona canlarıyla, mallarıyla yardım edeceklerine dair yemin ettiler. Böylece Hz. Hüseyin adına Müslim'e bey'at edenlerin sayısı 12.000 kişiyi buldu.

Bu sayı gittikçe fazlalaştı. Nihayet 18.000'e vardı. Müslim de Irak'a gelmesi için Hz. Hüseyin'e bir mektup gönderdi Mektubunda onun için bey'atm yapıldığını ve işlerin düzene girdiğini anlattı. Mektubu alan Hz. Hüseyin, Küfe'ye gitmek üzere Mekke'den ayrıldı. Nitekim bunu ileride de anlatacağız.

Hz. Hüseyin taraftarlarının Kufe'de çoğaldığına dair haber, Küfe valisi Numan b. Beşir'e bir adam tarafından iletildi ama o bu haberle ilgilenmedi. Bu durumu önemsemedi. Fakat insanlara bir konuşma yaparak onları ayrılıktan ve fitneden menetti. Birbirlerine ısınmalarını ve sünnete sarılmalarım tavsiye etti ve: "Benimle savaşmayanla savaşmayacağım, bana saldırmayana saldırmayacağım, sizi zanla itham etmeyeceğim, kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki eğer imamınızdan ayrılır, onunla yaptığınız be/atı bozarsanız kılıcımın kabzası elimde bulunduğu sürece sizinle savaşırım." dedi. Abdullah b. Müslim b. Şube el-Hadremî adındaki bir adam kalkıp ona şöyle dedi: "Bu yönetim işi ancak zor kullanılarak yürütülebilir. Ey vah, senin tuttuğun yol güçsüzlerin yoludur." Adamın bu itirazına karşı vali Numan şöyle cevap verdi:

"Allah'a itaat hususunda güçsüz kimselerden olmak, benim için Allah'a isyan hususunda güçlü kimselerden olmaktan daha hoştur." Böyle dedikten sonra minberden indi. Fakat ona itiraz eden adam durumu bir mektupla Yezid'e bildirdi. Ammare b. Ukbe ile Amr b. Sa'd b. Ebi Vak-kas ta birer mektup yazarak durumu Yezid'e bildirdiler. Yezid, bu durumdan haberdar olunca Numan'ı Küfe valiliğinden azletti. Küfe vilayetini Basra valisi Ubeydullah b. Ziyad'm uhdesine verdi. Bunu da azatlısı Sercu'nun tavsiyesi üzerine yaptı. Yezid, bazı işlerde ona fikir sorardı. Sercun ona dedi ki:

- Eğer hayatta olsaydı Muaviye'nin bu konudaki tavsiyesini kabul eder miydin?
- Evet.
- Öyleyse şu tavsiyemi kabul et.Kûfe'yi Ubeydullah b. Ziyad'dan daha iyi yönetecek bir vali yoktur.

Sercun'un bu tavsiyesi üzerine Yezid, Ubeydullah b. Ziyad'ı Küfe valiliğine tayin etti, ancak ona kızgındı. Daha Önce onu Basra valiliğinden azletmek isterken bu defa onu hem Basra hem Küfe valiliğine tayin etti. öü da Allah'ın onun hakkında ve başkaları hakkındaki iradesinin bir eseriydi.

Sonra Yezid, bu durumu bir mektupla Ubeydullah b. Ziyad'a yazdı. Şöyle ki:

"Küfeye geldiğinde Müslim b. Ukayl'i ara, eğer ele geçirebilirsen otlu öldür, ya da sürgüne gönder."

Yezid bu mektubu Müslim b. Amr el-Bahilî ile Ubeydullah'a gönderdi, o da Basra'dan kalkıp Küfeye gitti. Şehre girerken yüzüne siyah bir sarığını sardı, kendini tanınmaz hale getirdi. Kûfe'deki insan gruplarının Önünden geçerken mutlaka onlara "selamün aleyküm" diyor, onlar da kendisini Rasûlullah'm torunu Hüseyin sararak "ve aleykümüsse-lam hoşgeldin." diye karşılık veriyorlardı. Hz. Hüseyin'in gelişini beklemekte olan insanlar, onun etrafında toplandılar. Kendisi, onyedi süvari ile Kûfe'ye girmişti. Yezid'in taraftarlarından Müslim, b. Amir, toplanan kalabalığa: "Yol verin geri çekilin bu, vali Ubeydullah b. Ziyad'dır." deyince Kufeliler, gelenin Hz. Hüseyin değilde vali Ubeydullah olduğunu anladılar ve üzerlerine şiddetli bir hüzün ve keder çöktü. Ubeydullah, Kûfe'deki durumu tahkik ettirdi, kendisi valilik konağına yerleşti. İdareye hakim olduktan sonra Ebu Ruhm adındaki bir adamını Müslim b. Ukayl'in yanma gönderdi, ona ayrıca 3000 dirhem para verdi. Ebu Ruhm'-a Humus taraflarından Hz. Hüseyin'e bey'at maksadıyla geldiği süsünü kendine vermesini emretti. Ebu Ruhm da Müslim b. Ukayl'in bulunduğu yeri araştırdı ve buldu. Müslim b. Ukayl, Hani b. Urve'nin evinde kalıyordu, içeri girdi. Müslim'e bey'at etti günlerce yanında kaldı, durumunu iyiden iyiye öğrendi. Getirdiği 3000 dirhemi de Müslim'in emri üzerine Ebu Sümame el-Amirî'ye verdi. Ebu Sümame, getirilen paraları Müslim b. Ukayl adına teslim alıyor, bu paralarla silah satın alıyordu. Ebu Sümame Arap kahramanlarındandı. Ebu Ruhm oradan ayrılıp Ubeydulîah'm konağına döndü, durumu ona anlattı.

Müslim b. Ukayl, Hani b. Urve'nin evinden ayrılıp Hani b, Humeyd b. Urve el-Muradf nin evine geçti. Sonrada Şerik b Aver'in evine geçti. Bunlar, Kûfe'nin önde gelen şahsiyetlerin dendiler. Hani b. Urve, Ubeydullah b. Ziyad'm kendisim ziyarete geleceği haberini aldı, bu durumu Hani b. Humeyd'e bildirdi ve şöyle haber gönderdi: "Müslim b. UkayPı evime gönder Ubeydullah b. Ziyad ziyaretime gelecek, evime gelir gelmez Müslim onu öldürsün." Bu haberi Şerik ile göndermişti. Şerik Müslim'e şu tenbihatı yaptı: "Sen Hani b. Urve'nin evinde pusuya yat, bir yere saklan. Ubeydullah oturduktan sonra ben su isteyeceğim. Bu, benim sana işaretim olacaktır. Su istediğim zaman ortaya çık ve Ubey-dullah'ı öldür."

Ubeydullah, Hani b. Urve'nin evine gelip de minderin üzerine oturduğunda Hani de onun yanında oturdu, hizmet için Mehran adındaki bir kölesi orda duruyordu. Bir süre konuşup sohbet ettiler, sonra Şerik: "Bana biraz su verin." dedi. Bu, Şerik'in Müslim'e, ortaya çıkıp Ubey-dullah'ı öldürmesi için verdiği bir işaretti. Ancak Müslim, Ubeydullah'ı öldürmekten çekindi. Bir cariye su testisini alıp getirdi. Müslim'in pusuda yattığım görünce utandı ve geri döndü. Cariye üç kez su getirdi. Her üçünde de geri götürdü. Sonra Şerik şöyle dedi: "Canımı kayb etme pahasına da olsa bana biraz su içirin. Siz suyu benden esirgiyor musunuz?" O zaman Ubeydulîah'm kölesi Mehran, bir suikast tertibi bulun-du&unu anladı, efendisi Ubeydullah'a işaret etti

hemen kalkıp gittiler „ rik te Ubeydullah'a: "Ey vali, sana biraz tavsiyede bulunmak istiyo-m " dedi ancak Ubeydullah: "Daha sonra yine geleceğim." dedi ve kölesi ile birlikte çıkıp gitti. Kölesi onu bineğine bindirip yola koydu ve çr "Bunlar seni öldürmek istediler." deyince Ubeydullah şöyle dedi: "Sen ne diyorsun! Ben onlara merhametle muamele ediyorum, onlar ne diye beni öldürmek istesinler?"

Serik de Müslim'e: "Ubeydullah'ı niçin öldürmedin?" diye sorunca Müslim şu cevabı verdi: "Rasûlullah (s.a.v.)'m şu hadisini duydum: "îman hainliğin zıddıdır. Mü'min kimse haince öldürülmez."

Ben de Ubeydullah'ı senin evinde Öldürmek istemedim." Şerik dedi ki- Eğer onu öldürseydin, onun yerinde hükümet konağında sen oturacaktın ve Basra vilayetinin yönetimi de sana bağlanacaktı. Eğer onu öldürseydin, bir zalim ve günahkar kimseyi öldürmüş olacaktın."

Bu hadiseden üç gün sonra Şerik vefat etti.

Ubeydullah b. Ziyad, vilayet konağının kapısına yüzü peçeli olarak geldiğinde Numan b. Beşir, onun Hüseyin olduğunu zannetti. Konağın kapısını kilitledi ve: "Emaneti sana teslim edecek değilim." dedi. Ubeydullah da ona: "Açamaz olasıca kapıyı aç." dedi. O da gelenin Hz. Hüseyin olduğunu zannettiği için kapıyı açtı, ancak gelenin Ubeydullah olduğunu anladığında eli ayağı titredi. Ubeydullah, hükümet konağına girdi ve şu duyurunun yapılmasını emretti: "İnsanlar namaz için camiye gelip toplansınlar." İnsanlar bu duyuru üzerine gelip camide toplandılar. Ubeydullah, minbere çıkıp Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

"Mü'minlerin emiri, beni sizin yönetiminizin başına geçirdi. Sınırınızı ve ganimetinizi korumakla görevlendirdi. Haksızlığa uğrayanınıza adaletle yardım etmemi, yoksul kalanınıza mal vermemi, emirleri dinleyip itaat edeninize iyilikte bulunmamı, isyan eden ve karşı gelenlere karşı şiddetle muamelede bulunmamı emretti. Ben de onun emirlerim" size tatbik edecek ve buyruğunu uygulayacağım." Böyle dedikten sonra minberden indi. Halkın önde gelenlerine ve temsilcilerine yanlarındaki yalana, ihtüafçı, asi kimselerin adlarını bildirmelerini emretti. Bu emri yerine getirmeyen önder ve temsilcilerin asılacağını, ya da sürgüne gönderileceğini bildirdi. Ayrıca divandan alacağı maaşın da kesileceğim söyledi. Hani de önde gelen büyük emirlerdendi. Gelişinden beri Ubeydulîah'm yanma gelmemiş, onu selamlamamış ti. Hastalandığını iddia ediyordu. Ubeydullah, onu hatırladı ve şöyle dedi: "Hani'nin nesi var, niçin diğer emirlerle birlikte buraya gelmedi?" "Ey vali, o hastadır." dediler. Ubeydullah: "Duyduğuma göre o evinin kapısı önünde oturuyor-^ Artık iyileşmiş." dedi.

Bazılarının anlattıklarına göre Ubeydullah, onu -evinde Müslim b. Ukayl bulunduğu halde- Şerik b. Aver'den önce ziyaret etmiştir. Ubey-dullah'ı öldürmek istemişlerdi, ancak- evinde olduğundan ötürü- Hani onlara bu imkanı vermemişti. Emirler, Hani b. Urve'nin yanına gelmişler, zorlayarak onu Ubeydullah b. Ziyad'm yanına götürmüşlerdi. Ubeydullah da Kadi Şureyh'e dönüp şu şiiri okumuştu:

"Ben onun yaşamasını istiyorken o benim ölümümü istiyor, Senin yardımcın, dostların olan Murad kabilesindendir."

Yani bu kabilenin dostluğuna güven olmaz.

Hani, Ubeydullah'a selam verdiğinde Ubeydullah ona: "Ey Hani, Müslim b. Ukayl nerede?" diye sordu. O da: "Bilmiyorum. diye cevap verdi. O esnada Ubeydullah'm, Temim kabilesinden olan azatlı kölesi ayağa kalktı. Bu köle daha önce güya Humus'tan be/at için geldiğini iddia ederek Müslim b. Hani'nin yanma giden ve onun emri ile Ebu Süma-me'ye 3000 dirhem para veren kişiydi. Ubeydullah, bu köleyi göstererek Hani'ye sordu: "Şunu tanıyor musun?" Hani, köleyi görünce cevap veremez oldu, şaşırdı ve şöyle dedi: "Evet, Allah emiri İslah etsin. Vallahi bu adamı ben evime davet etmedim, kendisi'geldi, zorla içeri girdi, ben de geri çeviremedim." Ubeydullah: "Müslim b. Ukayl'i bana getir." dediyse de Hani: "Vallahi o, ayağımın altında olsa bile ayağımı kaldırıp onu ortaya çıkarmam." diye cevap verdi. Ubeydullah, Hani'yi yanına yaklaştırmaları için adamlarına emir verdi. Hani'yi onun önüne getirdiler, o da yüzüne bir mızrakla vurdu, kaşını yardı, burnunu kırdı. Hani de orda duran bir muhafızın kılıcına elini uzattı, ancak eline vurarak buna engel oldular. Ubeydullah ona: "Allah, senin kanını bana helal etti. Çünkü sen Harûrîsin." dedi. Daha sonra emir verdi, onu hükümet konağının bitişiğindeki yere hapsettiler. Hani'nin akrabaları olan Beni Mezhiç kabi-lesindeki adamlar, Amir b. Haccac'la birlikte hükümet konağına geldiler. Onun öldürüldüğünü zannederek kapıda durdular. Ubeydullah, onların bağırıp çağırmalarını duyunca yanında bulunan Kadı Şureyh'e, dışarıya çıkıp onlara şöyle demesini emretti: "Emir, adamınızı sadece Müslim b. Ukayl hakkında sorguya çekmek için yanında alıkoymuştur."

Kadı Şureyh, dışarı çıkıp Hani'nin akrabalarına şöyle dedi: "Adamınız hayattadır, sultanınız onu dövmüştür, ama öldürmemiştir. Buradan çekip gidin, aksi takdirde hem canınızdan olursunuz, hem de Hani ölür." Bunu duyan Beni Mezhiç kabilesinin adamları oradan ayrılıp evlerine döndüler.

Müslim b. Ukayl, bu haberi duyunca bineğine bindi ve parolası olan: "Ey Mansur öldür!" şeklinde seslendi. Kufelüerden 4000 kişi onun etrada toplandılar. Beraberinde Muhtar b. Ebi Ubeyd de vardı. Yanında

1 bir sancağı vardı. Abdullah b. Nevfel b. Haris'in elinde de kırmızı ki' bir sancak vardı. Müslim b. Ukayl, etrafında toplanan adamlar sol cenah şeklinde mevzilendirdi. Kendisi de bu askeri birliğin yerleşti. Ubeydullah'm yanma gitti. Ubeydullah, Hani ile il- T larak insanlarla konuşuyor, onları ihtilaftan sakındırıyordu. Bu ıf * sması esnasında minberinin alt tarafında halkın önde gelen eşrafi

mirleri vardı. O minber üzerinde konuşmakta iken gözcüler gelip:

T slim b. Ukayl geldi." dediler. Ubeydullah, oradan hemen ayrıldı, be-

berindekilerle birlikte hükümet konağına girdi. Kapıyı üzerlerine ki-Ttlediler Müslim b. Ukayl, hükümet konağının kapısına vardığında askerleri ile birlikte orada durdu. Ubeydullah'm komutanları köşkün balkonundan dışarıya baktılar ve Müslim b. Ukayl'in yanında bulunan kendi kabilelerine mensup adamlara Müslim'in etrafından dağılmaları 'cin işaret ettiler, onları korkutup tehdit ettiler. Ubeydullah da yanında bulunan bazı komutanları konaktan dışarı çıkardı. Bineklerine binerek Küfe halkını Müslim b. Ukayl'in etrafından dağıtmakla görevlendirdi. Onlar da bu görevi yerine getirdiler. Bunların sakındırması neticesinde öyle bir manzara ile karşılaşıldı ki, kadın, oğluna veya kardeşine gelip: "Haydi eve dön, halk seni burada bulunmaktan men ediyor" diyordu. Erkek de gelip oğluna veya kardeşine: "Dün Şam askerleriyle beraberdin, bugün buraya geldin. Müslim'in yanında yer aldın. Şimdi Şamlılara karşı ne yapacaksın, söyle bakalım." diyordu. Böylece insanlar, Müslim b. Ukayl'i yalnız bıraktılar. Geri çekildiler, onunla olan bağlarım kopardılar. Öyle ki Müslim'in yamnda sadece 500 kişi kaldı. Daha da azaldı, geriye 300 kişi kaldı. Daha da azaldı, geriye otuz kişi kaldı. Müslim b. Ukayl, bunlarla birlikte akşam namazını kıldı. Kinde kapısına yöneldi, oradan da ancak on kişiyle dışarı çıktı. Bunlar da onu bırakıp geri döndüler. Müslim, yalnız başına kaldı. Yol gösterecek bir kılavuzu, arkadaşlık edecek bir dostu veya onu evinde barındıracak bir adamı yoktu. Yalnız başına gitti. Karanlıklara karıştı, yolda nereye gideceğini bilemez halde müteredditbir şekilde yürüyordu. Bir kapıya geldi, kapı önünde durup bineğinden indi. Kapıya vurdu. Bir kadın dışarı çıktı. Kadının adı Tava idi. Eş'as b. Kays'm cariyesi idi. Ona bir çocuk doğurmuştu. Daha önce de Bilal b. Üseyd'in yanında iken bir erkek çocuk doğurmuştu. Oğlu diğer insanlarla birlikte çıkmıştı. Anası kapıda durmuş, °nun gelmesini bekliyordu. Müslim b. Ukayl, bu kadına: "Bana biraz su ver." dedi. Kadın da ona su verdi. Sonra içeri girdi. Tekrar çıktığında Müslim kapıda duruyordu. Ona: "Su içmedin mi?" diye sorunca Müslim: "içtim." dedi. Bu defa kadın şöyle karşılık verdi: "Haydi evine dön. Allah
aa afiyet versin. Kapımda beklemen uygun olmaz. Ben sana bunu re- görmüyorum ve bu senin için iyi de olmaz." Kadının böyle karşılık vermesi üzerine Müslim b. Ukayl ayağa kalktı ve şöyle dedi:

- Ey Allah'ın cariyesi! Bu şehirde benim ne evim ne de aşiretim var İleride karşılığını sana vermem kaydıyla bugün bana iyilikte bulunmaz mısın?
- Ey Allah'ın kulu, nedir istediğin?
- Ben Müslim b. Ukayl'ım. Şu millet beni yalanladı ve beni aldattı.
- Sen Müslim misin?
- Evet.
- Öyle ise içeri gir.

Kadın onu içeri aldı, oturma odasından başka bir odaya yerleştirdi. Yatak serdi, akşam yemeği ikram etti, ancak o yemek yemedi. Çok geçmeden kadının oğlu geldi. Anasının, Müslim'in bulunduğu odaya sık sık girip çıktığını gördü, durumun ne olduğunu sordu. Annesi de: "Ey oğulcuğum, bırak bu soru sormayı" deyince oğlu ısrar etti ancak annesi kimselere birşey söylememesi için ondan söz aldıktan sonra ona Müslim'in durumunu haber verdi.

Müslim de sabaha dek konuşmadı. Suskun vaziyette yatağında kaldı. Ubeydullah b. Ziyad'a gelince o da hükümet konağından indi. Beraberindeki emir ve eşrafla birlikte yatsı namazının vakti geçmiş olduğu halde mescide gitti. Orada yanındakilere yatsı namazım kıldırdı. Konuşma yaptı. Müslim b. Ukayl'ı yakalamalarını emretti. Onları bu işe teşvik etti, her kimin evinde yakalanırsa Müslim'i barındıran adamın kanının mubah olduğunu, onu getiren kimseye de mükafat olarak Müslim'in diyetinin verileceğini söyledi. Muhafizlardan ve güvenlik kuvvetlerinden onu yakalamalarını istedi. Onları bu işe teşvik etti. Görevi savsaklamaları halinde onları ağır cezalarla tehdit etti.

Sabahleyin o ihtiyar kadının oğlu hemen kalkıp Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as'ın yanma gitti. Müslim'in evlerinde saklı olduğunu bildirdi, Abdurrahman da gidip bu haberi Ubeydullah b. Ziyad'm yanında bulunan babası Muhammed b. Eş'as'a gizlice bildirdi. Ubeydullah: "Ey Muhammed, oğlunun sana gizlice verdiği haber nedir?" diye sorunca Muhammed durumu ona anlattı. O da elindeki kırbacın ucuyla Muhammed b. Eş'as'a vurarak: "Haydi kalk ve Müslim'i hemen şimdi bana getir." diye emir verdi. Ubeydullah b. Ziyad, güvenlik kuvvetlerinin komutanı Ömer b. Hirris el -Mahzumf yi bu işle görevlendirdi. Yanına Abdurrahman ile Muhammed b.Eş'as'ı kattı. Ayrıca emrine yetmiş seksen süvariyi de verdi. Müslim, aniden içinde bulunduğu evin çevresinin Ubeydullah'm adamları tarafından kuşatıldığını gördü. Ubeydullah'm adamları içeri girdiler. Müslim, kılıcını eline alıp onları üç kez evden dışarı çıkardı. Üst ve alt dudakları yaralandı, sonra Ubeydullah'm adamları onu taşlamaya ve ateşle tutuşturdukları ağaç parçalarını içinde bulunduğu eve atmaya başladılar. Müslim, zor durumdaydı. Kılıcını eline alıp dışarı çıktı, onlarla savaşmaya başladı. Abdurrahman, ona eman verdi, himayesine aldı. Bir katır getirerek onu katıra bindirdiler. Kılıcını elinden aldılar. Artık Müslim, savunmasız durumdaydı. Bu duruma telince ağlamaya başladı ve öldürüleceğini anladı. Hayatından ümidini kesip' "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz." dedi. Çevresinde bulunanlardan biri de ona şöyle dedi:

- Senin istediğin şeyleri isteyen birinin bu duruma düşmesi halinde ağlamaması gerekir.
- Vallahi ben kendi canımın korkusundan dolayı ağlamıyorum.

Aksine ben Hüseyin'e ve onun aile efradına ağlıyorum, o buraya sizin yanınıza gelmek üzere dün ya da bugün Mekke'den yola çıkmıştır.

Böyle dedikten sonra Müslim, Muhammed b. Eş'as'a dönüp şöyle dedi:

- Eğer yapabiliyorsan benim adıma Hüseyin'e haber gönderde geri

dönsün, buraya gelmesin.
Muhammed b. Eş'as da Hüseyin'e haber göndererek Kûfe'ye gelmeden geri dönmesini söyledi. Ancak gönderdiği elçi, bu haberi doğru iletmedi ve: "İlahın takdiri mutlaka yerine gelecektir." dedi.
Anlatıldığına göre Müslim b. Ukayl, hükümet konağının kapısına geldiğinde orada tanıdığı ve onların da kendisini tanıdığı bazı sahabe çocuklarından olan emirlerle karşılaştı. Bunlar, Ubeydullah b. Ziyad'm makamına girip izni verilmesi için kapıda bekliyorlardı. Müslim'in de yüzü kanlar içinde olup ağır yaralıydı. Son derece susamıştı, orada bir testi soğuk su gördü. İçmek için elini uzatmak isteyince orada bulunanlardan biri: "Vallahi sen Cehennem'in sımsıcak suyunu içmedikçe bundan içemezsin." dedi. Müslim de ona şu karşılığı verdi: "Yazıklar olsun sana ey Nahüe'nin oğlu! Aslında Cehennem'in sımsıcak suyunu içmeye ve Cehennem ateşinde ebedi kalmaya sen daha layıksın." Böyle dedikten sonra yorgun, bitkin ve sussuz olduğundan oturup sırtım duvara dayadı.
Ummare b. Ukbe b. Ebi Muayt, azatlısını evine gönderdi, azatlı gidip mendil ve bir bardakla birlikte testiyi getirdi. Testiden bardağa su doldurup Müslim'e verdi. Müslim içti, ancak ağzından çok miktarda kan aktığından o suyu rahatlıkla içemedi çünkü, ağzından akan kanlar suyun üzerine doluyordu. İki veya üç kez bunu tekrarladı, ancak suyun <mbİr miktannı içti, kalan su dişleriyle birlikte döküldü ve o şöyle dedi: Benim için taksim ettiği rızıktan bir içimlik su bırakmış olan Allah'a «amd olsun."
Suyu içtikten sonra Ubeydullah b. Ziyad'm huzuruna götürüldü. Huzurda durduğunda Ubeydullah'a selam vermedi. Muhanz Emire selam vermeyecek misin?" deyince Müslim şu karşılığı verdi:
- Hayır! Eğer beni öldürmek istiyorsa benim ona selam vermeye ihtiyacım yok, eğer beni öldürmek istemiyorsa ona çok selam vereceğim.
Ubeydullah b. Ziyad da ona dönüp şöyle dedi:
- Ey İbn Akil! Sen buraya geldiğinde insanlar birlik ve beraberlik içindeydiler, sen onları birbirlerine düşürdün. Bölüp parçaladın. Birbirlerini Öldürmeye kast ettirdin.
- Hayır, ben bunun için buraya gelmiş değilim. Aksine Mısırlıların iddiasına göre senin baban bunların seçkinlerini öldürmüş, kanlarını akıtmış ve kisralarla kayserler gibi bunlara muamele etmiştir. Biz burada adaletle emretmek ve kitabın hükmüne insanları davet etmek için geldik.
- Ey fasık, sen kim bu işleri yapmak kim? Medine'de iken sen içki içiyordun, bunları daha önce niye yapmadın?
- Ben mi içki içiyormuşum? Allah'a yemin ederim ki, Allah da senin doğru söylemediğini ve bilgisizce konuştuğunu ve bu ithamlara benden çok senin müstahak olduğunu biliyor. Ben, senin anlattığın gibi biri değilim. Benden çok sen Müslümanların kanını yaladın. Allah'ın haram kıldığı canları aldın. Kısasa kısas olmaksızın haksız yere insanları canlarından ettin. Öfke ve zanna dayanarak insanları öldürdün. Bunu yaparken de hiçbirşey yapmıyormuş, sanki oyun oynayıp eğleniyormuş gibi bir tutum içindeydin.
- Ey fasık, senin nefsin sana, Allah'ın ulaşmana engel kıldığı bir hedefe ulaşma kuruntusunu veriyor, elde etmek istediğin şeye layık olanı görmemişsin.
- Elde etmek istediğim şeye layık olan kimdir ey Ziyad'm oğlu?
- Mü'minlerin emiri Yezid'dir.
- Her halükarda Allah'a hamd olsun, bizimle sizin aranızda verdiği hükmünden dolayı Allah'tan hoşnutuz.
- Öyle sanıyorum ki bu yönetim işinde bir hakkinizin ve payınızın bulunduğuna inanıyorsunuz.
- Hayır, Allah'a yemin ederim ki bu zan değildir. Kesin bir inançtır.
- İslâm tarihinde hiç kimsenin öldürülmediği bir ölümle seni öldür-mezsem Allah benim canımı alsın.
- Evet, doğrusu sen İslâm'da olmayan birşeyi yapabilecek bir kimsesin. Kendi yazarlarınızdan ve cahillerinizden öğrendiğiniz kötü bir yaşam tarzım, çirkin bir işkenceyi ve fena bir öldürüş şeklini elbetteki tatbik edeceğini biliyorum.
Müslim'in böyle demesi üzerine Ubeydullah b. Ziyad, ona, Hz. Hüseyin'e ve Hz. Ali'ye sövmeye başladı. Müslim de susmuş ona cevap vermiyordu. Bundan sonra Ubeydullah b. Ziyad, Müslim b. Akil'e şöyle dedi:
- Ben seni öldüreceğim.
- Böyle mi?
- Evet.
- Bırakta yakınlarımdan birine bir vasiyette bulunayım.
- Yap bakalım vasiyetini.
Müslim, etrafında bulunan adamlara baktı, aralarında Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas vardı. Ona şöyle dedi:
- Ey Ömer! Seninle aramızda akrabalık vardır. Sana bir işim düştü Kalk benimle şu konağın köşesine kadar gel ki sırrımı orada sana
söyliyeyim."
Ömer, kalkmak istemedi. Ama Ibn Ziyad, izin verdikten sonra kalktı ve Müslim'le birlikte konağın köşesine kadar yürüdü. Müslim, ona
şöyle dedi:
"Benim Kûfe'de 700 dirhem borcum var. Borcumu öde ve beni öldürmelerinden sonra da cesedimi İbn Ziyad'dan sana bağışlamasını iste, cesedimi al ve defnet. Hüseyin'e de benim adıma haber gönder ki, ben daha Önce insanların onunla birlikte

olduğunu yazmıştım. Ancak şimdi buraya gelmesini uygun görmüyorum."
Ömer kalktı ve Müslim'in söylediklerini îbn Ziyad'a arzetti. îbn Ziyad da bunu normal karşıladı ve şöyle dedi:
"Eğer Hüseyin üzerimize gelmezse, biz ona saldırmayız, ama bizimle savaşmak isterse biz ondan geri durmayız." Böyle dedikten sonra İbn Ziyad emir verdi. Müslim b. Ukayl'i köşkün en üst noktasına çıkarttı. O esnada Müslim, tekbir ve tehli getiriyor, teşbihte bulunuyor, mağfiret diliyor, Allah'ın meleklerine salavat getiriyor ve: "Allah'ım, bizi aldatan ve bizi yardımsız bırakan millet ile bizim aramızda sen hüküm ver." diyordu. O'nun böyle demesinden sonra Bükeyr b. Himran adında bir adam, onun boynunu vurdu. Başını konağın avlusuna fırlattı, sonra da gövdesini attı. Bundan sonra İbn Ziyad, Hani b. Urve el-Mezhicî'nin boynunun vurulmasını emretti, onun boynuda Künasa mevkiinde ki koyun pazarında vuruldu. Bu olayla ilgili olarak bir şair şöyle bir kaside yazdı:
"Ölümün ne olduğunu bilmiyorsan, pazardaki Hani'ye ve Ibn Akil'e bak.
Onlara imamın emri isabet etti, ikisi de efsane oldular.
Yollardan ge?en herkesin diline düştüler.
Biri yüzü kılıçla paramparça edilmiş bir kahramandır.
Diğeri de sarayın üstünden ölü olarak yere düşmüştür.
Bir ceset görürsün ki Ölüm, onun rengim değiştirmiştir.
Vücudundan kan sızıyor, her tarafa akıp gidiyor.
Kardeşiniz için ayaklanmadığınız takdirde aza kanaat eden kimseler olun."
Sonra İbn ziyad, Müslim ve Hani ile birlikte başkalarım da öldürdü. üsli ile Hani'nin başlarını Şam'da bulunan Muaviye oğlu Yezıd e gönderdi. Ayrıca Yezid'e onların yaptıklarını anlatan bir mektup da gönderdi.
Ubeydullah, Basra'dan çıkmadan birgün önce Basralılara beliğ bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında onlara çeşitli öğütler verdi. İhtilaftan, fitneden ve bölünmekten onları sakındırıp uyardı.
Ebu Osman en-Nendî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Hz. Hüseyin, Selman adlı azatlısı ile Basralılara şu mealde bir mektup göndermişti: "îmdi Cenâb-ı Allah, Muhammed (s.a.v.)'i kendi yaratıkları için seçti. Ona peygamberlik vererek ikramda bulundu. Risaleti ile onu seçkin kıldı. Sonra vefat ettirip yanma aldı. Muhammed (s.a.v.) de Allah'ın kullarına öğüt verdi, risaleti tebliğ etti. Biz de onun yakınları, aile efradı ve varisleriyiz. İnsanlar arasında ona ve makamına en yakın olanlarız. Bu sebeple de milletimiz bizi tercih etti. Biz hoşnud olduk, ayrılıktan ve bölünmekten hoşlanmadık, afiyeti istedik. Biz de biliyoruz ki, bu makamı elimizden alanlara nisbetle biz bu makama daha layıkız. İnsanlar iyi davrandılar, hallerim düzelttiler, hakkı araştırdılar. Allah, onlara merhamet etti, onları ve bizi bağışlasın. Size bu mektubu gönderdim. Sizi Allah'ın kitabına ve peygamberinin sünnetine davet ediyorum. Çünkü sünnet öldürülmüştür. Bid'at cani an diri İmiş tır. Sözüme kulak verin, emrimi dinleyin. Eğer sözüme kulak verip emrimi dinlerseniz, sizi doğru yola iletirim. Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun."
Bence Hüseyin'in bu sözleri söylemiş olduğu hususunda şüphe vardır. Öyle anlaşılıyor ki yukarıdaki ifadelere bazı Şii raviler tarafından ilaveler yapılmıştır. Bu mektubu okuyan eşraftan herkes mektubu ve içeriğini gizledi. Sadece Münzir b. Carut gizlemedi. O, bunun İbn Ziyad tarafından düzenlenen bir tuzak olduğunu sandı ve mektubu ona götürdü. Mektubu Hüseyin'den getiren elçinin peşine de adam taktı ve boynunu vurdurdu. Ubeydullah b. Ziyad da minbere çıkıp Allah'a hamdu senada bulunduktan sonra şöyle dedi:
"Allah'a yemin ederim ki; ben zorluklara yanaşmam, tehditlere de aldırış etmem. Bana düşmanlık edenlerden öc alırım. Benimle savaşanlara ben fırlatılan bir mızrağım ve ben Kare kabilesi gibi kendisine ok atanlara karşı insaflı davranırım. Ey Basrahlar! Mü'minlerin emin beni Küfe valiliğine tayin etmiştir. Ben yarın oraya gideceğim, yerime Osman b. Ziyad b. Eb Süfyan'ı üzerinize halef bıraktım. İhtilaf çıkarmaktan ve düzensizlikten sizi sakındırırım. Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, aranızdan herhangi bir kimsenin ihtilaf çıkardığını duyarsam onu, önderim ve dostunu dahi öldürürüm. En küçük suça en ağır cezayı veririm. Böylece işleri yoluna koyarım. Sakın, aranızda düzensizlik yapan ve itaatsızlığa yeltenen kimse olmasın. Ben Ziyad'ın oğluyum. Çakıl taşlarına basan kimseler arasında babama en çok benzeyen benim. Dayılarıma ve amcalarıma da kimse benzeyemez."
Böyle dedikten sonra İbn Ziyad, Müslim b. Anar ve el-Bahilî ile birlikte Basra'dan çıkıp Küfe yoluna koyuldu.
Ebu Mihnef, Avn b. Cuhayfe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Müslim b. Ukayl, hicri altmışına senenin zilhicce ayının sekizinde salı günü Kûfe'den çıktı. Aynı senenin zilhice ayının dokuzunda çarşamba günü öldürüldü. Yani vefatı arefe gününde oldu. O zaman Hz. Hüseyin, Irak diyarına gelmek üzere Mekke'den çıkmıştı. Yola çıkışının ikinci günüydü. Hz. Hüseyin, bu senenin receb ayının bitimine iki gece kala pazar günü Medine'den yola çıktı ve şaban ayının üçüncü gününde cuma gecesi Mekke'ye girdi. Şaban ayının kalan kısmı ile ramazan, şevval ve zilkade aylarını Mekke'de ikametle geçirdi. Zilhiccenin sekizinde tervi-ye gününde -ki o gün salıya rastlamaktaydı- Mekke'den çıktı."
İbn Cerir'in rivayetine göre Müslim b. Ukayl ağladığı zaman Ubeydullah b. Abbas es-Sülenî, ona şöyle demişti:
- Senin istediğin şeyleri isteyen bir adam bu duruma düştüğü taktirde ağlamaz.
- Vallahi ben kendi canımın korkusundan ağlıyor değilim. Ölümüme de ağlamıyorum. Bir an bile korkmuş değilim. Ama ben Kufe'ye gelmek üzere olan yakınlarıma ağlıyorum. Hüseyin'e ve onun ailesine ağlıyorum.
Böyle dedikten sonra Müslim b. Ukayl, Muhammed b. Eş'as'a dönüp şöyle dedi:
- Ey Abdullah, benim bir dileğim var, ama vallahi bu dileğimi yerine getiremiyeceğini sanıyorum. Bir iyilik yapamaz mısın,

şöyle ki: Benim adıma bir adamı Hüseyin'e gönder. Onun bugün veya yarın ailesi ile birlikte yola çıktığını veya çıkacağını sanıyorum. Zaten telaşım da bundan dolayıdır. Göndereceğin adam, Hüseyin'e desin ki: "Müslim b. Ukayl, beni sana gönderdi O, Kûfelilerin elinde esirdir. Sabaha veya akşama kalıp kalamıyacağını bilemiyor, öldürülecektir ve senin ailenle birlikte geri dönmeni istiyor. Kûfeliler, seni aldatmasınlar. Kûfeliler senin babanın arkadaşları ve adamlarıdır ki, baban ölerek veya öldürülerek onlardan kurtulmak istiyordu. Kûfeliler, sana da bana da selam söylediler, ben görüşü yalan olan biri değilim."
Muhammed b. Eş'as, Müslim b. Ukayl'a dedi ki: "Vallahi bunu yapacağım ve İbn Ziyad'a da, sana eman verdiğim bildireceğim."
Ebu Mihnef dedi ki: Muhammed b. Eş'as, Beni Malik b. Sümame kabilesinden şair bir kişi olan îyas b. Abbas et-Taî'yi çağırd ve ona şu talimatı verdi: "Hemen yola çık, Hüseyin'i bul ve ona şu mektubu ulaştır."
Mektupta Müslim b. Ukayl'in söylediklerini yazmıştı. Muhammed b. Eş'as, elçi olarak gönderdiği îyas b. Abbas'a bir binek verdi. Ayrıca ço-Iu£una, çocuğuna, evine bakmayı da tekeffül etti. îyas yola çıktı. Zübale fevkimde Hz. Hüseyin'le karşılaştı. Zübale, Kûfe'ye dört gecelik mesafedeki bir yerdir. Durumu Hz. Hüseyin'e anlattı. Mektubu ona teslim etti. Hz. Hüseyin de "Allah'ın takdir buyurduğu herşey yolumuza gelecektir. O zaman biz Cenâb-ı Allah'tan kendimiz için yardım dileriz. Önderlerimizin bozukluğuna karşıda O'nun yardımını dileriz." dedi. Müslim b. Ukayl, Küfe hükümet konağının kapısına vardı Orada su içmek istedi. Müslim b. Amir el-Bahilî ona: "Görüyor musun, bu su ne kadar da soğuk! Allah'a yemin ederim ki, ser Cehennem ateşinde sımsıcak suyu tatmadıkça bu soğuk suyu asla tadamayacaksın!" dedi. Müslim b Ukayl da ona sordu:
- Yazıklar olsun sana! Sen kimsin?
- Ben o adamım ki, sen inkar ettiğin zaman ben hakla tanıdım. Sen hile yaptığın zaman ben imamıma öğüt verdim. Sen isyan ettiğin zaman ben imamıma itaat edip emrini dinledim. Ben Müslim b. Amir el-Bahilî, yim!
- Vay sana! Ne kadar katı ve kaba bir adamsın? Ey Nahile'nin oğlu! Allah'a yemin ederim ki, benden çok sen Cehennem ateşine ve Cehen-nem'in sımsıcak suyunu içmeye layıksın!" [2]

Hz. Hüseyin'in Irak'a Gidişi

Iraklılardan, Hz. Hüseyin'e peşpeşe mektuplar ve elçiler geldiği sırada Müslim b. Ukayl'in mektubu da geldi. Müslim mektubunda Hz. Hüseyin'in, ailesi ile birlikte Irak'a gelmesini yazıyordu. Bu arada Müslim b. Ukayl, Irak'ta öldürüldü. Ancak Hz. Hüseyin'in bundan haberi yoktu. O, Irak'a gitmeye karar vermişti. Müslim'in öldürülmesinden bugün önce -ki Müslim arefe günü öldürülmüştü- terviye gününde Mekke'den yola çıktı. Onun çıkışını duyan halk ona acıdı. Başına felaket gelmesinden korktu. Gelip onu yola çıkmaktan sakındırdılar. Onu sevenler ve görüş sahibi olan kimseler, Irak'a gitmemesi için tavsiyelerde bulundular. Mekke'de kalmasını istediler. Babasının ve kardeşi Hasan'ın başına gelen olayları hatırlattılar.
Süfyan b. Uyeyne, îbn Abbas'm şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Ali'nin oğlu Hüseyin, Mekke'den çıkıp Irak'a gitme hususunda bana danıştı. Ben de kendisine şöyle dedim: "Eğer insanlar, beni ve seni kü-çümsemeselerdi ben elimi senin başına geçirir ve gitmene engel olurdum." Ama Hüseyin'in bana verdiği cevap şu oldu: "Falan yerde öldürülmek, Mekke'de öldürülmekten daha çok hoşuma gider." İşte bu sözü beni avutuyor."
Ebu Mihnef, Ukbe b. Seman'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hüseyin, Irak'a gitmeye karar verdiği zaman îbn Abbas yanına gidip ona şöyle dedi:
- Ey amca oğlu, insanlar senin Irak'a gideceğini kendi aralarında konuşuyorlar. Söyle bakalım, sen oraya gidip ne yapacaksın?
- Bugün veya yarın oraya gitmeye karar verdim.
- Onlar, emirlerini öldürüp düşmanlarını kovduktan, ülkelerini hakimiyetleri altına aldıktan sonra seni çağırırlarsa oraya git, ama emirleri başlarında durup hayatta ise onları kahır ve zulümle yönetmekte olup görevlileri de vergilerini toplamakta ise, buna rağmen seni çağırmışlarsa, demek ki fitne ve savaş için seni çağırmışlardır. Korka-run ki, insanları sana saldırtmak ve onların sana karşı olan eğilimlerini ters yöne çevirmek için seni çağırmışlardır. Böyle olunca onlar, insanlar arasında sana karşı en şiddetli düşmanlar olurlar.
- Ben bu hususta Allah'tan hayır dileyeceğim, istihareye yatacak
ve neticeye bakacağım.
Bu karşılıklı konuşmalardan sonra İbn Abbas, Hüseyin'in yanından çıktı. Ondan sonra îbn Zübeyr, Hüseyin'in yanına gidip şöyle dedi:
- Muhacirlerin evlatları olarak bu işe onlardan daha layık olduğumuz halde işin peşini ne diye bunlar lehine bıraktığımızı bilemiyorum. Ne yapmak istediğini bana anlatır mısın?
- Kendi kendime Kûfe'ye gitmeye karar verdim. Orada taraftarlarım ve ileri gelenler bana bu konuda mektup yazmış bulunuyorlar. Allah'tan hayırlısını diliyorum.
- Şayet benim de senin gibi taraftarlarım olsaydı, oraya gitmekten hiçbir şekilde vazgeçmezdim.
İbn Zübeyr, ayrılıp gittikten sonra Hüseyin şöyle dedi: "îbn Zübeyr de biliyor ki, ben burada bulunduğum sürece yönetimde kendisi söz hakkına sahip olamayacak ve insanlar benden başkasına yönelmeye-cek ve başkasını bana denk tutmayacaklardır. Bu yüzden Mekke'yi kendisine bırakmam için buradan çıkıp gitmemden hoşlanıyor."

Akşam ya da ertesi sabah olduğu zaman îbn Abbas, tekrar Hz. Hüseyin'in yanına gelip şöyle dedi:
- Ey amca oğlu! Sabretmek istiyorum ama edemiyorum. Korkarım ki, Irak'a gittiğin takdirde orada öldürüleceksin. Çünkü Iraklılar, hain bir millettir. Onlara aldanma. Iraklılar, düşmanlarını kovuncaya kadar sen bu şehirde kal. Sonra yanlarına git. Bunu da yapmayacaksan Yemen'e doğru yola çık. Orada kaleler ve dağlar arasında boğazlar vardır. Babanında orada taraftarları vardır. Yemen'e gidersen insanlardan çekilmiş, uzlette kalmış olursun. Oradan Irak'a mektuplar yaz, propagandacılarını oraya gönder. Böyle yaptığın takdirde istediğin amaca ulaşacağını umuyorum.
- Ey amca oğlu! Allah'a yemin ederim ki, bana öğüt verdiğini ve benim için endişe ettiğini anlıyorum, ama Irak'a gitmeye karar verdim.
- Eğer mutlaka gideceksen bari çocuklarını ve kadınlarım götürme. Allah'a yemin ederim ki, seninde Osman gibi çocuklarının, ya da kadınlarmm gözü önünde öldürülmenden korkuyorum. Hicaz'ı kendisine bırakmandan ötürü İbn Zübeyr'in gözleri aydın olsun. Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, eğer seni saçından ve alnından yakaladığım ve herkes etrafımızda toplamncaya kadar seni bu şekilde tuttuğum takdirde bana itaat ederek kalacağını bilseydim, bunu gerçekten yapar ve seni yola çıkmaktan men ederdim.
Bu karşılıklı konuşmalardan sonra Ibn Abbas, Hüseyin'in yanından ayrıldı. İbn Zübeyr'e rastladı. Ona: "Ey Ibn Zübeyrî Gözü aydın olsun" dedi, sonrada şu şiiri okudu:
"Ey kalabalıktaki kuş, artık etraf boş.
Dilediğin kadar yumurtla ve öt.
Canın çektikçede etrafi gagala.
Bugün avın öldürülmüştür, sana müjdeler olsun."
Bu şiiri okuduktan sonra İbn Abbas: "İşte Hüseyin, Irak'a gidiyor ve Hicaz'ı sana bırakıyor." dedi.
Şabfden rivayet olunduğuna göre İbn Ömer, Mekke'de iken Hüseyin'in Irak'a doğru yola çıktığım duymuş ve peşine düşerek üçgünlük mesafede ona ulaşmış ve kendisine şöyle sormuştu:
- Ne yapmak istiyorsun, nereye gidiyorsun?
- Irak'a gidiyorum.
Hüseyin'in yanında mektuplar ve sayfalar vardı. İbn Ömer'e göstererek şöyle dedi:
- İşte Iraklıların mektupları ve bey'atları.
- Onlara gitme!
Ancak Hüseyin, mutlaka gideceğini söyleyince îbn Ömer şöyle dedi:
- Ben sana bir hadis nakledeceğim, şöyle ki: Cebrail, Peygamber (s.a.v.)'e geldi, onu dünya ve ahiretten birini seçmekte serbest bıraktı. O da dünyayı istemedi, ahireti seçti. Sen de Rasûlullah (s.a.v.)'m bir par-çasısın. Vallahi kıyamete kadar sizden hiçbir kimse, dünya makamlarının başına geçmeyecektir ve Allah sizin için daha hayırlı olan bir sebepten dolayı dünya makamlarını sizden uzaklaştırmıştır.
Hz. Hüseyin, mutlaka Irak'a gideceğini söyledi. Bunun üzerine İbn Ömer, onu bağrına basıp ağladı ve şöyle dedi:
- Seni, öldürülmekten Allah'a emanet ediyorum. Allah, seni ölümden korusun.
Yahya b. Main, Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüseyin, kaderini çabuklaştırdı. Vallahi ben ona yetişseydim onu Mekke'den bırakmazdım. O, beni mağlup etmedikçe Mekke'den çıkamazdı. Bu iş, Haşimilerle açıldı ve yine Haşimilerle kapanacaktır. Bir Haşinimin hükümdar olduğunu görürsen, bilki zaman artık sona ermistir."
Ben derim ki: Ibn Ömer'in rivayet ettiği bu hadis ortada olduğuna göre Fatimilerin, Haşimî olduklarına dair iddialarının asılsız olduğu anlaşılmaktadır. Onlar, birçok imamın da dediği gibi Hz. Fatıma'mn evladı değildirler. Nitekim bunu yeri geldiğinde de inşaallah anlatacağız.
Yakup b. Süfyan, Bişr b. Galib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"îbn Zübeyr, Hz. Hüseyn'e şöyle dedi:
- Nereye gidiyorsun? Babanı öldüren, kardeşini mızraklayan bir
millete mi gidiyorsun?
- Falan yere gidip orada öldürülmek, benim için Mekke'de öldürülmekten daha iyidir."
Zübeyr b. Bekkar, Hz; Hüseyin'in Abdullah b. Zübeyr'e şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Bana bağlı olduklarına ve benimle beraber olacaklarına talakları ve kölelerinin azatlığı üzerine yemin eden 40. 000 Iraklının be/atı gelmiştir.
- Babanı öldüren ve kardeşini kovan bir kavmin yanına mı gidiyorsun?"
Bazılarının ifadesine göre Hz. Hüseyin'e bu sözleri söyleyen kişi İbn Abbas'tır.
İnsanlar, Yezid için Muaviye'ye bey'at ettiklerinde Hz. Hüseyin'e bey'at edilmiş değildi. Kûfeliler, Muaviye'nin hilafeti zamanında- yanlarına gelmesi için Hz. Hüseyin'e mektup gönderiyor ve onu davet ediyorlardı, ancak o, Kûfelilerin davetine icabet etmiyordu. Kûfelilerden bir grup, Muhammed b. Hanefiye'nin yanma giderek yanlarına gelmesi için talepte bulundular. Ancak o, Kûfelilerin bu talebini yerine getirmedi, gidip durumu Hz. Hüseyin'e anlattı. Hz. Hüseyin de ona şöyle dedi:
"Bunlar bizi vasıta edinerek dünya servetini elde etmek ve varlıklarını bizim sayemizde uzun süre devam ettirmek, aynıca hem bizim hem de insanların kanlarını akıtmak istiyorlar."

Hz. Hüseyin, kederlendi, tasalandı, düşüncelere daldı, gah Kûfe'ye gitmek istiyor, gah onlardan uzak kalmak istiyordu.
Ebu Said el-Hudrî, onun yanma gelip şöyle dedi:
"Ey Abdullah'ın babası! Ben sana öğüt veriyorum. Senin için endişe ediyorum. Duyduğuma göre Kûfe'deki bazı taraftarlarınız yanlarına gitmen için sana mektuplar yazıp davette bulunuyorlar. Sakın onlara gitmeyesin. Çünkü babanın Kûfe'de iken şöyle dediğini işittim: "Vallahi a Kûfelilerden bıktım, usandım, onlara kızdım. Onlar da benden bı-
usandılar ve bana kızdılar. Onlarda asla vefa yoktur, onlar sayesin-kazanç sağlayan kişi, kazanç getirmeyen kumar okuyla kazanç sağ-aak isteyen kimse gibidir. Allah'a yemin ederim ki, onların herhangi r işe niyet ve azimleri yoktur, kılıca karşıda sabır göstermezler."
Müseyyeb b. Utbe el-Fezarî, Hz. Hasan'ın vefatından sonra birkaç kişi ile Hz. Hüseyin'in yanma geldi. Bunlar onu, Muaviye'y görevden hal etmeye davet ettiler ve şöyle dediler:
- Biz senin ve kardeşinin görüşünü biliyoruz.
- Savaştan geri durmayı sevdiği için Cenâb-ı Allah'ın kardeşime mükafat vereceğini ümit ediyorum. Bana da zalimlere karşı cihadı sevme niyetine sahip olduğumdan ötürü Cenâb-ı Allah'ın mükafat vereceğini ümit ediyorum.
Mervan, Muaviye'ye Hüseyin hakkında şöyle bir mektup göndermişti: "Korkarım ki Hüseyin, fitne çıkarmak için pusuya yatmıştır ve öyle sanıyorum ki onunla uzun uzadıya uğraşacaksınız." Bunun üzerine Muaviye de, Hüseyin'e şöyle bir mektup gönderdi:
"Allah adına söz verip ahdu peyman eden kimsenin vefakarlık göstermesi gerekir. Duyduğuma göre Kûfeliierden bir topluluk, seni ihtilaf çıkarmaya davet etmiş. Daha önce de denendiği gibi Iraklılar, babana ve kardeşine karşı baş kaldırıp, düzeni bozmuşlardı. Allah'tan kork, ahde vefa göster, verdiğin sözü hatırla. Sen ne zaman bana karşı hile yaparsan, ben de sana karşı hile yaparım."
Hz. Hüseyin ise, Muaviye'ye şöyle bir mektup gönderdi:
"Mektubunu aldım. Hakkımda sana anlatılan şeylerle ilgim yok. Ben o şeylerden başkasına layıkım. İyiliklere ancak Allah yol gösterir. Ben seninle savaşmak ve sana karşı muhalefette bulunmak istemedim. Seninle cihadı terk ettiğimden dolayı Allah katında artık mazeretin olacağım da sanmıyorum. Senin yönetim başında bulunmandan daha büyük bir fitenin bu ümmetin başına geleceğini de sanmıyorum."
Muaviye: "Bizim, Hüseyin'e tesirimiz sadece şer olmuştur." dedi ve ona kendisi hakkında duyduğu bazı haberlerden dolayı şu mektubu yazdı: "Öyle sanıyorum ki, senin başında bir şiddet vardır. Keşke sana gelseydim de başındaki bu şiddet ve serkeşliği giderip seni bağışlamış olsaydım."
Anlatıldığına göre Muaviye, hasta yatağında can çekişirken oğlu Yezid'i çağırmış ve ona vasiyetini yaptıktan sonra şöyle demiştir:
"Rasûlullah'm kızı Fatıma'nın ve Ali'nin oğlu Hüseyin'e dikkat et, çünkü o, insanların ençok sevdiği bir kimsedir. Onunlu ilişkilerini düzelt, ona iyi davran ki seninle iyi geçinsin. Eğer herhangi bir kusur işleyecek olursa umarım ki babasının öldürülmüş,,kardeşinin yardımsız bırakılmış olması sebebiyle ona acır ve ona mukabelede bulunmazsın."
Muaviye, hicretin altımışmcı senesinin receb ayının onbeşinci gecesinde vefat etti. İnsanlar Yezid'e bey'at ettiler. Yezid de Abdullah b. Amir b. Üveys el-Amirî, Amir b. Lüey ile Medine valisi Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'a haber göndererek kendisine bey'at etmeleri için insanlara çağrıda bulunmasını ve bu işe Kureyş'in önde gelen şahsiyetleriyle başlamasını, herkesten önce Ali'nin oğlu Hüseyin'in bey'atını sağlamasını emretti. Babası ve mü'minlerin emiri Muaviye'nin kendisine, Hüseyin'e yumuşak davranmasını ve onunla iyi geçinmesini emretmiş olduğunu da bildirdi. Velid de gece yarısı Hüseyin'e ve Abdullah b. Zübeyr'e haber göndererek Muaviye'nin vefat etmiş olduğunu bildirdi ve gelip Yezid b. Muaviye'ye bey'at etmelerini istedi. Onlar da: "Sabahı bekleyelim ve insanların ne yaptığını görelim." dediler. Hz. Hüseyin, o gece bineğine atlayıp İbn Zübeyr ile birlikte Medine'den ayrıldılar ve: "O, bizim tanıdığımız Yezid'dir. Vallahi onun azmi ve mürüvveti yoktur." dediler. Velid, Hz. Hüseyin'e çok kaba davrandı. Hz. Hüseyin, ona sövdü ve sarığını başından tutup çekti. Velid de: "Biz Abdullah'ın babasında (Hüseyin'de) öfkeden başka birşey meydana getiremedik." dedi. Mervan da ona: "Hüseyin'i Öldür." deyince Velid şöyle dedi: "Bunun kanı pahalıya mal olur. Abdumenaf kabilesi onu koruyor."
Anlatıldığına göre Hz. Hüseyin ile İbn Zübeyr, aynı gecede Medine'den ayrılıp Mekke'ye gittiler. Sabah olunca insanla Yezid'e bey'at için Velid'in yanma geldiler. Velid, Hüseyin ile İbn Zübeyr'i arattırdı, ama bulamadı.
Misver b. Mahreme dedi ki: Hüseyin ile İbn Zübeyr süratle yola çıktılar, îbn Zübeyr, onu gözetliyordu. Mekke'den ayrılıp gitmesini ve şehri kendisine bırakmasını ümit ediyordu. Nihayet Mekke'ye vardılar. Hz. Hüseyin, Abbas'ın evine; İbn Zübeyr de Hicre indi. Maaflri elbisesi giydi. İnsanları, Ümeyye oğullarına karşı kışkırtmaya başladı. Sabah akşam Hüseyin'in yanma gidiyor ve onun Irak'a gitmesini tavsiye ediyor, sonra da: "Iraklılar senin ve babanın taraftarlarıdırlar." diyordu. İbn Abbas ise, Hz. Hüseyin'i Irak'a gitmekten men ediyordu. Abdullah b, Muti de Hz. Hüseyin'e şöyle diyordu:
"Anam babam sana feda olsun. Hayatta kalarak bizi vücudunla yararlandır. Irak'a gitme. Allah'a yemin ederim ki, eğer Iraklılar seni öldürecek olurlarsa, bizi köle ve hizmetçi edinirler."
Umre dönüşünde Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas ve İbn Ebi Rebia, Ebva mıntıkasında Hüseyin ile îbn Zübeyr'i rastladılar ve onlara şöyle dediler: "Allah aşkına Medine'ye geri dönün ve insanların uygun gördüğü şeyi siz de uygun görüp Yezid'e bey'at edin. Neticeyi bekleyin. İnsanlar onun etrafında toplanırlarsa size bir zarar gelmez, eğer dağlarlarsa zaten sizin

istediğiniz de budur."
ibn Ömer, Hüseyin'e şöyle dedi: "Mekke'den çıkıp Irak'a gitme. Zira Cenâb-ı Allah, Rasûlullah (s.a.v.)'ı dünya ve ahiretter birini seçmekle muhayyer kıldı. O, ahireti seçti, sen de onun bir parçasısm, dünyayı elde edemezsin." Böyle dedikten sonra İbr Ömer, Hz. Hüseyin'i bağrına basıp ağladı ve onunla vedalaştı. îbn Ömer şöyle derdi: "Hüseyin, Mekke'den çıkma hususund beni mağlup etti. Ömrüme yemin ederim o, babasında ve kardeşinde bir ibret görmeliydi. Babasının ve kardeşinin fitneye maruz kaldıklarını, insanların onlara yardım ellerini uzatmayın-larım gördükten sonra hayatı boyunca hareket etmemesi ve insanların uygun gördüğü şeyi kendisinin de uygun görmesi yani Yezid'e bey'at etmesi gerekirdi. Çünkü cemaata katılmakta ve cemaatla birlikte hareket etmekte hayır vardır."
İbn Abbas, Mekke'den çıkıp Irak'a gitmek üzere olan Hz. Hüseyin'e şöyle demişti:
- "Ey Fatıma'nm oğlu, nereye gidiyorsun?
- Irak'a taraftarlarımın yanma gidiyorum.
- Babanı öldürüp kardeşini mızraklayan Iraklıların, yanma gitmeni hoş karşılamıyorum. Onlar, babanı ve kardeşini öfkeli ve kendilerinden bıkmış halde bırakmışlardı. Allah aşkına nefsine mağrur olup aldanma."
Ebu Said el-Hudrî dedi ki: "Hüseyin, Mekke'den çıkıp gitme hususunda bizi mağlup etti. Bu hususta kendisine güç yetiremedik Kendisine dedim ki: Nefsine aldanmak hususunda Allah'tan kork, evine kapan ve imamına isyan etme."
Ebu Vakid el-Leysî dedi ki: Hüseyin'in Mekke'den Irak'a doğru yola çıktığım duydum. Peşine düştüm, Melel denen yerde ona ulaştım ve: "Allah aşkına Irak'a gitme." dedim. O, normal bir gidişle gitmiyordu. Kendini Öldürtmeye gidiyordu, fakat geri dönmeyeceğini söyledi."
Cabir b. Abdullah dedi ki: "Irak'a gitmemesi için Hüseyin'le konuştum. Ona dedim ki: "Allah'tan kork ve insanları birbirlerine kırdırma. Allah'a yemin ederim ki, bu yaptığın iş övgüye layık bir iş değildir." Fakat o benim tavsiyeme kulak asmadı.»
Said b. Müseyyeb dedi ki: Eğer Hüseyin Mekke'den çıkıp Irak'a gitmeseydi, kendisi için daha hayırlı olurdu."
Ebu Seleme b. Abdurrahman dedi ki: "Hüseyin'in Iraklıları tanıması (fitnelerini bilmesi) ve yanlarına gitmemesi gerekirdi Ancak İbn Zü-beyr, onu bu hususta yüreklendirdi, ona cesaret verdi."
Misver b. Mahreme, Hüseyin'e şu mealde bir mektup gönderdi: «Sakın Iraklıların mektuplarına ve İbn Zübeyr'in: "Iraklıları yanına git, onlar sana yardım edecektir." demesine aldanma.»
İbn Abbas da Hüseyin'e şöyle demişti: "Harem'den ayrılma. Eğer Iraklıların sana ihtiyacı varsa, develerine binip senin yanma büyük bir kuvvetle geleceklerdir." Ama Allah ona hayır mükâfat versin. O benim bu sözüme aldırış etmeyip şöyle dedi: "Bu hususta istihare yapacağım ve Allah'tan hayır dileyeceğim."
Amre binti Abdirrahman da Hüseyin'e bir mektup yazdı. Mektubunda yapmak istediği şeyin büyük bir iş olduğunu, emire itaat etmesi ve cemaata sarılması gerektiğini anlattı. Bu tavsiyeye kulak vermeyip Irak'a gitmesi durumunda ölüme gideceğini ihtar ederek şöyle dedi: Hz. Aişe'nin, Rasûlullah (s.a.v.)'dan şöyle bir hadis duymuş olduğuna şahadet ederim: "Hüseyin, Babil diyarında öldürülecektir."
Hüseyin, Amre binti Abdırrahman'm bu mektubunu okuyunca: "Şu halde öldürülmem gereken yere gitmem zorunlu hale geldi." dedi ve
Irak'a gitti.
Bekir b. Abdurrahman b. Haris b. Hişam, Hz. Hüseyin'e gidip şöyle
"Ey amca oğlu! Iraklıların babana ve kardeşine yaptıklarını gördün. Sen ise onların yanma gitmek istiyorsun. Onlar, dünyanın kullarıdırlar Sana yardım sözü verenler, seninle savaşacaklardır. Kendisine yardım etmeyi çok istediğin kimseler, seni yardımsız bırakacaklardır. Allah aşkma nefsine mağrur olup aldanma."
Hüseyin de Bekir'e şu cevabı verdi:
- Ey amca oğlu! Allah sana hayır mükafat versin. Allah'ın takdiri mutlaka yerine gelecektir.
- Doğrusu biz Allah'a aidiz ve ona dönücüleriz. Hüseyin için Allah katından sabır diliyoruz."
Abdullah b. Cafer de, Hz. Hüseyin'e bir mektup göndererek onu Iraklılardan sakındırdı. Onlara karşı dikkatli olmasını istedi Onların yanma gitmemesini söyledi. Hz. Hüseyin de cevaben şöyle bir mektup
gönderdi:
"Ben bir rüya gördüm. Rasûlullah'ın bana bir emir verdiğine şahit oldum. Bu emri yerine getireceğim. Ancak işin sonuna varmadan bu rüyayı kimseye anlatacak değilim."
Haremeyn naibi Amr b. Said b. As da Hz. Hüseyin'e şöyle bir mektup gönderdi:
"Sana doğru yolu göstermesini ve yuvarlanmakta olduğun uçurumdan seni geri çevirmesini Allah'tan diliyorum. Duyduğuma göre sen Irak'a gitmeye karar vermişsin. Ayrılık çıkarmaktan Allah'a sığınmanı istiyorum. Eğer korkmakta isen yanıma gel, ben sana eman veririm. Sana iyi davranırım. Aramızdaki bağların kopmamasına özen gösteririm."
Hz. Hüseyin de ona şu mektubu gönderdi: "Eğer göndermiş olduğun bu mektubunla bana iyilik yapmak ve aramızdaki bağların kopmamasına özen göstermek istemiş isen, dünyada ve ahirette hayır ve iyilik gör. insanları Allah'a davet edip iyi işler yapan ve: "Ben Müslümanlarda-mm." diyen kimse ayrılık çıkarmış olmaz. Emanlann en iyisi ve hayırlısı, Allah'ın verdiği emandır. Dünyada Allah'tan korkmayan kimse, Allah'a iman etmiş olmaz. Biz, kıyamet gününde, katında bize emanı va-C1P kılacak bir korku ile dünyada Allah'tan korkuyoruz."

Anlatıldığına göre Yezid b. Muaviye, îbn Abbas'a bir mektup gondererek Hüseyin'in Medine'den ayrılıp Mekke'ye gittiğini haber vermiş ve mektubunda şöyle demişti: "Öyle sanıyorum ki Hüseyin'in yanma doğululardan bazı kimseler gitmişler ve ona halifelik ümidini vermişlerdir. Sende bu hususta tecrübe ve haber vardır. Eğer böyle yapmış ise, akrabalık bağlarım koparmış olur. Sen ailenin yaşlısı ve işaretlisi kabul edilen bir kimsesin, onu ayrılık çıkarmaktan men et." Ayrıca, İbn Abbas'a ve Mekke ile Medine'de bulunan Kureyşlilere şu beyitleri de yazmıştı:

"Ey süvari! Ey hızla giden güçlü deveye binen ve devesi süratli olan!
Kureyşlilere duyur ki, benimle onlar arasında mesafe uzaktır. Benimle Allah'ın Hüseyin'i arasında akrabalık bağları vardır.
Beyt'in avlusundaki bir yerde ilahın ahdini ve uyulması gereken sözü ona hatırlatıyorum.
Kavminize, böbürlen memeyi anneniz vasıtası ile kazandırabildi-
nız.
Öyle bir anne ki, hayatıma yemin ederim, o iffetli, iyi ve yüksek şahsiyet sahibidir.
Onun faziletine hiç kimsenin fazileti ulaşamaz. O, Rasûlullah'm kızıdır. İnsanlann en hayırlısı da bilir ki, Fatıma'mn size kazandırdığı ve başkalarına kazandırdığı faziletler vardır.
Sizin, onun faziletinde payınız vardır.
Ben onun âlemini böyle sanıyorum.
Sanmak ta bazen doğru sonuca vardırır ve yolu gösterir. Bu iddialarınızdan bir gün kopacaksınız, öldürüleceksiniz. Akbabalarla yırtıcı kuşlar etlerinizi birbirlerine hediye edeceklerdir.
Ey milletimiz, savaşı -durmuş iken- alevlendirmeyin.
Bansın iplerine sanlın ve tutunun.
Sizden önceki nesiller de savaşı denediler.
Ümmetler onlan mahvettiler.
Milletinize acıyıp insaf edin.
Onlan perişan düşürüp mahvetmeyin.
Zira perişan düşen birçok kimsenin ayağı kayar."

İbn Abbas da ona şu cevabî mektubu gönderdi: "Öyle umarım ki Hüseyin, senin hoşlanmadığın bir sebeple Medine'den çıkıp gitmiş değildir. Aranızı bulmak ve öfkeyi yatıştırmak maksadıyla her vesileyle ona öğüt vermekten vazgeçecek değilim."

Bundan sonra İbn Abbas, Hüseyin'in yanına gitti. Onunla uzun uza-dıya konuştu ve şöyle dedi:

"Yann heba olup gidecek ve helak olacaksın. Allah aşkına Irak'a gitme. Mutlaka gideceğim diyorsan bari hac mevsimini bekle. İnsanlarla görüş, onlann niyetlerini öğren, sonra görüşünü açığa vur."

İbn Abbas'm Hüseyin'le yaptığı bu görüşme, zilhice ayının onuncu günündeydi. Ne var ki Hüseyin, onun bu teklifine iltifat etmedi. Mutlaka Irak'a gideceğini söyledi. İbn Abbas da ona şöyle dedi:

"Allah'a yemin ederim ki, yann Osman gibi sen de kadmlannm ve kızlannın önünde öldürüleceksin. Vallahi senin de Osman'ın akibetine uğramandan korkuyorum. Doğrusu bizler, Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz."

Hüseyin de ona şöyle dedi: "Ey Abbas'ın babası! Sen yaşlanmış bir ihtiyarsın." Hüseyin'in bu sözüne îbn Abbas, şöyle cevap verdi:

"Eğer bu durum benimle seni küçültecek olmasaydı, elimi senin kafana geçirir ve seni bu yolculuktan men ederdim. Eğer alacaklının, borçlusunun yakasına sanlısı gibi senin yakana sanlmamm yararlı bir sonuç vereceğini bilseydim bunu da yapardım. Ama bunun da seni bu yolculuktan alıkoyacağını sanmıyorum." Hüseyin: "Falan yerde öldürülmek, benim için Mekke'de öldürülmekten daha iyidir." deyince İbn Abbas ağlayarak şöyle dedi: "Ey İbn Zübeyr, gözün aydın." Bu, İbn Abbas'ın kendini avutması idi. Oradan çıkıp öfkeli bir vaziyette giderken kapıda îbn Zübeyr'e rasladı. Onu görünce şöyle dedi: "Ey İbn Zübeyr, istediğin oldu, gözün aydın olsun. İşte Abdullah'ın babası Hüseyin çıkıp gidiyor ve Hicazı sana bırakıyor."

Böyle dedikten sonra İbn Abbas, şu şiiri okudu:

"Ey kalabalıktaki kuş,
Artık etraf boş, dilediğince yumurtla ve öt.
Canın çektikçe de etrafi gagala,
Senin avcın bugün öldürülmüştür. Sana müjdeler olsun."

Hz. Hüseyin, Medine'ye haber göndererek Abdülmuttalib oğulla-nndan bir kısmının gelmesini istedi. Bunlar; kadın, erkek, çocuk olmak üzere ondokuz kişi idiler. Hz. Hüseyin'in kardeşleri, kızlan ve zevceleri idi bunlar. Muhammed b. Hanife'ye de bunlara katıldı. Gelip Mekke'de Hüseyin'e ulaştı. Ancak Hz. Hüseyin'e bu gidişin uygun olmayacağını söyledi. Hüseyin, onun bu görüşünü kabul etmedi. Muhammed b. Hani-nye, çocuklarından hiç birini Irak'a gelmek üzere harekete geçirmedi. Hz. Hüseyin, bu yüzden Muhammed'e biraz danldı ve: "Çocuğunun öldürülmesinden korkarak yola çıkarmak istemiyorsun, öyle mi?" deyince Muhammed: "Senin öldürülmeni, onlann da seninle beraber öldürüleni istemiyorum. Benim buna ihtiyacım yok. Gerçi senin öldürülmen, onlann öldürülmesine nisbetle benim için daha büyük bir musibettir." «iye cevap verdi.

^ Iraklılar, Hüseyin'e elçiler ve mektuplar göndererek onu yanlanna Çağırdılar. Hüseyin de aile efradı ve altmış Kûfeli arkadaşı ile birlikte Iraklılara müteveccihen yola çıktı. Zühice ayının onuncu gününde (pazartesi günü) harekete geçti. Mervan da, tbn Ziyad'a şöyle bir mektup gönderdi:

"Ali'nin oğlu Hüseyin, sana doğru gelmektedir. O, Fatıma'nın oğlu Hüseyin'dir. Fatıma da Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızıdır. Allah'a yemin ederim ki, onu öldürüp ruhunu Allah'a teslim edecek bir kimse kesinlikle bize göre Hüseyin'den daha sevimli olamaz. Sakın ileride telafi edemeyeceğin bir harekete girişme. Nefsini fevri bir harekette bulunmaya sevk etme. Bu hareketini halk asla unutmaz. Aksi takdirde onun ünü kıyamete kadar devam eder vesselam."
Amr b. Said b. As da, İbn Ziyad'a şöyle bir mektup gönderdi:
"Hüseyin, sana doğru gelmektedir. Onun gibi biri ya azad edilir, ya da köle gibi esir alınır ve köle yapılır."
Zübeyr b. Bekkar'm rivayetine göre Yezid, İbn Ziyad'a şöyle bir mektup göndermiştir:
"Duyduğuma göre Hüseyin, Kûfe'ye gelmektedir. Diğer zamanlardan çok senin zamanın bu belaya maruz kaldı. Diğer beldeler arasında senin belden bu belaya maruz kaldı. Valiler arasında da sen bu belaya maruz kaldın. Hüseyin gibi biri ya azad edilir ya da köleler gibi esir alınarak köle yapılır." İbn Ziyad, Hz. Hüseyin'i öldürdü ve başını Yezid'e gönderdi.
Ben derim ki: İleride de anlatılacağı gibi sahih rivayetlerde anlatıldığı üzere İbn Ziyad, Hüseyin'in başını Şam'a göndermemiştir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Yezid, İbn Ziyad'a şu mealde bir mektup göndermiştir:
"Duyduğuma göre Hüseyin, Irak taraflarına yönelmiştir. Yollara gözcüleri ve silahlı adamları yerleştir. Onu zan ve töhmet altında bırakarak yakala, hapse at, ancak seninle savaşmayanlarla savaşma. Meydana gelen bütün hadiseleri bana mektupla bildir vesselam."
Zübeyr b. Bekkar, Muhammed b. Dahhak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hüseyin, Kûfe'ye gitmek üzere Mekke'den çıkmak istediğinde Mescid-i Haram'ın kapısına uğradı ve şöyle dedi:
"Sabah aydınlığında develer harekete geçirilip ürkütülmez ve Yezid de çağrılmaz.
O gün ki, ölüm korkusu haksız yere geldi.
Eğer hedefimden şaşarsam, ölüm beni gözlemektedir."
Ebu Mihnef, Abdullah b. Süleym ve Münzir b. Müşmail el-Esedf nin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Hac için Kufe'den yola çıktık. Mekke'ye geldik. Terviye günü şehre girdik. Hz. Hüseyin ile İbn Zübeyr'in kuşluk vakti hacer-i esved ile Ka'be kapısı arasında ayakta konuşmakta olduklarını gördük. îbn Zübeyr, Hüseyin'e şöyle diyordu:
- Eğer Mekke'de kalmak istersen kal. Bu idareyi ele al. Biz de sana yardımcı olur, destek verir, sana öğüt verir, yöneticiliğini tanır ve sana bey'at ederiz.
- Babam bana demişti ki: Buranın bir koçu olacak ve bu koç, buranın saygınlığı zedelenerek öldürülecektir. İşte ben o koç olmak istemiyorum.
- İstersen yine burada kal, beni idarenin başına geçir. Yetki benim
elimde olsun. Sana da itaat edilir ve asla isyan edilmez.
- Ben bunu da istemiyorum.
Bu karşılıklı konuşmadan sonra ikisi seslerini alçaltarak duyamayacağımız bir şekilde konuşmalarını sürdürdüler. Nihayet öğle vakti kılavuzların insanlarla birlikte Mina'ya yöneldiklerini gördük. Hüseyin, Ka'be'yi tavaf etti. Safa ile Merve arasında sa'y yaptı, saçını kısalttı, ihramdan çıkarak umresini tamamladı. Sonra Kûfe'ye yöneldi. Biz de diğer insanlarla birlikte Mina'ya yöneldik."
Ebu Mihnef, Ukbe b. Sem'an'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüseyin, Mekke'den çıktığında Mekke valisi Amr b. Said'in elçileri onun karşısına çıktılar. Bu elçilerin başında da Amr'ın kardeşi Yahya b. Said vardı. Hüseyin'e: "Geri dön. Sen nereye gidiyorsun?" dediler, ama Hüseyin onlara aldırış etmedi, yoluna devam etti. İki taraf itişip kakışmaya başladılar. Birbirlerine kırbaç ve sopalarla vurdular. Sonra Hüseyin ile arkadaşları onlara karşı şiddetlice savunmaya giriştiler. Bundan sonra Hüseyin, yoluna devam etti. Yahya b. Said, ona şöyle sesledi: "Ey Hüseyin! Allah'tan korkmuyor musun? Cemaattan ayrılıyor, fikirleri ve görüşleri bir olan ümmeti birbirinden ayırıyorsun."
Hüseyin de ona karşı şu ayet-i kerimeyi okuyup tevil etti: "Benim yaptığım bana, sizin yaptığınız sizedir. Siz benim yaptığımdan sorumlu değilsiniz. Ben de sizin yaptığınızdan sorumlu değilim."(Yûnus,4i.)
Bundan sonra Hz. Hüseyin, Ten'im'e uğradı. Orada bir kervanla karşılaştı. Bu kervanı Yemen valisi Büceyir b. Ziyad el-Himyerî, Ye-men'den Muaviye oğlu Yezid'e göndermekteydi. Kervanın yükü alaçeh-re bitkisi ile bol miktarda elbiselerdi. Hüseyin, bu kervanı ele geçirdi ve yola devam etti. Kervandaki deve sahiplerinden develerini Kûfe'ye kadar kiraladı, ücretlerini verdi."
Sonra Ebu Mihnef in anlattığına göre Ferazdak, yolda Hüseyin'le karşılaşmış, ona selam verip şöyle demişti:
Allah, dilediğini versin, arzunu yerine getirsin." w Hz. Hüseyin, ona insanların durumlarım ve arkada neler olup bitti-Sini sormuş, Ferazdak ta ona şu cevabı vermişti:
"insanların gönülleri seninle, kılıçları ise Emevilerle beraberdir. *ahı hüküm gökten iner. Allah dilediğini yapar."
Hz.Hüseyin de ona şu karşılığı verdi:
Doğru söyledin, bundan önce de bundan sonra da emir Allah'ın dır. Allah dilediğini yapar. Rabbimiz, hergün bir başka durumdadır. Eğer ilahi hüküm bizim arzumuza uygun olarak yere inerse, nimetlerinden ötürü Allah'a hamd ederiz. Şükran edası hususunda yardımı istenilecek olan Allah'tır. Eğer ilahi hüküm bizim umduğumuzun aksine cereyan ederse, niyeti hak olan ve içinde takva bulunan kimse hiçbir şekilde haksızlık etmez." Bu karşılıklı konuşmadan sonra Hz. Hüseyin bineğini hareket ettirdi ve esselamualeykûm, dedi. Böylece Ferazdak'la birbirlerinden ayrıldılar.

Hişam b. Kelbî, Ferazdak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Annemi hacca götürmüştüm, onun hac günlerinde Harem'e giriş esnasında devesini gütmekte iken Hüseyin'in Mekke'den kılıçlı kalkan-lı bir vaziyette çıkmakta olduğunu gördüm. Sene, hicretin altmışıncı se-nesi idi. Ona dedim ki:
- Anam babam sana feda olsun ey Rasûlullah'm oğlu, niçin acele edip hacdan dönüyorsun?
- Eğer acele etmezsem yakalanırım. Sonra bana sordu:
- Sen kimlerdensin?
- Iraklılardan biriyim.
- İnsanların durumu nedir?
- Iraklı insanların gönülleri seninle, kılıçları ise Emevilerle beraberdir."
Ferazdak diyor ki: Hüseyin'e bazı şeyleri ve hac menasikini sordum. O da bana gerekli cevaplan verdi, ancak onun Irak'ta yakalandığı zatül-cenb hastalığı yüzünden dilinin ağırlaşmış olduğunu gördüm. Sonra yoluma devam ettim. Harenı'de bir çadır kurulmuş "olduğunu gördüm. Orada karşılaştığım kişi, Abdullah b. Amr b. As'tı. Bana bazı sorular sordu. Ben de yolda Hüseyin'le karşılaşmış olduğumu söyledim. Bana dedi ki:
"Niçin onun peşine takılmadın? Hüseyin'e ve adamlarına silah tesir etmez."
Ferazdak pişman oldu. Hüseyin'in arkasından gidip ona tabi olmaya niyetlendi. Ancak Abdullah b. Amr'ın sözleri onun kalbine tesir etti. Sonra peygamberleri ve onların öldürülmelerini hatırladı. Bu da onu Hz. Hüseyin'in peşine düşmekten alıkoydu. Ancak daha sonra Hz. Hüseyin'in öldürüldüğünü duyunca Abdullah b. Amr'ı lanetledi. Abdullah b. Amr şöyle diyordu:
"Allah'a yenin ederim ki bu iş tamamlanıp başarı ile sonuçlanmadıkça ağaçlar yeşermez, hurmalar yetişmez, küçükler büyümez." Abdullah b. Amr'm: "Hüseyin'e ve arkadaşlarına silah tesir etmez." demekle onu Öldürecek silahın mevcud olmadığım kast etmişti. Başka bir rivayete göre o bu sözleri söylemekle, Ferazdak'la dalga geçmek istemişti.
Anlatıldığına göre Hz. Hüseyin, hiçbir tarafa yönelmeksizin yoluna devam etmiş ve nihayet Zat-ı Irk'a varıp konaklamıştı.
Ebu Mihnef, Haris b. Ka*b el-Valibîn'in şöyle dediğini rivayet etmiştir1 "Hüseyin ve etrafındakiler Mekke'den çıktıklarında Abdullah b. Cafer oğlu Avn ve Muhammed'le birlikte Hüseyin'e şöyle bir mektup gönderdi:
"Senden, şu mektubumu okuduktan ve gereğini düşündükten sonra
Allah aşkına geri dönmeni istiyorum. Yönelmekte olduğun yerden, yani Kûfe'den sana bela gelmesinden, senin öldürülmenden ve ailenin kökünün kazınmasından korkuyorum. Eğer bugün sen öldürülecek olursan İslâm'ın nuru söner. Sen hidayete erenlerin bayrağı, mü'minlerin umudusun. Hareketinde acele etme. Ben, bu mektubun cevabını bekliyorum
vesselam."
Sonra Abdullah b. Cafer, Mekke valisi Amr b. Said'e giderek şöyle dedi: "Hüseyin'e bir mektup gönder ve ona eman verdiğini ona iyi davranacağını, dostluk bağlarına riayet edeceğini söyle, ona teminat ver. Geri dönmesini iste. Belki bu şekilde güven duyup Mekke'ye geri gelir."
Vali Amr, Abdullah'a şöyle dedi: "Benim adıma dilediğin şekilde bir mektup yaz, getir, altını mühürleyeyim." Abdullah b. Cafer de vali Amr b. Said'in adına dilediği şekilde bir mektup yazdı. Sonra mektubu Amr'a götürüp mühürleterek valiye şöyle dedi: "Benimle birlikte emanrm da gönder." Vali, Abdullah'la birlikte kardeşi Yahya'yı gönderdi. İkisi Mekke'den ayrılıp yola çıktılar, Hüseyin'in yanma vardılar, ona valinin mektubunu okudular, geri dönmesini istediler, ancak o geri dönmeye yanaşmadı ve şöyle dedi:
"Ben rüyada Rasûlullah (ş.a.v.)'ı gördüm. Bana bir işi yapmamı emretti. Ben o işi yapmaya gidiyorum."
Gelenler ona sordular: "Gördüğün rüya neydi?" Hüseyin dedi ki: "Ben Aziz ve Celil olan Rabbimin huzuruna varıncaya kadar bu rüyayı kimseye anlatmayacağım."
Ebu Mihnef, Muhammed b. Kays'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüseyin yoluna devam etti. Zi'r-Rumme vadisindeki Haci mıntıkasına vardı. Orada Kays b. Misher es-Seydavî'yi Kûfelilere şu mealdeki bir mektubuyla gönderdi:
"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Ali oğlu Hüseyn'den, mü'min ve Müslüman kardeşlerine selam olsun. Kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a hamd ederim. İmdi Müslim b. Ukayl'm mektubu bana geldi. Görüşünüzün güzelliğinden hepinizin bize yardım etmece ve hakkımızı talep etmeye kararlı olduğunuzdan bahsediliyor. Işımı" ril* neticesini güzelleştirmesini ve bu gayretinizden ötürü size en büyük sevabı vermesini Allah'tan diliyorum. Zilhice ayının sekizinci gününde İtei günü olan salı gününde) Mekke'den çıkıp yanınıza gelmek üze-
re yola çıktım. Elçim yanınıza vardığında işinizi gizleyin, işi ciddiyetle muhafaza edin. Ben inşallah bu günlerde yanınıza varacağım. Allah'ın selamı, rahmet ve bereketi üzerinize olsun."
Müslim b. Ukayl'm mektubu, kendisi Öldürülmeden yirmi yedi gece önce Hz. Hüseyn'e ulaşmıştı. Mektubun özeti şöyleydi:
"Lider, halkına yalan söylemez. Bütün Küfe halkı seninle beraberdir. Bu mektubumu okuduğun zaman yola çık, size selam olsun."
Kays b. Misher es-Seydavî, Hz. Hüseyin'in mektubunu alarak Kûfe'ye gitti. Kadisiye'ye vardığı zaman Husayn b. Nümey tarafından yakalanarak Ubeydullah b. Ziyad'ın yanına gönderildi. îbn Ziyad, ona şöyle dedi: "Hükümet konağının üstüne çık yalancı oğlu yalana Ali oğlu Hüseyin'e söv."
Kays, hükümet konağının damına çıktı. Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:
"Ey insanlar! Ali'nin oğlu Hüseyin, Allah'ın yaratıklarının en hayır-lısıdır. O, Rasûlullah (s.a.v.)'m kızı Fatıma'mn oğludur. Ben

onun size gönderdiği elçisiyim. O Batm Zi'r-Rume'deki Hacir mıntıkasında iken yanından kalkıp buraya geldim. Siz onu çağrısına icabet edin, emrine itaat edip sözünü dinleyin."
Bu konuşmadan sonra Kays, Ubeydullah'a ve babası Ziyad'a lanet okudu. Ali ile Hüseyin için mağfiret diledi. İbn Ziyad, emi verdi, Kays'ı konağın damından yere fırlattılar. Vücudu paramparça oldu. Anlatıldığına göre kemikleri de kırıldı. Yalnız vücudunda henüz can vardı, çırpınıyordu. Abdülmeîik b. Umeyr el-Becelî, kalkıp onu boğazladı ve: "Aslında ben onu azaptar kurtarıp rahatlatmak istedim." dedi. Anlatıldığına göre o, Abdülmeîik b. Umeyr'e benzeyen bir adamdı. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Hüseyin'in mektubunu Kûfelilere getiren kişi, Hz. Hüseyin'in süt kardeşi Abdullah b. Bakter'dir, Bu zat hükümet konağının damından aşağı fırlatılmıştır. Doğrusunu Allah bilir.
Sonra Hz. Hüseyin, Kûfe'ye doğru yoluna devam etti. Orada cereyan eden hadiselerden haberi yoktu. Araplardan hang kabilenin su başına uğrarsa, mutlaka o kabiledeki insanlar ona tabi oluyorlardı.
Ebu Mihnef, Abdullah b. Süleym ile Münzir b. Müşmail el-Esedî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Haccımızı ifa ettikten sonra tek düşüncemiz Hüseyin'e kavuşmak idi, yolda ona ulaştık. O, Beni Esed kabilesinden bir adamın yanından geçmekteydi, onunla konuşmak ve bazı şeyleri ona sormak istedi. Ama bunu yapmadı. Sonra o adamın yanma gittik. İnsanların durumunu sorduk. O da şöyle cevap verdi: "Vallahi Müslim b. Ukayl ile Hani b. Ur-ve öldürülünceye kadar Kûfe'de idim. Bunlar öldürüldükten sonra pazarda ayaklarının yerde sürünmekte olduklarım görüp şehirden çıktım."
Böyle demesinden sonra biz Hz. Hüseyin'in yanma vardık. Adamın söylediklerini ona aktardık. O da: "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz." mealindeki ayeti defalarca okumaya başladı. Biz de kendisi-e- "Allah aşkına kendini koru." dedik, ama o: "Bu iki kişi öldürüldükten sonra artık yaşamakta hayır yok." dedi. Biz ona: "Allah seni seçmiştir." dedik. Bazı arkadaşları da ona şöyle dediler:
"Vallahi sen Müslim b. Ukayl gibi değilsin. Eğer Kûfe'ye varırsan insanlar hemen senin etrafında toplanırlar."
Başkaları da dediler ki:
"Hüseyin'in arkadaşları, Müslim b. Ukayl'in öldürüldüğünü duyduklarında Beni Ukayl b. Ebi Talib'ten olanlar hemen ayaklandılar ve Hüseyin'e şöyle dediler: "Hayır, vallahi öcümüzü almadan veya biz de kardeşimiz gibi ecel şerbetini tadmadan geri dönmeyeceğiz." Bunun üzerine Hz. Hüseyin yola devam etti. Zerud mıntıkasına vardığında mektubunu Kûfelilere götüren Kays b. Misher es-Seydavf nin de öldürüldüğünü duydu ve şöyle dedi:
- Taraftarlarımız bizi yalnız bıraktılar. Bize yardım ellerini uzatmadılar. Şimdi sizden geri dönmek isteyen varsa geri dönsün. Biz, geri döneni ayıplamayacağız ve kınamayacağız."
Hz. Hüseyin'in böyle demesi üzerine etrafındaki insanlar dağıldılar. Her biri bir tarafa gitti. Yalnız Mekke'den çıkarken beraberinde gelen arkadaşları yanında kaldılar. Böyle yapmasının sebebi şuydu: Hüseyin, bu bedevilerin düzenli ve itaatkar bir şehre gelmek için kendisine tabi olup peşine takıldıklarım anlamıştı. Durumu onlara açıklamadan kendisi ile yola çıkmalarını istememişti. Durumu onlara açıkladığı takdirde ancak ölüme dek kendisine yardım edecek olan kimselerin kendisine arkadaşlık edeceklerini kesinlikle anlamıştı. Seher vakti olunca genç adamlarına suyu bolca alıp biriktirmelerini emretti. Sonra harekete geçti, Batn-ı Akabe'ye gidip orada konakladı.»
Muhammed b. Sa'd, Hz. Hüseyin'le yüzyüze konuşan bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Çölde bazı çadırlar kurulmuş olduğunu gördüm. Bu çadırların kime ait olduklarım sorduğumda Hüseyin'e ait olduğunu söylediler. Yarana vardığımda onun yanında yaşlı bir adam olduğunu, Kur'ân okuduğunu, okurken gözlerinden akan yaşların yanaklarının ve sakalının üzerine indiğini gördüm. Kendisine dedim ki:
- Anam babam sana feda olsun ey Rasûlullah'ın kızının oğlu! Seni ıssız olan şu çöle ve bu beldelere getiren sebep nedir?
- İşte bunlar, Kûfelilerin bana gönderdikleri mektuplardır, ama öyle sanıyorum ki onlar beni öldüreceklerdir. Böyle yaparlarsa, Allah'ın bütün yasaklannı çiğnemiş olurlar. Bu yüzden de Cenâb-ı Allah, onları zelü kılacak bir kimseyi başlarına musallat edecektir. Öyle ki, onlar zelil olacaktır."
Ali b. Muhammed, Hüseyin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah'a yemin ederim ki, îsraüoğullannın cumartesi gününe tecavüz edip yasağı dinlemeyişleri gibi siz de benim hukukuma tecavüz edeceksiniz. Allah'a yemin ederim ki, bunlar içimdeki şu kanı çıkarmadıkça benden vazgeçmeyeceklerdir. Bunu da yaptıkları takdirde Cenâb-ı Allah, onlara öyle birini musallat kılacaktır ki, o kimse, onları alçaltacaktır."
Hz. Hüseyin, hicretin atmışbirinci senesinin muharrem ayının aşure gününde Ninova'da öldürüldü.
Yakup b. Süfyan, Şihab b. Hirraş'tan rivayet etti ki, onun kavminden olan bir adam şöyle demiştir; "İbn Ziyad'ın, Hz. Hüseyin üzerine gönderdiği askeri birliğin içindeydim. Bu askeri birlik, 4000 kişiden oluşuyordu. Aslında bunlar, Deylemlilerle savaşa gideceklerdi. Fakat İbn Ziyad, bunları Hüseyin'le savaşmaya sevk etti. Hüseyin'i gördüm. Siyah saçlı ve siyah sakallı idi. Ona "Ey Abdullah'ın babası, sana selam olsun." dedim, O da selamı aldı. Yalnız biraz genzinden konuşuyordu.
Ebu Mihnef, Ebu Halid el-Kahilî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Hüseyn'in süvarileri sabahladıklarında o ellerini semaya kaldırıp şöyle dua etti: Allah'ım, bütün sıkıntılarda güvencem sensin. Bütün zorluklarda ümidim sensin. Başıma gelen bütün musibetlerde sana güvendim, sana dayandım. Kalbimin zayıf kaldığı, gücümün az olduğu, dostumun yardım etmediği, düşmanınım bana karşı sevindiği birçok kederli zamanda sana müracaat ettim. Halimi sana arz ettim. Şikayetimi sana yaptım. Başkasından vazgeçip sana yöneldim, sen de sıkıntımı giderdin. Beni düzlüğe çıkardın ve bana yettin. Sen elimdeki bütün nimetlerin sahibisin. Bütün iyilikler senden gelmiştir ve bütür

gayelerin sonu da sensin."
Ebu Ubeyd Kasım b. Sellam, Ebu Ma'şerden rivayet etti ki onun üs-tadlanndan biri şöyle demiştir:
"Kerbela'ya indikleri zaman Hüseyin sordu: :
- Bu yerin adı nedir?
- Kerbela'dır.
Kerb ve bela (sıkıntı ve bela)."
Ubeydullah b. Ziyad, Hüseyin ve adamlarıyla savaşması için Ömer b. Sa'd'ı gönderdi. Hüseyin, Ömer'e şöyle dedi:
"Ey Ömer! Bana üç şeyden birini yap: Ya bırak geri döneyim, eğer bunu yapmazsan beni Yezid'in yanma götür, onunla elele vereyim ve benim hakkımda dilediği şekilde hüküm versin. Eğer bunları yapmazsan beni Türklerin yanma götür, ölünceye kadar onlarla savaşayım."
Hz. Hüseyin, İbn Ziyad'a da bu haberi gönderdi. îbn Ziyad, onu Yezid'in yanma göndermeye niyetlendi, ancak Şimir b Zilcevşen dedi ki: "Hayır! Hüseyin mutlaka senin vereceğin karara boyun eğmeli."
îbn Ziyad, bu kararını Hüseyin'e bildirdi, ancak Hz. Hüseyin: "Vallahi senin dediğini yapmam." diye karşılık verdi. Ömer, Hüseyin'le savaşmaya hemen girişmedi, işi ağırdan aldı. İbn Ziyad, Şimir b. Zilcev-şen'i Hüseyin'in karşısına gönderdi ve ded ki:
"Eğer Ömer, ileriye geçerse sen de savaş. Aksi takdirde Ömer'i öldür ve onun yerine geç. Komutanlığı sana verdim."
Ömer'in komutasında Kûfelilerin önde gelen şahsiyetlerinden otuza yakın adam vardı. Bunlar Ömer'e dediler ki: "Rasûlullah'n kızının oğlu, size üç şeyden birini yapmanızı teklif ediyor, ama siz bunlardan hiçbirini kabul etmiyorsunuz, bu olacak şey midir?" Böyle dedikten sonra önde gelen bu şahsiyetler, Hz. Hüseyin'in safına geçtiler, onunla omuz omuza vererek İbn Ziyad'ın askerlerine karşı savaşmaya başladılar.
Ebu Zür'a, Husayn'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben, Hüseyin'in öldürülmesi esnasında hayatta idim. Sa'd b. Ubeyd bana dedi ki: "Ben Hüseyin'i gördüm. Üzerinde bir cübbe vardı. Amr b. Halid et-Tahvî adında biri ona bir ok attı, okun, Hz Hüseyin'in cübbesine takılmış olduğunu gördüm."
İbn Cerir, Hz. Husayn'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Kûfeliler, Hüseyin'e: "Senin beraberinde 100.000 adam vardır." diye haber gönderdiler. O da Kûfelilere Müslim b. Ukayl'ı gönderdi. Kûfeliler, Müslim'i öldürdüler. Hilal b. Yasef in bana anlattığına göre îbn Ziyad, insanlara Vakısa mıntıkası ile Şam ve Basra yollarını koruma altına almalarım, kimsenin girip çıkmasına müsaade etmemelerini emretti. Hz. Hüseyin de Kûfe'ye doğru geliyordu. Hiçbirşeyden haberi yoktu, Bedevilerin yanına vardı, onlara Kûfe'deki insanların durumlarını sordu. Onlar da: 'Vallahi bilemiyoruz, yalnız öyle sanıyoruz ki sen oraya girip çıkamayacaksın." dediler. Hz. Hüseyin, Muaviye oğlu Yezid'e doğru gitmeye devam etti. Yezid'in süvarileri Kerbela'da onu durdurdular, bineğinden indi. Allah ve İslâm aşkına yolundan çekilmelerini istedi. îbn Ziyad ise, ona karşı Ömer b. Sa'd, Şimir b. Zilcevşen ve Hüseyin b, Nümeyr'i gönderdi. Bunlardan Allah ve İslâm aşkına kendisini mü'minlerin emin Yezid'e götürmelerini istedi ki, gelip onunla elele versin ve konuşsun. Fakat bunlar ona: "Hayır mutlaka îbn Ziyad'ın hükmüne boyun eğeceksin." diye karşılık verdiler. Bunlarla beraber Hür b. Yezid el-Hanzeli en-Nehşelî adında bir süvari de vardı. Bu zat, Hz. Hüseyin'in söylediklerini işitince bunlara şöyle dedi:
"Allah'tan korkmuyor musunuz? Bunların size yaptığı teklifleri ni-Çin kabul etmiyorsunuz? Vallahi eğer Türkler ve Deylemliler dahi size W teklifleri getirecek olsalardı, yine de bu teklifleri reddetmeniz size helal olmazdı." Fakat bunlar illa da İbn Ziyad'ın hükmüne boyun eğmeci Hz. Hüseyin'den istediler ve bu isteklerinde ısrar ettiler. Bunun üzerine Hür, atının yüzüne bir şamar indirdi ve Hz. Hüseyin'in tarafina acelece geçti. Bunlar Hürr'ün kendileri ile savaşmak için geldiğini sandılar. Fakat Hz Hüseyin'e yaklaşınca kalkanını ters çevirdi ve onlara selam verdi. Sonra da dönüp İbn Ziyad'ın adamlarına hücum etti Onlardan iki kişiye öldürdü, sonra da kendisi öldürüldü. Allah ona rahmet etsin.
Anlatıldığına göre Züheyr b. Kayn el-Becelî, hacca gitmiş olan bir adam olup Hz. Hüseyin'le karşılaşmış ve onunla birlikte hacdan dönmüştü. İbn Ebi Mahreme el-Muradî ile Amr b. Haccac ve Mean es-Sülemî de Hz. Hüseyin'in yanına gitmişlerdi Hz. Hüseyin, bir cübbe giyinmiş olarak İbn Ziyad'ın elçileriyle konuşmaya başlamıştı. Onlarla konuştuğu zaman sözünü tamamladıktan sonra dönerken Beni Temim kabilesinden Amr et-Tahvî, bir mızrak atıp Hz. Hüseyin'in iki omuzu arasına isabet ettirdi. Ben de onun iki omuzu arasına isabet eden okun onun cübbesine takılmış olduğunu gördüm, Ubeyduîlah İbn Ziyad'ın askerleri, Hz. Hüseyin'in teklifini kabule yanaşmadıkları zaman Hz. Hüseyin kendi adamlarının yanına döndü. Ben de onlara bakıyordum, sayıları yüze yakında. Aralarında Hz. Ali'nin beş evladı, Haşimilerden onaltı kişi, Beni Süleym kabilesinden bir adam, Beni Kinane kabilesinden bir adam ve İbn Ziyad'm amcası oğlu vardı.
Husayn, Sa'd b. Ubeyde'nin, şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ömer b. Sa'd ile birlikte suda serinlemekte idik. O esnada adamın biri, Ömer'in yanına geldi. Ona gizlice birşeyler söyledi, sonra anladım ki ona şöyle demiş: "İbn Ziyad, sana Çüveyriye b Bedir et-Temimî'yi gönderdi. Eğer Hüseyin ve adamlarıyla savaşmayacak olursan senin boynunu vurmasını emretti." Bunun üzerine Ömer b. Sa'd atına atladı, silahının getirilmesini istedi. Silahını kuşandı, atı üzerinde iken adamlarını toplayıp Hüseyin'e karşı gitti. Onunla savaştı, başını kesip îbn Zi-yad'a getirdi ve önüne bıraktı, o da elindeki değneğiyle Hz. Hüseyin'in burnuna vurarak: "Abdullah'ın babası (Hüseyin) yaşlanmış ve ihtiyarlamış." dedi. Hz. Hüseyin'in kadınları, çocukları ve aile efradı getirildi. İbn Ziyad'ın onlara yaptığı en iyi şey; onlar için kenarda bir ev hazırlatıp onlara erzak vermesi, harçlık ve elbiselerinin verilmesini emretmesi oldu. Onlardan Abdullah b. Cafer'in iki çocuğu kaçıp Tay kabilesinden bir adama

sığındılar. Adam da boyunlarını vurarak kafalarım İbn Ziyad'ın yanma getirip bıraktı. îbn Ziyad da hemen harekete geçti ve onları vuran adamın boynunu vurdu, emir verdi, evini yıktırdı.
Muaviye b. Ebi Süfyan'ın bir azatlısı bana şunları söyledi: Hüseyin'in başı kesilip Yezid'in yanına getirilip bırakıldığında ağladığını ve şöyle dediğini gördüm: "Eğer İbn Ziyad'la Hüseyin arasında yakınlık ve merhamet olsaydı, İbn Ziyad böyle yapmazdı."
Hz. Hüseyin öldürüldüğünde İbn Ziyad ve taraftarları, iki yada üç ay gördüler ki, güneşin doğduğu saatten itibaren evlerinin duvarları kana boyanmış gibi kınnızılaşıyordu ve bu hal güneşin epey yükselmesine kadar devam ediyordu.
Ebu Mihnef, İkrime'nin amcalarından birinin Hz. Hüseyin'e şöyle bir soru sorduğunu rivayet etmiştir:
"Ey Hüseyin, nereye gidiyorsun?
- Irak'a.
- Allah aşkına geri dön. Allah'a yemin ederim ki, Iraklılar arasında
seni savunacak, koruyacak ve seninle omuz omuza savaşacak bir tek adam dahi yoktur. Allah'a yemin ederim ki, sen sadece mızrakların ve kılıçların üzerine gelmektesin. Irak'a gelmen için sana haber gönderenler eğer savaş masrafını karşılar ve senin için gerekli eşyaları hazırlar da sonra sen yanlarına gelirsen, bu uygun bir görüş olur. Ama bu halde iken bu şekilde gelmeni uygun görmüyorum.
- Senin söylediklerinden habersiz değilim. Görüşünü anlamıyor
değilim, ama Allah'ın emrine karşı gelinmez. O'nun takdirini kimse geri çeviremez.
Böyle dedikten sonra Hz. Hüseyin, Kûfe'ye doğru yola çıktı. Halid b. As, bu hususta böyle bir beyit söylemiştir:
"Nice öğüt verenler var ki, insana hile yapar ve insanı uçuruma yuvarlar.
Kendisi uzaklarda olduğu halde hakkında kötü zan beslenen nice kimse var ki karşılaştığında sana öğüt verir."
Bu senede, (hicretin atmışına senesinde) Amr b. Said b. As insanlara hac ettirdi. Amr, Yezid tarafından Mekke ve Medine valiliklerine atanmıştı. Yezid, Velid b. Utbe'yi Medine valiliğinden azletmiş, yerine bu senenin ramazan ayında Amr b. Said b. As'ı atamıştı. Noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah doğruyu daha iyi bilir.[3]

Hicretin Altmışbirinci Senesi

Ali'nin oğlu Hüseyin, Küfe yolunda ilerlemekte, arkadaşları ve yakınlarıyla birlikte Mekke ve Irak arasında gitmekte iken altmışbirinci yıla girildi. Kendisi, Vakidî ile meşhur birkaç tarihçinin doğru kabul ettiği rivayete göre bu senenin muharrem ayının onuncu gününde Öldürülmüştür. Bazılarının iddiasına göre ise bu senenin safer ayında öldürülmüştür. Ama muharrem ayının onunda öldürülmüş olduğuna dair nakledilen rivayet daha sahihtir.[4]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/245-250.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/251-266.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/266-285.
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/286.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Hz. Hüseyin'in Öldürülüşü
Sabah olunca Havla, Hz. Hüseyin'in kesik başını alıp ibn Ziyada go-
Bunu duyan Yezid, Yahya'nın göğsüne vurarak "Sus!" diye emretti.»
Fasıl
Hz. Hüseyin'in Mezarı
Hz. Hüseyin'in Başı
Hz. Hüseyin'in Faziletleri
Hz. Hüseyin'e Ait Bazı Şiirler

Hz. Hüseyin'in Öldürülüşü

Biz bu konuyu siyer imamlarının görüşlerinden istifade ederek anlatacağız. Yalancı Şiilerin iddialarına itibar etmeyeceğiz.
Ebu Mihnef, Abdullah b. Süleym ile Münir b. Müşmail el-Esedî'nin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Hüseyin yola çıktı Şeref mıntıkasına varıp konakladığında seher vakti azatlılarına (kendisiyle birlikte olan gençlere): "Bol miktarda su alıp saklayın." diye emir verdi. Sonra yoluna devam etti, günün ortasında arkadaşlarından birisi tekbir getirince ona: "Neden tekbir getirdin?" diye sordu: Adam: "Hurma ağaçlarını gördüm." diye karşılık verdi. Fakat Esedoğullarından iki kişi: "Bu bölgede kesinlikle hurma ağacı yok." dediler. Bu sefer Hüseyin onlara: "Peki sizce bu nedir" diye sorunca bu iki adam: "Geler atlılardan başka birşey olduğunu sanmıyoruz. İşte atlılar geldi." diye cevap verdiler. Hz. Hüseyin kendilerine: "Ben de aynı şey olduğunu sanıyorum." dedikten sonra: "Kendisine sığınıp arkamıza alacağımız ve gelenlere karşı tek bir istikamette duracağımız bir sığınak yok mudur?" diye sorduğunda o iki kişi: "Öyle bir yer vardır." dediler ve şöyle dediler: "İşte Zuhism denilen yer yan tarafmdadır. Sola doğru oraya gidersin. Eğer bunlardan önce oraya varacak olursan, orası tam istediğin gibi bir yerdir." Hz. Hüseyin oraya doğru gitti oraya varınca çadırların kurulmasını emretti. Karşı tarafın adamları da Hür b. Yezid et-Temimî komutasında geldiler. 1000 süvari idiler. Bunlar İbn Ziyad'm gönderdiği askeri birliğin Öncüleri idiler. Bunlar öğle vakti gelip Hüseyin'in karşısında durdular. Hüseyin ve arkadaşları sarıklarını sarmış, kılıçlarım kuşanmışlardı. Arkadaşlarına kana kana su içmelerini ve atlarına içirmelerini, aynı zamanda düşmanlarına da su vermelerini emretti. Kendisi de diğerleri de kana kana suyu içtiler.
Anlatıldığına göre öğle vakti girdiğinde Hz. Hüseyin, Haccac b. Mes-ruk el-Cûfî'ye emir verdi. Haccac ezan okudu. Sonra Hz Hüseyin, bir izar ve ridaya bürünmüş, bir çift ayakkabı giymiş olarak ortaya çıktı, arkadaşlarına ve düşmanlarına konuşma yaptı. Irak'a geliş sebeplerini anlattı. Kûfelilerin imamları olmadığına, kendisinin oraya gelmesi halinde kendisine be/at edeceklerine ve onunla omuz omuza savaşacaklarına dair mektuplar yazmış olduklarını söyledi. Sonra namaz kılındı. Hz. Hüseyin, Ubeydullah b. Ziyad tarafından gönderilen askerlerin komutanı Hürr'e şöyle sordu:
- Arkadaşlarına namaz kıldırmak istiyor musun?
- Hayır, sen kıldır. Biz de sana tabi oluruz.
Hz. Hüseyin, onlara namaz kıldırdı. Sonra kendi çadırına giderek arkadaşlarıyla toplantı yaptı. Hür de kendi askerlerinin başına gitti, iki taraf tetikte durmaktaydılar. İkindi vakti olunca Hz. Hüseyin, onlara namaz kıldırdı. Namazı tamamladıktan sonra onlara hutbe irad etti. Enirini dinlemeleri, kendisine itaat etmeleri ve kendilerine zulümle muamele eden yöneticileri başlarından kovmaları için teşvikte bulundu. Hür, ona şöyle dedi: "Bu mektupların ne olduğunu, bunları kimlerin yazdığını bilmiyoruz." dedi. Hz. Hüseyin de mektup dolu iki çuvalı ortaya koydu, mektupları Hür'ün önüne boşalttı. Bunlardan bir kısmını okudu. Hür, ona şöyle dedi:
- Biz bu mektupları sana yazanlardan değiliz. Yalnız bize emir verildi; seninle karşılaştığımız takdirde seni Ubeydullah b. Ziyad'a götü-rünceye kadar senden ayrılmayacağız, peşini bırakmayacağız.
- Oraya gitmektense ölüm daha iyidir.
Böyle dedikten sonra Hüseyin, kendi arkadaşlarına: "Bineklerinize binin." diye emir verdi. Onlar ve kadınları bineklerine bindiler. Oradan ayrılmak istedikleri zaman Hür ve adamları, ayrılmalarına mani oldular. Hz, Hüseyin Hür're şöyle dedi:
- Anan seni kaybetsin, ne yapmak istiyorsun?
- Vallahi bu sözü senin bu halinde iken başka bir Arap söylemiş olsaydı ona misillemede bulunurdum, onun anasını da bırakmazdım. Ama senin anan hakkında yapabileceğimiz ve söyleyebileceğimiz bir-§ey yok. Elden geldiğince onu en güzel bir şekilde anmakla yükümlümüz. Ba taraf karşılıklı söz düellosunda bulundular, nihayet Hür, Hüse-yi^'e şöyle dedi:
Ben seninle savaşmakla emroİunmadım, ancak seni Kûfe'ye ibn 'a götürünceye kadar peşini bırakmamakla emrolundum. Eğer e'ye gelmeye razı olmuyorsan başka bir yol tut, ancak o yol seni ne e'y getirsin, ne de Medine'ye götürsün. Sen Yezid'e bir mektup yaz.
Ben de Ibn Ziyad'a yazayım, istiyorsan böyle yapalım. Belki Cenâb-ı Allah, beni, senin belandan kurtaracak bir yol ortaya koyar.
Hz. Hüseyin, Azip ve Kadisiye yolunu tutarak sol tarafa yöneldi Hür b. Yezid de onun yanı sıra gitmekteydi. Ona şöyle diyordu:
- Ey Hüseyin! Allah aşkına kendine zarar verme. Eğer savaşırsan öldürüleceğine şahitlik ederim. Öldürülürsen bence helak olursun.
- Sen, beni ölümle mi korkutup tehdit ediyorsun? Ama ben Evs'in kardeşinin amcası oğluna -Rasûlullah'a yardıma giderken karşılaşması esnasında- söylediğini söylüyorum. Amcasıoğlu ona: "Nereye gidiyorsun, sen öldürüleceksin." deyince, Evs'in

kardeşi şöyle cevap vermişti: "Yoluma devam edeceğim. Yiğit kimseler hayır niyet edip Müslüman olarak cihad ederlerse, ölümden dolayı ayıplanamaz. Bunlar salih kimselere iyi davranır ve bizzat iyilikte bulunurlar. Yaşadıkları sürece korkudan azade yaşar ve korkuyu yere fırlatırlar."
Bu şiir, başka bir şekilde de nakledilmiştir şöyle ki: "Yoluma devam edeceğim, yiğit kimseler, hayır niyet edip suçlularla buluşmazlarsa ölüm onlar için ayıp olmaz. Yaşarsam kınanmam, ölürsem pişman olmam, ama zelil olmam ve burnumun yere sürülmesi için Ölüm sana yeter." Hür bu sözleri duyunca Hüseyin'den uzaklaştı. Arkadaşlarıyla birlikte ondan uzakta olarak yollarına devam etti. Nihayet Azıbulhecenat mevkiine vardılar. Orada binekleri üzerinde Kûfe'den gelmekte olan dört kişiyle karşılaştılar. Bunların yanında Na-fî b. Hilaî'in el-Kamil adındaki atı da vardı. Bunlar Hüseyin'le görüşmek için Tarmah b Adi'nin kılavuzluğunda Kûfe'den gelmişlerdi. Tar-mah bir ata binmiş olup, şu şiiri okumakta idi:
"Ey bineğim, ürkütmemden korkma,
Fecrin doğuşundan önce süvarilerin en hayırlıları ve yolculuğun en hayırlısı ile menzile varmak için paçaları sıva.
Ki güzel ahlaklı biri ile süslenesin. O şereflidir, hürdür. Göğsü ve kalbi geniştir. Allah, onu en hayırlı bir iş için getirmiştir.
Onun namı kıyamete kadar sürecektir."
Hür, gelen adamların Hüseyin'in yanma gitmelerine müsaade etmedi, ancak Hz. Hüseyin onu böyle yapmaktan men etti. Kûfe'den gelenler Hüseyin'in yanma vardıklarında Hz. Hüseyin onlara şöyle dedi: "Geride bıraktığınız adamların durumunu bana haber verin." Gelen dört Kûfeli'den Mücemma b. Abdullah el-Amirî, şöyle cevap verdi:
"Halkın eşrafı sana karşı birleşmiştir. Çünkü onlara rüşvet verildi. Heybeleri dolduruldu. Böylece onların muhabbetleri kazanıldı. İtaatleri sağlandı, hepsi sana karşı birleştiler. Diğer insanlara gelince onların gönülleri seninle beraber ama kılıçları yarın sana karşı çekilecektir."
Hüseyin, onlara sordu:
- Size gönderdiğim elçim hakkında ne biliyor sunuz?
- Gönderdiğin elçin kimdir?
- Kays b. Mezher es-Seydavf dir.
- Evet Hüseyin b. Nümeyr, onu yakalayıp İbn Ziyad'a götürdü. îbn
Ziyad da ona, sana ve babana lanet okumasını emretti. Ama o sana ve babana dua etti. îbn Ziyad'a ve babasına ise lanet okudu. İnsanları sana yardıma davet etti. Senin Kûfe'ye gelmek üzere olduğunu haber verdi. Bunun üzerine sarayın damından yere atıldı ve can verdi.
Bu cevap karşısında Hz. Hüseyin'in gözleri yaşardı ve şu ayeti okudu: "Kimi bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. " (ei-Ahzâb, 23.)
Sonra Hz. Hüseyin şöyle dua etti: "Allah'ım, bize ve onlara Cennet'i nasib et. Biz ve onları rahmetinin karargahında senin gizli olan ve mü'minlerin arzuladığı sevabında biraraya getir."
Tarmah b. Adi, Hz. Hüseyin'e şöyle dedi: "Beraberindeki adamlara bak. Yanında kaç kişi var? Yanında şu küçücük gruptan başka kimse yok. Öyle sanıyorum ki, sana karşı şu karşıda gördüğüm birlikten başkası savaşmayacak olursa bunlar bile senin hakkından gelmeye yeter. Hal böyle iken Küfe dışında süvariler, piyadeler dolup taşıyor, hepsi seni yakalamayı amaç edinmişler. Hedefleri sensin. Allah aşkına Cenâb-ı Allah'ın seni Gassan ve Himyer meliklerinden, Numan b. Münzir'den, siyah ve kızıl renkli herkesten koruyacağı bir beldeye gidip yerleşmek istiyorsan bunu yap. Vallahi bu durumda bize zillet asla gelmeyecektir. Ben seninle beraber yürüyeceğim. İstediğin beldeye yerleşinceye kadar seninle beraber olacağım. Sonra Tay kabilesinin Ece ve Selma kollarına haber gönderip adam iste. istediğin kadar yanımızda kal. Ben, Tay kabilesinden 10 000 kişinin sana gelip destek olacaklarım tekeffül ediyorum. Bunlar, senin uğrunda kılıçlarıyla savaşacaklardır. Allah'a yemin ederim ki onların gözleri açılıp kapandığı sürece sana asla zarar dokunmayacaktır."
Hz. Hüseyin ona: "Allah sana hayır mükafat versin." dedi ve yolundan geri dönmedi, kararından vazgeçmedi. Tarmah da onunla vedalaş-tı, Hz. Hüseyin yoluna devam etti. Geceleyin Hz. Hüseyin, hizmetçilerine, yeterince su alıp saklamalarını emretti. Su temin edildikten sonra yola devam etti. Yolda bineğinin üzerinde iken uykuya daldı. Başı önüne düştü. Sonra uyanıp şöyle dedi: "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. Rüyamda bir süvarinin ^üzerinde şöyle dediğini gördüm: "Bu millet yürüyüp gidiyor ama olüm de onlara doğru geliyor." Anladım ki ölüm haberimiz veriliyor."
Fecir doğduktan sonra arkadaşlarına sabah namazını kıldırdı, acele bineklerine bindiler. Sonra sol taraftan yola devam ettiler. Niha-
yet Nınova'ya vardılar, orada bineği üzerinde yayma yaslanmış bir suvarinin Kûfe'den gelmekte olduğunu gördüler. Gelen süvari, Hür b. Ye-zid'e selam verdi, ama Hz. Hüseyin'e selam vermedi. Hür're, îbn 2i-yad'm mektubunu verdi, mektupta bir kasaba-köy veya kaleye uğran-maksızm Irak'a doğru gelmeleri emrediliyordu. İbn Ziyad'm elçileri ve askerleri gelinceye kadar yola devam etmeleri isteniyordu. Mektubun verildiği hicri altmışbirinci senenin Muharrem ayının ikinci pazartesi günü idi. Ertesi gün Ömer b. Sa'd b. Ebi Vekkas, 4000 askerle geldi. İbn Ziyad, onu bu askerlerle Deyleme doğru gitmekle görevlendirmişti. Bu, Küfe dışında ordugah kurmuştu. Hüseyin'in durumunu haber aldıklarında îbn Ziyad ona: "Hüseyin'in üzerine git, onun işini bitirdikten sonra Deyleme git." diye emir verdi. Ömer b. Sa'd kendisini bu görevden affetmesini tbn Ziyad'dan istedi, ancak îbn Ziyad, ona şöyle dedi: "îster-sen seni bu görevden affederim, ama sana vermiş olduğum bu

beldelerin valiliğini de senden alırım." İbn Ziyad'ın böyle demesi üzerine Ömer b. Sa'd: "Müsaade et de durumumu düşüneyim." dedi ve süre istedi. Bu süre zarfında her kiminle istişare yaptıysa herkes ona, Hüseyin'in üzerine gitmemesini öğütledi. Öyle ki kızkardeşinin oğlu Hamza b. Muğire b. Şube, ona şöyle dedi:
"Sakın Hüseyin'in üzerine gitmeyesin. Aksi takdirde Rabbine asi olmuş ve akrabalık bağlarım koparmış olursun. Allah'a yemin ederim ki, Hüseyin'in kam ile Allah'ın huzuruna çıkmaktansa, bütün yeryüzü hakimiyetinden mahrum kalmak senin için daha hayırlı ve daha iyidir." Bu tavsiye üzerine Ömer: "înşaallah böyle yaparım." dedi. Sonra Ubey-dullah b. Ziyad, onu korkutup tehdit etti. Görevden azledip öldürüleceğini söyledi. Bunun üzerine Ömer b. Sa'd, Hüseyin'in üzerine gitti. Yukarıda sözünü ettiğimiz yerde onunla karşılaştı. Sonra Hüseyin'e elçi göndererek elçi vasıtasıyla sordurdu:
- Buraya niçin geldin?
- Kûfeliler yanlarına gelmem için bana mektup yazdılar. Eğer beni istemiyorlarsa, sizi bırakıp Mekke'ye dönerim. Hz. Hüseyin'in bu cevabı üzerine Ömer b. Sa'd: Umarım ki Allah, beni Hüseyin'le savaşmaktan kurtaracaktır." dedi ve bu durumu bir mektupla îbn Ziyad'a bildirdi, îbn Ziyad, ona şu karşılığı gönderdi:
"Mü'minlerin takvalı, temiz ve mazlum emin Osman b. Affan nasıl sudan yoksun bırakıldıysa sen de bunları sudan yoksun bırak. Kendileri ile suyun arasına engel koy. Hüseyin'e, beraberindeki adamlarıyla birlikte mü'minlerin emin Muaviye oğlu Yezid'e be/at etmelerini teklif et. Eğer böyle yaparlarsa, biz de görüşümüzü ortaya koyanz."
Bunun üzerine Ömer b. Sa'd'm adamlan, Hüseyin'in adamlarım sudan yoksun bıraktılar. Su basma gelmelerine engel oldular. Ömer b. Sa'd'm su başında duran engelleyici müfrezesinin başında Amr b. Hac-cac bulunuyordu. Hz. Hüseyin, bunların susuzluktan ölmeleri için beddua etti. İşte Amr b. Haccac da aşın derecede susuzluktan öldü. Sonra Hz. Hüseyin, Ömer b. Sa'd'dan iki ordugah arasında kendisiyle bir görüşme yapmasını talep etti. İki taraftan yirmi kadar süvari toplantı yerine geldiler. Uzun uzadıya konuştular. Nihayet gecenin bir kısmı geçti, ama birbirlerinin ne dediklerini anlayamadılar. Bazı kimseler, Hz. Hüseyin'in, Ömer b. Sa'd'dan kendisini Şam'da bulunan Muaviye oğlu Yezid'e götürmesini ve buradaki askeri birliklerin oldukları yerde karşı karşıya bırakılmalannı talep etmişti. Ömer ise, ona şu cevabı vermişti:
- Eğer böyle yaparsam îbn Ziyad benim evimi yıkar.
- Ben senin evini eskisinden daha güzel yapanm.
- O zaman çiftliğimi elimden alır.
- Sana Hicaz'daki malımdan bir kısmını vererek daha iyi bir çiftlik
alınm.
Ömer b. Sa'd, bu teldin uygun görmedi.
Bazılan dediler ki: Hüseyin, Ömer b. Sa'd'dan, kendisiyle birlikte Yezid'in yanma gitmesini veya kendisini Hicaz'a dönmek üzere bırakmasını, yahut sınır boylanna gidip Türklerle savaşmasına müsaade etmesini istemiş, Ömer de bu durumu Ubeydullah b. Ziyad'a yazmış, Ubeydullah: "Evet, kabul ettim." deyince orada bulunan Şimr b. Zücev-şen kalkıp şöyle diyerek müdahalede bulunmuştu:
- Hayır, vallahi Hüseyin ve adamları senin hükmüne boyun eğmedikleri takdirde bu olmaz. Vallahi duyduğuma göre Hüseyin ile Ömer b. Sa'd, iki karargah arasında orta bir yerde oturup görüşüyor ve gece boyunca konuşuyorlarmış." İbn Ziyad da: "Ne güzel bir görüş ileri sürdün" dedi.
Ebu Mihnef, Ukbe b. Sem'a'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Mekke'den yola çıktığı andan öldürülüşüne kadar geçen sürede Hüseyin'in yanında bulundum. Vallahi o, her nerede ne söylediyse bütün sözlerini işittim. O, Yezid'e gitmek, ona bey'at etmek veya sınır boylanna gitmek gibi taleplerde bulunmadı. Onlardan sadece iki şeyden birini yapmalanm istedi: Ya kendisini bırakıp geri dönmesine müsaade edeceklerdi veya kendisini bırakıp açık bir alana gitmesine izin verecekler, orada insanlann akibetini bekleyecekti."
Sonra Ubeydullah b. Ziyad, Şimr b. Zilcevşen'i Hüseyin'in üzerine gönderdi. Gönderirken de ona şu talimatı verdi: "Git. Eğe Hüseyin ve aaamlan, benim hükmüme boyun eğerlerse ne alâ, aksi takdirde Ömer D- Sa'd'a, onlarla savaşmasını emret. Eğer savaşmakta gecikirse boynunu vur ve sen askerlerin başına komutan olarak geç."
Ubeydullah b. Ziyad, Ömer b. Sa'd'a bir mektup göndererek Hüseyin'le savaşmakta geciktiğinden ötürü onu tehdit etti ve eğer Hüseyin yanına gelmezse, onunla ve adamlanyla savaşmasını emretti. Onlann ası ol<*uklannı ifade etti.

Şimr mektubu aldığında, yanında Abdullah b. Ebu Muhil b. Hizam bulunuyordu. Onun halası olan Hizam'ın kızı Ümmü'l-Benin Hz. Ali'nin hanımı idi. Ondan Abbas, Abdullah, Cafer ve Osman adındaki çocukları doğmuştu. Abdullah, İbn Ziyad'a şunlar söyledi: "Eğer bizim kızkardeşinıizin çocuklarına bir eman yazmayı uygun görüyorsan yaz."
îbn Ziyad, onlara bir eman yazarak bu emanı kölesi Kirman'la birlikte onlara gönderdi. Onlar bu eman mektubunu görünce: "Bizim sizin emanımza ihtiyacımız yok. Çünkü Allah'ın emanı, Sümeyye'nin oğlunun emanından daha hayırlıdır." dediler.
Şimr b. Zilcevşen, Ömer b. Sa'd'a, Ubeydullah b. Ziyad'm mektubunu getirdiğinde Ömer ona şöyle dedi:
"Allah senin diyarını uzaklaştırsm ve getirdiğin şeyi çirkinleştirsin. Hüseyin'in talep ettiği ve benim İbn Ziyad'a arz ettiğim üç teklifi îbn Zi-yad'm kabul etmesine engel olan kişinin sen olduğunu sanıyorum. Vallahi doğrusu da budur."
Şimr, Ömer'e şöyle sordu:

- Ne yapacağını bana söyle. Bunlarla savaşacak mısın, yoksa beni bunlarla başbaşa mı bırakacaksın?
Ömer, ona şu cevabı verdi:
- Hayır, şeref sana ait olmaycaktır. Bu işi bizzat ben yerine getireceğim." Böyle dedikten sonra Ömer, onu piyadelerin başına komutan yaptı. Muharrem ayının dokuzunda perşembe günü akşamında Hüseyin'in tarafına saldırdı. Şimr b. Zilcevşen, kalkıp şöyle dedi:
- Kızkardeşimizin oğulları nerededirler?
Onun böyle sorması üzerine Hz. Ali'nin oğulları Abdullah, Cafer, Abbas ve Osman ayağa kalktılar. Orada olduklarını gösterdiler. Şimr, onlara şöyle dedi:
- Size eman verilmiştir, siz güvendesiniz.
- Eğer Rasûlullah (s.a.v.)'m torunu Hüseyin'e ve bize birlikte eman veriyorsan kabul ederiz. Aksi takdirde senin emanına ihtiyacımız yok."
Sonra Ömer b. Sa'd, askerlere şöyle seslendi:
- Ey Allah'ın atlıları! Bineklerinize binin. Size müjdeler olsun.
Aynı gün ikindi namazından sonra bineklerine bindiler ve Hüseyin'in tarafına doğru hücuma geçtiler. Hz. Hüseyin ise, çadırının önünde kılıcına yaslanmış, uyuklamaktaydı. Başı önüne düştü. Kaz kardeşi gürültüyü duyunca Hz. Hüseyin'e yaklaştı ve onu uykudan uyandırdı. O da başım doğrulttu ve şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.)'ı rüyada gördüm. Bana: "Sen bize geliyorsun." dedi. Hz. Hüseyin'in böyle demesi üzerine kızkardeşi kendi yüzünü tokatlayıp: "Vay başımıza gelenler!" diye bağırdı. Hz. Hüseyin de ona şöyle cevap verdi: "Ey kardeşim, başımıza gelen bir felaket yok, sakin ol, Rahman olan Allah sana merhamet etsin."
Kardeşi Abbas, Hüseyin'e dedi ki:
- Ey kardeşim, düşman sana doğru geliyor.
- Onlara git, niçin geldiklerini sor.
Abbas, onlara yirmi süvariyle birlikte gitti ve sordu:
- Neyiniz var, niçin geliyorsunuz?
- Vali İbn Ziyad'm emri geldi. Ya onun hükmüne boyun eğeceksiniz, yada sizinle savaşacağız.
- Yerinizde durun, gidip durumu Abdullah'ın babasına (Hüseyin'e) bildireyim.
Abbas, Hüseyin'in yanına döndü, ama arkadaşları düşman karşısında beklemekteydiler. İki taraf birbirlerine laf attılar. Birbirlerini kınayıp azarladılar. Hüseyin'in adamları, îbn Ziyad'ın adamlarına şöyle dediler: "Siz ne kötü bir milletsiniz. Peygamberinizin zürriyetini ve bu zamandaki insanların en hayırlılarım öldürmek istiyorsunuz."
Bundan sonra Abbas, Hüseyin'in yanından gelip İbn Ziyad'ın askerlerine şöyle dedi:
- Abdullah'ın babası (Hüseyin), bu gece geri dönmenizi, geceleyin kendi durumunu düşünmek istediğini söylüyor. Ömer b. Sa'd, Şimr b. Zilcevşen'e dedi ki:
- Sen ne diyorsun?
- Komutan sensin, görüş, senin görüşündür.
Amr b. Haccac b. Seleme ez-Zübeydî dedi ki: "Sübhanallah, vallahi Hüseyin değil de Deylemlilerden bir adam dahi sizden böyle bir talepte bulunmuş olsaydı, onun bu talebini uygun karşılamanız gerekirdi."
Kays b. Eş'as da dedi ki: "Ey Ömer b. Sa'd! Hüseyin ve adamlarının isteklerini kabul et, hayatıma yemin ederim ki, sabahleyin savaşacaksınız." Gerçekten de öyle oldu. Hz. Hüseyin, kardeşi Abbas yanına döndüğünde ona şöyle dedi: "Geri dön, bu akşam onları geri çevir, belki bu gece Rabbimize namaz kılarız, kendisinden mağfiret dileyip dua ederiz. Allah da biliyor ki benim en çok bildiğim şey, O'nun için namaz kılmak, kitabını okumak, istiğfarda bulunmak ve dua etmektir."
Hz. Hüseyin, o gece kendi ailesine vasiyetini yaptı. Gecenin ilk kısmında arkadaşlarına bir konuşma yaptı. Allah'a hamdü senada bulunduktan, Rasûlüne de salâtü selâm getirdikten sonra fasih ve tesirli bir ifadeyle arkadaşlarına şöyle hitap etti: "Bu gece, ailesinin yanma dönmek isteyen varsa, ben ona izin vermiş oldum, çünkü şu karşıdaki düşmanın asıl ele geçirmek istediği kişi benim."
Malik b. Nadr dedi ki: "Benim borcum var, çoluk çocuğum var." Boy-Je deyip gitti. Hz. Hüseyin, onlara şöyle dedi: "İşte, gece sizi örtmüş bulunuyor, gece karanlığından istifade edip gidin. Sizden herbir erkek, be-ŞIm- ailemden birinin elini tutup şu gecenin karanlığında yola çıksın. Şehirlerinize gidin. Çünkü bu düşman sadece beni ele geçirmek istiyor, eger beni yakalarlarsa, benimle oyalanır ve sizi yakalamaktan vazge-
çerler. Kendi yolunuza gidin ki, Allah size genişlik versin."
Kardeşleri, çocukları ve yeğenleri Hz, Hüseyin'e: "Senden sonra biz hayatta kalamayız ve Allah'ın, hoşumuza gitmeyecek şeyi senin başına getirdiğini görmek istemiyoruz." dediler. Hz. Hüseyin de onlara: "Ey Akiloğullan! Kardeşiniz Müslim'in öldürülmesi fidye olarak size yeter. Haydi gidin, ben size izin verdim." dediyse de onlar şöyle karşılık verdiler:
"Şeyhimizi, büyüğümüzü, liderimizi, amcaların en hayırlısı olan amcamızın oğlunu bıraktığımız ve düşmana bir ok atmayıp bir mızrak fırlatmadığımız, onlarla -hayatta kalmak arzusu yüzünden- kılıç kılıca vuruşmadığımız takdirde insanlar bize ne derler? Hayır, vallahi biz böyle yapmayacağız. Aksine mallarımızı, ailelerimizi ve canlarımızı feda edip seni gideceğin yere götürmedikçe ve senin uğruna savaşmadık-ça senden ayrılmayacağız. Allah, senden sonra yaşamayı bize çirkin göstermiştir."
Müslim b. Avsece el-Esedî de böyle dedi. Said b. Abdullah el-Hanefî de şöyle dedi:

"Hayır, Allah'a yemin ederiz ki, Rasûlullah'tan sonra seni muhafaza ettiğimizi Allah'a isbatlamadikça seni bırakmayacağız, Allah'a yemin ederim ki, senin uğruna 1000 defa da olsa öleceğimi bilsem ve benim ölümüm sebebiyle Cenâb-ı Allah'ın seni ve aile efradından olan şu gençleri kurtaracağını bilsem, yine de ölmeyi arzularım. Çünkü benim ölümüm, bir tek adamın ölümüdür."
Hz. Hüseyin'in diğer arkadaşları da benzer sözler söylediler ve: "Allah'a yemin ederiz ki, senden asla ayrılmayacağız, canlarımız sana feda olsun. Boğazımızı, alnımızı, elimizi ve bedenlerimizi öne sürerek seni koruyacağız. Bu uğurda öldürülürsek, borcumuzu ödemiş ve vefakârlık göstermiş oluruz." dediler.
Kardeşi Abbas da Hüseyin'e şöyle dedi: "Allah, senin ölümünü bize göstermesin. Sen öldükten sonra biz yaşamayı ne yapalım."
Ebu Mihnef, Hz. Ali'nin torunu ve Hüseyin'in oğlu Zeynelabidin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Babamın sabahında öldürüleceği gece oturmaktaydım. Halam Zeyneb, yaralarımı tedavi ediyordu. Babam arkadaşlarıyla birlikte çadırına çekilmişti. Yanında Ebu Zerr el-Gifarfnin azatlısı Huvey de vardı. Babam kılıcını düzeltiyor ve şöyle diyordu:
"Ey zaman, of senden! Ne biçim arkadaşsın.
Ne zamandır gün doğuyor, sabah oluyor.
Nasıl arkadaşsın, nasıl ölü istersin? '
Zaman birini başkasının yerine kabul etmiyor ki,
Emir ancak yüce Allah'ındır.
Her hayat sahibi bir yoldan gidiyor."
Bu beyitleri babam iki veya üç defa tekrarladı. Öyle ki ben bu beyitleri ezberledim ve ne demek istediğini anladım. Gözlerime yaş doldu, ağlayacaktım ama kendimi tuttum, sustum. Başımıza bela indiğini anladım. Halam Zeynep, onun bu beyitleri okuduğunu işitince başı açık bir şekilde onun yanma kadar gitti ve şu şekilde bağırmaktan kendini alamadı:
"Vay başıma gelenlere! Keşke ölüm şu anda hayatımı tüketip bitir-se. Annem Fatıma öldü. Babam Ali öldü. Kardeşim Hasan öldü. Ey geçmişlerin halifesi, bunların hepsi öldü." Hüseyin, ona bakıp şöyle dedi: "Canım kardeşim! Sakın şeytan senin dayanma gücünü alıp götürmesin." Halam da ona şöyle karşılık verdi: "Anam babam sana feda olsun, sen âdeta ölümünü istiyor gibisin, canım sana feda olsun." Böyle dedikten sonra kendi yüzüne vurdu. Yakasını yırttı, bayılıp yere düştü. Babam kalkıp onun yüzüne su serpti ve şöyle dedi: "Canım kardeşim, Allah'tan kork, sabret. Allah'ın tesellisi ile avun, şunu bil ki, yeryüzündeki herkes ölecektir. Semadakiler dahi hayatta kalmayacaktır. Herşey helak olacaktır. Sadece yüce Allah'ın zatı baki kalacaktır. O, yaratıkları kendi kudretiyle yaratmıştır. Onları kahır ve izzeti ile öldürecek, tekrar diriltecektir. Sadece O'na kulluk edeceklerdir. O, bir ve tektir. Bilesin ki, babam benden daha hayırlıydı. Annem de benden daha hayırlıydı. Kardeşim de benden daha hayırlıydı. Benim, onların ve her Müslüma-nın Rasûlullah'a uyması gerekir. Rasûlullah'da uyulacak güzel bir örnek vardır. Canım kardeşim! Allah adına sana yemin veriyorum, sakın ölümümden sonra elbiseni yırtmayasm ve benim için yüzünü tırmala-mayasın. Ölecek olursam "Vay başıma, eyvah bana!" demeyesin." Böyle diyerek halamı teselli ettikten sonra elinden tutup yanıma getirdi ve çıkıp arkadaşlarının yanma gitti. Çadırlarını, ipleri birbirlerine girecek şekilde birbirlerine yaklaştırmalarını ve düşmanın bir yönden başka cihetlerden gelmesine imkan vermemelerini söyledi. Çadırlarını sağlarına sollarına ve arka taraflarına bırakmalarını emretti. Akşam olunca hep birlikte namaz kıldılar, geceyi namaz, istiğfar, dua ve niyazla geçirdiler. Düşman muhafizlarının atları onların arka taraflarında dolaşıyorlardı. Bu muhafizların komutanı Uzre b. Kays el-Ahmesî idi. Babam Hüseyin, şu ayet-i kerimeyi okuyordu:
"İnkâr edenler, kendilerine vermiş olduğumuz mühletin sakın kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Biz onlara ancak günahları çoğalsın diye mühlet veriyoruz. Küçültücü azab onlaradır. Allah, inananları sizin durumunuzda bırakacak değildir. Temizi pisten ayıracaktır."(Âl-i Imrân, 178-179.)
Hz. Hüseyin'in bu ayeti okuduğunu, arkada dolaşmakta olan düşman süvarilerinden biri duydu ve şöyle dedi: "Ka'be'nin Rabbme yemin ederim ki temiz olanlar biziz. Allah bizi sizden ayıracaktır.
Ben onu tanıdım. Zeyd b. Hudayr'a dedim ki:
- Bu adamın kim olduğunu biliyor musun?
- Hayır.
- Bu, Ebu Harb es-Sübay'i Ubeydullah b. Şümeyr'dir. Bu çok gülen ve atılgan bir adamdı. Said b. Kays, bazen onu çadırında ahkoyardı. Onun böyle demesi üzerine Ye/id b. Husayn, ona şu karşılığı vermişti:
- Ey fasık, sen ne zaman temiz adamlardan oldun ki?
- Sen kimsin, vay senin haline!
- Ben Yezid b. Husayn'ım!
- Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz. Ey Allah'ın düşmanı, sen mahvoldun artık! Niçin öldürülmeni istiyorsun? Belanı mı istiyorsun?
- Ey Ebu Harb, büyük günahlarından tevbe etsene. Allah'a yemin ederim ki, temiz olanlar biziz, pis olanlarsa sizlersiniz.
- Evet ben de bunlara şahit olanlardanım. Vay sana beni tanıman sana yetmedi mi? (Karşımdan çekip gitsene!) Bu karşıhkîı konuşmalardan sonra etrafimızda gözcülük yapan müfrezenin komutanı Uzre b. Kays, Ebu Harb'ı oradan kovdu. O da çekip

gitti.
Ömer b. Sa'd, arkadaşlarına cuma günü (veya cumartesi günü) ki bu aynı zamanda aşure günü idi, sabah namazını kıldırdıktan sonra savaşa hazırlandı. Hz. Hüseyin de otuz iki süvari ve kırk piyadeden ibaret olan arkadaşlarına namaz kıldırdı. Sonra namazgahtan ayrılarak saf halinde dizdi. Sağ cenaha Zübeyr b. Kayn'ı, sol cenaha da Habib b. Mu-tahhan komutan yaptı Sancağını da kardeşi Abbas b. Ali'ye verdi. Kendi hareminin de bulunduğu çadırları arka tarafa aldı. Hz. Hüseyin, geceden emir verdi, çadırlarının arka taraflarına hendek kazdırdı. Hendeklere ot, tahta ve kamış doldurttu. Sonra bu dolguları ateşledi ki arkadan herhangi bir düşman askeri çadırlara ^elme imkanını bulamasın.
Öte yandan Ömer b. Sa'd' da kendi askeri birliğinin sağ cenahına Amr b. Haccac ez-Zebidf yi, sol cenahına da Şimr b Zilcevşen'i komutan yaptı. Şimr b. Zilcevşen'in asıl adı, Şurahbil b. AVer b. Amr b. Muavi-ye'dir. Bu, Beni Debbab b. Kilab kabilesindendir. Ömer b. Sa'd, süvarilerin başına Uzre b. Kays el-Ahmesî'yi, piyadelerin başına da Şebis b. Rib'iyi komutan yapmıştı. Sancağını da azatlısı Verdan'a vermişti. îki taraf orada karşı karşıya gelip durdular. Hz. Hüseyin, arka tarafta kurulu bulunan çadırına gitti. Orada gusül etti, kasık traşı yaptıktan sonra bol miktarda misk süründü. Daha sonra bazı komutanlar da kendi çadırlarına giderek aynı temizliği yaptılar. Birbirlerine dediler ki: "Bu temizliğin vakti midir? Böyle bir temizlik bu zamanda mı yapılır?" Bazıları da: "Bırakın bu tartışmayı vallahi bu temizlik bu saatte boşuna yapılmış değildir."
Yezid b. Husayn da dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki, kavmim ne gençlik zamanında, ne de ihtiyarlık zamanında benim boş şeylerden hoşlanmadığımı bilir. Ama Allah'a yemin ederim ki, ben ahirete irtihal edeceğimi ve dostlarıma kavuşacağımı anladım ve bu müjde bana verildi- Allah'a yemin ederim ki, bizlerle iri gözlü huriler arasında sadece şu düşmanların bize saldırıp bizi öldürmelerinden başka engel kalmamıştır. Öldükten sonra dostlarımıza ve hurilere kavuşacağız."
Bundan sonra Hz. Hüseyin, atma bindi, kılıcını eline alıp havaya kaldırarak şu duayı yaparak düşmanın karşısına gitti: "Allah'ım, sen bütün sıkıntılarda benim güvencemsin, bütün zorluklarda benim ümidimsin."
Oğlu Ali de ahmak adında bir ata bindi. Ali, zayıf ve hastalıklıydı. Hz. Hüseyin şöyle seslendi:
"Ey insanlar! Sözümü dinleyiniz ve acele etmeyiniz, size bir öğüt vereceğim" Herkes sustu, onu dinlemeye başladı. Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:
- Ey insanlar! Benim buraya geliş sebebimi kabul eder ve bana insaflıca davranırsanız çok mutlu olursunuz. Ayrıca sizin de benim aleyhime gidecek bir yolunuz kalmaz. Yok benim özrümü kabul etmeyecek olursanız o zaman siz ve koştuğunuz ortaklar elbirliği edin, yapacağınız iş sonra size bir tasa vermesin. Sonra onu bana uygulayın ve beni ertelemeyin. Çünkü benim dostum, kitabı indiren Allah'tır, O, iyileri dost edinir.
Hz Hüseyin'in bu konuşmasını kardeşleri ve kızları duydukları zaman yüksek sesle ağlamaya başladılar, bunun üzerine Hz Hüseyin Mekke'den çıkıp gelirken beraberinde kadınları getirmeyip Mekke'de bırakmasını tavsiye eden Abdullah b. Abbas'ı hatırlayarak onun için: "Allah, İbn Abbas'ı, rahmetinden uzaklaştırmasın." dedi. Sonra kardeşi Abbas'ı kadınları susturması için gönderdi. Kendisi de İbn Ziyad'm askerlerine kendi faziletini, nesebinin yüksekliğini kadrinin ve şerefinin yüceliğini anlatmaya başladı ve onlara şöyle dedi:
- Kendi kendinize danışın, nefsinizi hesaba çekin, benim gibi biriyle savaşmak size yaraşır mı? Ben, peygamberinizin kızının oğluyum, yeryüzünde benden başka peygamber kızının oğlu yok. Ali benim babamdır, îki kanatlı olup Cennet'te uçmakta olan Cafer, benim amcamdır. Şehitlerin efendisi Hamza, babamın amcasıdır. Rasûlullah (s.a.v.), bana ve kardeşime: "Siz Cennet ehlinin gençlerinin efendilerisiniz." de-miŞti. Eğer bu söylediklerimi tasdik ederseniz bilin ki bu haktır. Vallahi Allah'ın yalana öfke duyduğunu bildiğimden beri asla bilerek yalan söylemiş değilim. Eğer inanmıyorsanız bu durumu Rasûlullahm ashabına sorun. Cabir b. Abdullah'a, Ebu Said'e, Sehl b. Sa'd'a, Zeyd b. Erkam'a Ve Enes b. Malik'e sorun, onlar size anlatsınlar. Yazıklar olsun size! Sız Allah'tan korkmuyor musunuz? Kanımı akıtmanıza bir engel yok dur?"
O esnada Şimr b. Zilcevşen dedi ki:
- Bu adam, Allah'a bir uçurumun kenarında ibadet ediyor, ne dediğini anlamıyorum.
Habib b. Mutahhar da Şimr'e şu karşılığı verdi:
- Allah'a yemin ederim ki ey Şimr, doğrusu sen Allah'a yetmiş uçurumun kenarında ibadet ediyorsun. Bize gelince vallahi biz de onun ne dediğini anlamıyoruz, fakat senin kalbine mühür vurulmuştur."
Bu karşılıklı konuşmalardan sonra Hz. Hüseyin, Şimr ve arkadaşlarına hitaben dedi ki:
- Bırakın da yeryüzünde güven duyabileceğim bir yere döneyim. Onlar da:
- Amcam oğlunun (Yezid'in) hükmüne boyun eğmene ne engel var?" dediler.
Hz. Hüseyin de onlara şu âyet-i kerimeyi okuyarak karşılık verdi:
- Doğrusu ben, hesap verilecek güne inanmayan, böbürlenenlerin hepsinden, benim Rabbim sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım." (el-Mü'min, 27.) Bundan sonra Hz. Hüseyin bineğini çöktürdü. Ukbe b. Sem'an'a emir verdi. Ukbe de bineğini bir yere bağladı. Sonra Hz. Hüseyin, onlara şöyle dedi:
- Söyleyin bana, sizden bir adam mı öldürdüm ki onun kanım benden talep ediyorsunuz? Yoksa sizden birinin malını mı yedim ki, onun malını benden istiyorsunuz? Yahut sizden birinizi yaraladım mı ki kısas talep ediyorsunuz?" Ancak karşıdakiler ona cevap vermediler. Hz. Hüseyin yine şöyle seslendi:
- Ey Şebis b. Rib'i! Ey Heccar b. Ebcer! Ey Kays b. Eş'as! Ey Zeyd b. Haris! Siz bana: "Meyveler olgunlaştı, bahçeler yeşerdi bize gel, geldiğin takdirde sen düzenli orduların başına geçeceksin." diye mektup yazmadınız mı?

Onlar da böyle mektuplar yazmadıklarını söyleyince Hz. Hüseyin şu karşılığı verdi:
- Sübhanallah! Vallahi siz yazdınız ey insanlar! Eğer benden memnun değilseniz bırakın da geri döneyim.
Kays b. Eş'as dedi ki:
- Amca oğullarının hükümlerine boyun eğsene! Eğer onların hükümlerine boyun eğecek olursan, onlar sana asla eziyet etmeyeceklerdir ve hoşlanmadığın bir muameleyi onlardan görmeyeceksin.
Hz. Hüseyin ona şöyle karşılık verdi:
- Sen kardeşinin kardeşisin. Haşimilerin senden Müslim b-Ukayl'm kanından daha çok kan bedeli talep etmelerini ister inisin? Hayır, Allah'a yemin ederim ki, ben Yezid ve taraftarlarına, alçalmış bir şekilde el uzatmam. Köle gibi onların hükümlerine boyun eğmem.
Karşıdakiler, Hüseyin'e doğru hücuma geçtiler, ancak onlardan otuza yakın süvari Hz. Hüseyin'in tarafına geçti. Onur askerlerine katıldı. Bunlardan biri de İbn Ziyad'm öncü birliklerinin komutanı Hür b. Yezid idi. Yaptıklarından ötürü Hz. Hüseyin'den özür dileyip şöyle dedi:
- Eğer onların niyetlerinin bu olduğunu daha önceden bilseydim,
seninle birlikte Yezid'e giderdik.
Hz. Hüseyin, onun bu mazeretini kabul etti. Sonra Hür, Hz, Hüseyin'in askerleri önüne geçerek Ömer b. Sa'd'a şöyle seslendi:
- Yazıklar olsun size! Rasûlullah (s.a.v.)'m kızının oğlu Hüseyin'in
size teklif ettiği üç şeyden birini, niçin kabul etmiyorsunuz?
Ömerb. Sa'dise:
- Eğer yetki bende olsaydı kabul ederdim, diye karşılık verdi. Hz. Hüseyin'in adamlarından Züheyr b. el-Kayn, silahın kuşanarak at üzerinde ilerledi ve düşmana şöyle hitap etti:
- Ey Kûfeliler! Allah'ın azabından korkun. Müslümamn Müslüman üzerindeki hakkı ona nasihat etmesidir. Biz, şu ana kadar ve aramızda kılıç sözkonusu olmadığı sürece bir tek dinin sahipleri olan kardeşleriz. Fakat aramıza kılıç girecek olursa herşey biter ve bağlarımız kopar. O zaman biz ayrı bir ümmet, siz de ayrı bir ümmet olursunuz. Gerçek şu ki, Allah bizi de sizi de göndermiş olduğu peygamberi Mu-hammed (s.a.v.)'m soyundan gelmiş olan kimselerle imtihan etmiş bulunuyor. Böylece bizim ve sizin ne yapacağımızı görmüş olacak. Sizi Mu-hammed'e yardımcı olmaya ve azgın oğlu azgın olan Ubeydullah b. Zi-yad'a yardım etmemeye çağırıyoruz. Siz, Ubeydullah ile oğlu Ziyad'dan kötülükten başka birşey görmeyeceksiniz. Bunlar gözlerinize mil çeker, ellerinizi ve ayaklarınızı keser, kulaklarınızı ve burunlarınızı kopartır ve sizi hurma dallarına asarlar! Size işkence yaparlar. Sizin ileri gelenlerinizi ve kurrâlarınızı öldürürler. Nitekim Hicr b. Adiy ve arkadaşlarına, Hani b. Urve ve benzerlerine de aynı şeyi yapmışlardır.
Karşı tarafta bulunanlar, ona hakaretler yağdırarak İbn Ziyad'a övgüde bulunduktan ve ona dua ettikten sonra şöyle dediler:
- Allah'a yemin ederiz ki, senin adamını ve onunla birlikte olanları öldürmedikçe buradan ayrılmayacağız.
Bu defa Züheyr, onlara şöyle seslendi:
- Fatıma'nm oğlu sevilmeye ve yardım edilmeye, Sümeyye'nin oğlundan daha layıktır. Siz, onlara yardım etmiyorsanız, onları öldürmekten Allah'ın sizi uzak tutmasını dilerim. Adamı, amcasının oğlu Yezid b. Muaviye ile başbaşa bırakan. Yemin ederim ki, Yezid, siz Hüseyin'i öldürmeden de kendisine itaat etmenizden hoşnut olacaktır.
Bu sözler üzerine Şimr, bir ok atarak şöyle dedi:
- Allah, senin sesini kıssın, sus artık! Fazla konuşarak bizi çok oyaladin.
Züheyr de şu karşılığı verdi:
- Ey topuklarına idrar yapanın oğlu! Ben seninle konuşmuyorum sen bir hayvandan başka biri değilsin. Allah'a yemin ederim ki senin* Allah'ın kitabından iki ayeti bile doğru dürüst bildiğini sanmıyorum! Kıyamet gününde sana rezilliği ve acıklı azabı şimdiden müjdeliyorum.
Şimr, bunun üzerine şöyle dedi:
- Bir saat içerisinde Allah, senin ve arkadaşının canını alacaktır.
- Züheyr de ona:
- Sen, beni ölümle mi korkutuyorsun? Allah'a yemin ederim ki, onunla beraber ölmek sizinle birlikte ebediyen yaşamaktan daha sevimlidir, diye karşılık verdi. Daha sonra sesini yükselterek şöyle dedi:
- Ey Allah'ın kulları! Bu kah yürekli ve ahmak herif, sakın siz dininiz hususunda aldanışa sürüklemesin. Allah'a yemin ederim ki, zürri-yetinin ve ehl-i beytinin kanını akıtanlar, onlara yardımcı olanlar ve onların namuslarım koruyanları öldürenler, Hz. Muhammed'in şefaatine erenieyecektir. Allah seni ıslah etsin! Sen şu adamla (Hz. Hüseyin'le) savaşacak mısın?
- Evet, vallahi onunla yapacağım savaşın en kolay şekli, kellelerin düşmesi ve ellerin kaybedilmesi şeklinde olacaktır.
Hür, Kûfelilerin en bahadırlarmdandı. Hz. Hüseyin'e gidişinden ötürü bazı arkadaşları onu ayıpladılar. O da kendisini ayıplayanlara şu karşılığı verdi:
- Vallahi ben kendimi, Cennet ile Cehennem arasında serbest bırakıyorum. Fakat istersem paramparça edileyim ve ateşlerde yakılayım, hiçbirşeyi Cennet'e tercih edemiyorum.
Böyle dedikten sonra Hür, atını m ahmuzl ayarak Hz. Hüseyin'in yanına gitti ve önce yaptıklarından ötürü ondan özür diledi. Sonra da Kûfelüere şöyle dedi:

- Ey Küfe halkı! Ananız sizi kaybetsin ve sizin kaybınızdan ötürü ağlasın! Siz, Hüseyin'i yanınıza çağırdınız, gelince de onu düşmanına teslim ettiniz. Daha önce onun uğruna canınızı feda edeceğinizi iddia ettiniz. Ama daha sonra onu öldürmek için ona karşı saldırıya geçtiniz. Köpeklerin ve domuzların bile engellenmediği Allah'ın geniş beldelerine yönelmesine engel oldunuz. Köpeklerin ve domuzların dahi içtiği Fırat'ın akar suyunu içmesine mani oldunuz. Oysa onlar, susuzluktan bitap düşmüşlerdir. Vefatından sonra Muhammed'in soyuna ne de kötü davrandınız! Eğer bu yaptıklarınızdan hemen tevbe edip geri dönmezseniz, en büyük susuzluk günü olan kıyamet gününde Allah size su içir-mesin ve sizi susuz bıraksın."

Kûfeli piyadeler, ona mızrak atmaya başladılar. Kendisi de Hz. Hüseyin'in önüne geçti ve Ömer b. Sa'd, ona şöyle dedi:

- Eğer yetki bende olsaydı Hüseyin'in taleplerini kabul ederdim. Ancak onun bu taleplerini Ubeydullah b. Ziyad kabul etmemiştir.

Hür b. Yezid, Kûfelüere hitap etti. Onları azarlayıp kınadı ve hakaret dolu sözler sarfetti. Sonra da şöyle dedi:

- Yazıklar olsun size, Hüseyin'i, kadınlarını ve kızlarını Yahudilerle Hristiyanlann içtiği, sevadın köpekleriyle domuzlarının dillerini sokup içtikleri Fırat'ın suyundan mahrum bıraktınız. O şimdi sizin elinizde esir gibidir. Kendine ne fayda verebiliyor ne de zarar."

Ömer b. Sa'd, ilerledi ve azatlısına: "Ey Düreyd! Sancağını indir" dedi, o da indirdi. Sonra Ömer, yenini sıvadı ve Hz Hüseyin tarafına bir mızrak attı: "Bunlara ilk olarak benim mızrak attığıma şahit olun" dedi, sonra da iki taraf birbirlerine mızrak atmaya başladılar. Ziyad'ın azatlısı Yesar ile Ubeydullah'm azatlısı Salim ortaya çıkarak: "Bizimle müba-reze yapacak kimse yok mu?" diye seslendiler. Ubeydullah b. Ömer el-Kelbî, Hz. Hüseyin'den izin aldıktan sonra bunlara karşı çıktı, önce Ye-sar*ı, sonra da Salim'i öldürdü. Fakat Salim, bir darbe vurarak Ubeydullah'm sol elinin parmaklarını uçurdu. Abdullah b. Havze adında biri saldırıya geçerek Hz. Hüseyin'in önüne gelip durdu ve şöyle dedi:

- Ey Hüseyin! Sana Cehennem ateşini müjdeliyorum.

- Yalan söyledin. Aksine ben, Rahim, şefaatleri kabul eden ve emirlerine uyulan bir rabbin huzuruna gidiyorum. Aslında Cehennem ateşine layık olan sensin!

Anlatıldığına göre o adam dönüp gittikten sonra atı onu yere firlattı, yere düşerken ayaklarından biri üzengiye takıldı. Hz. Hüseyin, ona kim olduğunu sorunca: "Ben İbn Havze'yim." dedi. Hz. Hüseyin de elini kaldırıp: "Allah'ım, bunu Cehenner ateşine çek!" diye dua etti. İbn Havze de Hz. Hüseyin'in böyle dua etmesine öfkelendi ve atını bir su kanalına sürdü. Ayağı atının üzengisinin birinde takılı olduğu halde atıyla ilerledi fakat atından düştü. Düşerken de baldırı, bacağı ve ayağı koptu, diğer taraû ise atın kolanlarına asılı kaldı. Ölünceye kadar atı onu sürükledi. Hangi taşın önünden geçiyorsa atı onun başını taşa çarpıyordu. Böylece ölüp gitti.

Ebu Mihnef, Ebu Cenab'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Aramızda Abdullah b. Nümeyr diye bilinen ve Beni Uleyr kabilesinden olan bir adam vardı. Küfe'de yerleşmiş, Ca'd kuyusu denen yerde Hemedanlıla-nn yaşadığı mahallede bir ev satır almıştı. Yanında Nemir b. Kasıt kabilesinden olan karısı da vardı. İnsanların Hz. Hüseyin'le savaşmak üzere hazırlandıklarını gördü ve şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, ben müşriklerle savaşmaya tutkuluyum. Ümid ederim ki, Rasûlul-lah'm kızının oğluyla omuz omuza vererek şu zalimlerle cıhad etmek, üklerle cihad etmekten daha faziletli olacaktır ve Allah katında da çok sevap kazanmama vesile olacaktır." Hazırlıkları görünce karısının yanına gitti, niyetini ona anlattı. Karısı da ona şöyle dedi: "isabet ettin. Allah sana doğru yolu göstersin. Beni de yanında götür." Abdullah, karısını alıp geceleyin Kûfe'den çıktı. Hz. Hüseyin'in yanına vardı. Düşman tarafindaki Yesar ile Salim mübareze için ortaya çıkıp adam istediklerinde işte bu Abdullah, onlara karşı çıkmak için Hüseyin'den izin istediğinde Hz. Hüseyin ona baktı. Esmer tenli, uzun boylu, sağlam pazulu ve omuzları arasındaki mesafenin uzun olduğunu gördü. Onun için "Öyle sanıyorum ki, ortaya çıkan bu iki mübarizin hakkından gelecektir." dedi ve ona: "istersen karşılarına çık." diye izin verdi. Abdullah da ortaya çıktı. Yesar ile Salim ona sordular:

- Sen kimsin?

Abdullah, nesebini onlara anlatınca onlar:

- Biz seni tanımıyoruz, senden daha iyi biri karşımıza çıksın, dediler. Ancak Abdullah bundan sonra Yesar'a bir darbe indirdi. Yesar, sanki birgün önce ölmüş gibi oldu. Yesar'm işini bitirmekte iken İbn Zi-yad'ın azatlısı Salim ona saldırdı ve ona: "İbn Ziyad'ın kölesi sana yetti." diye ünledi. Abdullah farkına varmadan Salim onun üzerine atıldı. Sağ eline bir darbe vurunca Abdullah'ın parmakları uçtu. Fakat Abdullah, sonra ona hücum etti. Onu vurup öldürdü ve şu şiiri okudu:

"Eğer beni tanımıyorsanız bilin ki ben İbn Kelb'im.
Nesebim budur, evim, Uleym mıntıkasındadır. Soyum da budur.
Ben, öfke ve mürüvvet sahibi bir adamım.
Sıkıntı anında böğürmem, ben -ey Ümmü Vehb!- bunlara önden darbe vuracağıma sana söz vermişim.
Öyle bir darbe ki, Rabbe inanan bir gencin darbesidir."

Karısı Ümmü Vehb, eline bir direk alarak kocası Abdullah'ın yanına geldi ve ona: "Anam babam sana feda olsun. Muhammed aleyhisselamm zürriyeti olan bu temiz insanlar uğruna savaş." dedi, ancak kocası Abdullah ona doğru gitti ve kadınların yanma dönmesini emretti, fakat karısı Ümmü Vehb elbisesinden tutup çekerek ona şöyle çıkıştı:

- Bırak seninle beraber olayım. Öte yandan Hz. Hüseyin, Ümmü Vehb'e şöyle seslendi: "Kadınların yanına dön, onlarla beraber otur. Kadınların savaşma yükümlülükleri yoktur." Bu buyruk üzerine Ümmü Vehb, diğer kadınların yanına döndü.

O gün iki taraf arasında çokça teke tek döğüşler yapıldı. Zafer, Hz. Hüseyin'in tarafına gülünısüyordu, çünkü kuvvetliydiler.

Canlarını fedadan çekinmiyorlar di, kılıçlarından başka kendilerini koruyacak bir-şey yoktu. Bazı komutanlar, bu duruma son vermesi için Ömer b. Sa'd'a tavsiyede bulundular. İbn Ziyad, askerlerinin sağ cenah komutam Amr b. Haccac saldırıya geçti ve şöyle dedi:
- Dinden çıkan ve Cemaattan ayrılanları öldürün. Hz. Hüseyin de ona şöyle karşılık verdi:
- Yazıklar olsun sana ey Haccac! insanları bana karşı mı kışkırtıyorsun? Biz mi dinden çıkmışız? Dine bağlı kalan yoksa sen misin? Ruhlarımız bedenimizden ayrıldıktan sonra hangimizin Cehennem ateşine girmeye layık olduğunu anlayacaksınız.
Bu saldırıda Müslim b. Avsece öldürüldü. Bu zat, Hz. Hüseyin'in adamları arasında öldürülen ilk kişi oldu. Hz. Hüseyin yanma gidip ona rahmet diledi. Son nefesini vermekteydi. Habib b. Mutahhar ona: "Sana Cennet'i müjdeliyorum." deyince o zayıf bir sesle: "Allah sana hayır müjdelesin." karşılığım verdi. Sonra Habib, ona şöyle dedi: "Senden sonra Ölüp sana kavuşacağımı bilmeseydim yapacağın vasiyeti mutlaka yerine getirirdim." Müslim, Habib'e şu karşılığı verdi: "Şunun (Hüseyin'in) uğruna Ölmeyi sana vasiyet ediyorum." Sonra Şimr b. Zilcevşen, sol cenahtaki askerlerle Hz. Hüseyin'e saldırdı Ancak süvarileri Hz. Hüseyin'i şiddetle savundular, onun uğruna kendilerini feda edercesine çarpıştılar. Şimr, Ömer b. Sa'd'a haber göndererek piyade okçular göndermesini istedi. O da onlara 500 kadar okçu gönderdi. Gelen okçular, Hz. Hüseyin'in adamlarının atlarına ok attılar. Atları öldürdüler. Böylece Hz. Hüseyin'in süvarileri piyade kaldılar. Hür b. Yezid'in atını öldürdüklerinde Hür, atından indi. Kılıcını eline alarak bir arslan gibi savaştı. Savaşırken de şu şiiri okuyordu.
"Atımı öldürseniz de ben Hür'ün oğluyum. Yeleli ve kırıcı arslandan daha cesaretliyim."
Anlatıldığına göre Ömer b. Sa'd, Hüseyin ve adamlarına ulaşmaya engel olan çadırların yıkılmasını emretti. Hz. Hüseyin'in adamları da çadırları yıkmaya çalışanları öldürmeye başladılar. Bunun üzerine Ömer b. Sa'd, çadırların yakılmasını emretti. Hz. Hüseyin de: "Bırakın yaksınlar, yakılan çadırları aşıp bize ulaşmalarına imkan yok." dedi. Şimr b. Zilcevşen (Allah ona lanet etsin), Hz. Hüseyin'in çadırına yaklaştı. Çadıra bir mızrak sapladı ve: "Bana ateş getirin ki bu çadırı, içindekilerle birlikte yakayım." dedi. Çadırdaki kadınlar çığlık atarak dışarı çıktılar. Hz. Hüseyin, Şimr'e: "Allah'da seni ateşle yaksın." diye beddua etti. Şebis b. Ribi, mel'un Şimr'e gelip şöyle dedi: "Senin bu sözlerinden daha çirkin bir söz, bu yaptığından daha çirkin bir iş ve bu tutumundan daha çirkin bir tutum görmüş değilim. Sen kadınları mı korkutmak istiyorsun?" Şimr, utanıp geri döndü.
Humeyd b. Müslim dedi ki: "Ben Şimr'e şöyle dedim: "Fesübhanal-lah! Böyle yapmak sana yaraşmaz. Sen iki kötülüğü birden mi kendi üzerinde toplamak istiyorsun? Hem Allah'a yaraşır bir azab olan ateşle ^sanları azablandırmak, hem de kadınları ve çocukları öldürmek işine Çalışıyorsun! Allah'a yemin ederim ki, sadece erkekleri öldürmekle de emîrini memnun edebilirsin."
Ben kendisine böyle deyince Şimr, benim kim olduğumu sordu. Ben de kendisine "Kim olduğumu sana bildirme-yeceğim." dedim. Çünkü kendisine kim olduğumu bildirdiğim takdirde beni tanımasından ve bu yüzden de sultanın yanında bana kötülük yapmasından korktum."
Züheyr b. el-Kayn, Hz. Hüseyin'in birkaç adamıyla Şimr b. Ziîcev-şen'e saldırdı. Onu bulunduğu yerden geriletmek mecburiyetinde bıraktı ve Şimr'in adamlarından Ebu Azze ed-Debabfyi öldürdü. Hz. Hüseyin'in adamlarından biri öldürüldüğü takdirde -sayılarının azlığından dolayı- saflarında boşluk meydana geliyordu ama -sayılarının çokluğu sebebiyle- tbn Ziyad'm adamlarından biri öldürüldüğü takdirde bu anlaşılmıyor ve saflar arasındaki boşluk belli olmuyordu. Öğle vakti olduğunda Hz. Hüseyin: "Bunlara söyleyin de biz namaz kıhncaya kadar savaşa ara versinler." dedi. Ancak. Kûfelüerden biri, onların bu teklifine: "Bu isteğinizi kabul etmeyeceğiz." diye karşılık verdi. Bunun üzerine Habib b. Mutahar ona: Yuh sana! Sizin bu türn isteklerinizi kabul ediyoruz, ama siz Rasûlullah (s.a.v.)'m ailesinin böyle isteklerini kabul etmiyorsunuz. Bu olacak şey midir?" dedi ve onlarla şiddetlice savaştı. Nihayet Beni Akfan kabilesinden olup İbn Ziyad'm askerleri arasında bulunan Budeyl b. Sureym adındaki birini öldürdü. Öldürürken de şu şiiri okuyordu:
"Ben Habibim, babam Mutahhar'dır. Savaşçı bir kahramandır. Savaş ateşi de alevlenmektedir.
Sizin sayınız daha çok, teçhizatınız bol,
Ama biz sizden daha vefalı ve sabırlıyız.
Bizim hüccetimiz, sizinkinden daha üstün ve daha haklıdır.
Hüccetimiz, sizinkine nisbetle daha kalıcı ve daha temizdir."
Bundan sonra Beni Temim kabilesinden biri, Habib'e saldırıp mız-rakladı ve Habib yere düştü. Habib, ayağa kalkıp gitmek istediğinde Husayn b. Nümeyr onun başına kılıçla vurdu ve Habib yere düştü. Beni Temin kabilesinden olan adam gelip Habib'in başını koparark İbn Zi-yad'a götürdü. Habib'in oğlu babasının kesik başını görünce tanıdı ve onu götürmekte olan adama: "Babamın başını bana ver ki defnedeyim." dedi. Sonra ağlamaya başladı. Bu çocuk büyüyüp kuvvetlendiğinde yegane amacı, babasının katilini öldürmek oldu. Mus'ab b. Umeyr zamanında bu çocuk, Mus'ab'm askerleri arasına girdi. Babasının katilini çadırında, öğle istirahatına çekilmiş vaziyette görünce, kılıcıyla vurup öldürdü.
Ebu Mihnef, Muhammed b. Kays'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Habib b. Mutahhar öldürüldüğü zaman Hz. Hüseyin âdeta yıkıldı ve:
"Ey nefsim sabret." dedi. Hür de, Hz. Hüseyin'e şu şiirle karşılık verdi:
"Ben ölmeden senin öldürülmeyeceğine yemin ettim.
Bu gün ben düşmana hücum etmedikçe öldürülemeyeceğim.
Onlara kesici darbelerle kılıç sallayacağım.

Onlara karşı yorgun düşmeyecek ve onları ihmal etmeyeceğim."
Bundan sonra Hür ile Züheyr düşmana saldırdılar. Bunlardan biri hamle yapıp karşı tarafın askerleri arasına dalınca diğeri bir başka hamle yaparak onu kurtarıyordu. Bunu bir süre böyle devam ettirdiler. Daha sonra birkaç piyade, Hür b. Yezid'in üzerine atılıp onu öldürdü. Ebu Sümame es-Saidî, kendisinin düşmanı olan amcasının oğlunu öldürdü. Daha sonra öğle namazını kıldılar. Hz. Hüseyin, onlara bu namazı korku namazı suretinde kıldırdı. Öğleden sonra çarpışmalarını devam ettirdiler. Çarpışma oldukça şiddetli idi. Hz. Hüseyin'in önde gelen güçlü adamları, kendisini müdafaa ettiler. Züheyr b. el-Kayn da Hz. Hüseyin'in önünde düşmana karşı şiddetli bir savaş verdi. Hz. Hüseyin'in bazı adamlarına oklar isabet etti. Bunlar, onun önünde yere düşüp canlarım verdiler. Züheyr de şu şiiri okuyordu:
"Ben Züheyr'im, el-Kayn'm oğluyum. Size karşı Hüseyin'i kılıçla koruyorum."
Bundan sonra Züheyr, elini Hz. Hüseyin'in omuzuna vurup şöyle dedi:
"Hidayete ermiş ve hidayete erdiren bir kimse olarak ilerle. Bu gün peygamber dedenin huzuruna varacaksın. Hasanla, Ali Murtaza ile, iki kanatlı yiğit (Cafer) ile. Allah'ın yaşayan şehit aslanı (Hamza) ile karşılaşacaksın."
Kesir b. Abdullah eş-Şabî ile Muhacir b. Evs, Züheyre saldırarak onu öldürdüler.
Hz. Hüseyin'in adamları arasında Nafi b. Hilal el-Cemelî de vardı. Bu şahıs, oklarının üzerine kendi adım yazdırmıştı. Bu okı zehirli idi. Okunu düşmana fırlatırken şöyle diyordu:
"Oklarımın ucunu işaretleyerek atıyorum. Bedbahtlığı, nefse fayda vermez. Ben Cemeliyim, ben Ali'nin dinindenim."
Bu zat, Ömer b. Sa'd'm -yaraladıkları hariç- oniki adamını öldürdü. Sonra kendisi vuruldu ve kolları kırıldı. Kendisini esir aldılar. Ömer b. a ^'m yanma götürdüler. Ömer ona şöyle dedi:
Yuh sana ey Nafi! Kendine niçin böyle yaptın?
- Rabbim ne istediğimi biliyor. Allah'a yemin ederim ki, askerlerinizden -yaraladıklarım hariç- oniki kişiyi öldürdüm. Bu yaptığımdan ötürü de kendimi ayıplamıyorum. Eğer kollarım ve bileklerim kırılmasaydı beni esir alamazdınız.
Şimr, Ömer b. Sa'd'a şöyle dedi:
- Bunu öldür.
- Sen getirdin, istersen sen öldür.
Şimr kalktı, Nafi'in kılıcını üzerinden aldı, Nafi, ona şöyle dedi:
- Allah'a yemin ederim ki ey Şimr, eğer sen Müslümanlardan olsaydın, bizim kanlarımızla Allah'ın huzuruna çıkman, senin için büyük bir vebal olurdu. Ölümümüzü kendi yaratıklarının en şerlisinin eline bırakan Allah'a hamd olsun.
Bundan sonra Şimr, Nafiyi öldürdü. Daha sonra Şimr, birçok adamla birlikte Hz. Hüseyin'in tarafına doğru hamle yaptı. Az kalsın Hz. Hüseyin'e ulaşacaklardı. Hz. Hüseyin'in adamları bunların çok sayıda askerle üzerlerine hamle yaptıklarını kendilerinin de ne Hz. Hüseyin'i, ne kendi canlarını korumaya güç yetiremeyeceklerini görünce, artık Hz. Hüseyin'in uğruna ölmek için yarışmaya başladılar. Uzre el-Gifaifnin oğulları Abdurrahman ile Abdullah gelip Hz. Hüseyin'e şöyle dediler:
- Ey Abdullah'ın babası! Sana selam olsun, artık karşımızdaki düşman bizi senin yanına gelmek zorunda bıraktı. Biz de senin uğruna savaşmak ve seni korumak istedik.
Hz. Hüseyin de:
- Size merhaba. Bana yaklaşın, dedi. Onlar da Hz. Hüseyin'in yanına yaklaştılar. Onun yakınında düşmanla savaşmaya başladılar, savaşırken de şöyle diyorlardı:
- Beni Gifar, Handef ve Beni Nizar kabileleri gerçekten bilirler ki biz, olanca öfkemizle ve keskin kılıçlarımızla facirler topluluğuna vuracağız.
Ey millet! Meşrefi yapısı kılıçlarınız ve hattar markalı süngülerinizle seçkinlerin oğlunu (Hüseyin'i) koruyun ve savunun.
Hz. Hüseyin'in adamları daha sonra birer, ikişer yanma geldiler. Onun önünde savaşıyorlardı. O da onlara dua ediyor ve şöyle diyordu: "Allah, size takva sahibi kimselere verilen mükafatın en güzelini versin." Onlar Hz. Hüseyin'e selam verip savaşmaya başladılar. Nihayet öldürüldüler. Sonra Abis b. Ebi Şebib gelip Hz. Hüseyin'e şöyle dedi:
- Ey Abdullah'ın babası! Allah'a yemin ederim ki yeryüzünde uzak yakın hiçbir kimse, senin kadar benim yanımda kıymetli değildir. Eğer bu zulmü ve Öldürülmeyi kendi canımdan ve kanımdan daha kıymetli olan birşeyle senden savup uzaklaştırabilşeydim mutlaka yapardım. Selam sana ey Abdullah'ın babası. Senin yolunda olduğuma şahid ol.
Böyle dedikten sonra alnı yaralı vaziyette kılıcını çekmiş olarak ilerledi insanların en yiğitlerindendi, şöyle ünledi:
- Teke tek gelin, mübarezeye yok musunuz?
Onu tanıdılar ve uzaklaştılar. Sonra Ömer b. Sa'd, kendi adamlarına: "Onu taşlayın, taşlayarak öldürün." diye emir verdi. Her taraftan ona taş attılar, bu durumu görünce zırhını ve miğferini attı. Sonra da düşmana saldırdı. Allah'a yemin ederim ki, onun 200'den fazla adamı önüne katıp sürdüğünü gördüm. Sonra her taraftan ona saldırdılar ve nihayet öldürüldü. Allah ona rahmet etsin, kesik başı birkaç adamın elindeydi. Hepsi de onu ben Öldürdüm, diye iddia ediyordu. Bunlar Ömer b. Sad'a gittiler Ömer onlara: "Bu hususta tartışmayın. Çünkü onu bir tek adam öldürmüş değildir." dedi ve onları birbirinden ayırdı.
Sonra Hz. Hüseyin'in adamları, onun Önünde savaşmaya başladılar. Hepsi vurulup yok oldular. Yanında sadece Süveyd b. Amr b. Ebi Muta el-Hasamî kaldı. Hz, Hüseyin'in taraftarlarından öldürülen ilk kişi, oğlu Aliyyü'l-ekber oldu. Aliyyü'l-Ekber'in annesi Leyla binti Ebi Mürre b. Urve b. Mesud es-Sakafî'dir. Aliyyü'l-Ekber'i, Mürre b. Munkiz b. Numan el-Abd vurup öldürdü. Çünkü Aliyyü'l-Ekber, babası Hüseyin'i -vücudunu siper ederek- koruyordu. Ali b. Hüseyin şöyle diyordu:

"Ben, Ali'nin oğlu Hüseyin'in oğluyum.
Allah'ın Beyt'ine yemin olsun ki, biz peygambere daha yakınız.
Allah'a yemin ederim ki, nesebi belirsiz bir kimse bize emirlik yapamaz.
Bu gün babamı nasıl koruduğumu göreceksiniz."
Mürre onu yaralayınca etrafım birkaç adam çevreledi ve onu kılıçlarıyla param parça ettiler. Hz. Hüseyin de bu durumu görünce şöyle dedi:
"Ey oğulcuğum, seni öldüren kavmi Allah kahretsin! Onlar, Allah'a ve O'nun yasaklarını çiğnemeye karşı ne kadar da cüretlidirler. Senden sonra dünyanın ne kıymeti var!" O esnada güzelliği güneşi andıran bir kadm çıkıp şöyle dedi: 'Vay kardeşime! Vay kardeşimin oğluna!" Bu katim, Hz. Ali'nin ve Hz. Fatıma'mn kızları Zeynep idi. Zeynep, yerde yatmakta olan kardeşi oğlunun üzerine kapanıp ağlamaya başladı.
Hz. Hüseyin de gelip Zeyneb'in elinden tuttu ve onu alıp çadıra götürdü. Oradan alıp kendi çadırına götürmelerini de yanındakilere em-retti. Bundan sonra Abdullah b. Müslim b. Ukayl öldürüldü. Ondan sonra da Abdullah b. Cafer'in oğulları Avn ile Muhammed, bunlardan sonra Ukayl b. Ebi Talib'in oğulları Abdurrahman ile Cafer, bunlardan sonra ûa Hz. Hasan'm oğlu Kasım öldürüldü.»
Ebu Mihnef, Fudayl b. Hadic el-Kindî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Yezid b. Ziyad, iyi ok atan biriydi. Bu, Ben Behdele kabilesinin Ebu Şa'sa el-Kinanî künyesi ile tanınıyordu. Gelip Hz. Hüseyin'in önünde diz çöktü ve yüz ok attı. Attığ oklardan sadece beş tanesi yere düşmedi. Ok atma işini tamamladıktan sonra: "Anladım ki ben beş kişiyi öldürmüşüm." dedi ve şu şiiri okudu:
"Ben Yezid'im, ben Muhacirim,
Yokuş aşağı koşmakta olan güçlü aslandan daha cesaretliyim,
Rabba and içerim ki ben Hüseyin'e yardımcıyım,
Sa'd oğlunu terkedip göçmüşüm."
Dediler ki: Hüseyin uzun birgün bekledi. Yalnız başınaydı. Yanına gelen herkes: "Onu Öldüren ben olmayayım. Öldürülmesi işine ortak olmayayım." diyerek geri dönüyordu. Nihayet Beni Bedda kabilesinden Malik b. Beşir adında biri geldi. Hz Hüseyin'in başına bir kılıç vurdu, başını kanattı, başında bir bornoz vardı. Bornoz parçalandı, başı yaralandı. Bornozun içi kanla doldu. Hz. Hüseyin, kendisini vuran Malik'e şöyle beddua etti: "Bu bornozun parasiyle dilerim ki hiç birşey yiyemiye-sin ve içemiyesin ve Allah, seni zalimlerle birlikte hasretsin."
Bundan sonra Hz. Hüseyin, bu bornozunu çıkarıp attı ve bir sarık getirilmesini istedi. Getirilen sarığı başına taktı.»
Ebu Mihnef, Humeyd'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Yüzü ay parçasını andıran bir genç, elinde kılıcı olduğu halde yanımıza geldi. Üzerinde bir gömleği ve izan vardı. Ayakkabılarından birinin -yanılmıyorsam sol ayakkabısının- bağı kopmuştu. Ömer b. Sa'd b. Nüfeyl el-Ezdî: "Vallahi buna saldıracağım." deyince ben ona dedim ki: "Sübha-nallah! Şu çocuğu ne diye öldüreceksin? Çevrelerinde yatmakta olan insanları öldürmüş olman sana yeter."
Ömer: "Vallahi buna saldıracağım." dedi ve çocuğa bir darbe vurunca çocuk çığlık atarak "Ey amca!" diye bağırdı. Hz. Hüseyin de kükremiş aslan gibi Ömer b. Sa'd'a saldırdı. Ömer'e bir kılıç darbesi vurdu, ancak Ömer pazusunu kendine siper etti. Hz. Hüseyin de pazusunu dirsek yanından kesti. Sonra çığlık atarak uzaklaştı. Kûfelilerin süvarileri Ömer'i Hz Hüseyin'den kurtarmak için hamle yaptılar. Fakat atlılar ile karşı karşıya gelince atlar onun üzerinden geçti ve onların ayakları altında ölünceye kadar çiğnenip durdu. Ortalığın tozu bulutu gidince Hz. Hüseyin, o gencin yanı başına gidip durdu. Genç ayaklarını kontrol ediyor, Hz. Hüseyin de ona şöyle diyordu: "Seni bu hale getirenler, Allah'ın rahmetinden uzak olsunlar. Kıyamet gününde bunlann hasmı senin deden olacaktır." Daha sonra Hz. Hüseyin, sözlerine şunları ekledi:
"Allah'a yemin ederim ki, sen amcanı çağınrken amcanın bu çağırman üzerine hemen gelmemesi yahut gelip de sana bir faydasının dokunmaması ona çok ağır geldi. Andolsun bugün, zalimi çok, yardımcısı az olan bir gündür." Daha sonra onu göğsü üzerinde taşıdı, çocuğun ayaklan sanki yerde sürükleniyordu. Hz. Hüseyin, onu götürüp Öldürülen oğlu Aliyyü'l-Ekber'in ve diğer aile efradının yanına bıraktı. O çocuğun kim olduğunu sorduğumda bana, onun, "Hasan'ın oğlu Kasım" olduğunu söylediler.»
Hani b. Sebit el-Hadremî dedi ki: Hüseyin'in öldürüldüğü günde ben de orada hazırdım. On kişinin onuncusuydum, hepimiz süvari idik. Hüseyin ailesinden bir genç, çadırlardan çıktı. Elinde bir çubuk vardı. Üzerine bir gömlek giyinmiş, etrafına peştemal sarmıştı, ürkekti. Sağa ve sola bakıyordu, korku içindeydi. Kulaklannda birer inci vardı. Sağa sola dönüp bakarken bu inci taneleri de sallanıyordu. Bir süvari ona hamle yaptı. Yanına yaklaştığında bir kılıç darbesiyle onu paramparça etti.
Hişam es-Setunî dedi ki: "O genci öldüren, Hani b. Sebit idi. Ancak onu öldürdüğünden dolayı kınanmaktan korktuğu için kendinden bahsetmedi ve onu öldüreni isim vermeksizin anlattı."
Sonra Hz. Hüseyin yoruldu. Çadınnın kapısına oturdu. Çocuklarından Abdullah, kendisine getirildi. Onu kucağına aldı, Öpüp koklamaya başladı, onunla vedalaştı. Ailesine vasiyetini yaptı. İbn Mukidu'n-Nar adında Beni Esed kabilesinden birisi, bir ok atarak o çocuğu Öldürdü. Hz. Hüseyin, çocuğun kanım avuçlayıp semaya savurdu ve şöyle dedi: "Ey Rabbim! Eğer semadan bize yardım göndermiyorsan bari bu yardımı daha hayırlı bir yere gönder ve bizim için zalimlerden intikam al."
Abdullah b. Ukbe el-Genevî, Hz. Hüseyin'in oğlu Ebu Bekir'e bir mızrak atarak onu da öldürdü. Sonra Hz. Ali'nin oğulları Abdullah, Ab-bas, Osman, Cafer ve Muhammed de öldürüldüler. Bunlar, Hz. Hüseyin'in kardeşleriydiler. Hz. Hüseyin, son

derece susamıştı. Gidip Fırat suyundan içmek istedi, ancak ona engel olduklan için bunu da yapamadı. Suya yaklaştığı anda Husayn b. Temim adında birisi, bir mızrak atarak çenesine isabet ettirdi ve onu bulunduğu yere yıktı. Hz. Hüseyin, bu mızrağı çenesinden çekip çıkannca kan fışkırdı. Fışkıran kanı avucuyla toplayıp semaya yükselti. Sonra savurdu. Şöyle beddua etti: "Allahım, sen bunlann sayısını biliyorsun, bunlan teker teker öldür ve yeryüzünde bunlardan hiç kimseyi bırakma." Onlara pek çok beddualar etti.

Hz. Hüseyin susamışken kendisine ok atan adam, kısa bir süre sonra öyle bir hale geldi ki ne kadar su içerse içsin, susuzluğunun gitmesi imkansız oldu. Bazen içmesi için süt ve su serinletilip soğutuluyor, sonra kendisine içiriliyordu, ama bir türlü susuzluğu giderilemiyordu. "Yazıklar olsun size, bana su verin, susuzluk beni öldürecek." diyordu. Kısa bir süre sonra karnı deve karnı gibi şişip çatladı.

Diğer taraftan Şimr b. Zilcevşen, yaklaşık on kişilik bir grup Ue Hüseyin'in kaldığı yere geldi. Kendisi ile eşyalan arasında kalınca Hz. Hüseyin onlara şöyle seslendi: "Yazıklar olsun size! Sizler dinine bağlı ve kıyamet gününden korkan kimseler olamıyorsanız bari soylu ve hür kimseler gibi olun. Eşyamı ve ailemi azgınlarınızdan ve cahillerinizden koruyun."

Şimr: "Senin bu istediğin yerine getirilecektir ey Fatıma'nm oğlu." diye cevap verdi. Sonra onu kuşattılar. Şimr, onu öldürmeleri için adamlarını teşvik etti. Ebu'l-Cenub ona: "Hüseyin'i sen niye öldürmüyorsun?" deyince Şimr: "Bana mı söylüyorsun?" diye sordu. O da: "Sen bunu bana mı dedin?" dedi ve ikisi bir süre birbirlerine sövdüler. Yiğit bir adam olan Ebu'l-Cenub dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki, şu mızrakları senin gözlerine saplamaya karar verdim." Bunun üzerine Şimr oradan ayrılıp gitti.

Sonra Şimr, beraberinde birkaç savaşçı ile geldi. Çadırının yanında Hz. Hüseyin'i çembere aldı. Yaranda onu koruyacak kimse yoktu. Çadırlardan ay yüzlü bir genç koşarak geldi. Kulaklarında inci küpeler vardı. Hz. Ali'nin kızı Zeyneb onu geri çevirmek için geldi, ama geri çeviremedi. Bu genç, amcası Hüseyin'i savunmaya başladı. Şimr'in adamlarından birisi, ona bir kılıç darbesi vurdu. Eliyle kendini korumaya çalıştı, ancak kılıç onun elini derisine kadar kesti. Genç adam: "Ey babacığım!" diye feryat etti. Hz. Hüseyin de ona şöyle dedi: "Ey oğulcuğum, sevabını Allah'tan bekle, sen salih atalarına kavuşacaksın." Sonra her taraftan düşman askeri Hz. Hüseyin'e saldırdı. O da sağa sola kılıcıyla hücum ediyordu. Oğlağın aslandan kaçışı gibi ondan kaçıyorlardı. Kızkardeşi Zeyneb çadırdan çıktı, şöyle dedi: "Keşke gök yere düşse." Ömer b; Sa'd gelince Zeyneb ona dedi ki "Ey Ömer! Abdullah'ın babası Hüseyin'in senin gözlerinin önünde öldürülmesine razı olacak mısın?" Zeyneb'in bu sözleri üzerine Ömer'in gözlerinden yaşlar aktı, sakalına döküldü, yüzünü çevirip gitti. Sonra Hz. Hüseyin'i öldürmeye kimse yanaşmadı. Nihayet Şimr b. Zilcevşen şöyle bağırdı: 'Yazıklar olsun size! Bu adamı ne diye bekletiyorsunuz? Onu öldürün ananız sizi kaybetsin."

Şimr'in bu çağrısı üzerine adamlar, Hz. Hüseyin'e saldırdılar, onu Zür'a b. Şerik et-Temimî -sol omuzuna ve ensesine vurduğu darbelerle-öldürdü. Sonra düşman askerleri Hz. Hüseyin'in yanından ayrılıp gittiler. Vüfcudu ağırlaşmış olup yere düşmek üzereydi, daha sonra Sinan b. Ebi Amr b. Enes en-Nehaî gelerek ona bir mızrak darbesi vurdu ve yere düşürdü. Boğazlayıp başını kopardı ve kopardığı başı Havla b. Yezid'e verdi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Hüseyin'i, Şimr b. Zel-cevşen öldürmüştür. Mezhiç kabilesinden bir adamın öldürdüğünü veya onu Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas'ın öldürdüğünü ifade eden bazı rivayetler de vardır. Aslında o müfrezenin komutanı Ömer b. Sa'd idi. Bu sağlam bir rivayet değildir. Birinci rivayet meşhurdur. Abdullah b. Am-mar dedi ki: "Vallahi Hüseyin gibi çocukları ve arkadaşları öldürülüp de üzerine çokça adamın saldırdığı başka bir kimse görmedim. Bu durumda onun kadar yürekli ve metanetli bir kimse de görmedim. Allah'a ye-
uin ederim ki, ondan önce ve sonra onun gibisini asla görmüş değilim." Ömer b. Sa'd, Hüseyin'e yaklaştı. Zeyneb, Ömer'e dedi ki: "Ey Ömer! Abdullah'ın babası Hüseyin'in senin gözlerin önünde öldürülmesine razı olacak mısın?" Zeyneb'in bu sözleri üzerine Ömer b. Sa'd ağladı ve oradan ayrılıp gitti.

Ebu Mihnef, Humeyd b. Müslim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüseyin, şöyle diyerek düşman askerlerine saldırıyordu "Beni Öldürmek için mi hep birlikte üzerime saldırıyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki, benden sonra öldüreceğiniz adamlar arasında beni öldürdüğünden ötürü Allah'ın daha çok gazablanacağı bir kimseyi öldüremeyeceksiniz. Allah'a yemin ederim ki, Cenâb-ı Allah, sizin bu hakaretleriniz sebebiyle beni şereflendirecektir. Bunu ümid ediyorum ve sonra da benim intikamımı farkında olmaksızın sizlerden alacaktır. Allah'a yemin ederim ki, eğer beni öldürürseniz, Allah azabınızı aranıza düşürecek ve aranızda iç savaş çıkacak, birbirinizin kanını akıtacaksınız. Sonra yine Cenâb-ı Allah, sizden vazgeçmeyecek, nihayet size en acıklı azabı kat-kat çektirecektir."

Hz. Hüseyin, o gün uzun uzadtya bekledi, eğer karşı taraf onu öldürmek isteseydi öldürebilirlerdi. Ancak onlardan bazıları, Hz. Hüseyin'i öldürdüğü takdirde kendisine kan davası açılacağından korkuyordu. Bu sebeple onu başkalarının öldürmesini istiyorlardı. Kendileri sorumluluk altına girmek istemiyorlardı. Bir ara Şimr b. Zilcevşen, bağırarak: "Daha ne diye bu adam bekletiyorsunuz, Öldürün!" diye bağırdı. Bunun üzerine Zür'a b. Şerik et-Temimî ilerledi, Hz. Hüseyin'in omuzuna bir kılıç darbesi vurdu, sonra Sinan b. Enes b. Amr en-Nehaî gelip ona bir mızrak darbesi vurdu. Hz. Hüseyin yere yığılınca Sinan onun başını koparark Havla b. Yezid'e teslim etti.

Ibn Asakir, Şimr b. Zilcevşen'in biyografisinden bahsederken babası Zilcevşen'in kadri yüce bir sahabe olduğunu ve adının Şurahbil olduğunu söylemiştir. Babasının adının Osman b. Nevfel olduğunu söyleyenler de vardır. Anlatıldığına göre babasının adı îbn Evs b. AVer el-Anairi ed-Dababî'dir. Debab, Kilab kabilesinin bir koludur. Şimr, Ebu Sabiğa künyesi ile çağırılırdı.

îbn Asakir, daha sonra Muhammed b. Amr b. Hasan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kerbela da Hz. Hüseyin'le beraberdik

Şimr b. Zil-çevşen'e bakıp şöyle dedi: Allah ve Rasûlü doğru söylediler. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ben sanki alaca bir köpeği görür gibi oluyo-rura- ki, o köpek, benim ehl-i beytimin kanını yalıyor." Lanetli Şimr alacalıydı.
Hz. Hüseyin'i öldürmelerinden sonra Sinan ile başkaları onun eşyalarını yağmalayıp götürdüler. Düşmanları, onun mallarım ve eşyaları-nı Paylaştılar. Çadırındaki eşyaları da ganimet edindiler. Öyle ki, kaklarının üzerindeki temiz elbiseleri de alıp götürdüler.»
Ebu Mihnef, Cafer b. Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir-"Öldürüldüğü zaman Hz. Hüseyin'in vücudunda otuz üç mızrak darbesi
ve otuzdört kılıç darbesi gördük. Şimr b. Zilcevşen, Zeynel Abidin'i öldürmek istedi. Zeynel Abidin hasta ve küçük bir çocuktu. Ancak arkadaşlarından biii olan Humeyd b. Müslim, onu bundan men etti. Ömer b Sa'd şöyle dedi: "Sakın Hüseyin'in kadınlarının yanma hiç kimse gitmesin ve şu çocuğu da hiç kimse öldürmesin. Bunların eşyalarını almışsa-nız geri verin." Allah'a yemin ederim ki, onların eşyalarından hiçbirini hiçbir kimse geri vermedi. Zeynel Abidin de Ömer b. Sad'a şöyle dedi: "Allah sana hayır mükafat versin, senin bu sözünle Allah kötülükleri benden uzaklaştırdı. Kimse bana kötülük yapamadı."
Anlatıldığına göre daha sonra Sinan b. Enes, Ömer b. Sad'm çadırının kapısına gelerek yüksek sesle şöyle demiştir:
"Haydi atıma altın ve gümüş yükle, Çünkü ben o büyük efendiyi öldürdüm. Anası ve babası itibariyle en hayırlı insanı, Nesebi itibariyle en soylu olanı öldürdüm,"
Ömer b. Sa'd, Sinan'ı kasdederek: "Onu yanıma getirin." diye emir verdi. Sinan içeri girince Ömer, onu kırbaçlayarak şöyle dedi: "Yuh sana! Sen delisin. Allah'a yemin ederim ki, bu söylediklerini İbn Ziyad duyacak olursa mutlaka boynunu vurur."
Yanma geldiğinde köle olduğunu söyleyen Ukbe b. Seman'a, Ömer b. Sa'd lütufta bulunarak onu azad etti. Onlar arasında ondan başka kurtulan olmadı. Muratla b. Yemane de bir sır verdi. İbn Ziyad, ona da lütufta bulundu.
Hz. Hüseyin'in adamlarından yetmiş iki kişi öldürüldü. Ğadiriyeli-ler, bir gün sonra onları defnettiler. Bunlar, Beni Esed kabilesinden idiler.
Sonra Ömer b, Sa'd, emir verdi. Hüseyin'in, atların ayaklan altında çiğnetilmesin! istedi ve bu isteğini yerine getirtti. Fakat bu rivayet sahih değildir, doğrusunu Allah bilir.
Ömer b. Sa'd'ın adamlarından da seksensekiz kişi öldürülmüştü.
Muhammed b. Hanefîye'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Hüseyin'le beraber onyedi erkek öldürüldü. Bunların hepsi de Fatıma evladı idi."
Rivayete göre Hasan-ı Basrî de şöyle demiştir: "Hüseyin'le beraber on altı erkek öldürüldü ki, bunların hepsi onun ehl-i beytindendi, o gün yeryüzünde onların benzerleri yoktu."
Başkaları dediler ki:Hüseyin'le beraber çocuklarından, kardeşlerinden ve ehl-i beytinden yirmiüç erkek öldürüldü. Hz. Ali'nin çocuklarından öldürülenler şunlardı: Cafer, Hüseyin, Abbas, Muhammed, Osman ve Ebu Bekir.
Hz. Hüseyin'in öldürülen çocukları şunlardı: Aliyyü'l-Ekber, Abdullah.
Hz. Hüseyin'in kardeşi Hasan'ın öldürülen çocukları da şunlardı: Abdullah, Kasım ve Ebu Bekir.
Abdullah b. Cafer'in öldürülen çocukları da şunlardı: Avn ve Muhammed.
Ukayl'm öldürülen çocukları şunlardı: Cafer, Abdullah ve Abdur-rahnıan. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Ukayl'm oğlu Müslim daha Önce Kûfe'de öldürülmüştü. Bunlar, Ukayl'm oğullarıydılar. Bir de iki torunu Öldürülmüştü. Abdullah b. Müslin b. Ukayl ve Muhammed b. Ebi Said b. Ukayl. Böylece Ukayl'm evladından Öldürülenlerin sayısı altıyı bulmuştu. Bunla hakkında şairin biri şöyle demişti:
"Ali'nin öldürülen dokuz çocuğuna ve Ukayl'm öldürülen altı çocuğuna ağla.
Peygamber, onların Gavder'de öldürüleceklerini söyledi. Düşmanlar, parlak ve keskin kılıçlarla onlara hücum ettiler."
Kerbela'da, Hz. Hüseyin'le birlikte öldürülenler arasında süt kardeşi Abdullah b. Bakter de vardı. Başka bir rivayette anlatıldığına göre o, daha önce öldürülmüştü. Hz. Hüseyin, onu bir mektupla Kûfelilere gönderdiğinde İbn Ziyad, hücum ederek onu öldürmüştür.
Kerbela'da Ömer b. Sa'd komutasındaki Kûfelilerden de yaralananlar dışında seksensekiz kişi öldürülmüştü. Ömer b. Sa'd bunların cenaze namazını kılıp defnetmişti. Anlatıldığına göre Ömer b. Sa'd, on süvariye emir vererek Hüseyin'i bunların atlarının ayaklarının altında çiğnetmiş ve yere yapışacak hale getirmişti. Ayrıca aynı gün başının koparılarak Havla b. Yezid el-Esbahî vasıtasıyla İbn Ziyad'a götürülmesi talimatını da vermişti. Havla gittiğinde sarayın kapısının kapalı olduğunu görmüş, bunun üzerine evine giderek Hüseyin'in başını evinde bulunan bir leğenin altına koymuş, yatağına girmiş ve Nevvar binti Malik adındaki karısına şöyle demişti: "Sana dünyanın zenginliğini getirmiş bulunuyorum." Karısı: "Getirdiğin şey nedir?" diye sorunca, Havla: "Hüseyin'in başını getirdim." demiş. Bunun üzerine karısı: "Herkes altın ve gümüş getirirken sen bana Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızının oğlu Hüseyin'in başım getiriyorsun. Allah'a yemin ederim ki, ben seninle artık hiçbir zaman aynı yatağı paylaşmayacağım." dedi ve yataktan çıkıp gitti. Havla da Beni Esed kabilesinden olan ikinci karısını yatağa çağırdı. Karısı gelip yatınca dedi ki: "Vallahi ben şu leğenden göğe kadar yükselen bir nura uzun süre bakıp durdum, daha sonra etrafında kanat çırpan bembeyaz kuşlar gördüm."
Sabah olunca Havla, Hz. Hüseyin'in kesik başını alıp ibn Ziyada go-
türdü. Kafalar, huzuruna götürüldüğünde İbn Ziyad, durup baktı. Orada Hz. Hüseyin'in diğer adamlarının da kesik başları vardı. Meşhur rivayete göre yetmişiki kesik baş oraya götürülmüştü. Yani Hz. Hüseyin'in öldürülen adamlarının başları

koparılıp İbn Ziyad'a getirilmişti İbn Ziyad da daha sonra bu kesik başları Şam'da bulunan Muaviye oğlu Yezid'e gönderdi.
İmam Ahmed b. Hanbel, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hüseyin'in başı Ubeydullah b. Ziyad'a getirildi. O da bu kesik başı bir leğene koydu. Üzerine çizgi çizmeye başladı, güzelliğ hakkında bir-şeyler söyledi, ehl-i beyt içinde Rasûlullah'a en çok benzeyen, Hz. Hüseyin idi, yüzünde dövmeler vardı."
Tirmizî, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İbn Ziyad, Hz. Hüseyin'in kesik başına elindeki değneği vurdu ve burnuna çarparak: "Bunun gibi güzel birini görmedim.' dedi.»
Bezzar, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hüseyin'in kesik başı Ubeydullah b. Ziyad'a getirildiğinde o, elindeki değnekle onun ön dişlerine vurup -yanılmıyorsam- "çok güzel biri" dedi. Ben de kendisine dedim ki: "Vallahi ayıp, böyle yapma, zira ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m, senin değnekle vurduğun ağzı öptüğünü gördüm." Bunun üzerine Ubeydullah b. Ziyad geri çekildi.»
Ebu Mihnef, Humeyd b. Müslim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Ömer b. Sa'd, beni çağırdı. Allah'ın kendilerine nasip ettiğ fethi ve kendisinin afiyette oluşunu kendilerine müjdelemem için beni ailesine gönderdi. Ben de gittiğimde îbn Ziyad'm halkla meclis kurup oturmakta olduğunu gördüm. Başka yerden gelen heyetlerde yanında idiler. Yanına girenlerle birlikte ben de girdim. Hz. Hüseyin'in kesik başının önünde olduğunu gördüm. Elindeki değnekle bir süre onun ön dişlerine vurdu. Zeyd b Erkam da ona şöyle dedi: "Kırbacını şu iki dişin üzerinden kaldır, kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.)'m dudaklarım şu iki diş üzerinde gördüm, bunları öpüyordu." Böyle dedikten sonra yaşlı bir adam olan Zeyd b. Erkam, hıç-kıra hıçkıra ağlamaya başladı. îbn Ziyad, ona dedi ki: "Allah, senin gözlerini ağlatsın. Allah'a yemin ederim ki, sen aklı gitmiş bunak bir ihtiyar olmasaydın boynunu vururdum." Onun böyle demesinden sonra Zeyd b. Erkam, kalkıp oradan gitti. Giderken de insanlar dediler ki: "Vallahi Zeyd b. Erkam, öyle bir söz söyledi ki, eğer îbn Ziyad duysaydı onu mutlaka öldürürdü."
Ben de onun ne söylediğini orada bulunanlara sordum, dediler ki: Zeyd, yanımızdan geçerken şöyle diyordu: Bir köle, Allah'ın kullarına hükümdar oldu. Onları Acemlerin çocukları gibi evlat edindi. Ey Arap topluluğu! Bu günden sonra siz kölesiniz. Fatıma'nm oğlunu öldürdünüz. Mercane'nin oğlunu başınıza emir yaptınız. O, seçkinlerinizi öldürüyor, şerlilerinizi de köle edinecektir. Zillete razı olanlar, Allah'ın rahmetinden mahrum kalsınlar, onlara lanet olsun.»
Tirmizî, Amnıare b. Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ubeydullah b. Ziyad ile arkadaşlarının başları getirildiğinde Küfe mescidinin avlusuna kondu. Ben de oraya vardım. Orada toplanan halk: "Geldi geldi." diyorlardı. Baktım ki bir yılan, kesik başların arasında dolaşıyor. Nihayet gelip Ubeydullah b. Ziyad'm burun deliklerinden birine girdi. Bir süre bekledikten sonra çıkıp gitti, gözden kayboldu. Sonra orada bulunanlar "İşte geldi, işte geldi." dediler. Yılan aynı hareketi iki veya üç defa tekrarladı."
îbn Ziyad, Hüseyin'in kesik başının Kûfe'ye getirilmesinden sonra insanların camide toplanmaları için duyuru yaptırdı. Duyuru yapıldıktan sonra insanlar camide toplandılar. İbn Ziyad, minbere çıktı. Allah'ın kendilerine nasib ettiği zaferi ve hakimiyetleri ellerinden almak isteyip ülke birliğini bozmak isteyen Hüseyin'in öldürülmesini anlattı. Abdullah b. Afif el-Ezdî kalkıp ona şöyle çıkıştı:
- Yazıklar olsun sana ey İbn Ziyad! Peygamberlerin çocuklarını öldürüyorsunuz ama Sıddikiler gibi konuşuyorsunuz.
İbn Ziyad, emir verdi ve Abdullah b. Afif öldürülüp darağacma asıldı. Sonra emir verdi, Hüseyin'in kesik başı getirilip Küfe sokaklarında dolaştırıldı. Sonra da bu kesik başı, diğer arkadaşlarının kesik başlarıyla birlikte Zahr b. Kays refakatinde Şam'da bulunan Muaviye oğlu Yezid'e gönderdi. Zahr'm beraberinde bir süvari gurubu da vardı. Bu grupta Ebu Bürde b. Avf el-Ezdî, Tarık b. Ebi Zabyan el-Ezdî de vardı. Bunlar yola çıktılar. Kesik başların tamamım Muaviye oğlu Yezid'e götürdüler.
Hişam, Himyerli Gaz b. Rebia el-Cüreşfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah'a yemin ederim İd, Zahr b. Kays kesik başları getirirken ben de Şam'da Muaviye oğlu Yezid'in yanında idim. Zahr içeri girdi, Ye-zid ona şöyle dedi:
- Hey, arkanda ne haberler var?
- Ey mü'minlerin emin, sana müjdeler olsun. Allah sana fetih nasib etti, zafer ihsan etti. Ali oğlu Hüseyin, aile efradından onsekiz ve taraftarlarından da altmış kişi ile üzerimize geldi. Biz de karşılarına dikildik. Teslim olmalarını ve vali Ubeydullah b. Ziyad'ın hükmüne boyun eğmelerini talep ettik. Aksi takdirde kendileriyle savaşacağımızı söyledik. Ama onlar savaşmayı tercih ettiler. Biz de gün doğuşu ile birlikte üzerlerine hamle yaptık. Her taraftan onları kuşattık. Nihayet kılıçlarımız onların birçok başlarını aldı. Artık sağa sola kaçışıyorlar, sığınak arıyorlardı. Önümüzden kaçıp tepelere tırmanıyor, çukurlara gizleniyorlardı, tıpkı güvercinin şahinden kaçışı gibi önümüzden kaçıyorlardı Allah'a yemin ederim ki, koyunlar gibi boğazlandılar, ya da istirahat uykusundaki kimseler gibi kendilerini yakalayıp öldürdük, baştan sona onları kırıp geçirdik. İşte bedenleri çıplak, elbiseleri birbirine dürül-müş, yanakları tozlanıp topraklanmış, güneş onları eritiyor, rüzgar üzerlerinden esip geçiyor. Kartallarla akbabalar sürü halinde üzerlerini bulut gibi kaplıyor.
Adamın bu konuşması karşısında Muaviye oğlu Yezid'in gözleri yaşardı ve şöyle dedi:
- Hüseyin'i öldürmeksizin de bana itaatte bulunmanıza razı olurdum. Allah, Sümeyye'nin oğluna lanet etsin. Ama vallahi ben Hüseyin'in yanında olsaydım, onu affederdim. Allah, Hüseyin'e rahmet etsin."
Hüseyin'in kesik başını getiren adama Yezid birşey vermedi. Hüseyin'in kesik başı önüne konulduğunda Yezid şöyle dedi: "Ama vallahi ben senin yanında olsaydım seni öldürmezdim." Böyle dedikten sonra şair Hüseyin b. Hammam el-Mürî'nin şu

şiirini okudu:
"Bizim nazarımızda aziz olan adamların başlarını gövdelerinden ayırıyorlar
Onlar daha asi ve daha zalimdirler."
Ebu Mihnef, Ebu Cafer el-Absfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: «O esnada Mervan'm kardeşi Yahya b. Hakem kalkıp şöyle bir şiir okudu:
"Alçak soylu İbn Ziyad'a yakın, Kalabalık asker Tafîa yakındı. Sümeyye'nin soyu artık toprak gibidir. Mustafa ailesininse bugün soyu tükendi."
Bunu duyan Yezid, Yahya'nın göğsüne vurarak "Sus!" diye emretti.»
Şiîlerden Muhammed b. Hamid er-Razî, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Hz. Hüseyin'in kesik başı getirilip Önüne bırakıldığında Yezid, şu beyitleri okudu:
"Ah keşke atalarım, Bedir'de Hazreçlilerin mızrakların ve darbelerin karşısındaki paniklerini müşahede etselerdi.
O zaman tekbir getirirler, sevinçlerinden ve bizden de tekbir getirmemizi isterlerdi. Sonra da bana: "Mübarek olsun, artık gözyaşlarını akıtma." derlerdi.
O zamanki ağıllarının avlusunda anlattılar ve Abdüleşel kabilesine seher vakti Ölüm gitmişti.
Biz sizin eşrafınızın çoğunu öldürdük ve Bedir'in eğriliğini düzelttik- Artık siz de kendinize gelip düzelin."
Mücahid dedi ki: Yezid, bu sözünde münafiklık etmiştir. Allah'a yemin ederim ki tekrar yemin ederim ki, onun askerlerinden herbiri mutlaka onu bu hususta ötürü ayıplayıp kınamıştır. Âlimler, daha sonra Hz. Hüseyin'in kesik başının akibeti hususunda ihtilaf etmişlerdir. İbn Ziyad'm, bu kesik başı, Şam'da bulunan Yezid'e gönderip göndermediği hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Kimi gönderildiğini, kimi de gönderilmediğini söylemiştir ama kuvvetli rivayete göre kesik baş, Şam'da bulunan Yezid'e îbn Ziyad tarafından gönderilmiştir. Bu hususta birçok rivayetler de varid olmuştur, doğrusunu Allah bilir. Ebu Mihnef, Kasım b. Bahit'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Hüseyin'in kesik başı, Muaviye oğlu Yezid'in önüne bırakıldığında elindeki bir değnekle onun ağzına vurdu. Sonra da şöyle dedi: "Bizimle şunun arasında geçen hadise, tıpkı Husayn b. Hammam el-Mürrî'nin tasvir ettiği gibidir;
"Bizim nazarımızda aziz olan adamların başlarım gövdelerinden ayırıyorlar.
Ama onlar, daha asi ve daha zalim idiler."
Yezid'in elindeki kırbaçla Hz. Hüseyin'in kesik başının ağız kısmına vurması üzerine orada bulunan Ebu Berze el-Eslemî Yezid'e şöyle dedi:
"Allah'a yemin ederim ki senin şu kırbacın, Rasûlullah (s.a.v.)'m öpüp emdiği bir ağza vurmuştur, dikkat edesin! Bu adam, kıyamet gününde huzur-u mahşere gelirken şefaatçisi Muhammed olacaktır. Sen oraya gelirken senin şefaatçin ise İbn Ziyad olacaktır." Ebu Berze, böyle dedikten sonra oradan ayrılıp gitti.
Süfyan dedi İd: Aldığım habere göre bu hadisenin peşi sıra Husayn, şöyle bir şiir okudu:
"Sümeyye'nin nesli çakıl taşlan sayısınca çoğaldı. Rasûlullah'ın kızının nesli ise artık yoktur."
Hz. Hüseyin'in diğer zevceleri ve aile efradına gelince, Ömer b. Sa'd, onları koruyup muhafaza edecek birini başlarına tayin etti. Sonra onları develerinin üzerindeki mahfelerine bindirerek yola çıkarttı. Savaş yerinden geçtiklerinde Hz. Hüseyin ile arkadaşlarının cesetlerim gördüklerinde kadınlar yüksek sesle ağlamaya ve feryadü figan etmeye başladılar. Zeyneb de kardeşi Hüseyin'e ve aile efradına ağlamaya ve şöyle demeye başladı:
"Ya Muhammed, ya Muhammed! Allah sana rahmet etsin, gökteki melekler de senin için mağfiret dilesinler. İşte Hüseyin çölde yatıyor kana bulanmış, organları paramparça olmuş, ya Muhammed! Kızların esir düşmüş, zürriyetin öldürülmüş, üzerlerinden saba rüzgarı esiyor "
Zeyneb'in bu ağıdı üzerine Allah'a yemin ederim ki, orada bulunan dost düşman herkes ağladı.
Kurva b. Kays dedi ki: Hüseyin'in ve arkadaşlarının geride kalan kadınları, cenazelerin yanından geçirilirlerken feryad etmeye ve yanaklarına vurmaya başladılar. O güne kadar hiçbir kadının o kadar güzel ve asil bir hareketini görmüş değildim. Allah'a yemin ederim ki onlar aslanlardan daha güzeldiler. Daha sonra onlar, Kerbela'dan götürülerek Küfeye ulaştırıldılar. İbn Ziyad, onlara ikramda bulundu. Nafaka ve-elbiselerini eksiksizce verdi. Diğer ihtiyaçlarını da karşıladı. Fatı-ma'nın kızı Zeyneb, en kötü kılıkla içeriye girdi, cariyeleri etrafında idiler, kılığı tamamen değişmişti. Ubeydullah, b. Ziyad'm yanma girdiğinde Ubeydullah, onun kim olduğunu sordu, ancak Zeyneb onunla konuşmadı. Cariyelerinden biri: "Bu Fatıma'nm kızı Zeyneb'tir." deyince Ubeydullah b. Ziyad şöyle dedi:
- Sizi rezil rüsvay eden, sizi öldüren ve efsanenizin de asılsız olduğunu ortaya çıkaran Allah'a hamd olsun.
- Muhammed vasıtasıyla bize ikramda bulunan ve bizi tertemiz yapan Allah'a hamd olsun. Durum senin dediğin gibi değildir. Aksine fâsık adam, rezil rüsvay olur. Facir ve günahkar da yalan söyler, yalancılığı ortaya çıkar.
- Allah'ın sizin aileye neler yaptığını görmedin mi?
- Ölüm, onların kaderlerine yazılmıştı. Mezarlarına gitmek için savaş alanına çıktılar. Allah, onlarla seni mahşer günü karşı karşıya getirecek, senin kendilerine karşı haksız olduğunu Allah'ın huzurunda ifade edecek ve aleyhine deliller ileri süreceklerdir.
Zeyneb'in bu konuşması üzerine îbn Ziyad öfkelendi ve onu dövmek için yekindi, ancak Amr b. Hırris, ona şöyle dedi:
"Allah, emiri ıslah etsin. Bu, bir kadındır. Kadm, konuşmasından ötürü cezalandırılır mı hiç? O söylediği sözden dolayı

sorgulanmaz ve yaptığı kötülükten ötürü de kınanmaz."
Ebu Mihnef, Said'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«İbn Ziyad, Hüseyin'in oğlu Ali'ye bakınca muhafızına: "Git, şu çocuğu yakala. Eğer buluğa ermiş ise onu götürüp, boynunu vurun." diye emir verdi. Muhanz gidip Ali'yi yakaladı, eteğini kaldırdı: "Evet, buluğa ermiş!" deyince îbn Ziyad: "Götür ve boynunu vur!" dedi. Ah de ona dedi ki: "Eğer seninle şu kadıncağızlar arasında bir yakınlık varsa kendilerine muhafızlık edecek birini onlarla beraber gönder." İbn Ziyad da ona:
"Sen gel!" dedi ve onu kadınlarla beraber gönderdi.»
Ebu Mihnef, Humeyd b. Müslim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Hüseyin'in oğlu Ali huzura getirilip kendisine takdim edildiği zaman ben de îbn Ziyad'ın yanında idim. İbn Ziyad, ona sordu:
- Adın ne senin?
- Ben, Hüseyin oğlu Ali'yim.
- Allah, Hüseyin oğlu Ali'yi öldürmedi mi?
Ali sustu. îbn Ziyad, ona dedi ki:
- Niçin konuşmuyorsun, neyin var senin?
- Benim Ali adında başka bir kardeşim vardı. İnsanlar, onu öldürdüler.
- Hayır, Allah onu öldürdü.
Ali sustu, cevap vermedi. İbn Ziyad, ona dedi ki:
- Niçin konuşmuyorsun, neyin var senin?
- Ali ona şu ayetlerle karşılık verdi: "Allah, öleceklerin ölümleri
anında ruhlarını alır.'W%ümer,42.) "Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan
ölmeZ."(Âl-i Imrfln, 1.45.)
- Vallahi sen de o öleceklerden birisin, vay senin haline! Bakın bakalım bu çocuk buluğa ermiş midir? Vallahi öyle sanıyorum ki, bu artık erkekleşmiştir.
îbn Ziyad'm bu emri üzerine Mürri b. Mead el-Ahmerî gidip Ali'nin eteğini kaldırıp baktı ve: "Evet, buluğa ermiş" di. Bunun üzerine îbn Ziyad:
- Onu Öldür, diye emir verdi. Hüseyin'in oğlu Ali de:
- Peki, bu kadınların bekçiliğini kim yapacak, bunların işiyle kim uğraşacak? diye sordu. Halası Zeyneb de ona sarıldı. îbn Ziyad'a da şöyle dedi:
- Ey îbn Ziyad! Bize yaptıkların yeter artık. Bizim kanımızı içmekten doymadın mı? Bizden kimi hayatta bıraktın?
Böyle deyip yeğeni Ali'ye sarıldı, onu kucaklayarak ve şöyle dedi:
- Ey İbn Ziyad! Allah aşkına eğer sen mü'min bir kimse isen bunu öldürdüğün zaman beni de onunla birlikte öldür.
Hz. Hüseyin'in oğlu Ali de îbn Ziyad'a şöyle dedi:
- Ey İbn Ziyadi Eğer seninle.bu kadınlar arasında bir akrabalık bağı varsa, bunlarla beraber takvalı bir erkeği de refakatçi olarak gönder ki İslâm adabına uygun olarak kendilerine refakat etsin.
İbn Ziyad, onlara bir süre dikkatle baktı. Sonra yanındaki meclis arkadaşlarına baktı ve şöyle dedi:
- Hayret ediyorum, bu akrabalık bağına! Vallahi öyle anlıyorum ki, eğer Ali'yi öldürecek olursam bu kadm da onunla beraber ölmeyi candan isteyecektir. Madem böyle, çocuğu bırakın.
Böyle dedikten sonra Ali'ye dönüp: "Haydi kadınlarınızla beraber sen de git" dedi.
Daha sonra İbn Ziyad, emir verdi. Hz. Hüseyin'in kadınları, çocukları ve kızları hazırlanarak Yezid'e gönderildiler. Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'nin ellerini zincire vurup boynuna bağlamalarını da emretti. Hepsini Muhakkir b. Salebe el-Aizî ve lanetli Şimr b. Zilcevşen'le beraber gönderdi. Onlar, Yezidin kapısına vardıklarında Muhakkir b. Salebe yüksek sesle: "Ben Muhakkir b. Salebe'yim. Mü'minlerin emiri nerede? Ona alçak ve facirleri getirdim." diye bağırdı. Yezid de ona şöyle cevap verdi: "Muhakkir'm annesi, Muhakkir kadar şerli ve alçak birini doğurmuş değildir."
Kesik başlar ve kadınlar yanma götürüldüğünde Yezid, Şamlıların eşrafını yanma davet etti ve onları çevresine oturttu. Sonra. Hüseyin'in oğlu Ali ile Hüseyin'in diğer çocuklarını ve kadınlarını yanma çağırdı. Bunlar yanına geldiler, meclistekiler onlara bakıyorlardı. Yezid, Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'ye dedi ki:
- Ey Ali, baban akrabalık bağlarını kopardı, hakkımı tanımadı, hükümdarlığımı elimden almak istedi ve Allah, gördüğün şeyleri onun başına getirdi.
Ali de ona şu âyet-i kerime ile cevap verdi:
"Yeryüzüne ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki biz onu yaratmadan önce o, kitapta bulunmasm."(el-Hadîd, 22.)
Yezid, oğlu Halid'e: "Buna cevap ver." dedi, ancak Halid ne cevap vereceğini bilemedi. Bunun üzerine Yezid ona: "Şöyle de" diye emir verdi: "Başınıza gelen herhangi bir musibet, ellerinizle işlediklerinizden dolayıdır. O, yine de çoğunu affeder."(cş-Şûrii, so.)
Yezid, bir süi'e sustu. Sonra kadınların ve çocukların getirilmesini istedi. Onları çok çirkin bir halde gördünce: "Allah, İbn Mercane'yi kahretsin. Eğer onunla bunlar arasında akrabalık bağı olsaydı, bunlara acı-saydı, böyle yapmazdı. Bu şekilde bana

göndermezdi." dedi.»
Ebu Mihnef, Hz. Ali'nin kızı Fatıma'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Yezid'in huzuruna oturduğumuzda Yezid bize acıdı, lütufta bulundu ve bize bir şeyler verilmesini emretti. Sonra Şamlılardan kırmızı tenli bir adam kalkıp Yezid'e şöyle dedi: "Ey mü'minlerin emiri, şu kadını (yani beni) bana ver." Ben de parlak yüzlü bir kadındım. O adamın böyle demesi karşısında sarsılıp korktum ve beni onlara vermesinin caiz olacağını zannettim. Benden daha büyük ve akıllı olan kızkardeşim Zeyneb'in eteğine sarıldım, ama o bunun caiz olmayacağım biliyordu ve o adama dedi İd: "Vallahi yalan söyledin ve alçaldm. Bu ne sana, ne de Yezid'e caiz olmaz." Yezid öfkelendi ve ablam Zeyneb'e şöyle dedi:
- Yalan söyledin, vallahi bu benim için caizdir. Eğer almak istersem kızkardeşini alırım.
- Hayır, asla olmaz. Meğer ki dinimizden çıkıp başka bir dine giresin
Bunun üzerine Yezid, öfkelenip ayağa kalkmak istedi. Sonra ablama şöyle dedi:
- Bana böyle mi mukabelede bulunuyorsun? Aslında senin baban
ve kardeşin dinden çıkmışlardı.
- Sen, baban ve deden; Allah'ın, babamın, kardeşimin ve dedemin
dini ile hidayet buldunuz.
- Ey Allah'ın düşmanı, sen yalan söyledin.
- Sen, mü'minlerin eminsin. Hakimiyeti elinde tutuyorsun, Zalim
olarak sövüyorsun ve hükümdarlığına güvenerek bizi eziyorsun.
Allah'a yemin ederim ki Yezid utanır gibi oldu ve sustu. Sonra o Şamlı adam kalkıp şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emiri, bu kadını bana hibe et.
Yezid ona şu karşılığı verdi:
- Defol! Allah sana bir ölüm hibe etsin."
Sonra Yezid, Hz. Hüseyin'in kadınlarım, kızlarını ve çocuklarını Medine'ye güvenilir bir adamla birlikte göndermesi için Numan b. Be-şir'e emir verdi. Yanlarına adam ve at da verdi. Hz. Hüseyin'in oğlu Ali de onlarla beraber olacaktı. Daha sonra Yezid, kadınları hilafet makamındaki haremliğe yerleştirdi. Orada misafir etti. Muaviye ailesinin kadınları ağlayıp Hz. Hüseyin'e matem tutarak onları karşıladılar. Bu matem üç gün sürdü. Yezid, öğle ve akşam yemeklerini mutlaka Hz. Hüseyin'in oğlu Ali ile Ömer'i yanına alarak yiyiyordu. Bir gün Yezid, çok küçük yaşta olan Hüseyin oğlu Ömer'e şöyle dedi: "Oğlum Halid'le vuruşmaya var mısın?" Böyle yapmakla Yezid, onunla şakalaşmak ve oynamak istiyordu. Ömer: "Bana ve ona birer bıçak ver ki, onunla vuruşayım." dedi. Yezid, onu alıp bağrına bastı ve: "Bu, benim öteden beri tanıdığım bir tabiattı, yılan yılandan başka birşey doğurur mu?"
Yezid, Hüseyin ailesini uğurlarken onlarla vedalaştı ve Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'ye şöyle dedi: "Allah, Sümeyye'nin oğluna lanet etsin. Vallahi ben senin babanın yanında bulunsaydım ve o benden birşey isteseydi, mutlaka kendisine verirdim ve çocuklarımdan bir kısmının Ölümü pahasına da olsaydı gücümün yettiği kadarıyla onu ölüme karşı korurdum, ama gördüğün gibi Allah takdirini yerine getirdi." Böyle dedikten sonra Yezid, onlara yol azığım ve ihtiyaçlarını verdi, ayrıca çok miktarda para ve elbise de verdi. Onları götüren adama da kendilerine iyi davranmasını emredip şöyle dedi: "İhtiyaç duyacağın herşeyi bana mektupla bildir."
Hz. Hüseyin'in aile efradını Medine'ye götürmekte olan adam, onlardan uzakta yürüyordu. Ancak kendisine baktıklarında bir ihtıyaçla-fl ocuğunu anlayıp yanlarına geliyor ve hizmetlerini görüyordu. Bu halde onları Medine'ye kadar götürdü. Hz. Ali'nin kızı Fatıma diyor ki:
Ben ablam Zeyneb'e şöyle dedim: "Bizimle beraber gelen bu refakatçi adam bize çok iyi davrandı. İstersen buna bir ikramda bulunalım." Ablam dedi ki: "Vallahi yanımızda kendisine verecek birşey yok. Ancak zi-netlerimizi verebiliriz" Ben de aynı görüşe katıldım. Bileziklerimi ve pâzûbendimi, ayrıca ablamın da bilezik ve pazubendini alıp o adama gönderdik. Özür dileyerek: "Bize güzelce refakat ettiğinden ötürü sana bu mükafatı veriyoruz." dedik. Adam bize şu karşılığı verdi: "Eğer ben size dünyalık için refakat etmiş olsaydım, bana verdiğiniz bu mücevheratta, beni fazlasıyla memnun edecek dünyalık vardır, ama vallahi ben bunu sırf Allah rızası için ve sizin Rasûlullah (s.a.v.)'a akrabalığınızdan ötürü yaptım."
Anlatıldığına göre Yezid, Hüseyin'in kesik başını görünce şöyle demiştir:
- Fatıma'nm oğlu Hüseyin'in başına gelenlerin sebeblerini biliyor musunuz? Onu bu tür hareketlerde bulunmaya sevk eden sebebi biliyor musunuz? Onu düştüğü bu badireye iten sebebi de biliyor musunuz?
Orada bulunanlar: "bilemiyoruz." diye cevap verince Yezid sözünü şöyle sürdürdü:
- O, babasının benim babamdan daha hayırlı, annesi Rasûlullah kızı Fatıma'nm da benim annemden daha hayırlı, dedesi Rasûlullah'm da benim dedemden daha hayırlı ve kendisinin de benden daha hayırlı bir kimse olup halifeliğe benden daha layık olduğunu iddia etmişti. Babasının benim babamdan daha hayırlı olduğuna dair iddiasına gelince; benim babamla onun babası Aziz ve Celil olan Allah'ın huzuruna delilleriyle gitmişlerdir. İnsanlar, artık kimin lehine hüküm verildiğini de biliyorlar. Onun: "Benim annem onun annesinden daha hayırlıdır." demesine gelince, yemin ederim ki Rasûlullah'm kızı Fatıma, benim annemden daha hayırlıdır. "Dedem Rasûlullah, onun dedesinden daha hayırlıdır." demesine gelince; yemin ederim ki Allah'a, ahiret gününe inanan hiçbir kimse, Rasûlullah'a denk ve ona eş değerde hiçbir kimse bulunduğu görüşünde değildir. Fakat o, anlayış noksanlığına kurban gitti. O, herhalde şu ayetleri okumamıştı:

"Ey Muhammed, de ki: "Mülkün sahibi olan Allah'ım! Mülkü dilediğine verirsin, dilediğinden çekip alırsın; dilediğim azi kılaı*, dilediğini alçaltırsm."(Âi-i Imrân, 26.)
"Allah, hükümdarlığı dilediğine verir."(el-Bakara, 247.)
Kadınlar, Yezid'in yanma girdiklerinde Hz. Hüseyin'in kızı ve Seki-ne'den yaşça büyük olan Fatıma dedi ki:
- Ey Yezid! Rasûlullah (s.a.v.)'m kızları esirdirler.
- Ey kardeşimin kızı, ben de bundan hoşlanmıyorum.
- Allah'a yemin ederim ki, bizim güçlü bir devemizi dahi bırakmadılar, herşeyimizi alıp götürdüler.
- Ey kardeşimin kızı, sana verilecek olanlar, senden alınıp götürülenlerden daha çok olacaktır.
Böyle dedikten sonra Yezid, onları kendi evine konuk etti. Sonra bu kadınlardan herbirine haber göndererek kendisinden nelerin alıp götürüldüğünü sordurdu. Bu kadınlardan herbiri kendisinden neyin alınıp götürüldüğünü söylemişse ve o şey ne kadar kıymetli de olsa Yezid, ona kat kat fazlasını verdi.
Hişam, Kasım b. Necib'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Küfe heyeti, Hüseyin'in kesik başmı^getirdiğinde Şam mescidine gittiler. Mervan b. Hakem, onlara sordu:
- Ne yaptınız? Nasıl oldu?
- Onlardan üzerimize onsekiz adam geldi. Biz de onlara saldırdık. Allah'a yemin ederiz ki, baştan sona onları öldürdük. İşte kesik başları burada, esirleri de buradadır.
Bunun üzerine Mervan, yerinden kalkıp gitti. Kardeşi Yahya b. Hakem, onlara gelip sordu:
- Ne yaptınız, neler oldu?
- Ona da Mervan'a söylediklerinin aynısını söylediler. Yahya, onlara şu karşılığı verdi: "Kıyamet gününde Muhammed (s.a.v.)'den uzak kalacak, onun şefaatinden mahrum kalacaksınız, artık hiçbir hususta sizinle bir araya gelmeyeceğim." Böyle dedikten sonra kalkıp gitti.
Medineliler, Hz. Hüseyin'in şehadet haberini duyunca Haşimilerin kadınları onun için ağlayıp matem tuttular.
Rivayete göre Yezid, Hüseyin ailesine ne yapacağı hususunda etrafına danıştı. Allah'ın lanetli kullarından biri dedi ki:
- Ey mü'minlerin emiri, kötü köpekten yavru elde edilmesin. Sen, Hüseyin'in oğlu Ali'yi öldür ki, onun zürriyetinden hiç kimse hayatta kalmasın.
Yezid sustu. Numan b. Beşir kalkıp şöyle dedi:
- Ey mü'minlerin emiri! Rasûlullah, onları bu halde görseydi onlara nasıl muamele edecek idiyse, sen de onlara aynı şekilde muamele et. Yezid onlara acıdı ve onları hamama gönderdi. Onlara bolca elbise, para ve yiyecek verdi, evinde konuk etti.» Bu da rafizilerin şu sözünü reddetmektedir: "Yezid, Hüseyin'in ailesini çıplak olarak develerin sırtına bindirdi." Bu sözün aslı yoktur. Hatta bazı Rafiziler, şu iddiada da bulunmuşlardır: "Hz. Hüseyin'in aile efradı çıplak olarak develere bindiril dikle rinde onların avret mahallerini örtmek için develerin sırtında önden ve arkadan birer tane olmak üzere bir çift hörgüç o zaman devele-nn Sırtmda meydana gelmiştir." Bu iddia da asılsızdır.
Sonra İbn Ziyad, Haremeyn emiri Amr b. Said'e mektup göndererek Hüseyin'in ölümünü müjdeledi. Amr da bir tella çağırtarak bu haberi asanlara duyurdu. Haşimilerin kadınları bu kara haberi duyunca yüksek sesle ağlamaya, feryadü figan etmeye, ağıt yakmaya başladılar. Amr b. Said de: "Haşimi kadınların ağlamaları, Afian oğlu Osman'ın kadınlarının ağlamasına karşılık olmuştur." demeye başladı.
Abdülmelik b. Umeyr dedi ki: "Ubeydullah b. Ziyad'm yanına gittim, baktım ki Ali oğlu Hüseyin'in kesik başı onun önünde bi kalkanın üzerinde duruyor. Allah'a yemin ederim ki çok, geçmeden Muhtar b. Ebi Ubeyd'in yanma da gittim. Ubeydullah b. Ziyad'm kesik başını da onun önünde bir kalkanın üzerinde gördüm. Allah'a yemin ederim ki, çok geçmeden Abdülmelik b. Meryan'm da yanma gittim. Onun da önünde Mus'ab b. Zübeyr'in kesik başını bir kalkan üzerinde gördüm."
"Tarih" adlı eserinde Ebu Cafer b. Cerir et-Taberî, Ammar ed-Duhenfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Cafer'e dedim kî:
- Ben sanki orada hazır bulunmuşum gibi bana Hüseyin'in öldürülüşünü anlat.
- Hz. Hüseyin, Müslim b. Ukayl'm kendisine yazdığı mektup üzerine Kûfe'ye doğru yola çıktı. Müslim, mektubunda Hz Hüseyin'e, Kûfe'ye gelmesini tavsiye ediyordu. Hz. Hüseyin, Kadisiye'ye üç mil mesafedeki yere varınca Hür b. Yezid et-Temimî karşısına çıktı ve ona sordu:
- Ey Hüseyin, nereye gidiyorsun?
- Şu şehre gitmek istiyorum.
- Geri dön, arkanda ümid edebileceğin bir hayır ve iyiliği senin için bırakmış değilim.
Hz. Hüseyin geri dönmek istedi. Beraberinde Müslim b. Ukayl'm kardeşleri de vardı. Ancak ona dediler ki: "Vallahi kardeşimizi öldürenlerden öcümüzü almadıkça veya bu uğurda canımızı vermedikçe geri dönmeyeceğiz."
Hz. Hüseyin de onlara: "Siz öldükten sonra benim için yaşamakta hayır ve fayda yok." dedi ve yoluna devam etti. Sonra İbı Ziyad'm süvarilerinin ilkleri onun karşısına çıktılar. Hz. Hüseyin, bu durumu görünce Kerbela'ya döndü. Tek yönden savaşmak için arkasını Kasyata ile Halfe'ye dayadı. Orada bineğinden inip çadırlarım kurdu. Arkadaşlarının kırkbeşi süvari, geri kalan yüzü de piyade idi.
Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas, İbn Ziyad tarafından Rey valiliğine atanmıştı. Ona şu talimatı da vermişti: "Şu Hüseyin'i hakkından gel, ondan sonra Rey'e gidip valilik görevine başla." Ömer, kendisini Hüseyin'i öldürme görevinden affetmesini

istediyse de Ziyad, onu bu görevden affetmedi. Ömer de: "Bari bu gece düşünmem için bana müsaade et." dedi. O da durumu düşünmesi için o gece için kendisine müsaade etti. Sabah olunca Ömer, İbn Ziyad'm kendisine verdiği emri kabul etti ve yola çıktı. Karşısına çıktığı zaman Hz. Hüseyin, ona şöyle dedi: "Sana teklif edeceğim üç şeyden birini kabul et. Ya beni bırak, geldiğim yere geri döneyim, ya da bırak Yezid'e gideyim veya bırak da sınır beldelerinden birine gideyim." Ömer, onun bu tekliflerini kabul etti. Durumu bir mektupla Ubeydullah b. Ziyad'a bildirdi. Ancak Ubeydullah b. Ziyad: "O elini elime koymadıkça ve bana bey'at etmedikçe bu tekliflerini asla kabul etmeyeceğim. Kabul edersem adam değilim." dedi. Hz. Hüseyin de: "Hayır, vallahi onun bu isteği asla olmayacaktır, ona bey'at etmeyeceğim." diye cevap verdi. Savaşa başladı. Hz. Hüseyin'in bütün arkadaşları öldürüldü. Öldürülenler arasında kendi ailesinden on küsur genç de vardı. Bir ok geldi, kucağındaki oğluna isabet etti. O da çocuğunun vücudundaki kanı siliyor ve şöyle diyordu: "Allah'ım! Bizi yardım etmek için buraya davet eden, ama sonra bizi öldüren bu kavimle bizim aramızda sen hükmünü ver." Sonra bir fistan getirilmesini emretti. Fistanı önden cübbe gibi yardı ve giydi. Kılıcını eline alarak meydana çıkıp savaşmaya başladı. Nihayet öldürüldü. Onu Mezhiç kabilesinden bir adam öldürüp başını kopardı ve kesik başını İbn Ziyad'a götürüp şöyle dedi:

*rHaydi atıma altın ve gümüş yükle. Çünkü ben o büyük efendiyi öldürdüm. Anası ve babası itibariyle en hayırlı insanı, Nesebi itibariyle en soylu olanı öldürdüm."

İbn Ziyad da kesik başı Muaviye oğlu Yezid'e gönderdi. Götürenler, kesik başı Yezid'in önüne bıraktıklarında orada Ebu Berze el-Eslemî de vardı. Yezid elindeki bir çubukla Hüseyin'in ağzına vurup şöyle dedi:

"Bizim nezdimizde kıymetli olan adamların başlarını gövdelerinden ayırıyorlar.
Ama onlar daha asi ve daha zalim idiler."

Orada bulunan Ebu Berze, Yezid'e şöyle dedi: "Çubuğunu Hüseyin'in ağzının üzerinden kaldır. Allah'a yemin ederim ki birçok kez ben, Rasûlullah (s.a.v.)Vı bu ağzı öptüğünü gördüm."

Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin'in haremini've aile efradım İbn Ziyad'a gönderdi. Hz. Hüseyin ailesinden sadece bir genç erkek kalmıştı. O da hasta olup kadınlarla beraber duruyordu. İbn Ziyad, onun öldürülmesini emredince Zeyneb onun üzerine atıldı ve kardeşinin öldürülmeme sini isteyerek şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, siz beni öldürmedikçe bu öldürülmeyecektir." İbn Ziyad, Zeyneb'e acıdı ve kardeşini öldürmekten vazgeçti. Sonra onları Yezid'e gönderdi. Yezid de Şam eşrafım yanma çağırıp meclis kurdu. Bunlar fetih için onu tebrike gelmişlerdi. Aralarından kızıl tenli, mavi gözlü bir adam kalkıp Hüseyin'in kızlarından parlak yüzlü birine bakarak Yezid'e şöyle dedi: "Ey mü'minlerin emiri! Şu kızı bana hibe et." Zeyneb de: "Hayır, siz Allah'ın dininden çıkmadığınız sürece bu kız size verilmeyecektir. Eğer verilirse, siz adam değilsiniz." Mavi gözlü adam isteğini tekrarlayınca Yezid ona: "Bu istekten vazgeç." dedi ve Hüseyin'in haremini kendi aile efradının yanına gönderdi. Orada konuk etti, sonra onları Medine'ye gönderdi. Bunlar Medine'ye vardıklarında Abdülmuttalib oğulları kabilesinden bir kadın saçını başım darmadağın edip yenini başına koyarak ağlar vaziyette onları karşıladı ve şu şiiri okudu:

"Ne diyeceksiniz, peygamber size sorarsa,
Son ümmet olduğunuz halde ne yaptınız,
Benim soyumu ve ailemi benden sonra?
Kimini esir aldınız, kimini yaraladınız.
Benim sizden göreceğim karşılık böyle olmamalıydı,
Akrabama böyle kötü davranmamalıydınız."

Ebu Mihnef, Abdurrahman b. Ubeyd Ebu'l-Kenud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yukarıdaki şiiri Ukayl'ın kızı okumuştu." Zübeyr b. Bekkar'ın ifadesine göre ise Ukayl b. Ebi Talib'in kızı küçük Zeyneb, bu şiiri Hz. Hüseyin ailesinin Medine'ye giriş esnasında okumuştur.

Ebu Bekir b. el-Enbarî'nin rivayetine göre Hz. Ali'nin ve Hz. Fatı-ma'nın kızı, aynı zamanda Abdullah b. Cafer'in zevcesi Zeyneb, Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehid edildiği gün çadırının perdesini aralamış ve bu beyitleri okumuştu. Doğrusunu Allah bilir.

Hişam b. el-Kelbî, Ömer b. İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hüseyin'in öldürüldüğü gün Medine'de sabahladığımızda bir cariyemiz bize şöyle dedi: Dün bir ünleyicinin şu şiiri yüksek sesle okuduğunu işittim:

"Ey haksız yere Hüseyin'i öldürenler! Azabı ve cezayı müjdelerim size. Gökteki herkes size beddua ediyor. Ne kadar melek ve peygamber varsa, Süleyman da, Musa da, İncil'in sahibi îsa da, Bunlar hep size lanet okuyorlar."

îbn Hişam dedi ki: Amr b. Hayzum el-Kelbî de annesinin bu sesi
duyduğunu bana söyledi
Leys ile Ebu Naim de bu sesin cumartesi günü duyulduğunu söylenişlerdir.

Hakim Ebu Abdillah en-Nisaburî ile diğerleri, bazı mütekaddimin tarihçilerin Hz. Hüseyin hakkında şöyle dediklerini rivaye etmiştir:

"Ey Muhammed'in kızının oğlu! Senin kesik başını,
Kana bulanmış, âdeta kanla perdelenmiş vaziyette getirdiler.
Ey Muhammed'in kızının oğlu! Seni öldürmekle onlar,
Apaçık bir vaziyette kasıtlı olarak peygamberi öldürmüş gibi oldu.
Seni susuz halde öldürdüler,

Seni öldürmekle onlar Kur'ân'ı düşünmediler.
Sen öldürüldün diye tekbir getirdiler.
Aslında seni Öldürmekle onlar tekbir ve tehlili öldürmüş oldular." [1]

Fasıl

Hz. Hüseyin, hicri altmışbirinci senenin muharrem ayının onuncu günü olan aşura gününde -ki o gün cumaya rastlamakta idi- öldürüldü. Allah, ondan razı olsun. Hişam b. Kelbî'nin ifadesine göre Hz. Hüseyin, hicri altmışikinci senede öldürülmüştür. Ali b. el-Medinî de böyle demiştir, îbn Luhey'a ise hicri altmışikinci veya altmışüçüncü senede öldürülmüş olduğunu ifade etmiştir. Başkaları ise, hicri altmışıncı senede öldürüldüğünü söylemişlerdir, ama sahih olan rivayete göre Hz. Hüseyin, hicri altmışbirinci senede öldürülmüştür. Irak'ın Kerbela beldesinde Taf denen yerde şehid olmuş olup, şehadeti esnasında elli sekiz yaşındaydı. İbn Nuaym, onun şehid edilirken altmış beş veya altmış altı yaşında olduğunu söylemekle hata etmiştir.
İmanı Ahmed b. Hanbel, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yağmur meleği, Peygamber (s.a.v.)'m yanma girmek için izin istedi. Kendisine izin verildi, melek içeri girince Peygamber (s.a.v.), Ümmü Se-leme'ye: "Kapıya kapa, kapıda dur ki kimse yanımıza gelmesin." dedi. Ancak Ali'nin oğlu Hüseyin geldi. Koşarak içeri girdi ve Peygamber (s.a.v.)'m omuzuna tırmandı. Melek, Hz. peygamber'e sordu: .
- Sen bunu seviyor musun?
- Evet.
- Senin ümmetin bunu öldürecektir. İstersen öldürüleceği yeri de sana göstereyim.
Böyle dedikten sonra melek elini çırptı ve peygambere kızıl bir toprak gösterdi. Ümmü Seleme de o toprağı alıp elbisesinin bir ucuna sak-*ayıp düğümledi. Biz, Hüseyin'in Kerbela'da öldürüleceğini daha önceleri işitirdik."
Ebu Kasım el-Beğavî, Enes b. Haris'ten rivayet etti ki, Rasuiullan (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Şu oğlum (Hüseyin) Kerbela denen bir yerde öldürülecektir. Sızden bu durumu gören olursa ona yardım etsin."
Enes b. Haris de Kerbela'ya gitti ve Hüseyin'le beraber öldürüldü
İmam Ahmed b. Hanbel, Abdullah'ın babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ben, Ali ile beraber yolda gidiyordum. Onun ibriğini taşıyordum Ninova'ya vardığımızda o Siffin'e doğru giderken şöyle seslendi: "Sabret ey Ebu Abdillah, sabret ey Ebu Abdillah, Fırat kıyısına vardığında sab ret."
Ben kendisine böyle demekle neyi kasdettiğini sordum. O da şu cevabı verdi: Bir gün Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma gitmiştim, gözlerinden yaşlar akmaktaydı. Kendisine sordum:
"Ya Rasûlallah, niçin ağlıyorsun?
- Az önce Cebrail yanımdaydı, kalkıp gitti. Bana, Hüseyin'in Fırat kıyısında öldürüleceğim söyledi ve istersem, öldürüleceği yerin toprağını bana koklatabileceğini de söyledi. Elini uzattı, bir avuç toprak getirip bana verdi. Ben de o toprağı görünce gözlerime hakim olamadım, yaşlar akmaya başladı."
Muhammed b. Sa'd ile diğerleri dediler ki: Ali, Siffin'e giderken Ker-bela'da hanzel ağaçlarının bulunduğu yere uğradı. O mıntıkanın adını sorduğunda Kerbela olduğunu söylediler. O da "Kerb ve bela" (sıkıntı ve bela) dedi. İnip o ağacın yanında namaz kıldı. Sonra şöyle dedi: "Burada bazı kimseler şehid edilecektir. Onlar sahabelerden başka, şehitlerin en hayırlılarıdırlar, hesapsız olarak Cennet'e gireceklerdir." Böyle derken oradaki bir yere işaret etti, orayı belleditler ve Hüseyin de orada öldürüldü.
Kabü'l-Ahbar'dan Kerbela ile ilgili olarak birçok rivayetler varid olmuştur. Ebu'l-Cenab el-Kelbî ile diğerlerinin anlattıklarına göre Kerbela halkı, Hüseyin'in öldürülmesinden sonra cinlerin ona ağıt yaktıklarım hep işitirlermiş ve cinler ağıt yakarken de şöyle derlermiş:
"Rasûl, onun alnındaki kanlan sildi, Onun yanaklarında parlaklık vardır. Ebeveyni, Kureyş'in en yüksek soyundandır. Dedesi de dedelerin en hayırhsıdır."
Adamın biri, bu ağıta şu cevabı vermişti:
"Heyet olarak onu karşılamaya gittiler, ama onlar,
Heyetlerin en kötüleri ve şerlileri idiler.
Peygamberlerinin kızının oğlunu öldürdüler.
Onu hendeklere düşürüp durdurdular."
İbn Asakir'in rivayetine göre bir grup Müslüman, Bizans'a gazayali derlerken bir kilisede şöyle bir yazıya rastlamışlardı:
"Hüseyin'i öldüren bir ümmet,
Hesap gününde onun dedesinin şefaatini umar mı?"
Gaziler, kilisedeki bu yazıyı kimin yazdığını sorduklarında ilgililer: "Bu yazı, sizin peygamberinizin bisetinden 300 sene önce buraya yazılmıştır." demişlerdi.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Hüseyin'i öldürenler dönüp gecelediklerinde onun kesik başı yanlarında olduğu halde içki içme-ve başlamışlardı. O esnada demirden bir kalem ortaya çıkarak o evdeki duvara şu satırı kanla yazmıştı:

"Hüseyin'i öldüren bir ümmet,
Hesap gününde onun dedesinin şefaatini umarlar mı?"
İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.)'ı günün ortasında rüya halinde tozlu ve saçı başı dağınık vaziyette gördüm. Elinde içi kan dolu bir şişe vardı. Kendisine dedim ki:
- Anam babam sana feda olsun ya Rasûlallah, bu nedir? Buyurdu ki:
- Bu, Hüseyin'in ve arkadaşlarının kanıdır.
Ben o günden itibaren bu olayın ne zaman olacağını hep beklemeye başladım."
Ammar dedi İd: Biz o güriü tesbit ettik ve sonradan anladığımıza göre Hüseyin, o günde öldürülmüştü.»
İbn Ebi'd-Dünya, Ali b. Zeyd b. Cüda'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«İbn Abbas, uykusundan uyandı ve: "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz." mealindeki ayet-i kerimeyi okudu. Sonra da: "Vallahi Hüseyin öldürüldü." dedi. Arkadaşları: "Niçin ey İbn Abbas?" diye sorunca o şöyle cevap verdi: Rasûlullah (s.a.v.)'ı rüyada gördüm, elinde kan dolu bir şişe vardı. Bana dedi ki: "Biliyor musun, benden sonra ümmetim ne yaptı? Hüseyin'i öldürdüler. İşte bu, onun ve arkadaşlarının kanıdır. Bu kanları Allah'a arz edeceğim." Arkadaşları, İbn Abbas'm bu konuşmayı yaptığı günü ve o saati bir kenara yazdılar. Yirmi dört gün geçtikten sonra Hz. Hüseyin'in o günde ve o saatte öldürüldüğüne dair haber Medine'ye geldi.»
Tirmizî, Selma'mn şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Ümmü Solome'nin yanma gittim, ağlıyordu, kendisine sordum:
- Niçin ağlıyorsun?
- Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördüm. Saçında ve sakalında toprak vardı. Kendisine: "Neyin var ya Rasûlallah, bu ne haldir?" diye sorduğumda bana şu cevabı verdi: Az önce Hüseyin'in öldürüldüğünü gördüm:»
Muhammed b. Sa'd, Şehr b. Havşeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Biz, Peygamber (s.a.v.)'m eşi Ümmü Seleme'nin yanındaydık. Bir imdat sesi duyduk. Ümmü Seleme'ye bir kadın geldi Yanımda durup-"Hüseyin öldürüldü." dedi. Ümmü Seleme de şu karşılığı verdi: "Demek böyle yaptılar. Allah onların mezarlarını (veya evlerini) ateşle doldursun." Böyle dedikten sonra Ümmü Seleme bayılıp yere düştü. Biz de kalkıp gittik."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ümmü Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cinlerin, Hüseyin için ağladıklarını ve ona ağı yaktıklarını işittim."
Hüseyin b. İdris, Ümmü Seleme'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: Cinlerin Hüseyin'e şu şiirle mersiye okuduklarını işittim;
"Ey cahilce Hüseyin'i Öldürenleri Azabı ve cezayı müjdelerim size! Gökteki herkes size beddua ediyor, Ne kadar melek ve peygamber varsa, Süleyman da, Musa da, İncil sahibi İsa da, Bütün bunlar size lanet okuyorlar."
Hatib, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cenâb-ı Allah, Muhammed (s.a.v.)'e şöyle vahyetti: Ben, Zekekiya oğlu Yahya'nın öldürülmesine karşılık 70.000 kişiyi öldürdüm. Senin kızının oğlu (Hüseyin'in) öldürülmesine karşılık da 70*000.000 kişiyi öldüreceğim." Bu, cidden garib bir hadistir. Hakim, bunu "el-Müstedrek" adlı eserinde rivayet etmiştir. Taberanî de bununla ilgili çok garib rivayetlerde bulunmuştur.
Şiîler, aşura günü ile ilgili olarak abartılı rivayetlerde bulunmuş ve bu konuda yalan ve asılsız birçok hadisler uydurmuşlardır. Mesela, Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü aşura gününde güneşin tutulduğu ve yıldızların ortaya çıktığını, o gün hangi taş kaldırılsa altında mutlaka kan göründüğünü, göğün kenarlarının kızardığım, güneşin doğarken kan gibi ışınlar saçtığını, semanın kan emen bir kuz*tçuk gibi olduğunu, yıldızların birbirlerine çarpıldığım, semanın kırmızı renkli yağmur yağdırdığını, o güne kadar daha önce o şekilde semada bir kırmızılık görülmediğini ifade etmişler. Buna benzer birçok yalanlar uydurmuşlardır.
İbn Luhey'a, Ebu Kubeyl el-Meafirî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hüseyin'in öldürüldüğü gün güneş tutuldu, yıldızlar göründü. Vakit de öğle vaktiydi. Hüseyin'in kesik başını hükümet konağına götürdüklerinde konağın duvarlarından kanlar sızmaya başladı. Yeryüzü üçgün süreyle karardı. Safran ve alaçehre bitkilerine elini süren kimsenin eü yanıyordu. Kudüs'te hangi taş kaldırılırsa, altında mutlaka taze kan görülüyordu. Hz. Hüseyin'e ait develeri ganimet eden düşmanlar bu develeri kesip pişirdiklerinde etleri çok acı olup Ebu Cehil karpuzunu andıran bir tad veriyordu..."
Şiîler, buna benzer daha birçok yalan ve uydurma hadisler ortaya sürmüşlerdi ki, bunlardan hiçbiri doğru değildir.
Hz. Hüseyin'i öldürenlere isabet eden bela ve musibetlerle ilgili olarak rivayet edilen hadislere gelince bunların çoğu sahihtir, onu öldürenlerden olup da dünyada bela ve musibetlerden kurtulan çok az kimse olmuştur. Bunlar bir hastalığa yakalanmadan dünyadan çıkıp gitmiş değildirler. Çoğu delirmiştir. Hz. Hüseyin'in öldürülmesiyle ilgili olarak Şiîler ve Rafiziler, çok yalan ve asılsız haberler nakletmişlerdir. Burada bu haberlere Örnek olarak yeteri kadar nakilde bulunduk. Bazı nakillerimizde de şüphe vardır. İbn Cerir ve diğer hadis hafız ve imamları, eğer bunları anmış olmasalardı, bu haberleri buraya almazdım. Naklettiğim haberlerin çoğu, Şiî olan Ebu Mihnef Lut b. Yahya'ya aittir ki o da hadis imamları nezdinde rivayet bakımından zayıf bir kimsedir. O, sadece haber hıfzeden bir kimse olup bu gibi haberler başkasının nezdinde mevcut olmayıp onun nezdinde mevcuttur. Bu sebepledir ki konuyla ilgili eser tasnif eden müelliflerin çoğu ona dil uzatmışlardır. Doğrusunu Allah bilir.
Hicri dördüncü asır da Büveyhîler devleti zamanında Rafiziler, aşırı giderek aşura gününde Bağdat'ta ve benzeri beldelerde def çalıp yollara ve çarşılara kül ve saman savurup dükkanlara mendil asıp hüzünlerini açığa vurur ve ağlarlardı. Çokları da

susuz olarak öldürüldüğü hatırasına saygı göstermek maksadıyla aşura gecesinde su içmezlerdi. Sonra kadınlar, yüzlerini açıp ağlayarak yüzlerini ve göğüslerini tokatlayarak yalın ayak sokaklara dökülürlerdi. Buna benzer daha birçok çirkin bid'at ve rezilane âdetler icad ettiler. Böyle yapmakla da Emevi devletini protesto etmek istiyorlardı. Çünkü Hz. Hüseyin, Emevi devletinin hakim olduğu zamanda öldürülmüştü.

Şam'daki Rafizi ve Şii düşmanlarına gelince, onlar da aşura gününde tam tersi bir âdet ortaya çıkardılar. Bunlar da aşura gününde bazı hububat çeşitlerini bir araya katıp pişirirler, yıkanır, koku sürünür, en güzel elbiselerini giyinir ve aşura gününü âdeta bayram gibi kutlarlardı- Bu günde çeşitli yemekler yapar, sevinç ve ferahlarını açığa vururlardı. Böyle yapmakla da Rafizilere ters bir hava meydana getirmek ve °nlara karşı olduklarını göstermek isterlerdi.

Hz, Hüseyin'i öldürenler, güya onun Müslümanların -bir araya gelip ittifak etmelerinden sonra- birliklerini bozmak, onları parçalamak ve insanların ittifakla kendisine bey'at ettiği kimseyi hilafetten halletmek maksadıyla Kûfe'ye geldiğini söyleyip tevilde bulunarak onu öldürmüşlerdi. Sahih-i Müslim'de insanların böyle bir duruma girmekten sakınmaları gerektiğini bildiren bir hadis varid olmuştur. Bazı cahillerin hakları olmadığı halde böyle bir tevilde bulunarak Hz. Hüseyin'i öldürdükleri ifade edilmiştir. Ancak onların, Hz. Hüseyin tarafından ileri sürülen üç tekliften birini kabul etmeleri gerektiği anlatılmıştır. Bunlar ümmetten zorba bir grubu yermekle bütün ümmeti yeriyorlar ve dolayısıyla peygamberini itham ediyorlardı. Aslında hakikat onların iddia ettikleri gibi değildi, tuttukları yol doğru değildi. Aksine imamların öteden beri hepsi, Hz. Hüseyin'in ve arkadaşlarının öldürülmesine razı olmamışlardır. Bundan hoşlanmamışlardır. Sadece Kûfelilerden az bir grup buna razı olmuşlardır. Allah onlara lanet etsin. Çokları da fasit maksat ve amaçlarına ulaşmakta onu vasıta etmek için Kûfe'ye gelmesi gerektiğine dair Hz. Hüseyin'e mektup yazmışlardı.

İbn Ziyad, Kûfelilerin dünyalık peşinde olduklarım anlayınca onları Hüseyin'e karşı -gerek teşvik ederek gerek korkutarak- yönlendirdi. Onlar da bu yüzden Hüseyin'den el çektiler. Onu yardımsız bıraktılar, sonra da öldürdüler. Aslında Irak ordusundaki askerlerin hepsi, Hz. Hüseyin'in öldürülmesine razı değildi. Muaviye oğlu Yezid de -doğrusunu Allah bilir ya- buna memnun olmadığı gibi bundan hoşlanmadığını da belirtmiş değildi. Akla gelen kuvvetli ihtimale göre Yezid -eğer öldürülmesinden önce- Hz. Hüseyin'in yanma gidebilseydi onu affederdi. Nitekim babası Muaviye de ona bu şekilde vasiyette bulunmuştu. Zaten bunu da kendisi açıkça ifade etmişti. Hüseyin'i öldürmesinden dolayı İbn Ziyad'ı kınamış, ona sövmüştü zahiri ifadelerinden anlaşılan budur. Ancak yine de onu görevden azletmemiş ve cezalandırmamıştı. Onu kmayıcı bir haber de göndermemişti, doğrusunu Allah bilir.

Her Müslünıanın, Hz. Hüseyin'in öldürülmesi sebebiyle üzülmesi gerekir. Çünkü o, Müslümanların efendilerinden sahabelerin âlimlerinden olup Rasûlullah'ın en faziletli kızı Hz. Fatıma'mn oğluydu. İbadet eden yürekli ve cömert bir kimseydi. Ama belki de çoğu riyakarlık ve yapmacık hareketlerden ibaret olan -Şiilerin yaptığı gibi- aşırı derecede vücuda işkence etmek ve matem tutmak, güzel bir davranış değildir. Hz. Hüseyin'in babası Hz. Ali, daha faziletli bir kimse olup şehid edildiği halde Şiiler, onun öldürülüş gününü Hz. Hüseyin'in öldürülüş günü gibi matemle geçirmemektedirler. Babası Hz. Ali, sabah namazına gitmekte iken hicri kırkbirinci senenin ramazan ayının on yedisinde, cuma günü öldürülmüştü. Hz. Osman da aynı şekilde öldürülmüş ve o, Hz. Ali'den daha faziletli bir kimse idi. Ehl-i sünnet ve'1-cemaat bu görüştedir. Hz. Osman, hicri otuzaltıncı senenin zilhicce ayında teşrik günlerinde evinde mahsur halde iken öldürülmüştü. Boğazının damarlarına kadar koparılmıştı, ama insanlar onun öldürülüş gününü matemle geçirmemektedirler. Aynı şekilde Hattab oğlu Ömer de hem Osman'dan, hem Ali'den daha faziletli idi. Mihrapta sabah namazını kılarken ve Kur'ân okurken Öldürülmüştü. Ama insanlar, onun öldürülüş gününü matemle geçirmemektedirler. Ebu Bekir es-Sıddık da Hz. Ömer'den daha faziletli bir kimse olduğu halde onun vefat gününü hiç kimse matemle geçirmemektedir. Rasûlullah (s.a.v.), dünya ve ahirette ademoğlu-nun efendisidir. Allah, onun ruhunu kendisinden Önceki peygamberler gibi teslim aldı, vefat ettirdi. Ama hiç kimse, ne onun ne de diğer peygamberlerin vefat günlerini şu bilgisiz Rafizilerin Hz. Hüseyin'in ölüm gününü matemle geçirişleri gibi matemle geçirmemektedir. Ve hiç kimse bütün bu yüksek şahsiyetlerin vefat günlerinde Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü günde güneşin tutulması ve semada kızarıklığın belirmesi gibi harika hallerden birinin zuhur ettiğini iddia etmemiştir.

Bu gibi durumlarda ve musibetlerde söylenecek en güzel söz, Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'nin, dedesi Rasûlullah (s.a.v.)'dan rivayet ettiği şu
sözdür:

«Bir Müslüman, başına gelen bir musibeti -aradan ne kadar zaman geçsede- andığı zaman istirca eder, (Doğrusu biz Allah'a aidiz ve biz O'na dönücüleriz." derse, Allah ona o musibete uğradığı gündeki kadar sevap verir.» Bu hadisi, İmam Ahmed b, Hanbel ile İbn Mace rivayet etmişlerdir. [2]

Hz. Hüseyin'in Mezarı

Müteahhirin ulemasının çoğuna göre Hüseyin'in mezarı, Hz. Ali'nin şehid edildiği Kerbela nehri yanındaki Taftadır. Anlatıldığına göre bu şehitlik abidesi, Hz. Hüseyin'in mezarı üzerine inşa edilmiştir. Doğrusunu Allah bilir. îbn Cerir ile diğerlerinin anlattıklarına göre Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü yer, belirsiz hale gelmiştir ki, Amse orayı belirleyecek durumda değildir. Ebu Nuaym Sebil b. Dekkin, Hz. Hüseyin'in mezarını bildiklerini iddia edenleri reddetmiştir.

Hişam b. Kelbî'nin anlattığına göre mezarının yerini belirsiz kılmak amacıyla Hz. Hüseyin'in mezarına su akıtıldığı zaman o su kırk gün sonra çekilip kurudu. Beni Esed kabilesinden bir bedevi oraya gelip avuç avuç toprağı alıp koklamaya başladı. Nihayet gelip Hz. Hüseyin'in mezarı başında durdu. Düşüp ağladı ve şöyle dedi: "Anam babam sana feda olsun, ne kadar da hoş kokuyorsun, toprağın da çok hoş kokuyor." Böyle dedikten sonra da şu beyti okudu.
"Mezarını düşmanından gizlemek istediler,
Mezar toprağının hoş kokması, onun mezarının bulunduğu yeri gösterdi." [3]

Hz. Hüseyin'in Başı

Tarihçi ve siyercilerce meşhur olan kavle göre İbn Ziyad, Hz. Hüseyin'in kesik başını Muaviye oğlu Yezid'e göndermiştir. Bazıları bunu reddederler. Böyle bir şeyin olmadığını söylerler. Bence meşhur olan görüşe göre îbn Ziyad, onun kesik başını Muaviye oğlu Yezid'e göndermiştir. Doğrusunu Allah bilir.
Bilginler, Hz. Hüseyin'in kesik başının nereye defnedildiği hususunda da ihtilaf etmişlerdir. Muhammed b. Sa'd'm rivayetine göre Yezid, Hüseyin'in kesik başını Medine valisi Amr b. Said'e göndermiş, o da Hüseyin'in başını Hz. Fatıma'nın Baki'de bulunan mezarının yanına defnetmiştir.
İbn Ebi'd-Dünya'nm -ikisi de zayıf ravi olan- Osman b. Abdurrah-man ile Muhammed b. Amr b. Salih'ten yaptığı bir rivayette anlatıldığına göre Hüseyin'in kesik başı, Muaviye oğiu Yezid'in hazinesinde kalmış ve Yezid'in vefatına kadar o hazineden çıkarılmamıştır. Daha sonra hazinesinden çıkarılıp kefenlenmiş ve Şam'daki Babu'l-Feradis'e defnedilmiş tir.
Ben derim ki: Defnedildiği yer, bugün ikinci Babü'l-Feradis dahilinde Mescidü'r-Re's (baş mescidi) diye bilinir, tbn Asakir, "Tarih" adlı eserinde Yezid b. Muaviye'nin dadısı Reyya'nın biyografisinden bahsederken Hz. Hüseyin'in kesik başı Yezid'in Önüne konulduğunda Yezid'in şu şiiri okuduğunu söylemiştir (Şiir, İbn Zibara'ya aittir):
"Ah nerede, Bedir'de şehid olan atalarım,
Hazreçliler, onların mızrak darbeleri karşısında paniğe kapılmışlardı."
Yezid, daha sonra Hz. Hüseyin'in kesik başını üç gün süreyle değneğin ucuna takılı bıraktı. Bundan sonra silah anbanna koydu. Orada Süleyman b. Abdülmelik'in zamanına dek kaldı. Süleyman b. Abdühnelik, tahta geçtikten sonra bu kesik başı anbardan çıkardı. Baş, bembeyaz bir kemik olarak kalmıştı. Onu kefenleyip koku sürdükten, üzerine cenaze namazı kıldıktan sonra Müslüman mezarlığına defnetti. Abbasiler, iktidara geçtiklerinde kesik başı mezardan çıkarıp yanlarına aldılar. İbn Asakir'in anlattığına göre Yezid'in dadısı Reyya, Emevi devleti sonrasına kadar yaşamış olup 100 yaşını geçtikten sonra vefat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir. Hicri 400 senesinden Önce başlayıp 660 senesine kadar
Mısır'da hüküm süren Fatimiler, Hz. Hüseyin'in kesik başının Mısır'a ulaştığını, başı oraya defnettiklerini ve Mısır'da meşhur olan şehitliği, onun defnedildiği yere inşa ettiklerini iddia etmişlerdir ki, o şehitliğe Tacü'l-Hüseyin denilmektedir. Bu şehitliği, hicri 500. seneden sonra inşa etmişlerdi. İlim ehlinden birçok imam, bunun asılsız bir iddiadan ibaret olduğunu ve Fatimilerin böyle demekle Rasûlullah'ın kızı Fatıma'nın soyundan gelmekte olduklarına dair ileri sürdükleri batıl iddiayı revaçlandırmak istediklerini söylemişlerdir. Fatimilerin bu iddiası asılsız olup kendileri de hain ve yalancıdırlar. Kadı el-Bakülanî ile birçok önde gelen ulema da bunun kesinlikle yalan olduğunu ifade etmişlerdir. Yeri geldiğinde bunu inşallah detaylı olarak açıklayacağız.
Ben derim ki: İnsanların çoğu, Fatimilerin bu iddialarına aldanmış-lardır. Güya onlar kesik başı Mısır'a getirip Tacü'l-Hüseyin şehitliğinde defnetmişler ve: "Burası Hüseyin'in kesik başının bulunduğu yerdir." demişlerdir, İnsanlar da onların bu yalanlarına inanmış ve bunun gerçek olduğuna kanaat getirmişlerdir, doğrusunu Allah bilir. [4]

Hz. Hüseyin'in Faziletleri

Buharı, İbn Ebi Nuaym'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Iraklı bir adamın muharrem ayında kara sineğin öldürülmesinin hükmünü kendisine sorduğunda Abdullah b. Ömer'in şöyle dediğini işittim: "Iraklılar, Rasûlullah (s.a.v.)'m kızının oğlunu öldürmüş oldukları halde karasineğin öldürülmesinin hükmünü soruyorlar! Oysa Rasûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin hakkında: "Bu ikisi benim dünyadaki reyhanlarım-dır." demiştir.»
Tirmizî, Muhammed b. Ebi Yakub'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: Iraklılardan biri, sivri sineğin kanının elbiseye bulaşmasının hükmünü İbn Ömer'e sordu. O da şöyle karşılık verdi: "Iraklılara bakın hele! Muhammed (s.a.v.)'m kızının oğlunu Öldürdükleri halde sivri sineğin kanının hükmünü soruyorlar."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûluîlah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin hakkında şöyle demiştir "Bunları seven, beni de sevmiş olur. Bunlara öfke duyan, bana da öfke duymuş olur."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Peygamber (s.a.v.), Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatima'ya bakıp: "Sizinle savaşanla ben savaşırım, sizinle barışanla da barışırım." dedi.»
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Rasûlullah (s.a.v.), Hasan ve Hüseyin'i yanma alarak bize geldi.
Bunlardan biri onun bir omuzunda, diğeri de öbür omuzunda idi. Kah şunu öpüyor, kah diğerini öpüyordu. Bu halde yanımıza geldi. Adamın biri kendisine: "Ya Rasûlallah, vallahi sen bu ikisini seviyorsun." deyince Rasûlullah (s.a.v.) şu cevabı verdi: Bunları seven, beni de sevmiş olur Bunlara öfke duyan, bana da öfke duymuş olur.»
Ebu Ya'lâ el-Musilî, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ehl-i beytinden en çok kimi seversin?" diye sorulunca Rasûlullah (s.a.v.): "Hasan ile Hüseyin'i..." diye cevap verdi. Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki: "Bana oğullarıim çağırın. Hasan ile Hüseyin yanma geldiklerinde onları koklar ve bağrına basardı."
îmam Ahmed b.Hanbel, Enes'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), sabah namazına çıkarken altı ay süreyle Fatıma'mn evine uğruyor ve şöyle diyordu: "Ey hane halkı, haydi namaza! Şüphesiz Allah, sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister."
Tirmizî, Berra'dan rivayet ederek şöyle dedi:
«Rasûlullah (s.a.v.), Hasan ile Hüseyin'e bakıp:ftAllah'ım, ben bu ikisini seviyorum, sen de bunlan sev." dedi.»
İmam Ahmed b. Hanbel, Büreyde'nin babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), bize hutbe irad ediyordu. Aniden Hasan ile Hüseyin çıkageldiler. Üzerlerinde kırmızı renkli gömlekler vardı. Yürüyorlar, bazen de tökezleyip, düşe kalka geliyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.), minberden inip onları kucakladı ve önüne oturttu. Sonra da şöyle dedi: Yüce Allah doğru söylemiş: "Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır." Ben şu iki çocuğun düşe kalka geldiklerini gördüm, dayanamadım, sözümü kesip bunlan yanıma aldım."
Tirmizî, Ya'lâ b. Mürre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim. Allah, Hüseyin'i seveni sevsin. Hüseyin, ümmetlerden bir ümmettir."
Taberanî, Ya'lâ b. Mürre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hasan ile Hüseyin, ümmetlerden iki ümmettir." .
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hasan ile Hüseyin cennetliklerin gençlerinin efendileridirler."
Ebu'l-Kasım el-Beğavî, Ebu Said'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Hasan ile Hüseyin, teyze oğullar Yahya ile İsa dışındaki cennetliklerin gençlerinin efendisidirler."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Sabit'in şöyle dediğim rivayet etmiştir:
"Ali oğlu Hüseyin mescide girdi. Cabir b. Abdullah da şöyle dedi: "Cennet ehlinin gençlerinin efendisine bakmak isteyen kimse şuna baksın. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın böyle dediğini işittim."
Tirmizî ile Neseî, Zer b. Hubeyş'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:
"Hüzeyfe'nin annesi, Hüzeyfe'yi Rasûlullah'a gönderdi ki, Rasûlullah hem kendisi, hem de oğlu Hüzeyfe için mağfiret dilesin Hüzeyfe de bu olayla ilgili olarak şöyle dedi: Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanma gittim, onunla beraber akşam namazını kıldım. Sonra yatsı vaktinde de namazı onunla beraber kıldım. Rasûlullah, namazdan sonra gitti. Ben de peşine takıldım, sesimi işitince arkasına dönüp bakmadan: "Kim o, yoksa Hüzeyfe mi?" diye sordu. Ben de "Evet" diye cevap verince o şöyle dedi: "Ne ihtiyacın var, Allah seni ve ananı bağışlasın. İşte şurada bir melek var, bu geceden önce yeryüzüne inmiş değildi. Bana selam vermek ve Fatıma'mn cennetlik kadınların hanımı olduğunu, Hasan ile Hüseyin'in de cennetlik gençlerin efendileri olduklarım bana müjdelemek için Rabbinden izin istemiş."
Sonra Tirmizî, bu hadisin hasen ve garib olduğunu söylemiştir. Ali, Hüseyin, Ömer, îbn Ömer, İbn Abbas, îbn Mesud ve diğerleri tarafından da bunun gibi hadisler rivayet edilmiştir. Ancak bütün bunların se-nedlerinde zayıflık vardır. Doğrusunu Allah bilir.
Ebu Davud et-Teyalisî, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.)'m Hasan ile Hüseyin hakkında şöyle buyurduğunu işittim: Beni seven şu ikisini de sevsin."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.)'la beraber yatsı namazını kılıyorduk. Secdeye vardığında Hasan ile Hüseyin onun sırtına atladılar. Başını secdeden kaldırdığında onları yumuşakça tutup yere indirdi. Tekrar secdeye vardığında onlar yine sırtına atladılar. Nihayet namazım tamamladı, sonra onları dizlerinin üzerine oturttu. Ben kalkıp yanma gittim ve: "Ya Rasûlallah, bunları annelerine götüreyim mi?" diye sorduğumda bir şimşek çaktı. Rasûlullah da onlara: "Haydi annenize gidin" dedi ve ikisi annelerinin yanma varıncaya kadar şimşeğin aydınlığı devam etti."
İmam Ahmed b. Hanbel, Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), ben uykudayken yanıma geldi. Hasan veya Hüseyin, içecek birşeyler istediler. Rasûlullah (s.a.v.), kalkıp bir koyunumuzu sağdı. Sütü, içmek isteyen çocuğa içirirken diğeri geldi. Rasûlullah, onu uzaklaştırdı. Fatıma da: "Ya Rasûlallah, öyle sanıyorum kî, bunu diğerinden daha çok seviyorsun, öyle değil mi?" diye sorunca Rasûlullah (s.a.v.): "Hayır, ama bu ondan önce istemişti." diye cevap verdi. Sonra da şöyle dedi: "Ey Fatıma, doğrusu ben, sen, şu iki çocuk ve Şurada yatmakta olan (Ali), kıyamet gününde aynı yerde olacağız."
Rivayetlerde sabit olduğuna göre Hz. Ömer, Hasan ile Hüseyin e ıkramda bulunur, onları sırtına alır, babalarına m'al verdiği gibi onlara da verirdi. Bir defasında Yemen'den elbiseler getirilmiş idi. Hz. Ömer, bu elbiseleri sahabelerin çocuklarına

paylaştırdı, ama Hasan ile Hüseyin'e birşey vermedi ve: "Bu elbiseler arasında Hasan ile Hüseyin'e layık olan yok." dedi Sonra Yemen valisine emir gönderdi. Onlara münasip iki elbise diktirdi.
Muhammed b. Sa'd, Ayzar b. Hinisin şöyle dediğini rivayet etmiş. tir:
"Bir ara Amr b. As, Ka'be'nin gölgesinde oturmakta iken Hz. Hüseyin'in gelmekte olduğunu gördü ve şöyle dedi: "Bu, yeryüzü sakinleri arasında göktekilerin ençok sevdiği insandır."
Zübeyr b. Bekkar, Cafer'in babası Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), Hasan, Hüseyin, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Cafer ile bey'atlastı. Bunlar henüz buluğa ermemiş küçük çocuklardı. Rasûlullah (s.a.v.), bizden başka küçüklerle bey'atlaşmış değildir." Bu, mürsel ve garib bir rivayettir.
Muhammed b. Sa'd, Abdullah b. Ubeydullah b. Umeyre'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ali'nin oğlu Hüseyin yirmibeş kez yaya olarak hac etti. Develeri Önü sıra yürümekteydiler, onlara binmiyordu."
Doğrusu şu ki; develere binmeksizin yaya olarak hacca giden zat, Hüseyin'in kardeşi Hasan'dır. Nitekim Buharı de böyle rivayet etmiştir.
Medainî dedi ki: "Hasan ile Hüseyin arasında bir tartışma oldu. Birbirlerine darıldılar. Bir süre sonra Hasan, Hüseyin'e gidip üzerine yumuldu ve başını öpmeye başladı. Hüseyin de kalkıp onu öptü ve şöyle dedi: "Aslında önce benim gelmem ve seninle barışmam gerekirdi, ama fazilete senin benden daha layık olduğunu gördüğümden senin hak ettiğin fazileti senden almak istemedim. Önce gelip barışman sebebiyle fazileti senin kazanmanı istedim."
Asmaî, İbn Avn'm şöyle dediğini anlatır;Hasan, şairlere armağan verdiği için Hüseyn'e kmayıcı ve ayıplayıcı bir mektup gönderdi. Hz. Hüseyin de bu mektuba cevaben şöyle dedi: "Malın en güzeli, insanın ırzını ve onurunu koruyan maldır."
Taberanî, Süleyman b. Heysem'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Hz. Hüseyin, Kabe'yi tavaf ediyordu. Hacer-i Esvedi istilam etmek istedi, ancak kalabalıktan ötürü buna imkan bulamadı. Adamın biri orada bulunan Ferezdaka Hz. Hüseyin'i göstererek: "Şu kimdir* ey Ebu Fi-raz!" diye sorunca Ferezdak şöyle cevap verdi:
"Bu, öyle bir kimsedir ki Batha vadisi onun adım atışını tanır,
Beyt onu tanır, Hil ve Harem onu tanır.
Bu, Allah'ın kullarının en hayırlısının oğludur.
Bu, takva sahibi, seçkin, teiniz ve özel bir kimsedir.
Hatim'in duvarları, elini sürdüğünde onun avucunu tanıdığından neredeyse yakalamak üzeredir.
Kureyşliler, onu gördüklerinde sözcüleri şöyle der: Bunun ahlakî üstünlüğü, üstünlüklerin son noktasıdır.
Bazen utandığından susar, bazan heybetinden ötürü susar.
Ancak gülümserken konuşur.
Elinde bir hayzuran vardır. Kokusu zarif ve güzeldir
Öyle bir el ki, takva sahibidir. Onun burnundan da kokular gelir,
Nesebi öz be öz Rasûlullah'tandır.
Unsurları hoştur, ahlak ve karakteri güzeldir.
Rahvan at bile onun ahlaki üstünlüklerinin son noktasına koşarak ulaşamaz.
Ne kadar da gayret gösterip kerem sahibi olsalar, hiçbir kavim onun ahlaki üstünlüğüne ulaşamaz.
Allah'ı tanıyan, Hüseyin'in evveliyatım da tanır, bilir.
İslâmiyet, onun ailesinden ümmetlere ulaşmıştır.
Onlar hangi aşirettirler, onların boyunları ne şuna, ne de ona eğilip büküldü. Onların evveli de nimettir."
Taberanî, "el-Mu'cemu'l-Kebir" adlı eserinde Hz. Hüseyin'in biyografisinden bahsederken Ferezdak'a ait olan bu şiirin Hz Hüseyin hakkında söylendiğini nakietmiştir ki, bu tuhaftır. Meşhur rivayete göre Ferezdak, bu şiiri, Hz. Hüseyin için değil de onun oğlu Ali için söylemiştir. Bu, akla daha uygundur. Zira Ferezdak, Hz. Hüseyin'i hac dönüşünde Irak'a giderken görmüştü Hz. Hüseyin, Ferezdak'tan Iraklıların durumunu sormuş, o da önceki kısımlarda naklettiğimiz şekilde anlatmıştı ve Hz Hüseyin, Ferezdak'tan ayrıldıktan birkaç gün sonra öldürülmüştü. Onun Beyt'i tavaf ettiğini ne zaman görmüştü? Doğrusunu Allah bilir.
Hişam, Avane'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ubeydullah b. Ziyad, Ömer b. Sa'd'a şöyle bir soru sordu:
- Hüseyin'i öldürme hususunda sana gönderdiğim mektup nerede?
- Ben senin emrini yerine getirdim, ama mektup kayboldu.
- Mektubu getireceksin.
- Kayboldu.
(Vallahi getireceksin. Mektup bir yere bırakılmıştır herhalde. Al-lah'a yemin ederim ki, Kureyş'in acuze kadınlarına bu mektup okunacaktır. Ben de Medine'ye gidip onlardan özür dileyeceğim. Allah'a ye-mın ederim ki, Hüseyin'in öldürülnıemesi için sana çok nasihat ettim.
Eğer bu nasihatlan Sa'd b. Ebi Vakkas'a yapmış olsaydım daha iyi olurdu. Ben onun için gerekeni yaptım.
Orada bulunan Ubeydullah'm kardeşi Osman b. Ziyad da şöyle de di:
- Vallahi Ömer doğru söylüyor. Allah'a yemin ederini ki keşke Hüseyin öldürülmeseydi de kıyamete kadar Ziyad oğullarının burnunda hızma takılı olsaydı, ben buna da razı olurdum. Keşke Hüseyin Öldürülmeseydi.

Allah'a yemin ederim ki Osman'ın bu sözlerini Ubeydullah b. Ziyad reddetmedi." [5]

Hz. Hüseyin'e Ait Bazı Şiirler

Ebu Bekir b. Kamil, Abdullah b. İbrahim'den naklederek Hz. Hüseyin'in şöyle bir şiir inşad etmiş olduğunu söylemiştir:
"Yaratıcıya bak, yaratılana aldırma, O zaman yalancıya da doğruya da efendi olursun. Rahman'm lütfundan rızık iste, Allah'tan başkası rızık veren değildir. İhtiyacını insanların gidereceğini sanan kimse, Rahman1 a güven duymuyor, demektir.
Ya da bir kimse, elindeki malın sırf kendi kazancı olduğuna inanırsa,
Ayakkabıları onu tâ yükseklerden kaydırıp düşürür."
A'nıeş, Hz. Hüseyin'in şöyle bir şiir inşad ettiğini söylemiştir:
"Kişinin malı arttıkça, Düşüncesi, kederi ve meşguliyeti de artar,
Ey yaşantısı kederli olan ve yaşamak tasasında olan, seni tanıdık. Ey her yok olup vücudu çürüyen kişinin evi, seni de biliyoruz. Eğer sırtında evladu'iyal yükü varsa, zahit kimse zühdü saf bir şekilde talep edemez."
Ishak b. İbrahim dedi ki: Bana ulaşan bir habere göre Hz. Hüseyin, Baki'deki şehitliği ziyaret edip şöyle bir şiir okumuştu:
"Mezar sakinlerine seslendim, sustular. Sustukları için bana taş ve topraklar cevap verdi. Dedi ki: Biliyor musun sakinlerime ne yaptım?
Etlerini parçaladım, elbiselerini paraladım,
Gözlerine toprak doldurdum,
O gözler ki daha Önce azıcık tozdan rahatsız olurlardı.
Kemiklere gelince onları da parçaladım,
Öyle ki, eklemler ve uçlar birbirlerinden ayrıldılar.
Ağıt sahibini bundan kopardım, böylece,
Onu çürümeye mahkum dağınık vaziyette bıraktım."
Hz. Hüseyin'in şu şiiri de söylediği rivayet edilmiştir:
"Eğer dünya kıymetli sayılıyorsa,
Allah'ın sevap yurdu, daha yüce ve daha kıymetlidir.
Eğer bedenler ölüm için yaratılmışlarsa,
Kişinin Allah yolunda kılıçla öldürülmesi daha faziletlidir.
Eğer rızıklar takdir edilmiş şeyler ise,
Kişinin rızık için az çabalaması daha güzeldir.
Eğer malların tamamı terk edilecekse,
Kişinin terk edilecek bu inallar için cimrilik yapması niye?"
Şiirlerinden biri de Zübeyr b. Bekkar'ın söylediği ve karısı Rebab binti Enif le ilgili şu şiiridir: Rebab, Hz. Hüseyin'in kız Sekine'nin an-nesidir. Şiir şudur:
"Ömrüme yemin olsun ki ben Sekine ile Rebab'ın yaşadığı bir evi çok severim.
Sekine ile Rebab'ı da severim. Onlara malımın hepsini harcarım.
Onların yüzünden kimsenin beni kınamaya hakkı yoktur.
Ben -beni kmasalar da- hayatım boyunck veya mezar altına girsem de onlara itaat etmem."
Rebab'ın babası, Ömer b. Hattab'm huzurunda Müslüman oldu. Hz. Ömer, onu kavminin başına emir yaptı. Hz. Ömer'in yanından çıkıp giderken Ebu Talib oğlu Ali ondan, kızım oğlu Hasan'a veya Hüseyin'e vermesini istedi. O da kızı Selma'yı Hasan'la evlendirdi. Rebab'ı da Hüseyin'le evlendirdi. Hz. Ali'nin kendisine de üçüncü kızı Mahya'yı verdi. Bütün bu evlendirme işi aynı saatte oldu. Hz. Hüseyin, eşi Rebab'ı çok sevdi, onu beğeniyordu, onun için şiirler yazıyordu. Kerbela'da şehıd edildiğinde Rebab onun yanındaydı. Öldürülüşüne çok üzüldü. Anlatıldığına göre Rebab, bir sene müddetle Hz Hüseyin'in mezarı başında durmuş, sonra şöyle diyerek ayrılıp gitmişti: "Bir seneye kadar bekledim, sonra selamın adı üzerinize olsun. Bir sene müddetle ağlayan kım-Se artık görevini yapmış olur."
Hz. Hüseyin'in şehadetinden sonra Kureyş eşrafından çokları Re-bab'la evlenmeye talib oldular, ancak o, bu talebleri reddederek şöyle dedi: "Rasûlullah'tan sonra başkasını kendime kayınpeder edinmem Allah'a yemin ederim ki, Hüseyin'den sonra artık başka bir erkekle aynı evde durmam." Vefat edinceye kadar Hz. Hüseyin'in yasını tuttu. Anlatıldığına göre Hz. Hüseyin'in şehadetinden sonra çok kısa bir süre yaşamıştır, doğrusunu Allah bilir. Kızı Sekine, insanların en güzeliydi. Hatta zamanında ondan daha güzel kimse olmadığı söylenmiştir. Doğrusunu Allah bilir.
Ebu Mihnef, Abdurrahman b. Cündeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hüseyin'in Öldürülmesinden sonra İbn Ziyad, Kûfelilerin eşrafını araştırdı. Yanma çağırdı, ancak Ubeydullah b. Hür b Yezid'i göremedi, onu arattı. Ancak o birkaç gün sonra İbn Ziyad'm yanma geldi. İbn Ziyad, ona sordu:
- Ey İbn Hür, neredeydin?
- Hastaydım.

- Gönül hastası mı yoksa beden hastası miydin?
- Gönlüm hiç hastalanmadı. Bedenime gelince Allah, ona afiyet verme lütfunda bulundu.
- Yalan söylüyorsun aksine sen düşmanlarımızla beraberdin.
- Eğer düşmanlarınla beraber olsaydım, benim gibi birinin yeri gizli kalmazdı. İnsanlar bu durumu görürlerdi.
Bu konuşmasıyla, İbn Ziyad'ı aklen mağlup etti. Dışarı çıkıp atına bindi, sonra da şöyle dedi:
- İbn Ziyad'a deyin ki, artık itaat ederek onun yanına gelmeyeceğim.
İbn Ziyad da:
- Ey İbn Hür nereye gidiyorsun? dedi. Ancak Ubeydullah b. Hür çekip gitti. İbn Ziyad: "Onu bana getirin." dedi. Muhafızla onu aramaya çıktılar, yanına vardıklarında Ubeydullah hoşlarına gitmeyecek ağır sözler söyledi. Hz. Hüseyin'den, kardeşinden, babasından hoşnudoldu-ğunu ifade etti. Sonra da İbn Ziyad hakkında onlara çok ağır sözler sar-fetti ve onlara teslim olmayıp Hüseyin ile arkadaşları hakkında şu şiiri okudu:
"Göçen ve hakkıyla göçen emir diyor ki, Dikkat et! Sen Fatınaa'mn oğlunu şehid edip öldürdün. Eyvah, ben niye ona yardın etmedim?
Niye onunla beraber olmadım, ondan ayrı durdum. Vah bana, Allah, ona yardım etmek için meydana çıkıp savaşanların ve şehid olanların ruhuna devamlı rahmet yağmuru yağdırsın.
Onların cesetlerinin ve mezarlarının yanı başında durdum.
Sanki iç organlar paralanıyor, gözler yaş akıtıyordu.
Ömrüme yemin ederim ki, onlar hızla savaşa ve kavgaya giriştiler,
kızgın aslanlar gibi,
Peygamberlerinin kızının oğluna yardım etmek için kılıçlarıyla Ga-
bıl aslanları gibi savaşa giriştiler.
Eğer şu takvalı canları yeryüzünde öldürürseniz,
Bende buna karşı koymak için barikatlar kurarım.
Görenler görmediler mi, ölüm anında onun yanından kaybolup gittiler. Onlar aslanlar gibi önderler ve güller idiler.
Sen haksız yere onları Öldürdükten sonra dostluğumuzu mu umarsın.
Böyle haince planlar kuran, bizimle uyum sağlayamaz.
Ömrüme yemin ederim ki, onları öldürmekle bize karşı çıkmış oldunuz.
Bizden nice adamlar var ki, sizden onun intikamını alacaktır.
Haktan sapan zalim bir gruba karşı,
Büyük bir askeri birlikle hücum etmeye defalarca niyetlendim. Ey İbn Ziyad, bizimle savaşmaya hazır ol. Öyle dar bir yerde seni sıkıştıracağım ki belini kıracağım." Zübeyr b. Bekkar dedi ki: Süleyman b.'Kuteybe, Hz. Hüseyin için şu mersiyey okumuştu:
"Haşimi ailesinden Tafta öldürülen var ya,
Onun boynu Kureyş'inkinden daha bükük oldu.
Sığındığı halde peşine düştüğünüz zaman siz hidayet yolunu kaybedip sapan Ad kavmi gibi oldunuz.
Muhammed ailesinin evlerine uğradım.
O evleri de her uğradığımda boynu bükük halde gördüm.
Onu Öldürenler bizim için koyun idiler. Sonra zayıf düşmüş, terkedilmiş develer oldular.
Bu metruK develer çoğalıp büyüdüler,
Allah, diyarı ve ehlini birbirlerinden uzaklaştırmasın,
Bence onlardan biri olursan süslenirsin,
Kays fakir düşerse, onun fakirini deneriz.
Ama ayağımız kaydığında Kays bize tükürdü.
Yezid'in yanında bir damla kanımız vardır.
Fırsat düştüğünde bir gün onun cezasını vereceğiz.
Görmezmisin ki Hüseyin'in Öldürülmesi sebebiyle,
Yeryüzü hastalandı, beldeler titredi."
Bu senede, (hicretin altmış birinci senes
inde), Hz. Hüseyin'in şehid edilmesinden sonra vuku bulan hadiseleri şöylece sıralayabiliriz: Bu senede Muaviye oğlu Yezid, Süllem b. Ziyad'ı Sicistan ve Horasan valiliğine tayin etti. O esnada Süllem, yirmidört yaşındaydı. Yezid, onun kardeşleri Abbad ile Abdurrahman'ı görevden azletmişti. Süllem atandığı göreve giderken savaşçıları ve eşrafı seçti. İnsanları cihada teşvik etti Sonra Türk beldelerine gazaya gitmek üzere büyük bir ordu ile yola çıktı. Yanında da eşi Ümmü Muhammed binti Abdullah b. Osman b. Eb'il-As vardı. Araplardan o mıntıkadaki nehri geçen ilk kadın bu oldu ve orada bir çocuk doğurdu adını Süfda (Safedi) koydular. Soğd valisinin karısı, altın ve incilerle süslenmiş tacını Süllem'in karısı Ümmü Muham-med'e gönderdi. Müslümanlar, bundan önce o beldelerde kışı geçirmezlerdi, ilk olarak Süllem b. Ziyad orada geçirdi. Mühelleb b. Ebi Süfra'yı, Türk şehri Harezm'e gönderdi. Gidip Harezm'i kuşattı. Harezmiler 25.000.000 dirhem vermek şartıyla onunla

barış antlaşması yaptılar. O da onlardan para yerine eşya alıyor ve eşyaları yarı kıymetine satıyordu. Böylece onlardan 50.000.000 dirhem değerinde eşyayı ganimet olarak almış oldu. Böylece Mühelleb, Süllem b. Ziyad'ın yanında itibar sahibi oldu, değer kazandı.

Bundan sonra Süllem, ganimetlerden bir kısmını seçerek Merzu-ban'ın komutasındaki bir heyetle Yezid b. Muaviye'ye gönderdi.

Süllem, Semerkandlılarla da bol miktarda ganimet karşılığında barış antlaşması yaptı.

Hicri altmışbirinci senede Yezid, Amr b. Said'i Haremeyn (Mekke-Medine) valiliklerinden azletti, oraya Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'ı yeniden tayin etti. Velid, Medine'ye yerleşti. Bunun sebebi de şuydu: İbn Zü-beyr, Hz. Hüseyin'in şehid edildiğini duyunca insanlara hutbe irad etmeye, hutbelerinde Hz. Hüseyin'i ve adamlarını öldürmenin büyük bir günah olduğunu söylemeye, Hüseyin'i yardımsız bıraktıklarından ötürü Kûfelilerle Iraklıların tamamını ayıplamaya, Hz.Hüseyin'e rahme okumaya, onu öldürenleri lanetlemeye ve şöyle demeye başladı: " vallahi Hüseyin'i öldürdüler. Fakat o, geceleri uzun müddet namaz kılar, çok günlerde oruç tutardı. Vallahi o, Kur'âm bırakıp ta şarkılar ve eğlencelerle vakit geçirmezdi. Allah korkusundan ağlamayı bırakıp ta boş sözler ve türkülerle uğraşmazdı. Orucu bırakıp da devamlı içki içmez ve haram yemezdi. Zikir halkalarında oturmayı bırakıp da av peşine düşmezdi (Bu sözlerle Yezid b. Muaviye'yi taşlıyordu). Onlar ileride uçuruma yuvarlanacaklardır."

Bu sözlerle halkı Emevilere karşı kışkırtıyor, Yezid'e muhalefete sürüklüyor, onu halletmelerini istiyordu. Çok kimseler, gizlice ona bey'at ettiler. Bu bey'atı açığa vurmasını kendisinden istediler, ancak o, Amr b. Said orada vali iken bunu yapma imkanı bulamadı. Amr, ona karşı sert davranıyordu, ama içinde ona karşı merhamet vardı. Medinelilerle diğerleri onunla antlaştüar. Halk şöyle dedi: "Hüseyin öldürüldüğüne göre artık hilafet hususunda kimse İbn Zübeyr'le çekişemez." Yezid, bu haberi duyunca çok ağrına gitti. Ona: "Eğer dilerse Amr b. Said, İbn Zübeyr'in başını koparıp sana gönderebilir, ya da Harem'den kovun-caya kadar onu kuşatma altına alabilir." dediler. O da haber gönderdi. Amr b. Said'i azletti, yerine Velid b. Utbe'yi vali olarak atadı. Bu azil ve atama işinin hicri altmışbirinci senenin zilhicce ayı başında yapıldığı
söylenir.

Bu senede Velid, insanlara haccettirdi. Yezid de ona: "İbn Zübeyr'i gümüş zincire vurmuş olarak bana göndereceksin." diye yemin verdi. Ayrıca yemininin yerine getirilmesini sağlamak ve zincirin başkaları tarafından görülmesini önlemek amacıyla ipek bir bornozla gönderdi, zinciri bornozun içine yerleştirdi. Haberci, Medine'de bulunan Mer-van'ın yanına vardığında görevini ona anlattı. Yanındaki zinciri de gösterdi. Bunun üzerine Mervan, şöyle bir şiir okudu:

"Al bunu, değerli, olanın planı değil bu,
Onda aşağılaşan bir kişinin işleri ve sözleri var.
Ey Amir, bunlar sana bir plan kurdular,
İşte bu, komşuların tığında olan bir iptir.
Sen herkese öğüt verirken,
Atılan kovaya "bir git, bir gel" deniyor."

Gelen elçiler Abdullah b. Zübeyr'in yanma vardıklarında Mervan, oğulları Abdülmelik ile Abdülaziz'i gönderdi ki bu şiiri İbn Zübeyr'e okusunlar ve ne cevap vereceğim akıllarına koyup getirsinler. Mervan, oğullarına dedi ki: "Bu şiirimi mutlaka îbn Zübeyr'e işittirin." Mer-van'ın oğlu Abdülaziz diyor ki: Yezid'in elçileri İbn Zübeyr'in yanma varıp oturduklarında ben de bu şiiri ona okumaya başladım. O dinliyordu, dönüp bana şöyle dedi: "Babanıza gidin ve şöyle dediğimi ona anlatın:

"Ben öyle bir soydan geliyorum ki,
Kamışlarla bıçaklar karşılaştığında onu kıran sağırlaşır, Ben haktan başkasına yumuşamam.
Çiğneyene taş yumuşayıncaya kadar haktan başkasına boyun eğmem."

Abdülaziz diyor ki: "Hangisinin daha şaşkınlık verici olduğunu anlayamadım."

Ebu Ma'şer dedi ki: Hicri altmışbirinci senede Haremeyn emin iken Velid b. Utbe'nin insanlara haccettirmiş olduğu hususunda Şjy^er arasında ihtilaf yoktur. O zaman Basra ve Küfe valiliği Ubeydullah b.

Ziyad'm; Horasan ve Sicistan valiliği, Ubeydullah b. Ziyad'm kardeşi Süllem b. Ziyad'm; Küfe kadılığı Şüreyh'in, Basr kadılığı da Hişam b. Hübeyre'nin uhdesinde idi. [6]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/286-327.

[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/327-333.

[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/333-334.

[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/334-335.

[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/335-340.

[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/340-346.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.

Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Hicrî Altmışbirinci Senede Vefat Eden Şahsiyetler
Hz. Hüseyin
Cabir B. Atik B. Kays
Hamza B. Amr El-Eslemî
Şeybe B. Osman
Abdülmuttalib B. Rabia B. Haris
Velid B. Ukbe B. Ebi Muayt
Mü'minlerin Annesi Ümmü Seleme
Hicretin Altmışîkîncî Senesi
Hicretin Altmışikîncî Senesinde Vefat Eden Şahsiyetler
Büreyde B. Hüseyb El-Eslemî
Rebi B. Haysem
Alkame B. Kays
Ukbe B. Nafi El-Fihrî
Amr B. Hazm
Müslim B. Muhalled El-Ensarî
Müslim B. Muaviye Ed-Deylemî
Hicretin Altmışüçüncü Senesi
Hicretin Altmışdördüncü Senesi
Yezîd B. Muavîye
Muaviye Oğlu Yezidin Çocukları Ve Sayıları
Yezidin Oğlu Muavîye'nin Emirliği
Abdullah B. Zübeyr'in Emirliği
Mervan B. Hakem'e Bey'at Edilmesi
Mercürahit Savaşı Ve Dahhak B. Kays El-Fıhrî'nîn Öldürülmesi
Numan B. Beşir El-Ensârî'nîn Öldürülmesi

Hicrî Altmışbirinci Senede Vefat Eden Şahsiyetler

Hz. Hüseyin

Bu senede Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin, kendi ehl-i beytinden on küsur kişi ile birlikte Kerbela'da öldürüldü. Beraberinde öldürülenlerin yirmi küsur kişi olduğu da söylenmiştir. Nitekim bunu önceki kısımlarda anlattık. Bunlarla beraber bahadır ve kahramanlardan da bir topluluk öldürülmüştü. [1]

Cabir B. Atik B. Kays

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Cabir b. Atik b. Kays Ebu Abdillah el-Ensârî es-Sülemî. Bedir gazvesine, beraberindek adamlarla birlikte katıldı. îbn Cevzî'nin de dediği gibi Mekke fethi gününde Ensâr'm sancaktarıydı. Bu zat, hicri altmışbirinci senede yetmişbir yaşındayken vefat etti. [2]

Hamza B. Amr El-Eslemî

Kadri yüce bir sahabedir. Buharı ve Müslim'in sahihlerinde rivayet olunduğuna göre Hz. Aişe şöyle demiştir: "Hamza b. Amr, Rasûlullah (s.a.v.)'a şöyle bir soru sordu:
- Ya Rasûlallah, ben çok oruç tutuyorum. Yolculukta da oruç tutayım mı?
- İstersen tut, istersen tutma."
Hamza b. Amr, Şam fethinde hazır bulundu. Ecnadin savaşında
Müslümanların muzafieriyetine dair müjdeyi Hz. Ebu Bekir'e götüren odur.
Vakidî dedi ki: "Ka'b b. Malik'e, tevbesinin kabul edildiği ve Allah tarafından affedildiğine dair müjdeyi veren de Hamza b. Amr'dır. Bu müjdesine karşılık Ka'b'da ona iki elbisesini vermişti."
"Tarih" adlı eserinde Buharî, sağlam bir senedle rivayet eder ki, Hamza b. Amr el-Eslemî şöyle demiştir: "Zifiri karanlık bir gecede Rasûlullah (s.a.v.)la beraberdik. Parmaklarımdan ışıklar saçıldı, etraf aydınlandı, bu aydınlıkta arkadaşlarımın tamamının eşyalarını toparladım."
Hamza b. Amr'ın hicri altmışbirinci senede vefat ettiği ittifakla nakledilir. [3]

Şeybe B. Osman

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Şeybe b. Osman b. Ebi Talha el-Abderi el-Hacbî. Ka'be'nin anahtarı bunun yanındaydı. Babası

Uhud savaşında kafir olarak Hz. Ali tarafından öldürülmüştü. Şeybe, Mekke fethi gününde Müslümanlığını açığa vurdu Hüneyn gazvesine de katıldı. Ancak bu gazvede yine de kalbinde biraz şüphe vardı. Bir ara Rasûlullah'a suikasta niyetlendi. Onun bu kötü niyetini Cenâb-ı Allah, Rasûlüne bildirdi. Rasûlullah da Cenâb-ı Allah'ın haber vermesi üzerine gidip Şey-be'ye bu kötü niyetini bildirdi. Şeybe de bunun üzerine kalben de Müslüman oldu ve İslâmiyet'i güzelce yaşadı. Bunun üzerine Hüneyn savaşında çarpıştı ve diğer sebat edenlerle birlikte sabredip sebat gösterdi.

Vakidî, üstadlarınm şöyle dediklerini rivayet etmiştir: «Şeybe dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki, bütün insanlar Muhammed'e iman etseler bile ben kendisine iman etmem." diyordum. Mekke'yi fethedip Heva-zin'e sefere giderken fırsatını bulup da bütün Kureyşlilerin Öcünü kendisinden almak için ben de onunla beraber yola çıktım. O gün insanlar birbirlerine karıştılar. Rasûlullah (s.a.v.), katırından indi, yanına yaklaştın, onu vurmak için kılıcımı kınından sıyırdım, fakat karşımda bir alev belirdi, neredeyse beni yakacaktı. Rasûlullah (s.a.v.), bu hadise üzerine bana dönüp şöyle dedi: "Ey Şeybe, yanıma gel." Yanma yaklaştım, elini göğsüme koydu ve şöyle dedi: "Allah'ım, bunu şeytandan koru." Allah'a yemin ederim ki, elini göğsümden kaldırmadan o günde bana, gözümden ve kulağımdan daha sevimli oldu. Bundan sonra elini göğsümden kaldırıp: "Haydi git ve savaş." dedi. Ben de düşmana doğru ilerledim. Allah'a yemin ederim ki o esnada düşman safında -şayet hayatta olsaydı- babamla karşılaşsaydım onu da öldürürdüm. İnsanlar cepheden geri döndüklerinde Rasûlullah (s.a.v.) bana: "Ey Şeybe! Allah'ın senin için murad ettiği şey, senin kendi nefsin için kasdettiğin şeyden daha hayırlıdır." dedi. Sonra da içimde Allah'tan başka kimsenin bilmediği gizli düşüncelerin hepsini bana anlattı. Ben de şahadet getirip: "Allah'tan af diliyorum." dedim. O da: "Allah seni affetti." dedi.»

Şeybe, Osman b. Talha'dan sonra Ka'be'nin perdedarhğı görevini de üstlendi. Bu görev, onun evladının elinde bugüne kadar yürütülmüştür. Beni Şeybe kabilesi de ona nisbet edilir. Bunlar, Ka'be'nin perdedarları-dırlar.

Halife b. Hayyat ile başkalarının ifadelerine göre Şeybe, hicretin el-Hdokuzuncu senesinde vefat etmiştir. Muhammed b Sa'd'm ifadesine göre o, Muaviye oğlu Yezid'in zamanına kadar hayatta kalmıştır, "el-Muntazam" adlı eserinde de İbn Cevzî, onun hicri altmışbirinci senede vefat ettiğini söylemiştir. [4]

Abdülmuttalib B. Rabia B. Haris

Bu senede vefat edenlerden biri de Abdülmuttalib b. Rabia b. Haris b. Abdülmuttalib b. Haşim'dir. Bu zat, sahabe idi. Şam'a göçtü, orada bir evi vardı, vefat ederken müzminlerin emiri Muaviye oğlu Yezid'e vasiyetini yaptı. [5]

Velid B. Ukbe B. Ebi Muayt

Bu zatın soy kütüğü şöyledir; Velid b. Ukbe b. Ebi Muayt b. Ebban b. Ebi Amr Zekvan b. Ümeyye b. Abdu'-Şems b Abdumenaf b. Kusay Ebu Vehb el-Kureyşi el-Ebşemî. Hz. Osman'ın ana bir kardeşidir. Anasının adı, Erva binti Kureyz b Rebia b. Habib b. Abdu'ş-Şems'tir. Erva'ın annesi de Ümmü Hakim el-Beyza binti Abdülmuttalib'tir. Velid'in, Halid, Ammare ve Ümmü Külsüm adında kardeşleri vardı. Rasûlullah (s.a.v.), onun babası Ukbe b. Ebu Muayt'ı Bedir savaşından sonra diğer esirlerle birlikte Velid'in gözleri önünde öldürmüştü. Velid'in babası Ukbe: "Ya Muhammed, beni öldüreceksin ama çocuklarıma kim bakacak?" diye sorunca Rasûlullah: "Onlar için ateş vardır." diye cevap vermişti. Nadr b. Haris'e de böyle yapmıştı.

Velid, Mekke fethinde Müslüman oldu. Rasûlullah (s.a.v.) onu, Muttaliboğullarının zekatlarını toplamakla görevlendirip yola çıkarmıştı. Onlar da Velid'in gelişini duyunca onu karşılamaya çıkmışlardı. Fakat Velid, kendisiyle savaşmak için yoluna çıktıklarını sanarak geri dönmüş, bu durumu Rasûlullah (s.a.v.)'a anlatmıştı. Rasûlullah (s.a.v.) da bu olay üzerine Muttaliboğullanna karşı bir askeri birlik hazırlamaya niyet etti. Onlar bu durumu duyunca özür dilemek için Rasûlullah'a bir heyet gönderdiler ve hadisenin aslım anlattılar. Cenâb-ı Allah da Velid hakkında şu ayet-i kerimeyi inzal buyurdu:

"Ey inananlar! Eğer yoldan çıkmışın biri size bir haber getirirse, onun iç yüzünü araştırın. Yoksa bilmeden bir millete fenalık edersiniz de sonra ettiğinize pişman olursunuz." (el-Hucurât,6.)

Birçok tefsirci, bu hadiseyi böyle anlatmışlardır. Bunun doğruluğunu yüce Allah daha iyi bilir.

Hz. Ömer de Velid'i Beni Talib kabilesinin zekatlarını toplamakla görevlendirmişti. Hz. Osman, onu -Sa'd b. Ebi Vakkas'tan sonra- Küfe valiliğine atamıştı. Bu atama olayı, hicretin yirmibeşinci senesinde gerçekleşmişti. Daha sonra içki içmiş ve arkadaşlarına sarhoş halde namaz kıldırmış, dcnüp onlara: "Daha da kıldırayım mı size?" diye sormuş ve nam karıştırmıştı. Sonra Hz. Osman, onu cezalandırmış ve dört sene sonra Küfe valiliğinden azletmişti. Fakat o yine de Kûfe'de bir vatandaş olarak ikamete devam etmişti. Hz. Ali Irak'a geldiğinde Velid, Rakka'ya gitmiş, orada kendine bir çiftlik satın almış ve orada ikamete başlamıştı. Ancak Hz. Ali ile Muaviye zamanlarında ve sonraki dönemlerde vuku bulan hadiselere, savaşlara karışmamış, uzlete çekilmiş ve hicri altmışbirinci senede Rakka'daki (çiftliğinde) vefat etmişti. Yine aynı yere, çiftliğine defnedilmişti. Çiftliği, Rakka'ya onbeş mil mesafededir. Anlatıldığına göre o, Muaviye'nin zamanında vefat etmiştir. Doğrusunu Allah bilir, imam Anmed b. Hanbel ile Ebu Davud, ondan sadece bir hadis rivayet etmişlerdir ki, o hadis te Mekke fethi ile ilgilidir. İbn Cevzi onun bu senede vefat ettiğini söylemiştir. Ayrıca İbn Cevzî, mü'minlerin annesi Meymune binti Haris el-

Hilaliye'nin de bu senede vefat ettiğini söylemiştir. Ancak bu hanımın hicri ellibirinci senede vefat etmiş olduğunu önceki sayfalarda bildirmiştik. Hatta bu hanımın hicri altmışücüncü senede vefat ettiğini, hicri altmışaltına senede vefat ettiğini bildiren değişik rivayetler de vardır. Doğrusu, bizim söylediğimizdir. [6]

Mü'minlerin Annesi Ümmü Seleme

Ümmü Seleme'nin asıl adı şudur: Hind binti Ebi Ümeyye Hüzeyfe (veya) Sehl b. Muğire b. Abdillah b. Ömer b. Mahzum el Kureşiyye el-Mahzumiye. Ümmü Seleme, Rasûlullah'la evlenmeden önce amcası oğlu Ebu Seleme b. Abdilesed ile evliydi Ebu Seleme vefat etti, Rasûlullah da Ümmü Seleme ile evlendi ve Bedir gazasından sonra hicretin ikinci senesinin şevva ayında onunla gerdeğe girdi. Ümmü Seleme, önceki kocası Ebu Seleme'nin kendisine şöyle bir hadis naklettiğini söylemiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir Müslüman, bir musibete maruz kalırda: "Doğrusu biz Allah'a aidiz ve O'na dönücüleriz Allah'ım, bu musibetimden ötürü bana sevab ver ve bunun yerine başka bir şeyi karşıma çıkar." derse Allah mutlaka o musibeti daha hayırlı birşey ile ona değiştirir."
Kocam Ebu Seleme vefat edince ben de bu duayı okudum, ancak dedim ki: "Kocam Ebu Seleme'den daha hayırlı kim var ki? O, ilk hicret eden adamdı, ondan daha hayırlı kim olabilir?" Sonra Cenâb-ı Allah, bana güç verdi. Ben de bu duayı okudum. Allah, bana Ebu Seleme'den daha hayırlı birini eş olarak verdi ki, o da Rasûlullah (s.a.vjdır.
Ümmü Seleme, kadınların en güzellerinden ve en çok ibadet edenle-rindendi.
Vakidî'nin ifadesine göre Ümmü Seleme, hicretin ellidokuzuncu senesinde vefat etmiş, cenaze namazım da Ebu Hüreyre kıldırmış tır.
İbn Ebi Haysem'in ifadesine göre Ümmü Seleme, Muaviye oğlu Yezid zamanında vefat etmiştir.
Ben derim ki: Hz. Hüseyin'in öldürülmesiyle ilgili olarak öncpV-sayfalarda geçen hadisler, Ummü Seleme'nin, Hz. Hüseyin'in öldürül mesı sonrasına kadar yaşadığını isbatlamaktadır. Doğrusunu Allah bı hr. Allah, Ummü Seleme'den razı ve hoşnud olsun. Noksanlıklarda!," münezzeh olan yüce Allah doğruyu daha iyi bilir. [7]

Hicretin Altmışîkîncî Senesi

Medine heyeti, bu sene Muaviye oğlu Yezid'in yanma gitti. Yezid, onlara ikramda bulundu ve kıymetli armağanlar verdi. Bu armağanlarla Yezid'in yanından döndüklerinde onu hallettiler. Başlarına da Abdullah b. Hanzale el-Gasilî vali olarak geçirdiler. Yezid de ertesi sene onların üzerine Medine'ye bir ordu gönderdi ve ilerde de inşallah açıklayacağımız gibi Harre vak'ası meydana geldi. Yezid, Amr b. Said b. As'ı Hicazdan azletti, onun yerine Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'ı vali olarak tayin etti. Velid de Medine'ye gider gitmez mallara, ürünlere ve mülklere el koydu. Amr b. Said'in kölelerini yakalayıp hapsetti. Bunlar 300 kişi kadardılar. Amr b. Said de kalkıp Yezid'in yanma gitti. Kölelerine de zindandan çıkıp kendisiyle birlikte gelmeleri için haber gönderdi. Binmeleri için develer hazırladı, onlar da bu emri yerine getirdiler. O, Yezid'in yanına vardığında köleler de ona yetiştiler. Yezid, Amr b. Said'e ikramda bulundu- Saygı gösterdi, meclisinde yer verdi, yanına yakın oturttu. Sonra da Ibn Zübeyr'e karşı gerekeni yapmadığından dolayı onu kınadı. Amr da şöyle cevap verdi:
- Ey müzminlerin emiri! Hazırda bulunan, hazırda bulunmayanın görmediğini görür. Mekke ve Hicaz halkı, onu bize karşı kışkırttılar, ondan taraf oldular, onu sevdiler. Benim de -üzerine gittiğim takdirde-ona karşı koyabilecek kadar ordum yoktu. Kaldı ki, o bana karşı tedbirli davranıyor ve benden çekiniyordu. Ben de ona çok yumuşak davranıyor, işi idare ederek geçiştiriyordum ki, fırsatını bulup da üzerlerine atılayım. Mamafih onu sıkıştırdım. Birçok şeyler yapmalarına engel oldum. Mekke'de, Mekke'nin yollarında ve caddelerinde bekçiler diktim. Gelenlerin adım, babasının adını, nereden geldiğini, niçin geldiğini, nereye gideceğini kaydetmeden hiç kimseyi şehre sokmuyordum. Gelen kişi, eğer onun adamların dans a veya onun yanma gitmek istediği tahmin ediliyorsa, onu tahkir ederek geri çeviriyordum. Eğer böyle bir amacı yok ise şehre bırakıyordum. Şimdi Velid başa geçti, onun ne yaptığı, hangi durumda olduğu hakkında sana bilgiler ulaşacaktır. Böylece sen benim, vermiş olduğun emri süratle yerine getirmek uğruna göstermiş olduğum çabanın kıymetini anlayacaksın. Sana karşı dürüst olan ve öğüt veren bir kimse olduğumu da inşaallah farkedeceksin. Allah, senin lehine hüküm verecek ve düşmanını kahredecektir.
Yezid, ona şu cevabı verdi:
- Sen, sana iftira edenden daha doğru sözlüsün. Beni sana karşı kışkırtandan daha sadıksın. Sen güvendiğim adamlardansın. Yardımını umduğum kimselerdensin. Sıkıntı, gaile ve büyük musibetler zamanında kendisinden istifade etmek için bir tarafta beklettiğim kimselerdensin.
Velid b. Utbeye gelince o, Hicaz'da ikamet etti. Abdullah b. Zübeyr'i yakalamak için defalarca harekete geçti. Ancak onun tedbirli ve koruma altında olduğunu gördü. O sıralarda Yemame'de Necde b. Amir el-Hanefî adında biri de Hz. Hüseyin'in öldürülmesinden sonra ayaklandı. Muaviye'nin oğlu Yezid'e muhalefet etti, ancak Abdullah b. Zübeyr'e muhalefet etmedi. Kendi yolunda yürümeye devam etti. Peşinden yürümekte olan adamları vardı. Arefe gecesi olduğunda Velid b. Utbe, büyük bir askeri gücü onun üzerine sevk etti. Ancak İbn Zübeyr ile Necde ve adamlan Velid'e tabi olmadılar. Herkes ayrı ayrı gruplar

halinde vakf-lerine devam etti. Sonra Necde, Yezid'e şöyle bir mektup gönderdi:
"Bize, bunak bir adam göndermişsin. Doğru dürüst birşey yapamıyor, hikmetle öğüt veren bir kimsenin öğüdünü kavrayamıyor, eğer yumuşak huylu birini gönderecek olursan şimdiye kadar zor görülen işlerin kolaylaşacağını ve dağılmış olanların da toplanıp bir araya geleceklerini umuyorum."
Bunun üzerine Yezid, Velid'i valilikten azletti, yerine Osman b. Mu-hammed b. Ebi Süfyan'ı tayin etti. Osman da Hicaz'a gitti Fakat tecrübesiz, idareden anlamayan bir genç olduğunu gördüklerinde, karşı taraftakiler onu altetmeye niyelendiler. Medine'ye girdiğinde aralarında Abdullah b. Hanzele el-Gasil el-Ensârî'nin de bulunduğu bir heyeti Yezid'e gönderdiler. Heyette ayrıca Abdullah b. Ebi Amr b. Hafs b. Muğire el-Hadremî, Münzir b. Zübeyr ve birçok Medineli eşraf da vardı. Bunlar yanm vardıklarında Yezid, onlara ikramda bulundu. İyilik yaptı, saygı gösterdi, bol bol armağanlar verdi. Bunlar, daha sonra Medine'ye döndüler. Ancak Münzir b. Zübeyr, ai"kadaşı Basra valisi Ubeydullah b. Zi-yad'm yanma gitti. Yezid, ona heyetteki arkadaşlarının hissesi kadar 100.000 dirhem armağan verdi. Heyet, Medine'ye döndüğünde açıkça Yezid'e sövmeye ve onu kınamaya başladılar. Şöyle dediler:
"Biz dinsiz, içki içen ve meclisinde kadınlara şarkı söyletip çalgı çaldıran bir adamın yanından geldik ve onu hilafetten hal etmiş olduğumuza şahit olun" Halk da onların Yezid'i hilafetten hal edişlerine uygun nazarla baktı. Abdullah b. Hanzele el-Gasilf ye ölüm üzerine be/at ettiler. Ancak Abdullah b. Ömer, onların bu davranışım protesto etti. Münzir b. Zübeyr de Basra'dan kalkıp Medine'ye döndü ve heyetteki arkadaşlarına, Yezid'i görevden hal etmeleri hususunda muvafakat etti ve Yezid'in içki içip sarhoş olduğunu, hatta namazı bıraktığını da bildirdi. Yezid'in ayıplarını arkadaşlarından daha çok açığa vurdu. Yezid, bunu duyunca şöyle dedi: "Allah'ım, ben onu arkadaşlarından ayrı tuttum. Ona özel alaka gösterdim, ikramda bulundum ve gördüğün şeyleri yaptı. Sen onu yakala ve ondan intikam al."
Yezid, Medinelilere daha sonra Numan b. Beşir'i gönderdi ki, onları bu yaptıklarından men etsin ve böyle faaliyetlerinden onları sakındırsın. Tekrar Yezid'in emrini dinlemelerini, ona itaat etmelerini ve cemaata katılmalarını sağlasın.
Numan, Medinelilere gitti. Yezid'in emrettiklerini yaptı. Onları fitne çıkarmaktan ötürü tehdit edip korkuttu ve şöyle dedi:
- Fitne korkunçtur, vahimdir. Şamlılara karşı çıkamazsınız. Onlara gücünüz yetmez.
Abdullah b. Mutî de ona şöyle karşılık verdi:
- Ey Numan! Topluluğumuzu dağıtmana, Allah'ın düzelttiği işimizi bozmana seni iten sebep nedir?
- Allah'a yemin ederim ki, etrafımzı topluluklar saracak ve atlılar dört bir yanınızı alıp herkesin tepesine ve alınlarına kılıçlarla vuracak, ölüm her iki taraf arasında da kol gezecek olsa, bana öyle geliyor ki, sen katırına binip Mekke'ye doğru kaçarsın ve bu zavallı Ensâr'ı yollarda, mescitlerde ve evlerinin kapıları önünde öldürülür halde bırakıp gider-
sin.
Fakat kimse onun dediğini dinlemedi. O da çekip gitti ve durum onun dediği gibi oldu.
İbn Cerir dedi ki: Hicretin altmışikinci senesinde insanlara Velid b. Utbe hac ettirdi. Ancak bunda ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir. [8]

Hicretin Altmışikîncî Senesinde Vefat Eden Şahsiyetler

Büreyde B. Hüseyb El-Eslemî

Bu zat, Rasûlullah'm Medine'ye hicret ederken kendisine Küraü'l-Gemim yanında izin verdiği esnada Müslüman olmuştu Oraya vardı* ğında Büreyde, seksen kişilik ailesiyle onu karşılamış olup hepsi Müslüman olmuşlardı. Onlara yatsı namazını kıldırmış ve o gece ona Meryem sûresinin baş kısmından birkaç ayeti öğretmişti. Sonra Uhud gazvesinin ardından Medine'ye gitmiş ve Rasûlullah (s.a.v.)'la birlikte bütün gazvelere katılmış, Medine'de ikamete başlamıştı. Basra fethedıl-diği zaman oraya gitmiş ve orada kendine bir ev yapmıştı. Sonra Horasan gazvesine katılmış, Yezid'in hilafeti zamanında Merv şehrinde vefat etmişti. Onun bu senede vefat ettiğini birden fazla tarihçi ifade etmiştir. [9]

Rebi B. Haysem

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Rebi b. Haysem Ebu Yezid es-Sevrî el-Kufi. İbn Mesud'un arkadaşlarındandır. Abdullah b Mesud, ona şöyle demişti: "Seni her gördüğümde mutlaka Allah'tan korkan, alçak gönüllü kimseleri hatırlıyorum. Eğer Rasûlullah (s.a.v), seni görmüş olsaych mutlaka severdi." İbn Mesud, ona çok saygı gösterirdi. ŞaTrî dedi ki: "Rebi, sadaka ve doğruluk menbaı idi. İbn Mesud'un en takvalı arkadaşı idi".
İbn Main dedi ki: "Onun gibisinden hesap sorulmaz." Ona ait pek çok menkıbe vardır. îbn Cevzî, onun hicri altmışikinci senede vefat ettiğini söylemiştir. [10]

Alkame B. Kays

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Alkame b. Kays Ebu Şebl en-Nahai el-Kûfî. îbn Mesud'un en büyük ve en kıymetl arkadaşlarından ve âlimle-rindendi. İbn Mesud'a benzerdi. Alkame, sahabelerden bir topluluktan hadis rivayet etmiştir. Tabiilerden bazıları da ondan hadis rivayet etmişlerdir. [11]

Ukbe B. Nafî El-Fihrî

Muaviye, bu zatı 10.000 kişilik bir ordunun başında komutan olarak îfrikiyye'ye (Tunus'a) gönderdi. Kayravan şehrini kurdu. Şehrin yeri daha önce sık ağaçlıklarla kaplıydı. Yırtıcı hayvanlardan, yılanlardan, haşerelerden oraya gidilemiyordu. Cenâb-ı Allah'a dua etti. Duası bereketine hayvanlar oradan yavrularını alıp taşlar arasından ve kovuklardan çıkıp gittiler. O da Kayravan şehrini oraya kurdu ve hicretin altmışikinci senesine kadar orada kaldı. Berberiler ve Rumlarla savaştı. Şehid edilip ahirete göçtü. Allah ondan razı olsun. [12]

Amr B. Hazm

Kadri yüce bir sahabedir. Rasûlullah (s.a.v), onu onyedi yaşında iken Necran valiliğine atadı. Orada bir müddet kaldı ve Yezid b. Muavi-ye'nin zamanına kadar yaşadı. [13]

Müslim B. Muhalled El-Ensarî

Zurkî kabilesindendir. Hicret senesinde doğdu. Rasûlullah (s.a.v)'dan hadis dinledi. Mısır fethinde hazır bulundu. Muaviye ve YeZxd zamanlarında onlar adına Mısır ordularına komuta etti. Hicretin ,conpftinin zilkade avında vefat etti.senesinin zilkade ayında vefat etti. [14]

Müslim B. Muaviye Ed-Deylemî

Kadri yüce bir sahabedir. Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına, müşriklerin saflarında yer alarak katıldı. Müslümanlara çok zarar verdi. Sonra Müslüman oldu ve İslâmiyet'ini güzelce yaşadı. Mekke fethine ve Hüneyn gazvesine katıldı. Hz. Ebu Bekir'le birlikte hicretin dokuzuncu senesinde hac etti. Veda haccına da katıldı. Cahiliye döneminde altmış, İslâmiyet döneminde de altmış olmak üzere 120 sene yaşadı. Vakidî bövle demiştir. Yezid b. Muaviye zamanına kadar yaşadı. İbn Cevzî'nin ifadesine göre hicretin altmışikinci senesinde vefat etmiştir.
Aynı senede Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in zevcesi Rebab binti Enif de vefat etti. Bu hanım, Iraklıların cuma veya cumartesi gününde kocası Hz. Hüseyin'in öldürülüşüne şahit olmuştu. Kocası Hüseyin ki, Ali ile Rasûlullah (s.a.v)'ın kızı Fatıma'nın oğluydu. [15]

Hicretin Altmışüçüncü Senesi

Bu senede Harre vak'ası meydana geldi. Bu vak'anm meydana geliş sebebi şuydu: Medineliler, Muaviye oğlu Yezid'i hal ettiklerinde yerine Kureyşlilerin başına Abdullah b. Mutf yi, Ensârîlerin başına da Abdullah b. Hanzele b. Ebu Amirî'yi val olarak geçirdiler. Bu senin başında bu yaptıklarını açıkladılar. Minberin yanında toplandılar. Onlardan birisi: "Şu sarığımı başımdan çıkardığım gibi Yezid'i de yöneticilik makamından çıkarıp attım." diyor ve başındaki sarığı çıkarıp atıyordu. Diğeri birisi de: "Şu ayakkabımı ayağımdan çıkarıp attığım gibi Yezid'i de hilafet makamından çıkarıp attım." diyordu. Böylelikle orada birçok sarık ve ayakkabı yığıldı. Sonra Yezid'in tayin ettiği vali Osman b. Muham-med b. Ebu Süfyan'ı kendi aralarından çıkarıp kovmaya,Ümmeyye oğullarını da Medine'den sürgün etmeye karar verdiler. Bunun üzerine Ümeyye oğullan, Mervan b Hakem'in evinde toplandılar. Medineliler, bu evin çevresini çembere alıp onları kuşattılar. Hz. Hüseyin'in oğlu Ali Zeynelabidin bunlardan uzak durdu. Abdullah b. Ömer de uzak durdu. Bu ikisi, Yezid'i hal etmediler. îbn Ömer'in ailesindende hiç kimse Yezid'i hal etmedi. İbn Ömer, kendi aile halkına şöyle dedi: "Sizden hiçbiriniz Yezid'i hal etmesin. Aramızda kesin hükme varırız ya da aramıza kılıç girer."
İbn Mutî ve İbn Hanzele'ye ölüm üzerine bey'at edişlerinden dolayı Medine halkını da kınayıp protesto etti ve şöyle dedi: "Biz sadece Rasûlullah (s.a.v.)'a, cepheden kaçmamak üzere bey'at ederdik." Abdül-muttalib oğullarından da hiçbiri Yezid'i hal etmedi. Muhammed b. Ha-nefiyye'den, Yezid'i hal etmesi istenildiğinde kabul etmedi ve buna şiddetle karşı koyup tartışmaya başladı. Yezid'i savundu ve Yezid'in içki içtiğine, bazı namazları terk ettiğine dair yaptıkları suçlamaları da kabul etmedi. Nitekim bunları Yezid'in biyografisinden bahsederken inşaal-lah detaylı olarak anlatacağız.

Ümeyye oğullan, Yezid'e bir mektup göndererek kuşatma altında tutulduklarım, ihanete uğradıklarını, aç ve sussuz kaldıklarını, kendilerini bu durumdan kurtaracak birini göndermediği takdirde son adamlarına kadar Öldürüleceklerini bildirdiler. Bu mektubu bir ulakla Yezid'e gönderdiler. Ulak, mektubu Yezid'e götürdüğünde onun tahtında oturmakta olduğunu, ayaklarım da nikris illetinden Ötürü serinletmek
için suya sarkıttığını gördü. Yezid, mektubu okuyunca üzüldü. Rahat-sız oldu ve ulağa şöyle dedi:
- Vay sana! Ümeyye oğulları içinde 1000 erkek yok mu?
- Evet var.
Gündüzün bir saatinde savaşamazlar mıydı?
Bundan sonra Anar b. Said b. As'a haber gönderip yanma çağırttı. Amr gelince Yezid mektubu ona okudu. Kuşatma altında bulunan Ümeyye oğullarım kurtarmak için kimi göndereceğini ona sordu. Kendisini göndermek istediğini söyleyince Amr itiraz edip şöyle dedi:
- Mü'minlerin emiri, orada düzen sağlamken, işler yoluna gitmekte iken beni oradaki valilikten azletti. Şimdi ise Kureyşlilerin kanları orada toprağa akmaktadır. Bu durumda onlara valilik yapmak istemem. Bu işi onlara benden daha uzak biri üstlensin.
Bunun üzerine Yezid, habercisini yaşlı ve güçsüz bir adam olan Müslim b. Ukbe el-Müzenî'ye gönderdi. O, bu görevi kabul etti. Yezid, onu 10.000 süvarinin (Başka bir rivayete göre 12.000 veya 15.000 süvarinin) komutanı olarak Medine'ye gönderdi. Bu süvarilerden herbirine 100 dinar (veya 400'er dinar) verdi. Sonra onları kendi atma binmiş vaziyette resmi geçitten geçirdi.
Medainî dedi ki: "Yezid, Şamlı süvarilerin başına Abdullah b. Mes'ade el-Fezarî'yi, Humuslu süvarilerin başına Husayn b Nümeyr es-Sekunî'yi, Ürdünlü süvarilerin basma Hubeyş b. Dülce el-Kaynfyi, Filistinli süvarilerin başına Ruh b". Zenba el Cüzamî'yi ve Şerik el-Kinanî'yi, Kinnesrinli süvarilerin basma Tarif b. Hashas el-Hilhalfyi komutan olarak tayin etti Başkomutan olarak da Gatafanlı Müslim b. Ukbe el-Müzenfyi tayin etti. Selef uleması Müslim'e, Müsrif b. Ukbe adır vermişlerdi. Numan b. Beşir:
- Ey müminlerin emiri! Beni onlara vali tayin et. Seni onların belasından kurtarayım, dedi.
Numan, Abdullah b. Hanzele'nin ana bir kardeşi idi. İkisinin annesi de Amre binti Revaha idi. Ancak Yezid:.
- Hayır olmaz, onlara ancak şu zalimi vali olarak göndereceğim. Allah'a yemin 3derim ki, onlara ihsanda bulunduktan ve defalarca onları af ettikten sonra şimdi de öldüreceğim, dedi. Numan da şu karşılığı verdi:
- Ey mü'minlerin emiri! Allah aşkına, aşiretine ve Rasûlullah'm ensânna zarar verme.
Abdullah b. Cafer de Yezid'e şöyle dedi:
- Eğer onlar tekrar sana itaat ederlerse, bu itaatleri kabul edilir mi?
- Eğer tekrar bana itaat edecek olurlarsa onlara ilişümeyecektir. Yezid, Müslim b. Ukbe'ye şu talimatı verdi: "Onları üç kez itaata davet et. Eğer itaata dönerlerse kabul et ve onlara ilişme, ama itaata dönmezlerse onlara karşı Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş. Eğer onları mağlup edersen Medine'yi üçgün süreyle mubah say. Onları öldür. Bu süre dolduktan sonra da insanlardan el çek. Hüseyin'in oğlu Ali'ye dikkat et, ona zarar verme, ona iyi davran, onu meclisine yaklaştır. Çünkü o, diğerlerinin girdiği kapıdan girmemiştir. Onların yaptıkları bozgunculuğu yapmamıştır."
Bundan sonra Yezid, Müslim b. Ukbe'ye Medine'deki işini tamamladıktan sonra İbn Numeyr'i kuşatma altına almak üzere Mekke'ye gitmesini emretti ve ona şöyle dedi: "Eğer senin basma birşey gelirse maiyetindeki askerlerin komutanı Husayn b. Numeyr es-Sekunî olsun."
Yezid, Abdullah b. Ziyad'a da İbn Zübeyr'in üzerine gidip onu Mek-ke'de kuşatma altına alması için mektup gönderdi. Ancak o bunu yapmaya yanaşmadı ve şöyle dedi: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, o fası-km hatırı için ben önceki günahıma ikinci bir günahı eklemeyeceğim. Hem Rasûlullah'm kızının oğlunu öldüreyim, hem de bundan sonra Beyt-i Haram'a gidip savaşayım! Bu olacak şey mi?"
Hz. Hüseyin'i öldürdüğü zaman annesi Mercane, Abdullah b. Zi-ya'da: "Yuh sana! Sen ne yaptın? Nasıl bir günah işledin?" diyerek şiddetle azarlamıştı^
Anlatıldığına göre İbn Zübeyr'in hutbesinde şöyle dediğini insanlar Yezid'e haber vermişlerdi: "Maymunların Yezid'i, içki içen, namazı terk eden, şarkıcı cariyelerle başbaşa kalan Yezid."
Müslim b. Ukbe askerlerini harekete hazır hale getirip Yezid'e resmi geçit yaptığı zaman şöyle diyordu:
"Gece karanlık basınca ve bu askerler, Vadi'1-Kura'ya varınca söyle Ebu Bekir'e, Senin bu gördüğün sarhoşlar topluluğu mu, Ümmü'l-Kurâ'da dinden çıkanın vay haline! Din ile aldatıp yalan ve iftira atandan vay."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre ise şöyle demiştir:
"İş ehlinin eline düşüp de ordu, Vâdi'l-Kurâ'ya indiğinde Ebu Bekir'e haber verdi.
Genç, yaşh 20.000 kişi, senin bu gördüğün sarhoşlar topluluğu mudur?"
Müslim, beraberindeki askerlerle Medine'ye doğru yola çıktı. Oraya yaklaştığında Medineliler, Ümeyye oğullarım kuşatma işine giriştiler ve bu hususta çaba sarfedip onlara şöyle dediler: "Allah'a yemin ederiz ki, ya bize-şu gelen Şamlılara bizi teslim etmeyeceğinize, bize karşı onlarla işbirliği yapmayacağınıza ve açığınızı onlara vermeyeceğinize dair kesin söz ve teminat verirsiniz ya da sizi baştan sona öldürürüz." Ümeyye oğulları da onlara bu hususta kesin söz ve teminat verdiler. Şam ordusu Medine'ye vardığında Ümeyye oğulları onları karşıladılar. Müslim b. Ukbe, onlardan her ne soruyorsa onlar hiçbir şey söylemiyorlardı. Müslim, bu durumdan sıkıldı. Mervan oğlu Abdülmelik, ona gelip şöyle dedi: "Eğer zafer istiyorsan

Medine'nin doğusuna, Harre'ye gidip konakla, eğer sana karşı gelirlerse güneş sizin ensenize, onların da yüzlerine vurur. Onları itaate davet et, eğer bu davetine icabet ederlerse ne alâ! Aksi takdirde Allah'tan yardım dileyip onlarla savaş. Allah onlara karşı- imama muhalefet edip itaattan çıktıklarından - sana yardım edecektir." Müslim b. Ukbe, bu konuşma ve tavsiyesinden dolayı ona teşekkür etti ve tavsiyesine uydu, gidip Medine'nin doğusuna, Harre'ye ordugah kurdu. Üç gün süreyle Medinelileri itaata davet etti. Her davetinde Medineliler icabetten kaçtılar. Sadece savaşmaya razı oldular. Üç günlük süre geçince dördüncü günde ki o günde hicri altmışüçüncü senenin zilhicce ayının yirmisekizinci günü olan çarşamba idi. Onlara şöyle dedi:

- Ey Medine halkı! Üç günlük süre doldu. Mü'minlerin emîri bana

şöyle demişti: "Medineliler, benim aslım ve aşiretimdir. Onların kanlarının akıtılmasını istemiyorum." Mü'minlerin emiri, size üç günlük süre vermemi emretmişti. Bu süre geçip gitti. Şimdi ne yapacak siniz? Barış mı yapacaksınız, yoksa savaşacak mısınız?

- Savaşacağız.
- Böyle yapmayın, barış yapın. Gücünüzü ve kuvvetinizi şu dinsiz İbn Zübeyr'e yöneltelim.
- Ey Allah'ın düşmanı! Eğer amacın buysa sana bu amacı gerçekleştirme imkanını vermeyeceğiz. Çekip gidesiniz ve Allah'ın kutsal Beyt'inde dinsizlik yapasmız diye bırakmayız. Böyle dedikten sonra Medineliler savaşa hazırlandılar. Kendileri ile Müslim b. Ukbe arasına hendek kazmışlardı. Askerlerini dört kola ayırmışlar, her kolun başına bir komutan tayin etmişlerdi. Bu kolların en güçlüsü ve en düzenlisi Abdullah b. Hanzole el-Gasilî'nin de aralarında bulunduğu koldu. Bundan sonra Medineliler şiddetlice savaşmaya başladılar. Sonra hezimete uğradılar. İki taraftan da önde gelen şahsiyetlerden birçoğu öldürüldü. Öldürülenler arasında Abdullah b. Mutî de vardı. Onunla beraber yedi oğlu da Öldürülmüştü. Yine öldürülenler arasında Abdullah b. Hanzele el-Gasilî, anne bir kardeşi Muhammed b. Sabit b. Şemmas ve Muhammed p. Amr b. Hazm da vardı. Muhammed bir Amr b. Hazm yerde yatmakta iken Mervan, onun yanından geçti ve ona hitaben şöyle dedi: "Allah sana rahmet etsin, Mescid-i Nebevf nin direklerinin yanında nice zamanlar seni gördüm ki orada uzun uzadıya kıyamda duruyor ve secdeye kapanıyordun."

Sonra selef ulemasının kendisine Müsrif b. Ukbe dedikleri Müslim b. Ukbe - Allah onu kahretsin, o ne cahil ve ne kötü bir ihtiyardı - Ye-zid'in emri üzerine Medine'yi üçgün mubah kıldı. Saygınlığını hiçe saydı. Allah ona hayır mükafat vermesin. Medine eşrafının kurrâlarının çoğunu öldürdü, çok miktarda mal yağmaladı. Çoklarının anlattıkları gibi orada büyük birşey ve yaygın bir fesat vuku buldu. Müslim'in önünde öldürülenlerden biri de Ma'kil b. Sinan'dı. Ma'kil, Müslim'in eski dostuydu ancak Yezid hakkında kötü sözler sarfederek bu sözleri Müslim'e duyurdu. Müslim de bu sebeple ondan intikam aldı.

Müslim, Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'yi çağırttı. Ali'de Mervan b. Hakem ile Mervan'm oğlu Abdülmelik'ırı arasına girerek Müslim'in yanma geldi ki, bu ikisi onun için Müslim'den eman alsınlar, ancak Ali, Yezid'in kendisine iyi davranmasını Müslim'e tavsiyede bulunduğundan habersizdi. Müslim'in huzurunda oturunca Mervan, kendisine içecek verilmesini istedi. Müslim b. Ukbe, beraberinde Şam'dan Medine'ye kar getirmişti. Bu karı içeceği şeye katarak serinletip içiyordu. İstediğ şerbet getirildiğinde Mervan biraz içti. Kalanı da Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'ye verdi ki, böylece onun için eman alsın. Mervan Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'yi severdi. Müslim b. Ukbe, ona bakıp bardağı elinde tuttuğunu görünce Ali'ye: "İçeceğimizden içme." dedi. Sonra da ona: "Mervan ve oğlu ile birlikte geldin ki, bunlar senin için eman mı alsınlar?" diye sordu. Onun bu sorusu karşısında Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'nin eli titredi. Elindeki bardağı ne yere indirebiliyor, ne de içindekini içebiliyordu. Sonra Müslim b. Ukbe, ona şöyle dedi: "Eğer mü'minlerin emiri Yezid sana iyi davranmamı tavsiye etmiş olmasaydı, mutlaka senin boynunu vuracaktım. Şimdi istersen şurubu iç, istersen içme. Sana başka bir kâse getirsinler." Ali de: "Şu elimdeki kâseyi içmek istiyorum." dedi ve içti. Daha sonra Müslim b. Ukbe ona: "Haydi gel, şuraya otur." dedi ve onu tahtına oturttu. Sonra da: "Mü'minlerin emiri Yezid sana iyi davranmamı tavsiye etti. Bunlar beni uğraştırdıkları için seninle ilgilenemedim, belki de şimdi ailen senin için korkmuştur." dedi. Ali de: "Vallahi öyledir." diye karşılık verdi. Müslim de bineğinin hazırlanıp eğerlenmesini emretti. Sonra Ali'yi bineğine bindirdi ve alayişle kendi evine gönderdi. Sonra da Ümeyye oğullarıyla birlikte çıkmamış olan Hz. Osman'ın oğlu Amr'ı yanma çağırttı. Ona şöyle dedi: "Eğer Medinelüer galib olsalardı, onlara ben de sizinle beraberim diyecektin, eğer Şamlılar galip olsalardı onlara ben mü'minlerin emirinin oğluyum, diyecektin." Bundan sonra emir verdi. Amr'm gür sakalı onun huzurunda yolundu.

Medainî dedi ki: "Müslim b. Ukbe, Medine'yi üç gün süreyle mubah saydı. Saygınlığım hiçe saydı. Askerleri rastladıkları herkesi öldürüyorlar, malları yağmalıyorlardı. Su'da binti Avf el-Mirrî'ye, Müslim b. Ukbe'ye haber göndererek ona şöyle dedi: "Ben amcan kızıyım. Adamlarina emir ver, falan yerdeki develerimize ilişmesinler." Bu haberi alan Müslim, adamlarına: "Önce bu kadının develerini ele geçirin." dedi. Başka bir kadın da gelip Müslim'e şöyle dedi: "Ben senin yandaşınım. Oğlun esirler arasındadır." Müslim, adamlarına: "Çabucak şunun oğlunu yakalayıp getirin." dedi ve oğlunun başım vurdurup annesine teslim etti, sonra da: "Konuşmasaydm ve böylece başı vurulmasaydı daha iyi olmaz mıydı? Sen buna razı olmaz miydin?" dedi.

* Müslim'in askerleri, Medineli kadınlara tecavüz ettiler, öyleki o günlerde 1000 kadar kadın evlilik dışı hamile kaldı, denilmektedir. Doğrusunu Allah bilir.

Medainî, Hişam b. Hassan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Harre vakıasından sonra Medineli olup bekar olan 1000 kadın çocuk doğurdu." Aralarında Cabir b. Abdullah'ın da bulunduğu Önde gelen sahabeler; Müslim b. Ukbe'nin askerlerinden gizlendiler. Ebu Said el-Hudrî de Medine'den çıkıp dağdaki bir mağaraya yönelmiş, oraya sığınmak istemişti. Ancak Şamlı

askerlerden biri onun peşine takıldı. Ebu Said diyor ki: "Ben onu görünce kılıcını sıyırdı ve üzerime hücum etti, beni Öldüreceğini kesin olarak kafasına koyduğunu anlayınca ben de kılıcımı kınına soktum ve ona şöyle dedim: "Ben, hem benim nemde kendi günahım yüklenip cehennemliklerden olmanı isterim. Zulmedenlerin cezası budur."(ei-Mâidc, 29.)
O adam bu durumu görünce bana sordu:
- Sen kimsin?
- Ebu Said el-Hudrî'yim
- Rasûlullah (s.a.y)'m ashabından mısın?
- Evet.
Bundan sonra adam beni bırakıp gitti."
Medainî dedi ki: "Müslim b. Ukbe'ye Said b. Müseyyeb'i getirdiler. Müslim ona: "Bey'at et" deyince o: "Ben Ebu Bekir il Ömer'in yolundan gidecek emire bey'at ederim," dedi. Bunun üzerine Müslim, Said'in boynunun vurulmasını emretti. Orada bulunanlardan birisi, Said'in deh olduğuna şahidlik edince Said serbest bırakıldı.
Medinelüer, Harre savaşında yenilgiye uğradıklarında kadınlar ve çocuklar çığlık attılar. îbn Ömer: "Ka'be'nin Rabbine yemin ederim ki, bu olanlar, Osman'a yapılanların intikamı dır. "dedi.»
Medainî, Medineli bir ihtiyarın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Zührî'ye sordum: Harre gününde Medinelilerden kaç kişi öldürüldü?" O da bana şu cevabı verdi: "Muhacir ve Ensâr'dan önde gelen 700 kişi öldürüldü. Ayrıca mevalinin önde gelenlerinden tanıdığım, tanımadığım kür ve kölelerden ve diğerlerinden de 10.000 kişi kadar olduruldu.
Harre vak'ası, hicretin altmışüçüncü senesinin zilhicce ayının bitime üçgün kala meydana geldi. Müslim b. Ukbe'nm askerleri uç gun süreyle Medine'yi yağmaladılar.
Vakidî ile Ebu Maşer dediler ki: "Harre vak'ası, hicri altmışüçüncü senenin zilhicce ayının bitimine iki gece kala çarşamba günü meydana geldi."
Vakidî, İbn Avn'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hicretin altmış üçüncü senesinde Abdullah b. Zübeyr insanlara hac ettirdi. Ona, sığınan (yani Beyt'e sığınan) kişi anlamına gelen el-Aiz adını takmışlardı. İşin şura ile yürütülmesi gerektiği görüşündeydiler. Harre vak'asınm haberi, muharrem ayının ilk gecesinde Misver b. Mahreme'nin azatlısı Said tarafından Mekkelilere ulaştırıldı. Halk bu habere çok üzüldü ve Şamlılarla savaşma hazırlığına başladı.
İbn Cerir, Cüveyriye b. Esma'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Medineli yaşlıların şöyle dediklerini işittim: Muaviye, can çekişirken oğlu Yezid'i çağırıp ona şöyle demiş: "Medineliler, bir gün sana karşı ayaklanacaklardır. Eğer öyle yaparlarsa üzerlerine Müslim b. Ukbe'yi gönder, onun bize sadık olduğunu anlamışımdır." Muaviye vefat edince Medinelilerden bir heyet, Yezid'in yanma geldi. Heyette şerefli, faziletli, ibadet ehli, efendi bir adam olan Abdullah b. Hanzele b. Ebi Ainir'de vardı. Beraberinde sekiz oğlu da vardı. Yezid, bunlara 100.000 dirhem verdi. Her bir oğluna da verdiği elbise ve armağanlardan ayrı olarak 10.000 dirhem daha verdi. Sonra bunlar Medine'ye döndüler. Medine'ye vardıklarında halk yanlarına gelip sordu: "Ne haber?" Abdullah da dedi ki: "Size öyle bir adamın yanından geliyorum ki, vallahi eğer şu çocuklarımdan başkası yanımda yer almasa bile yine de onunla cihad edeceğim. Medineliler: "Duyduğumuza göre sana armağan vermiş, sana hizmet etmiş, sana bağışta bulunup ikramda bulunmuş." diye sorunca Abdullah: "Ben bu armağanları sırf onunla savaş hazırlığı yapmak, ona karşı güçlenmek için kabul ettim." demiş ve insanları Yezid'e karşı kışkırtmıştı. Medineliler de ona bu hususta bey'at etmişlerdi. Yezid, bu durumdan haberdar olunca Medinelilerin üzerine Müslim b. Ukbe'yi gönderdi. Medineliler, Müslim b. Ukbe'nin üzerlerine gelmekte olduğu haberin alınca kendileriyle Şam arasında bulunan bütün su kaynaklarına birer küp katran dökerek suyu kuruttular. Cenâb-ı Allah da Şam ordusuna bol miktarda yağmur yağdırdı. Böylece Şamlılar, o su kaynaklarından bir kova su dahi alma ihtiyacını hissetmeksizin yağmur suyuyla yetinerek Medine'ye vardılar. Medineliler, büyük bir kalabalık ve eşi görülmemiş bir şekilde Şamlılara karşı çıktılar. Şamlılar, onları görünce korktular ve onlarla savaşmak istemediler. Komutanları Müslim b. Ukbe, sert bir adamdı. Medine halkı onlarla savaşmakta iken arkadan Medine içinden tekbir sesleri işittiler. Duvarlar üzerinde duran Şamlılardan Harise oğullan onlara hücum ettiler. Medineliler hezimete uğradılar. İsabet alanlar hendeğe düştüler. Bunların sayısı Öldürülenlerden daha çoktu. Nihayet Şamlılar, Medine'ye girdiler. Abdullah b. Hanzele de sırtım bir duvara yaslamış uyuklamaktaydı. Oğlu onu uyandırdı. Gözlerini açınca etrafında olup bitenleri gördü, en büyük oğluna emir verdi. O ilerledi, savaşmaya başladı, nihayet öldürüldü. Müslim b. Ukbe, Medine'ye girdi, Yezid'in hizmetkarları olduklarını, onların canlarına, mallarına, insanlarına dilediği gibi hükmedeceğini söyleyerek halkı Yezid'e bey'at etmeye çağırdı."
İbn Asakir, Medainî'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: Harre'de Medineliler öldürüldüklerinde Mekke'de Ebu Kubeys dağının tepesinde o akşam görünmezden bir ses duyuldu, tbn Zübeyr de oturmakta iken o sesi işitti. Sesin sahibi şöyle diyordu:
"Oruç tutan, gönüllü olarak kendilerini ibadete veren, salâh ve ibadet sahipleri,
Hidayete ermiş olup iyilik yapan ve felaha önceden gidenler,
Vakimde, Baki'de sabahleyin hücuma geçen aslanlara ne oluyor?
Yesrib mıntıkasında neler oluyor? Yazıklar olsun onlara ki, ağıt yakıp çığlık atıyorlar.
Seçkin oğlu seçkin heybet ve semahat sahibfkmıseler öldürüldüler."
İbn Zübeyr dedi ki; Ey ahali! arkadaşlarınız öldürüldüler. İnna lil-lah ve inna ileyhi raciun (doğrusu biz Allah'a aidiz ve ona dönücüleriz.).

Yezid, Müslim b. Ukbe'ye Medine'yi üç gün süreyle mubah sayıp saygınlığını hiçe sayması için emir verirken hata yapmıştı. Bu çok büyük ve fahiş bir hatadır. Ayrıca sahabelerden ve çocuklarından çok sayıda adamda öldürtmüştü. Önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi o, Hz. Hüseyin'i ve adamlarım da Abdullah b. Ziyad vasıtasıyla öldürtmüştü. Bu üç günlük süre zarfında Medine-i Nebeviye'de haddi ve ölçüsü belirsiz olan, miktar ve niteliği bilinemeyen büyük mefsedetler ve bozgunluklar vuku bulmuştu ki, bunları ancak Aziz ve Celil olan Allah bilir. Yezid, Müslim b. Ukbe'yi Medine'ye göndermekle kendi saltanat ve hakimiyetini sağlama almak, hilafet dönemini çekişmesiz bir şekilde sürdürmek amacım gütmüştü. Ama Cenâb-ı Allah onu kendi amacının zıddıyla cezalandırdı. Onunla amaanm arasına engeller koydu. Onu zorba hükümdarlara yaraşırcasma kahretti. Onu, güçlü ^ aziz bir zata layık bir şekilde yakaladı. "Allah, kasabaların zalim halkını yakalayınca, böyle yakalar; yakalaması da şiddetli ve elimdir."{Hûd, 102.)

Buharî, Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) Şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse, Medine halkına tuzak kurarsa mutlaka tuzun suda eriyişi gibi erir."

Müslim, Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse, Medine'ye kötülük yapmak isterse Cenâb-ı Allah, onu mutlaka kurşunun eriyişi gibi ateşte eritir (veya tuzun suda eriyişi gibi eritir)."

İmam Ahmed b. Hanbel, Saib b. Hallad'dan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse, Medinelilere haksız yere korku verirse, Allah da onu korkutur. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Kıyamet gününde Allah, onun farz ve nafile hiçbir ibadetini kabul etmez."

Darekutnî, Cabir b. Abdullah'ın oğulları Muhammed ile Abdurrah-man'm şöyle dediklerini rivayet etmiştir:

"Harre gününde babamızla birlikte dışarı çıktık. Babamızın gözleri kör olmuştu, şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.)'ı korkutan helak olsun." Kendisine: "Baba hiçbir kimse Rasûlullah'ı korkutabilir mi?" diye sorduğumuzda şöyle cevap verdi: Ben Rasûlulah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim. "Şu Ensâr kabilesini korkutan şurayı korkutmuş olur (böyle derken elini alnına koydu)."

Bu hadisi ve benzerlerini delil olarak ileri sürenler, Muaviye oğlu Yezid'i lanetlemenin caiz olduğunu söylemişlerdir. Ebu'l-Ferec b. el-Cevzî de Yezid'i lanetlemenin caiz olduğunu söylemiştir. Ancak başka âlimler, onu lanetlemenin caiz olmadığını söylemişler ve bu hususta eserler tasnif etmişlerdir ki Yezid'i lanetlemek, babasını ve sahabelerden birisini lanetlemeye vesile olmasın. Onun yaptığı kötülükleri de yanlış tevil yaparak ve yanılarak yaptığı şeklinde yorumlamışlar ve şöyle demişlerdir: "Bununla beraber Yezid, fasık bir imamdı. İmam fa-sık olduğu zaman sırf fasıkhğı sebebiyle görevden azledilemez. Âlimlerin bu hususlaki iki kavlinden doğru olan budur. Aksine ona karşı ayaklanmak da caiz olmaz. Çünkü bu nedenle fitne kopar, anarşi doğar, masum kanlar akıtılır, mallar yağmalanır, kadınlarla ve diğerleriyle fuhuş yapılır. Daha da kat kat fesatlar ortaya çıkar ki, bunların günahı daha fazladır."

Bazı kimselerin anlattıkları şöyle bir hadise vardır: Yezid, Medine-lilerin ayaklanma haberini ve Müslim b. Ukbe ile askerlerinin Harre'de yaptıklarını duyunca çok sevinmişti. Çünkü o, kendini imam (devlet başkanı) gözüyle görüyor ve Medinelilerin kendisine asi oldukları, başkalarını imam tanıdıkları kanaatine varmıştı. Bu yüzden itaatlarını sağlayıncaya ve cemaata onları katıncaya kadar onlarla savaşma hakkına sahip olduğunu görüyordu. Nitekim Numan b. Beşir ve Müslim b Ukbe vasıtasıyla onları uyarmıştı. Bunu önceki kısımlarda da anlatmıştık, sahih hadiste şöyle buyurulmustur:

"Düzeniniz yerine oturmuş ve ittifakınız sağlanmışken bir kimse, sizi bölüp parçalamak amacıyla size geldiğinde kim olursa olsun onu öldürün."

Bu hususta Uhud vak'ası ile ilgili olarak îbn Zibara'nın şu şiirini delil olarak ileri sürenler de vardır:

"Keşke Bedir'deki atalarım mızrak darbeleri karşısında Hazreçlile-rin paniğe kapıldıklarını görselerdi.

Onların şehir girişine zincir ve bu kağılarla inildiğini- Abdüleşhel kabilesinin arasına ölümün aktığım görselerdi.

O zaman biz onların eşrafından kat kat fazlasını öldürdük ve Bedr'in eğriliğini doğrultup düzelttik."

Bazı Rafiziler de bu şiire şu beyti eklemişlerdir. "Haşimiler, melekle oynadılar. Kendilerine gelen bir melek olmadığı gibi vahiy de nazil olmadı." Bunu eğer Muaviye oğlu Yezid söylemişse, ona Allah'ın ve lanet-çilerin laneti olsun, eğer o söylememişse bunu uyduran ve onu kışkırtmak isteyen kimseye Allah'ın laneti olsun. Bu husus, Muaviye oğlu Ye-zid'in biyografisinden bahsedilirken anlatılacaktır. Ayrıca onun hakkında anlatılan ve işlediği çirkin fiillerle söylediği sözler de nakledilecektir: Bu husus, hicretin altmışdordüncü senesi olaylarından bahsedilirken ele alınacaktır. Yezid, Harre vak'asmdan ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesinden çok kısa bir süre sonra Cenâb-ı Allah tarafından zorba hükümdarlara yaraşırcasma yakalanıp kahredildi. Allah, herşeyi bilen ve herşeye güç yetiren bir zattır.

Hicretin altmışüçüncü senesinde Harre vak'asmda sahabelerden ve diğer insanlardan meşhur şahsiyetler öldürüldü. Bu hususu anlatmak uzun sürecektir. Yalmz öldürülen sahabelerin meşhurları arasında; Abdullah b. Hanzele (Harre vak'ası esnasındaki Medine emiri), Ma'kil b. Sinan, Ubeydullah b. Ziyad b. Asım vardı. Allah onlardan razı olsun. Mesruk b. Ecda da öldürülmüştü. [16]

Hicretin Altmışdördüncü Senesi

Bu senenin muharrem ayı başında Müslim b. Ukbe, îbn Zübeyr ve etrafında toplanan bedevilerle savaşmak üzere Mekke'ye doğru yola çıktı. İbn Zübeyr ile etrafında ki bedeviler, Yezid'e muhalefet etmekteydiler. Harekete geçen Müslim b. Ukbe, Medine'de yerine Ravh b. Zen-ba'l, vekil bıraktı. Herşa tepesine vardığında askerlerin reislerine haber salıp yanma çağırttı Onlarla toplantı yaptı ve şöyle dedi:

"Mü'minlerin emiri Yezid, eğer ölürsem yerime başınıza komutan olarak Husayn b. Nümeyr es-Sekunfyi atamamı bana emretti. Allah'a yemin ederim ki, eğer yetkim olsaydı bunu başımza komutan yapmazdım." Böyle dedikten sonra Husayn'ı çağırtıp ona şöyle dedi: "Ey eşek semerinin oğlu! Sana yapacağım tavsiyeleri aklında tut. Mekke'ye varır varmaz üç güne kalmadan İbn Zübeyr'le hemen savaşa başla." Hu-sayn'a bu tavsiyede bulunduktan sonra şöyle dedi: "Allah'ım, ben, Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhanımed'in de Allah elçisi olduğuna yaptığım şahadetten ayrı olarak Medine halkını öldürmekten çok ahirette sevabını umduğum hiçbir amel işlemiş değilim. Eğer buna rağmen Cehennem'e girersem demek ki ben bedbahtım." Bundan sonra Müslim öldü. Allah ona lanet etsin. Vakidî'nin ifadesine göre Meslek'e defnedildi. Ondan sonra Muaviye oğlu Yezid, rebiyülevvel ayının ondör-düncü gecesinde Öldü. Allah onları umduklarına kavuşturmadı, aksine kulları üzerine kahredici güce sahip olan yüce Rab onları kahretti. Hakimiyeti ellerinden aldı. Hakimiyeti dilediği kulun elinden çekip alan zat, sahip oldukları hakimiyeti onların elinden çekip aldı.

Husayn b. Nümeyr de ordusuyla Mekke'ye doğru gitti. Vakidî'nin ifadesine göre muharrem ayının bitimine dört gün kala oraya vardı. Muharrem ayının yedinci gününde oraya vardığı da söylenir. Medine halkının sağ kalan eşrafi, İbn Zübeyr'in etrafında toplandı. Yemameli Necde b. Amir el-Hanefi de beraberindeki grupla ona katıldı ki, ka'be'yi Şamlılara karşı korusunlar. Husayn b. Nümeyr, Mekke dışına konakladı, oraya ordugah kurdu. İbn Zübeyr, Mekkeliler ve kendisine katılan diğer adamlarla birlikte ona karşı çıktı. İki taraf şiddetlice savaştılar, Münzir b. Zübeyr ve Şamlılardan bir adam mübareze yaptılar. Göğüs göğüse vuruştular. İkisi de birbirlerini öldürdüler, Şamlılar, Mekkelile-re şiddetle saldırdılar. Mekkeliler geri çekildiler. Abdullah b. Zübeyr'in katırının ayağı sürçtü, yere düştü. Misver b. Mahreme ile Mus'ab b. Ab-durrahman b. Avf ve bir grup Mekkeli, onu koruma altına aldılar. Hepsi öldürüldüler. îbn Zübeyr, Şamlılara karşı geceye kadar direndi. Etrafındaki adamlar, ondan uzaklaştılar. Sonra muharrem ayının kalan son kısmında ve sefer ayının baştan sona bütün günlerinde savaştılar. Hicri altmış dördüncü senenin rebiyülevvel ayının üçüncü günü olan cumartesi gününe girdiklerinde Şamlılar, Ka'be'yi yıkmak için mancınık diktiler, hatta ateşe verdiler. Cumartesi günü Ka'be'nin duvarları yandı. Vakidî böyle demiştir. Şamlılar, Ka'be'ye mancınıkla taş atarken şöyle diyorlardı:

"Ağzı köpük saçan deve gibi atıyor, Onunla mescidin direklerini vuruyoruz"

Ömer b. Havte es-Sedusî de şöyle diyordu:

"Mancınığın neler yaptıklarını görüyor musun? Onları Safa ile Mer-ve arasında yakalıyor." Başka bir rivayette anlatıldığına göre Ka'be'nin yanmasının sebebi şuydu: Mekkeliler, Ka'be'nin etrafında otururken ateş yaktılar. Bu ateşten bazı kıvılcımlar Ka'be'nin örtüsüne sıçradı. Örtü yarımca ateş, Ka'be'nin tahtalarına ve tavanına sirayet etti. Böylece Ka'be yanmaya başladı Başka bir rivayette anlatıldığına göre ise Ka'be'nin yanmasının sebebi şudur: İbn Zübeyr, karanlık bir gecede Mekke dağlarından birinden tekbir sesi işitti. Tekbir alanların Şamlılar olduğunu sandı. Mızrak ucunda bir ateşi yakıp yükseltti ve etrafi aydınlatarak dağın tepesindekilerin kimler olduğunu anlamak istedi. Mızrağın ucundaki ateşten bazı kıvılcımları rüzgar, Rükn-ü Yemani ile hacer-i esved arasındaki Ka'be örtüsüne sıçrattı. Ateş alan örtü, Ka'be'nin tahtalarını da tutuşturdu, böylece ka'be yandı. Hacer-i esved karardı ve üç yerden çatladı.

Kuşatma, rebiyülahır ayının başına kadar sürdü. O esnada Muaviye oğlu Yezid'in ölüm haberi geldi. Rebiyülevvel ayının yirmidördüncü gecesinde öldüğü bildirildi. Ölürken otuzbeş, otuzsekiz veya otuzdokuz yaşındaydı. Halifeliği üç sene altı veya sekiz ay sürmüştü. İşte o esnada Şamlılar mağlup oldular. Küçülmüş ve zelil olarak geri döndüler, o sırada savaş ateşi söndü, fitne alevleri dindi.

Anlatıldığına göre Şamlılar, Yezid'in ölümünden kırk gece sonrasına kadar İbn Zübeyr'i kuşatma altında tutup beklemişlerdi. Denilir ki, İbn Zübeyr, Yezid'in ölüm haberini Şamlılardan önce duydu ve onlara Şöyle seslendi:

- Ey Şamlılar! Allah sizin azgınınızı ve taşkınlık yapanınızı helak etti. Sizden her kim diğer insanların girdiği kapıdan girmek istiyor ve onlarla bebarber olmak istiyorsa bunu yapsın. Her kim de Şam'ına gen dönmek istiyorsa dönsün! Ancak Şamlılar, Mekkelilerin kendilerine

verdikleri bu habere inanmadılar. Nihayet Sabit b. Kays b. Kayka gerçek haberi onlara getirdi.

Anlatıldığına göre İbn Zübeyr, iki ordunun safları arasında kendisiyle görüşüp konuşmak için Husayn b. Numeyr'i çağırdı. İkisi bir araya geldiler. Öyleki atlarının başları bile birbirlerine değdi. Husayn'm atı kaçmak istiyordu, tepmiyordu, ama Husayn onun dizginini çekiyordu îbn Zübeyr ona sordu:

- Neyin var senin?

- Güvercin, atımın ayağı altındaki pislikleri yiyor, ben de atımın Harem güvercinlerini ezmesini istemiyorum, onun için dizginini çekiyorum.

- Müslümanları öldürüyorsun, ama güvercini ezmek istemiyor-:' sun?

- Bize izin ver, Kabe'yi tavaf edelim. Sonra da memleketimize dönelim.

İbn Zübeyr, onlara izin verdi. Ka'be'yi tavaf ettiler.

îbn Cerir'in anlatımına göre Husayn ile îbn Zübeyr, bir gece toplanmak üzere sözleştiler ve nihayet Mekke dışında bir araya

geldiler. Husayn ona dedi ki:
- Yezid öldüğüne göre artık ondan sonra halifeliğe insanlar arasında en layık olan kişi sensin. Benimle beraber Şam'a gel. Allah'a yemin ederim ki, senin halifeliğin konusunda iki kişi dahi anlaşmazlığa düşmeyecektir.
İbn Zübeyr, ona güvenmedi ve ağır sözler söyledi. Husayn da ondan nefret edip uzaklaştı. Giderken: "Ben onu halifeliğe davet ediyorum ama o bana kötü sözler sarfediyor." dedi. Sonra da Şam'a gitmek üzere askerlerim harekete geçirdi ve: "Ben ona hükümdarlığı vaad ediyorum, ama o beni ölümle tehdit ediyor." dedi. Sonra îbn Zübeyr, oha kötü sözler sarfettiğinden dolayı pişman oldu ve ona haber göndererek şöyle dedi: "Ben Şam'a gelemem, sen benim adıma orada bey'at al, size teminat veriyorum, sizi güven altında tutacağım ve size adaletle hükmedeceğim."
Husayn da ona haber göndererek şöyle cevap verdi: "Şam'da halifeliği bu aile arasında isteyen çok kimseler var." Dönüp Medine'ye geçti. Medineliler ona saldırdılar, ona çok hakaretlerde bulundular, ancak Hz. Hüseyin'in oğlu Ali Zeynel Abidin ona ikramda bulundu ve kendisine azık, bineğine de yem verdi. Ümeyye oğulları ,orduyla birlikte Şam'a göçtüler. Yezid'in oğlu Muaviye'nin, babasının vasiyeti üzerine babasının yerine halifeliğe geçmiş olduğunu gördüler. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [17]

Yezîd B. Muavîye

Yezid'in soy kütüğü şöyledir: Yezid b. Muaviye b. Ebu Süfyan b. Sahr b. Harb b. Ümmeyye b. Abdu'ş-Şems emirü'l-mü'minin Ebu Halid el-Ümevî. Hicretin onbeşinci veya onaltmcı veya onyedinci senesinde doğdu. Babasının sağlığında veliahd olarak kendisine bey'at edeldi ki babasından sonra halifeliğe geçsin. Babası hicretin altmışıncı senesinin receb ayının ortasında vefat edince halifeliği kesinleşti. Kendisi hicretin altmış dördüncü senesinin rebiyülevvel ayının ondördünde vefat edinceye kadar halifeliği sürdürdü. Anasının adı Meysun binti Mihvel b. Enif b.Dülce b. Nüfase b. Adiy b. Züheyr b. Harise el-Kelbf dir. Babası Muaviye'den naklederek Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
"Allah, bir kimseye hayır dilerse onu dinde fakih kılar." Ayrıca ab-destle ilgili bir hadis daha rivayet etmiştir. Oğlu Halid ile Mervamn oğlu Abdülmelik de kendisinden hadis rivayet etmişlerdir, Ebu Zur'a ed-Dımaşkî, Yezid'i, sahabeleri izleyen tabakada anmıştır ki bu, sahabelerden sonra gelen en yüksek tabakadır. Ebu Zur'a, onun rivayet ettiği hadislerin mevcut olduğunu söylemiştir.
Yezid, şişman, iri yarı, saçı gür, yakışıklı, uzun boylu, iri başlı, parmakları ayrık ve kalın bir kimse idi. Yüzünde çiçek hastalığının izleri vardı. Babası, kendisini karnında taşımakta iken annesini boşamıştı. Annesi de rüyasında ön tarafından bir ay doğduğunu görmüştü. O da bu rüyayı gidip kendi annesine anlatınca anne annesi şöyle demişti: "Eğer bu rüya gerçekse kendisine hilafet be/atı yapılacak bir çocuğu doğuracaksın."
Annesi Meysun, bir gün oturmuş, küçük yaştaki Yezid'in saçlarını taramaktaydı. Babası Muaviye de gözde karısı Fahite binti Kürza ile balkonda oturmakta olup onları seyretmekteydi. Ümmü Meysun, saç tarama işini bitirdikten sonra Yezid'e baktı. Onu çok sevip beğendi ve alnından öptü. Bu manzarayı gören Muaviye, o esnada şöyle dedi:
"Öldüğü zaman ondan sonra Müzeyne iflah olmaz. Ey Müzeyne, buna nazardan korunması için muska bağla."
Yezid, yürümeye başladı. Fahite de onu gözüyle takip ediyordu. Yezid'e: Allah senin annenin bacaklarının siyahlığına lanet etsin, dedi.
Muaviye de ona şu karşılığı verdi:
- Vallahi Yezid, senin oğlun Abdullah'tan daha iyi, daha hayırlıdır (Abdullah, Muaviye'nin Fahite'den doğan oğlunun adı olup, ahmak bir çocuktu).
- Hayır vallahi, sen Yezid'i oğlum Abdullah'a tercih ediyorsun.
- Ben bunu sana açıklayacağım ve şuradan kalkmadan sen bunun gerçek olduğunu anlayacaksın.
Bundan sonra oğlu Abdullah'ı çağırdı ve ona şöyle dedi:
- Mecliste bulunduğun şu anda benden ne istersen sana vereceğim, dile benden ne dilersen.
- Bana maharetli bir köpek ve bir de eşek almanı istiyorum.
- Oğlum zaten sen eşeğin tekisin. Sana ne diye eşek satın alayım? Haydi kalk ve buradan git! Bundan sonra Muaviye Abdullah'ın annesi Fatihe'ye :
- Nasıl, gördün mü? dedi. Sonra da Yezid'i çağırdı ve ona şöyle dedi:
- Şu anda benden ne dilersen sana vereceğim. Dile benden ne dilersen. Yezid, babasının huzurunda temenna etti, sonra doğrulup şöyle dedi:
- Mü'minlerin emiri babamı bu yaşa kadar yaşatan ve onu bu makamda bana gösteren Allah'a hamd olsun. Senden dileğim, beni kendine veliahd etmendir. Ayrıca bu yaz beni Müslümanlarla gazaya göndermen ve gaza dönüşünde hacca gitmeme izin vermen, Müslümanlara beni hac emiri olarak tayin etmen, Şamlıların maaşlarına onar dinar zam yapman ve bunu da benim tavassutumla gerçekleştirmen, Beni Cümah oğulları, Beni Sehm oğulları ve Beni Adiy oğullarının yetimlerine maaş bağlan andır.
- Beni Adiy kabilesinin yetimlerinden sana ne?

- Hayır, onlar benimle ittifak kurdular. Benimle antlaşma yaptılar ve evime geldiler.
- Öyleyse bütün isteklerini kabul ettim. Dileklerini yerine getirdim.
Böyle dedikten sonra Yezid'in yüzünü öptü, sonra da karısı Fahite binti Kurza'ya şöyle sordu:
- Nasıl, gördün mü?
- Ey mü'minlerin emiri, beni de Yezid'e vasiyet et, bana sahip olmasını söyle. Sen onu benden daha iyi tanıyorsun.
Muaviye, karısı Fahite'nin isteği üzerine ölümünden sonra kendisine iyi davranması ve sahiplik etmesi için Yezid'e vasiyette bulundu.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Yezid, babasının kendisine: "Dile benden ne dilersen" demesi esnasında babasına şöyle demiştir:
- Beni ateşten azad et ki, Allah da seni ateşten azad etsin.
- Bu nasıl olacak?
- Ben okuduğuma göre anladım ki, tslâm ümmetinin yöneticiliğini yapan ve bu görevi üç gün sürdüren bir halifeyi Cenâb-ı Allah, Cehennem ateşine haram kılar, onu ateşte yakmaz. Bunun için senden sonra halife olmam şartıyla beni veliahd yap.
Muaviye, Yezid'in bu isteğini yerine getirdi.
Utbî dedi ki: Muaviye, oğlu Yezid'in bir kölesini dövmekte olduğunu görünce ona şöyle dedi: "Şunu bil ki Cenâb-ı Allah, s'enin buna güç yetirmenden daha çok sana güç yetirir. Yazıklar olsun sana. Savunmasız bir kimseyi mi dövüyorsun? Allah'a yemin ederim ki, güçlü olduğum halde düşmanlarıma saldırıp da intikam almadım. Affedenin en güzeli, gücü yettiği halde düşmanını affedendir."
Ben derim ki: Sahih hadiste sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Ebu Mesudun kendi kölesini dövmekte olduğunu görünce ona şöyle demiştir: "Ey Ebu Mesud! Şunu bil ki, senin buna güç yetirmenden daha çok Allah sana güç yetirir."
Utbî dedi ki:Ziyad, çok mal ve mücevherle dolu bir sepeti Muavi-ye'ye getirmişti. Muaviye, buna sevinmişti ve Ziyad kalkıp minbere çıkarak Irak diyarında sükuneti temin edip otoriteyi Muaviye adına sağlama aldığından dolayı övündü. Yezid de kalkıp şöyle dedi:
"Ey Ziyad! Eğer böyle yaparsan biz de seni Sakiflilerin valiliğinden alıp Kureyşlilerin valiliğine naklederiz. Kalemden alıp minbere taşırız. Ziyad b. Ubeyd olan adım da Harb b. Ümeyye olarak değiştiririz." Muaviye de ona: "Otur, anam babam sana feda olsun." dedi.
Ata b. Saib şöyle demiştir: "Muaviye, oğlu Yezid'e öfkelenmiş, onu kovmuştu. Ahnef b. Kays da Muaviye'ye şu uyarıda bulunmuştu:
- Ey mü'minlerin emiri, bizim evladımız; kalplerimizin meyvesi, sırtımızın direğidir. Biz de onlar için gölge veren bir sema ve boynunu büken bir yeriz. Eğer öfkelenirlerse onlan hoşnut et. İstedilerse onlara ver. Onlara ağır yük olma ki, senin hayatından bakıp da ölümünü istemesinler.
Muaviye, Ahnefe şöyle dedi:
- Ey Ebu Bahr, Allah senin hayrını versin. Ey köle, Yezid'e git ve ona benden selam söyleyip şöyle de: "Mü'minlerin emiri sana 100.000 dirhem ve yüz elbise verilmesini emretmiştir."
Köle gitti, bu mesajı Yezid'e ulaştırdı. Yezid de şöyle dedi:
- Hayır, ben bu paraları ve bu elbiseleri teslim alıp muhtaçlara paylaştıracağım.
Aldığı 100.000 dirhemin 50.000'ni ve 100 elbisenin de ellisini Ah-nef'e gönderdi."
Taberanî, İbn Aişe'nin babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Yezid, gençliğinde içki içer ve yaramaz işler yapardı. Muaviye, bunu hissedince ona yumuşakça öğüt vermek istedi ve şöyle dedi:
- Oğlum, işi harama götürmeksizin isteklerini yerine getiremez misin? Halbuki buna gücün yeter. Aksi takdirde mürüvvetin ve gücün kaybolur. Düşmanların sana yürek soğutur, dostların da üzülürler. Ey oğulcuğum, sana bazı beyitler okuyacağım. Sen bunlara göre kendine bir çeki düzen ver ve bu beyitleri aklında tut.
"Gündüz kendini yüksek hasletleri aramaya ver.
Yakınında bulunan dosttan birazcık uzak durmaya sabret,
Gece olup da karanlık bastırınca,
Seni gözetleyenin gözleri yumuluyup sürmelenince,
Geceleyin istediğini yap, arzularını tatmin et.
Çünkü gece, akıllı kimse için gündüzdür.
Nice fasık kimse var ki, sen onu ibadet ehli sanarsın*
Ama o, geceleyin acayip işler çevirir.
Gece, perdesini onun üzerine örter,
Güven içinde ve bol bir yaşantıda olur.
Ahnıakın lezzeti, açıktadır,
Ona kastı olan her düşman ona doğru koşar."
Ben derim ki: Bu, tıpkı hadiste de anlatıldığı gibidir. Şöyle ki: "Şu pisliklerden birini yapmakla mübtela olan kimse, Aziz ve Celil olan Allah'ın Örtüsüyle örtünsün." Yani günahı açığa vurmasın. Alenen günah işlemesin.

Medainf den rivayet olunduğuna göre Abdullah b. Abbas, Muaviye'nin yanma gelmiş, Muaviye de oğlu Yezid'e, gelip İbn Abbas'a, Hz. Ali'nin oğlu Hasan'm ölümü sebebiyle taziyetlerini sunmasını emretmişti. Yezid, İbn Abbas'm yanma geldiğinde ona hoş geldin, dedi ve ikramda bulunup yanma oturdu. İbn Abbas, onun biraz daha yukarıda oturmasını isteyince Yezid kabul etmedi ve şöyle dedi: "Ben, taziyetlerini sunan bir adamım. Tebrik sunan biri değilim. Onun için taziyetlerini sunan bir adama yaraşır bir yerde oturmam gerekir." Böyle dedikten sonra Hz. Hasan'dan söz açtı ve şöyle dedi: "Allah, Muhammed'in babası Hasan'a rahmet etsin. Ona rahmetini bol bol versin. Allah, senin ecrini ve sevabını-çoğaltsm, taziyeni de güzelleştirsin, musibetinin yerine senin için daha hayırlı bir mükafat ve daha iyi bir akıbet versin" Yezid, İbn Abbas'm yanından kalkıp gideceği zaman İbn Abbas, ona: "Harb oğulları gittikleri zaman insanların âlimleri de gitmiş olurlar." dedi. Sonra da şu şiiri okudu:

"İnsanların gizliliklerini görmezden gelir bunlar, onların gizliliklerinden söz etmezler.
Akıl mirasının ilk aslı bunlardır."

Yezid, hicretin kırkdokuzuncu senesinde ilk olarak İstanbul'a gazaya giden kişi oldu. Yakub b. Süfyan böyle demiştir. Halife b. Hayyat ise, hicretin ellinci senesinde İstanbul'a gazaya gittiğini söylemiştir. Bundan sonra Yezid, gaza dönüşünde insanlara hac ettirdi. Sahih hadiste sabit olduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kayser'in şehrine gazaya giden ilk ordunun askerleri bağışlanmış-tir." Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'m, Ümmü Haram'ın yanında uyumakta iken rüyasında gördüğü ikinci gaza ordusudur. Ümmü Haram, bu rüyasını anlatan Rasûlullah'a: "Allah'a dua et de beni de bu ordunun gazileri arasına katsın." demiş, Rasûlullah da: "Sen ilk ordunun gazileri arasm-dasm." demişti. Yani Muaviye'nin Kıbrıs'a gazaya giderken götürdüğü gaziler arasında olduğunu söylemişti. Muaviye, Hz. Osman'ın hilafet zamanında hicretin yirmiyedinci senesinde Kıbrıs'ı fethetmişti. Kıbrıs gazilerinin beraberinde Ümmü Haram da vardı ve Kıbrıs'ta vefat etti. Bizans'a giden ikinci ordunun komutam da Muaviye'nin oğlu Yezid oldu. Ümmü Haranı, bu ikinci ordunun gazileri arasına katılamadı. O zamana kadar yaşayamadı. Bu da peygamberlik delillerinin en büyükle-rindendir.

Hafız İbn Asakir, Abdullah'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"İnsanların en hayırlısı benim çağımdakilerdir, sonra onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir." Zürare b. Evfa dedi ki; "Rasûl-ullah'm bu hadisinde geçen çağ kelimesi, 120 senedir. Rasûlullah (s.a.v.), bir çağın başında risaletle görevlendirildi. O çağın sonu da, Muaviye oğlu Yezid'in vefatı ile noktalandı."

Ebu Bekir b. Ayyaş dedi ki: "Muaviye oğlu Yezid, hicretin ellibirinici senesinde, elliikinci senesinde ve elliüçüncü senesinde insanlara hac ettirdi."

İbn Ebi Dünya, Ebu Bükeyr b. Eşecc'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Muaviye, oğlu Yezid'e şöyle bir soru sordu:

- Eğer yönetimin başına geçersen nasıl bir uygulama yaparsın?
- Allah, beni senden faydalandırsın ey mü'minlerin emiri.
- Hayır, sen bana nasıl bir uygulamada bulunacağım söyle.
- Ey babacığım, Allah'a yemin ederim ki, ben yönetimin başına geçersem insanlara Hattab oğlu Ömer gibi muamelede bulunurum-
- Fesübhanallah! Oğlum, vallahi ben Osman b. AfFan gibi insanlara muamelede bulunmak istedim, bunu bile başaramadım. Sen nasıl da Ömer gibi muamelede bulunacaksın?"

Vakidî, Mervan b. Ebi Said b. Mualla'nm şöyle dediğim rivayet etmistir: Muaviye, vefat edeceği zaman oğlu Yezid'e şu vasiyeti yaptı:

"Ey Yezid! Allah'tan kork, ona karşı gelmekten sakın. Ben bu yönetim işini senin için düzene soktum ve yapabildiğim kadarıyla düzenli bir idare kurdum. Eğer bu hayırlı olursa ben bununla çok mutlu olurum aksi takdirde çok mutsuz olurum. İnsanlara merhametle muamele et. Aleyhimde söylenen ve seni rahatsız eden bir sözü insanların söylediklerini duyarsan bunu duymazdan gel; aldırma ki, yaşantın rahat olsun. Halkın da sana iyi davransın. Sakın kimseyle münakaşaya girişme. Öfkelenme. Aksi takdirde hem kendini, hem halkını mahvedersin. Şerefli ve seçkin kimselere hakarette bulunma, onlara karşı kibirli davranmaktan sakın. Onlara - sende gevşeklik ve zaaf görmeyecekleri kadar-yumuşak davran. Onları, halılarının üzerinde oturt, yakınma getir, meclisinde onlarla beraber otur. Onlar, bu durumda senin hakkını bilecekler, kıymetini takdir edeceklerdir. Onlara hakaret etme, onları küçümseme, aksi takdirde onlar da seni küçümserler, hakkını tanımazlar ve aleyhinde konuşup sana zarar verirler. Bir işi yapmaya karar verdiğin zaman yaşlı, tecrübeli, hayırlı, iyi ve büyük kimseleri, takvahları çağır. Onlarla istişare yap. Fikirlerine muhalefet etme, istibdattan sakın, sırf kendi görüşüne göre hareket etme. Çünkü doğru görüş, sadece bir kimsenin kalbinde değildir. Seni uygun gördüğün bir işe sevk ettiği zaman, sana fikir veren kimselerin fikirlerine uy. Vereceğin kararları kadınlarından ve hizmetçilerinden sakla. Karar verdin mi paçaları sıva. Askerlerini gözet, kontrol altında tut, kendi nefsini İslah et ki, insanlar da sana karşı iyi davransınlar. Senin hakkında aleyhte konuşmalarına fırsat verme. Çünkü insanlar, şerre çabucak yönelirler. Namazları cemaatla kıl. Cemaatta hazır bulun. Eğer bu tavsiyelerimi yerine getirir-sen, insanlar senin hakkını bilir ve kadrini takdir ederler. Böylece memleketin büyür. Sen de insanların nazarında büyürsün. Medinelilenn ve Mekkelilerin şereflerini tanı. Çünkü onlar, senin aslın ve aşiretindirler. Şamlıların da şereflerini muhafaza et. Çünkü onlar, sana itaat eden kimselerdir. Diğer şehirlerin ahalisine mektuplar yaz ve mektuplarında onlara iyi davranacağına dair söz ver. Bu, onların emellerini uzatır ve sana umutla bakarlar. Köylerden ve mahallelerden sana heyetler gelirse onlara

ihsanda bulun ve ikram et, çünkü onlar arkada bıraktıkları cemaatlarının temsilcileridirler. İftiracıların ve hilekârların sözlerine kulak asma. Doğrusu ben, öylelerini kötü vezirler olarak görmekteyim." Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muaviye, oğlu Yezid'e şu vasiyeti yapmıştır:
- Medineli bir dostum vardır. Ona ikramda bulun.
- O kimdir?
- Abdullah b. Cafer'dir.
Muaviye'nin vefatından sonra Abdullah b. Cafer, yanına geldiğinde
Yezid ona, babasının verdiğinden kat kat fazla armağan verdi. Babası Muaviye, ona 600.000 dirhem armağan verirdi, ama Yezid ona 1.000.000 dirhem verdi. Bu durumu gören Abdullah: "Anam babam sana feda olsun." deyince Yezid, ona 1.000.000 daha verdi. Bunun üzerine Abdullah b. Cafer: "'Vallahi senden sonra artık hiç kimseye, anam babam sana feda olsun, demeyeceğim." dedi. Abdullah b. Cafer, 2.000.000 dirhemi alıp Yezid'in yanından çıktığında kapı önünde çökmüş Horasan develerini gördü. Bu develer, Yezid'e Horasandan hediye olarak getirilmişlerdi. Abdullah b. Cafer tekrar Yezid'in yanma döndü ve ondan -binip hac ve umreye gitmek için- üç deve istedi. O esnada Yezid'in yanma bir heyet gelmişti. Yezid, mabeyincisine: "Kapıda duran Horasan develeri nereden geldi?" diye sordu. Yezid'in o develerden haberi yoktu. Mabeyinci de şöyle cevap verdi: "Ey mü'minlerin emin! Bu 400 Horasan devesi bize Horasan'dan hediye getirildi. Bunlar çeşitli güze mallarla yüklüdürler." Yezid, mabeyincisine: "Onlan yükleriyle birlikte Abdullah'a ver." diye emir verdi. Bu hadise üzerine^Abdullah b. Cafer şöyle diyordu: "Yezid hakkında güzel kanaat beslediğimden, insanlar artık beni kınayacaklar mı?"
Yezid'de cömertlik, yumuşak huyluluk, fasih konuşma, şiir, şecaat ve yönetimde güzel görüş gibi övgüye layık özellikler vardı. İyi geçimli ve yakışıklı bir kimseydi. Aynca şehvetlere yönelik olup bazı vakit namazlarını kılmaz, hatta çok vakitlerde namazı askıya alırdı.
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etti ki; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:
"Altmışıncı seneden sonra öyle (yaramaz) bir nesil gelecektir ki, onlar namazı zayi edecekler ve şehvetlerin peşine düşecekler ama bu azgınlıklarının karşılığım göreceklerdir. Sonra (yaramaz) başka bir nesil gelecek, bunlar Kur'ân okuyacaklar ama Kur'ân onlann kürek kemiklerini aşmayacaktır. Kur'an'ı, mü'min, münafık ve facir üç (grup) insan okuyacaktır."
Velid'e: "Bu üç grup insan kimlerdir?" diye sordum, o bana şöyle cevap verdi: "Münafık, Kur'an'ı inkar eder; facir, Kur'ân vasıtasıyla rızık yer: mü'min de Kur'ân'a iman eder."
Hafiz Ebu Ya'lâ, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki,Rasûlullah (s.a.v.) Şöyle buyurmuştur:
"Yetmişinci sene ile çocuklann emirlik yapmasından Allah'a sığının."^
Zübeyr b. Bekkar, Abdurrahman b. Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'in Yezid hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Sen bizden değilsin, dayın da bizden değildir, Ey namazlan şehvetler uğruna bırakan kişi-"
Bazıları bu şiirin, Musa b. Yesar'a ait olduğunu iddia etmişlerdir Musa b. Yesar, şehvetlerin Musa'sı diye tanınırdı. Rivayete göre Abdullah b. Zübeyr, cariyelerinden birinin bu beyti okuduğunu işitmiş, onu dövmüş ve ona şöyle de demiştir:
"Sen bizdensin, dayın bizden değildir.
Ey şehvetler uğruna namazı terk eden kişi!"
Hafiz Ebu Ya'lâ, Ebu Ubeyde'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ümeyye oğullarından olup kendisine Yezid denen bir adam, aralarında çatlaklık meydana getirinceye dek ümmetimin yönetimini adaletle sürecektir."
Ebu Ya'lâ, Ebu'l-AHye'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Biz, Şam'da Ebu Zerr'le beraber bulunuyorduk. Ebu Zerr dedi ki: Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim "Sünnetimi ilk değiştirecek olan, Ümeyye oğullarından bir adamdır."
İbn Huzeyme de, Ebu Zerr'den buna benzer bir rivayette bulunmuştur, ancak bu rivayette şöyle bir kıssa vardır: Ebu Zerr Yezid b. Ebi Süf-yan komutasındaki bir askeri birlikte gazaya gitmekteydi. Yezid b. Ebi Süfyan, bir adamdan cariyesini gasp etti. O adam da Yezid'e karşı Ebu Zerr'den yardım istedi ki cariyesini geri alsın. Ebu Zerr, adamın cariyesini geri vermesini Yezid'ten istedi. Yezid geri vermek istemeyince Ebu Zerr ona yukarıdaki hadisi hatırlattı. Yezid de cariyeyi geri verdi ve Ebu Zerr'e şöyle sordu:
- Allah aşkına söyle. Rasûlullah'ın kasdettiği o adanı ben miyim?
- Hayır."
Buhari de bu hadisi Abdülvahabdan rivayet etmiş ve sonra şöyle demiştir: "bu hadis illetlidir. Biz, Ebu Zer'in Hz. Ömer zamanında Şam'a geldiğini bilmiyoruz. Yezid b. Ebi Süfyan da Hz. Ömer zamanında vefat etmiş, Hz. Ömer, onun yerine kardeşi Muaviye'yi komutanlığa nasb etmişti."
Abbas ed-Durî dedi ki: "Ben îbn Main'e şöyle bir soru sordum:
- Ebu'l-Aliye, Ebu Zerr'den hadis dinlemiş midir?
- Hayır, o ancak Ebu Müslimden rivayet etmiştir.
- Ebu Müslim kimdir?
- Bilemiyorum."
Ibn Asakir, Muaviye oğlu Yezid'i kötüleyici sözleri ihtiva eden hadisler nakletmiştir ki, bunların hepsi mevzudur, hiçbiri sahih değildir. En sağlamı -senetleri zayıf olmak ve bazısı munkati olmakla birlikte-bizim yukarıda rivayet ettiğimiz hadistir.

Doğrusunu Allah bilir. Haris b. Miskin, Hz. Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ka'be'nin Rabbine yemin olsun ki Arapların ne zaman helak olacaklarını biliyorum. Cahiliye devrine yetişmemiş ve İslâmiyet'te de kıdemi olmayan bir kimse onların başına geçtiği zaman Araplar mahvolacaktır."
Ben derim ki: Muaviye oğlu Yezid'in en çok eleştirilmesine sebep olan şey, içki içmesi ve bazı edepsizlikleri, fuhşiyatı irtikab etmesidir. Hz. Hüseyin'in öldürülmesine gelince o, dedesi Ebu Süfyan'm da Uhud gününde dediği gibi: "Bunu ben emretmedim ama bundan ötürü de üzülmedim." demiştir. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Hz. Hüseyin'in öldürülmesi ile ilgili olarak Yezid şöyle demiştir: "Eğer ben olsaydım, Mercane'nin oğlu Ubeydullah b. Ziyad gibi yapmazdım (yani Hüseyin'i öldürmezdim)."
Hz. Hüseyn'in kesik başını kendisine getirdikleri zaman Yezid: "Bunu yapmadan da bana itaat edebilirdiniz." demiş ve onlara herhangi bir armağan vermemiştir. Ayrıca Hz. Hüseyn'in ailesine ikramda bulunmuş ve kaybettikleri malları kat kat fazlasıyla onlara geri vermişti. Onları mahfe içine koyup develere bindirerek büyük bir koruma altında ve alayişle Medine'ye göndermişti. Hz. Hüseyin'in aile efradım konağında misafir ederken üç gün süreyle kendi ailesi, Hz. Hüseyn'in matemini tutmuştu. Başka zayıf bir rivayette anlatıldığına göre Hz. Hüseyin'in ölüm haberini ilk duyduğu zaman sevinmiş, sonra buna pişman olmuştur.
Ebu Ubeyde Mamer b. Müsenna, Yunus b. Habib el-Curmî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İbn Ziyad, Hz. Hüseyin ile beraberindeki adamları öldürdüğü zaman başlarını Yezid'e gönderdi. Yezid, ilk anda buna sevinip memnun oldu ve bu sayede Ibn Ziyad'ın da Yezid katında mertebesi yükseldi. Çok geçmeden Yezid, bu yapılanlara pişman oldu.
Yezid der ki: Ne olurdu, eğer eziyetlere katlansam ve tahammül etseydim de Hüseyin'i kendi konağıma yerleştirsem ve onu dilediği gibi hükümdar kılsaydım! Sırf Rasûlullah (s.a.v.)'ın hakkına riayet etmek, onun akrabalığını gözetmek ve hatırasına saygı göstermek için otoritemin gevşemesi ve iktidarımın zayıflaması pahasına da olsa bunu yapmak isterdim. Allah, Mercane'nin oğlu İbn Ziyad'a lanet etsin. Hüseyin'i o zorladı ve sıkıştırdı. Hüseyin, ondan kendisini salıvermesini veya yanma gelmesine müsaade etmesini veya İslâm ülkesinin serhat şehirlerinden birine gidip vefatına kadar orada kalmasına izin vermesini istemiş, ancak o bu teklifleri kabul etmemiş, aksine onu öldürmüştü. Onu öldürmekle beni Müslümanlar nazarında sevimsiz kıldı- Müslümanları bana karşı öfkelendirdi ve Müslümanların gönüllerine^ bana karşı düşmanlık duygusunu yerleştirdi. İyi kötü herkes, Hüseyin in tarafimdan öldürülmesini büyük bir vebal sayarak bana öfke duymuştur. Ben îbn Mercane'nin oğluna ne yapayım ki? Allah, onu kahretsin ve ona gazab etsin."
Medineliler, Yezid'in emri dışına çıkıp ona asi oldukları ve onu hilafetten hal ettikleri zaman başlarına İbn Mutî ile İbn Haznele'yi geçirmişlerdi. Ona karşı çok- düşman oldukları halde Yezid'in sadece içki içtiğini ve bazı kötülükleri irtikab ettiğini söylemişler, ancak bazı Rafiziler gibi onu zındıklıkla suçlamamışlardı. Yezid, dinsiz ve zındık değildi, aksine fasık ve günahkardı. Fasıkın ve günahkarın -fitneye sebep vereceği ve anarşiye yol açacağı endişeyle- hal edilmesi caiz olmaz. Nitekim Har-re vak'asmda fitne meydana gelmiş ve anarşiye prim verilmişti.
Yezid, Medinenlerin üzerine kendisine itaatlarım sağlayacak bir adamı gönderdi. Onlara üç gün süre tamdı, süre dolduğu halde itaat etme dikleıinden onlarla savaştı. Harrelilerle savaşmak yeterli idi. Ancak Yezid, Medine'nin saygınlığım üç gün süreyle hiçe sayıp Medine'de savaş yaptırmakla haddi aştı. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi bu sebeple büyük bir şer meydana geldi. Abdullah b. Ömer ve peygamber ailesinden bir topluluk ahdi bozmadı ve Yezid'e bey'atlarından sonra da başka kimseye bey'at etmediler. Nitekim imam Ahmed b. Hanbel, Na~ fi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İnsanlar, Yezid'i hilafetten hal ettikleri zaman İbn Ömer, oğullarını ve aile efradını topladı. Teşehhüd getirdikten sonra şöyle dedi:
- İmdi biz şu adama (Yezid'e), Allah ve Rasûlünün yolunda gitmesi şartıyla bey'at ettik. Doğrusu ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Hıyanet yapan kimse için kıyamet gününde bir bayrak dikilir ve; "Şu, falanın hıyanetidir." denilir. Allah'a ortak koşma dışında hıyanetin en büyüğü, kişinin Allah'la Rasûlünün yolunda gitmek şartıyla birisine bey'at etmesinden sonra bu bey'atını bozmasıdır." Sizden herhangi biri, Yezid'i hilafetten hal etmesin ve hiçbiriniz bu hususta aşırı gitmesin. Aksi takdirde benimle böyle yapan biri arasına kılıç girer.
Medineliler, Yezid'in yanından döndükten sonra Abdullah b. Mutî ile arkadaşları, Muhammed b. Hanefiye'nin yanma giderek onu Yezid'i hal etmeye teşvik ettiler. Ancak o, gelenlerin bu isteğini kabul etmedi, îbn Mutî, ona: 'Yezid, içki içiyor, namazı kılmıyor, kitabın hükmü dışına çıkıyor." deyince Muhammed b. Hanefîye, onlara şöyle cevap verdi:
- Bu anlattıklarınızı Yezid'de görmedim. Oysa ben onun yanında bir süre kaldım. Onun namaza devam ettiğini, hayır ve iyiliği araştırdığını, fikhı sorduğunu, sünnete bağlı olduğunu gördüm.
- O, böyle yapmışsa, sana karşı riyakarlık için yapmıştır.
- O, benden korkacak veya benden birşey umacak durumda değildir ki bana karşı huşulu olduğunu göstersin. Onun içki içtiğini nereden biliyorsunuz, gördünüz mü? Eğer görmüşseniz demek ki, sizde onun ortaklarısınız. Görmemi şseniz o zaman bilmediğiniz hususta şahitlik yapmanız size helal olmaz.
- Her ne kadar görmemişsek de onun böyle yaptığı gerçektir.
- Cenâb-ı Allah, şahitlerin sizin gibi görmeden konuşmalarına izin
vermez. "Ancak hakkı bilip ona şahitlik edenler bunun dışındadır." (ez-Zuhruf, 86.) Ben sizin işinizde yokum.

^~ Belki de sen, senden başkasım başımıza emir yapmamızdan hoşlanmıyorsun. Öyleyse seni başımıza emir yapalım.
__Beni kendisine karşı kışkırttığınız adamla savaşmayı, ne amiriniz ne de memurunuz olarak helal saymıyorum.
- Ama babanla omuz omuza vererek bunlara karşı savaşmıştın.
- Babam gibi birini bana getirin. O zaman babamın idealleri uğruna bunlarla savaşayım.
- Oğulların Ebu'l-Kasım ve Kasım'a, gelip bizimle bunlara karşı
savaşmaları için emir ver.
- Eğer oğullanma bu emri verirsem ben de savaşırım.
- O zaman bizimle beraber bulun ki, insanları bunlara karşı savaşmaya teşvik edersin.
- Fesübhanallah! Kendim yapmayacağım ve uygun görmeyeceğim bir işi yapmaları için insanlara emir mi vereceğim? Eğer böyle yapacak olursam, Allah için Allah'ın kullarına nasihat vermiş olmam.
- Seni buna zorlasakda mı yapmazsın?
- O zaman insanlara Allah'a karşı takvalı olmalarım emrederim. Yaratıcıyı gazablandırmak pahasına yaratılanı memnun etmemelerini söylerim.
Böyle dedikten sonra Muhammed b. Hanefîye çıkıp Mekke'ye gitti.
Ebu'l-Kasım el-Beğavî, Zeyd'in babası Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İbn ömer, Ali b. Mutî ile beraber yanıma geldi. Yanıma geldiğinde ben: "Ebu Abdurrahman merhaba" dedim ve yanımdakilere de, "ibn Ömer için yastık koyun." dedim. Bunun üzerine bana dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) 'dan duyduğum bir hadisi sana nakletmek için buraya geldim. Rasûlulîah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim:
"Bir kimse elini itaattan çekerse, kıyamet gününde hüccetsız olarak gelir. Bir kimse cemaattan ayrılmış olarak ölürse o, cahiliye ölümü üzere ölür."
Ebu Cafer el-Bakır dedi ki: "Ebu Talib ailesinden ve Abdülmuttahb oğullarından hiç kimse Harre savaşında bulunmadı Müslim b. Ukbe, Medine'ye geldiği zaman bunlara ikramda bulundu. Meclisine yakın kıldı ve kendilerine eman yazısı verdi."
Medainî'nin rivayetine göre Müslim b. Ukbe, Ravh b. Zenbaıyı, Harre savaşını kazandıkları müjdesini Yezid'e ulaştırmak uzere^ama gönderdi. Müjdeci, olup bitenleri Yezid'e haber verirken Yezid. Vay benim kavmimin haline!" diye feryat etti.
Sonra Dahhak b. Kays Fihrî'yi çağırarak ona şöyle dedi:
- Medine halkının başına gelenleri gördün mü? Onları bu savaşa girişmeye zorlayan şey neydi? Dahhak da:
- Yiyecek ve para yokluğu, diye cevap verdi. Bunun üzerine Yezid Medinelilere yiyecek yüklenip gönderilmesini emretti ve onlara bol boİ bağışta bulundu . Bu da bazı Rafizilerin: "Güya Yezid, Medinelilerin başına gelenlere sevinmiş ve öldürülmeleri sebebiyle de memnun olmuştur." gibi ortaya attıkları yalan iddiaların tam tersini göstermektedir,
Ebu Bekir Muhammed b. Halef b. Merzuban b. Bessam, Asmaî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Harun Reşid'in, Muaviy oğlu Yezid hakkında şu şiiri okuduğunu işittim:
"O, temenni ettiği zaman Amir b. Lüey ile Abdumenaf arasında idi. Onun iyi kimseler arasında dedeleri vardır. Sonra o, ahlakî üstünlüklere erdi. Peygamberin amcası kızı, elbetteki yeryüzünde, Toprak üzerinde ayakkabı ile ve yalın ayak dolaşanların en kıymetli sidir.
Onu değişik ve kaba bir surette asla göremezsin. O, sedef içindeki inci gibidir"
Zübeyr b. Bekkar dedi ki: Amcam Mus'ab, Muaviye b. Ebi Süfyan'ın oğlu Yezid hakkında bana şöyle bir şiir okudu:
"Şu keder döndü ve bizi çevreledi. Sonra uyku vakti geldi, ama uyuyamaz olduk. Yıldızlara bakıp onları gözetliyordum, Birde baktım ki bir yıldız doğdu.
Dönüp dolaştı, sonra ben onun yere (Gurr mıntıkasına) düştüğünü gördüm.
Karınca, topladığı erzakı yediği zaman,
O yıldız Matarun da (Şam da) dolaşıyordu.
Peşine düşen bir halkın arasına indi,
Deskere kasabasında çadırlar içindeydi.
Onun da çevresinde olgunlaşmış zeytinler vardı.
Benimle konuşan biri vardı. O zaman sen onun yüzünü,
Karanlık gecede doğan dolunaya benzetmiştin.
O zaman benim nefesim daralmış, soluk alamıyordum.
O beni dolunaya benzetiyordu. Bu, benim kadrimi azaltır.
Ama ben, ilik savaşan kişi değilim.
Görmez misin ki sen, dolunay, kemale erdiğinde bana benzer,
Sonra gerdandaki gerdanlığın haline dönüp incelir.
Simamı dolunaya benzetirsen, kaşlarımı sehere, gözlerimi de ,
Geceye benzetirsen, yine de bununla övünmem."
Zübeyr b. Bekkar, Ebu Muhammed el-Cezerî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Medine'de Sülame adında şarkıcı bir cariye vardı. Kadınların yüz, akıl ve endam bakımından en güzeli idi. Kur'ân okurdu. Şiir söyler ve rivayet ederdi. Abdurrahman b. Hasan ile Ahves b. Muhammed gidip onunla sohbet ederlerdi. Gönlü Ahves'e takıldı.

Abdurrahman'dan yüz çevirdi. Abdurrahman da Şam'da bulunan Yezid b. Muaviye'ye gitti. Sü-lame'yi ona övdü, güzelliğini ve fesahatim anlattı ve: "Ey müminlerin emiri, Sülame ancak sana yaraşır, senin gece eğlencelerinde bulunması gerekir." dedi. Bunun üzerine Yezid Medine'ye haber gönderdi. Süla-me'yi ona satın alıp gönderdiler. Sülame, Yezid'in yanında büyük bir mevki sahibi oldu. Yezid, onu haremindeki bütün kadınlara tercih edip üstün kıldı. Abdurrahman da Medine'ye dönüp Ahves'e uğradı. Onun kederli olduğunu gördü. Kederine keder katmak, onu daha da üzmek istedi ve şöyle dedi:

"Ey aşka mübtela olan kişi, yaralanmışsın, Sevgiden ve aşktan yangınlarla karşılaş. Aşk onu aciz bıraktı. Sağa sola dönüp bakmadı. Sadece sabaha dek içki kasesiyle ilgilendi. Beğendiği şey ona karşı kilitli idi.

Beğenmediği ise, onun karşısında kapısı açık vaziyette duruyordu. Şimdi o kimin yanmdaysa, onun malı olmuştur. Onu koklayıp sinesine çekiyor.

Ona sahip olan, Allah'ın halifesidir. Bunu havaya sor, yaralı kalbine de teselli ver."

Ahves, ona cevap vermedi. Sonra Sülame'ye olan aşkı onu yiyip bitirdi, dayanamadı; kalkıp Yezid'in yanına gitti. Yezid'i methetti. Yezid de ona ikramda bulundu ve yanında misafir etti. Ona makam verdi. Ote yandan Sülame de yanına bir hizmetçi çağırdı. Ona mal verdi ve gizlice Ahves'e gönderdi ki, onun yanma getirsin. Hizmetçi gidip bunu Yezid'e bildirdi. Yezid de ona: "Sen aradaki elçilik görevini yap." dedi. Hizmetçi de gidip Ahves'e, Sülame'nin kendisini çağırdığını söyledi. Ahves'i alıp Sülame'nin yanma götürdü. Yezid, kendisinin onları gördüğü ama onla-nn kendisini görmediği bir yerde oturdu. Sülame, Ahves'i görünce ağladı, Ahves de onun için ağladı. Ahves'e bir kürsü getirilmesini söyledi, getirilen kürsünün üzerine Ahves oturdu. İkisi birbirlerine olan özlemlerini anlattılar. Sehere kadar sohbet ettiler, dertleştiler. Aralarında kötü bir şey geçmeksizin sabaha kadar yaptıkları konuşmayı Yezid dinliyordu. Ahves, odadan çıkıp gideceği zaman şöyle dedi:

- Gönlüm keder ve üzüntü içindedir. Sana olan aşkımdan ötürü daima sana tutkun olacağım.
- Aşıklar birbirlerinden uzaklaşıp ümid kestiklerinde ayılırlar. Ben senden uzaklaşıp ümidini kestiğim halde yine de uyanmış değilim.
- Güvenilir kardeşimden ümidini kesip teselli eden kişi! Sana selam olsun. Ben asla teselli bulmuş değilim.
- Allah'a yemin ederim ki, ey üzüntülü sevgilim, ruhum bedenimden ayrılmadıkça seni unutmayacağım.
- Ey göz bebeğim! Allah'a yemin ederim ki sen, bir kadına koca olursan o asla ziyan etmez."

Bu karşılıklı konuşmalardan sonra Ahves, Sülame ile vedalaşıp kapıdan dışarı çıkmaya yöneldi, ancak Yezid ona seslendi ve yanına çağırdı. Sonra ikisine: "Bu gece aranızda neler geçtiğini bana doğru olarak anlatın." dedi. Onlar da aralarında geçen konuşmaları aynen ona anlattılar. Yezid de dönüp Sülame'ye şöyle sordu:

- Sen Ahves'i seviyor musun?
- Evet, vallahi ey mü'minlerin emiri, onu şöyle eski ve şiddetli bir sevgiyle seviyorum ki, kaburga kemiklerin arasında yanan ateş gibi ona aşkım vardır ve bu aşkım bir an bile fasıla vermemiştir.
- Siz bana çok sağlam ve güçlü bir aşkı anlatıyorsunuz. Öyleyse ey Ahves! Al, Sülame senin olsun. Böyle dedikten sonra Yezid onları güzelce birleştirdi. Ahves de gözü aydın olarak Sülame ile birlikte Hicaz'a döndü.

Rivayet olunduğuna göre Yezid, çalgı çaldırıp içki içmek, şarkı söylemek, ava gitmek, köleler edinmek, şarkıcı cariyelere şarkı okutmak, köpek bulundurmak, koçları birbirleriyle boynuzlattırmak, ayı ve maymun bulundurmak gibi zevkleriyle tanınmıştır. Her sabah mahmur olarak uykudan uyanırdı. Devamlı içki içerdi. Maymunu iple bağlayıp atm üzerine eğere oturtur ve atı koştururdu. Maymunlara altından bornozlar giydirir, kölelere de aynı elbiseleri giydirirdi. At yarışları yaptırırdı. Bir maymun öldüğü zaman çok üzülürdü. Anlatıldığına göre Yezid'in ölümü şöyle olmuştur: Bir maymunu ata bindirmek istediğinde maymun sıçramış ve Yezid'i ısırıp öldürmüştür. Ölümünün başka şekilde olduğunu anlatanlar da vardır. Doğrusunu Allah bilir.

Abdurrahman b. Ebi Med'ur, kendisine ilim ehli adamlardan birinin şöyle dediğini nakletmiştir: Muaviye oğlu Yezid'in söylediği en son söz şu oldu: "Allahım! Sevmediğim ama reddetmediğim (Hüseyin'i öldürme) işinden dolayı beni hesaba çekme. Benimle Ubeydullah b. Ziyad arasında sen hüküm ver."

Yezid'in yüzüğünün üzerinde şu yazılıydı: "Ulu Allah'a iman ettim." Yezid, hicretin altmış dördüncü senesinin rebiyülevvel ayının on-dördünde perşembe günü öğle vakti Şam'a bağlı Havarin'de vefat etti. Babasının hicretin altmışıncı senesinin receb ayının ortasında vefatından sonra tahta geçti. Kendisi, hicretin beşinci senesinde doğdu, altıncı veya yirmiyedinci senede doğduğuna dair zayıf rivayetler de vardır. Bununla beraber onun ömrü ve halifelik süresi hususunda ihtilaf edilmiş ve konuyla ilgili çok kaviller ortaya atılmıştır. Bu konuda söylenen sözleri size nakl ettiğim ve üzerinde düşündüğünüz takdirde bu ihtilaflar-daki müşkillik ortadan kalkacaktır. Bazıları demişler ki: Yezid vefat ettiği zaman yaşı kırkı aşmıştı. Doğrusunu Allah bilir. Vefatından sonra Şam'a götürüldü, cenaze namazını oğlu Muaviye b. Yezid kıldırdı ki, o zaman o, mü'minlerin emiri olmuştu. Yezid'in cenazesi Şam'da Babü's-Sağir mezarlığına defnedildi. Onun zamanında Kasyon dağları eteğinde Yezid adıyla adlandırılan ve daha önce küçücük bir ırmak olan nehir genişletildi. Öncekine nisbetle kat kat fazla aktı.

İbn Asakir dedi ki: Bahreyn kadısı Ebu'1-Fadl Muhammed b. Mu-hammed b. Fadl b. Muzaffer el-Abdî bana dedi ki: "Muaviy oğlu Yezid'i* rüyada gördüm. Kendisine sordum:

- Hüseyin'i sen mi öldürdün?
- Hayır.
- Allah seni affetti mi?

- Evet, affetti ve beni Cennet'e koydu." .
Ben derim ki: Rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), Muavi-ye'yi, Yezid'i sırtında taşır halde görünce: "Cennetlik bir adam, Cehennemlik birini sırtında taşıyor." demiştir. Aslında bu sahih değildir. İbn Asakir'in ifadesine göre Muaviye'nin oğlu Yezid, Hz. Peygamber hayatta iken doğmuş değildir. Aksine o» hicretten yirmi sene sonra doğmuştur. [18]

Muaviye Oğlu Yezidin Çocukları Ve Sayıları

Yezid'in oğullarından biri Muaviye'dir. Künyesi Ebu Leyla'dır. Şair, onun hakkında şöyle demiştir:
"Ben, başı görülen bir fitne görüyorum. Ebu Leyla'dan sonra hükümdarlık galip olanın eline geçecektir."
Yezid'in oğullarından biri de Halid'dir ki, künyesi Ebu Haşim'dir. Onun kimya ilmini iyice öğrendiği söylenir. Yezid'in oğullarından bin de Ebu Süfyan'dır. Halid ile Ebu Süfyan'm anneleri, Ümmü Hasım bmtı Ebi Haşini b. Utbe b. Rebia b Abdu'ş-Şems'tir. Yezid'in vefatından sonra Mercan b. Hakem, bu kadınla evlendi. Şair, Ümmü Hasım hakkında şöyle demiştir:
"Nimetler içinde rahatça yaşa ey Halid'in annesi.
Nice çabalayan ve koşan vardır ki, yerinde oturan gibidir."
Yezid'in oğullarından biri de Abdülazizdir. Ona Asvar da denirdi. Araplar arasında en iyi ok atan kimseydi. Anasının adı, Ümmü Külsüm binti Abdullah b. Amir'dir. Abdülaziz hakkında şairin biri şöyle demiştir:
"İnsanlar derler ki: Asvarlardan söz edildiğinde Kuryeşlilerin hepsi hayırlı ve iyi idiler."
Yezid'in diğer çocuklarının adlan şöyledir: Abdullah el-Asğar, Ebu Bekir, Utbe, Abdurrahman, Rebi, Muhammed. Bunlar Yezid'in muhtelif kadınlarından doğmuş çocuklarıdır. Yezid'in bir de Yezid, Harb, Ömer ve Osman adında çocukları vardı. Toplam olarak erkek ve kız olmak üzere onbeş çocuğu vardı. Kızlarının adları şöyledir: Atike, Remle, Ümmü Abdirrahman, Ümmü Yezid ve Ümmü Muhammed. Yezid hayatta iken kızlarının hepsi ölmüştür. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [19]

Yezidin Oğlu Muavîye'nin Emirliği

Künyesi Ebu Abdurrahman'dır. Ebu Yezid, Ebu Yala gibi künyeleri de vardı. Kureyşli olup Ümeyye oğullarından dır. Anasının adı Ümmü Haşim binti Ebi Haşim b. Utbe b. Rebia'dır. Babasımn vefatından sonra kendisine bey'at edildi. Zaten babas hayatta iken veliahd olarak kendisini tayin etmişti. Hicretin altmış dördüncü senesinin re&iyülevvel ayının ondördünde bey'at alıp tahta geçti. Salih ve ibadet ehli bir adamdı. Emirlik süresi uzun sürmedi. Kırk gün tahtta kalmıştır. Yirmi gün veya iki ay veya birbuçuk ay veya üç ay yirmi gün veya dört ay süreyle tahtta kaldığı da söylenir. Bu hususta çeşitli rivayetler vardır. Doğrusunu Allah bilir.
Yezid'in oğlu Muaviye, halifeliği süresince hastaydı. İnsanlar arasına çıkamadı. Namazları Dahhak b. Kays kıldırıyor, işleri de o idare ediyordu. Sonra Yezid'in oğlu Muaviye'de yirmi bir yaşında vefat etti. Vefat ederken yaşının onsekiz, ondokuz, yirmi, yirmiüç olduğuna dair çeşitli rivayetler vardır. Onsekiz sene yaşadığını veya ondokuz veya yirmi veya yirmibeş sene yaşadığını söyleyen başka rivayetler de vardır. Doğrusunu Allah bilir. Vefat edince namazı kardeşi Halid kıldırdı. Osman b. Anbese veya Velid b. Utbe tarafından kıl dirildi gına dair rivayetler de vardır. Ama sahih olan rivayete göre Velid b. Utbe kıldırmıştır. Çünkü namazım Velid'in kıldırması için vasiyette bulunmuştu. Ondan sonra yönetim Şam'da Mervan'm eline geçinceye kadar insanlara namazlarını Dahhak b. Kays kıldırıyordu. Yezid'in oğlu Muaviye, Şam'da Babü's-Sağir mezarlığına defnedildi. Vefat edeceği esnada kendisine vasiyet edip etmeyeceğini sorduklarında şu cevabı vermişti: "Hayır. Vasiyet etmemenin acılığım ahiretime bırakacağım. Tatlılığını da Ümeyye oğullarına bırakacağım."
Yezid'in oğlu Muaviye - Allah rahmet etsin- çok beyaz tenli, gür ve kıvırcık saçlı, iri gözlü, burnunun ucu kalkık, yuvarlak başlı, güzel yüzlü #ür sakallı, saçlarının telleri ince ve güzel bedenli bir kimse idi. Ebu Züra ed-Dımaşkî dedi ki: Muaviye ile kardeşleri Abdurrahman ve Halid, insanların en salih kişileriydi. Şair Abdullah b. Hemmam el-Belevî Muaviye hakkında şöyle demiştir:
"Bu iyiliği ve salihliği Yezid, babasından almıştı. Muaviye de bunu Yezid'den almıştı. Bu iyilik onlara atadan gelmedir.
Ey Harb oğulları! Muaviye'yi aranızda idare edin. Onu uzak hedeflere firlatmayın."
Rivayete göre Yezid'in oğlu Muaviye, bir gün insanları namaz kılmak üzere camide toplanmaya çağırmış, insanlar toplanınca da onlara şöyle demişti:
"Ey insanlar! İdarenizin başına geçirildim, ama ben bu işi yürüte-meyecek kadar zayıfım. İsterseniz Ebu Bekir'in Ömer'e bırakışı gibi ben de bu idareyi sizin aranızda güçlü olan bir adama bırakayım. İsterseniz yine bu işi Hattab oğlu Ömer'in yaptığı gibi aranızdan seçeceğim altı kişilik bir şura heyetine bırakayım. Bu işi layıkıyla yapacak bir adam aranızda yoktur, ben işinizi size bıraktım. Artık siz, uygun olan birini başınıza geçirin."
Böyle dedikten sonra minberden inip evine gitti, vefat edinceye kadar da dışarı çıkmadı. Allah, ona rahmet etsin. Başka rivayetlerde anlatıldığına göre ona zehir içirilerek veya vurularak Öldürülmüştür. Defnedildiği zaman defin esnasında Mervan hazır bulundu. Defin işi tamamlandıktan sonra Mervan, orada bulunan halka şöyle sordu:

- Kimi defnettiğinizi biliyor musunuz?
- Evet, Yezid'in oğlu Muaviye'yi nefnettik.
- O Ebu Leyla'dır ki, Ersem el-Fezzarî, onun hakkında şöyle demişti: "Ben kazam kaynamakta olan bir fitne görüyorum. Ebu Leyla'dan sonra hükümdarlık, zorbalık yayıp galip olanın eline geçecektir
Anlatıldığına göre durum gerçekten de şair Ersem'in dediği gibi oldu. Şöyleki: Ebu Leyla vefat edince, daha önce kimseyi vehand olarak tayin etmediğinden Hicaz'da Abdullah b. Zübeyr, Şam ve havalisinde Mervan b. Hakem ayaklandılar. Horasanlılar da Sullem b. Zıyad a bey'at ettiler. O da halife olarak başa geçti, Horasanlılar onu çok sevdiler. O da hoşlarına gidecek bir yönetim tarzı sergiledi. Sonra onu Horasan'dan çıkarıp sürdüler. Başlarında Nafi b. Ezrak bulunduğu halde Basra'daki kurralar ve Hariciler de ayaklandılar. Daha önce kendisine bey'at ettikleri ve imam olarak kabul ettikleri Ubeydullah b. Ziyad'ı kovdular. Basra'dan sürgün ettiler. O da kalkıp Şam'a gitti. Basralılar, Ubeydullah b. Ziyad'dan sonra Abdullah b. Haris b. Nevfel'e bey'at ettiler. Bu adam Bebbe adıyla tanınmaktaydı. Anası, Hind binti Ebi Süf-yan'dır. Bebbe Basra güvenlik kuvvetlerinin başına Himyan b. Adi es-Sedusfyi komutan olarak tayin etti. insanlar, hicretin altmış dördüncü senesinin cemaziyelahir ayı başlarında insanlar Bebbe'ye bey'at ettiler. Ferazdak, bu hususta şöyle demiştir:
"Bir kavme bey'at ettim. Ahidlerine vefa gösterdim. Bebbe'ye de pişman olmaksızın bey'at ettim."
Bebbe, orada dört ay ikamet etti, sonra evine kapandı. Basrahlar, İbn Zübeyr'e mektup yazdılar. İbn Zübeyr de Enes b. Malik'e mektup yazarak insanlara namaz kıldırmasını emretti. Enes de insanlara iki ay süreyle namaz kıldırdı. Sonra ileride anlatacağımız hadiseler meydana geldi.
Yemame'de Necde b. Amir el-Hanefî ayaklandı. Ahvaz ve Fars'da Benu Mahura ayaklandı. İleride inşaallah detaylı olarak anlatacağımız diğer hadiseler meydana geldi. [20]

Abdullah B. Zübeyr'in Emirliği

Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Yezid vefat edince îbn Zü-beyr'i kuşatma altında tutan Şam ordusu, Mekke'den geri çekildi. İbn Zübeyr, Ka'be'ye sığınmıştı. Yezid ordusunun başında bulunan Husayn b. Nümeyr es-Sekunî, ordusuyla birlikte Şam'a döndü. îbn Zübeyr'in Hicaz ve çevresinde otoritesi güçlendi. İnsanlar, Yezid'in ölümünden sonra ona bey'at ettiler. İbn Zübeyr, Medine'ye kardeşi Ubc. aullah'ı vali olarak atadı. Ümeyye oğullarını Medine'den sürgün etmesin.' emretti. O da onl n sürgün edince onlar Şam'a göçtüler. Aralarında Mervan b. Hakem ile oğlu Abdülmelik de vardı. Basralılar, kendi aralarında vuku bulmuş savaşlardan ve meydana gelmiş fitnelerden sonra İbn Zübeyr'e haber göndererek Mekke'den kalkıp yadlarına gelmesini istediler. Yalnız onlar, alh aydan kısa bir süre zarfir da başlarına dört vali tayin etmişler, sonra da düzenleri bozulmuştu. İstekleri üzerine İbn Zübeyr, Enes b. Malik'e mektup yazarak Basralılara namaz kıldırmasını emretti. Anlatıldığına göre îbn Zübeyr'e ilk bey'at eden Mus'ab b. Abdurrah-man olmuştur. İnsanlar; "Bu işte çok zorluk vardır." dediler. Abdullah b. Cafer ile Abdullah b. Ali b. Ebi Talib de ona bey'at ettiler.
İbn Zübeyr, İbn Hanefi'ye ve İbn Abbas'a haber göndererek kendisine bey'at etmelerini istedi. Onlar buna yanaşmadılar İnsanlar, üç ay kadar imamsız kaldıktan sonra receb ayında îbn Zübeyr'e bey'at ettiler, îbn Zübeyr, Kûfelilere namaz kıldırması için Abdurrahman b. Yezid el-Ensârî'yi, haraç işlerini düzenlemesi için de İbrahim b. Muhammed b. Talha b. Ubeydullah'ı gönderdi. îki şehir de (Basra ve Küfe) ona bağlandı, bey'at ettiler. İbn Zübeyr, Mısır'a da haber gönderdi. Mısır halkı da ona bey'at etti. Mısır'a Abdurrahman b. Cahderî vali olarak tayin etti. Cezire de ona itaat etti. Basra'ya Haris b. Abdullah b Rebia'yı vali olarak gönderdi. Yemen'e ve Horasan'a da haber göndererek kendisine bey'at etmelerini istedi. Onlar da kendisine bey'at ettiler. Şam'a da Dahhak b. Kays'ı gönderdi. Halk ona bey'at etti. Anlatıldığına göre Şam ve Şam'a bağlı Ürdün beldelerinin halkları îbn Zübeyr'e bey'at etmemişlerdir. Çünkü onlar, Husayn b. Nümeyr'in Mekke'den Şam'a dönmesi esnasında Mervan b. Hakem'e bey'at etmişlerdi. Abdullah b. Zübeyr'in çevresinde Haricilerden bir grup da toplandı. Onu savunmaya başladı. Bunlar arasında Nafi b. Ezrak, Abdullah b. Abbad ve reislerinden bir topluluk vardı. Abdullah b. Zübeyr'in halifelik işi sağlamlaşınca bunlar, kendi aralarında: "Siz hata ettiniz, çünkü bu adamla beraber savaştınız ama Osman b. Affan hakkındaki görüşünü bilmiyordunuz." dediler. Bunlar Hz. Osman'ı kusurlu bulup ayıplıyorlardı. Neticede toplanarak bir heyet oluşturdular. Gidip Abdullah b. Zübeyr'in yanma vardılar. Ona, Hz. Osman hakkında bazı sorular sordular. O da hoşlarına gitmeyecek cevaplar verdi. Hz. Osman'ın iman, tasdik, adalet, ihsan, güzel bir yaşam tarzı ve hak ortaya çıktığında hakka yönelme gibi üstün niteliklerini anlattı. O esnada Hariciler, ondan nefret edip ayrıldılar. Irak ve Horasan'a doğru gittiler. Bedenleriyle, dinleriyle, mezhepleriyle muhtelif ve yaygın metodlarıyla birlikte îbn Zübeyr'den ayrıldılar. Bunların metodları ve mezhepleri sayılamayacak kadar çoktu. Çünkü bu metod ve mezhepler, cehalete ve nefis kuvveti ile fasid itikadlara dayanmaktaydı. Bununla birlikte Hariciler, birçok beldelere ve mıntıkalara müstevli olarak girdiler. Nihayet -inşaallah ileride de anlatacağımız gibi- bunların istilalarına son verildi. [21]

Mervan B. Hakem'e Bey'at Edilmesi

Bunun sebebi şuydu: Husayn b. Nümeyr, Hicaz'dan, Ubeydullah b. Ziyad Basra'dan ve Ümeyye oğulları da Medine'den Şam'

intikal ettiklerinde Yezid'in oğlu Muaviye'nin ölümünden sonra Şamlılar, Mervan b. Hakem'in etrafında toplandılar. Yezid'in oğlu Muavıye, Şam da Abdullah b. Zübeyr'e bey'at etmeye karar vermişti. Şamlılar, aralarını bulması, işlerini düzene koyması ve insanların bu sayede bir imam etrafında toplanmalarını sağlaması için Dahhak b. Kays'a bey'at etmişlerdi. Dahhak da Abdullah b. Zübeyr'e bey'at etmek istiyordu. Humus'ta Nu'man b. Beşir, Kinnesrin'de Züfer b. Abdullah el-Kilabî, Filistin'de Nail b. Kays da Abdullah b. Zübeyr'e bey'at etmişlerdi. Nail b. Kays Ravh b. Zenba el-Cüzanî'yi Filistin'den kovmuştu. Ubeydullah b. Ziyad ile Husayn b. Nümeyr, Mervan b. Hakem'e gitmişler, ona hilafete geçmesi halinde çok iyi bir iş yapmış olacağını ısrarla söylemişler ve nihayet onu, Abdullah b. Zübeyr'e bey'at etme fikrinden caydırmışlardı. Abdullah b. Zübeyr'in otorite ve hakimiyetinin Şam'a girmesinden onu sakındırmışlar ve ona: "Sen Kureyş'in yaşlısı ve liderisin. Bu işe sen daha layıksın." demişler. O da neticede Abdullah b. Zübeyr'e bey'at etme düşüncesinden vazgeçmişti. İbn Ziyad, Ümeyye oğullarından başka birinin hilafete geçmesinden korkmuştu. O esnada bunların hepsi kavimleri olan Ümeyye oğulları ve Yemen halkıyla birlikte Mervan'ın etrafında toplanmışlardı. Mervan da onların bu isteklerine muvafakat ederek: "Henüz fırsat elden kaçmış değildir." demişti.

Hasan b. Malik b. Bahdel el-Kelbî, Dahhak b. Kays'a bir mektup yazarak İbn Zübeyr'e bey'at etme düşüncesinden onu vazgeçirmeye çalışmış, ona Ümeyye oğullarının bahşettikleri nimetleri ve ona yaptıkları ihsanları, ayrıca onların fazilet ve şereflerini anlatmıştı. Hasan b. Malik, Ümeyye oğullan adına Ürdünlülerden bey'at almıştı. O, kızkardeşi oğlu Halid b, Yezid b. MUaviye adına bey'at alıyordu. Bu hususta Dahhak'a bir mektup yazmış, bu mektubunu cuma günü minberde Şamlılara okumasını istemişti. Mektubunu Nağide b. Küreyb et-Tabcî adında Beni Kelb kabilesinden bir adamla Dahhak'a göndermişti. Ulağı Nağı-da'ya da: "Eğer mektubu halka kendisi okumazsa sen oku." demiş ve mektubu Nağide'ye teslim etmişti. Nağide de yola çıkıp Dahhak'm yanına gitmiş ve ona, bu mektubu halka okumasını söylemiş, ancak Dahhak bunu kabul etmeyince Nağide'nin kendisi kalkıp mektubu halka okumuş ve ümeradan bir topluluk onun fikrini doğrulamışlar, başkalarıysa yalanlamışlardı. Bu sebeple de halk arasında büyük fitne kopmuştu. Bir genç olan Halid b. Yezid b. Muaviye, kalkıp minbere çıkmış ve ikinci basamakta durmuş, halk sakinleşmişti. Dahhak da inip halka cuma namazını küdırmıştı. Nağide'yi doğrulayanların zindana atılmalarım emredince, bazı kabileler ayaklanarak zindana atılan adamları kurtarmışlardı. Şamlılar, ibn Zübeyr'i mi yoksa Ümeyye oğullarını mı tercih edeceklerini bilemez halde olup tereddüt içindeydiler, insanların bu amaçla toplanmaları ve cuma namazından sonra Babü'l-Cirun'da beklemeleri yüzünden o güne Cirun günü denilmişti.

Medainî dedi ki: insanlar, Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'dan hilafete geçmesini istemişler, ancak o bu istekleri kabul etmemişti. O günlerde de vefat etmişti. Sonra Dahhak b. Kays, büyük caminin minberine çıkmış, halka hutbe irad etmiş, hutbesi esnasında Muaviye'nin oğlu Yezid aleyhinde konuşmuş, Beni Kelb kabilesinden bir genç ayağa kalkarak elindeki değnekle ona vurmuştu. Cemaat orada, kılıçlarım kuşanmış vaziyette oturmaktaydı. Kalkıp birbirlerine saldırdılar ve mescidin içinde şiddetlice savaştılar. Kays ve çevresindekiler, İbn Zübeyr adına bey'at almak istiyor ve Dahhak b. Kays'a destek oluyorlardı. Beni Kelb kabilesi de Ümeyye oğullarından taraf olup Halid b. Yezid b. Muavi-ye'ye bey'at edilmesi için propaganda yapıyor, Yezid ve aile efradına aşırı şekilde tarafgirlik yapıyorlardı. Dahhak b. Kays, kalkıp hükümet konağına girdi. Kapıyı kilitledi ve dışarıya çıktı. Sonra Ümeyye oğullarına haber gönderip, onları toplantıya çağırdı. Aralarında Mervan b. Hakem, Anır b. Said b. As, Muaviye oğlu Yezid'in oğulları Halid ile Abdullah da olmak üzere Ümeyye oğulları Dahhak'm yanına gittiler. Dahhak, olup bitenlerden Ötürü onlardan özür diledi. Kendileriyle birlikte Hasan b. Malik el-Kelbfnin yanına gitme ve aralarında Ümeyye oğullarından birini emirliğe geçirme hususunda anlaştılar. Topluca Hasan b. Malik'in yanma gitmek üzere yola çıktılar. Yolda Cabiye'ye vardıklarında Maan b. Sevr b. Ahnes, kavmi olan Kays kabilesi ile birlikte çıkagel-di. Maan, Dahhak'a şöyle dedi: "Sen bizi Abdullah b. Zübeyr'e bey'ata davet ettin. Biz davetine icabet ettik. Şimdi de kızkardeşinin oğlu Halid b. Yezid b. Muaviye'yi hilafete geçirmesini sağlamak için şu bedevinin yanma gidiyorsun."

Dahhak, ona: "Peki yapılacak şey nedir sence?" diye sorunca Maan b. Sevr, şu cevabı verdi:

"Bence yapılması gereken şudur: İçimizde gizlediğimiz düşünceleri açığa vuralım. İnsanları Abdullah b. Zübeyr'e itaata davet edelim. Bu davete icabet etmeyenlerle savaşalım."

Bunun üzerine Dahhak, beraberindekilerle birlikte Şam'a döndü. Askerleri ve Kays ile adamları yanında kalarak Şam'da ikamete başladı. Ordu komutanlarına haber gönderdi. İbn Zübeyr'e bey'at aldı, bu durumu İbn Zübeyr'e bir mektupla bildirdi. İbn Zübeyr de bunu Mekkelile-re duyurdu. Olup bitenleri anlattı ve Dahhak'a hizmetlerinden dolayı teşekkür etti. Onu Şam valiliğine atadığını bir mektupla bildirdi. Zayıf bir rivayette anlatıldığına göre Dahhak, kendi şahsına halifelik için bey'at almıştır. Doğrusunu Allah bilir.

Medainî'nin anlattığına göre Dahhak, insanları önce başta İbn Zübeyr'e bey'at etmeye davet etmiş, sonra Ubeydullah b. Ziyad ona kendi Şahsi için bey'at almasının daha güzel olacağını söyleyince o da ibn Zı-yad'm hilesine aldanarak ve gururuna esir düşerek kendi şahsı için bey'at almıştır. İbn Ziyad, böyle yapmakla onun düzenini bozmak ve hedefini saptırmak istemiştir. Dahhak da üç gtin süreyle kendi şahsına bey'at etmeleri için insanlara davette bulunmuştu. İnsanlar da onun bu hareketini protesto ederek: "Daha önce bizi bir başka adama bey'ata davet etmiştin, ona bey'at etmiştik. Sonra her hangi bir sebep ve özür olmaksızın onu hilafetten hal ettin ve kendi nefsine bey'at etmemizi istedin. Bu nasıl iştir?" dediler. O da yine îbn Zübeyr'e bey'at edilmesi gerektiğini söyledi ve kendisine bey'at etmelerini istemekten vazgeçti. Böylece de halk nazarında itibarı düştü ki, İbn Ziyad'ın istediği de buydu.

Ubeydullah b. Ziyad, Mervan'la buluştuktan ve kendi adına bey'at almasını ona hoş gösterdikten sonra kalkıp Dahhak b. Kays'n

yanma gitmiş ve onunla da bir görüşme yapmıştı. Sonra Dahhak'm, Mervan'a bir tuzak kurmasını istemiş ve gidip Şam'da onur yanında konuk olmuştu. Her gün kendisiyle görüşmüş ve Dahhak'a. Şam'dan çıkıp çöle gitmesini, ordularını oraya çağırmasını tavsiye etmiş, böylece onun daha güven içinde olacağını söylemişti. Dahhak da Mercürahit'e gitmiş, yanındaki askerlerle orada konaklamıştı. O esnada Ümeyye oğullarıyla onlara uyanlar Ürdün'de toplanmışlar, orada Hasan b. Malik'in kabilesi olan Ben Kelb kabilesi de gelip onlara katılmıştı. Mervan b. Hakem, İbn Zübeyr'e bey'atın sağlamlaştığmı ve otoritesinin yerleştiğin görünce ona bey'at etmek ve Ümeyye oğulları için eman almak maksadıyla yanına gitmeye karar vermişti. Yola çıkıp Ezruat mıntıkasına vardığında, Irak'tan gelmekte olan İbn Ziyad, onunla karşılaşmış ve onu bu düşüncesinden vazgeçirmisti. Kendisine görüşünün hoş bir görüş olmadığını söylemişti. Amr b. Said b. As, Husayn b. Nümeyr, İbn Ziyad, Yemenliler ve halktan birçok kimse etrafında toplanarak Mervan'a şöyle dediler: "Sen Kureyş'in büyüğüsün. Halid b. Yezid ise bir çocuktur. Abdullah b. Zübeyr'e gelince, o da yaşlı bir ihtiyardır, demir ancak demire vurulur. Sen ona karşı bu çocuğu çıkarma, kendin onunla göğüs göğüse savaş, biz sana bey'at ediyoruz, elini uzat."
Mervan elini uzattı. Cabiye'de hicretin altmış dördüncü senesinin zilkade ayının üçüncü günü olan çarşamba gününde ona bey'at ettiler. Durumu düzene girince beraberindekilerle birlikte Dahhak b. Kays'a doğru gitti. İkisi Mercürahit'te karşılaştılar. Mervan b. Hakem, onu yendi, onu ve beraberinde bulunan Kayshlardan çok sayıda adam öldürdü. Nitekim Bununla ilgil detaylı açıklamalar hicretin altmışbeşinci senesi hadiselerinin baş kısmında anlatılacaktır.
Vakidî ile diğerlerinin ifadelerine göre Mercürahit savaşı, hicretin altmışbeşinci senesinin muharrem ayında yapılmıştır. Muhammed b. Sa'd ile Vakidî ve diğerlerinin rivayetlerine göre ise bu savaş, bu senenin sonlarında yapılmıştır. Leys b. Sa'd, Vakidî, Medainî, Ebu Süleyman b. Yezid, Ebu Ubeyde ve diğerlerinin ifadelerine göre Mercürahit savaşı,hicri altmış dördüncü senenin zilhicce ayının ortalarında yapılmıştır. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir-[22]

Mercürahit Savaşı Ve Dahhak B. Kays El-Fıhrî'nîn Öldürülmesi

Daha önce anlatıldığı gibi Dahhak, Muaviye b. Ebi Süfyan'm Şam'daki naibi idi. Muaviye meşgul olduğu veya bulunmadığ zaman cemaata Dahhak namaz kıldırır, hadleri tatbik eder, işleri idare ederdi. Muaviye vefat edince onun oğlu Yezid'e bey'at edilmesi işlerini yürüttü. Yezid vefat edince insanlar Yezid'in oğlu Muaviye'ye bey'at ettiler. Ye-zid'in oğlu Muaviye de vefat edince insanlar, bir imamın etrafında top-lamncaya kadar Şam'da ona bey'at ettiler. Abdullah b. Zübeyr'e yapılan bey'atın kapsamı genişlediğinde Dahhak, ona bey'at etmeye karar verdi. Bir gün insanlara hutbe irad etti ve Muaviye'nin oğlu Yezid'in aleyhinde konuşup onu kınadı. Büyük camide fitne koptu. Öyleki, insanlar kılıçlarla birbirlerine saldırıp birbirlerini öldürmeye başladılar. Sonra insanlar birbirlerinden el çekip sakinleştiler. Dahhak da Hadra'daki hükümet konağına girip kapıyı üzerine kilitledi. Sonra Ümeyye oğullarıyla anlaşarak Ürdün'de bulunan Hasan b. Malik b. Bahdel'in yanına gidip emirliğe layık görülecek bir adam üzerinde uzlaşmaya karar verdi. Hasan, kızkardeşinin oğlu Halid b. Yezid'e bey'at edilmesini istiyordu. Halid b. Yezid'in babaannesi Meysun'du. Meysun da Bahdel'in kızıydı ki, o da Hasan'm kızkar de sidir. Dahhak, onlarla birlikte yola çıktığında bir miktar yol gittikten sonra askerlerin büyük bir kısmıyla onlardan ayrılıp Şam'a döndü ve orada kendini savunmaya aldı. Ordu komutanlarına haber gönderip İbn Zübeyr adına bey'at aldı. Ümeyye oğullan da Mervan, Amr b. Said, Yezid'in oğulları Halid ve Abdullah'la birlikte yollarına devam ettiler. Nihayet gidip Cabiye'de Hasan b. Malik'le görüştüler, Onların, Dahhak b. Kays kadar fazla güçleri yoktu. Mervan, bey'at etmek ve Ümeyye oğullarına eman almak için İbn Zübeyr'in yanına gitmeye karar verdi. Çünkü îbn Zübeyr, Ümeyye oğullarının Medine'den sürgün edilmelerini emretmişti. Mervan yola çıktı, Ezruat'a vardığında, Irak'tan dönmekte olan Ubeydullah b. Ziyad'la karşılaştı. İkisi bir araya gelip görüştüler. Görüşmeye Husayn b. Nümeyr ile Amr b. Said b. As da katıldı. Mervan'ın kendi adına bey'at almasının daha güzel olacağını ve halifeliğe îbn Zübeyr'den daha layık olduğunu söylediler. İbn Zübeyr'in cemaattan ayrıldığını ve halifelerden üçünü hal ettiğini anlattılar. Mervan'a ısrar ettiler. Nihayet o da onların bu isteklerini kabul etti. Ubeydullah b. Ziyad, ona şöyle dedi: "Senin için Dahhak m yanına Şam'a gideceğim. Onu kandıracak ve yalnız bırakacağım."
Ubeydullah Şam'a gitti, Dahhak'm yanına vardı. Hergün onunla görüşüyor, ona dost olduğunu, ona nasihat etmek istediğini söylüyor ve sevgisini izhar ediyordu. Sonra ona, kendi adına bey'at almasının daha güzel olacağını, İbn Zübeyr'i hilafetten hal etmesini tavsiye etti ve kendisinin halifeliğe ondan daha layık olduğunu söyledi. Çünkü onun güvenilir bir kimse olarak tanındığım, itaat edilen bir insan olduğunu, îbn Zübeyr'inse cemaattan ayrıldığını ifade etti. Bunun üzerine Dahhak da üç gün süreyle insanları kendisine be/ata davet etti. Kendisine meyleden kimse olmayınca tekrar İbn Zübeyr'e bey'at etmeleri için insanlara çağrıda bulundu, ama artık halk nazarında itibardan düştü. Sonra İbn Ziyad, ona şöyle dedi:
"Senin istediklerini isteyen bir kimse şehirlere, kalelere inmez. Aksine o, çöllere ve sahralara iner, orduları ve askerleri yanına çağırır." Bunun üzerine Dahhak da Mercürahit'e gitti ve orada ordugah kurdu, îbn Ziyad Dımaşk'ta, Ürneyye oğullar Tedmur'da, Halid ile Abdullah da dayıları Hasan'm yanında Cabiye'de kaldılar. îbn Ziyad, Mer-van'a bir mektup yazarak davetini açığa vurmasını tavsiye etti. O da insanları kendisine bey'at etmeye çağırdı. Halid b. Yezid'in annesi Ümmü Haşim binti Haşim b. Utbe id. Rebia ile evlendi. İşi büyüdü. İnsanlar ona bey'at edip etrafında toplamdılar. Mercürahit'e, Dahhak b Kays'a doğru gitti. Ubeydullah b. Ziyad ile kardeşi Abbad b. Yezid de atlarına binip onun yanma gittiler. Nihayet Mervan'm

etrafında 13.000 kişi toplandı. Şam'da naib olarak Yezid b. Ebi Nemr'i bırakmıştı. Dahhak'm oradaki valisini kovmuştu. O, Mervan'a silah ve adam yardımında bulunuyor, diğer yardımlarda da bulunuyordu. Anlatıldığına göre o zaman onun Şam'daki naibi Abdurrahman b. Ümmü'l-Hakem idi. Mervan, ordusunun sağ cenahına Ubeydullah b. Ziyad'ı, sol cenahına Amr b. Said b As'ı komutan yaptı. Dahhak, Numan b. Bekir'e haber gönderdi. Numan da ona Şurahbil b. Zi'1-Kela komutasında Humusl askerleri gönderdi. Zü-fer b. Haris el-Küabî de Kinnesrinli /askerlerle onun yardımına gitti. Dahhak'm etrafında 30.000 asker varcıı. Sağ cenahında komutan olarak Ziyad b. Amr el-Ukaylî, sol cenanında Zekeriya b. Şimr el-Hilalî vardı, iki taraf sa düzenine girip karşı karşıya geldiler ve Mercürahit'te yirmi gün süreyle savaştılar. Hergün şidd etlice savaşıyorlardı. Sonra Ubeydullah b. Ziyad, Mervan'a tavsiyede bulunarak karşı tarafı -taktik gereği olarak- ateşkese davet etmıesini is tedi ve ona şöyle dedi: "Savaş hiledir. Sen ve arkadaşların hak yoldasu tuz, onlarsa batıl üzeredirler." Ateşkes için çağrı yapıldı. Sonra Merva n'm adamları ateşkese uymadılar. Ansızın Dahhak'ın tarafına saldın arak onlarla şiddetlice savaştılar. Dahhak, çok sabır gösterdi ve savaş esnasında öldürüldü. Zahme b. Abdullah adında Beni Kelb kabilesine len biri bir mızrak vurarak onu öldürdü. Mızrağı onun vücuduna geçirdi. Dahhak onu tanıyamadı. Mervan ve adamları da çok sabır gösterdiler. Nihayet karşı taraftaki adamların önünden kaçtılar. Mervan kendi adamlarına: "Sakın kaçanı kovalamayın." diye seslendi. Sonra Dahhak'm kesik başım ona getirdiler. Rivayete göre ona Dahhak'ın ölümünü ilk müjdeleyen kişi, Ravh b. Zenba el-Cüzamî olmuştur. Artık Şam hakimiyeti Mervan b. Hakem'in eline geçmişti- Rivayete göre o, Mercürahit savaşında kendi nefsine ağlamış ve şöyle demiştir: 'Yaşlanıp gücünü kaybettikten sonra mı hükümdarlık için kılıcı elime alıp savaşmalıydım."

Ben derim ki: Mervan, ancak dokuz ay süreyle hüküm sürmüştür. Nitekim bunu ileride de anlatacağız.

Dahhak b. Kays b. Halid el-Ekber b, Vehb b. Salebe b. Vaile b. Amr b. Şeyban b. Muharib b. Fihr b. Malik Ebu Enis el-Fihri sahih kavle göre sahabelerdendir. Peygamber (s.a.v.)'in sohbetini dinlemiş ve ondan mü-teaddid hadisler rivayet etmiştir. Tabiilerden bir cemaat da ondan hadis rivayet etmişlerdir. O, Fatıma binti Kays'ın kardeşi olup ondan on yaş daha büyüktür. Ebu Ubeyde b. Cerrah, onun amcasıydı. İbn Ebi Hatim böyle demiştir.

Bazılarının iddiasına göre Dahhak sahabe değildir. Vakidî'nin ifadesine göre o, Peygamber (s.a.v.)'in zamanında yaşamış ve buluğa ermeden önce onun sohbetini dinlemiştir. Vakidî'den gelen başka bir rivayette anlatıldığına göre Dahhak, Peygamber (s.a.v.)'in vefatından iki sene önce doğmuştur. Şam fethine katılmış, orada ikamet etmiştir. Barada nehri kıyısında Hacerüzzehep yanında bir evi vardır. Sıffîn savaşında Muaviye tarafında yer alıp Şamlıların başında komutan olarak bulunuyordu. Muaviye, Kûfe'yi ele geçirdiğinde hicretin ellidördüncü senesinde onu Küfe valiliğine atadı. Buharî'nin tarihinde rivayet ettiğine göre Dahhak, namazda Sâd sûresini okumuş ve namazda secdeye kapanmıştır. Alkame ile îbn Mesud'un ashabı secde hususunda ona tabi olmamışlardır.

Muaviye, daha sonra onu Dımaşk valiliğine atadı. Vefatına kadar yanında kaldı. Sonra oğlu Yezid de onu emir olarak tayin etti. Yezid'den sonra da Yezid'in oğlu Muaviye, onu emir olarak tayin etti. Sonra da Mercürahit'te öldü.

îmam Ahmed b. Hanbel, Hasan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Dahhak b. Kays, Muaviye oğlu Yezid'in ölümü esnasında Heyseme şöyle bir mektup gönderdi:

"Selam sana. İmdi ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Kıyamet kopmadan önce karanlık gece parçaları ile duman kütleleri gibi fitneler kopacaktır. O fitnelerde kişinin bedeni olduğu gibi kalbi de ölecektir. O zamanda kişi, mü'min olarak sabahlayacak, katır olarak akşamlayacaktır. Mü'min olarak akşamlayacak, kahr olarak sabahlayacaktır. Bazı kimseler, o zamanda az bir dünya metaı karşılığım da ahlaklarını ve dinlerini satacaklardır."

Muaviye oğlu Yezid, vefat etmiştir. Siz bizim öz kardeşlerimizsiniz bizi bırakıp gitmeyin. Tâki kendimizi toparlayabilelim ve güç kazanalım.»

İbn Asakir, Hammad b. Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Dahhak b. Kays, Muaviye'nin yanına gitti. Muaviye, ona şu beyti okudu: "Dahhak'm üzerine yürüdüm. Nihayet onu kendi kavminde eksik bir soya irca ettim."

Dahhak da şöyle dedi:

- Kavmimiz bilir ki, biz atların sırtlarına vurulan çuluz.
- Doğru söyledin. Siz at çulusunuz ama biz süvarileriyiz (Muaviye, böyle demekle ona: "Sizler atların bakıcı ve seyislerisiniz biz ise süvarileriyiz," demek istemişti.). Dahhak da atın sırtının çulsuz olamayacağını söylemekle Muaviye'nin ve Ümeyye oğullarının da kendileri olmaksızın bir iş yapamayacaklarını söylemek istemişti.

Rivayete göre Şam müezzini, Dahhak b. Kays'a şöyle demiştir:

- Ey emir, Allah'a yemin ederim ki, seni Allah için seviyorum.
- Ama Allah'a yemin ederim ki, ben de Allah için sana kin besliyorum.
- Allah seni İslah etsin, ama niçin böyle yapıyorsun?
- Çünkü sen ezan okurken riyakarlık yapıyor, Kur'ân öğretme karşılığında da ücret alıyorsun.»

Merhum Dahhak, hicretin altmışdördüncü senesinin zilhicce ayının ortasında Mercürahit'te öldürüldü. Leys b. Sa'd, Ebu Ubeyd, Vakidî, İbn Zir ve Medainî böyle demişlerdir. [23]

Numan B. Beşir El-Ensârî'nîn Öldürülmesi

Bu da hicretin altmış dördüncü senesinde öldürülmüştür. Annesinin adı, Amre binti Revaha'dır. Numan, hicretten sonra Ensâr'm Medine'de doğan ilk çocuğudur. Doğumu, hicretin ikinci senesinin cemazi-yelevvel ayında olmuştu. Doğumundan sonra annesi onu alıp Peygamber (s.a.vjın yanma getirmiş, Peygamber (s.a.v.) de onun damağına bir-şeyler sürmüş ve onun övgüye layık birşekilde yaşayacağını, şehid edileceğini ve Cennet'e gireceğini müjdelemiştir. Gerçekten de Numan b. Beşir, bolluk ve refah içinde yaşadı. Muaviye tarafından Kûfe'ye vali olarak tayin edildi. Dokuz ay süreyle valili yaptı, sonra Şam'a yerleşti. Fudale b. Ubeyd'den sonra Şam kadılığına tayin edildi. Fudale de Ebu Derda'dan sonra Şam kadılığına tayin edilmişti. Numan b. Beşir, Muaviye tarafından Humus valiliğine de tayin edilmişti. Rasûlullah (s.a.v.)'m ailesini Yezid'in emri üzerine Medine'ye göndermişti.

Rasûlullah'ın ailesine iyi davranmasını Yezid'e tavsiye eden de o olmuştu. Tavsiyesi üzerine Yezid, onlara acımış, onlara iyilik yapmış ve ikramda bulunmuştu.

Mercürahit savaşı vuku bulduğunda Numan b. Beşir, Humuslu askerleri Dahhak b. Kays'a yardıma göndermişti. Fakat Dahhak o savaşta öldürülmüştü.

Numan b. Beşir, Birin adı verilen bir köyde öldürülmüştü. Onu Ha-lid b. Haliy el-Mazinî adında biri Öldürmüştü. Halid b. Haliy'in dedesi olan Haliy b. Davud da öldürülmüştü. Kızı, ona ağıt yakarak şöyle demişti:

"Keşke İbn Mürne ile oğlu, seni ölüme karşı korusalardı, Ümeyye oğullarının hepsi de öldüler. Onlardan geride kalan olmadı.
Ulak onun ölüm haberini getirdi, ey uluyan köpekler! Onun başım koparıp getiriyorlar, fani olanı aralarında döndürüyorlar,
Gizli aşikar hep ağlayacağım.
Yaşadığım sürece yırtıcı canavarlarla hep sana ağlayacağını."

Anlatıldığına göre Hemedanlı A'şâ, Humus'ta hastalanan Numan b. Beşir'in yanına gelmişti. Numan ona sormuştu:

- Niçin geldin?
- Borcumu ödemen, akrabalığımı gözetmen ve bana iyilik yapman için geldim.
- Vallahi, yanımda sana verecek birşey yok ama senin için Humus-lulardan birşeyler isteyeceğim.

Böyle dedikten sonra Numan b. Beşir, kalkıp minbere çıkarak Hu-muslulara şöyle seslendi:

- Ey Humuslular, şu, sizin amcanız oğlu olup Irak'tan gelmiştir. Sizden birşeyler istemektedir. Ne dersiniz?
- Sen hüküm ver. Mallarımızdan ne alırsan al.

Numan, bunu kabul etmedi. Bunun üzerine Humuslular şöyle dediler:

- Her birimiz, malımızdan iki dinar verilmesine hükmettik. O zaman Humuslulardan adları divanda kayıtlı 20.000 kişi vardı. Numan, beytü'l-maldan, onların aylıklarından kesilmek üzere 40.000 dinaralıp A'şâ'ya verdi. Ayhk ödeme vakti gelince de her birinin aylığından ikişer dinar kesti.

Numan b. Beşir'in vecizelerinden biri şudur: "Bela ve mihnet zamanında günah işlemen, helakların en tehlikelisi dir."

Yakub b. Süfyan, Heysem b. Malik et-Tâi'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir:

«Numan b. Beşir'in minber üzerinde şöyle dediğini işittim: Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum: Doğrusu şeytanın tuzak ve kapanları vardır. Allah'ın nimetleri sebebiyle şımarmak O'nun bağışlarıyla böbürlenmek, Allah'ın kullarına karşı büyüklenmek ve Allah'ın zatını bırakıp heveslere tabi olmak şeytanın tuzak ve kapan-larındandır.»

Numan'ın rivayet ettiği hasen ve sahih hadislerden biri de şudur:

"Doğrusu helal apaçıktır, haram da apaçıktır. Bu ikisi arasında çoğu insanın bilmediği şüpheli işler vardır. Her kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzını korumuş olur. Her kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur. Tıpkı koruluğun etrafında hayvanlarını otlatan çoban gibi. Neredeyse o koruluğun içine girer ve hayvanlarını orada otlatır. Dikkat edin, her hükümdarın bir koruluğu vardır. Dikkat edin, Allah'ın koruluğu da O'nun haramlarıdır. Dikkat edin, bedende bir et parçası vardır. Eğer o düzgün olursa, bedenin diğer kısımları da düzgün olur. Eğer o bozulursa, bedenin diğer kısımları da bozulur. Dikkat edin, o et parçası, kalptir."

Bu hadisi, Buharî ve Müslim rivayet etmişlerdir.

Ebu Misher dedi ki: Numan b. Beşir, İbn Zübeyr tarafından Humus valiliğine atanmıştı. Mervan, hakimiyeti ele alınca Numan Humus'tan kaçıp gitti. Halid b. Haliy el-Kilaî peşine düşüp yakaladı ve onu öldürdü. Ebu Ubeyde ile başkalarının ifadesine göre o hicretin altmış dördüncü senesinde Öldürülmüştür.

Muhammed b. Sa'd'm rivayetine göre Muaviye, gerçekten güzel bir kadınla evlenmişti. Kadınlarından Meysun veya Fahite'y ona bakması için göndermişti. Karısı gidip bakınca gerçekten ona hayran kalmış ve çok beğenmişti. Sonra Muaviye'nin yanma dönmüş, Muaviye ona şöyle sormuştu:

- Onu nasıl buldun?
- Eşi görülmemiş bir güzelliğe sahiptir, ancak göbeğinin altında siyah bir ben gördüm. Öyle sanıyorum ki kocası öldürülecek ve kocasının kellesi onun kucağına düşecektir. Karısının böyle demesi üzerine Muaviye, onu boşadı ve Numan b. Beşir, o kadınla evlendi. Numan, hicretin altmışbeşinci senesinde öldürüldüğünde kesik başı getirilip karısının kucağına bırakıldı.

Süleyman b. Zir'in ifadesine göre Numan b. Beşir, hicretin ellialtm-cı senesinde öldürülmüştür. Başkalarının ifadesine göre ise, hicretin altmışbeşinci senesinde öldürülmüştür. Hicretin altmışıncı senesinde öldürüldüğüne dair zayıf bir rivayet de vardır. Sahih olan, bizim dediği-mizdir ki Numan b. Beşir, hicretin altmış dördüncü senesinde öldürülmüştür. [24]

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/346.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/346.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/346-347.
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/347-348.
[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/348.
[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/348-349.
[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/349-350.
[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/351-353.
[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/353.
[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/354.
[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/354.
[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/354.
[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/354.
[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/354-355.
[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/355.
[16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/356-365.
[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/366-368.
[18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/369-383.
[19] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/383-384.
[20] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/384-386.
[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/386-387.
[22] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/387-391.
[23] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/391-394.
[24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/394-396.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Misver B. Mahreme B. Nevfel
Münzir B. Zübeyr B. Avvam
Mus'ab B. Abdurrahman B. Avf
Abdullah B. Zübeyr Zamanında Ka'be'nin Yıkılması Ve Yeniden İnşası
Hicretin Altmışbeşînci Senesi
Aynülverde Savaşı
Mervan B. Hakem
Abdülmelîk B. Mervan'ın Halifeliği
Hicretin Altmışaltıncı Senesi
Fasıl
Hz. Hüseyin'i Öldüren Birliğin Komutanı Şîmr B. Zilcevşenin Öldürülmesi
Hz. Hüseyinin Başını Koparan Havla B. Yezid El-Esbahfnin Öldürülmesi
Hüseyin'i Öldürenlerin Emiri Ömer B. Sa'd B. Ebi Vakkas'ın Öldürülmesi
Fasıl
Fasıl

Misver B. Mahreme B. Nevfel

Bu senede yaşı küçük bir sahabe olan Misver b. Mahreme b. Nevfel de İbn Zübeyr'le birlikte Mekke'de iken kendisine isabe eden bir mancınık taşı yüzünden vefat etmiştir. Hatim'de namaz kılmakta iken ruhunu teslim etmişti. Mekke kuşatması altında öldürülen önde gelen sahabelerdendi. Asıl soy kütüğü şöyledir: Misver b. Mahreme b. Nevfel Ebu Abdurrahman ez-Zührî Annesi, Atike'dir. Atike, Abdurrahman b. Avfm kızkardeşidir.
Misver, sahabe olup hadis rivayet etmiştir. Muaviye'nin yanına gelmiş, onunla görüşmüştü. Hz. Ömer zamanında da devamlı olarak onun yanında bulunurdu. Rivayete göre o, senenin bütün günlerini oruçlu olarak geçirirmiş. Mekke'ye geldiği zaman Kabe'den uzak kaldığı her-gün için yedi tavaf yapmış ve iki rekat namaz kılmıştır.
Anlatıldığına göre Kadisiye savaşında altından bir ibrik görmüş. Yakutla süslenmiş olan bu ibriğin ne olduğunu anlayamamış. Farslar-dan bir adam onunla karşılaşmış ve ona: "Şu ibriği bana 10.000 dirheme sat." deyince, ibriğin kıymetli olduğunu anlamış ve Sa'd b. Ebi Vakkas'a hediye edip göndermişti. O da bu ibriği 100.000 dirheme satmıştı.
Muaviye vefat ettiği zaman Misver, Mekke'ye gitmiş, îbn Zübeyr'in yanmda iken-kendisine mancınık taşı isabet etmiş ve beş gün sonra vefat etmişti. Çünkü Şamlı askerler, Ka'be'ye mancınıkla taş atıyorlardı. Bu taşlardan biri kendisine isabet edince Misver vefat etmiş ve cenazesini Abdullah b. Zübeyr yıkamış, sonra onu başkalarının yardımıyla alıp Hacun'a götürmüştü. Çünkü Şamlı askerler, Ka'be'nin yanındaki ölülerin cesetlerine basıp dolaşıyorlardı.
Misver b. Mahreme, Hz. Ömer'in hilafeti zamanında gıda maddesi stok etmiş, gökte bulut görünce bu stokçuluktan hoşlanmamış, sabah olunca pazara giderek: "Her kim gelirse stok ettiğim gıda maddesini kendisine veririm." demiş, böyle dediğini duyan Hz. Ömer: "Ev Ebu Mahreme, sen delirdin mi?" diye sormuş. O da şu cevabı vermişti: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki ey mü'minlerin emin, ben delirmedim, ama gökte bir bulut gördüm. Stok ettiğim gıda maddesi sayesinde kazanç sağlamaktan hoşlanmadım." Böyle demesi üzerine Hz. Ömer, ona: "Allah sana hayır mükafat versin." demişti.
Misver, hicretin ikinci senesinde Mekke'de doğmuştu. [1]

Münzir B. Zübeyr B. Avvam

Hz. Ömer'in hilafeti zamanında doğdu. Anası Hz Ebu Bekir'in kızı Esma'dır. Münzir, Muaviye'nin oğlu Yezid'le birlikte istanbul a gazaya gitti. Muaviye'nin yanına gelmiş, Muaviye, ona 100.000 dirhem para ve ikta olarak da bir arazi vermişti. Ancak Münzir bu parayı ve araziyi teslim almadan Muaviye vefat etti.
Münzir b. Zübeyr ile Osman b. Abdillah b. Hakim b. Hizam, gündüzleri Şamlılarla savaşıyorlar, geceleyin ise onlara yemek veriyorlardı. Münzir, kardeşi Abdullah b. Zübeyr'le birlikte Mekke'de kuşatma altında iken öldürüldü. Muaviye vefat ettiği zaman Münzir'e, kendisini defnetmek için mezarına inmesini vasiyet etmişti. [2]

Mus'ab B. Abdurrahman B. Avf

Dindar ve faziletli bir gençti. Mus'ab, Mekke kuşatması zamanında Abdullah b. Zübeyr'le beraber öldürüldü.
Harre vak'ası esnasında öldürülenlerden bazıları da şunlardır: Mu-hammedb. Übeyy b. Ka'b, Abdurrahmanb. Ebi Katade EbuHakimMu-az b. Haris el-Ensârî. Hz. Ömer, bu zatı imam olarak görevlendirmişti.
Harre savaşında Ümraü Seleme'nin kızı Zeyneb'in iki oğlu ile Zeyd b. Muhammed b. Seleme el-Ensârî ve Zeyd'le birlikte yedi kardeşi de öldürülmüştü. Bunlardan başka öldürülenler de vardı. Allah hepsine rahmet etsin ve hepsinden razı olsun.
Hicretin altınışdördüncü senesinde Ahnes b. Şureyk de vefat etti. Bu zat, Mekke fethinde hazır bulunmuş ve Hz. Ali'nin yanında Sıffin savaşma katılmıştı.
Bu senede çok savaşlar ve doğu illerini kapsayan fitneler vuku buldu. Abdullah b. Hazm adında biri, Horasan'a giderek o

mıntıkayı istila etti. O beldelerin valilerini mağlup edip hepsini beldelerinden kovdu. Bu hadise, Yezid ile Yezid'in oğlu Muaviye'nin ölümlerinden sonra ve Abdullah b. Zübeyr'in Horasan taraflarında otoritesinin yerleşmesinden önce vuku bulmuştu. Abdullah b. Hazm denen bir adamla Amr b. Mersed arasında anlatımı uzun sürecek çok savaşlar meydana geldi. Biz bunu özetle nakletmekle yetindik. Çünkü bunların çoğunu anlatmanın bir yararı yoktur. Bunlar fitne savaşlarıdır. Asilerin birbirleriyle yapmış oldukları savaştır. Yardımına başvurulacak zat, yüce Allah'tır,

Vakidî dedi ki: Hicretin altmış dördüncü senesinde Yezid oğlu Muaviye'nin ölümünden sonra Horasanlılar, Süllem b. Ziyad b. Ebihfye bey'at ettiler. Ondan memnun oldular. Hatta o senede doğan 1000'den fazla çocuğa Süllem adım verdiler. Bir süre sonra ahidlerini bozup ihtilafa düştüler. Süllem de aralarından çıkıp gitti. Başlarında Mühelleb b. Ebi Süfra'yı vali olarak bıraktı.

Bu senede Şiiler topluluğu, Küfede Süleyman b. Süred'in etrafında toplandılar. Hz. Hüseyin'in öcünü almak için Nahile'de birleşmeye ve toplanmaya karar verip sözleştiler. Bu kararlarında ciddi ve ısrarlıydılar. Hz. Hüseyin'in hicri altmışbirinci senede muharrem ayının onuncu günü olan aşura gününde Kerbela'da şehid edilmesinden ötürü Şamlılardan intikam almak niyetindeydiler. Daha önce Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye davet ettiklerine pişman olmuşlardı. Hz. Hüseyin, Kûfe'ye geldiğinde etrafından dağılmışlar, onu yardımsız bırakmışlar ve desteklememişlerdi. Artık iş işten geçmiş ve fedakarlığın yarar sağlamayacağı bir zamanda fedakarlığa niyet etmişlerdi. Kadri yüce bir sahabe olan Süleyman b. Süred'in evinde toplandılar. Şianm önde gelen beş şahsiyeti bu toplantıda bir araya geldi. Süleyman b. Sured (sahabedir), Müseyyeb b. Neciyye el-Fezar (Hz. Ali'nin önde gelen arkadaşlarındandı.), Abdullah b. Sa'd b. Nüfeyl el-Ezdî, Abdullah b. Vâk et-Teymî ve Rifaa b. Şeddad el-Becelî. Bunların hepsi de Hz. Ali'nin arkadaşlarıydılar. Çeşitli konuşmalardan ve öğütlerden sonra hepsi de başlarına Süleyman b. Süred'in lider olması hususunda anlaştılar. Nahile'de toplanmaya söz verdiler. Kendi çağrılarına icabet edecek kimselerin hicri altmışbeşinci senede Nahile'de toplanması için karar verdiler. Sonra çok miktarda mal ve silah topladılar. Bu mal ve silahları bu amaç için hazırladılar. Müseyyeb b. Naciye kalkıp Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

"Biz, uzun ömür yaşamak ve pek çok fitne ile karşılaşmak şeklinde belaya ve imtihana maruz kaldık. Allah bizi denedi, yalancı olduğumuzu gördü. Rasûlullah'm kızının oğluna yardım etmediğimizi gördü. Oysa daha önce biz ona mektup yazmış, onu başımıza lider olmaya davet etmiştik. O da kendisine yardım edeceğimize güvenerek bize geldi, fakat onu yardımsız bıraktık. Ona destek olmadık, sözümüzü yerine getirmedik. Onu, kendisini ve çocukları ile yakın akrabalarını, seçkin dostlarını öldürecek kimselerin pençesine bıraktık. Elimizle onlara yardım etmedik, dilimizle onları müdafaa etmedik. Mallarımızla onlara tavsiye olmadık, vay bizim halimize! Sürekli ve kesintisiz bir helak başımıza-dır! Mutlaka onun katillerini, arkadaşlarını öldürenleri ve onlara karşı ittifak kuranları öldürmemiz yada bu uğurda ölmemiz gerekiyor. Bu uğurda canımızı, malımızı vermeye ve evlerimizin harab olmasına rıza göstermeye hazırız. Ey insanlar! Bu uğurda elbirliği edin, hep birlikte hamle yapın. Yaratanınıza tevbe edin, nefislerinizi öldürün. Bu, yaratıcınız yanında sizin için daha hayırlıdır..."

Bunlar, sonra da bütün fikirdaşlanna ve gönüldaşlanna hicretin altmışbeşinci senesinde Nahile'de toplanmaları için çağrı mektupları yazdılar.

Süleyman b. Süred, Medain valisi Sa'd b. Hüzeyfe b. yeı?ail'a' bjr mektup yazarak onu da bu görüşe katılmaya davet etti. Sa'd bu davete icabet etti. Ayrıca kendisine itaat eden Medainlilere de çağrıda bulundu. Onlar da bu çağrıya icabet edip belirlenen vakitte Nahıle de toplanmayı kabul ettiler. Sa'd b. Hüzeyfe, bu durumu bir mektupla Süleyman b. Süred'e bildirince Kûfeliler Medainlilerin kendilerine muvafakat etmelerinden dolayı sevindiler ve ittifaktan ötürü çok güçlenip memnun oldular. Az bir süre sonra Yezid ile oğlu Muaviye ölünce bunlar, Şamlıların güçlerini yitirdiklerine ve idarelerini yürütecek bir liderin bulunmadığına inandılar. Onlara karşı hücuma geçmek ve Nahile'ye zamanından önce gidip toplanmak hususunda Süleyman'a danıştılar. Süleyman, onları bu teşebbüsten men edip: "Hayır, belirlenen süre gelmedikçe kardeşlerimizle anlaştığımız vade dolmadıkça olmaz." dedi. Sonra onlar halkın haberi olmaksızın gizliden gizliye güç hazırlıyor ve silah biriktiriyorlardı. O esnada Kûfeliler, Ubeydullah b. Ziyad'm Küfedeki valisi Amr b. Hırrîs'in üzerine gittiler. Onu yakalayıp konaktan dışarı çıkardılar. Başlarına Dahruce lakabıyla bilinen Amir b. Mesud b. Ümey-ye'yi vali olarak geçirmek hususunda anlaştılar. O da Abdullah b. Zü-beyr'e bey'at etti.

Abdullah'ın tayin edeceği valinin gelişine kadar işleri idare etmeye başladı. Hicrî altmış dördüncü senenin ramazan ayının bitimine sekiz gün kala (cuma günü) Abdullah b. Zübeyr'in tayin ettiği iki emir Kûfe'ye geldi. Bunlardan biri, Abdullah b. Yezid el-Hutamî idi. Bu emir, savaş ve sınır muhafazası işlerine bakacaktı. Diğeri de İbrahim b. Muham-med b. Talha b. Ubeydullah et-Teymî idi. Bu emir de haraç ve maliye işlerine bakacaktı. Bunların gelişinden bir cuma öncesinde (ramazan ayı-mn ortasında) Muhtar b. Ebi Ubeyd es-Sakafi denen yalancı adam Kûfe'ye gelmiş, Şiilerin Süleyman b. Süred etrafında toplandıklarını, ona büyük saygı gösterdiklerini ve savaşa hazırlandıklarını görmüştü. Kûfe'de yerleştikten sonra halkı, Hz. Ali'nin oğlu Mehdi Muhammed'in imamlığım kabule davet etti. Mehdi Muhammed, Muhammed b. Hane-fiye idi. Bu, batında böyleydi ama Muhtar ona Mehdi lakabını takmıştı. Şiilerin çoğu, onun bu çağrısına icabet edip Süleyman b. Süred'den ayrıldılar. Böylece Şiiler, iki guruba ayrılmış oldular. Ama çoğunluğu Süleyman b. Süred'le beraber olup Hz. Hüseyin'in öcünü almak amacıyla Şamlılarla savaşma amacmdaydılar. Diğer gurup ise, Muhtarla beraber olup Muhammed b. Hanefîye'nin imamlığına insanları davet etme amacındaydılar. Ancak Muhammed b. Hanefiye'nin bu hususta bir emri ve rızası yoktu. Muhtar ve taraftarları, insanları Muhammed b. Hanefiye'nin etrafında toplamak amacıyla onun adına yalanlar uyduruyorlardı. Böyle yapmakla da kendi fasid amaçlarına ulaşmayı hedefliyorlardı. Ayn es-Safiye de, İbn Zübeyr tarafından vali olarak atanan

Abdullah b. Yezid el-Hutemf ye gitti. Şiilerin her iki grubunun da ona karşı harekete geçtiklerini haber verdi. Onlara karşı tedbirli olmasını, muhafızlarım gönderip onlarla savaştırmasını ve amaçladıkları şer ve fitne olaylarının bastırılmasım tavsiye etti. Abdullah b. Yezid el-Hutemî de olaylarının bastırılmasını tavsiye etti. Abdullah b. Yezid el-Hutemî de kalkıp insanlara bir nutuk irad etti. Nutkunda Şiilerin giriştikleri teşebbüsü, Hz. Hüseyin'in öcünü almak istediklerini haber verdi: "Onlar da biliyorlar ki, Hüseyin'i öldürenlerden değilim. Allah'a yemin ederim ki, onun öldürülmesi sebebiyle musibete uğramış gibi kendimi hissediyorum. Onun öldürülmesinden hoşlanmadım. Allah ona rahmet etsin onun katilini lanetlesin. Bana saldırmayana ben saldırmam. Bunlar eğer Hüseyin'in Öcünü almak istiyorlarsa, ibn Ziyad'a hücum etsinler. Çünkü Hüseyin'i ve onun seçkin aile efradını öldüren odur. Gidip ondan Öc alsınlar, hemşehrilerine silah çekmesinler. Aksi takdirde kendileri mahvolur, kökleri kazınır." dedi.

Kûfe'nin haraç ve maliye işlerinden sorumlu emiri İbrahim b. Muhammed b. Talha da kalkıp cemaata şöyle hitap etti:

"Ey insanlar! Bu dalkavuğun sözleri sizi aldatmasın. Allah'a yemin ederim ki, biz, onların bize karşı harekete geçtiklerini kesinlikle haber aldık. Çocuk, babası yüzünden; baba da çocuğu sebebiyle; dost, dostu sebebiyle; kişi, tanıdığı sebebiyle hesaba çekilecektir. Tâki hakka boyun eğip itaat altına giresiniz."

Müseyyeb b. Neciye el-Fezarî kalkıp İbrahim b. Muhammed'in üzerine atıldı ve sözünü kesip şöyle dedi:

"Ey ahdi bozanların çocuğu! Kendi kılıcın ve zulmünle mi bizi korkutup tehdit ediyorsun!? Allah'a yemin ederim ki, sen bundan daha alçaksın. Biz, öfkemizden ve kinimizden ötürü seni kınamıyoruz ve ayıplamıyoruz. Senin babanı ve dedeni öldürdük. Seni de bu köşkten çıkmadan onların akıbetine uğratacağımızı ümid ediyoruz."

Müseyyeb b. Neciye'ye, İbrahim b. Muhammed b. Talha'mn adamlarından bir işçi topluluğu da destek verdi. Böylece mescidde büyük bir fitne koptu. Abdullah b. Yezid el-Hutemî minberden indi. Cemaat, iki emirin arasını bulmaya çalıştıysa da bunu başarmak mümkün olmadı. Sonra Süleyman b. Süred'in grubundaki Şiiler silahlarını çekerek ortaya çıktılar. Şamlılara karşı ayaklanacaklarım, onlarla savaşacaklarını açığa vurdular. Süleyman b. Süred'le birlikte bineklerine binip Cezire taraflarına doğru harekete geçtiler.

Yalancı Muhtar b. Ubeyd es-Sakaffye gelince o, Hz. Hüseyin öldürüldüğünden beri Şiiler tarafından sevilmeyen bir kimse idi. Çünkü Hz. Hüseyin'in öldürüldüğü gün o, Iraklılarla birlikte Şam'a giderken Me-dain'e sığınmıştı. Medain valisi olan amcasına, Hz. Hüseyin'i yakalayıp Yezid b. Muaviye'ye göndermesini, böylece onun nezdinde itibar kazanmasını, makam ve mevki sahibi olmasını tavsiye etti. Ne var ki amcası onun bu tavsiyesine aldırış etmedi. İşte bu yüzden Şiiler, Muhtar b. Ubeyd'e karşı Öfke duymuşlardı.

Müslim b. Ukayl, İbn Ziyad tarafından öldürülürken Muhtar, o zaman Kûfe'de bulunuyordu. Müslim b. Ukayl'm öldürüldüğünü duyunca: "Ben Müslim'in öcünü alacağım." dediğini İbn Ziyad duydu, onu yakalatıp huzuruna celbetti. Elindeki bir kırbaçla yüzüne vurdu, zindana atılmasını emretti. Zindana atıldığını duyan ve Abdullah b. Ömer'in hanımı olan kızkardeşi ağlayıp yalvardı. Bunun üzerine Abdullah b. Ömer de Muaviye'nin oğlu Yezid'e bir mektup yazarak Muhtar'm zindandan salıverilmesi için tavassutta bulundu. Yezid de ibn Ziyad'a haber göndererek: "Bu mektubumu alır almaz Muhtar b. Ubeyd'i zindandan salıver!" dedi. Mektubu alan İbn Ziyad, onu salıvermekten başka çare olmadığım görünce zindandan çıkardı ve kendisine: "Eğer üç günden sonra seni Kûfe'de görürsem boynunu vururum." dedi. Muhtar da Kûfe'den ayrılıp Hicaz'a doğru yola çıktı çıkarken de şöyle diyordu:

"Allah'a yemin ederim ki, Ubeydullah b. Ziyad'ın parmak uçlarını keseceğim ve Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin'in canına karşılık Zekeriya oğlu Yahya'nın öldürülmesine karşılık, kendilerine kısas tatbik edilen adamlar sayısınca adam öldüreceğim."

Abdullah b. Zübeyr'in hakimiyeti güçlenince Muhtar b. Ubeyd ona bey'at etti. Onun yanında itibar gören büyük komutanlardan biri oldu. Husayn b. Nümeyr, Şamlı askerlerle birlikte Mekke'ye gidip Abdullah b. Zübeyr'i kuşatma altına alınca Muhtar b. Ubeyd, Abdullah b. Zübeyr'i savunmak amacıyla şiddetli bir savaşa girişti. Muaviye'nin oğlu Ye-zid'in öldüğünü ve Iraklıların yönetiminin alt üst olduğunu duyunca bazı işlerinden dolayı Abdullah b. Zübeyr'i eleştirdi ve Hicaz'dan çıkıp Kûfe'ye yöneldi. Cuma günü Kûfe'ye girdi. İnsanlar cuma namazına hazırlanıyorlardı. Uğradığı her topluluğa selam verip: "Size zafer müjdeliyorum." dedi. Mescide girdi. Cuma namazı başlayıncaya dek nafile namaz kıldı. Cumadan sonra yine nafile kılmaya başladı. İkindiye dek nafile namaz kılmayı sürdürdü, sonra mescitten ayrıldı. Halk ona selam verdi, ona yönelip saygı gösterdi. O da Mehdi Muhammed b. Hanefi-ye'nin imamlığını tanımaya insanları davet etmeye başladı. Ehl-i beyt-ten yana olduğunu halka gösterdi. Kûfe'ye, onlann şiarlarını ikame etmek, aydınlıklarını saçmak, ışıklarım ulaştırmak, öçlerini almak amacıyla geldiğini söyledi. Süleyman b. Süred'in etrafında toplanan Şiilerin onunla birlikte kendisinden önce harekete geçmelerinden korktuğu için onları Süleyman'dan ayırmaya, soğutmaya ve kendine celb etmeye başladı. Onlara şöyle diyordu: "Ben veliyyülemr, fazilet kaynağı, parlak rızalı İmam Mehdi tarafından şifa emri taşıyan perdeyi aralamak, düşmanı vurmak, nimeti tamamlamak buyruğuyla size geldim. Süleyman b. Süred'e gelince, Allah bize de ona da rahmet etsin. Ama o, ancak zalimlerden bir zalimdir. Akıl dağarcığı küçüktür, tecrübe sahibi değildir, idareden anlamaz, savaş bilgisi de yoktur. Sizi ortaya sürecek, ama hem kendini hem de sizi aynı zamanda Ölüme sürmüş olacaktır. Ama ben, ve limin bana gösterdiği bir misale ve açıklayıp izah ettiği bir işe göre çalışıyorum ki, bunun neticesinde dostunuz ve veliniz güçlenecek, düşmanınız öldürülecek, kalbinizdeki intikam duygusu tatmini edilecektir. Sözlerimi dinleyin ve bana itaat edin, sonra da müjdelenin, sevinin. Umduğunuz ve arzuladığınız herşeyin gerçekleşeceğine kefilim."

Bu konuşmasından sonra çok sayıda Şii topluluğu, onun etrafında toplandı, ama büyük ekseriyet, Süleyman b. Süred'le beraber

olmaya devam etti.
Şii topluluğu, Süleyman b. Süred'le birlikte Nahile'ye doğru yola çıktığında Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas, Şebes b. Rib'i v diğerleri, Küfe valisi Abdullah b. Ziyad'a dediler ki: "Muhtar b. Ebi Ubeyd, size karşı Süleyman b. Süred'den daha zorlu bi düşmandır." Bunun üzerine Abdullah b. Ziyad da Muhtar'a karşı muhafızlarını gönderdi. Evini çembere alan muhafızlar, onu yakalayıp zincire vurarak zindana götürdüler. Zincire vurulmaksızm zindana götürülmüş olduğunu ifade eden zayıf bir kavil de vardır. Bir süre zindanda kaldı ve orada hastalandı.
Ebu Mihnef, Yahya b. Ebi İsa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hamid b. Müslim el-Ezdî ile birlikte Muhtar b. Ebi Ubeyd'i ziyaretine gittik. Onunla konuştuk, şöyle diyordu:
"Denizlerin, hurmalıkların, ağaçların, uçsuz bucaksız çöllerin, kurak arazilerin, temiz ve salih meleklerin, namaz kılan seçkinlerin Rab-bine yemin ederim ki, bütün zorbaları mutlaka öldüreceğim. Delici bir mızrakla, kesici kılıçla ve kötülere meyletmeyen, onlarla beraber olmayan yardımcılar topluluğuyla onların hakkından geleceğim. Dinin direğini sağlamca dikip Müslümanların gediğini kapayıp, kırıklarını onarıp, mü'minlerin kalplerinin susuzluklarım giderip, peygamberlerin evladım öldürenlerden intikam alıncaya kadar bu böyle devam edecektir. O takdirde dünya yıkılsa da umursamam ve kim ölürse, onun matemi için toplantı bile yapmam."
Zindanda her ziyaretine gidişimizde bu sözleri tekrarlardı. Nihayet gün geldi, zindandan çıktı.» [3]

Abdullah B. Zübeyr Zamanında Ka'be'nin Yıkılması Ve Yeniden İnşası

îbn Cerir dedi ki: Hicretin altmış dördüncü senesinde İbn Zübeyr, Ka'be'yi yıktı. Çünkü mancınıklarla atılan taşlar yüzünde Ka'be'nin duvarları yıkılmaya yüz tutmuştu. İbn Zübeyr, duvarları İbrahim peygamberin attığı temele kadar yıktı. İnsanlar Ka'be'yi o temelin etrafında dolaşarak tavaf ediyorlardı. Hacer-i Esved, ipek bir şala sarılarak bir tabuta konuldu ve Ka'be'deki esanslar, kumaşlar ve ziynet eşyalarıyla birlikte mahzene saklandı. Nihayet İbn Zübeyr, Rasûlullah (s.a.v.)'m yıkıp yeniden yapmak istediği şekliyle Ka'be'yi yeniden inşa etti. Peygamber Efendimiz'in Ka'be'yi yıkıp yeniden inşa etmek istediği Buharı ve Müslim'in sahihleri ile müsned ve sünenler de, mü'minlerin annesi Hz. Aişe'den rivayet edilmektedir. Hz. Aişe'den rivayet olunduğuna göre Rasûlullah (s.a.v.), kendisine şöyle demiştir:
"Eğer senin kavmin küfürden yeni kopup ayrılmış olmasalardı, ben Ka'be'yi yıkar ve Hatim'i Ka'be'ye dahil ederdim. Ama senin kavmin masrafları karşılayacak durumda değildir. Şayet Ka'be'yi yıkıp yeniden inşa etseydim ona bir doğu, bir de batı kapısı açardım, insanlar birinden girer, diğerinden çıkarlardı. Kapısını da yere bitişik yapardım. Senin kavmin, dilediklerini içine koymak, dilediklerini içine girmekten menetmek amacıyla Ka'be'nin kapısını yüksekte yapmıştır."
Abdullah b. Zübeyr, teyzesi ve mü'minlerin annesi Hz. Aişe'nin Rasûlullah'tan rivayet ettiği şekilde ve Rasûlullah'm dileğine uygun olarak Ka'be'yi yeniden inşa etti. Allah ona hayır mükâfat versin, ama hicretin yetmişüçüncü senesinde Haccac b. Yusuf, ona galip olunca Ka'be'nin kuzey duvarını yıktı, hacer-i esvedi önceki gibi çıkardı. Ka'be'nin yıktığı duvarlarının taşlarını, Ka'be'nin içine koyup tabana dizdi, kapıyı yükseltti, ama batı kapısını örttü. Ka'be, o hali ile günümüze kadar devam etmiştir.
Haccac b. Yusuf, bu yıkıp yeniden inşa işini Abdülmelik b. Mervan'm emri üzerine yapmıştı, ama o, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Aişe tarafından rivayet edilen hadisinden haberdar olmamıştı. Bu hadisi duyduğu zaman: "Keşke Ka'be'yi eski halinde bıraksaydık." demişti. İbn Mansur el-Mehdî, Ka'be'yi yıkıp İbn Zübeyr'in inşa ettiği şekliyle yeniden inşa etmeye niyetlendi. Bu hususta îmam Malik b. Enes'e fikir sordu. İmam Malik: "Korkarım ki hükümdarlar, bundan sonra Ka'be'yi oyuncak haline getirir ve onu kendi heveslerine ve fikirlerine göre yıkıp yeniden inşa ederler. Kimi İbn Zübeyr'in görüşüne, kimi Abdülmelik b. Mervan'm görüşüne göre, kimi başka bir görüşe göre hareket eder." dedi. Noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah doğruyu daha iyi bilir.
İbn Cerir dedi ki: Hicretin altmışdördüncü senesinde Abdullah b. Zübeyr insanlara hac ettirdi. Onun Medine valisi, kardeş Ubeydullah'-tı. Küfe valisi ise Abdullah b. Yezid el-Hutemî idi. Küfe kadısı, Said b. Merzüban'dı. Daha önce Küfe kadısı olan Şureyh, fitne zamanında hüküm vermekten imtina etmişti. Basra valisi ise Ömer b. Mamer et-Teymî idi. Basra kadısı da Hişam b. Hubeyre idi. Horasan valisi Abdullah b. Hazm idi.
Bu senenin sonlarında -Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi-Mercürahit savaşı vuku buldu.
Mervan b. Hakem, otoritesini yerleştirdi. Dahhakb. Kays'ı mağlup edip Mercürahit savaşında öldürdükten sonra otoritesi o mıntıkaya talîiaraen yerleşti. Bir rivayette anlatıldığına göre Mervan, Misır'a girerek orayı İbn Zübeyr tarafından atanan vali Abdurrahman b. Cahder'in elinden almıştı. Mervan, Şam, Mısır ve bağlı mıntıkalara tamamen hakim oldu. Doğrusunu Allah bilir.
Vakidî dedi ki: Abdullah b. Zübeyr, Ka'be'yi yıkmak istediği zaman insanlara danıştı. Cabir b. Abdullah üe Ubeyd b. Umeyr, ona bu hususta olumlu fikirler beyan ettiler. İbn Abbas ise şöyle dedi: "Korkarım kâ, senden sonra gelecekler de Ka'be'yi yıkarlar ve Ka'be'yi yıkma işi âdeta bir alışkanlık haline gelir. Böylece insanlar onun saygınlığım hafife alırlar. Bence sen, Ka'be'nin yıkılan kısımlarını onarsan daha iyi olur."
İbn Zübeyr, daha sonra bu hususta üç gün peşpeşe istihare yaptı. Dördüncü gün Ka'be'nin duvarını temele kadar yıkma işine başladı. Temele ulaştıklarında el parmakları gibi birbirine geçirilmiş taşlardan oluşan bir temelle karşılaştı. İbn Zübeyr, elli

kişiyi çağırdı, orayı kazmalarım emretti. Kazmalarını o taşlara vurduklarında Mekke sarsıldı. Bu yüzden temeli'olduğu gibi bıraktı, duvarı o temelin üzerine örmeye başladı. Yere bitişik iki kapı yaptı, birinden girilecek, diğerinden çıkılacaktı. Hacer-i Esvedi de kendi eliyle yerine koydu, onu bir çerçeve ile sıkıştırdı. Çünkü taş çatlamıştı. Ka'be'yi on zira genişletti. Duvarını miskle sıvadı ve ipekle örttü, sonra Aişe mescidlerini onardı. Ka'be'yi tavaf etti, namaz kıldı ve sa'y yaptı. Ka'be'nin çevresindeki çöplükleri kal-dırttı. Oralardaki kanları temizletti. Ka'be'nin içi mancınık taşlarıyla dolmuştu. Hacer-i Esved kararmış ve Ka'be çevresinde yakılan ateşlerden ötürü çatlamıştı. îbn Zübeyr'in Ka'be'yi yeniden inşa etmesi, Buharı ve Müslim'in sahihlerinde Hz. Aişe tarafından rivayet edilen ve daha önce naklettiğimiz hadise dayanıyordu. Doğrusunu Allah bilir. [4]

Hicretin Altmışbeşînci Senesi

Bu senede Süleyman b. Sured, 17.000 kadar adamıyla toplandı. Bunların hepsi de katillerinden Hz. Hüseyin'in öcünü, almak istiyorlardı.

Vakidî dedi ki: İnsanlar, Nahile'ye gittiklerinde sayılan azdı. Sayı-larının azlığını görünce Süleyman bu durumdan hoşlanmadı. Hakim b. Munkiz'i Kûfe'ye gönderdi. Hakim, Kûfe'ye vannca yüksek sesle şöyle çağırdı: "Ey Hüseyin'in intikamı!" Bu çağrısını yüksek sesle yapmaya başladı. Nihayet Ulu camiye ulaştı. İnsanlar, onun çağrısını duyunca Nahile'ye doğru yola çıktılar. Küfe eşrafi da yola çıktı. Sayılan 20.000'e yakındı, belki de daha fazlaydı. Süleyman b. Sured'in kütüğünde bu sayı kayıtlıydı. Süleyman, onlarla birlikte yola çıkmaya karar verdiği zaman durumu tam açıklığıyla onlara izah etmedi. Sadece 4000 kişi bu durumdan haberdar idi. Müseyyeb b. Neciye, Süleyman'a dedi ki: "İstemeksizin gelenlerin sana bir yaran olmaz. Niyetli olarak bu işe gelenlerden başkası seninle birlikte düşmana karşı savaşmaz. Ancak kendini Aziz ve Celil olan Allah'a feda eden kimse bu uğurda savaşır. Herhangi bir kimseyi bekleme, düşmanınla cihad etmek için yoluna devam et, düşmanına karşı Allah'tan yardım dile."

Süleyman da kalkıp arkadaşlarına şöyle hitap etti: "Ey insanlar! Sırf Allah nzası ve ahiret mükafatı için çıkıp gelmiş olanlar var ya, onlar bizimle beraberdir. Biz de onlarla beraberiz, ama dünyalık elde etmek amacıyla bizimle birlikte buraya gelenlere gelince, onlar bizden değildirler. Bizimle arkadaşlık etmesinler."

Geride kalanlar ve yanından aynlmayanlar Süleyman'a: "Biz dünyalık elde etmek amacıyla buraya gelmedik. Dünya menfaati için savaşmak talebinde değiliz." dediler.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre Süleyman'a şöyle denilmiştir: "Ömer b. Sa'd ile diğerleri gibi bazı katiller Kûfe'de yanımızda iken biz kalkıp Hüseyin'in diğer katillerini vurmak için Şam'a mı gideceğiz?"

Süleyman da onlara şu cevabı verdi: "Hüseyin'e karşı asker hazırlayıp onun başına belalar getiren kişi îbn Ziyad'dır. Onun hakkından geldikten sonra Hüseyin'in Kûfe'deki düşmanlannm üzerine yürüyeceğiz-Şayet önce Kûfe'dekilerle savaşacak olursanız bilin ki, onlar hemşehrilerimi zdirler. O zaman sizden herbiriniz ya babasını, ya kardeşini veya kayınbiraderini öldürecektir. O zaman birbirinizden koparsınız. Önce îbn Ziyad denen fasıkm işini bitirirseniz, amacınıza ulaşmış olursu-nuz.

Adamlan, Süleyman b. Sured'e: "Doğru söyledin" dediler. O da: "Haydi yüce Allah'ın adıyla yolunuza devam edin." dedi.

Onlar da rebiyülevvel ayının beşinde, cuma günü akşamdan yola çıktılar.

Süleyman b. Sured, onlara irad ettiği nutkunda şöyle demişti:

"Dünyanın altın ve zebercedlerini elde etmek için bizimle yola çıkmış olanınız varsa bilsin ki, bizim yanımızda aramakta olduğunuz bu gibi şeyler yok. Bizim sadece omuzlanınız üzerinde kılıçlanınız, ellerimizde mızraklanmız ve düşmanımıza ulaşıncaya kadar bize yetecek azığımız var. Başka da bir şeyimiz yok."

Dinleyicileri, onun sözünü dinleyeceklerine ve bu durumda ona itaat edeceklerine söz verdiler. O da: "Önce fasık îbn Ziyad'ın üzerine gideceğiz. Ona karşı kılıç çekmekten başka yapacak birşey yok. İşte o Irak'a gitmek üzere Şam'dan yola çıkmıştır." dedi. Adamlan da onun bu görüşüne samimiyetle bağlı olacaklanm söylediler. Yola çıkacaklan sırada Abdullah b. Yezid ve İbrahim b. Muhammed -M bunlar, Abdullah b. Zü-beyr tarafından Kûfe'ye emir olarak atanmış iki kişi idiler- Süleyman b. Sured'e haber göndererek: "Hep birlikte güç birliği yaparak îbn Ziyad'm üzerine gitmek istiyoruz." dediler. Kendileri ile birlikte bir takviye birliği göndermek istediklerini, kendileri gelinceye kadar Süleyman'ın beklemesini bildirdiler. Süleyman b. Sured'de komutanlarıyla birlikte on-lann gelişini beklemeye başladı. Meclis kurdu, askerleri çevresinde çember oluşturdular. Abdullah b. Yezid ile İbrahim b. Talha da Hz. Hüseyin'in katilleri dışındaki Küfe eşrafı ile oraya geldiler. Hz. Hüseyin'in katillerini aralanna almamışlardı ki, Süleyman b. Sured ile adamlan onlara saldırmasınlar.

O günlerde Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas, hep hükümet konağında Abdullah b Yezid'in yanında duruyordu. Başına birşeyler gelmesinden korkuyordu. Abdullah b. Yezid ile İbrahim b. Talha, Süleyman b. Sü-red'le bir araya geldiklerinde ona, îbn Ziyad'la savaşmak için güç birliği yapmadan harekete geçmemesini tavsiye ettiler. Şamlıların büyük bir ordu oluşturduğunu, sayılarının çok olduğunu ve İbn Ziyad'ı savunduklarını söylediler. Ne var ki Süleyman, onlann bu tavsiyelerini kabule yanaşmadı ve: "Biz, dönüşü olmayan bir yola çıktık, bu işimizi geciktirmeyeceğiz." dedi. Abdullah b. Yezid ile İbrahim b. Talha, oradan ayrılıp Kûfe'ye döndüler. Süleyman b. Sured ile adamlan, Basra ve Medaınlüe-rin kendilerine yaptıklan vaatleri yerine getirmelerim beklediler. Ancak bunlardan hiç kimse yanma gelmeyince Süleyman kalkıp arkadaşlarına bir nutuk irad etti

ve onları hedeflerine doğru yol almaya teşvik edip şöyle dedi:
"Eğer kardeşleriniz sizin yola çıktığınızı duyarlarsa, hemen peşinize takılıp gelirler ve size ulaşırlar,"
Bu konuşmayı yaptıktan sonra Süleyman ve arkadaşları, hicri alt-mışbeşinci senenin rebiyülevvel ayının beşinde "cuma günü" Nahi-le'den yola çıktılar. Birkaç konaklık yol aldılar. Şam'a doğru giderken her bir konak ilerledikçe beraberindeki adamlardan bir grup kendisinden ayrılıp geri dönüyordu. Bunlar, Hz. Hüseyin'in mezarına vardıklarında hep bir ağızdan çığlık attılar, ağlaşmaya başladılar. Bir gece orada kaldılar. Kabri başında namaz kılıp dua ettiler. Ertesi gün akşama dek mezarı başında ona rahmet dileyip istiğfarda bulundular. Ondan memnun olduklarını söylediler. Eğer kendisi ile beraber bulunsalardı, şehid olmak istediklerini ifade ettiler.
Ben derim ki: Eğer Süleyman b. Süred ile adamlarının bu azimleri ve bu ülkü uğruna bir araya gelmeleri, Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gelmesinden ve şehid edilmesinden önce olmuş olsaydı, elbette ki Süleyman ve adamlarının dört sene sonra ona yardım etmek için bir araya gelmelerinden daha faydalı ve daha tesirli olurdu. Böylece ona daha çok yardım etmiş olurlardı. Mezarından ayrılacakları ve Şam'a dönecekleri zaman askerlerden her biri ayrı ayrı gelip mezar başında duruyor, Hz. Hüseyin'e rahmet ve mağfiret diliyordu. Öyle ki hacer-i esved yanındaki izdihamdan daha büyük bir izdiham meydana geldi. Sonra Şam'a doğru harekete geçtiler. Karkisya'yı geçtiklerinde Züfer b. Haris kendini onlara karşı korumak için kalesine sığındı. Süleyman b. Süred, ona şu haberi saldı:
"Biz, sizinle savaşmaya gelmedik. Pazarını kurdur, alışveriş yapalım. Biz, sizin yanınızda bir veya birkaç gün kalacağız."
Bunun üzerine Züfer b. Haris, adamlarına pazarı kurmalarını emretti. Elçi Müseyyeb b. Neciyye'ye de bir at ve 1000 dirhem verilmesini emretti. Müseyyeb ise, atı kabul edeceğini, ama paraları kabul etmeyeceğini söyledi. Züfer b. Haris de Süleyman b. Süred ile beraberlerindeki komutanlardan her birine yirmişer deve, yem ve bol miktarda erzak gönderdi, Sonra kendisi de çıkıp onlan uğurladı. Süleyman b. Süred'le birlikte bir süre yürüdü ve ona şöyle dedi: "Duyduğuma göre Şamlılar, Husayn b Nümeyr, Şurahbü b. Zilkila, Edhem b. Muharriş el-Bahilî, Rebia b. Muharik el-Gazevî ve Cebele b. Abdillah el-Has'em komutasında çok sayıda asker toplayıp büyük bir ordu teşkil etmişlerdir."
Süleyman b. Süred de: "Allah'a tevekkül edip dayandık, inananlar Allah'a tevekkül edip dayansınlar." dedi. Sonra Züfer onlara, kendi şehrine girmelerini veya kapı yanında durmalarım teklif etti. Şayet onlara karşı herhangi bir kimse gelirse, onlarla beraber olacağını söyledi. Ancak Süleyman ve arkadaşları, bu teklifi kabul etmeyip: "Kendi şehrimizin adamları da bize bu teklifte bulundular ama biz kabul etmedik." debiler. Bunun üzerine Züfer, şöyle dedi: "Eğer bunu kabul etmiyorsanız bari Aynülverde'ye gidin. Orada su, şehir ve pazarlar vardır. Atların ko-yerleri de arkamzdadır. Bizimle sizin aranızda güven olur." Böyle dedikten sonra savaş esnasında dayanacakları esasları onlara anlattı. Çölde savaşmamalarını, zira Şamlıların sayıca kendilerinden daha üstün olduklarım ve kendilerini çembere alacaklarını söyledi. Ayrıca; "Sizinle beraber fazla sayıda adam görmüyorum, piyadeniz de azdır. Şamlıların ise hem piyadeleri, hem süvarileri çok sayıda vardır. Çok sayıda süvari birlikleri de vardır. Onlara karşı tedbirli olun." dedi. Süleyman b. Süred ile adamları, Züfer'in bu tavsiyeleri üzerine ona minnetlerini bildirdiler. Onu çok övdüler. Sonra Züfer, yanlarından ayrılıp gitti. Süleyman b. Süred de harekete geçti. Yürüyüşünü hızlandırdı ve gidip Aynül-. verde'nin batısına konakladı. Düşmanların oraya varmalarından önce kendisi oraya yerleşti. Süleyman ve arkadaşları, orada ordugah kurup İstirahata çekildiler. [5]

Aynülverde Savaşı

Şamlılar yaklaşınca Süleyman kalkıp arkadaşlarına bir konuşma yaptı. Onları ahirete yönlendirip dünyadan el etek çekmeye rağbet ettirdi. Cihada teşvik edip şöyle dedi: "Eğer ben öldürülürsem komutanınız Müseyyeb b. Neciyye olacaktır. O da öldürülürse komutanınız Abdullah b. Sa'd b. Nufeyl olacaktır. O da öldürülürse komutanınız Abdullah b. Vâl olacaktır. O da öldürülürse komutanınız Rüfaa b. Şeddad olacaktır." Böyle dedikten sonra Müseyyeb b. Neciyye'yi 500 süvari ile birlikte önden gönderdi. Bunlar, îbn Zilkila komutasındaki Şamlı askerlere hücum ettiler, bir kısmını öldürdüler, diğerlerini yaraladılar. Hayvanlarını önlerine katıp Süleyman'ın yanma döndüler. Bu haberleri alan Ubeydullah b. Ziyad, öncü birliklerin başında Husayn b. Nümeyr'i 12.000 askerle gönderdi, Süleyman b. Süred ile askerleri cemaziyelev-vel ayının bitimine sekiz gün kala çarşamba sabahında Şamlı askerlerle karşı karşıya geldiler. Şamlı askerlerin başında Husayn b. Nümeyr vardı, îki taraf birbirlerine saldırmaya hazır halde idiler. Şamlılar, Süleyman'ın askerlerini Mervanb. Hakem'e itaata davet ettiler. Süleyman'ın askerleri de Şamlıları, kendilerine Ubeydullah b. Ziyad'ı teslim etmelerini ve Hz. Hüseyin'in kanma karşılık olarak onu öldüreceklerini söylediler. Ancak her iki taraf ta diğerinin davetine icabet etmedi. Bunun üzerine birbirlerine girdiler. O gün akşama dek şiddetlice savaştılar. O günde savaş, Iraklıların lehine cereyan etmiş, Şamlılar hezimete yuz tutmuşlardı. Sabah olunca îbn Zilkila 8000 süvari takviyesine kavuştu. İbn Ziyad, onu azarlamış ve ağır sözler sarfetmişti- Ik tarafta o gun akşama dek şiddetlice savaştılar. Ne genç, ne ihtiyar, hiç kimse öyle bir savaş görmüş değildi. Sadece namaz vakitlerinde savaşmaya ara yeriyorlardı. Gece karanlığı bastınncaya dek çarpışma devam ettiler. Üçüncü günün sabahına vardıklarında Şamlılara Edhem b. Muharriş komutasında 10.000 kişilik bir takviye kuvveti daha geldi, günlerden cuma idi. îki tarafta kuşluk vaktine kadar şiddetlice savaştılar. Sonra Şamlılar Iraklıları çembere aldılar. Dört bir yandan etraflarını sardılar. Süleyman b. Süred, kendi adamlarına bir nutuk irad edip onları cihada teşvik etti. İki tarafta gerçekten büyük bir

savaş verdi. Sonra Süleyman b. Süred, bineğinden indi. Kılıcının kınını kırıp şöyle seslendi:
- Ey Allah'ın kulları! Cennet'e gitmek, günahından tevbe etmek ve ahdine vefa göstermek isteyen varsa yanıma gelsin.
Onunla birlikte birçok asker de bineklerinden inip yanına geldiler. Kılıçlarının kınlarım kırdılar, hamle yaptılar. Şamlıların arasına daldılar. Askeri birliğin ortasına kadar ilerlediler. Şamlılardan çok sayıda adam öldürdüler, öyleki kana battılar. Iraklıların komutanı Süleyman b. Süred de öldürüldü. Şamlılardan Yezid b. Husayn adında biri, ona bir mızrak fırlatmış, isabet alınca Süleyman yere düşmüş, sonra yine ayağa kalkmış, yine düşmüş, yine ayağa kalkmış, yine düşmüştü. Düşerken de: "Ka'be'nin Rabbma yemin ederim ki ben kurtuldum." demişti. Sonra Müseyyeb b. Neciyye bayrağı eline alıp bayrak elde şiddetlice savaşmıştı, savaşırken de şöyle diyordu:
"Perçemleri meyilli, göğüsleri ve gerdanları açıkta olanlar Dildiler ki,
Ben, korku ve yenişmenin sabahında, atak aslandan daha cesaretliyim.
Boynuzları kırarım, etrafıma korku salarım."
Böyle dedikten sonra şiddetlice savaştı ve ruhunu teslim etti. Allah hepsine rahmet etsin. Ondan sonra bayrağı Abdullah b. Sa'd b. Nüfeyl aldı. O da şiddetlice savaştı. O gün Rebia b. Muharik, Iraklılara misli görülmemiş bir hamle yaptı. Abdullah b. Sa'd b. Nüfeyl ile göğüs göğüse çarpıştı. İkisi sonra birleştiler. Rebia'nm kardeşi oğlu Abdullah b. Sa'd'a saldırdı. Sonra amcasına hamle yaptı. Bundan sonra bayrağı Abdullah b. Vâl aldı. Askerleri cihada teşvik edip; "Haydi Cennet'e gidelim." dedi. Vakit ikindiyi geçmişti. Abdullah b. Vâl, Şamlılara hamle yaptı. Etrafındaki düşman askerlerini darmadağın etti. Sonra kendisi de şehid edildi. Fetva veren fıkıhçılardandı. Onu Edhem b. Muharriş el-Babilî adındaki Şamlı askerlerin başında bulunan savaş komutam öldürmüştü. O esnada bayrağı Rüfaa b. Şeddad aldı. Iraklı askerleri geriye çekti, karanlık bastırmıştı. Şamlılar da cepheden ayrılmış, eşyalarının yanına dönmüşlerdi. Rüfaa, geride kalan Iraklı askerleri toparlayarak memleketine döndü. Sabah olunca Şamlılar, Iraklıların memleketlerine geri döndüklerini gördüler. Onları kovalamak için herhangi bir askeri birliği yola çıkarmadılar. Çünkü çok sayıda askerleri Öldürülmüş, çoğu da yaralanmıştı. Heyt mıntıkasına vardıklarında Sa'd b. Hüzeyfe b. el-Yeman, yanında Medainli askerlerle birlikte çıkageldi. Süleyman b. Süred'e ve adamlarına yardıma geliyorlardı. Süleyman ve adamlarının basma gelen felaketi duyduklarında ölenler için rahmet okudular ve mağfiret dileyip kardeşleri için ağladılar. Sonra Medainliler memleketlerine döndüler. Kûfeliler de Kûfe'ye gittiler. Çok sayıda adam öldürülmüştü. Muhtar b. Ebu Ubeyd de zindanda olduğu için dışarı çıkamamış ve öldürülen askerler için Rüfaa b. Şeddad'a bir taziye mektubu göndermiş, Ölenler için rahmet okumuş ve erdikleri şehidlik mertebesi ile bol sevaptan ötürü onlara imrendiğini ifade edip şöyle demişti:
"Allah tarafından mükafatları büyük olarak verilen ve Allah'ın kendilerinden hoşnud olduğu kimselere merhaba diyorum. Onlara attıkları her adım karşılığında Allah tarafından kendilerine dünyadan ve dünyadaki mevcudattan daha büyük sevap verilmiştir. Süleyman, şüphesiz ki görevini yerine getirmiştir. Allah onun ruhunu kabzetmiş olup peygamberlerin, şehidlerin ve salihlerin ruhları arasına katmıştır. Bundan sonra ben güvenilen emirim. Zorbaları ve bozguncuları inşaal-lah öldüreceğim, hazırlığınızı yapın. Adam ve silah toplayın, size müjdeler olsun. Sizi Allah'ın kitabına ve Rasûlünün sünnetine davet ediyorum. Ehl-i beytin Öcünü almanızı istiyorum..."
Süleyman b. Süred'in mağlup askerleri Kûfe'ye gelmeden Önce Muhtar b. Ebi Ubeyd, onların hezimete uğramış olduklarını Kûfelilere haber vermişti. O, bu haberleri şeytan vasıtasıyla öğrenmişti. Bir şeytan, onun yanma gelir ve ileride olacak şeyleri kendisine fısıldardı.
Süleyman b. Süred'in askerlerine "tevvabin (tevbe edenler) ordusu" deniliyordu. Allah, onlara rahmet etsin. Süleyman b. Süred el-Hazrecî, asil ve kadri yüce, aynı zamanda da çokça ibadet eden zahid bir sahabe idi. Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'den Buharı ile Müslim'in sahihlerinde ve diğer hadis kitaplarında yer alan hadisler rivayet etmiştir. Sıffin savaşma, Hz. Ali'nin yanında yer alarak katılmıştır. Hz. Hüseyin'e
seyin'i bırakmışlar, ona yardım etmemişlerdi. O da bundan sonra Ker-bela'da şehid edilmişti. Süleyman, kendilerinin Hz. Hüseyin ınıraK a gelmesine sebep oldukları görüşündeydi. Onu yardımsız bıraktıKiarmı, bu yüzden onun ve aile efradının öldürüldüklerini düşünüyordu, öunun için pişman olmuştu, yaptıklarına nedamet getiriyordu, işte bu gaye ile asker toplamış ve bu askerlerin komutam olarak kendisine tevbe edenlerin komutam anlamına gelen "tevvabin emiri" denilmişti. Süleyman b. Süred, bu savaşta Aynülverde'de hicretin altmışbeşinci senesinde şehid edildi. Hicretin altmışyedinci senesinde şehid edildiğine dair zayıf bir rivayet varsa da birinci rivayet daha sahihtir. Şehid edildiği zaman doksanüç yaşındaydı. Allah, ona rahmet etsin.
Bu savaştan sonra onun ve Müseyyeb b. Neciyye'nin başları koparılarak Mervan b. Hakem'e götürüldü. Şamlıların komutanları, Mer-van'a mektub yazarak Cenâb-ı Allah'ın kendilerine fethi nasip ettiğini ve düşmanlarına karşı kendilerini muzaffer kıldığını bildirdiler. Mervan da kalkıp insanlara hutbe irad etti ve ordunun muzafferiyetini, Iraklıların öldürüldüklerini haber verip şöyle dedi: "Allah, sapıkların reisi Süleyman b. Süred'i ve adamlarım helak etti." Böyle dedikten sonra getirilen kesik başları Şam'da belirli bir yere dikti. Mervan b. Hakem, kendisinden sonra oğulları Abdülmelik'in, sonra Abdülaziz'in veliaht olmalarına dair karar verdi ve bu senede bu hususta komutanlardan, emirlerden bey'at aldı. İbn Cerir ile diğerleri böyle demişlerdir.
Yine bu senede Mervan b. Hakem ile Amr b. Said el-Eşdak, Mısır diyarına girdiler. Orayı, Abdullah b. Zübeyr tarafından vali olarak atanan Abdurrahman b. Cahdem'in elinden aldılar. Mısır'ın bu fethi şöyle olmuştur: Mervan, Mısır'a gitmiş, karşısına

vali Abdurrahman b. Cah-dem çıkmış, Mervan onunla savaşmakla meşgul iken Amr b. Said, arkadan bir grup askerle gidip şehre girmiş ve orayı ele geçirmişti. Vali Abdurrahman da bunun üzerine Mısır'dan kaçıp gitmiş, Mervan da Mısır'a girmiş ve Mısır'a hakim olmuştu. Oğlu Abdülaziz'i oraya vali tayin etmişti.
Bu senede Abdullah b. Zübeyr, kardeşi Mus'ab'ı, Şam'ı fethetmekle görevlendirmiş ve harekete geçirmişti. Mervan da Şam'a Amr b. Said'i göndermiş, ikisi Filistin'de karşılaşınca Mus'ab b. Zübeyr ondan korkup kaçmış, geri dönüp gitmiş ve hiçbir şey elde edememişti. Böylece hem Şam'ın, hem de Mısır'ın hakimiyeti Mervan'm eline geçmişti.
Vakidî dedi ki: Mervan, Mısır'ı muhasara etti, Abdurrahman b. Cahdem de şehrin etrafına hendek kazdırdı. Mısırlılarla birlikte Mer-van'a karşı savaşmak için dışarı çıktı. Sırayla savaşıp istirahata çekiliyorlardı. O güne teravih yani istirahat günü denildi. Şehrin Önde gelen şahsiyetlerinden çoğu öldürüldü. O günde Abdullah b. Yezid b. Madi Kerih el-Kilâî adında eşraftan biri öldürüldü. Sonra Abdurrahman, malım ve aile efradını alıp Mekke'ye gitmek şartıyla Mervan'la barış yaptı. Mervan, onun bu isteğini kabul etti ve Mısırlılara bir emanname yazdı, insanlar dağıldılar. Cephedeki askerler birbirlerinden uzaklaştılar. Artık herkes ölülerini defnetmeye ve ölüleri üzerine ağlamaya başladı. Mervan, bu savaştan sonra kendisine bey'ata yanaşmayan seksen kişinin de başını vurdu. Ayrıca Hz. Osman'ın katillerinden Ukaydır b.Hamle el-Lahmî'nin de boynunu vurdu. Bu hadise cemaziyelahir ayının ortalarında vuku buldu. O zaman Abdullah b. Amr b. Âs ta öldü. Onun cezanesini çıkaramadılar, evine defnettiler. Mervan, Mısır'ı istila etti. Orada bir ay kaldı, sonra oraya oğlu Abdülaziz'i vali olarak bıraktı. Yanına kardeşi Bişr b. Mervan ile Musa b. Nusayr'ı da vezir olarak tayin etti. Abdülaziz'e, büyüklere ihsanda bulunmasını, iyilik yapmasını tavsiye etti, sonra Şam'a döndü.
Bu senede Mervan, iki ordu teşkil etti. Ordulardan birini Hubeyş b. Dülce el-Ubeydî komutasında harekete geçirdi. Bu ordu Medine'yi Mervan adına teslim almakla görevlendirildi ve önceki kısımlarda anlattığımız durumlarla karşılaştı. Ordulardan ikincisi ise Ubeydullah b. Ziyad komutasına verildi. Irak'a gönderildi ki, orayı Ibn Zübeyr'in valisinin elinden alsın. Bunlar yolda giderlerken Süleyman b. Süred komu
asındaki tevvabin ordusuyla karşılaştılar ve önceki sayfalarda anlattığımız durumlar meydana geldi. Şamlıların ordusu Irak'a gitti. Ce-zire'ye vardıklarında Mervan b. Hakem'in ölüm haberini aldılar.
Mervan b. Hakem, hicretin altmışbeşinci senesinin ramazan ayında vefat etti. Ölüm sebebi şu idi: O, Yezid b. Muaviye'nin karısı Ümmü Haşim binti Haşim b. Utbe b. Rabia ile evlenmişti. Mervan, bu kadınla Yezid'in oğlu Halid'i, insanların gözünde küçük düşürmek için evlenmek istemişti. Çünkü birçok insan, Halid'i, kardeşi Muaviye'den sonra hükümdar yapmayı arzuluyordu. Mervan da onu küçük düşürmek amacıyla annesiyle evlendi. Evlendikten sonra bir gün Halid, Mer-van'm yanma gitti. Mervan, meclisinde oturan adamlara Halid hakkında konuşuyordu. Halid oturunca Mervan ona: "Ey arkası ıslak olan kadının oğlu!" diye hitap etti. Halid de annesi Ümmü. Haşim'e giderek Mervan'm kendisine söylediği sözü nakletti. Annesi Ümmü Haşim de : "Bu sözü kimseye söyleme ve bana söylediğini de kimseye söyleme." dedi. Mervan, Ümmü Haşim'in yanma geldiğinde ona: "Halid, senin ya-nmda benim hakkımda kötü sözler sarfetti mi?" diye sorunca Ummü Haşim şöyle cevap verdi: "Niye senin aleyhinde konuşsun ki? O seni seviyor ve sayıyor." Sonra Mervan, Ümmü Haşim'in yanında uzanıp yattı. Uykuya daldığında Ümmü Haşim, bir yastık alıp Mervan'm yüzüne bastırdı. Kendisi de cariyeleri ile birlikte yastığın üzerine çöktü ve Mervan, boğularak öldü. Bu hadise, hicretin altmışbeşinci senesinin ramazan aymm üçünde Şam'da cereyan etti. Ölürken Mervan altmışüç yaşındaydı. Seksenbir yaşında olduğuna dair zayıf bir kavil de ilen sürülmüştür. Dokuz ay hüküm sürmüştü. On aydan üç gün eksik süreyle hüküm sürdüğüne dair zayıf bir rivayet de vardır. [6]

Mervan B. Hakem

Mervan'ın soy kütüğü şöyledir: Mervan b. Hakem b. Ebu'l-As b. Ümeyye b. Şems b. Abdumenaf el-Kureşi el-Ümevî Eb Abdülmelik. Künyesinin Ebul Hakem veya Ebu'l-Kasım olduğu da söylenir. Çok kimselere göre o sahabedir. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'m sağlığında dünyaya gelmiştir. Kendisinden Hudeybiye sulhuna dair bir hadis rivayet edilmiştir. Sahih-i Buharı de Mervan ve Misver b. Mahrem'e tariki ile sahabelerden bir gruptan nakledilen bir hadis vardır. Mervan, Hz Ömer'den ve Hz. Osman'dan rivayetlerde bulunmuştur. Mervan, aynı zamanda Hz. Osman'ın katibi idi. Ayrıca Zeyd b. Sabit ve Büseyre binti Safvan el-Ezdiye'den de rivayetlerde bulunmuştur. Mervan, Büseyre'nin kayınpederi idi. Hakim Ebu Ahmed'in ifadesine göre Büseyre, Mervan'ın teyzesidir. Büseyre'nin onun teyzesi olması ve Mervan'ın da onun kayın pederi olması arasında bir çelişki yoktur. Oğlu Abdülmelik, Sehl b. Sa'd, Said b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Ali b. Hüseyin Zeynela-bidin Mücâhid ve diğerleri de Mervan'dan rivayetlerde bulunmuşlardır.
Vakidî ile Muhammed b. Sa'd'm ifadelerine göre Mervan, Hz. Pey-gamber'in sağlığına yetişmiş ama ondan birşey hıfzetmemişti, Peygamber (s.a.v.)'ın vefatı esnasında Mervan sekiz yaşındaydı. İbn Sa'd, o'nu tabiilerin ilk tabakası arasında saymıştır. Mervan, Kureyş'in önde gelen şahsiyetlerinden ve faziletli insanlarmdandı. İbn Asakir ile diğerlerinin rivayetlerine göre Hz. Ömer, Mervan'ın annesini vasıta ederek bir kadınla evlenme talebinde bulunmuş. Mervan'ın annesi de şöyle demişti: Onu, Cerir b. Abdullah el-Becelî istemişti. O, meşrik gençlerinin lideridir. Mervan b. Hakem de istemişti. O, Kureyş gençlerinin efendisidir. Abdullah b. Ömer de istemişti. O da bildiğiniz bir şahsiyettir. Neticede Mervan'ın annesi gidip o kadınla görüşünce ve mü'minlerin emiri Hz. Ömer'in kendisi ile evlenmek istediğini ifade edince kadın: "Mü'minle-rin emiri

bu talebinde ciddi midir?" diye sormuş; Hz. Ömer de: "Evet" diye cevap verince: "Ey mü'minlerin emiri, öyleyse biz seni c
kadınla evlendirdik." diye cevap vermişti.
Hz. Osman, Mervan'a ikramda bulunur ve saygı gösterirdi. Hz. Osman'ın yanında katiplik yapardı. Onun sır katibi idi. Faka
Hz. Osman'ın kendi evinde kuşatma altında tutulmasının sebebi de oydu. Asiler, Hz. Osman'dan, Mervan'ı kendilerine teslim
etmesini ısrarla istemişler, Hz. Osman da onların bu isteklerim şiddetle reddetmişti. Hz. Osman kuşatma altında tutulurker
Mervan, asilere karşı şiddetlice savaşmış ve bazı Haricileri öldürmüştü. Cemel savaşanda sol cenah komutanı idi.
Anlatıldığına göre o, bir ok atarak Talha'nm dizine isabet ettir ve onu öldürmüştür. Doğrusunu Allah bilir.
Ebu'l-Hakem, Şafii'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Cemel savaşında insanlar hezimete uğradıklarında Hz. Ali, Mervan'ı çokça sormaya başladı. Niçin sorduğunu söyleyenlere
de: "O benim çok yakınımdır. Bu, şefkati celbediyor. O, Kureyş gençlerinin efendisidir." demişti.»
İbn Mübarek, Kubeyse b. Cabir'in Muaviye'ye şöyle dediğini rivayet
etmiştir:
- "Senden sonra yönetimi kime bırakacaksın?
- Allah'ın kitabını okuyan, Allah'ın dinini anlayan, dinî bilgilere sahip olan, Allah'ın hadleri hususunda çok katı olan Mervan b.
Hakem'e bırakacağım."
Muaviye, Mervan'ı birçok defa Medine'ye vali olarak tayin etmiş, sonra azletmiş, yeniden vali olarak tayin etmişti. Defalarca
insanlara hac emirliği yapmış, hac ibadetini ifa ettirmişti.
Hanbel,İmam Ahmed'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Kadılık, Mervan'ın yanındadır." denilirdi. O, Hz. Ömer'in hükümlerin
takip eder ve araştırırdı.
İbn Vehb dedi ki: Birgün Mervan'dan bahseden Malik'in şöyle dediğini işittim: Mervan şöyle demişti: "Ben kırk seneden ber
Allah'ın kitabını okurum. Şimdi de bu kan akıtma işinin içine düştüm."
İsmail b. Ayyaş, Şüreyh b. Ubeyd ile diğerlerinin şöyle dediklerini rivayet etmiştir:
"îslâmiyyet'ten bahsedildiği zaman Mervan şöyle derdi: "Kendi elimin kazancı ile veya babadan kalma mirasımla değil, bilakis
Rabbimin bahşettiği nimetle ben İslâm'a kavuştum. Ama ben hatalıyım."
Leys, Salim Ebu Nadr'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Mervan, bir cenaze merasimine katıldı. Cenaze namazını kıldıktan sonra döndü, defin işine kadar beklemedi. Bunun üzerine
Ebu Hü-reyre: "O bir kırat sevabı kazandı, ama bir kırat sevaptan da mahrum kaldı." dedi. Ebu Hüreyre'nin böyle dediğin
kendisine haber verdiklerinde Mervan, koşarak geri döndü, koşarken dizleri göründü. Gelip mezar başında oturdu, nihayet
gitmesi için kendisine izin verildi."
Medainî, Cafer b. Muhammed'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hüseyin'in öldürülmesinden sonra Medine'ye dönme masraf
olarak Hüseyin'in oğlu Al i'ye, Mervan 6000 dinar borç verdi. Vefat edeceği zamanda oğlu Abdülmelik'e, Hüseyin'in oğlu
Ali'den bu parayı istememesini vasiyet etti. Abdülmelik, babası Mervan'ın bu vasiyetini Hüseyin m oğlu Ali'ye bildirdiğinde,
Ali bunu kabul etmedi, ancak Abdülmelik ısrar edince kabul etti."
Şafiî, Cafer'in babası Muhammed'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Hasan ile Hüseyin, Mervan'ın arkasında namaz kılarlar ve
bu namazlarını iade etmezlerdi. Ona güvenirlerdi.
Abdürrezzak, Tank b. Şihab'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Bayram günü hutbeyi namazdan Önceye alan ilk kişi Mervan oldu. Adamın birisi ona: "Sen böyle yapmakla sünnete muhalefe
ettin." deyince Mervan ona: "Burada olan kimse sünneti terketti." dedi. Ebu Said de şöyle dedi: "Bu adam böyle konuşmakla
görevini yaptı. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: Sizden bir kimse, bir münkeri görürse onu eliyle
düzeltsin. Eğer yapamazsa diliyle, diliyle de yapamazsa kalbiyle onu düzeltsin (Ona karşı protestoda bulunsun). Bu da imanın
en zayıf derecesidir."
Anlatıldığına göre Mervan, Medine valisi iken çözümü zor bir problemle karşılaştı. O da bunu çözmek için oradaki sahabeleri
toplantıya çağırdı, onların fikirlerini sordu.
Derler ki: Medine'de çeşitli ölçülerde ve ağırlıklardaki ölçekleri toplayıp bunların en uygununu esas kabul eden kişi
Mervan'dır. O'nun seçip uygun gördüğü ölçeğe de Mervan ölçeği denilmiştir.
Zübeyr b. Bekkar, Ebu Said el-Hudrf nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ebu Hüreyre, Mervan'ın yanından çıktı. Onun yanından çıkmakta olan başka bir grupla karşılaştı. Onlar, Ebu Hüreyre'ye
dediler ki: "Ey Ebu Hüreyre, şu anda Mervan, 100 köleyi azad ettiğine bizleri şahit tuttu." Ebu Hüreyre, o esnada elim
çimdikledi ve şöyle dedi: Ey Ebu Said! Temiz ve helal kazançtan olan bir köleyi azad etmek, 100 köleyi azad etmekten daha
hayırlıdır."
İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Said el-Hudrf den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Falan oğullarının sayısı otuz kişiye vardığında onlar, Allah'ın malını kendi aralarında dolaştırmaya, Allah'ın dinine bey'atları
dahil etmeye, Allah'ın kullarını da köle etmeye başlarlar."
Ebu Ya'lâ, Ebu Said'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Hakem oğullarının sayısı otuz kişiye vardığında onlar Allah'ın dinine bid'atlan dahil eder, Allah'ın kullarını köle eder ve
Allah'ın malını kendi aralarında dolaştırırlar."

Beyhakî, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Hakem oğullarının sayısı otuza vardığında Allah'ın malını kendi aralarında dolaştırırlar, Allah'ın kullarını köle edinirler ve Allah'ın kitabını da fesatla karıştırırlar. Sayıları 496'ya vardığında da onların helakleri bir hurmayı çiğnemekten daha çabuk olur." Yine Rasûlullah (s.a.v.), Abdülmelik b. Mervan'dan bahsederken onun, dört zorbanın babası olduğunu söylemiştir.
Bütün bu rivayet yolları zayıftır.
Ebu Ya'lâ ile diğerlerinden rivayet olunduğuna göre Ebu Hüreyre şöyle demiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), rüyasında Hakem oğullarının kendisinin minberine çıkıp indiklerini görünce öfkelenmiş gibi uyandı ve şöyle dedi: "Hakem oğullarının maymunlar gibi minberime sıçradıklarını gördüm." Rasûlullah (s.a.v.)'m, bu hadiseden sonra ölümüne kadar artık katıla katıla güldüğünü görmedim."
Sevrî, buna benzer Said b. Müseyyeb'ten de mürsel bir rivayette bulunmuştur. Bu rivayette de şöyle denilmektedir: "Cenâb-ı Allah, Hz. Peygamber'e, bunu Hakem oğullarına "Emevilere" dünyalık olarak verdi, diye vahyetmiş, böylece Rasûlullah rahatlamıştı." Bu, şu ayet-i kerimenin de manasının tahakkukudur: "Sana gösterdiğimiz rüya ile sadece insanları denedik." (d-Isrâ, eo.) Yani biz bu rüyayı sana göstermekle insanları deneyip imtihan etmek istedik.
Bu mürsel rivayetin senedi zayıftır. Bu manada birçok uydurma hadiste nakledilmiştir. Biz, sahih olmadıklarından onları nakletmeye gerek görmedik.
Mervan'ın babası Hakem, Peygamber (s.a.v.)'ın en büyük düşman-larındandı. Ancak Mekke fethi gününde Müslüman oldu Medine'ye geldi. Sonra Peygamber (s.a.v.), onu Taife sürgün etti. Orada vefat etti. Mervan, Hz. Osman'ın kuşatma altına alınmasının en büyük sebeple-rindendi. Çünkü o, Hz. Osman adına bir mektub uydurarak Mısır'a göndermiş ve Mısırlı asilerin öldürülmesini emretmişti. Muaviye tarafından Medine'ye vali olarak atandığında her cuma günü minberde Hz. Ali'ye söverdi. Hz. Ali'nin oğlu Hasan, ona şöyle demişti: "Sen daha babanın sulbünde iken Rasûlullah (s.a.v.), baban Hakem'e lanet okumuş ve: "Allah Hakem'e ve onun doğacak çocuğuna lanet etsin." Doğrusunu Allah bilir.
Önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi Hasan b. Malik, Cabiye'de iken Mervan yanına geldiği zaman onun bu gelişinden hoşlanmış ve ona bey'at etmişti. Ürdünlüler de kendisine bey'at etmişlerdi. Ancak işler düzene girdiği takdirde kendisinin tahttan inip yönetimi Halid b. Ye-zid'e teslim edeceğini söylemişti. Mervan, Humus valiliğine; Arar b. Said de Dımaşk valiliğine atanacaktı. Hicretin altmış dördüncü senesinin zilkade ayının ortalarında pazartesi günü Mervan'a bey'at edildi. Leys b. Sa'dile diğerleri böyle demişlerdir.
Yine Leys'in ifadesine göre Mercürahit savaşı bu senenin zilhicce ayında kurban bayramından iki gün sonra vuku bulmuştur.
Dediler ki: Mervan Dahhak b. Kays'ı mağlub edip Şam ve Mısır hakimiyetini eline geçirdikten sonra o mıntıkada söz sahibi oldu. Kendisinden sonra da oğlu Abdülmelik'e veliahtlık bey'atı, ondan sonra da dığer oğlu Abdülaziz'e veliahtlık beratı yapıldı. Abdülaziz, Ömer'in babasıydı. Mervan, yönetimi Halid b. Yezid b. Muaviye'ye terketti. Çünkü o, kendini halifeliğe layık görmüyordu. Onun bu görüşüne Malik b. Hassan da muvafakat etti. Mervan, her ne kadar Halid b. Yezid'in dayısı idiyse de yönetimi ona bıraktı. Abdülmelik'in be/atının yüklerini o üstlenmişti. Sonra Halid'in annesi, Mervan'a tuzak kurdu. Onu zehirledi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Mervan uyumakta iken yüzünün üzerine bir yastık koymuş, bastırarak onu boğmuştu. Sonra da cariyeleri ile birlikte çığlık atarak: "Mü'minlerin emiri ansızın öldü." demişti. Mervan'dan sonra oğlu Abdülmelik hilafete geçti.
Abdullah b. Ebu Mez'ur, bazı ilim ehlinin şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Mervan'ın ölürken söylediği son söz şu oldu: "Cehennem ateşinden korkan kimse için Cennet vacib oldu."
Mervan'ın yüzüğünde "el-İzzetü Lillah" yazılı idi.
Asmaî, Harb b. Ziyad'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Mervan'ın yüzüğünde şöyle bir ibare yazılı idi: "Aziz ve Rahim olana iman ettim."
Mervan, hicretin altmışbirinci veya altmış dördüncü senesinde Şam'da vefat etti. Ebu Ma'şer'in ifadesine göre vefat ederken seksenbir yaşındaydı.
Halife b. Hayyat, Velid b. Hişam'ın dedesinin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Mervan, hicretin altmışbeşinci senesinde ramazan ayının üçünde, altmışüç yaşında iken Şam'da vefat etti. Cenaze namazını oğlu Abdülmelik kıldırdı. Dokuz ay onsekiz gün halifelik yaptı. Başkalarının ifadesine göre ise, on ay süreyle halifelik yapmıştır.
İbn Ebi'd-dünya ile diğerleri dediler ki: "Mervan, kırmızı yüzlü, kısa boylu, kısa ve ince boyunlu, iri başlı, gür sakallı bir adamdı. Lakabı Hayt bâtıl idi."
İbn Asakir'in rivayetine göre Said b. Kesir b. Afir şöyle demiştir: "Mervan, Mısır dönüşünde Sanberede veya Beled'de vefat etmiştir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Şam'da vefat etmiş, Cabiye kapısı ile Babü's-Sağir arasında bir yere defin edilmiştir."
Mervan'ın katibi Ubeyd b. Evs, mabeyincisi Minhal adındaki azatlısı, kadısı Ebu İdris el-Holanî, muhafız komutanı Yahya b Kays el-Gassanî idi. Abdülmelik, Abdülaziz, Muaviye ve ismini saymadığımız daha başka birkaç oğlu vardı. Diğer eşlerinden doğan kızları da vardı. [7]

Abdülmelîk B. Mervan'ın Halifeliği

Babasının sağlığında halifelik için kendisine bey'at edildi. Babası, ramazanın üçünde vefat edince Şam ve Mısır'a bağlı mıntıkalarda kendisine yeniden bey'at edildi. Babasının hüküm sürdüğü topraklarda otoritesini sürdürdü. Babası Ölmeden önce İbn Zübeyr'in egemenliğindeki yerlerden ikisini almak üzere Irak'a ve Medine'ye iki askeri birlik gönderdi. Irak'a giden askeri birliğin komutanı Ubeydullah b. Ziyad idi. Ubeydullah b. Ziyad, yolda Aynülverde mıntıkasında Süleyman b. Sü-red komutasındaki Tevvabin ordusu ile karşılaştı ve önceki sayfalarda anlattığımız muharebe, bu iki askeri birlik arasında cereyan etti. Neticede Ubeydullah b. Ziyad, Tevvabin ordusunu mağlub etti. Komutanlarını ve çok sayıda askeri öldürdü.
Askeri birliklerden Medine'ye gönderilen ise, Hubeyş b. Dülce komutasında idi. Medine'ye doğru yola çıktı. Medine'ye vardığında İbn Zü-beyr tarafından atanmış olan vali Cabir b. Esved b. Avf kaçtı. Bu vali, Abdurrahman b. Avf in kardeşi oğlu idi. İbn Zübeyr tarafından atanmış olan Basra valisi Haris b. Abdullah b. Rabia da Medine'de bulunan İbn Dülce'ye karşı Basra'dan bir askeri birlik hazırlayıp yola çıkardı. Hubeyş b. Dülce bu, askeri birliğin kendilerine doğru gelmekte olduğunu duydu. İbn Zübeyr de Abbas b. Sehl b. Sa'd'ı vali olarak Medine'den harekete geçirdi ve Hubeyş'i yakalamasını emretti. O da Hubeyş'in ve askerlerinin peşine düştü. Nihayet Rabaza'da onları yakaladı. Yezid b. Siyah b. Habeşiye ok atarak onu öldürdü. Bazı arkadaşlarını da öldürdü, geride kalanlar ise yenik düştüler. Onlardan 500 kişi Medine'de kaleye sığındılar. Sonra Abbas b. Sehl'in hükmüne boyun eğdiler. Abbas ta onları katliamdan geçirdi. Yenik düşen Hubeyş'in askerleri Şam'a döndüler.
İbn Cerir dedi ki: Hubeyş b, Dülce'nin katili Yezid b. Siyah el-Esvarî, Abbas b. Sehl ile beraber Medine'ye döndüğünde üzerinde beyaz bir elbise vardı. Doru bir ata binmişti. Kısa sürede elbisesi <ve bineği insanların ona el sürmesinden ve üzerine çokça esans ve misk saçmasından dolayı karardı.
Yine bu senede Haricilerin Basra'da gücü arttı.
Bu senede Haricilerin lideri Nafi b. Ezrak ile Basralıların süvari birliği lideri Müslim b. Ubeyd arasında bir savaş meydana geldi. Neticede Rebia es-Selûtî, Nafi'yi öldürdü. Bu ikisi arasında beş kadar komutan daha öldürüldü. Hariciler savaşında Kurre b. İyas el-Muzeni Ebu Muaviye adındaki sahabe de öldürüldü. Nafi b. Ezrak Öldürülünce, Hariciler başların Ubeydullah b. Me'cur'u lider yaptılar. O da onları toplayıp Medain'e götürdü. Medainlilerle savaştılar. Sonra Ahvaz ve diğer beldeleri hakimiyetleri altına aldılar. Yemame ve Bahreyn'den gelen takviye kuvvetlerden de yararlanarak malları topladılar. Sonra Attab b. Verka er-Riyahî idaresinde bulunan İsfahan'a doğru yürüdüler. Attab b. Verka bunlarla savaştı ve hezimete uğrattı. Haricilerin lideri ibn
Me'cur Öldürülünce bunlar, başlarına Kutri b. Fucae'yi lider yaptılar.
îbn Cerir'e göre Kutri b. Fucae, Basralılarla Dolap denen yerde savaşmıştır. Bu savaşta Kutri, galip gelince Basrahlar Haricilerin şehre girmelerinden korktular, İbn Zübeyr de Bebbe adıyla tanınan valisi Abdullah b. Haris'i azlederek yerine Kubba' adıyla tanınan Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia'yı Basra'ya vali olarak atadı. Ayrıca Mühelleb b. Ebi Süfre el-Ezdî'yi de Horasan valiliğine atadı. Mühelleb, Basra'ya ulaştığında halk ona: "Haricilerle ancak sen savaşabilirsin." dediklerinde o: "Mü'minlerin emiri İbn Zübeyr, beni Horasan'a vali olarak gönderdi. Ben onun emrine karşı gelecek değilim." diye karşılık verdi. Bunun üzerine Basra halkı, valileri Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia ile gizlice anlaşarak îbn Zübeyr adına Mühelleb'e Basra'ya girişlerine engel olunr-ası için Haricilere karşı çıkmasını emredici bir mektub yazdılar. Mühelleb, bu mektubu okuyunca Basrahlara, kendi askerlerim Basra beytü'1-ma-lmdan sağlanacak para ile takviye etmeyi ve Haricilerin mallarından ganimet edindiği şeylerin de kendisine verilmesini şart koştu. Basrahlar, bu şartlan kabul ettiler. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Bas-ralüar bu durumu ,İbn Zübeyr'e bir mektubla teklif etmişler, îbn Zübeyr de bu teklin kabul etmiş ve bunun üzerine Mühelleb te Haricilere karşı çıkmıştı. Mühelleb, bahadır, yiğit ve kahraman bir kimse idi. Haricilerle savaşmaya karar verdiği zaman Hariciler, misli görülmemiş bir teçhizat, zırh, silah ve çok sayıda atla Mühelleb'e karşı hızla ilerlediler. Çünkü onlar, o mıntıkaların gelirlerini yemişler, böylece güçlenmişlerdi. Onlar, asla boyun eğmeyen yiğitlerdi. Geri püskürtülemeyecek bir hamle gücüne, kırılamayacak bir kuvvete ve savaş ateşinin içine hızla atılabilecek bir yüreğe sahiptiler. İki taraf Selvesel Ebri denen yerde karşı karşıya geldiklerinde şiddetlice savaşmaya başladılar. İki tarafta göz kamaştıracak bir sabır ve sebat gösterdiler. 30.000'e yakın asker vardı. Sonra Hariciler, benzeri görülmemiş bir saldırı yaptılar. Mühel-leb'in askerleri hezimete uğradı. Baba evladına ve hiç kimse bir başkasına dönüp bakacak durumda değildi. Mühelleb'in askerlerinden bir kısmı yenik düşerek Basra'ya vardı. Mühelleb ise, kaçmakta olan ve yenik düşmüş askerleri kovaladı, önlerine geçti, yüksek bir yere çıkıp: "Ey Allah'ın kulları bana gelin." diye seslendi. 3000 kadar bahadır süvari gelip yanmda toplandılar. Onlara şöyle bir nutuk çekti:
"Ey insanlar! Doğrusu Cenâb-ı Allah, sayısı çok bir kalabalığı, bazen kendi nefislerine aldanmaları sebebiyle hezimete uğratır. Bunun yanında az sayıda askerlerden oluşan topluluklara da yardımım indirir ve onlar muzaffer olurlar. Ömrüme yemin ederim ki, şu anda siz az sayıda değilsiniz. Siz, sabır savaşçıları ve zafer erbabısınız. Aranızda hezimete uğrayıp kaçmış olanlardan herhangi birinin şu anda yanınızda bulunmasını asla istemiyorum "Aranızda savaşa çıkmış olsalardı, ancak
sizi bozmağa çalışırlardı." (et-Tevbc, 47.) Şimdi sizden her birinizin yanma on taş alıp bizimle birlikte düşman karargahına gelmesini emrediyorum. Çünkü onlar şu anda kendilerinden emin durumdadırlar. Atlıları sizin hezimete uğrayan kardeşlerinizi kovalamak için garnizondan ayrılıp gitmiştir. Allah'a yemin ederim ki, onların atlıları dönmeden siz onların askerlerini Öldürecek, komutanlarımda helak edeceksiniz."
Askerler, Mühelleb'in emrini yerine getirdiler. Mühelleb b. Ebi Süf-rGî yanlarına taş alan askerleri ile birlikte Haricile

topluluğuna saldırdı. Onlardan 7000 kadar asker öldürdü. Abdullah b. Me'cur da Ezari-ka'dan çok sayıda adam öldürdü. Bol miktarda mallarını ele geçirdi. Mühelleb te yenik düşen askerlerini kovalamaya gitmiş olan Harici atlılarının geri dönmelerine engel olmak için bazı atlılarla yolu tuttu. Gelenlerin, arkadaşlarına ulaşmalarına engel oldular. Haricilerin hezimete uğrayan askerleri, Kirman ve İsfahan taraflarına doğru gittiler. Mühelleb, Ehvaz'da birkaç gün kaldı. Sonra Mus'ab b. Zübeyr »Basra'ya geldi. Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia'yı Basra valiliğinden azletti. Nitekim bununla ilgili açıklama yakında gelecektir.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Mervan b. Hakem, Ölmeden Önce oğlu Muhammed'i Cezire'ye gönderdi. Bu da onun Mısır'
gelişinden önceydi.
Ben derim ki: Sözü edilen Muhammed b. Mervan, Mervan el-Hi-mar'm babasıdır. Emevilerin son halifesidir. Abbasiler halefeliği bunun elinden almışlardı. Bununla ilgili açıklamada ileriki sayfalarda gelecektir.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Abdullah b. Zübeyr, kardeşi Ubeydul-lah'ı Medine valiliğinden azlederek yerine diğer kardeş Mus'ab'ı tayin etti. Çünkü Ubeydulîah, insanlara bir nutuk irad etmiş ve nutkunda şöyle demişti: "Cenâb-ı Allah'ın 500 dirhem değerindeki bir deveyi boğazlamalarından dolayı Salih peygamberin kavmine neler yaptığını gördünüz." Bu sözleri duyan kardeşi Abdullah b. Zübeyr "Bu tekellüf-tür" demiş ve onu azletmişti. Bu sebepten Ubeydullah'a, Salih peygamberin devesinin değer takdir edicisi denilmişti.
Bu senenin sonunda Abdullah b. Zübeyr, Küfe valisi Abdullah b. Ye-zid el-Hutemî'yi azletmiş, yerine Abdullah b. Muti'yi tayin etmişti. Abdullah, Yezid'i hal ettikleri zaman Harre savaşındaki Muhacirlerin komutam idi.

îbn Cerir dedi ki: Bu senede Basra'da veba salgını baş gösterdi. İbn Cerir'in "el-Muntazam" adlı eserinde anlattığına göre veba salgını, hicretin altmışdördüncü senesinde Basra'da baş göstermiştir- Hicretin alt-mışdokuzuncu senesinde baş gösterdiğine dair zayıf bir rivayet te vardır. Şeyhimiz Zehebî ile diğerlerinin de anlattıklarına göre bu salgının büyük hasarı, Basra'da görülmüş ve üç gün sürmüştü. Dk günde 70.000, ikinci günde 71.000, üçüncü gün de 73.000 Basralı ölmüştü. Dördüncü günde Basralılardan çok az sayıda adam kalmıştı. Halkın büyük çoğunluğu ölmüştü. Anlatıldığına göre valinin annesi de ölmüş, cenazesini kaldıracak kimse kalmamış ve sonunda cenazeyi kaldırmak için dört kişiyi kiralamışlardı.
Hafiz Ebu Nuaym el-îsbahanî, bu veba salgını zamanında yaşamış, Ebu Nüfeyd künyesi ile tanınan bir adamın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kabileleri dolaşıyor, ölüleri defnediyorduk. Ölü sayısı çoğalınca, artık kendimizde onlan defnedecek gücü bulamadık. Eve giriyor, ev halkının ölmüş olduğunu görünce, kapılarını üzerlerine kapatıyor, onları o halde bırakıyorduk. Bir eve girdik, içeriyi aradık, içeride hayatta kalmış bir kimse göremedik, kapıyı üzerlerine kapadık.
Veba salgını bittikten sonra tekrar mahalleleri dolaşmaya başladık. Kapadığımız kapıları açıyor, evleri tekrar kontrol ediyorduk. Bir eve girdiğimizde evin ortasında vücuduna daha yeni krem sürülmüş bir çocuk gördük. Sanki o anda annesinin kucağından alınmıştı. Biz orada durup çocuğa bakarken ve durumunu hayretle seyrederken duvarın yarığından bir köpek çıkarak geldi. Çocuğa doğru yaklaştı. Çocuk ta sürünerek ona gitti ve köpeğin memesini tutup emmeye başladı. Bilahare ben o çocuğun büyüdüğünü ve Basra mescidinde sakalından tutulduğunu gördüm."
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Abdullah b. Zübeyr, Ka'be-i Muazza-ma'yı bina etti. Yani binasını tamamladı ve Hatim'in tamamım Ka'be'ye dahil etti. Birinden girilip diğerinden çıkılması için de Ka'be'ye iki kapı açtı.
îbn Cerir, Ziyad b. Cebel'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Zübeyr'in idaresi zamanında Mekke'de idim. Onun şöyle dediğini duydum: "Annem ve Ebu Bekir'in kızı Esma'mn bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), Aişe'ye şöyle demiştir: "Eğer senin kavmin küfürden daha yeni çıkmış olmasalardı, Ka'be'yi İbrahim peygamberin temellerine göre yeniden inşa eder ve Hatim'i Ka'be'ye dahil ederdim."
Abdullah b. Zübeyr, emir verdi. Mekkeliler temelleri kazdılar. Ka'be'nin temelinde deve büyüklüğünde kaya parçaları gördüler. Kaya parçalarından birini hareket ettirmek istediler. Bir şimşek çaktı, bu durumu gören Abdullah b. Zübeyr: "Temelleri yerinde bırakın." dedi ve Ka'be'yi o temeller üzerine bina etti. Birinden girilip diğerinden çıkılması içinde Ka'be'ye iki kapı yaptı."
Bu senede Horasan'da Abdullah b. Hazm ile Haresi b. Hilal el-Kuzeyî arasında anlatımı uzun sürecek savaşlar cereyan etti.
Yine bu senede Abdullah b. Zübeyr, insanlara hac ettirdi. Medine valisi Mus'ab b. Zübeyr, Küfe valisi Abdullah b. Mutî ve Basra valisi de Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia el-Mahzumî idi.
Bu senede vefat eden meşhur şahsiyetlerden biri, Abdullah b. Arar b As b. Vail Ebu Muhammed es-Sehmî idi. Bu zat sahabelerin seçkinlerinden bilginlerinden ve çokça ibadet edenlerden idi. Peygamber (sav Vden hadis yazıp nakletmiş tir. Babasından önce Müslüman olmuş olup babasından sadece oniki yaş küçüktü. Derin bir ilme sahip olup kendini ibadete adamıştı. Akıllı bir kimseydi. Muaviye ile işbirliği yaptığından dolayı babasını kınamıştı, şişman bir kimseydi. Hem Kur'ân'ı hem Tevrat'ı okurdu. Anlatıldığına göre gözlerini kaybedince-ve kadar ağlamıştır. Gecelerini namazla, gündüzlerini de oruçla geçirirdi Bir gün tutar, bir gün tutmazdı. Muaviye o'nu Küfe valiliğine tayin etmiş, sonra onu azlederek yerine Muğire b. Şube'yi atamıştı. Hicretin altmışbeşinci senesinde Mısır'da vefat etti.
Bu senede Abdullah b. Sa'de el-Fezarî adındaki bir sahabe, Mekke'de öldürüldü. Mekke'ye gelmeden önce Şam'da yaşıyordu Anlatıldığına göre kendisi Fezarah değildir. Ama Fezarahlar tarafından esir alınmış ve sonra azad edilmiş bir kimsedir. [8]

Hicretin Altmışaltıncı Senesi

Bu senede Muhtar b. Ebi Ubeyd es-Sakafi adındaki yalana, Kûfe'de Hz. Hüseyin'in öcünü almak iddiasıyla harekete geçti Küfe valisi Abdullah b. Muti'yi şehir dışına çıkardı. Bunun sebebi de şuydu: Süleyman b. Süred'in adamlan yenik düşerek Kûfe'ye döndüklerinde Muhtar b. Ebi Ubeyd'in zindana atılmış olduğunu gördüler. Muhtar, onlara Süleyman b. Süred'in ölümü sebebiyle taziye mektubu göndererek: "Süleyman öldürüldüyse onun yerine ben, Hüseyin'in katillerini öldüreceğim." dedi. Tevvabin ordusu ile birlikte yenik düşmüş olarak Kûfe'ye dönenlerden biri olan Rüfaa b. Şeddad ta Muhtar'a: "Biz senin istediğin doğrultudayız." diye haber gönderdi. Muhtar da artık onlara vaatlerde bulunmaya, onlan ümitlendirmeye başladı. Oysa şeytan onlara aldatmadan başka bir ümit vermez ve vaatte bulunmazdı. Onlara gizlice gönderdiği mektublardan birinde şöyle demekteydi:

"Size müjdeler olsun! Eğer ben zindandan çıkarsam doğu ile batı arasındaki düşmanlarınızı kılıçtan geçirecek ve onlan üst üste yığacağım. Onları birer ve ikişer öldüreceğim. Onlardan bize yaklaşan ve hidayeti bulanlara Allah elbetteki aranızda geniş yer verecektir. Allah, sadece çağnmıza icabet etmeyip asi olanı kahretsin, lanetlesin.

Muhtar'm bu mektubu kendilerine ulaştığında gizlice okudular ve ona: "Biz senin istediğin durumdayız. Ne zaman dilersen sen zınaan-dan çıkannz.» diye cevap yazdılar. Ancak Muhtar Küfe yönetiminin zorlanması neticesinde zindandan salıverilmekten hoşlanmadı. Işı nezaketle ele aldı ve saliha bir kadın olan kızkardeşi Safiyye'nin kocası Abdullah b. Ömer b. Hattab'a mektub yazdı. Küfe emirleri Abdullah b. Yezid el-Hutemî ile ibrahim b. Muhammed b. Talha nezdinde aracılık yapmasını ve kendisini salıvermeleri için onlara ricada bulunmasını istedi. Abdullah b. Ömer de bu iki emire mektub yazarak Muhtar'ın zindandan salıverilmesini rica etti. Onlar da onun ricasını kıramadılar. İbn Ömer, onlara yazmış olduğu mektubunda şöyle demişti:

"Sizinle aramda ne kadar büyük bir dostluk bulunduğunu biliyorsunuz. Ayrıca benimle Muhtar arasındaki yakınlık ve hısımlığın derecesini de biliyorsunuz. Size ant veriyorum ki Muhtar'ı zindandan çıka-rasınız vesselam."

Bu iki emir, Muhtar'ı huzurlarına çağırdılar. Muhtar'ın adamlarından bir grup ta ona kefil oldu. Abdullah b. Yezid, eğer Müslümanların başına bir gaile çıkarır ve isyan ederse, Ka'be'nin karşısında 1000 deve kesmesi, sahib olduğu köle ve cariyelerin tamamını azad etmesi şartıyla kendisini salıvereceklerini söyleyerek, bu hususta ondan Allah adına yemin etmesini istedi. Muhtar da bu şartı kabul edip Allah adına yemin etti, salıverildi. Gidip evine kapandı ve şöyle demeye başladı:

"Allah ikisini de kahretsin. Allah adına yemin ettim, ama ben birşe-ye yemin eder de ondan daha hayırlı birşeyle karşılaşırsam, o hayırlı şeyi yapmak için yeminimi bozar ve keffaretimi ödedikten sonra o hayırlı şeyi yaparım. Ka'be karşısında 1000 deve kesmeye gelince, bu benim için çok basittir. Köle ve cariyelerimin azad edilmiş olmasına gelince, ben bu işimin başarıyla sonuçlandığını görürsem bir tek kölemin kalmasını dahi istemem, hepsini azad ederim."

Bundan sonra Şiiler, Muhtar'ın etrafında toplandılar, adamları çoğaldı. Gizlice ona bey'at ettiler. Onun adına bey'at alıp insanları onun etrafında toplanmaya teşvik edenler beş kişi idi. Saib b. Malik el-Eş'arî, Yezid b. Enes, Ahmed b. Şemit, Rüfaa b. Şeddad ve Abdullah b.Şeddad el-Cüşemî.

Muhtar'ın durumu gittikçe kuvvetlendi. Gücü arttı ve şanı yüceldi. Nihayet Abdullah b. Zübeyr de Küfe valisi Abdullah b Yezid ile İbrahim b. Muhammed b. Talha'yı görevden azletti ve Abdullah b. Muti'yi Kûfe'ye vali olarak atadı. Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia'yı da Basra'ya vali olarak gönderdi. Abdullah b. Muti el-Mahzumî hicretin altmışbe-şinci senesinin ramazan ayında Kûfe'ye vardığında insanlara şöyle bir konuşma yaptı:

"Mü'minlerin emiri Abdullah b. Zübeyr, size Ömer b. Hattab ile Osman b. Affan'm yönetimi gibi bir yönetim uygulamam emretti." Saib b. Malik adındaki ŞU kalkıp ona şöyle cevap verdi: "Biz ancak Ali'nin kendi beldelerinde uyguladığı yönetim tarzının bize uygulanmasını isteriz, başka bir yönetim tarzına razı olmayız. Osmanın yönetim tarzının uygulanmasını istemiyoruz (Böyle derken Hz. Osman'ın aleyhinde ileri geri konuştu). Her ne kadar insanlar için iyilikten başka birşey istemiyor idiyse de Ömer'in de yönetim tarzının uygulanmasını istemiyoruz."

Saib'in bu konuşmasını bazı Şii emirleri tasdik ettiler. Vali Abdullah b. Muti de sustu ve sonra: "Size istediğiniz bir yönetim tarzını uygulayacağım." dedi.

Muhafiz kuvvetlerinin komutanı İyas b. Mudarib el-Becelî, Abdullah b. Muti'nin yanma gelip şöyle dedi: "Konuşman esnasında sana reddiyede bulunan kişi, Muhtar'ın adamlarının eleb aşlarından dır. Sen, Muhtar'a karşı güven içinde değilsin. Asker gönder de onu tekrar zindana attır. Çünkü casuslarımın bana bildirdiklerine göre, Muhtar sana karşı adam toplamaktadır. Şehirde seni yakalatmak için uğraşıyor."

Abdullah b. Muti de, Zaide b. Kudame ve başka bir komutanı Muhtar'a gönderdi. Bunlar Muhtar'ın yanma varıp: "Emiri yanma gel." dediler. Muhtar da elbiselerinin getirilmesini ve bineğinin eğerlenmesini emretti ve bu iki komutanla birlikte valinin yanına gitmeye hazırlandı. Zaide b. Kudame ona: "İnkar edenler, seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek ya da sürmek için düzen kuruyorlardı." (ei-Enfai, 30.) mealindeki ayet-i kerimeyi okuyunca Muhtar, kendini yere attı ve üzerine bir kadife örtülmesini söyledi. Güya hastaymış gibi davrandı ve: "Durumumu valiye anlatan." dedi. Bunlar da vali Abdullah b. Muti'nin yanına döndüler. Muhtar'ın gelecek durumda olmadığını söylediler. Vali onların beyanlarını ve Muhtar'ın bahanesini doğru kabul etti. Bu senenin muharrem ayı girdiğinde Muhtar, Hz. Hüseyin'in Öcünü almak iddiasıyla harekete geçti. Şiiler etrafında toplandılar ve ona şimdi değil de bir süre sonra harekete geçmesini teklif ettiler. Sonra aralarından bir grubu Muhammed b. Hanefiye'ye göndererek Muhtar'ı ve onun iddiasını ona sordular. Bu grup, Muhammed b. Hanefiyye'nin yanına

vardığında o, onlara özetle şöyle dedi: "Cenâb-ı Allah'ın dilediği kullar vasıtasıyla size yardım etmesini hoş karşılıyoruz."
Muhtar da Şiilerden bir grubun Muhammed b. Hanefiyye'ye gittiklerini duyunca bundan hoşlanmadı ve Muhammed b Hanefiyye'nin kendisini ve iddiasını yalanlamaktan korktu. Çünkü o, Muhammed b. Hanefiyye'nin izni ile harekete geçmiş değildi. Bu grubun, Muhammed b. Hanefiyye'nin yanından dönmelerinden Önce harekete geçmeye niyetlendi. Etrafındak adamlara kahinlerin secilerini andıran seçili sözlerle konuşmaya başladı. Sonra da onun seçili beyanlarına uygun bir va-ziyyet ortaya çıktı. Muhammed b. Hanefiyye'nin yanından dönengrup, Muhtar'ın yanma vardıklarında Muhammed'in söylediklerini naklettiler. İşte o zaman Şiiler, Muhtar b. Ebi Ubeyd'le birlikte hareket etmek hususunda ittifak ettiler ve kuvvet kazandılar.
Ebu Mihnefin rivayetine göre Şiilerin ümerası Muhtar'a şöyle demişlerdir: "Şunu bilmelisin ki, Küfe emirlerinin tamam Abdullah b. Muti ile beraberdirler, onlar bize karşı müttefiktirler. Eğer İbrahim b. Ester en- Nehaî yalnız başına sana heyha edecek olursa, başkalarına ihtiyacımız kalmaz."
Muhtar da İbrahim b. Eşter'e adamlarından bir grubu gönderdi. Hz. Hüseyin'in öcünü almak için kendilerine katılması onu için davet etti. Giden heyet, İbrahim b. Eşter'e Muhtar'm babasının Hz. Ali ile olan geçmişini anlattılar. İbrahim b. Ester de "Başınıza beni geçirmeniz şartıyla isteğinize icabet ederim." deyince heyettekiler: "Bu mümkün değildir. Çünkü Mehdi'nin bize gönderdiği habere göre o, Muhtar'ı kendisi için vezir ve kendisine davetçi olarak tayin etmiştir." dediler. Bunun üzerine İbrahim b. Ester sustu, cevap vermedi. Heyettekiler de dönüp Muhtar'm yanına gittiler ve durumu ona anlattılar. Üç gün bekledikten sonra Muhtar, kendi adamlarının önde gelenleri ile birlikte İbrahim b. Eşter'in yanma gitti. İbrahim b. Ester kalkıp ona saygı gösterdi, ikramda bulundu ve yanma oturttu. Muhtar onu, kendilerine katılmaya davet etti. Muhammed b. Hanefiyye'nin adına yazılmış bir mektubu çıkarıp ona gösterdi. Mektubta İbrahim b. Eşter'e, adamları olan Şülerle birlikte Muhtar'm saflarına katılması isteniyordu. Mektup, bunların peygamber ailesine yardım etmek ve öçlerini almak kastıyla ayaklanmış olduklarını anlatıyordu. İbrahim b. Ester de kalkıp: "Muhammed b. Ha-nefiyye'nin bana sizin gösterdiğiniz mektubundan ayrı ifadeler içeren başka bir mektubu geldi." dedi. Muhtar da kalkıp şu cevabı verdi: "Bu zaman başka, o zaman başkadır." İbrahim b. Ester: "Sizin gösterdiğiniz mektubun Muhammed b. Hanefiyye'ye ait olduğuna kim şahitlik edecek?" diye sorunca Muhtar'm adamlarından bir grup kalkıp bu yönde şahadette bulundular. Bunun üzerine İbrahim b. Ester yerinden kalktı. Muhtar'ı kendi yerine oturttu. Ona bey'at etti. Gelen misafirlere meyve ve bal şerbeti getirilmesini emretti.
Şairi dedi ki: "Ben ve babam da İbrahim b. Eşter'in meclisinde o zaman hazır bulunuyorduk. Muhtar kalkıp gideceği zaman İbrahim b. Ester dönüp bana şöyle dedi:
- Ey Şa'bi, bunların yaptıkları şahitlik hakkında ne düşünüyorsun?
Ben de şöyle cevap verdim:
- Bunlar âlimdirler, emirdirler. İnsanların önde gelen şahsiyetleridirler, birşeyi bilmeden ve görmeden hakkında şahidlik yapacaklarını sanmıyorum.
Benim bu cevabım üzerine İbrahim b. Ester de şöyle dedi:
- Şu halde onları itham etme düşüncemi içime sakladım, ama ben bunların Hz. Hüseyin'in öcünü almak için harekete geçmelerini çoktan beri takdirle karşılıyor ve arzuluyorum. Ben de bunların görüşlerine katıldım.
Daha sonra İbrahim b. Ester, kendisi ve kendisine itaat eden adamları ile birlikte zaman zaman Muhtar'm evine gidip geldi. Bundan sonra Şiiler, bu senenin, (hicretin altmışaltıncı senesinin) muharrem ayının ondördünde perşembe gecesi harekete geçmek hususunda görüş birliği yaptılar.
Abdullah b. Muti, Şiilerin ittiffakından ve müşaverelerinden haberdar olunca Kûfe'nin her tarafına muhafizları yerleştirdi. Komutanlardan her birine kendi mıntıkasına göz kulak olmasmı ve hiç kimsenin dışarıya çıkmasına müsaade edilmemesini emretti. Salı gecesi İbrahim b. Ester, 100 adamıyla birlikte Muhtar'm evine gitmek için kendi evinden dışarı çıktı. Kendisinin ve adamlarının kürklerinin altında zırhları vardı. Muhafiz kuvvetlerinin komutanı îyas b. Mudarib onunla karşılaştı. Ona: "Ey İbn Ester, şu saatte nereye gidiyorsun? Doğrusu senden şüpheleniyorum. Vallahi seni valinin huzuruna götürmedikçe ve senin hakkında o karar vermedikçe seni bırakmayacağım." dedi. İbn Ester de yanında bulunan adamlardan birinin elinden bir mızrak alıp îyas'ın gırtlağına sapladı. îyas, o anda yere düşüp öldü. Adamlarından birine emir vererek başım koparttı ve Muhtar'a gönderip önüne bıraktırdı. Bu kesik başı gören Muhtar: "Allah sana hayır müjde versin, işte bu hayra alamettir." dedi. Sonra İbrahim b. Ester, Muhtar'dan bu gece yola çıkmasını talep etti. Bunun üzerine Muhtar da ateş yakılmasını ve ateşin yükseklerde tutulmasını, kendi adamlarına: "Ey Mansur, öldür! Haydi Hüseyin'in intikamını alalım!" şeklindeki parolanın duyurulmasını emretti. Sonra kendisi de kalkıp zırhını giydi. Silahım kuşandı, giyinip kuşanırken de şöyle diyordu:
"Beyaz tenli, güzelliği ışık saçıcı, yanakları açıkta ve kuyruk sokumu eğik olan bilir ki, ben, savaşın sabahında öne atılan bir kahramanım."
Muhtar'm önünden İbrahim b. Ester harekete geçti. Şehrin köşe başlarını ve dış kısımlarını korumakla görevli komutanları yakalayıp bulundukları yerlerden birer birer uzaklaştırmaya başladı. Muhtar'm parolası ile seslendi. Muhtar da Ebu Osman en-Nehdî'yi ayrı bir yöne şevketti. O da Muhtar'm parolasını yüksek sesle söyleyerek Hüseyin'in intikamını alalım, diye seslendi. İnsanlar sağdan soldan gelip etrafında toplandılar. Şebes b. Ribi de gelip evinin yanında Muhtar'la çarpışmaya başladı. Muhtar'ı kuşatma altına aldı. Nihayet İbn Ester gelip onu oradan uzaklaştırdı. Şebes te gidip İbn Muti'nin yanına vardı. Ona komutanlarını toplantıya çağırmasını ve bizzat harekete geçmesini tavsiye etti. Muhtar'm güçlendiğini ve duruma hakim olduğunu ifade etti. Şiiler, uzak yollardan gelip Muhtar'm etrafında geceleyin toplandılar.

4000 kişi kadar oldular. Sabah olunca Muhtar, askerlerini mevzilendir-di, onlara sabah namazım kıldırdı. Birinci rekatta Nâziât sûresini, ikinci rekatta da Abese sûresini okudu. Onu dinleyenler: "Muhtar kadar fasih lehçeli başka bir imam dinlemiş değiliz/' dediler.

îbn Muti, askerlerini hazırladı. 3000 kişilik grubun başına Şebes b. Ribi'yi, 4000 kişilik diğer grubun başına da Raşid b. tyas b. Mudaribi komutan yaptı. Muhtar da İbn Eşter'i 600 süvari ve 600 piyadenin başına komutan yaparak Raşid b. İyas'a karş çıkardı. Nuaym b. Hübeyre'yi de 300 süvari ve 300 de piyadenin basma komutan tayin ederek Şebes b. Rib'i'ye karşı çıkardı İbn Ester, karşısındaki Raşid'i hezimete uğrattı. Öldürdü ve müjdeyi Muhtar'a gönderdi. Nuaym b. Hübeyre de Şebes b. Rib' ile karşılaştı. Yapılan çarpışma neticesinde Şebes, onu hezimete uğratıp öldürdü. Gelip Muhtar'ı çembere alıp kuşattı. İbrahim b. Ester de Muhtar'm yanma dönerken Hasan b. Faid b. Habeşî komutasındaki 2000 süvari ile karşılaştı. Bunları îbn Mut göndermişti. Bir saat kadar savaştılar. Neticede İbrahim b. Ester, Hassan b. Faid'i ve komutasındaki askeri birliği hezimete uğrattı. Sonra Muhtar'm yanma geldi. Şebes b. Ribi tarafından Muhtar ve askerlerinin kuşatma altına alındığını gördü. Gayre gösterip onları uzaklaştırdı. Şebes b. Ribi ile askerleri geri dönüp kaçtılar. Böylece İbrahim de Muhtar'm yanma ulaşmış oldu Bulundukları yerden ayrılıp Küfe dışındaki başka bir yere gittiler. İbrahim b. Ester, Muhtar'a: "Haydi hükümet konağına gidelim. Onu bize karşı koruyacak kimse yok." dedi. Gidip ağırlıklarını oraya bıraktılar. Yaşlı ve zayıf adamlarını oraya oturttular. Orada bulunanların başına da Ebu Osman en-Nehdî'yi bıraktılar. Muhtar, İbn Eşter'i önden gönderdi, askerlerini olduğu gibi tabiye etti. Hükümet konağına doğru harekete geçti.

İbn Muti de Amr b. el-Haccac'ı 2000 kişi ile düşmana karşı gönderdi. Muhtar da ona karşı Yezid b. Enes'i gönderdi. Kendisi ve İbn Ester de önceden yola çıkıp gittiler. Nihayet Künase kapısından Kûfe'ye girdiler. İbn Muti, Hz. Hüseyin'i öldüren Şim b. Zilcevşen komutasında 2000 asker daha gönderdi. Muhtar, buna karşı da Sa'd b. Munkiz el-Hemedanî'yi gönderdi. Muhtar'n kendisi yoluna devam etti. Nihayet Şebes'in yoluna vardı, orada 5000 kişilik bir askeri birliğin başında Nevfel b. Müsahik b Abdillah b. Mahreme ile karşılaştı.

Ibn Muti, hükümet konağından inip halkın arasına girdi. Yerine Şebes b. Ribi'yi vekil bıraktı. îbn Ester de İbn Müsahik komutasındaki askeri birliğin yanma vardı. Aralarında şiddetli bir çarpışma cereyan etti. Bu çarpışmada Tevvabin ordusunun komutanlarından Rüfaa b. Şed-dad ile Abdullah b. Sa'd ve birkaç kişi daha öldürüldü. Sonra İbn Ester, düşmanlarını mağlub edip hezimete uğrattı. îbn Müsahik'in bineğinin yularını tuttu. îbn Müsahik ise, akrabalık bağlarını hatırlattı. Bunun Üzerine İbn Ester onu serbest bıraktı, ama İbn Müsahik, İbn Eşter'in bu iyiliğini asla unutmadı.

Sonra Muhtar, askerleri ile birlikte Künase'ye doğru ilerledi ve îbn Muti'yi sarayında üç gün arayla kuşatma altında tuttu. O esnada sarayda İbn Muti'nin yanında insanların önde gelenleri ve eşrafı da bulunuyordu. Sadece Amr b. Hirris bulunmuyordu O, kendi evine kapanmıştı, îbn Muti'nin başı dara düşünce arkadaşlarına danıştı. Şebes b. Ribi, kendisi ve arkadaşları için Muhtar'dan eman dilemesini tavsiye etti, ancak îbn Muti: "Hicaz ve Basra'da emrine itaat edilen mü'mmlerin emiri varken ben bu işi yapamam." dedi. îbn Muti'nin bu tavsiyeyi reddetmesi üzerine Şebes ona şöyle dedi: "İstersen gizlice buradan çıkıp git ve arkadaşının yanma var. Durumu ona anlat. Bize nasıl yardım edeceğini, devletini nasıl ayakta tutacağımızı düşünsün"

Gece olunca İbn Muti, gizlice saraydan çıkıp gitti. Ebu Musa el-Eşarfnin evine vardı. Sabah olunca da emirler, İbn Eşter'de kendilerine eman vermesini talep ettiler. O da onlara eman verince saraydan çıkıp Muhtar'm yanma gittiler ve ona be/at ettiler. Sonra Muhtar saraya girdi, geceyi orada geçirdi. İnsanların eşrafı, mescitte ve sarayın kapısında sabahladı. Muhtar, mescide gidip minbere çıktı ve insanlara tesirli bir nutuk irad etti. Sonra insanları bey'ata davet ederek şöyle dedi:

"Gökleri kurulmuş bir tavan, yeryüzünü de gidilecek yollar halinde döşeyen Allah'a yemin ederim ki siz, Ebu Talib oğlu Ali'ye ve onun ailesine yapmış olduğunuz bey'attan daha ileri bir hidayete götürecek bir bey*atta bulunmuş değilsiniz."

Nutkunu tamamladıktan sonra minberden indi. İnsanlar gelip Allah'ın kitabı ve Rasûlünün sünneti çerçevesinde hareket edileceği şartıyla ona bey*at ettiler. Ayrıca ehl-i beytin intikamının alınmasını talep ettiler. Adamın birisi Muhtar'a gelerek İbn Muti'nin Ebu Musa'nın evinde gizlendiği haberini verdi. Ancak Muhtar, onu dinlemiyormuş gibi davrandı. Adam bu haberini üç kez tekrarladıktan sonra sustu. Gece olunca Muhtar, İbn Muti'ye 100.000 dirhem gönderdi ve ona şu mesajı da iletti: "Buradan git, ben senin yerini aldım."

Muhtar, daha önce İbn Muti'nin samimi dostu ve arkadaşı idi. Bunun üzerine îbn Muti, Basra'ya gitti. Mağlub düşmüş bir kimse olarak îbn Zübeyr'in yanına dönmek istemedi.

Muhtar da güzel bir yönetim tarzı sergileyerek insanların takdirini toplamaya, onların sevgisini kazanmaya başladı. Beytü'l-malda 9.000.000 dirhem para buldu. Kendisi ile birlikte savaşa katılmış askerlere bol miktarda harçlık ve nafaka verdi. Güvenlik kuvvetlerinin başına Abdullah b. Kamil el-îşkerfyi komutan yaptı Halkın eşraiim meclisine yakın kıldı. Onlarla meclisinde oturup sohbet etti Ancak bu davranışı, mücadelesinde kendisine destek veren Arap asıllı olmayan kimselerin ağrına gitti. Bunlar, muhafiz kuvvetleri komutanı Gazine'nin azatlısı Ebu Amre Keysan'a: "Vallahi Muhtar, Arapları bize tercih etti ve bizi terketti." dediler. Ebu Amre de onların bu sözlerini Muhtar'a iletti. Muhtar ise: "Aksine onlar bendendir, ben de onlardanım." dedi ve sonra da şu ayet-i kerimeyi okudu: "Şüphesiz suçlulardan intikam alacağız," (es-Secde, 22.)

Muhtar'm bu cevabı üzerine Ebu Amre de gidip Muhtar'ın Arap asıllı olmayan destekçilerine: "Size müjdeler olsun. Muhtar sizi meclisine yaklaştıracak ve sizinle sıkı ilişki kuracak." dedi. Onlar da bu cevap karşısında sevinip sustular ve hallerinden memnun oldular.

Sonra Muhtar, emirlerini ve komutanlarını Irak ve Horasan'a bağlı şehirlere, kasaba ve mıntıkalara gönderdi. Sancak ve

bayraklar hazırlayıp ilgili birliklere teslim etti. Emirlikler ve vilayetler kurdu. Sabah akşam meclis kurup halk arasındaki anlaşmazlıkları çözümlüyor, hüküm veriyordu. Fakat bu işlerin arttığım görünce Şüreyh'i kadı olarak tayin etti. Şiilerden bir grup, Şüreyh hakkında ileri geri konuşarak şöyle dediler: "O, Hicr b. Adiy aleyhine şahitlik etmiştir. Hani b. Urve'ye gönderildiği maksada uygun olarak gerekli bildiriyi, gerekli tebliği, yapmamıştır. Ali, onu hakimlikten azletmiştir."
Şüreyh, bu dedikoduları duyunca hastalık numarası yaparak evine kapandı. Muhtar da onun yerine Abdullah b. Utbe b. Mesud'u kadı olarak tayin etti. Sonra onu da azlederek yerine Abdullah b. Malik et-Tafyi kadı olarak tayin etti. [9]

Fasıl

Muhtar, daha sonra Hüseyin'in katillerini araştırmaya başladı. Şerefli, şerefsiz, eşraftan olsun veya olmasın katil olan her kim varsa hepsini yakalayıp öldürdü. Bunun sebebi de şuydu: Ubeydullah b. Ziyad, Kûfe'ye girmek talimatı ile Mervan tarafından hazırlanarak Şam'dan harekete geçirilerek gönderilmişti. Eğer Kûfe'ye girer ve galip olursa, orasını üç gün süreyle talan etmesini emretmişti. Bunun üzerine Ubeydullah b. Ziyad, Kûfe'ye doğru yola çıktı. Yolda Tevvabin ordusu ile karşılaştı ve aralarında önceki kısımlarda anlattığımız muharebe cereyan etti. Sonra Ubeydullah b. Ziyad, Aynülverde'den harekete geçerek Cezi-re'ye vardı. Orada Kays Gaylan'la karşılaştı. Kays Gaylan kabilesi, îbn Zübeyr'in taraftarları idiler, Mervan, onlardan Mercürahit savaşında çok sayıda adam Öldürmüştü. Bunlar, Mervan'a karşı elbirliği yapmış, düşman bir kabile idiler. Mervan'm ölümünden sonra oğlu Abdülme-Hk'e karşı da düşmanlık yaptılar. Ubeydullah b. Ziyad, Cezire'de Kays Gaylan kabilesiyle savaştığı için bir sene müddetle Kûfe'ye gidemedi. Sonra Musul'a vardı. Musul valisi onun geldiğini duyunca kaçıp Tikrit'e gitti. Durumunu bir mektubla Muhtar'a bildirerek yardım istedi. Muhtar da 3000 seçme askeri Yezid b. Enes komutasında takviye olarak Musul valisine gönderdi. Gönderirken de Yezid b. Enes'e :"Bundan sonra sana peşpeşe asker göndererek yardım edeceğim." dedi. Ancak Yezid ona: "Bundan sonra bana sadece dua ile yardım et." diye karşılık verdi. Muhtar, onunla birlikte Küfe dışına kadar çıktı. Orada onunla vedala-şıp ona dua etti ve şöyle dedi: "Hergün bana haber ulaştır. Düşmanınla karşılaştığında o seninle savaşırsa, sen de savaş ve işini bitir, onlara fırsat verme."
Ubeydullah b. Ziyad, bunların harekete geçtiklerini duyunca iki müfrezeyi yola çıkardı. Bunlardan biri Rebia b. Muharik komutasında idi ki, sayıları 3000 kişiden ibaretti. Diğer müfreze ise 3000 kişiden müteşekkil olup Abdullah b. Hamle'nin komutasında yola çıkmıştı. Ubeydullah b. Ziyad: "Hanginiz hedefe daha önce varırsa komutan odur. ikiniz aynı anda varırsanız o zaman en yaşlınız komutan olur." dedi. Rebia b. Muharik Abdullah'tan daha önce Yezid b. Enes'in yanma vardı. İkisi Musul ile Küfe sınırında karşılaştılar. Yezid b. Enes, ağır hastaydı. Buna rağmen adamlarını cihada teşvik ediyor, askeri birlikleri denetliyor, ama başkaları tarafından bir tahtırevan üzerinde taşınıyordu. O, adamlarına şöyle diyordu:
"Eğer ben ölürsem komutanınız Abdullah b. Damure el-Fezarî'dir. O şu anda sağ cenahın komutanıdır. Eğer o da ölürse komutanınız, sol cenah komutam Mis'ar b. Ebi Mis'ar olacaktır." Verka b. Halid el-Esedî, süvarilerin komutanıydı. O ve adlarını saydığımız bu üç komutan, dört bölüğün komutanlarıydılar. Yezid b. Enes bu konuşmasını hicretin alt-mışaltmcı senesinin arefe gününde sabahleyin gün ışırken yapmıştı. Onlar ve Şamlılar birbirlerine girdiler. Aralarında şiddetli bir çarpışma cereyan etti. Her iki taraftan da sağ ve sol kanatları büyük bir sarsıntı geçirdi. Sonra Verka, süvarilere saldırdı. Onları hezimete uğrattı. Şamlılar kaçtılar. Komutanları Rebia b. Muharik Öldürüldü. Muhtar'm askerleri de Şamlıların garnizonundaki eşyaları ganimet edindiler. Şamlıların firar edenleri geri döndüklerinde diğer komutan Abdullah b. Hamle ile karşılaştılar. Onlara durumlarını sordu, onlar da anlattılar. Onlarla birlikte geri döndüler. Hepsi birlikte Yezid b. Enes'in yanma doğru gittiler. Yatsı vakti onun yanma vardılar, geceyi iki tarafta ateşkes içinde geçirdiler. Sabah olunca eski nizamlarını alarak karşı karşıya geldiler. Günlerden de hicretin altmışaltına senesinin kurban bayramının birinci günü idi. İki taraf şiddetlice savaşmaya başladılar. Muhtar'ın askerleri, Şamlıların askerlerini yine hezimete uğrattılar. Komutanları Abdullah b. Hamle'yi öldürdüler. Ordugahlarmaakı eşya_ lan ganimet edindiler, onlardan üçyüz kişiyi esir aldılar^ Esirleri ve eşyaları alıp son nefesini vermek üzere olan Yezid b. Enes e getirdiler. O da esirlerin boyunlarının vurulmasını emretti.
Yezid b. Enes, aynı gün vefat etti. Cenaze namazını halifesi Verka b. Amir kıldırdı ve onu defnetti. Adamlarının morali çöktü. Gizlice kaçıp Kûfe'ye gitmeye başladılar. Verka'da onlara şöyle dedi:
"Ey millet, ne düşünüyorsunuz? Duyduğuma göre İbn Ziyad, Şam'dan 80.000 askerle bize doğru gelmektedir. Ona karşı direnecek güce sahip olduğumuzu sanmıyorum. İşte komutanımız da Öldü. Bir grup adamınız da bizden ayrılıp memlekete döndü. Şimdi biz, komutanımızın ölümüne üzüldüğümüz için cepheden döndüğümüz görüntüsünü verirsek, bu bizim için olarla karşılaşıp ta bizi hezimete uğratmalarından ve dolayısıyla mağlup olarak memleketimize dönmemizden daha hayırlı olur."
Diğer komutanlar da onun bu görüşüne muvafakat ettiler ve Kûfe'ye döndüler. Kûfeliler onların geliş haberini ve: Yezid b. Enes'in Öldüğünü duyunca şehir halkı Muhtar'ı sarsmaya başladı ve: "Yezid b. Enes savaşta öldürüldü. Askerleri hezimete uğradı. Tez zamanda da îbn Ziyad buraya gelecek ve sizin kökünüzü kazıyıp milletin Öcünü sizden alacaktır." dediler. Sonra da Muhtar'a karşı ayaklanmak üzere ittifak edip onun yalana olduğunu söylediler. Onunla savaşmak ve neticede onu aralarından çıkarıp kovmak üzere söz birliği ettiler. Onun yalancı biri olduğuna inanarak şöyle dediler: "Muhtar, Arap asıllı olmayan azatlılarımızı, eşrafımıza tercih etti. İbn Haneflyye'nin kendisine, Hüseyin'in öcünü almasını emrettiğini iddia etti ama aslında İbn Hanefiy-ye ona böyle bir emir vermiş değildi. O, İbn Hanefiyye'nin adına yalan söylüyor"

Böyle dedikten ve aralarında ittifak ettikten sonra İbn Eşter'in Kûfe'den çıkmasını bekledi ler ki, onun çıkıp gitmesinden sonra Muhtar'a hücum etsinler. Muhtar, onu, İbn Ziyad'la savaşmak üzere 7000 askerle Kûfe'den göndermeye karar verdi. İbn Ester Kûfe'den çıkıp gittikten sonra Hz. Hüseyin'in katillerinin de aralarında bulunduğu bazı önde gelen şahsiyetler, Şebes b. Ribi'nin evinde toplandılar. Muhtar'la savaşmaya karar verdiler, sonra harekete geçtiler. Her kabile, kendi lideri komutasında Kûfe'nin bir tarafını tuttu. Sonra hükümet konağına doğru harekete geçtiler. Muhtar da Amr b. Sevbe'yi, İbrahim b. Eşter'e gizlice haberci olarak gönderdi ki, İbrahim b. Ester tez elden dönüp Kûfe'ye gelsin. Muhtar, bu haberciyi İbrahim b. Eşter'e gönderdikten sonra ayaklanan Kûfelilerin liderlerine haber gönderip onlara şöyle sordu: "Neyin intikamını almak istiyorsunuz? Niye ayaklanıyorsunuz? Ben bütün isteklerinizi yerine getireceğim." Böyle demekle onları İbrahim b. Eşter'in gelişine kadar oyalamak istiyordu. Sonra onlara yine şöyle dedi: "Eğer Muhammed b. Hanefiyye'nin bana talimat verdiğine dair söylediğim sözleri doğrulamıyorsanız kendi aranızdan bir heyet seçiri, ben de kendi adıma bir temsilci seçeyim ve bunlar hep birlikte Muhammed b. Hanefiyye'nin yanına gitsinler, durumu ona sorup öğrensinler"

Üç gün sonra İbn Ester gelinceye kadar Muhtar, Kûfelileri böylece oyalamış oldu. ibn Ester geldikten sonra Muhtar ve İbn Ester, ayaklanan grubu ikiye paylaştılar. Muhtar, Yemenlilerin hakkından geleceğini îbn Ester de Şebes b. Ribi' komutasındaki Mudarlıların hakkından geleceğini söyledi. Bu da Muhtar'ın tavsiyesi üzerine olmuştu ki, İbn Ester kendi kavmi olan Yemenlilerle savaşmış ve dolayısıyla Yemenlilere karşı şefkat göstermiş olmasın. Çünkü Muhtar, Yemenlilere karşı şiddetli bir düşmandı.

İki taraf, Kûfe'nin dört bir yanında şiddetlice savaşmaya başladılar. İki taraftan da çok sayıda adam öldü. Burada anlatımı uzun sürecek çok savaş fasılları ve halleri cereyan etti. Eşraftan bir topluluk öldürüldü. Aralarında Abdurrahman b. Said b. Kays el-Kindî de vardı. Onun kavminden 780 kişi öldürülmüştü. Mudar kabilesinden de on küsur adam öldürülmüştü. O gün Cubanetü's-Sebi adıyla bilinir. Savaşın cereyan ettiği gün, hicri altmşaltmcı senenin zilhicce ayının bitimine altı gün kala çarşamba günü idi. Sonra Muhtar, düşmanlarına muzaffer oldu. Onları yendi. 500 esir ele geçirdi. Esirler kendisine arzedildiklerinde: "Bunlardan Hüseyin'in öldürülmesine katılanlar varsa hemen öldürün." dedi. Böylece esirlerden 24O'ı öldürüldü. Ayrıca Muhtar'ın emri olmaksızın da adamları kendilerine daha önce eziyet etmiş olan esirleri de öldürdüler. Geri kalanlar, serbest bırakıldılar. Hz. Hüseyin'in öldürülmesi hadisesine karışmış olan Amr b. Haccac ez-Zebidî kaçıp gitti, ama nereye gitti bilinemedi. [10]

Hz. Hüseyin'i Öldüren Birliğin Komutanı Şîmr B. Zilcevşenin Öldürülmesi

Küfe eşrafi, Basra'ya Mus'ab b. Zübeyr'in yanma kaçtı. Kaçanlardan biri de lanetli Şimr b. Zilcevşen idi. Muhtar, onu yakalamak için peşine, Zerneb adlı bir kölesini yolladı. Zerneb ona yaklaştığında Şimr, adamlarına: "Siz ilerleyin, beni arkada bırakın, sanki beni bırakıp kaçmış gibi davranın ki şu kafir, beni öldürmeye ümitlensin." dedi. Arkadaşları ilerlediler. Şimr, geride kaldı. Zerneb, ona yaklaştı. Şimr, üzerine atılarak Zerneb'in belini kırdı ve onu öldürdü. Sonra da cesedini orada bırakıp kendisi yoluna devam etti. Basra'da bulunan Mus'ab b. Zü-beyr'e bir mektub gönderdi. Kendisinin Basra'ya geldiğ haberim vererek onu korkuttu. Bu savaştan kaçanların hepsi Mus'ab'm yanma Basra'ya gidiyorlardı. Şimr, konakladığı Kelbaniye kasabasının yanında nehir kıyısındaki bir tepede beklemekte iken oranın Müslüman olma-mış kölelerinden birini bir mektubla Mus'ab'a gönderdi. Bu köle yolda başka bir gayr-ı müslim köle ile karşılaştı. Köle, mektubu götürmekte olan diğer köleye, nereye gittiğini sorunca, Mus'ab'a gittiğini söyledi. O'da kimin tarafından gönderildiğini sorunca Şimr tarafından gönderildiğini söyledi. Bunun üzerine o: "Haydi benimle birlikte efendimin yanına gel." dedi, gittiler. Efendisinin Ebu Amre olduğunu gördüler. Ebu Amre Muhtar'm muhafiz komutanı idi. O da Şimr'i yakalamak için bineğine binmiş ve harekete geçmişti. Gayr-i müslim köle, Şimr'in yerini ona bildirdi. Ebu Amre de Şimr'i yakalamak üzere yola çıktı. Adamları Şimr'e oradan ayrılmasını tavsiye ettilerse de o: "Bunların hepsi yalancı Muhtar'm firkalarıdır. Vallahi üç güne kadar ben buradan ayrılmayacağım ki, kalplerine korku doldurayım." dedi.

Ancak gece olunca Ebu Amre, süvarileri ile onlara baskın yaptı. Onları ansızın yakaladı. Bineklerine binme ve silahlarını kuşanma nrsatı vermedi. Şimr b. Zilcevşen, Ebu Amre'nin süvarilerine saldırdı. Çıplak halde iken onlara mızrak attı. Sonra çadırına girdi, içerden bir kılıç çıkardı, savaşmaya başladı ve şöyle dedi:

"Bir ormanın kahraman bir aslanını uyandırdınız,
Asık yüzlüdür, suratı zaten beli kırıyor,
Bir gün olsun bir düşmandan kaçmadı.
Hep böyledir o, savaşır ve öldürür.
Aralıksız vurur, onlara karşı kılıcını kana doyurur."

Sonra Şimr, kendini savunmaya devam etti. Nihayet öldürüldü, adamları yenik düşmüş halde iken Muhtar'm: "Allahü Ekber murdar adam öldürüldü." deyişini işittiklerinde Şimr'in öldürülmüş olduğunu anladılar. Allah, ona lanet etsin ve onu kahretsin.

Ebu Mihnef, Yunus b. Ebi îshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muhtar, Cubanetü's-Sebi savaşı dönüşünde hükümet konağına yöneldiğinde esirler arasında bulunan Züraka b. Mirdas, yüksek sesle ona şöyle hitab etti:

"Bu gün beni serbest bırak, ey Muad kabilesinin en hayırlı adamı, Ey vadilere ve şehirlere konanların hayırlısı, Ve ey telbiye

getirip namaz kılan ve secde getirip oruç tutanların en hayırlısı."
Muhtar da bu çağrı üzerine onu zindana gönderdi. Bir gece tutuklu bıraktıktan sonra ertesi gün serbest bıraktı. Oda Muhtar'a dönüp şöyle dedi:
"Ebu İshak'a haber götür bizden, Karşı çıkışımız aleyhimize oldu diye, îsyan ettik: "Karşımızdakiler zayıftır." deyip, Fakat bu çıkışımız azgınlık ve utanç oldu. Onları, saflarında iken az görüyorduk. Ama karşılaştığımızda onlar, tepeler ve yığınlar gibiydiler. Onları görünce üzerlerine atıldık.
Onları görünce bir de baktık ki, onlar üzerimize atıldılar. Öldürücü darbeler aldık onlardan, İsabetli mızrakları geri çevirdi bizi, Sen her gün düşmanına muzaffer oldun. Hüseyin'in intikamını isteyen her birlikle, Muhammed'in Bedir'de muzaffer oluşu gibi, Ve Hüneyn'deki o büyük gün gibi, Adil ol, eğer mülkü ele geçirirsen,
Sakın bizler gibi olma, çünkü biz haksızlık eder ve zulmederiz Tevbemi kabul buyur,
Eğer beni affetmeyi kendin için bir yol edinirsen ben sana teşekkür ederim."
Züraka b. Mirdas, göklerle yer arasında alaca atlar üzerinde melekler gördüğünü yeminle söyledi ve kendisini o meleklerden birinin esir aldığını ifade etti. Muhtar da minbere çıkıp bu durumu insanlara anlatmasını emretti. Oda minbere çıkarak bu manzarayı gördüğünü insanlara anlattı. Minberden indikten sonra Muhtar, onu bir kenara çekip şöyle dedi: "Senin melekleri görmediğini biliyorum, ancak böyle demekle seni öldürmememi istedin, seni öldürmeyeceğim. Dilediğin yere git ki, adamlarımın arasına fesat katmayasın ve onları bozmayasın."
Süraka da kalkıp Basra'ya Mus'ab b. Zübeyr'in yanma gitti ve şöyle dedi:
"Benden haber götür Ebu îshak'a,
Parlak doru atlar gördüm diye,
Ben sizin vahyinizi inkar ettim.
Ve ölünceye kadar sizinle savaşmayı adadım.
Sizin görmediğinizi gözlerim görüyor,
İkimiz de neyin saçma olduğunu çok iyi biliriz.
Onlar derlerse, ben onlara siz yalan söylüyorsunuz derim,
Onlar savaşa çıkarlarsa, ben de onlara karşı teçhizatımı kuşanırım.
Muhtar, daha sonra adamlarına bir nutuk irad etti, nutkunda onları Kûfe'de ikamet etmekte olan ve Hz. Hüseyin'i öldüren kimselerden Öc almaya teşvik etti. Şöyle dedi: "Hüseyin'i öldürenlerin dünyada sağ ve güvenlik içinde dolaşmalarına göz yumduğumuz takdirde bizim günahımızın ne olacağım biliyor musunuz? O zaman biz, Muhammed ailesinin ne kötü yardımcıları oluruz. Yine o zaman ben, sizin de adlandırdığınız gibi yalancı biri olurum. Onlara karşı Allah'tan yardım diliyorum. Onları vuran bir kılıç, onları yaralayan bir mızrak olarak beni kullanan Allah'a hamd ederim. Muhammed ailesinin öcünü almak, onların hakkını yerine getirmek isteyen bir kimse olarak beni oraya süren Allah'a hamdederim. Onları öldürenlerle savaşmak ve onları öldürmek Allah'ın hakkıdır. Onların kadrini bilmeyenleri zelil kılmak, yine Allah'ın hakkıdır. Onları zehirleyin, sonra peşlerine düşün. Ta ki onları öldüre-siniz, yeryüzünü onlardan temizlemedikçe, şehirde bulunanlarını da sürgün etmedikçe, yemek ve içmek bana haram olsun."
Böyle dedikten sonra Kûfe'deki katilleri araştırmaya başladılar. Adamları katilleri bulup getirince o da onlara yaptıkları işkenceye uygun bir ölüm tarzını tatbik ediyor ve öldürülmelerini emrediyordu. Kimini ateşte yakıyor, kiminin elini ayağını kesiyor ve ölüme terkediyor-du. Kimine de ölünceye kadar ok yağdırıyordu. Malik b. Bişr'i huzuruna getirdiklerinde Muhtar, ona şöyle sordu:
- Hüseyin'in bornozunu sen mi başından çıkarmıştın?
- Aslında biz istemiyerek onunla savaşmaya gittik, bizi zorladılar, şimdi sen bize lütfet.
Muhtar adamlarına: "Bunun ellerim ve ayaklarını kesin." diye emir verdi, onlar da bu emri yerine getirdiler ve Malik'i o haliyle bıraktılar, O da ölünceye kadar orada çırpındı ve nihayet öldü.
Muhtar, Hz. Hüseyin'in katillerinden Abdullah b. Üseyd el-Cühenî'yi ve diğerlerim de en feci şekilde Öldürdü. [11]

Hz. Hüseyinin Başını Koparan Havla B. Yezid El-Esbahfnin Öldürülmesi

Muhtar, bunu yakalatmak için muhafiz komutanı Ebu Amre'yi gönderdi. Ebu Amre, gidip evine baskın yaptı, karısı çıktı. Karısına onun nerede olduğunu sordular. O da: "Nerede olduğunu bilmiyorum." dedi. Ama kocasının gizlenmekte olduğu yeri eliyle gösterdi. Kadın, Hz. Hüseyin'in başım koparıp eve getirdiği günden beri kocası Havla b. Yezid'e öfke duyuyordu. Bu sebeple onu kınıyordu. Kadının adı, Abuk binti Malik b. Nehar b. Akreb el-Hadremî idi. Ebu Amre ve askerleri içeri girdiler Havla b. Yezid'in, içeride başının üzerine bir zenbil koymuş olduğunu ve öylece gizlendiğini gördüler. Yakalayıp Muhtar'm yanma götürdüler. Muhtar da onun, evine yalan bir yerde öldürülmesini ve sonra da cesedinin yakılmasını emretti.
Muhtar, Hüseyin'in öldürüldüğü gün Hz. Ali'nin oğlu Abbas'ın eşyalarını yağmalayan Hakim b. Fudayl es-Senbesî'y yakalamak için adam gönderdi, ancak Hakim yakalanınca ailesi kaçıp Adiy b. Hatim'e sığındı- Adiy b. Hatim de kalkıp

Muhtar'm yanma geldi ve Hakim'in öl-dürülmemesi için tavassutta bulundu. Hakim'i yakalayanlar, kendilerinden önce Adiy b. Hatim'in Muhtar'm yanma giderek tavassutta bulunmasından ve Hakim'i affettirmesinden korktukları için Adiy b. Hatim'in Muhtar'm yanına varmasından önce onu yolda öldürdüler. Adiy, Muhtar'm yanma gitti, tavassutta bulundu. Muhtar da onun ricasını kabul etti, ancak adamları Hakim b. Fudayl'ı öldürdükten sonra Muhtar'm yanma döndüler. Adiy b. Hatim durumu öğrenince onlara kızdı. Ağır sözler sarfetti, öfkeli halde kalkıp gitti. Boş yere Muhtar'm minneti altına girdi.
Muhtar, Abdullah b. Müslim b. Ukayl'm katili Yezid b. Verka'yı yakalatmak için de adam gönderdi. Gönderilen adamlar, Yezid b. Ver-ka'nm evini çembere aldılar. Dışarı çıkan Yezid, evini kuşatanlarla savaşmaya başladı. Onu ok ve taş yağmuruna tuttular. Nihayet düştü, sonra onu can çekişmekte iken yaktılar.
Muhtar, Hüseyin'i öldürdüğünü iddia eden Sinan b. Enes'i yakalatmak için de adamlarım gönderdi. Görevlendirilen adamları gidip evine baktıklarında Sinan'ın Basra'ya veya Cezire'ye kaçmış olduğunu gördüler, evini yaktılar.
Muhammed b. Eş'as b. Kays da Mus'ab b. Zübeyr'in yanına kaçanlardandı. Muhtar, onun evinin de yıkılmasını ve evinin taşları ile ayrı yerde Ziyad tarafından yıkılan Hicr b. Adiy için bir ev yapılmasını emretti. [12]

Hüseyin'i Öldürenlerin Emiri Ömer B. Sa'd B. Ebi Vakkas'ın Öldürülmesi

Vakidî dedi ki: Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.), bir gün oturmakta iken kölelerinden biri yanma geldi. Kölenin topuklarından kan akmaktaydı. Sa'd, ona sordu:
- Bunu sana kim yaptı?
- Oğlun Ömer.
- Allah'ım, onu öldür ve onun da kanını akıt.
Sa'd, duası kabul edilen bir kimseydi.
Muhtar, Kûfe'ye gittiğinde Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas, Hz^Alı ye yakınlığından dolayı Muhtar'm dostu olan Abdullah b. Ca'de b. Hubey-re'nin yanma gidip ondan eman diledi. O da Muhtarım yanma gitti ve Ömer b. Sa'd için eman aldı. Eman mektubunun içengı şuydu: itaat ettiği, eşyasının yanında durduğu ve şehir dışına çıkmadığı, ayrıca abdes-tini bozmadığı sürece onun canı güvendedir."
Ömer b. Sa'd, Muhtar'm kendisini öldürmek istediğini öğrenince geceleyin evinden çıktı. Mus'ab ve Ubeydullah b. Ziyad'ın yanma gitmek istiyordu. Muhtar'm bazı yakınları durumu ona haber verdiler. Muhtar da: "Bundan daha büyük bir hadise olur mu hiç?" dedi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre bu sözleri Muhtar'a azatlılarından biri söylemiştir Azatlının; "Evinden ve eşyalarının arasından çıkıp gidiyor musun? Geri dön." demesi üzerine Ömer b. Sa'd geri dönmüştü. Sabah olduğunda da Muhtar'a haber göndererek: "Sen verdiğin emanı hala geçerli sayıyor musun?" diye sormuştu. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Ömer b. Sa'd'm kendisi Muhtar'm yanına gitmiş ve emanm geçerli olup olmadığını bizzat ona sormuş, o da kendisine "Otur" diye emrederek meclisinde oturtmuştu.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre de Ömer b. Sa'd, Abdullah b. Ca'de'yi Muhtar'a göndererek ona bu soruyu sordurmuş Muhtar da ona "Otur" diyerek meclisinde oturtmuştu. Oturunca da Muhtar, muhafiz komutanına "Git ve onun başını bana getir." diye emir vermiş, komutan da gidip Ömer b. Sa'd'ı öldürerek başını koparıp Muhtar'a getirmişti.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Muhtar, bir gece şöyle demişti: "Yarın ayakları büyük, gözleri çukurda olan gür kaşlı bir kimseyi öldüreceğim ki, onun öldürülmesine mü'minler ve gözde melekler de sevineceklerdir."
Heysem b. Esved, bu esnada Muhtar'm meclisinde hazır bulunduğu için Muhtar'm bu sözle Ömer b. Sa'd'ı öldürmek istediğinden şüphelenmiş ve bunun üzerine oğlu Garsan'ı Ömer b. Sa'd'a göndermiş ve onun öldürüleceği haberini vermişti. Ömer b. Sad da: "Bana bu kadar teminat ve söz verdikten sonra Muhtar beni nasıl Öldürür?" diyerek şaşkınlığını izhar etmişti. Muhtar, Kûfe'ye gelişinde halka önceleri iyi davranmış ve Ömer b. Sa'd'a da herhangi bir hadise meydana getirmemesi şartıyla em an vermişti.
Ebu Mihnef, Ebu Cafer el-Bakır'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muhtar, Ömer b. Sa'd'm helaya girmemesini ve orada abdestini bozmamasını şart koşarak eman vermişti. Sonra Ömer b. Sa'd, yine huzursuz oldu. Abdestini bozmak için helaya girmesine müsaade edilmediğinden dolayı bir mahalleden başka bir mahalleye gidiyordu, sonra da evine dönüyordu. Muhtar, onun bir yerden başka bir yere intikal ettiğini duyunca şöyle demişti: "Hayır, vallahi onun boynunda bir zincir vardır. Onu gerisin geri döndürecektir. Uçsa bile Hüseyin'in kam onu yakalayacak ve ayağından tutacaktır." Böyle dedikten sonra Muhtar, onun peşine Ebu Amre'yi gönderdi. Ömer b. Sa'd, ondan kaçmak isterken ayağı cüb-besine takıldı, yere düştü. Ebu Anire de kılıçla vurdu ve onu öldürdü.
Başını koparıp kaftanının altında gizleyerek getirdi ve Muhtar'm önüne bıraktı. Muhtar da yanında oturmakta olan Ömer b Sa'd'ın oğlu Haf-sa'ya: "Şu başı tanıyor musun?" diye sorunca Hafs; "İnnâ lillâh ve Wâ ileyhi râcîûn. Evet, bu başı tanıyorum bunun sahibi öldükten sonra benim için artık yaşamakta hayır yoktur." demiş, sonra Muhtar emir vererek onun da boynunu vurdurmuş ve başını babasının başının yanma koyarak şöyle demişti:
"Şu baş, Hüseyin'in başına, şu baş ta Hüseyin'in oğlu Aliyyü'l-Ek-ber'in başına karşılıktır. Başka da yoktur. Allah'a yemin ederim ki eğer Hüseyin'in basma karşılık Kureyşlilerin dörtte üçünü dahi öldürsey-dim, onların tamamı Hüseyin'in bir parmak

ucuna dahi bedel olamazlardı."
Bundan sonra Muhtar, Ömer b. Sa'd ile oğlu Hafs'm kesik başlarını Muhammed b. Hanefiye'ye gönderdi. Ayrıca ona bir mektub ta gönderdi, mektubta şunlar yazılıydı:
"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
Ali'nin oğlu Muhammed'e, Muhtar b. Ebi Ubeyd'den. Selam sana, ey Mehdi! Doğrusu ben kendisinden başka ilâh bulunmaya Allah'ı överek sana hitab ediyorum. İmdi Cenâb-ı Allah, beni düşmanlarınızdan intikamınızı almak için göndermiştir. Düşmanlarınız ya öldürülür ya da esir alınır veya sürgün edilir. Katilinizi öldüren ve destekçilerinize yardım eden Allah'a hamdolsun. Sana Ömer b. Sa'd ile oğlunun kesik başlarını gönderdim. Biz, Hüseyin'i ve ehl-i beytini katleden kimseler gücümüzün yettiği kadarıyla yakalayıp öldürdük. Kalanlar da Allah'ın hükmünden kaçıp kurtulamayacaklardır. Ben onlardan hiçbiri yeryüzünde kalmaymcaya kadar peşlerini bırakacak değilim. Ey Mehdi, bana görüşlerini yaz ki, o görüşlere uyayım ve o doğrultuda hareket edeyim. Ey Mehdi, Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri senin üzerine olsun."
İbn Cerir, Muhammed b. Hanefiyye'nin Muhtar'a cevap yazdığını anlatmıyor. Mamafih İbn Cerir, bu faslı detaylıca ele almış ve açıklamalarım uzatmıştır. Sözlerinden de anlaşıldığı gibi o, Muhtar'a sempati besleyen bir kimsedir. Bu yüzden bu konuyu Ebu Mihnef, Lut b. Yahya'nın rivavetleriyle genişletmiştir ki, Ebu Mihnef te rivayetleri hususunda itham edilen, özellikle Şiilik bakımından zan altında tutulan bir kimsedir. Bu konuda Şiiler için aşırılık vardır. Çünkü bu konuda Hz. Hüseyin'in ve aile efradımn katillerinden öc alınmasından söz edilmektedir. Kuşkusuz onun katillerini öldürmek zorunlu idi. ilk olarak bu ışı yapmak, kaçırılmaması gereken bir firsatm değerlendirilmesi ıdı, ama Cenâb-ı Allah, bu işi yalancı Muhtar'm eliyle gerçekleştirmeyi taxmr buyurmuştur. O Muhtar ki, kendisine vahiy geldiğini iddia edere* Katır olmuştu. Rasûlullah (s.a.v.), bir hadisinde şöyle ^^r^Vr^î" su Cenâb-ı Allah, bu dini facir bir adamla da kuvvetlendirir. Yüce Al-
lah, kitaplann en faziletlisi olan kitabında şöyle buyurmuştur: "Zalimlerin bir kısmını, kazandıklarından dolayı diğer bir kısmına böylece musallat ederİZ." (el-Enâm, 129.)
Şairin biri de bu hususta şöyle demiştir:
"Hiç bir el yoktur ki, Allah'ın eli onun üstünde olmasın.
Ve yine hiç bir zalim yoktur ki, başka bir zalim ile imtihan edilmesin ve belasını bulmasın."
İleride biyografisi anlatılırken de görüleceği gibi Muhtar, yalancı ve iftiracı bir kimse olup ehl-i beyte yardımcı olmak iddiasında olan sahtekar biridir. Buna dair deliller, onun biyografisinden bahsedilirken ortaya konulacaktır. Hakikatte o, Kûfe'deki ayak takımı Şiilerin gelip etrafında toplanmalan için bu söylediklerimizi kendine maske edinmişti ki, Şiiler üzerinde hakimiyet kursun, onlan kullanarak muhaliflerine saldın yapsın.
Cenâb-ı Allah, daha sonra onlara intikam alıcı birini musallat etmiştir ki, o da Rasûlullah (s.a.v.)'m Ebu Bekr'in kızı Esma'ya hitaben irad ettiği şu hadisinde geçen yalancı kişinin ta kendisidir: "Doğrusu Sakif kabilesinde yalancı ve bir de katil bir kimse olacaktır." Yalancı, işte Muhtar'dır. O, Şii olduğunu iddia ediyor ve Öyle bir görüntü sergiliyordu. Katile gelince, o da Haccac b. Yusuf es-Sakafi'dir. Abdülmelik b. Mervan tarafından Kûfe'ye vali olarak atanmıştı. Haccac, Muhtar'ın tersine sert, zalim ve kına bir kimseydi. O, Muhtar gibi nübüvvet iddiasında bulunmuyordu. Kendisine yükseklerden vahiy indiğini söylemiyordu.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Muhtar, Müsenna b. Mahreme el-Abdfyi Basra'ya gönderdi ki, yapabildiği kadanyla Basralıla kendi saflarına çağırsın. Müsenna, Basra'ya gitti. Orada bir mescid inşa etti ki, Basralüar gelip orada toplansın. Mescid inşa edildikten sonra Basra-lılar gelip oraya toplanınca, onlan Muhtar'ın saflanna katılmaya çağırdı. Daha sonra Verik şehrine gitti. Orada ordugah kurdu. Kendisi azle-dipte yerine Mus'ab'm atanmasından önce Basra valisi iken Haris b. Abdullah b. Rebi el-Kubba, güvenlik kuvvetlerinin komutanı Abbad b. Husayn ve Kays b. Heysem komutasında bir askeri birlik teşkil ederek Müsenna'nm üzerine gönderdi. İki taraf çarpıştılar ve şehri Müsen-na'mn elinden aldılar. Askerlerini de bozguna uğrattılar. Basrahlara Abdülkays kabilesi de destek verdi ve bu kabile, bir miktar askeri Basra'ya gönderdi. Ahnef b. Kays ile Abdurrahman el-Mahzumî'nin oğlu Amr da iki taran banştırmak için harekete geçtiler. Malik b. Mesma da onlara yardım etti. Neticede iki taraf ateşkes ilan edip birbirlerinden uzak durdular. Müsenna da az sayıda ve mağlup olan askerleriyle birlikte Muhtar'ın yanma döndü. Ama adamlanmn çoğu öldürülmüş ve mallan yağmalanmıştı. Müsenna, Ahnef ve diğer komutanlar vasıtası ile yapılan barışı Muhtar'a anlattı. Muhtar da Ahnef e ve diğerlerine kendi saflarına katılacaklarını umarak mektublar yazdı. Ahnef b Kays'a yazdığı mektub şöyleydi:
"Muhtar'dan Ahnef b. Kays'a ve tarafındaki komutanlara.
Siz banş yaptınız, ama bundan sonra Mudarlılann Rabia oğulları kolunun vay haline! Ahnef, kendi milletini Cehennem'e sürüklüyor. Artık onlar için oradan geri dönüş imkanı yoktur. Kaderinizde yazılanlan sizden savacak güçte değilim. Duyduğuma göre siz beni yalancı diye adlandırmışsınız. Gerçi benden önce peygamberler de yalancı diye adlandırıldılar. Ben onlardan daha hayırlı değilim ya."
İbn Cerir, Şa'bi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Basra'ya gittim. Ahnef b. Kays'ın bulunduğu meclise gidip oturdum. Mecliste bulunanlardan biri bana sordu:
- Sen kimlerdensin?
- Kûfeli bir adamım.
- Siz bizim kölelerimiz siniz.
- Bu nasıl oluyor?

- Çünkü sizi, Muhtar'ın adamları olan kölelerinizin elinden kurtardık.
- Hemedanlı birşeyhin bizim ve sizin hakkınızda ne dediğini biliyor musun?
- Ne demiş?
- Şöyle demiş:
"Övündünüz, köleleri Öldürdünüz diye,
Bir defasında da doğru ve adil kimseleri hezimete uğrattınız.
Bize karşı övünürseniz Cemel savaşında,
Size yaptıklanmızı hatırlayınız.
Sakalını boyayan ihtiyarlannızı, parlak yüzlü ve eline kına yakmış gençlerinizi mahvettik.
Bir adamınız zırhı içinde yalpalayarak geldi,
Onu deve kurban eder gibi boğazlayıp öldürdük.
Sizi affettik ama affımızı unuttunuz,
Yüce Allah'ın nimetini inkar ettiniz,
Hüseyin'e karşılık onlardan,
Ve kavminizden bir kısmını öldürdünüz ki, bu iyi bir karşılık değildir."
Ahnef öfkelendi ve: "Ey çocuk! Şu sayfayı getir" dedi. Sayfa getirildi. Sayfada şunlar yazılıydı:
"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
Muhtar b. Ebi Ubeyd'ten Ahnef b. Kays'a.
İmdi Mudarlılann Rebia oğulları kolunun vay halme! Çünkü Ahnef, kendi kavmini Cehennem'e sürüklüyor ve oradan ger donuşlenne de imkan yoktur. Duyduğuma göre sizler, beni yalancı diye itham edi-yormuşsunuz. Ben yalancılıkla itham ediliyorsam bilin ki, benden önce peygamberler de yalancı diye itham edilmişlerdir. Ben onlardan daha hayırlı değilim."
Bundan sonra Ahnef şöyle dedi: "Bu, bizden midir yoksa sizden midir?" [13]

Fasıl

Muhtar, îbn Zübeyr'in kendilerine karşı tetikte durduğunu ve gözlerine uykunun girmediğini, ayrıca Abdülmelik'in İbn Ziyad komutasında Şamlı askerleri büyük bir kitle olarak kendisinin üzerine göndereceğini anlayınca İbn Zübeyr'i etkilemeye ve güvenini kazanmaya ve onu tuzağa düşürmeye çalıştı. Ayrıca ona şöyle bir mektub gönderdi:
"Ben senin emrini dinlemeye, sana itaat etmeye, sana Öğüt vermeye karar verdim ve bu şartla sana be/at ettim. Ancak benden yüz çevirdiğini görünce senden uzaklaştım. Eğer daha önce bana verdiğin söze bağlı isen ben de senin emrini dinleyecek ve sana itaat edeceğim."
Ancak Muhtar, bütün bu yaptıklarını Şiilerden gizliyordu. Bir kimse kendisine bu gibi şeylerden söz edince o kendisinin bu gibi şeylerden herkese nisbetle daha uzakta olduğunu söylüyordu. Mektubu İbn Zü-beyr'e ulaştığında îbn Zübeyr, onun samimi mi, yoksa yalancı mı olduğunu anlamak istedi. Ömer b. Abdurrahman b. Haris b. Hişam el-Mahzumî'yi yanına çağırarak ona "Hazırlan, seni Kûfe'ye vali tayin ettim. Oraya git." dedi. Ömer b. Abdurrahman da: "Nasıl olur, orada Muhtar var?" deyince İbn Zübeyr: "O emrimizi dinleyecğini ve bize itaat edeceğini iddia ediyor." dedi. Ömer b. Abdurrahman'a gerekli hazırlığı yapabilmesi için 40.000 dirhem kadar para verdi. Ömer b. Abdurrahman da yola çıktı. Yolda Muhtar tarafından gönderilen Zaide b. Kudame ile karşılaştı. Zaide'nin komutasında 500 zırhlı süvari vardı. Ayrıca 70.000 dirhem para da vardı. Muhtar, bunu Zaide'ye vermişti. Zaide, yola çıkarken Muhtar ona: 'Mallan ve paraları Ömer b. Abdurrahman'a ver, geri dönüp giderse ne âlâ, aksi takdirde adamlarını ona göster ve geri dönmesini sağlayıncaya kadar onunla savaş." demişti. Ömer b. Abdurrahman, işin ciddiyetini anlayınca paraları aldı ve Basra'ya döndü. Vali Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia'nın yanında İbn Muti ile bir toplantı yaptı. Bu hadise, Müsenna b. Mahreme'nin harekete geçmesinden ve Mus'ab b. Zübeyr'in oraya ulaşmasından önce vuku bulmuştu.
Abdülmelik b. Mervan da amcası oğlu Abdülmelik b. Haris b. Ha-kem'i bir askeri birliğin başında Vadi'l-Kurâ'ya göndermişti ki, Medine'yi İbn Zübeyr'in valisinin elinden alsın.
Muhtar da İbn Zübeyr'e mektub göndererek diliyorsa yardıma gelebileceğini bildirmişti. Bu mektubu yazmakla aslında o, İbn Zübeyr'i tuzağa düşürmek istiyordu, ibn Zübeyr de ona şu mektubu gönderdi.
"Eğer bana itaat etmeye devam ediyorsan bu teklifini uygun görürüm ve Şamlılarla savaşmamız için bize destek ve takviye olsunlar diye Vadi'l-Kurâ'ya bir askeri birlik gönder." Bu mektubu alan Muhtar, Şu-rahbil b. Vers el-Hemedanî komutasında 3000 kişilik bir askeri birlik hazırladı. Bu birlikte sadece 700 Arap askeri vardı. Hazırlanan askeri birliğin komutanı Şurahbil'e şu talimatı verdi: 'Tola devam et ve Medi-ne'ye git. Medine'ye girdiğinde bana bir mektub yaz ve emrimi bekle." Muhtar, aslında Medine'yi İbn Zübeyr'den almak istiyordu. Sonra da oradan Mekke'ye giderek orada bulunan İbn Zübeyr'i kuşatma altına almak niyetinde idi. İbn Zübeyr, bir taktik gereği Muhtar'ın bu askeri birliği göndermesinden endişe etti. Abbas b. Sehl b. Sa'd es-Saidî'yi 2000 askerle harekete geçirdi. Ona, bedevilerden yardım istemesini emretti ve şöyle dedi: "Onlar bana itaatkar görürsen ne âlâ, aksi takdirde Allah onları helak edinceye kadar onlara tuzak kur." Abbas b. Sehl de yola çıktı.

Nihayet Rakim'de İbn Vers ile karşılaştı. İbn Vers, askerlerinin başındaydı. Abbas ile İbn Vers, bir su kenarında toplantı yaptılar. Abbas, İbn Vers'e sordu:
- Siz, îbn Zübeyr'e itaat etmiyor musunuz?
- Ediyoruz.
- İbn Zübeyr, Vadi'l-Kurâ'ya gitmemizi ve oradaki Şamlılarla savaşmamızı bana emretti.
- Ben sana itaat etmekle emrolunmadım. Aksine İbn Zübeyr bana, Medine'ye girmemi, sonra da Muhtar'a mektup yazıp emrin dinlememi emretti.
Abbas, İbn Vers'in maksadını anladı. Ama anladığını belli etmedi ve ona: "Senin görüşün daha iyidir. Görüşüne göre hareket et." dedi. Sonra yanından kalkıp gitti ve onlara deve, koyun ve un gönderdi. Onların gıdaya çok aşırı ihtiyaçları vardı, şiddetli derecede aç idiler. Gönderilen hayvanları kesip etlerini pişirdiler. Unu hamur edip pişirerek ekmek yaptılar. Etleri ve ekmekleri su kenarında yediler. Gece olupta karanlık bastırınca Abbas b. Sehl onlara ani bir baskın yaptı, komutanlarını öldürdü. Askerlerden de yetmiş kadarım öldürdü. Çok sayıda adamlarım esir aldı. Geride kalan az sayıdaki askerler de hüsrana uğramış olarak beldelerine, Muhtar'ın yanma döndüler.
Ebu Mihnef, Yusuf un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abbas b. Sehl, İbn Vers ile askerlerinin yanına varırken şöyle diyordu:
"Ben Sehl oğlu kahramanım, geri çekilen değilim» Koçlar geri çekildiklerinde ben atılganım. Uzun boylu bahadırların tepesine, Ürküntü gününde yere yıkılıncaya dek kılıçla vururum."
Muhtar, adamlarının hezimete uğradıklarını haber alınca kalkıp askerlerine hitaben şöyle bir konuşma yaptı:
"Şerli facirler, seçkin ve salih kimseleri öldürdüler. Bilesiniz ki bu, mukadder bir durumdu. Allah'ın takdiri idi." Bundan sonra Muham-med b. Hanefiyye'ye bir mektub yazarak bu mektubu Salih b. Mesud el-Eshamî ile gönderdi. Mektubunda kendisine yardım etmek amacıyla Medine'ye bir askeri birlik gönderdiğini ve bu askeri birliğe îbn Zübeyr askerlerinin ihanet ettiklerini anlattı. Eğer uygun görürse Medine'ye başka bir askeri birlik gönderebileceğini, ona kendisi adına elçiler göndereceğini ifade etti. îbn Hanefiyye de kendisine şu cevabî mektubu gönderdi:
"İşler arasında en çok sevdiğim, Allah'a itaat ettiğim iştir. Ben, gizli açık her durumda Allah'a itaat ediyorum. Şunu bil ki, eğer ben savaşmak isteseydim, insanların hızla yanıma geleceklerini ve yardımcılarımın çoğalacaklarını biliyorum, ama ben onlardan ayrı yaşıyorum. Allah'ın, benim hakkımda hükmünü vereceği zaman gelinceye dek sabredeceğim. O, hüküm verenlerin en hayırlısı dır." Bu mektubu yazıp Salih b. Mesud'a verirken Muhammed b. Hanefiyye ona şöyle dedi: "Muhtar'a deki: Allah'tan korksun, kan akıtmaya son versin." Muhammed b. Ha-nefiyye'nin mektubunu aldığında Muhtar şöyle dedi: "Ben bütün iyilikleri ve kolaylıkları toplamaya, bütün inkarları ve hainlikleri de atmaya dair emir aldım."
İbn Cerir, Medainî ve Ebu Mihnef tariki ile şöyle der: "İbn Zübeyr, Muhammed b. Hanefiyye'nin üzerine gitti. Ayrıca Küfe eşrafından da onyedi kişiyi hapsederek kendisine bey'at etmelerine dek hapiste kalmalarına karar verdi. Onlar da ümmetin ittifakla imam kabul ettiği kimseden başkasına bey'at etmek istemediler. Bunun üzerine İbn Zübeyr, onları tehdid edip korkuttu ve Zemzem kuyusunun yanında hapsetti. Bunlar, Muhtar b. Ebi Ubeyd'e mektub yazarak yardım istediler ve mektuplarında ona şöyle dediler: "İbn Zübeyr, bizi öldürüp yakmakla tehdid etti. Hüseyin'i ve aile efradını kendi hallerine bıraktığınız gibi bizi de kendi halimize bırakmayın. Bize yardım elinizi uzatın." Bunun üzerine Muhtar, Şiileri topladı ve onlara yukarıdaki mektubu okuyup şöyle dedi: "Bu, ehl-i beytin sizden imdat dilemesidir. Sizden yardım ve destek bekliyorlar." Yardım ve destek toplamak için insanları dolaştı ve tutuklulara haber göndererek şöyle dedi: "Ben size kuvvetle yardım etmezsem İshak'ın babası değilim. Eğer ben size sel gibi birbirini kovalayan süvarileri göndermezsem ve bu süvariler de îbn Kahiliyye'nin başına felaket getirmezse, İshak'm babası değilim."
Sonra Ebu Abdillah el-Cedelî'yi yetmiş güçlü süvari ile, Zibyan b. Amr et-Teymfyi de 400 kişi ile, Ebu Mutemir'i 100 kişi üe Hani b. Kays'ı 100 kişi ile, Ümeyr b. Tarık'ı da kırk kişi ile gönderdi. Ayrıca Muhammed b. Hanefiyye'ye de Tufeyl b. Amir vasıtasıyla bir mektub gönderdi. Mektubunda kendisine takviye askerleri gönderdiğim bildirdi. Nihayet Ebu Abdillak el-Cedelî, Zat-i Irk'a varıp konakladı. Bir süre sonra 150 süvari gelip kendisine katıldı. O da bu takviye kuvvetlerle birlikte yola çıktı. Gidip gündüz alenen Mescid-i Haram'a girdi. Girerken de askerleri: "Ey Hüseyin'in intikamı!" diye bağınyorlardı. İbn Zübeyr, İbn Hanefiyye ile adamlarını -kendisine bey'at etmedikleri takdirde- yakmak için odun hazırlamıştı. Sürenin bitimine de iki gün kalmıştı. Muhtar'm adamları, Muhammed b. Hanefîyye'nin bulunduğu zindana giderek onu zindandan kurtardılar ve ona: "Eğer bize izin verirsen İbn Zübeyrle savaşalım." dediler. Ancak o: "Ben Mescid-i Haram'da savaşümasma taraftar değilim." dedi. İbn Zübeyr ise, onlara şöyle dedi: "Siz ve Muhammed b. Hanefiyye bana bey'at etmediğiniz takdirde buradan ayrılmayacağım ve sizin de ayrılmanıza izin vermeyeceğim." Muhtar'ın adamları onun bu tehdidine aldırış etmediler, sonra diğer arkadaşları da gelip onlara katıldılar. Harem dahilinde: "Ey Hüseyin'in intikamı!" diye yüksek sesle bağırmaya başladılar. İbn Zübeyr, bu manzarayı görünce korktu ve onlardan uzaklaştı. Sonra bunlar da Muhammed b. Ha-nefiyye'yi yanlarına aldılar. Hacılardan da çok miktarda mal ele geçirdiler. Hep birlikte gidip Şib-i Ali'ye girdiler. Orada Muhammed b. Hane-fiyye'nin etrannda 4000 adam toplandı. O da elde edilen malları onlara paylaştırdı."
İbn Cerir böyle nakletmiştir. Bunun doğruluğunda şüphe vardır, doğrusunu Allah bilir.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede (hicretin altmışaltına senesinde) Abdullah b. Zübeyr insanlara haccettirdi. Onun Medine valisi kardeşi Mus'ab idi. Basra valisi Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia idi. Muhtar, Kûfe'yi istila etmişti. Abdullah b. Hazm da Horasan valisi idi. Abdullah b. Hazm, Horasan'da -anlatımı uzun sürecek- savaşlar yapmıştı. [14]

Fasıl

İbn Cerir dedi ki: Bu senede İbrahim b. Ester, Ubeydullah b. Zi-yad'm üzerine gitti. Bu hadise, bu senenin zilhicce ayını bitimine sekiz gün kala meydana geldi.
Ebu Mihnef, üstadlannın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muhtar, Cubanetü's-Sebi ve Künase savaşlarım tamamlar tamamlamaz ıkı gün sonra İbn Eşter'i Şamlılarla savaşmak üzere harekete geçirdi- O da İnen atmışaltıncı senesinin zilhicce ayının bitimine sekiz gün kala cumartesi günü yola çıktı. Muhtar da özellikle onlarla beraber harekete geçti, beraberlerinde doru bir katır üzerinde Muhtar'm kürs-usu de vardı. Bu kürsüyü düşmanlara karşı zafer kazanmak umuduyla beraberlerinde götürdüler. Kürsünün etrafında halka oluşturuyorlar, yalvarıp yakarı-yor ve medet diliyorlardı. Muhtar da İbn Eşter'e şu üç tavsiyeyi yaptıktan sonra geri döndü: "Ey İbn Ester! Gizli, açık herhalde Allah'tan kork, yürüyüşünü hızlandır ve düşmana önce sen saldır."
Kürsüyü götürenler, tbn Eşter'le birlikte yollarına devam ettiler. İbn Ester, şöyle dua etmeye başladı: "Allah'ım, İsrailoğuîlarında olduğu gibi beyinsizlerimiz yüzünden bizleri sorumlu tutma, nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, İsrail oğulları, buzağılarına taptılar."
İbn Ester ve adamları köprüyü geçtikten sonra kürsüyü götürenler geri döndüler.
îbn Cerir dedi ki: "Bu kürsüyü beraberlerinde savaşa götürmelerinin sebebi şuydu: Abdullah b. Ahmed b. Şibeveyh, Tufeyl b. Ca'de b. Hü-beyre'nin bu hususta şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Oldukça şiddetli bir sıkıntıya düşmüştüm. Bir gün komşularımdan birinin kapısına vardım, onun bir kürsüsü vardı. Kürsü çok kirlenmişti, kendi kendime şöyle dedim: "Ben bu konuda Muhtar'a birşeyler uydurup söylesem ne olur?" Gidip Muhtar'a şöyle dedim: "Senden birşeyi gizliyordum, ama şimdi onu sana anlatmayı düşünüyorum."
Muhtar: "Nedir o anlatacağın şey?" diye sorunca şöyle cevap verdim: "Bir kürsüden sözetmek istiyorum. Ca'de b. Hübeyre, o kürsünün üzerinde oturuyor. O, bu sandalyede ilimden eser bulunduğunu düşünüyor"
Ben böyle dedikten sonra Muhtar bana: "Fesübhanallah! Bunu şimdiye kadar niye açıklamadın? Haydi git, o kürsüyü bana getir." dedi. Ben de gidip o kürsüyü getirdim. Kürsü yıkanmıştı, tahtaları parlıyordu. Çünkü içine pek çok yağ çekmişti. Kürsüyü kendisine teslim ettiğimde Muhtar bana 12.000 dirhem verilmesini emretti. Sonra insanların camide toplanmaları için duyuru yaptırdı. Herkes camide toplanınca Muhtar, onlara şöyle dedi:
- Bundan önce geçmiş bulunan ümmetlerde her ne var idiyse bu ümmette de onun benzeri olur. Şunu biliniz ki, îsrailoğullarmın bir tabutu vardı. O tabuttan medet dilerlerdi. İşte bu kürsü de o tabut gibidir.
Sonra Muhtar emir verdi. Kürsünün üzerindeki örtü kaldırıldı. Sebeîler, bu durumu görünce ellerini üç kez kaldırıp tekbir aldılar.
Şebes b. Ribzi, kalkıp insanlara karşı bu durumu protesto etti ve kürsüye bu kadar saygı gösteren kimselerin neredeyse kafir olacaklarını söyledi. Kırılmasını ve mescitten çıkarılıp arka taraflara atılmasını tavsiye etti. İnsanlar, onun bu tavrından ötürü kendisine teşekkür ettiler.
Ubeydullah b. Ziyad'ın gelmekte olduğu söylenince Muhtar da İbn Eşter'i ona karşı harekete geçirdi ve yanında da doru bir katır üzerinde kürsüyü bağlayıp gönderdi. Kürsü, ipek kumaşlarla örtülmüştü. Sağında ve solunda yedişer kişi vardı. İbn Ester ve askerleri, ileride de anlatılacağı gibi Şamlılarla karşılaştıklarında onları mağlub ettiler ve ibn Zi-vad'ı Öldürdüler. Bu yüzden de sandalyeye daha fazla saygı gösterdiler ve nihayet bu saygı onları küfre kadar götürdü.»
Tufeyl b. Ca'de dedi ki: "Onların kürsüye bu kadar saygı gösterdiklerini görünce, înnâ lillah ve innâ ileyhi râciun, dedim ve yaptığıma pişman oldum."
İnsanlar o kürsü hakkında çok konuştular. Ona karşı kusurları çoğaldı, bu yüzden kürsü kayıp oldu, artık hiç görünmez oldu.
İbn Kelbi dedi ki: Muhtar, Ca'de b. Hübeyre ailesinden, Ca'de'nin üzerinde oturduğu kürsüyü istedi. Onlar da: "Emir'in bizden istediği o kürsü yanımızda değildir." deyince Muhtar ısrar etti. Neticede onlar herhangi bir kürsüyü de getirirlerse, Muhtar'ın onu kabul edeceğini anladılar. Ona evlerinden bir kürsüyü alıp götürdüler ve: "İstediğin kürsü işte budur." dediler. Siyam, Şakir ve diğer Muhtara gruplarla liderleri ortaya çıktılar. Kürsüyü ipek ve ibrişimle bağladılar.
Ebu Mihnef in anlattığına göre o kürsüye ilk hizmetkarlık yapan kişi, Ebu Musa el-Eş'arf nin oğlu Musa olmuştur. Sonra insanlar, onu bu hareketinden ötürü kınadılar. O da kürsüyü alıp Havşeb el-Bersemf ye götürdü. Havşeb, onun arkadaşıydı. Nihayet Muhtar öldü. Allah onu kahretsin.
Rivayete göre adamlarının o kürsüye aşırı saygı gösterdiklerim bilmiyormuş gibi davranırdı. O kürsü hakkında Hemedar A'şa'sı şöyle bir şiir söylemiştir:
"Ben şahitlik ediyorum ki, siz Sebeiyye'siniz,
Ey şirkin muhafızları, sizi iyi tanıyorum.
Yemin ederim ki, kürsünüz sekine değildir.
İstediğiniz kadar sarıp sarmalasamz da,
Bizde tabut gibi birşey yok.
Bebeler, gençler ve yaşlılar etrafında dönse de,

Ben Muhammed'in soyunu seven birisiyim,
Ve mushaflardaki vahye uyarım,
Abdullah'a bey'at ettim ben,
Hizmetçileriyle ve liderleriyle bütün Kureyşlıler ona, uyunca.
Mütevekkil el-Leysfde bu konuda şöyle der:
«Yanına gidersen Ebu İshak'a bildir ki, ben sizin kürsünüze inanım-yorum,
Bebeleri görürsün, tahtaları etrafında, Şükredenlerse ona vahyi taşıyor, Gözleri kızarmış onun çevresinde, Dışarı fırlamış nohut tanesi gibidir."
Ben derim ki: Ayak takımlarını yoldan saptırmak, cahil avam tabakasını etrafında toplamak için bu ve benzeri durumlar, Muhtardın ve kendisine uyan kimselerin akıllarının kıtlığına, zaaflarına, bilgilerinin azlığına, cahilliklerinin çokluğuna, anlayışlarının kıtlığına delalet etmektedir. Yine bu gibi durumlar, Muhtardın kendisine uyan kimselere karşı bâtılı revaçlandırmak ve bâtılı hak ile karıştırmak istediğini göstermektedir.
Vakidî dedi ki: Bu senede Mısır'da veba salgım görüldü. Bu yüzden çok sayıda Mısırlı öldü.
Yine bu senede Mısır'da Abdülaziz b. Mervan, sikke bastırdı Mısır'da ilk sikke bastıran o oldu. "Mir'atu'z-zaman" adlı eserin sahibi dedi ki: "Bu senede Abdülmelik b. Mervan, Kudüs'te Mescid-i Aksa'daki kayanın üzerine bina yaptırmaya ve Mescid-i Aksa'yı onarmaya başladı. Bu onarım işi hicretin yetmişüçüncü senesinde tamamlandı. Bunun sebebi de şu idi: Abdullah b. Zübeyr, Mekke'yi istila ettiği zaman Mina ve arefe günlerinde insanların Mekke'de ikamet ettiği günlerde hutbe irad ediyor, hutbesinde Abdülmelik'in aleyhinde konuşuyor ve Mervan oğullarının kötülüklerini anlatıp şöyle diyordu: "Peygamber (s.a.v.), Ha-kem'e ve onun nesline lanet etti. Peygamber (s.a.v.) onu kovdu ve lanetledi."
Abdullah b. Zübeyr, insanları kendisine bey'ata davet ediyor, çok fasih konuşuyordu. Şamılılarm büyük çoğunluğu ona meylettiler. Abdülmelik, bunu duyunca insanları hacdan menetti. Hacca gitmelerine müsaade etmeyince insanlar ona kızdılar. Bundan sıkıntı duymaya başladılar. O da Mescid-i Aksa'daki kayanın üzerine kubbe yapmaya ve Aksa mescidini inşa etmeye başladı ki, bu sayede insanları hacca gitmekten alıkoysun ve gönüllerini Kudüs'e yöneltsin. Nihayet insanlar inşaatın tamamlanmasından sonra Kudüs'e gidip kayanın etrafında, tıpkı KaTae etrafında tavaf eder gibi dönüp tavaf etmeye başladılar. Bayram gününde orada kurban kesiyor, saçlarını traş ediyorlardı. Abdülmelik böyle yapmakla îbn Zübeyr'in kendisine karşı çirkin söz söylemesinin yolunu açmış oldu. îbn Zübeyr de Mekke'de onun aleyhinde konuşarak şöyle diyordu: "Abdülmelik böyle yapmakla Eyvan-ı Kisrada Kisralıların ve Hadra'da da Muaviye'nin yaptığına benzer işler yaptı,"
Abdülmelik, Beyt-i Makdis'i tamir etmek istediği zaman oraya bol miktarda para ve işçi gönderdi. Onarım işini de Reca b Hayve ile Yezid b. Selam adındaki azatlısına tevdi etti. Memleketin çeşitli yerlerinden sanatkarları toplayıp Beyt-i Makdis'e gönderdi. Ayrıca bol miktarda da para gönderdi. Reca b. Hayve ile Yezid'e, bu iş için tereddütsüz olarak bol masraf yapmalarım emretti. Onlar da bu için büyük miktarda para harcadılar. Kubbeyi inşa ettiler, çok güzel bir yapı meydana geldi. Orayı renkli mermerlerle döşediler. Kubbenin üzerine de biri kış mevsimine mahsus olmak üzere kırmızı maden filizinden, diğeri de yaz mevsimine mahsus olmak üzere deriden iki örtü yaptılar. Kubbeyi çeşitli perdelerle çevrelediler. Oraya hizmetçiler tahsis ettiler, çeşitli kokular, misk-i amber ve safranları oraya saçtılar. Çok masraflar yapıyorlar, geceleyin kubbeyi ve mescidi buhurlarla tütsülüyorlardı. Altın ve gümüşten kandiller, altın ve gümüşten zincirler asarak orayı süslediler. Miskle kaplı, ay parçasını andıran dallarla süslediler. Mescidi ve kayanın üzerine yapılan kubbenin üstüne renkli sergiler serdiler. Buhurları tütsüledikleri zaman kokusu uzak mesafeden hissediliyordu. Orayı ziyaret eden bir kimse dönüp memleketine vardığında kendisinden günlerce misk, tütsü ve güzel kokular saçılıyordu ve onun Mescid-i Aksa'daki kayalığa gittiği ve Kudüs'ten geldiği anlaşılıyordu. Mescid-i Aksa'da çok sayıda hizmetçi ve kayyum vardı. O gün yeryüzünde ondan daha güzel bir bina ve kayalığın üzerindeki kubbeden daha göz alıcı bir kubbe yoktu. Öyleki insanlar, Ka'be'ye haccetmeye gitmeyip oraya gelmeye başladılar. Hac mevsiminde ve diğer zamanlarda Mescid-i Aksa'dan başka bir yere gitmez oldular. İnsanlar böylece büyük bir fitneye düştüler. Her taraftan insanlar Mescid-i Aksa'ya geldiler.
Abdülmelik ve adamları, Mescid-i Aksa'da ve kayalığın kubbesinde ahiretteki manzaraları andıran yalancı işaretler ve alametler koydular. Sırat köprüsünün, Cennet kapısının, Rasûlullah (s.a.v.)'m mübarek ayağının ve Cehennem vadisinin tasvir ve resimlerini Mescid-i Ak-sa'nm kapılarına ve birçok yerlerine yaptılar. Böylece insanlar aldandılar. Bu aldanış zamanımıza kadar sürmüştür. Kısaca diyeceğimiz şudur ki, Beyt-i Makdis'teki kayalığın üzerine yapılan kubbenin inşaatı tamamlandığında, yeryüzünde o kubbe kadar güzel ve göz alıcı başka bir kubbe yoktu. Oraya birçok taşlar, mücevherler ve mozaikler yerleştirdiler. Göz alıcı birçok şeyleri taktılar.
Reca b. Hayve ile Yezid b. Selam, Mescid-i Aksa'mn tamiratını ve kayalığın üzerine yaptırdıkları kubbenin inşaatını en mükemmel bir şekilde tamamlamış oldukları halde yine de 600000 miskal (başka bir rivayete göre ise 300000 miskal) altın arttı. Bu durumu bir mektubla kendisine bidirdikerinde Abdülmelik, onlara: "Ben artan altınları size hibe ettim." diye cevabî bir mektup yazdı. Onlar da bu altınları kabul etmeyerek: "Eğer yapabilseydik mescidin tamiratına kendi zevcelerimizin ziynet eşyalarım da katardık." diye mektub yazdılar. Bunun uzerme Abdülmelik, onlara: "Eğer kabul etmiyorsam* o altınları kubbenin ve kapılarının üzerine dökün." diye mektub yazdı. Herhangi bir kimse, kubbenin üzerindeki eski ve yeni altınların miktarını tahmin edemezdi.
Ebu Cafer el-Mansur halifeliğe geçince hicretin 140. senesinde Kudüs'e gitti. Mescidin harab olduğunu görünce o kubbe ve

kapılar üzerindeki altınların ve mücevher levhalarının sökülerek bu paralarla ve ziynet eşyalarıyla mescidin harap olan yerlerinin onarılmasını emretti. Bu emrini yerine getirdiler. Mescid, uzundu. Uzunluğundan birazının alınıp enine katılmasını emretti. Bina tamamlanınca da kıble kapısı tarafında kubbenin üzerine şu yazıyı yazdırdı: "Harab olmasından sonra yeniden onarılmasını hicretin atmışikinci senesinde mü'minlerin emin Abdülmelik emretti."
Mescidin kıble ile kuzey cihetindeki uzunluğu 765 zira, eni de 460 zira idi. Kudüs, hicretin onaltmcı senesinde fethedilmişti. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan Yüce Allah daha iyi bilir. [15]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/397.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/397-398.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/398-403.
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/403-405.
[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/406-409.
[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/409-413.
[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/414-418.
[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/418-423.
[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/423-430.
[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/430-433.
[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/433-436.
[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/436-437.
[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/437-442.
[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/442-445.
[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/445-450.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Hicretin Altmışyedînci Senesi
Ubeydullah B. Ztyad
Mus'ab B. Zübeyr'in Muhtar B. Ebî Ubeyd'i Öldürmesi
Muhtar B. Ebî Ubeyd Es-Sâkafî
Fasıl
Hicretin Altmışsekizîncî Senesi
Bu Senede Vefat Eden Şahsiyetler
Abdullah B. Abbas (R.A.)
Abdullah B. Abbas'ın Cebrail (A.S.)'İ Başka Bir Şekilde Görmesi
Fasıl
İbn Abbas (R.A.)In Eşkali
Ebu Şüreyh El-Hüzaî
Ebu Vakîd El-Leysî
Hicretin Altmışdokuzuncu Senesi
Amr B. Said El-Eşdak'ın Biyografisi
Hicretin Altmışdokuzuncu Senesinde Vefat Eden Önemli Şahsiyetler
Ebu'l-Esved Ed-Düelî
Hicretin Yetmişinci Senesi
Kabise B. Züeyb El-Hüzai El-Kelbî
Yezid B. Ziyad B. Rebia El-Himyerî
Beşirb.Nadr
Malikb. Yuhamir

Hicretin Altmışyedînci Senesi

Bu senede Ubeydullah b. Ziyad, İbrahim b. Ester en-Nehaî tarann-dan öldürüldü. Bu hadise şöyle cereyan etmişti: İbrahim b Ester, hicri altmışatmcı senenin zilhicce ayının bitimine sekiz gün kala cumartesi günü Kûfe'den çıktı. Hicri atmışyedinci senenin girişinde İbn Ziyad'ı yakalayıp öldürmek amacıyla Musul'a doğru gitmekteydi. İkisi, Hazir denen yerde karşılaştılar Hazir mıntıkası ile Musul arasında beş fersahlık bir mesafe vardı. İbn Ester, o geceyi uykusuz geçirdi, uyuyamıyordu. Sabaha yakın kalktı, askerlerini mevzüendirdi. Birliklerini yerli yerince yerleştirdi. Adamlarına ilk vaktinde sabah namazım kıldırdı, sonra bineğine bindi. İbn Ziyad'ın ordusuna doğru harekete geçti. Askerlerini yavaş yavaş sevkediyordu. Kendisi de piyadeler arasında yürüyordu. İbn Ziyad ve askerlerinin bulunduğu tepeye vardığında onlardan hiçbirinin hareket halinde olmadığını gördü. İbn Ziyad ve askerleri, bunları görünce telaşla atlarına ve silahlarına koştular. İbn Ester de atma bindi ve kabilelerin sancaktarlarının yanına gelerek onları İbn Ziyad'a karşı savaşmaya teşvik edip şöyle dedi: "Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızının oğlunun katilidir. Allah onu ayağınıza getirdi. Bu gün onu sizin elinize düşürdü. Ona saldırın. O, Firavun'un îsrailoğullarına yapmadığını Rasûlulullah'ın kızının oğluna yaptı. Hüseyin'in, çocukları ve kadınları ile birlikte Fırat suyundan su içmelerine engel oldu. Memleketine dönmesine veya Yezid b. Muaviye'nin yanına gitmesine de izin vermedi. Sonunda onu öldürdü. Haydin bakalım, bundan öcünüzü alın. Onun kanını mızraklarınıza ve kılıçlarınıza kana kana içirin. Bu, peygamberinizin ailesine neler yaptı neler! İşte Allah, onu ayağınıza getirmiştir."
Buna benzer daha çok sözler söyledi. Daha sonra bineğinden inip sancağının altında durdu. Ibn Ziyad da atlısı ve piyadesiyle büyük bir orduyla birlikte gelmişti. Ordunun sağ cenahına Husayn b. Nümeyr'i, sol cenahına Umeyr b. Habbab es-Sülemf y tayin etmişti. îbn Eşter'le karşı karşıya geldiğinde onu yarın adamlarıyla birlikte hezimete uğratacağını söyleyip tehdit etti. İbn Ziyad'ın süvarilerinin başında Şurah-bü b. el-Küa' vardı. Kendisi de piyadelerin başında olup onlarla beraber yürümekteydi İki taraf karşı karşıya gelince Husayn b. Nümeyr, Iraklıların sol cenahına saldırıp onları hezimete uğrattı. Komutanları Ali b Malik el-Cüşemî'yi öldürdü. Onun ölümünden sonra sancağı oğlu Mu-hammed b. Ali eline aldı. Oda öldürüldü. Sol cenal kırılmaya yüz tuttu. Ester de onlara: "Yanıma gelin, ey Allah'ın dininin muhafizları, ben Eş-ter'im!" diye seslenmeye başladı. Kendisini tanımaları için de başım açtı. Bunun üzerine gelip etrafına toplandılar, sonra Kûfelilerin sağ cenahı Şamlıların sol cenahına saldırdı. Başka bir rivayette anlatıldığına göre Şamlıların sol cenahı hezimete uğradı ve İbn Eşter'in yanına doğru geriledi. Sonra İbn Ester, beraberindeki adamları ile birlikte saldırıya geçti. Sancaktarına da: "Sancağınla birlikte aralarına gir!" diye emir verdi.
İbn Ester, o gün şiddetlice savaştı. Kılıcım her kime vuruyorsa onu mutlaka yere düşürüp öldürüyordu. İki taraf arasında çok sayıda adam öldü. Anlatıldığına göre Şamlıların sol cenahı yerlerinde sebat ettiler. Önce mızraklarla, sonra da kılıçlarla şiddetlice savaştılar. Sonra İbn Ester, yeniden saldırıya geçti. Şamlılar, onun önünde hezimete uğradılar. Onları kuzuları öldürür gibi öldürmeye başladı. Kendisi ve beraberindeki bahadır arkadaşları ile birlikte onları kovaladı. Ubeydullah b. Ziyad yerinde sebat etti. Nihayet İbn Ester, gelip onun yanından geçerken kendisini tanımaksızın vurup öldürdü. Ama arkadaşlarına şöyle dedi: "Ölüler arasına gidip bakın, ben bir adama kılıcımla vurdum, ama ondan bana misk kokusu geldi. Kendisine kılıcımı vururken bir ayağı doğuya, diğer ayağı batıya uçtu. O, Hazir nehrinin kıyısında yalnız başına sancağın yanında durmaktaydı." Adamları gidip ölülerin arasına baktıklarında sözü edilen adamın Ubeydullah b. Ziyad olduğunu gördüler.
îbn Ester, ona bir darbe vurarak vücudunu ikiye ayırmıştı. Başım koparıp Kûfe'ye zafer müjdesi ile Muhtar'a gönderdiler. Bu savaşta Şamlıların komutanlarından Husayn b. Nümeyr ile Şurahbil b. Zi'l-Ki-la da öldürülmüştü. Kûfeliler, Şamlılar kovalamaya başladılar. Onlardan çok sayıda adam öldürdüler. Öldürülenlerden daha fazlası da suda boğulanlar oldu.

Kûfeliler, Şamlıların ordugahmdaki mal ve atları ele geçirdiler.
Muhtar, haber gelmeden önce zaferi arkadaşlarına müjdelemişti.
Bilemiyoruz bu, onun tefaülü mü, yoksa tesadüf mü, yahut kehaneti mi idi?
Adamlarının iddialarına göre bu hususta kendisine vahiy gelmişti. Fakat bu iddianın aslı yoktur. Buna inanan veya böyle bir iddiada bulunanları tasdik eden kafir olur, ama o, savaşın Nusaybin'de olduğunu söylemişti. Böylece savaşın yerini söylerken hata etmişti. Aslında savaş Musul diyarında olmuştu. Zafer haberi geldiğinde Âmir eş-Şabî, bunu Muhtar'ın adamlarına bildirerek eleştiride bulunmuştu. Muhtar, müjdeyi almak için Kûfe'den yola çıkmış, Medain'e gelerek mescidin minberine çıkmış, hutbe irad ederken kendisine zafer müjdesi gelmişti.
Şa'bî dedi ki: Muhtar'ın adamlarından birisi bana şöyle bir soru sordu:
- Sen, Muhtar'ın bu haberi bize dün verdiğini işitmedin mi?
- O savaşın Cezire diyarında, Nusaybin'de cereyan ettiğini iddia etmişti, ancak o müjdeci, savaşın Musul diyarında Hazir mevkiinde yapıldığım söyledi.
- Allah'a yemin ederim ki ey Şa'bî; sen, acıklı azabı görmedikçe Muhtar'a inanmayacaksın.
Bundan sonra Muhtar Medain'den Kûfe'ye döndü.
Muhtar'ın zafer müjdesini almak için Kûfe'den ayrılışı esnasında daha önce Cubanetü's-Sebi ve Künase'de kendisiyle savaşanlardan bazı kimseler fırsatı ganimet bilerek Kûfe'den çıkıp Basra'da bulunan Mus'ab b. Zübeyr'in yanma gittiler. Bunlar arasında Şebes b. Rib'i de vardı. İbn Eşter'e gelince o, zafer müjdesini ve Ubeydullah b. Ziyad'm kesik başını Muhtar'a gönderdi. Nusaybin muhafizlığına da bir adamını gönderdi. Kendisi o beldelerde ikamete devam etti. Musul'a vali gönderdi. Sincar, Daran ve Cezire'deki diğer yerleri de ele geçirdi.
Ebu Ahmed el-Hakim dedi ki: Ubeydullah b. Ziyad, hicri atmışaltuı-cı senesinin aşura gününde öldürüldü. Doğrusu o, hicri altmışyedinci senede öldürülmüştür. İbn Ziyad'ı öldürdüğü için îbn Eşter'i öven Süra-ka b. Mirdas el-Barkî bir şiirinde şöyle demiştir:
"Mezhiçliler! En yiğitlerden biri geldi size,
Düşman üzerine atılır gider, korkusu yoktur.
Ey ibn Ziyad! İşte onunla karşı karşıya kal,
Keskin ve derine işleyen kılıcın tadım al,
İyiliklerini versin Allah o koruyucuların,
Çünkü onlar, Ubeydullah'tan yana içimizi soğuttular." [1]

Ubeydullah B. Ztyad

Ubeydullah b. Ziyad b. Ubeyd. İbn Ziyad b. Ebi Süfyan olarak da tanınır. Ona, Ziyad b. Ebihi veya îbn Sümeyye de denir. Babası Ziyad'd sonra Irak emirliğini yapmıştır.
îbn Main dedi ki: Ona, Ubeydullah b. Mercane denilirdi. Mercane, anasının adıdır. Başkalarının ifadesine göre Mercane Mecûsi bir kadındı. Künyesi de Ebu Hafs idi. Ubeydullah, Yezid b. Muaviye'den sonra Şam'a yerleşti. Dimas yanında bir ev vardı. Kendisinden sonra bu ev, İbn Acla'nm evi diye tanındı. İbn Asakir'in, Ahmed b. Yunus ed-Dab-bf den naklettiğine göre Ubeydullah b. Ziyad, hicretin otuzdokuzuncu senesinde doğmuştur. Yine îbn Asakir'in ifadesine göre o, Muaviye'den, Sa'd b. Ebi Vakkas'tan ve Makul b. Yesar'dan hadis rivayet etmiştir. Hasan Basri ile Ebu'l-Melih b. Üsame de ondan hadis rivayet etmişlerdir. Ebu Naim el-Fadl b. Dekin dedi ki: Anlatıldığına göre Ubeydullah b. Ziyad, Hz. Hüseyin'i öldürdüğünde yirmisekiz yaşında idi.
Ben derim ki: Şu halde onun doğumu, hicretin otuzüçüncü senesinde olmalıdır. Doğrusunu Allah bilir.
îbn Asakir'in rivayetine göre Muaviye, Ziyad'a: "Oğlun Ubeydul-lah'ı yanıma gönder." diye mektub yazmıştı. Ubeydullah yanına geldiğinde Muaviye, ona her ne sormuşsa o cevap vermişti. Nihayet Muaviye, ona şiir hakkındaki fikrini sorunca kendisinden tatminkar bir cevap alamamış ve ona: "Şiir öğrenmene engel ne vardı?" diye sormuş, oda şu cevabı vermişti:
- Ey mü'minlerin emiri! Kalbimde Rahman'm kelamı ile şeytanın kelamını bir arada bulundurmak istemedim, onun için şiir öğrenmedim.
- Defol buradan, Allah'a yemin ederim ki, Sıffin savaşında cepheden firar etmemi, İbn Atnabe'nin şu şiiri engellemişti:
"İffetim ve mihnetim ile Övgüyü pahalı bir bedelle satın alışım,
Mahrum etmeye karşı malımı vermişim ve nişanlı bahadıra karşı hamle yapışım,
O her coştukça ve ben her coştukça kendime: "Yerinde dur ki, övüle-sin ya dp ölüp kurtulasm," deyişim.
Ve do güzel eserleri koruyuşum, sağlıklı bir güçle kendimi savunmam, işte bütün bunlar cepheden kaçmama engel oldular."
Bundan sonra Muaviye, Ubeydullah'ın babası Ziyad'a şu mektubu yazdı: "UbeyduUah'a şiir okut. Onu şiire doyur." Babası da ona bolca şiir okuttu. Öyleki kendisine okutulan şiirlerden hiçbirini unutmaz oldu. İşte bu dönemden sonra Ubeydullah'ın söylediği şiirlerden bm de şu oldu:
"Kadınların oğlu Mervan bilecektir ki ben, İki süvari karşılaştığında onlardan en şiddetli darbeyi vuran ben olacağım,

Misafirler geldiğinde ve ben atımdan başka,
İkram edecek birşey bulamadığımda onlara atımı rahatça kesip ye-diririm."
Muaviye, günün birinde Basralılara İbn Ziyad'ı sordu. Onlar da: "O çok zariftir ama bilmece gibi konuşuyor." diye cevap verdiler. Muaviye de: "Bilmece gibi konuşması onun daha da zarif olmasını sağlamıyor mu?" diye karşılık verdi.
İbn Kuteybe ile diğerleri dediler ki: "Basralılar onun lahin yaptığım söylemekle bilmece gibi konuştuğunu kastedmişlerdi. Bu onun hüccetini daha da sağlam buluyordu." Nitekim şairin biri, bu hususta şöyle demiştir:
"Parlak bir mantık, bazen de lahin yapıyor, Sözlerin en iyisi lahinli olanıdır."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Basralılar, onun lahin yaptığını yani fasih konuşmadığını söylemek istemişlerdi. Yine onun lahin yapmakla yalan söylediğini ifade etmek istemişlerdi, diyen bir rivayette vardır. Akla yatkın olan da budur. Doğrusunu Allah bilir. Muaviye, Ubeydullah'm rahat konuşmasını hoş karşılıyordu. Muaviye, ağdalı konuşmaz, avurtlarını şişirmez ve kelimelerin üzerine bastıra bastıra telaffuzda bulunmazdı. Yine bir rivayette anlatıldığına göre Basralılar, onun konuşmasında Acem aksam bulunduğunu söylemek istemişlerdi. Çünkü Ubeydullah'm annesi Mercane, Acem hükümdarlarından Yez-dücürd'ün veya başka birinin kızıydı. Konuşmasında Acemce kelimeler telaffuz ederdi.
Ubeydullah, bir gün Haricilerden birine: "Sen haruri misin?" diye sorarken haruri kelimesindeki "hâ" harfini "he" harfi olarak telaffuz etmişti. Yine bir gün "men katelnâhü katelnâhü" cümlesini "men kâtelnâhü katelnâhü" şeklinde yani "kaf harfini "kâf" harfi olarak telaffuz etmişti. Muaviye, onun böyle konuşmasının, zerafetini daha da fazlalaştırdığım ifade etmişti. Bu konuşmasıyla onun dayıları olan Acemlere çektiğini söylüyordu. Acemler, güzel politika ve iyi bir yönetim tarzına, aym zamanda güzel ahlaka sahip idiler.
Ziyad, hicretin elliüçüncü senesinde vefat edince Muaviye, Basra'ya Semüre b. Cündeb'i vali olarak tayin etti. Bu zat, bi buçuk sene valilik yaptıktan sonra Muaviye tarafından azledildi. Yerine Abdullah b. Amr b. Gaylan b. Seleme vali olarak tayin edildi. O da altı ay valilik yaptıktan sonra Muaviye tarafından azledildi. Yerine hicretin ellibeşinci senesinde Ubeydullah b. Ziyad vali olarak tayin edildi. Yezid, halifeliğe geçince Basra'ya ek olarak Kûfe'yi de Ubeydullah'm idaresine verdi. Yezid'in emirliği zamanında Ubeydullah, Beyda sarayım inşa etti. Merbed yolu üzerinde Hamra sarayını da inşa etti. Kışım Hamra sarayında, yazım da Beyda sarayında geçirmeye başladı. Anlatıldığına göre adamın birisi, Ubeydullah b. Ziyad'ın yanma gelip şöyle demiş:
- Allah emiri İslah etsin, karım vefat etti. Onun annesiyle evlenmek istiyorum.
- Sen divandan ne kadar maaş alıyorsun?
- 700 dirhem maaş alıyorum.
- Ey köle! Şu adamın maaşından 400 dirhem kes. Ubeydullah, köleye bu emri verdikten sonra dönüp o adama şu cevabı vermişti:
- Fıkhı bu kadar az bilmenden ötürü sana 300 dirhem maaş yeter. Anlatıldığına göre Ummü Fecic ile kocası, Ubeydullah b. Ziyad'ın yanına muhakeme için gelmişlerdi. Ümmü Fecic, kocasından boşanmak istiyordu. Kocası Fecic, Ubeydullah b. Ziyad'a şöyle dedi:
- Allah emiri İslah etsin, erkeğin ömrünün ikinci yarısı en hayırlı zamanıdır, kadının ömrünün ikinci yarısı ise en şerli zamanıdır.
- Bu nasıl oluyor?
- Zira erkek yaşlanınca aklı sağlamlaşır, görüşü mükemmelleşir, cahilliği de sona erer. Kadın yaşlanınca ahlakı bozulur, aklı azalır, rahmi kısırlaşır ve dili keskinleşir.
- Doğru söyledin, karının elinden tut ve evine dön.
Yahya b. Main dedi ki: Ubeydullah b. Ziyad, Safvan b. Muhriz'e 2000 dirhem verilmesini emretti. Parayı aldıktan sonra Safvan, bu paralan çaldırdı ve: "Belki de bu daha hayırlı oldu." deyince karısı: "Böylesi nasıl daha hayırlı olur?" diye çıkıştı. İbn Ziyad, bu durumdan haberdar olunca Safvan'a 2000 dirhem daha verilmesini emretti. Bu parayı aldıktan sonra Safvan çaldırmış olduğu önce 2000 dirhemi de buldu. Böylece parası 4000 dirhem oldu ve bu, tabii ki daha hayırlı oldu.
Kocası, Ubeydullah b. Ziyad'dan sonra Irak valilerinden birkaçı ile evlenen Hind binti Esma b, Harice'ye şöyle bir soru sordular:
- Kocalarından hangisi sence daha aziz ve daha üstündür.
- Beşir b. Mervan kadar karısına ikramda bulunan başka bir erkek yoktur. Haccac b. Yusuf kadar kadınlara heybetli görünen başka bir erkek yoktur. Keşke kıyamet kopsaydı da Ubeydullah b. Ziyad'ı görsem, ona bakıpta konuşmasını dinleyerek gönlümü dinlendirebilsem."
Böyle diyerek mazeretini beyan etmiş ve daha sonra başka erkeklerle de evlenmişti.
Osman b. Ebi Şeybe, İbrahim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Farz namazlarda Muavvizeteyn sûrelerini açıkça okuyan ilk kışı, ibn
Ziyad oldu."
Ben derim ki: Belki de Kûfe'de ilk olarak bu sûreleri açıkça okuyan o olmuştur. Çünkü îbn Mesud, bu sûreleri kendi mushafına yazmamıştı. Küfe fıkıhçıları da rivayetlerini ve nakillerini İbn Mesud'un adamlarından alıyorlardı. Doğrusunu Allah bilir.
Ubeydullah b. Ziyad, şer'an caiz olmayan şeylere karşı cesaretliydi ve bu gibi işleri pervasızca yapardı. Aslında bu gibi

şeyleri yapmasına da gerek yoktu. Ebu Ya'lâ ile Müslim'in rivayetlerine göre Aiz b. Amr, Ubeydullah b. Ziyad'm yanma giderek ona şöyle demişti: "Ey oğulcuğum, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim: Yöneticilerin en şerlisi, zorba olanlarıdır. Sakın onlardan biri olmayasm."
Ubeydullah da Aiz'e şöyle demişti:
- Otur bakalım, sen sadece Rasûlullah'm ashabının elentisi ve tor-tususun,
- Onların elentisi ve tortusu var mıydı? Elenti ve tortu, ancak sahabelerden sonra ve onlardan başkalarmdadır."
Birçok ravinin Hasan Basri'den rivayet ettiklerine göre Ubeydullah b. Ziyad, hastalığı sebebiyle ziyaretine gittiği Makil b Yesar'm yanına vardığında Makil ona şöyle demişti: "Ben sana Rasûlullah'tan işittiğim bir hadisi nakledeceğim. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:
"Allah bir adamı bir halkın başına yönetici tayin eder de o yönetici halkına zulmettiği halde ölürse, Allah Cennet'i ona mutlaka haram kılar."
Birçok ravinin anlattığına göre Makil vefat ettiği zaman cenaze namazını Ubeydullah b. Ziyad kıldırmış, ancak defni esnasında hazır bulunmamıştı. Uygun bir mazeret göstermeksizin ayrılıp konağına gitmişti. Cüretliliğinin örneklerinden biri de Hz. Hüseyin'i -bu uğurda ölmeyi de göze alarak- huzuruna getirtmek istemesiydi. Oysa onun Hz. Hüseyin'in talebine icabet etmesi gerekirdi. Hz. Hüseyin, ondan kendisini Yezid'in yanma göndermesini veya Mekke'ye yahut sınır kasabalarından birine göndermesini istemişti. Şimr b. Zilcevşen, ona: "Hüseyin'i yanma getirtmen ve bundan sonra da onu dilediğin bir yere göndermen senin için daha akıllıca olur." diye tavsiyede bulunmuş, oda Hz. Hüseyin'i huzuruna getirmesi yönünde yapmış olduğu tavsiyeye uymuş ve Hz. Hüseyin'in Yezid'in yanma gönderilmesine müsaade etmemiş ve kendi kafasına göre hüküm vermiş, helak olmuş, ziyana uğramış ve hüsrana maruz kalmıştı. Rasûlullah (s.a.v.)'ın kızının oğlu Hüseyin'in, murdar İbn Mercane'nin oğlunun huzuruna götürülmesi uygun değildi.
Muhammed b. Sa'd, Ubeydullah b. Ziyad'm mabeyincisinin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Hüseyin'i öldürmesi zamanında Ubeydullah'la birlikte hükümet konağına girdim. Yüzünden ateş saçılıyordu. Yenini şöylece yüzüne kapadı ve: "Sakın bunu kimseye söyleme." dedi.
Şüreyk, Muğire'den naklederek Mercane'nin oğlu Ubeydullah b. Zi-yad'a şöyle dediğini söylemiştir: "Ey habis! Sen Rasûlullah'm kızının oğlunu mu Öldürdün? Artık asla Cennefi görmeyeceksin."
Önceki kısımlarda anlattığımız gibi Yezid b. Muaviye vefat edince Mısırlılar, bir imam seçilinceye kadar Ubeydullah'a bey'at ettiler. Sonra ona karşı ayaklanarak onu Mısır'dan kovdular. O da kalkıp Şam'a gitti ve Mervanla görüştü. Onunla bey'atlaştı. Bundan sonra kendi şahsî için insanları bey'ata davet etti ve halifeliğe geçme sevdasına kapıldı. Dahhak b. Kays'a muhalefet etti. Sonra da onun üzerine yürüdü. Onu Şam'dan çıkarıp Mercürah'ta sevk etti. Sonra da insanları kendisine bey'at etmeye çağırma sevdasına kapıldı ve îbn Zübeyr'i hal'etti. Böylece nizam çözüldü ve Mercirahit savaşı vuku buldu. Dahhak b. Kays ile beraberindekiler orada öldürüldüler. Mervan hilafete geçince Ubeydullah b. Ziyad'ı bir askeri birliğin başında Irak'a sevk etti. O da yolda Tev-vabin ordusu ve bu ordunun komutanı Süleyman b. Süred ile karşılaştı. Onları yenilgiye uğrattı, yoluna devam ederek ordusu ile birlikte Kûfe'ye gitti. Ancak yolda îbn Zübeyr taraftarı olan düşmanları Cezire-lilerle karşılaştı. Kûfe'ye gitmelerine onlar engel oldular. Sonra îbn Ester, 7000 kişilik ordusuyla onun karşısına çıktı. Ubeydullah b. Ziyad'ın askerleri kat kat fazlaydı, ama İbn Ester onu mağlub etti ve Musul'a beş konaklık mesafedeki Hazir nehri kıyısında onu feci bir şekilde öldürdü.
Ebu Ahmed el-Hakim dedi ki: Bu hadise aşura gününde vuku buldu.
Ben derim ki: Aşura gününde Hz. Hüseyin Öldürüldü. Sonra İbn Ester de, Ubeydullah b. Ziyad'm, Husayn b. Nümeyr'in Şurahbil b. Zi'l-Ki-la ve adamlarının önde gelenlerinden bir kısmının kesik başlarını Muh-tar'a gönderdi. Muhtar, buna çok sevindi.
Yakub b. Süfyan, Yezid b. Ebi Ziyad'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"îbn Mercane'nin, yani Ubeydullah b. Ziyad'ın ve arkadaşlarının kesik başları getirilipte Muhtar'm önüne bırakıldığında ince bir yılan gelip o kesik başların arasında dolaştı, sonra îbn Mercane'nin ağzından girip burnundan çıktı, tekrar burnundan girip ağzından çıktı. Diğer başların değil de sadece îbn Mercane'nin başını yakalayıp burnundan girip ağzından çıktı."
Tirmizî, bunu başka bir varyant ile Ammare b. Umeyr'den naklederek sövle der:
"Ubeydullah b. Ziyad ve arkadaşlarının kesik başları getirildiğinde bu kesik başlar Küfe mescidinin avlusuna dikildi. Ben de oraya vardığımda cemaat şöyle diyordu: 'İşte geldi, işte geldi." Baktım ki bir yılan gelip o kesik başların arasında dolaştı, sonra Ubeydullah b. Zryad m bu-
run deliklerine girdi. Orada birazcık bekledikten sonra çıktı ve kaybolup gitti. Sonra tekrar: "işte geldi, işte geldi." dediklerinde yılan bu işi iki veya üç kez tekrarladı."
Ebu Süleyman b. Zeyd dedi ki: Hicretin altmışalltmcı senesinde Ubeydullah b. Ziyad ile Husayn b. Nümeyr, İbrahim b. Este tarafından. öldürüldü. İbrahim, bunların kesik başlarını Muhtar'a gönderdi. Muhtar da Abdullah b. Zübeyr'e gönderdi. Bu kesik başlar, Mekke ve Medine'de birer sırık başına takılıp yere dikildi. Ebu Ahmed'in rivayetine göre bu hadiseler hicri altmışaltına senenin aşura gününde vuku bulmuştur. İbn Cerir ile diğerlerinin naklettikleri meşhur rivayete göre bu hadise, hicretin altmışyedinci senesinde vuku bulmuştur. Ama kesik başların bu senede İbn Zübeyr'e gönderilmiş olması imkansızdır. Çünkü bu senede Muhtar ile İbn Zübeyr arasındaki düşmanlık kuvvetlenmişti. Kısa bir süre sonra da İbn Zübeyr, Basra'da

Kûfe'ye giderek Muhtar'ı kuşatması ve onunla savaşması için kardeşi Mus'ab'a emir vermişti. Doğrusunu Allah bilir. [2]

Mus'ab B. Zübeyr'in Muhtar B. Ebî Ubeyd'i Öldürmesi

Abdullah b. Zübeyr, bu sene "Kubba" lakabıyla tanınan Basra valisi Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia el-Mahzumî'yi görevde azletti. Yerine kardeşi Mus'ab b. Zübeyr'i tayin etti ki, bu Muhtar'a denk ve emsal olsun. Ona karşı da bir reddiye sayılsın.
Mus'ab, Basra'ya girerken yüzünü peçeledi, minbere çıktı. Minbere çıktığında insanlar: "Vali, vali" dediler. Yüzündeki peçeyi açınca insanlar onu tanıyıp kendisine yöneldiler. Kubba da gelip minberinin altında bir basamak aşağıda oturdu. Cemaat toplanınca Mus'ab, kalkıp onlara hutbe okumaya başladı. Önce kıssaları okumaya başladı. Nihayet şu ayet-i kerimeye geldi: "Firavun memleketin basma geçti ve halkını firkalara ayırdı." (ei-Kasas, 4.) Bu ayet-i kerimeyi okurken Şam'a ya da Kûfe'ye eliyle işaret etti. Sonra da şu âyet-i kerimeyi okudu:
"Biz, memlekette güçsüz sayılanlara iyilikte bulunmak, onları önderler kılmak, onları varis yapmak, memlekete yerleştirmek istiyorduk." (oi-Kasas, 5.} Bu ayet-i kerimeyi okurken de Hicaz'ı gösterdi ve şöyle dedi: "Ey Basra halkı! Siz emirlerinize lakablar takıyorsunuz. Ben de kendime Cezzar lakabım taktım."
İnsanlar onun etrafında toplandılar, gelişine sevindiler. Muhtar'a karşı ayaklanıp Muhtar tarafından bir kısmı ezilip öldürüldüğünde Küfe halkı hezimete uğramıştı. Hezimete uğrayınca Basra'ya yöneldiler. Oraya gitmek istediler. Sonra Muhtar, zafer müjdesini ve kesik başlan kendisine getirecek olan haberciyi karşılamak amacıyla Kûfe'den dışarı çıktığında düşmanları onun yokluğundan istifade ile ondan kaçmak için Basra'ya gittiler. Çünkü Muhtar, dini kıt bir kafirdi. Kendisine vahiy geldiğini iddia ediyordu. Arap asıllı olmayanları eşrafa tercih ediyordu. İbrahim b. Ester, Ubeydullah b. Ziyad'ı öldürüp de o mıntıkalara hakim olduğunda bazı beldeleri, iklimleri, kasabaları eline geçirdi. Muhtar'ı horladı, küçük düşürdü. Mus'ab da o esnada Muhtar'a galip olmayı ümit etti. Muhammed b. Eş'as b. Kays'ı, Mühelleb b. Ebi Sufra'ya göndenn. Mühelleb, onların Horasan valisi idi. Mühelleb, bol miktarda armağanlar, çok sayıda adamlar, teçhizatlar ve büyük bir orduyla geldi, taşralılar, onun gelişine sevindiler. Mus'ab b. Zübeyr de bu sayede güçlendi. Basralılar ve onlara tabi olan Kûfelilerle birlikte deniz yoluyla Kûfe'ye doğru yola çıktılar.
Mus'ab b. Zübeyr, öncü kuvvetlerinin başına Abbad b. Husayn'ı, sağ cenaha Ömer b. Ubeydullah b. Mameri, sol cenaha Mühelleb b. Ebi Suf-ra'yı komutan yaptı. Emirleri kendi kabilelerinin ve sancaklarının başına koyup sıraya dizdi. Malik b. Mesma, Ahnef b. Kays, Ziyad b. Ömer, Kays b. Heysem ve diğer emirleri sıraya geçirdi. Muhtar da askerlerini toplayarak yola çıktı. Medar'a gelip ordugah kurdu. Öncü kuvvetlerinin başına Ebu Kamil eş-Şakirî'yi, sağ cenaha Abdullah b. Kamü'i, sol cenaha Abdullah b. Vehb el-Cüşemî'yi, süvarilerin başına Vezir b. Abdullah es-Selülf yi, Arap asıllı olmayanların başına da Ebu Ömer adındaki muhafiz komutanını komutan olarak tayin etti. Sonra askerlerine bir konuşma yaptı. Onları düşmanlarına karşı harekete geçmeye teşvik etti. Öncü birlikleri harekete geçirdi. Kendisi de zafer müjdesi vererek arkadaşlarından bir kısmı ile bineklerine binerek yola çıktılar. Mus'ab, Küfe yakınlarına vardığında Muhtar'ın askeri birlikleri ile karşılaştı. Mus'ab'm süvarileri Muhtar'ın askeri birliğine saldırdı. Çok geçmeden Muhtar'ın askerleri kaçmaya başladılar. Emirlerinden bir topluluk öldürüldü. Kurcalarından ve Şiilerden de bir grup öldürüldü. Sonra bu hezimet haberi Muhtar'a ulaştı.
Vakidî dedi ki: Muhtar'ın öncü birlikleri yanına geldiğinde Mus'ab, Dicle ile Küfe arasındaki mesafeyi katetti. Muhtar, hükümet konağı için gerekli istihkam tedbirlerini almış, oraya Abdullah b. Şeddad'ı vekil bırakmıştı. Kendisi de beraberindeki adamlarla yola çıkmış, Haru-ra'ya gelip ordugah kurmuştu. Mus'ab'ın askerleri kendisine yaklaştığında o, her kabileye bir lider tayin etmişti. Bekir b. Vail kabilesine Said b. Munkız'ı, Abdülkays kabilesine Malik b. Münzir'i, Aliye kabilesine Abdullah b. Ca'de'yi, Ezd kabüesine Müsafir b. Said'i, Beni Temim kabilesine Süleym b. Yezid el-Kindî'yi, Muhammed b. Eş'as kabilesine Saıd b. Malik'i lider olarak gönderdi. Kendisi de diğer arkadaşlarıyla birlikte orada durdu. Karşı tarafla geceye dek şiddetlice savaştı. Muhtarın adamlarından önde gelenler öldürüldüler. O gece Muhammed b. Eş as ile Umeyr b. Ali b. Ebi Talib öldürüldüler. Diğer arkadaşları da Muhtar'ın etrafından dağılıp gittiler. Kendisine: "Hükümet konağına git." dedilerse de o: "Allah'a yemin ederim ki, oraya geri dönmek gayesiyle oradan çıkmış değilim. Ama bu Allah'ın hükmüdür." diye karşılık verdi. Sonra hükümet konağına gittiler. İçeri girdi, Mus'ab ona geldi. Kabileleri Kûfe'nin çeşitli mıntıkalarına dağıttı. Mahalleleri taksim etti ve nihayet hükümet konağına vardı. Muhtar'a gıda maddesi ve su verilmesini yasakladı. Muhtar, ara sıra konaktan dışarı çıkıyor, Mus'ab taraftarlarıyla savaşıyor, sonra konağa geri dönüyordu. Kuşatma şiddetlenince adamlarına: "Kuşatma, gücümüzü daha da azaltıyor. Haydi inelim de geceye dek bunlarla savaşalım ve nihayet şereflice ölelim." dediyse de adamları gevşeklik gösterdiler. Ama o; "Vallahi ben düşmana teslim olmam." dedi. Sonra yıkanıp koku süründü, dışarı çıkıp beraberindeki adamlarla birlikte öldürülünceye kadar savaştı.
Anlatıldığına göre yakın adamlarından bir grup, hükümet konağına girmesini Muhtar'a tavsiye ettiler. O da yerilmiş ve hakarete uğramış bir halde hükümet konağına girdi. Az bir zaman sonra kaçınılmaz kader, darbesini ona vuracaktı. Mus'ab, onu hükümet konağında kuşatma altına aldı. Adamlarının tamamıda onunla birlikte kuşatma altına alınmıştı. Nihayet çok susadılar, susuzluk derecelerini ancak Allah bilir. Mus'ab, onların giriş ve çıkışlarını yasakladı. Bütün kurtuluş yollan kapatıldı. Aralarında akıllı, yumuşak huylu, doğru yolda olan bir kimse de yoktu. Sonra Muhtar düşünmeye ve başına gelen beladan kurtulmaya bir yol bulmak için düşünce mekanizmasını çalıştırdı. Başına gelen bu kötü durumdan kurtulmak için yakınlarına, kölelerine ve adamlarına fikir sordu. Kader lisanı ve şeriat dili de ona şöyle sesleniyordu: "De ki: "Hak geldi; artık bâtıl ne yeniden başlar

ne de geri gelir." (Sebe', 49.)
Kendisi ile ittifak eden ve dostluk kuran kimseler arasından çıkıncaya dek azmini biledi ve içinde bulunan şecaat kuvvetini harekete geçirdi. Atı üzerinde ölmek istiyordu ki, son nefesini at üzerinde versin. Hamiyyete gelip gazablanarak şecaat ve cesaretini harekete geçirerek dışarı çıktı. Ama yine de bir kurtuluş yolu göremiyordu. Beraberinde sadece ondokuz arkadaşı vardı. Belki de o, bu halinde yaşamaya devam etseydi o ondokuz kişi ,Cehennem'deki görevli ondokuz zebaniden farksız olacaklardı. Hükümet konağından dışarı çıkarken kendisini serbest bırakmalarını ve Allah'ın yerinden dilediği bir yere gitmesine izin vermelerini istedi, ancak Zübeyr'in askerleri onun mutlaka emirin hükmüne boyun eğmesini istediler.
Kısaca diyeceğimiz şudur ki; Muhtar, hükümet konağından çıkar çıkmaz Beni Hanife kabilesinden Abdullah b. Dücace'nin oğlu Tarfe ve Tarraf adında iki kardeş, ona doğru ilerlediler. Yanına gelip onu Kûfe'nin zeytinciler çarşısında öldürdüler. Başını koparıp Mus'ab b. Zü-beyr'e götürdüler. Mus'ab, hükümet konağına girmişti. Muhtar'ın kesik başını önüne bıraktılar. Tıpkı Ubeydullah b. Ziyad'ın kesik başının Muhtar'ın önüne bırakılması ve Hz. Hüseyin'in kesik başının Ubeydullah b. Ziyad'ın önüne bırakılması ve dahi Mus'ab'ın kesik başının da Ab-dülmelik b. Mervan'ın önüne konulacağı gibi. Muhtar'ın kesik başı önüne bırakıldığında Mus'ab, Tarfe ve Tarraf adındaki kardeşlere 30000 dirhem para mükafat verilmesini emretti.
Mus'ab, Muhtar'ın adamlarından bir topluluğu öldürdü, 500 kadar adam*111 da esir aldı. Boyunlarını aynı günde vurdurdu. Bu savaşta Mus'ab'ın adamlarından Muhammed b. Eş'as b. Kays da öldürülmüştü. Mus'ab, Muhtar'ın elinin kesilerek mescidin duvarına çivilenmesini emretti. Haccac'm Kûfe'ye gelişine kadar Muhtar'ın eli mescidin duvarında asılı kaldı. Haccac, oraya geldiğinde duvardaki elin kime ait olduğunu sordu. Muhtar'ın eli olduğunu söylediklerinde emir verdi, el oradan sökülüp götürüldü. Çünkü Muhtar, Haccac'm kabile sindendi. Sa-kif kabilesinden bir yalancı bir de katil kişinin geleceği, hadisi şerifle haber verilmişti. İşte yalancı, Muhtar'dı. Katil de Haccac'dı. Bu yüzden, Muhtar'ın öcünü İbn Zübeyr'den aldı. İbn Zübeyr öldürdü ve cesedini aylarca darağacında bıraktı.
Mus'ab b. Zübeyr, Muhtar'ın karısı Ümmü Sabit binti Semüre b. Cündüb'e Muhtar'ın durumunu sorduğunda Ümmü Sabit: "Ben onun hakkında ancak sizin söylediklerinizi söyleyebilirim." demişti. Bunun üzerine o kendi haline bırakılmış, Muhtar'ın diğer karısı Amre binti Nu-man b. Beşir'i çağırtmış, ona: "Muhtar hakkında ne diyorsun?" diye sorunca Amre şu cevabı vermişti: "Allah ona rahmet etsin. O, Allah'ın sa-lih kullarından bir kuldu" Amre binti Numan'ın böyle demesi üzerine Mus'ab, onu zindana atmış ve kardeşi Abdullah b. Zübeyr'e de: "Bu kadın, Muhtar'ın peygamber olduğunu iddia ediyor." diye mektub yazmış, o da ona: "Öyleyse onu zindandan çıkarıp öldür!" diye cevabi mektub göndermişti. Bunun üzerine Mus'ab, Amre binti Numan'ı zindandan çıkarıp şehir dışına götürmüş ve ölünceye kadar ona darbeler vurmuştu. Bu olay hakkında Ömer.b. Ebi Remse el-Mahzumî, şöyle bir şiir söylemiştir:
"Benim en çok şaştığım şey,
Beyaz tenli, hür, genç ve güzel bir kadının öldürülmesidir.
Evet, böyle günahsızca öldürüldü.
Allah, bu haksız yere öldürülenin mükafatını versin,
Ölmek ve öldürmek biz erkeklere düşer.
Namuslu kadınlara ise eteklerini korumak."
Ebu Mihnef, Muhammed b. Yusuftın şöyle dediğini rivayet etmiş-
tir:
"Mus'ab b. Zübeyr, Abdullah b. Ömer b. Hattab'a rastlamış, ona selam vermişti. İbn Ömer, ona şöyle bir soru sormuştu:
- Sen kimsin?
- Kardeşin oğlu Mus'ab b. Zübeyr'im.
- Evet, sen aynı günde kıble ehlinden 7000 kişinin katili olacaksın öyle mi? Dilediğin kadar yaşa, nihayet sen böyle yapacaksın.
- Ama onlar inkarcı ve büyücülerdir.
- Allah'a yemin ederim ki, onların yerine babanın mirasından bir koyun öldürsen bile bu dahi senin için bir israf olur." [3]

Muhtar B. Ebî Ubeyd Es-Sâkafî

Muhtar b. Ebi Ubeyd b. Mesud b. Amr b. Umeyr b. Avf b. Afre b. Umeyre b. Avf b. Sakif es-Sakafî. Babası, Peygamber (s.a.v.)'ın sağlığında Müslüman oldu. Ama onu göremedi. Bu sebeple insanların çoğu onun adını sahabeler arasında anmamışlardır. Onu sadece "el-İsabe" adlı eserinde İbnu'1-Esir, sahabelerin adları arasında zikretmiştir. Hz. Ömer, hicretin onüçüncü senesinde Farslılarla savaşması için büyük bir ordunun başında onu komutan olarak göndermişti. O savaşta onunla birlikte 4000 kadar Müslüman da şehit edilmişti. Nitekim bunu önceki kısımlarda da anlatmıştık. O savaşa, Köprü savaşı denir. Bu köprü, Dicle nehri üzerindeki bir köprüydü. Bugün ona, Ebu Ubeyd köprüsü denmektedir. Ebu Ubeyd'in Safiye adında bir kızı vardı. Bu kız, saliha ve abide kadınlardandı. Abdullah b. Ömer b. Hattab'm zevcesi idi. Abdullah, onu çok sever ve ikramda bulunurdu. Kardeşi Muhtar'a gelince bu, önceleri Hz. Ali'ye karşı çok düşmanca duygular beslerdi. Amcasının yanında Medain'de bulunurdu. Amcası Medain valisi idi. Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin oraya vardığında Şam'a doğru

gitmekteyken Iraklılar, onu yalnız ve yardımsız bıraktılar.
Hz. Hüseyin, babasının öldürülmesinden sonra Muaviye'yle savaşmak için Şam'a gidiyordu. Iraklıların kendisine ihane ettiklerini hissedince az sayıdaki askerleri ile Medain'e kaçtı. Muhtar da amcasına: "Hüseyin'i yakalasan da Muaviye'ye göndersen. Böylece ömrünün sonuna kadar onun yanında itibar sahibi olursun." demiş, amcası ona: "Ey yeğenim, bana ne kötü bir tavsiyede bulunuyorsun." diyerek karşı çıkmıştı. Bu yüzden Şiiler de Muhtar'a hep öfke duyuyorlardı. Nihayet Müslim b Ukayl b. Ebi Talib, Iraklılar tarafîndan öldürüldü. Muhtar da Kûfe'deki emirlerdendi. Onun zor durumda olduğunu görünce "Yardım edeceğim" demiş; Ibn Ziyad da bundan haberdar olunca Ona yüz kırbaç vurmuş ve sonra da onu hapse atmıştı. Muhtar, hapse atıldıktan sonra eniştesi Abdullah b. Ömer, Muaviye'nin oğlu Yezid'e mektup yazarak ricada bulunmuş, o da İbn Ziyad'a emir göndererek Muhtar5! hapisten sahvermesini ve bir abaya büründürerek Hicaz'a göndermesini emretmişti. O da böyle yaptı.
Muhtar, Mekke'de tbn Zübeyr'in yanma gitti. Şamlılar tarafından kuşatıldığında onunla omuz omuza onlara karşı savaştı. Sonra Muhtar, Iraklıların kendisi hakkında kötü sözler söylediklerini işitti. îbn Zü-beyr'i bırakıp Irak'a gitti. Giderken de İbn Zübeyr'den kendisi için Küfe valisi İbn Muti'ya bir mektub yazmasını rica etti. O da yazdı, kalkıp Irak'a gitti. Görünüşte İbn Zübeyr'i övüyor ama gizlice ona sövüyordu. Muhammed b. Hanefiyye'yi övüyor, ona bey'at için insanlara çağrıda bulunuyordu. Bu tutumunu devam ettirdi. Nihayet Şiilik yolunu tutarak ve Hz. Hüseyin'in öcünün alınmasını istiyor görünerek, Kûfe'ye hakim oldu. Bu sebeple de Şiilerden birçok grup gelip onun etrafında toplandı. İbn Zübeyr tarafından atanmış olan valiyi oradan çıkardı. Muhtar, oraya otoritesini yerleştirdi. Sonra îbn Zübeyr'e bir mektub yazarak özür diledi ve İbn Muti'nin Emevilere dalkavukluk yaptığını ihbar etti. Bu yüzden Kûfe'den kovulduğunu söyledi. Kendisinin de Kûfelilerle birlikte İbn Zübeyr'in itaatmda olduğunu söyledi. İbn Zübeyr, onun bu sözlerini tasdik etti. Çünkü Muhtar, cuma günlerinde minber üzerinde insanları İbn Zübeyr'e bey'ata davet ediyordu. Zahiren de ona itaatkar
görünüyordu.
Bu arada Muhtar, Hz. Hüseyin'in katillerini ve Kerbela savaşına katılan İbn Ziyad'm. askerlerini araştırmaya ve takib etmeye başladı. Onlardan çoğunu öldürdü. Ele başlarının kellerini kopardı. Mesela, Hz. Hüseyin'i öldüren ordunun Emin Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas'm, Hz. Hüseyin'i öldürme işini deruhte eden 1000 kişilik grubun komutanı Şimr b. Zilcevşen'in, Sinan b. Eb Enes'in, Havla b. Yezid el-Esbahî'nin kellelerini kopardı. Takibata devam etti. Nihayet intikam kılıcı İbrahim b. Eşter'i, 20 000 kişilik bir askeri birliğin başına komutan yaparak îbn Ziyad'm üzerine gönderdi. îbn Ziyad bu karşılaşmada İbrahim b. Eşter'in askerlerinden kat kat fazla sayıda askere sahipti. Askerleri 60000 veya başka bir rivayete göre 80000 kişi idi. İbn Ester, neticede İbn Ziyad'ı öldürdü. Askerlerini kırıp geçirdi. Ordugahmdaki malları yağmaladı. Sonra da îbn Ziyad'm ve arkadaşlarının kellelerini zafer müjdesi ile birlikte Muhtar'a gönderdi. Muhtar buna çok sevindi. Sonra Muhtar da İbn Ziyad'm Husayn b. Nümeyr'in ve beraberlerindeki arkadaşlarının kellelerini Mekke'ye, îbn Zübeyr'e gönderdi. îbn Zübeyr'in emri üzerine bu kelleler Hacun boğazına dikildi.
Bu başlar, Medine'ye de dikilmişlerdi. Artık Muhtar, hükümdar olma sevdasına kapılmıştı. Bundan sonra düşmanlarının kalmadığına, hükümdarlıkta kendisi ile çekişecek bir kimsenin ortaya çıkamayacağına kanaat getirmişti. îbn Zübeyr, onun hilekar, dessas ve kotu yolda bir kimse olduğunu anlayınca kardeşi Mus'ab'! Irak'a vah olarak gönderdi.
Mus'ab Basra'ya gitti. Asker topladı. Muhtar'm sevinci tamamlanamadı. Nihayet Mus'ab b. Zübeyr, çok büyük bir ordu ile Basra'dan Küfe üzerine yürüdü. Muhtar'ı yakalayıp öldürdü. Başını kopardı ve elinin de mescidin duvarına çivilenmesini emretti. Kesik başının özel bir ulakla kardeşi Abdullah b. Zübeyr'e gönderilmesini emretti. Kesik başı götüren adam, yatsı vaktinden sonra Mekke'ye vardı. Abdullah b. Zübeyr'in nafile namaz kılmakta olduğunu gördü. Abdullah, seher vaktine dek namazını sürdürdü. Gelen ulağa dönüp bakmadı. Fecre yakın bir zamanda ulağa dönüp: "Niçin geldin?" diye sorunca ulak, mektubu ona verdi, mektubu okudu. Sonra ulak: "Ey mü'minlerin emiri! Yanımda Muhtar'm kesik başı var." deyince Abdullah; "Onu mescidin kapısına bırak." dedi. Ulak, kesik başı götürüp mescidin kapısına bıraktıktan sonra tekrar Abdullah'ın yanına döndü ve: "Ey mü'minlerin emiri! Bana armağan verilmeyecek mi?" diye sorunca Abdullah şu cevabı verdi: "Armağanın, getirmiş olduğun kesik baştır. Onu tekrar yanma alıp Irak'a götür."
Muhtar'm devleti hiç kurulmamış gibi yıkılıp gitti. Diğer devletler de böyledir. Müslümanlar, onun devletinin yıkılıp gitmesine sevindiler. Çünkü o, samimi değildi. Aksine yalana biriydi. Kendisine Cebrail vasıtasıyla vahiy geldiğini iddia ediyordu.
îmam Ahmed b. Hanbel, Rufaa el-Kabbanî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:"Muhtar'm yanına gittim, bana bir yastık verdi ve şöyle dedi: "Eğer kardeşim Cebrail şu yastığın üzerinde durmuş olmasaydı, bunu da sana verirdim." Boynunu vurmak istedim ama Amr b. Humk'un Rasülullah'tan nakletmiş olduğu şu hadisi hatırladım: "Bir mü'min, başka bir mü'mine kanım (ve canım) güvenipte emanet eder de onu öldürürse ben o katilden uzağım."
îmam Ahmed b. Hanbel, Rufaa b. Şeddad'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Muhtar'ın yanıbaşmda duruyordum. Yalancı olduğunu anlayınca kılıcımı çekip boynunu vurmak istedim, ama Amr b. Humk'un bana anlattığı şu hadisi hatırladım: "Bir kimse canını bir başkasına emanet eder de o kişi onu öldürürse, kıyamet gününde ona hainlik bayrağı verilir."
Neseî ile İbn Mace de, Abdülmelik b. Umeyr'den rivayet ettiler ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Bir kimse bir canı başkasına güvenip emanet eder de o kimse onu öldürürse -öldürdüğü kimse kafir olsa bile- ben katilden uzağım." Ibn Ömer'e şöyle bir soru soruldu:

- Muhtar, kendisine vahiy geldiğini iddia ediyor.
- Doğru söylüyor. Çünkü yüce Allah, bir ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur: "Doğrusu şeytanlar sizinle tartışmaları için dostlarına vah-
yederler (fısıldarlar)." (ei-En'âm, 121.)
Ibn Ebi Hatim, İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Muhtar'ın yanma gittim. Bana ikramda bulundu ve beni yanına konuk etti. Geceleyin benimle sohbet etti. Yatağımın hazırlanmasını emretti, bana: "Çık, insanlarla konuş." dedi. Ben de çıktını, adamın biri gelip bana şöyle sordu:
- Vahiy hakkında ne diyorsun?
- Vahiy iki türlüdür. Yüce Allah buyurdu ki: "Ey Muhammedi Biz bu Kur'ân'ı vahyederek sana en güzel kıssaları anlatıyoruz." (Yûsuf, 3.) «Aldatmak için birbirlerine cazip sözler fısıldayan cin ve insan şeytanlarını her peygambere düşman yaptık." (ei-En'âm, 112.) Ben böyle deyince beni yakalamak istediler. Ben de kendilerine: "Size ne oluyor? Niçin böyle yapıyorsunuz? Ben size fetva veriyorum ve misafirinizin!." dedim. Beni bıraktılar."
İkrime böyle demekle Muhtar'ın kendisine vahiy geldiğine dair sözlerinin yalan olduğunu ifade etmek istemiştir.
Taberanî, Enise binti Zeyd b. Erkam'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Babam Zeyd, Muhtar b. Ebi Ubeyd'in yanma gitti. Ona şöyle dedi: "Ey Ebu Amir, keşke Cebrail ve Mikail'in burada bulunduklarını gör-seydin!" Bunun üzerine babam Zeyd, ona şöyle karşılık verdi: Hüsrana uğradın, helak oldun. Sen, Allah katında o kadar düşüksün ki, sana vahiy gelecek değildir. Sen yalan söylüyorsun. Allah'a ve Rasûlüne karşı iftirada bulunuyorsun."
İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Avf es-Sıddık en-Naci'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Haccac b. Yusuf, oğlu Abdullah b. Zübeyr'i öldürdükten sonra Esma binti Ebu Bekir es-Sıddık'in yanma gitti ve ona şöyle dedi: "Senin oğlun şu Beyt'te dinden çıktı. Allah, ona elem verici bir azabı tattırdı ve ona şöyle şöyle azap çektirdi."
Esma da ona şu karşılığı verdi: "Yalan söylüyorsun. Abdullah b. Zübeyr, ebeveynine iyi davranan, gündüzleri oruç tutan, geceleri de namaz kılan bir kimseydi. Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah (s.a.v.) bize şu haberi vermiştir: "Sakif kabilesinden iki yalancı çıkacaktır. Sonraki, öncekinden daha şerlidir ve o katildir."
Beyhakî, bu hadisi, bu kitabın peygamberlik delilleri bölümünde nakletmiştir. Âlimlerin anlattıklarına göre Sakif kabilesinin yalancısı Muhtar b. Ubeyd'dir. O, zahiren Şii görünüyordu. Kahinliği de içinde saklıyordu. Yakın adamlarına da kendisine vahiy geldiğini gizlice söylüyordu. Peygamberlik iddiasında bulunup bulunmadığını bilemiyorum. Kendisi için bir kürsü konulmuştu. Adamlar, o kürsünün etrafin-da çember oluşturuyor ve ona saygı gösteriyorlardı. Kürsü, ipekli şallarla örtülüydü. Katırlar üzerinde taşınırdı. Onu, Israılogullarının
Kur'ân'da sözü edilen tabutuna benzetiyorlardı. Şüphesiz ki Muhtar, sapık ve saptıran bir kimse idi. Onun vasıtası ile diğer zalim kavimlerden intikam alındıktan sonra ölümüyle Allah, Müslümanları ondan kurtarıp rahata kavuşturdu. Nitekim yüce Allah, bir ayet-i kerimede şöyle buyurmuştur:
"Zalimlerin bir kısmını, kazandıklarından ötürü diğer bir kısmına böylece musallat ederiz." (el-En'âm, 129.)
Sakif kabilesinin içindeki katile gelince o, çok adam Öldüren ve Ab-dülmelik b. Mervan tarafından tayin edilen Irak valisi Haccac b. Yusuf es-Sakafı'dir. O, Irak'ı Mus'ab b. Zübeyr'in elinden almıştı. Bununla ilgili açıklama yakında gelecektir.
Vakidî'nin anlattığına göre Muhtar, îbn Zübeyr'e muvafik olduğunu açıklamaya ve böyle bir tutum sergilemeye devam etti ve nihayet hicretin altmışyedinci senesinin başında Mus'ab b. Zübeyr Basra'ya geldi. İşte o zaman Muhtar, Abdullah b. Zübeyr'e muhalefetini açığa vurdu. Mus'ab ta onun üzerine yürüdü ve onunla savaştı. Muhtar'm enirinde 20 000 kadar asker vardı. Muhtar, önce Mus'ab'a bir hamle yaptı. Onu hezimete uğrattı, ama Muhtar'm adamları sebat göstermediler. Nihayet onun yanından ayrılıp Mus'ab'm saflarına katıldılar. Kendisindeki kahinlik ve yalancılığından ötürü ondan intikam aldılar. Muhtar, bu durumu görünce dönüp hükümet konağına girdi. Mus'ab, onu dört ay süreyle konakta kuşatma altında tuttu. Sonra hicretin altmışyedinci senesinin ramazan ayının ondördünde onu altmışyedi yaşındayken Öldürdü. [4]

Fasıl

Mus'ab b. Zübeyr, Kûfe'de otoritesini kurduktan sonra yanma gelmesi için İbrahim b. Eşter'e haber gönderdi. Öte yandan Abdülmelik b. Mervan da yanma gelmesi için İbrahim b. Eşter'e haber göndermişti.. İbrahim bu durumda ne yapacağım şaşırdı Hangisinin yanma gideceği hususunda arkadaşlarıyla istişare yaptı. Sonra hep birlikte memleketleri olan Kûfe'ye Mus'ab b Zübeyr'in yanma gitmek hususunda görüş birliği yaptılar. Bunun üzerine İbrahim b. Ester, Mus'ab b. Zübeyr'in yanma geldi Mus'ab, ona ikramda bulundu ve çok saygı gösterdi. Mus'ab, Mühelleb b. Ebi Sufra'yı Musul, Cezire, Azerbaycan ve Ermeni ye'ye gönderdi. Kendisi de şehirden ayrılırken Basra'da Ubeydullah b. Abdullah b. Mamer'i bıraktı, gidip Kûfe'de ikamet etti Bu sene sona ermeden kardeşi Abdullah b. Zübeyr, onu Basra valiliğinden azletti. Basra'ya oğlu Hamza b. Abdullah b Zübeyr'i vali olarak tayin etti. Hamza şecaatli, cömert ve halk arasına karışan bir kimse idi. Bazen o kadar ikramda bulunur ve bol miktarda armağan verirdi ki, yanında hiç mal bırakmazdı. Bazen de hiçbir şey vermez ve emsali görülmemiş cimrilik yapardı. Hafifliği, aceleciliği ve uçarılığı görüldü. Bu durumunu Ahnef b. Kays, Abdullah b. Zübeyr'e bildirdi. Abdullah'ta onu valilikten azletti! Basra'ya Kûfe'yi de ekleyerek tekrar kardeşi Mus'ab'ı vali olarak atadı. Görevden azledilen Hamza b

Abdullah b. Zübeyr, beytü'l-inaldan çok miktarda para alarak Basra'dan çıkıp gitti.
Malik b. Mesma, onun yolunu keserek: "Vergilerimizi yanma alıp gitmene müsaade etmeyiz." deyince Ubeydullah b. Mamer, bu mallara ve paralara kefil oldu. O zaman Malik b. Mesma, Hamza'nın gitmesine müsaade etti. Hamza, Basra'dan ayrılınca Mekke'deki babasının yanına gitmedi. Aksine Medine'ye gitti. Basra'dan getirdiği malları bazı adamlara emanet olarak bıraktı. Hepsi, emaneti inkar ettiler. Sadece ehl-i kitaptan bir adam inkar etmedi ve emaneti kendisine iade etti. Hamza'nın bu yaptığını Abdullah b. Zübeyr duyunca: "Allah onu kahretsin. Ben, onunla Mervan oğullarına karşı övünmek ve iftihar etmek istedim ancak o, buna imkan vermedi, geri tepti." dedi.
Ebu Mihnef in anlattığına göre Hamza b. Abdullah b. Zübeyr, Basra'da tam bir yıl valilik yaptı, doğrusunu Allah bilir.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede insanlara Abdullah b. Zübeyr haccettirdi. Kûfe'deki valisi, kardeşi Mus'ab'tı. Basra valisi ise oğlu Hamza idi. Başka bir rivayete göre ise Basra valiliğini de tekrar kardeşi Mus'ab'ın uhdesine vermişti. Horasan ve bağlı mmtıkalardaki valisi ise Abdullah b. Hazm es-Sülemî idi. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir.
Bu senede vefat eden önde gelen şahsiyetler arasında Velid b. Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehm de vardı. Ebu Cehm, sahil hadiste sözü edilen înbicaniye'nin sahibidir. Yine bu senede çok sayıda adam öldürüldü. Bunların adlarını burada zikretmek geniş yer tutacaktır. Bunun için adlarını zikretmekten vazgeçtik. [5]

Hicretin Altmışsekizîncî Senesi

Bu senede Abdullah b. Zübeyr, kardeşi Mus'ab'ı tekrar Basra valiliğine tayin etti. Mus'ab ta Basra'ya gidip orada ikamet etti Kûfe'de yerine vekil olarak Haris b. Abdullah b. Ebi Rebia el-Mahzumî (Kubba'ı)yi bıraktı. Abdullah b, Zübeyr, Medine valiliğine de Cabir b. Esved ez-Zührî*yi atadı. Medine valisi olan Abdurrahman b. Eş'as'ı -Said b. Mü-seyyeb'e altmış kırbaç vurduğundan dolayı- görevden azletti. Abdurrahman b. Eş'as, îbn Zübeyr'e bey'at etmesini isteyince Said be/at etmemiş, bu sebeple de Abdurrahman onu kırbaçlamıştı. Bunun üzerine Abdullah b. Zübeyr de Abdurrahman'ı valilikten azletmişti.
Yine bu senede Bizans hükümdarı Kostantin b. Kostantin kendi beldesinde öldü. Ezarika vak'ası da bu senede vuku buldu. Bu hadisenin gelişmesi şöyle olmuştu:
Mus'ab, Fars valisi Mühelleb b. Ebi Sufra'yı görevden azletti. Çünkü o, Farslılara eziyet ediyordu. Bu defa onu Cezire'ye vali olarak atadı. Mühelleb, Ezarika'yı eziyor, onlara haksızlık ediyordu. Sonra Fars vilayetine Ömer b. Ubeydullah b. Mamer'i vali olarak atadı. Farslılar da Ömer b. Ubeydullah'a karşı ayaklandılar. Ömer b. Ubeydullah, onlarla savaştı. Onları kırıp geçirdi Farslılar, emirleri Zübeyr b. Me'curla birlikteydiler. Ömer b. Ubeydullah'm önünden kaçıp Istahra gittiler. Ömer, onları kovaladı. Onlardan çok sayıda adam öldürdü. Onlar da onun oğlunu öldürdüler. Sonra Ömer, onları tekrar bozguna uğrattı ve yendi. Onlar İsfahan taraflarınca kaçtılar, orada güçlendiler. Sayıları ve teçhizatları arttı. Basra'ya doğru harekete geçtiler. Bazı Fars illerinden geçtiler. Ömer b. Ubeydullah b. Mamer'i arka taraflarında bıraktılar.
Mus'ab, onların gelişini duyunca etrafına adamlar topladı. Bunları kendi hallerine bırakıp memleketlerinden geçmelerine ses çıkarmadığından ötürü Ömer b. Ubeydullah'ı kınadı. Ömer de bunları takibe çıkmıştı. Hariciler, önlerinde Mus'ab'm, arka taraflarında da Ömer b. Ubeydullah'm bulunduğunu haber alınca Medain'e yöneldiler. Kadınları ve çocukları öldürmeye, gebe kadınların karınlarım yarmaya, hiç kimsenin yapmadığı kötülükleri yapmaya başladılar. Küfe valisi Haris b. Ebi Rebia, Kûfelilerden önde gelen şahsiyetleri -bunlar arasında îbn Ester ile Şebes b. Rib'i'de bulunuyordu- yanına alarak Haricilerin üzeri-
ne yürüdü. Serat köprüsüne vardıklarında Hariciler, bunların köprüyü geçmelerine engel oldular, köprüyü yıktılar. Emir, köprünün onarılmasını emretti. Karşı tarafa geçilince Hariciler, önünden kaçışmaya başladılar. Abdurrahman b. Mihnef te 6000 askerle onları kovalamaya başladı. Onlar da Kûfe'den geçerek İsfahan'a doğru ilerlediler. Bunun üzerine Abdurrahman b. Mihnef, onlardan vazgeçti ve savaşmadı. Sonra tekrar dönüp Attab b. Verka'yı bir ay süreyle Ciya şehrinde kuşatma altına aldılar. Halkı zor duruma soktular. Ciyalılar da kalelerinden inip onlarla savaştılar. Onları bozguna uğrattılar. Komutanları Zübeyr b. Me-cur'ü öldürdüler. Ordugahlarmdaki malları da ganimet olarak ele geçirdiler. Bozguna uğrayan Hariciler, başlarına Fıtri b. Fücae'yi emir yaptılar, sonra da Ahvaz iline doğru yola çıktılar.
Mus'ab b. Zübeyr, Musul'da bulunan Mühelleb b. Ebi Sufra'ya Haricilerle savaşmak üzere harekete geçmesini bir mektubla emretti. Herkesten çok Mühelleb, Haricilerle savaşmasını bilirdi. Mus'ab, Haricilerle savaşmak üzere Musul'dan ayrılıp yola çıkan Mühelleb'in yerine vali olarak İbrahim b. Eşteki gönderdi. Mühelleb, Musul'dan ayrılıp Ah-vaz'a doğru yola çıktı. Oraya varınca sekiz ay süreyle Haricilerle misli görülmemiş bir savaş yaptı.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Şam illerinde şiddetli bir kıtlık görüldü. İnsanlar zayıf düştüler, erzak ve gıdaları azaldığı için savaşamaz oldular.
Bu senede Ubeydullah b. Hür de öldürüldü. Bununla ilgili haber şöyledir: Ubeydullah, yürekli, cesaretli bir adamdı. Onun vasıtası ile durumlar, günler ve fikirler değişirdi. Öyleki onun varlığı yüzünden, Ümeyye oğullarından ve Zübeyr ailesinden kimseye itaat edilmez oldu. Şöyle ki: O, Irak'taki Küfe valisine veya başka bir valiye gider, valinin hazinesindeki bütün paraları zorla alır ve valiye bir berat yazıp bırakırdı. Sonra da çekip gider ve aldığı paraları kendi adamlarına sarfederdi. Halifeler ve valiler, onun üzerine ordular gönderirlerdi, fakat sayıları azda olsa çok da olsa o orduları kırıp geçirir ve

püskürtürdü. Öyle ki Mus'ab b. Zübeyr ve onun Irak'taki valileri, ondan korkmaya başladılar.
Ubeydull&h b. Hür, daha sonra Abdülmelik b. Mervan'm yanma gitti. Abdülmelik, ona ikramda bulundu ve onu on askerle uğurladı. Ona: "Kûfe'ye gir ve Kûfelilere, orduların kısa zamanda acilen üzerlerine geleceğini söyle." dedi.
Sonra da Abdülmelik, gizlice Kûfe'deki dostlarına haber gönderdi. Böylece onun durumunu açıkladı ve Küfe valisi Haris b Abdullah'a da durumu bildirdi. O'da Ubeydullah'm üzerine asker gönderdi ve onu bulunduğu yerde öldürdüler. Başını koparıp Kûfe'ye, sonra Basra ya götürdüler. Böylece insanlar ondan kurtuldular.
îbn Cerir dedi ki: Bu sene Arefe vakfesinde dört sancak görüldü.
Bunlardan her biri diğerinden bağımsızdı. Biri Muhammed b. Hanefiy-ye ve adamlarının, biri Necdet el-Harurî ve adamlarının, biri Ümeyye oğullarının, biri de Abdullah b. Zübeyr'in sancağıydı. Sancağını ilk olarak Arefe'ye diken kişi Muhammed b. Hanefiyye oldu. Sonra Necdet, sonra Ümeyye oğulları, sonra da İbn Zübeyr dikti, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr'in sancağı altında bekliyordu, ama ondan sonra hareket etti. İbn Ömer, böyle yapmakla cahiliye devrindeki hareketleri andırdı. Bu senede insanlar, birbirlerine ilişmediler, aralarında savaş vuku bulmadı.
Bu senede Abdullah b. Zübeyr'in Medine valisi Cabir b. Esved b. Avf ez-Zührî, Basra ve Küfe valisi de kardeşi Mus'ab idi Şam ve Mısır valilikleri de Abdülmelik b. Mervan'm uhdesindeydi. [6]

Bu Senede Vefat Eden Şahsiyetler

Abdullah b. Yezid el-Evsî. Bu zat, Hudeybiye gazvesine katılmıştı.
Abdurrahman b. Esved b. Abdiyağus.
Abdurrahnıan b. Zeyd b. Hattab el-Adevî. Bu, Hz. Ömer'in kardeşinin oğludur. Peygamber (s.a.v.)'ın sağlığına kavuşmuştur Yetmiş yaşlarında Medine'de vefat etmiştir.
Abdurrahman b. Hassan b. Sabit el-Ensârî.
Adiy b. Hatim b. Abdillah b. Sa'd b. İmriu'1-Kays. Kadri yüce bir sahabedir. Kûfe'de yaşamış, sonra Komisya'ya gidip ikamete devam etmişti.
Zeyd b. Erkanı b. Zeyd. Bu da kadri yüce bir sahabe idi.
Bu senede vefat edenlerden biri de Kur'ân tercümanı Abdullah b. Abbas'tı. Şimdi bu büyük sahabenin biyografisini verelim. [7]

Abdullah B. Abbas (R.A.)

Soy kötüğü şöyledir: Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib b. Haşim b. Abdumenaf b. Kusay Ebu'l-Abbas el-Haşimî Rasûlullah (s.a.v.)'m amcası oğludur. Bu ümmetin âlimidir. Allah'ın kitabının müfessiri ve tercümanıdır. Kendisine derya gibi derin âlim anlamına gelen "Hibr" ve "Bahr" denilirdi. Rasûlullah (s.a.v.)'dan ve sahabeler topluluğundan çok şeyler rivayet etmiştir. Bazı sahabeler ve tabiilerden de bir cemaat ondan rivayetlerde bulunmuşlardır. İlminin genişliği, anlayışının çokluğu, aklının olgunluğu, üstünlüğünün erişilemez oluşu ve asaleti sebebiyle başka sahabelerin yaşantılarında rastlanmayan bazı özellikleri vardır. Ayrıca onların rivayet edemedikleri bazı şeyleri rivayet etmiştir. Allah, ondan razı olsun ve onu hoşnut kılsın.
Anasının adı Ümmü Fadl Lübabe binti Haris el-Hilaliye'dir. Anası, mü'minlerin annesi Meymune binti Haris'in kız kardeşidir.
Abdullah b. Abbas, Abbasi halifelerinin atasıdır. Annesi Ümmü Fadl'dan doğan on erkek kardeşten biridir. Kardeşlerinin en küçüğüdür. İleride de anlatılacağı gibi kardeşlerinin her biri, diğerinden uzak bir beldede vefat etmiştir.
Müslim b. Halid en-Zenci el-Mekkî, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), Şibi Ebi Talib'te boykot altında bulunduğu zaman, babam, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanma gelip ona şöyle dedi:
- Ya Muhammed, öyle sanıyorum ki karım Ümmü Fadl hamile kalmıştır.
- Umarım ki Allah onun doğuracağı çocukla gözlerinizi aydın kılar. Annem beni doğurduğunda beni bir beze sararak kundaklayıp
Rasûlullah'a götürmüşler. Rasûlullah da tükürüğünü benim ağzıma sürmüş."
Mücahit de dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.)'m, Abdullah b. Abbas'tan başka bir kimsenin ağzına kendi tükürüğünü sürdüğünü bilmiyoruz."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Abbas, karısının hamile olduğunu Rasûlullah'a bildirdiğinde Rasûlullah, ona şu cevabı vermiştir: "Umarım ki Cenâb-ı Allah, doğacak bir erkek çocuk vesilesi ile yüzümüzü ağartır."
Rasûlullah'ın böyle demesinden sonra Abdullah b. Abbas doğdu.
Amr b. Dinar dedi ki: "Abdullah b. Abbas, hicret senesinde doğdu."
Vakidî, îbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ben, hicretten üç sene önce doğdum. O zaman biz Şibi Ebi Talib'te boykot altındaydık. Rasûlullah (s.a.v.) vefat ederken ben

onüç yaşındaydım."
Vakidî dedi ki: İşin bu kadarında ilim ehli arasında ihtilaf yoktur.
Vakidî'nin ileri sürdüğü delillere göre İbn Abbas, Veda haccı senesinde bulûğa ermiştir.
Sahih-i Buhari'de îbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), vefat ettiğinde ben sünnetli bir çocuktum."
Mekke-liler bulûğa ermeden erkek çocuklarını sünnet ettirmezlerdi.
Şube, Hişam ve İbn Avane, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:
"Rasûlullah (s.a.v.), vefat ederken ben on yaşında bir çocuk olup sünnetli idim." Hişam, İbn Abbas'ın bu rivayetteki sözlerine ek olarak şunları da söylediğini nakletmiştir:
- Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m zamanında muhkemleri de topladım.
- Muhkem nedir?
- Mufassal âyetlerdir
- Ebu Davud et-Teyalisî, İbn Abbas'ın şöyle dediğim rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.) vefat ettiğinde ben onbeş yaşında olup sünnetliydim."
Malik, İbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben bir merkebe binmiş olarak Mina'da namaz kıldırmakta olan Rasûlullah (s.a.v.)'m yanına gittim, o zaman bulûğa ermiştim. Rasûlullah ile kıble ciheti arasında bir duvar yoktu. Saflardan birinin önünden geçtim. Sonra merkebimden inip onu yayılmaya bıraktım. Ben de safa girdim. Bu hareketimi hiç kimse yadırgamadı."
Sahih-i Buharf de rivayet olunduğuna göre İbn Abbas şöyle demiştir: "Ben ve annem müstazaflardandık, annem müstazaf kadınlardandı, ben de müstazaf çocuklardandım."
İbn Abbas, babası ile birlikte Mekke fethinden önce Medine'ye hicret etmiştir. Bunlar, Cühfe'de Rasûlullah (s.a.v.)'la karşılaşmışlardı. O zaman Peygamber (s.a.v.), Mekke fethine gelmekteydi. İbn Abbas, Mekke fethinde hazır bulundu. Hicretin sekizinci senesinde de Hüneyn ve Taif savaşlarına katıldı. Başka bir rivayete göre bu savaşlar, hicretin dokuzuncu senesinde vuku bulmuştur. Hicri onuncu senede de Veda haccına katıldı. Peygamber (s.a.v.)'m yanında durdu. Ondan ayrılmadı, ondan birşeyler öğrendi. Sözlerini zihnine yerleştirdi. Fiillerini de, durumlarını da kafasına koydu, sahabelerden çok miktarda bilgiler edindi. Kendisinin keskin bir zekası ve derin bir anlayışı vardı. Belagat ve fesahat sahibi olup yakışıklı ve güzel huyluydu. Asaletli ve iyi konuşan bir kimseydi. Rasûlullah (s.a.v.), onun için şöyle dua etmişti: "Allah'ım, ona Kur'ân'm tevilini öğret ve onu dinde fakih kıl."
Zübeyr b. Bekkar, Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Ömer, Abdullah b. Abbas'a dua eder, onu kendine yakın tutar ve onun için şöyle derdi: Ben, günün birinde Rasûlullah (s.a.v.)in sana dua ettiğini, başına elini sürdüğünü ve ağzına tükürdüğünü gördüm. Senin için şöyle dua etti: "Allah'ım, bunu dinde fakih kıl ve buna tevili öğret."
Bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), onun için şu duayı da yapmıştır: "Allah'ını, onda bereket meydana getir, ondan bereketi yay."
Hammad b. Seleme, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Teyzem Meynıune'nin evinde geceledim. Peygamber (s.a.v.) için yıkanma suyu koydum. Peygamber (s.a.v.): "Bunu kim koydu?" diye sorduğunda: "Abdullah b. Abbas koydu." dediler. O da şöyle dua etti: Allah'ım, ona tevili öğret ve onu dinde fakih kıl.»
İmam Ahnıed b. Hanbel, ibn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Gecenin sonunda Rasûlullah (s.a.v.)'m yanma gittim. Arkasında namaz kıldım, elimi tuttu, beni yanma doğru çekti. Nihayet beni kendisi ile aynı hizaya getirdi. Kendisi namaza yönelince ben tekrar geri çekildim, namazım kıldı. Namazını tamamladıktan sonra bana şöyle dedi;
- Seni kendi hizama getirdiğim halde niçin geri çekildin?
- Ya Rasûlallah, sen Allah'ın Rasûlüsün. Sana onur ve üstünlük
verilmiştir. Herhangi bir kimsenin seninle aynı hizada namaz kılması
uygun olur mu?
Benim böyle cevap vermem hoşuna gitti, ilim ve anlayışımı artırması iÇin Allah'a dua etti. Sonra uyuduğunu gördüm, horlamasını işittim. Bir süre sonra Bilal geldi ve: "Ya Rasûlallah, namaz vakti geldi." dedi. O da abdestini yenilemeden kalkıp namaz kıldı.»
İmam Ahmed b. Hanbel, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Rasûlullah (s.a.v.) helaya gitti, abdest alması için su koydum, heladan çıktığında: "Bu suyu kim koydu?" diye sordu. "İbn Abbas koydu." denilince: "Allah'ım, onu dinde fakih kıl ve ona tevili öğret." diye dua etti.»
Sevrî, Ebu Cehdem Musa b. Salim'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas, Cebrail'i gördü ve hikmet sahibi (başka bir rivayete göre ise ilim sahibi) olması için Rasûlullah (s.a.v.), ona iki kez dua etti."
Darekutnî, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Cebrail'i iki kez gördüm. Rasûlullah ta hikmet sahibi olmam için bana Üd kez dua
etti."
İmam Ahmed b. Hanbel, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), beni kucakladı ve: "Allah'ım, buna hikmeti öğret." dedi.»
Yine İmam Ahmed b. Hanbel, ibn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Rasûlullah (s.a.v.), beni kucakladı ve: "Allah'ım,

buna kitabı öğret." dedi.»
İmam Ahmed b. Hanbel, İbn Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s a.v.), onun için şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, îbn Abbas'a hikmet ver ve ona tevili öğret."
Mü'minlerin emiri Mehdi, Abdullah b. Abbas'tan rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.), onun için şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, ona kitabı öğret ve onu dinde fakih kıl."
İmam Ahmed b. Hanbel, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Babamla beraber Rasûlullah (s.a.v.)'m yanmdaydık. Yanında, kendisiyle fısıldaşmakta olan bir adam da vardı. Peygamber (s.a.v.), babam Abbas'tan sanki yüz çeviriyordu. Yanından çıktığımızda babam bana dedi ki:
- Öyle sanıyorum ki, amcan oğlu (Rasûlullah) benden yüz çeviriyordu, öyle değil mi?
- Onun yanında kendisiyle fısıldaşmakta olan bir adam varaı.
- Onun yanında başka kimse var mıydı?
- Evet.
Bunun üzerine Abbas, tekrar Peygamber (s.a.v.)'m yanına döndü ve ona şöyle bir soru sordu:
- Ya Rasûlallah, az önce senin yanında bizden başka herhangi bir kimse var mıydı? Çünkü Abdullah, bana, senin yanında oturup seninle fısıldaşmakta olan bir adam bulunduğunu söyledi.
Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle sordu:
- Ey Abdullah, sen o adamı gördün mü?
- Evet!
- O Cebrail (a.s.) idi. Ama artık sen gözlerini kaybedeceksin." [8]

Abdullah B. Abbas'ın Cebrail (A.S.)'İ Başka Bir Şekilde Görmesi

Kuteybe, Musa b. Meysere'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abbas, bir iş için oğlu Abdullah'ı Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanma gönderdi. Abdullah gittiğinde Rasûlullah'm yanında bir adam bulunduğunu görünce o adamın orada bulunması yüzünden konuşmadan geri döndü. Bir süre sonra Abbas, Rasûlullah (s.a.v.)'la karşılaştı. Abbas, ona şöyle dedi:
- Ya Rasûlallah, oğlum Abdullah'ı sana gönderdim, senin yanında bir adam var, diye seninle konuşamadan gerisin geri dönmüş.
- Ey amca, o adamın kim olduğunu biliyor musun?
- Hayır.
- O Cebrail (a.s.)'di. Senin oğlun Abdullah, gözlerini kaybetmeden ölmeyecektir ve kendisine ilim verilecektir."
Abdullah b. Abbas'm fazilet ve üstünlüklerine dair çok sayıda hadis rivayet edilmiştir. Bunların bir kısmı gerçekten münkerdir, bunları zikretmedik. Bizi ikna edecek yeterli miktarda hadis rivayet ettik. Beyhakî, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) vefat ettiğinde Ensâr'dan bir adama şöyle dedim:
- Var mısın Rasûlullah'm ashabına gidelim, onlara hadis soralım. Çünkü bugün Rasûlullah'm çok sayıda ashabı bir araya gelmiştir."
Adam bana dedi ki:
- Hayret ediyorum sana Ey İbn Abbas! Rasûlullah'm ashabı arasında o kadar büyük şahsiyetler var ki, bu gün insanların sana ihtiyaç duyacaklarım mı sanıyorsun?"
Adam böyle dedi ve beni bırakıp gitti. Ben de gidip Rasûlullah'ui ashabına hadis sormaya başladım. Bir adamdan bana hadis gelmişse o adamın kapısına gidiyordum. Adam öğle uykusuna yatmış iken ben de abamı onun kapısına dayıyor ve beklemeye başlıyordum. Rüzgarlar üzerime toprakları savuruyordu. Nihayet adam dışarı çıkıyor ve bana şöyle diyordu: "Ey Rasûlullah'm amcası oğlu, niçin geldin? Haber gön-derseydin, ben sana gelirdim." Ben de ona şöyle diyordum: "Hayır! Benim sana gelmem daha uygundur." Böyle diyor ve ona hadisi soruyordum. Kendisine teklifte bulunduğum o Ensârî adam uzun bir süre yaşadı. Nihayet beni, etrafımda insanların toplanmış ve bana sorular sormakta olduklarını gördü. Benim için o zaman şöyle dedi: Şu adam "benden daha akıllıdır."
Muhammed b. Abdullah el-Ensârî, îbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah'm ilminin büyük bir çoğunluğunu şu Ensâr kabilesinde gördüm. Onlardan bu ilmi öğrenmek için kapılarına gidiyor ve öğle vakti yapmam gereken istirahati kapılarında geçiriyordum. Eğer isteseydim kendilerine haber gönderirdim. Onlar da yanıma gelirlerdi. Ama ben bunu kendi gönül rızamla yapıyor, kapılarına gidiyor ve ilim öğreniyordum."
Muhammed b. Sa'd, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah'm Muhacir ve Ensâr'dan olan büyük sahabelerinin yanından ayrılmıyor, onlara Rasûlullah'm savaşlarını ve bu hususta nazil olan Kur'ân ayetlerini soruyordum. Onlardan hangisine gidersem mutlaka o, gidişimden ötürü seviniyordu. Çünkü ben, Rasûlullah'm yakınıydım. Übey b. KaVa bir gün Medine'de nazil olan Kur'ân ayetlerini sordum. O, derin ilim sahibi kimselerden biriydi, bana şu cevabı verdi: Onyedi sûre Medine'de nazil oldu. Gerisi Mekke'de nazil oldu."

İmam Ahmed b. Hanbel, Mamer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas'm sahip olduğu ilmin büyük bir kısmı şu üç kişiden kendisine geçmiştir: Ömer, Ali ve Übey b. Ka'b."
Tavus, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben bir mesele hakkında Rasûlullah'm ashabından otuz kişiye soru sorardım."
Muğire, Şabi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
İbn Abbas'a şöyle bir soru sordular:
- Bu ilmi nasıl elde ettin?
- Soran bir dil ve anlayan bir kalb sayesinde elde ettim." Rivayetlerde sabit olduğuna göre Hz. Ömer, îbn Abbas'ı sahabelerin yaşlı ve âlimleri ile aynı mecliste oturtur ve şöyle dermiş: "Abdullah b. Abbas, ne güzel bir Kur'ân tercümanıdır."
Abdullah b. Abbas geldiğinde Ömer (r.a.) şöyle demiş: "Yaşlıların genci, soran dilin ve anlayan kalbin sahibi geldi."
Sahih hadiste sabit olduğuna göre Hz. Ömer, Nasr sûresinin tefsirini sahabelere sorduğunda bazı sahabeler susmuşlar, bazıları onu tatmin edici olmayan cevaplar vermişlerdi. Sonra kendisi bu surenin tetsı-rini îbn Abbas'a sormuş, İbn Abbas ta şu cevabı vermişti: fcvet, bu sure Rasûlullah'm vefat haberini veriyor." İbn Abbas'ın böyle cevap vermesi üzerine Hz. Ömer de şöyle demişti: "Ben de bu sûreden senin anladığını anlıyorum." Böyle yapmakla Hz. Ömer, İbn Abbas'm kadrinin yüceliğini, ilim ve anlayıştaki büyük mertebesini sahabeler nezdinde tesbit etmek istemişti. Başka bir defasında Hz. Ömer, İbn Abbas'a Kadir gecesinin ne zaman olduğunu sormuş, oda istinbatta bulunarak bu gecenin ramazanın son on gecesinin yedincisinde, yani yirmiyedisinde olduğunu söylemiş. Hz. Ömer de bu cevabı güzel karşılamıştı. Nitekim bunu tefsirimizde de anlattık.
Hasan b. Arefe, Hz. Ömer'in îbn Abbas'a şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sen bizim öğrenemediğimiz bir ilmi öğrendin."
Evzaî, Hz. Ömer'in Ibn Abbas'a şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sen yüz bakımından en merdimiz, akıl bakımından en güzelimiz ve Aziz ve Celil olan Allah'ın kitabını en iyi anlayanımız oldun."
Mücahid, İbn Abbas'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Babam bana dedi ki: Ömer, seni kendine yakın tutuyor ve seni sahabelerin büyükleriyle aynı mecliste oturtuyor. Benden şu üç nasihati al ve aklına koy. Onun sırrım ifşa etme. Onun yanında hiç kimsenin gıybetini yapma ve senin yalan söylediğini hiç görmesin."
Şa'bî diyor ki: Ben, bu nasihatlaria ilgili olarak îbn Abbas'a dedim ki:
"Bu nasihatlardan her biri başka nasihatların 1000 tanesinden daha hayırlıdır. Hatta diğer nasihatların 10000 tanesinden daha hayırlıdır."
Vakidî, Ata b. Yesar'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Ömer ile Hz. Osman, îbn Abbas'ı çağırırlardı. O da Bedir ehli ile birlikte giderdi. O, Hz. Ömer ile Hz. Osman'ın zamanında fetva verirdi. Vefatına kadar da fetva verdi."
Ben derim ki: "Abdullah b. Abbas, hicretin yirmiyedinci senesinde îbn Ebi Şerh ile birlikte îfrikiye fethinde hazır bulundu."
Zührî, Ali b. Hüseyin'den rivayet etti ki, Hz. Hüseyin şöyle demiştir: "Babam Ali, Cemel savaşında îbn Abbas'a baktı. Onun iki saf arasında yürümekte olduğunu görünce şöyle dedi: Allah, îbn Abbas gibi amcası oğlu olan bir kimsenin gözünü aydınlattı."
İbn Abbas, Hz. Ali ile birlikte Cemel ve Siffin savaşma katıldı. O sırada sol cenah komutam idi. Yine Hz. Ali ile birlikte Hariciler savaşma katıldı. Muaviye'yi Şam'a vali olarak ataması için Hz. Ali'ye tavsiyede bulunanlardandı. İlk etapta onu azletmemesini tavsiye etmiş ve Hz. Ali'ye şöyle demişti: "Onu azletmek istiyorsan, bir ay kadar vali olarak çalıştır. Sonra da uzun bir süre görevden azlet." Ancak Hz. Ali-, bunu kabul etmemiş, onunla mücadele etmek (vazifeden almak) istemişti ve neticede de, önceki kısımlarda anlattığımız olaylar cereyan etmişti. İki taraf hakem tayin etme hususunda pazarlığa giriştiklerinde îbn Abbas,
Hz. Ali'den kendisini hakem tayin etmesini istemişti ki, Amr b. As'a denk olsun. Ancak Mezhiç kabilesi ile Yemenliler, Hz. Ali tarafından Ebu Musa el-Eşarf den başkasının hakem tayin edilmesine razı olmamışlardı. Neticede hakemler arasında önceki kısımlarda anlattığımız olaylar meydana gelmişti.
Hz. Ali, İbn Abbas'ı Basra'ya vali tayin etti. Bazı senelerde İbn Abbas insanlara haccettirdi. Arefe'de onlara hutbeler irad etti. Hutbelerinde onlara el-Bakara sûresini (başka bir rivayete göre ise en-Nûr sûresini) tefsir etti. Dinleyicilerinden biri şöyle dedi: "Kur'ân'ı öyle bir tefsir etti ki, bu tefsiri Rumlar, Türkler ve Deylemliler işittikleri takdirde Müslüman olsunlar."
Kendilerine iyiyi ve kötüyü öğretmeleri için Basra'da insanların başına arifleri atayan ilk kişi o oldu. Arefe gecesinde minbere çıktı. Basra-lıları çevresine topladı. Onlara Kur'ân âyetlerini tefsir etti. İkindiden sonra başlayıp güneşin batışına kadar onlara va'zu nasihatte bulundu. Sonra minberden inip onlara akşam namazını kıldırdı.
Kendisinden sonra âlimler, böyle yapmanın uygun olup olmadığı hususunda ihtilafa düştüler. Kimi bunu mekruh görüp: "Bu bir bid'at-tır. Rasûlullah ve ashabından hiçbiri böyle yapmadı. Sadece îbn Abbas böyle yaptı." dedi. Kimi de bunu müstehab karşıladı. Çünkü böyle yapmakla Allah zikredilmekte ve hacıların yaptıkları gibi yapılmaktadır. Bu, onlara bir muvafakattir, dedi.
îbn Abbas, bazı kararlarından dolayı Ali'yi eleştirir, Hz. Ali de bu hususta onunla tartışırdı. Nitekim îmam Ahmed b. Hanbel, îkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Ali, İslâm'dan dönmelerinden dolayı bazı kimseleri ateşle yaktı. Bu haberi duyan îbn Abbas şöyle dedi' «Ben olsaydım onları ateşle yakmazdım. Zira Rasûlullah (s.a.v.): "Allah'ın azabı ile azaplandırmaym." demiştir. Ben olsaydım, Rasûlullah (s.a.v.)'ın: "Her kim dinini değiştirirse onları öldürün." demesinden ötürü onları öldürürdüm" Ibn Abbas'm böyle dediğini

duyan Hz. Ali de şöyle demişti: Yazıklar olsun îbn Abbas'a, o, teferruata dalıyor.»
Hz. Ali, ona karşı direniyordu. îbn Abbas, Mut'a nikahının mubah olduğunu ve hükmünün devam ettiğini, ehlî eşeklerin etlerinin helal olduğunu söylüyordu. Hz. Ali de ona şöyle karşılık veriyordu: "Sen taşlan bir adamsın. Zira Rasûlullah (s.a.v.), Hayber savaşında Mut'a nikahını ve ehlî eşeklerin etlerini yemeyi yasakladı."
Bu hadis, Buharî ve Müslim'in sahihlerinde ve diğer hadis kıtabla-nnda mevcuttur. Ancak çeşitli lafızlarla rivayet edilmiştir. Bu rivayetimiz en güzel lafızla rivayet edilendir. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir.
Beyhakî, Ebu Nasır b. Ebi Rebia'nın şöyle dediğim rivayet etmiştir:
"Sa'saa b. Suhan, Basra'dan Ali'nin yanına geldi. Hz. Ali, ona İbn Ab-bas'ı sordu. İbn Abbas'ı Basra'ya vali olarak tayin etmişti. Sa'saa ona şu cevabı verdi:
"Ey mü'minlerin emiri! îbn Abbas, üç şeyi tutmuş üç şeyi de bırakmıştır. Konuştuğunda adamların kalblerini elinde tutar, konuşulduğunda güzelce dinlediği için de adamların kalblerini tutar. Kendisine muhalefet edildiğinde iki şeyden en kolay olanı tercih eder. Böylece adamların kalblerini elinde tutar. Münakaşayı ve karaktersiz kimse ile tartışmayı terkeder. Özür dilemeyi gerektirecek bir işi de yapmaz." Vakidî, Sa'd b. Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas kadar anlayışı hazır, aklı sağlam, ilmi çok, yumuşak huyluluğu geniş olan başka bir kimse görmedim. Bazı müşkülleri çözmesi için Ömer'in onu yanma çağırdığını gördüm. Sonra Ömer, ona şöyle dedi: "işte şimdi problem senin yanına gelmiştir: îbn Abbas'ın bulduğu çözüme Hz. Ömer de uyardı. Çevresinde Bedir savaşma katılmış Muhacir ve Ensâr'dan o kadar çok adam varken yine de îbn Abbas'ın görüşüne başvururdu."
A'meş, Abdullah b. Mesud'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Eğer îbn Abbas, bizim yaşımıza erseydi bizden hiç kimse onunla muaşerette bulunamazdı. İbn Abbas, ne kadar güzel bir Kur'ân tercümanı idi."
Rivayete göre İbn Ömer, onun hakkında şöyle demiştir: "İbn Abbas, Cenâb-ı Allah'ın, Muhammed (s.a.v.)'e indirdiği Kur'ân'ı insanlar arasında en iyi bilen kimseydi."
Muhammed b. Sa'd, İbn Abbas'ın ölüm haberini duyduğu zaman Cabir b. Abdullah'ın ellerini birbirine vurarak şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu gün insanların en âlimi ve en yumuşak huylusu vefat etti. Bu ümmete bir musibet indi."
Muhammed b. Sa'd, Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas, vefat ettiği zaman Rafi b. Hadic şöyle dedi: Bu gün ilim hususunda doğu ile batı arasında kendisine ihtiyaç duyulan bir kimse vefat atti."
Vakidî, îkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas'ın vefatı zamanında Muaviye'nin şöyle dediğini işittim: Vallahi bugün ölenlerin de yaşayanların da en fakihi ve en bilgilisi öldü."
İbn Asakir, îbn Abbas'ın şöyle dediğini rivayet etmişti: "Barış yapıldığı zaman Muaviye'nin yanma gittim. Bu, onunla ilk karşılaşmam oldu. Yanında bazı kimseler vardı. Bana şöyle dedi:
- Merhaba ey ibn Abbas. Kendisiyle benim aramda fitne cereyan edipte senin kadar benden uzak durmasına üzüldüğüm ve bana yaklaşmasına sevindiğim başka bir kimse yok. Ali'yi öldüren Allah'a hamd olsun.
Ben de ona şu karşılığı verdim:
- Yargısı hususunda Allah kınanmaz. Bu sözünden daha başka bir söz söyle ki bundan güzel olsun. Amcam oğlundan ötürü beni affetmeni ve amcam oğlundan ötürü de seni affetmeyi istiyorum.
- Senin dediğin gibi olsun."
îbn Abbas, insanlara hac ettirirken Aişe (r.anha) ile Ümmü Seleme: "O insanlar arasında hac menasikini en iyi bilen kimsedir, dediler.
İbn Mübarek, Şabi'nin şöyle dediğim rivayet etmiştir: «Zeyd b. Sabit bineğine bindi, ibn Abbas, onun üzengisini tuttu. Zeyd de "Böyle yapma ey Rasûlullah'ın amcası oğlu." dedi. îbn Abbas, ona: "Âlimlerimize böyle saygı göstermekle emrolunduk." diye karşılık verdi. Zeyd, ona: "Ellerin nerede?" diye sorunca ibn Abbas ellerini çıkardı. Zeyd de onun ellerini öptü ve: "Peygamberimiz'in aile efradına böyle saygı göstermekle emrolunduk" dedi.»
Vakidî, Said b, Müseyyeb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas, insanların en bilgilisi idi. "
Abdurrahman b. Ebu Zinad, Ubeydullah b. Utbe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"îbn Abbas, bazı özelliklere sahip olma hususunda insanları geride bıraktı. İnsanların bilmediklerini bildi, görüşüne ihtiyaç duyuldu. Fıkıh açısında onun fikrine muhtaç olundu. Yumuşak huyluluğuna herkes muhtaçtı. Soylu ve asil bir kimseydi. Herkesten çok o Peygamber (s.a.v.)'m hadislerini bilirdi. Ebu Bekir ve Osman'ın yargılarından haberdardı. Görüşü fikha çok uygundu. Şiiri en iyi bilen oydu. Arapçadan en çok anlayan oydu. Kur'ân tefsirini, hesabı ve feraiz ilmini onun kadar bilen yoktu. Maziyi ve tarihi en çok o bilirdi. Kendisine ihtiyaç duyulduğu zaman onun kadar keskin görüş ileri süren başka bir kimse yoktu. Bir gün meclis kurar, meclisinde fıkıhtan başka birşey konuşulmazdı. Bir gün meclis kurar, meclisinde tevilden başka birşey konuşulmazdı. Bir gün meclis kurar, meclisinde meğâziden başka birşey konuşulmazdı. Bir gün meclis kurar, meclisinde şiirden başka birşeyden bahsedilmezdi. Bir gün meclis kurar, meclisinde Arapların savaşlarından başka birşeyden bahsedilmezdi. Onun kadar kendisine itaat edilen ve meclisinde huşu ile dinlenilen başka bir âlim görmedim. Onun kadar kendisine soru sorulan ve soru sahibinin de kendisinden ilim elde ettiği başka bir kimse görmedim. Bazen onun okuduğu kasideleri hıfzederdim. Okuduğu kasidenin beyitleri otuzu bulurdu."
Hişam b. Urve, babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas gibisini asla görmedim."
Ata da şöyle demiştir: "İbn Abbas'ın meclisi kadar saygı dolu bir meclis görmedim. Onun meclisi kadar fıkıhtan çok

bahsedilen başka bir meclis görmedim. Onun meclisi kadar ulu ve heybetli bir meclis görmedim. Kur'ân ashabı meclisinde kendisine sorular yönetiyorlardı. Arapça ile ilgilenen ilim sahipleri ona sorular yöneltiyorlardı. Şiirle ilgilenenler de ona sorular yöneltiyorlardı. Hepsi de geniş bir ilim vadisinde kana kana ilim suyu içiyorlardı."
Vakidî, Tavus'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas, yüksek hurma ağaçlarının küçücük vadilerin üzerine çıkışı gibi ilim hususunda insanları geride bırakmıştı."
Leys b. Ebi Süleym dedi ki: "Tavus'a şöyle bir soru yönelttim:
- sahabelerin büyüklerini bırakıp ta şu çocuğu (Îbn Abbas'ı) ne diye ayrılmaz bir arkadaş edindin?
Tavus bana şu cevabı verdi:
- Yetmiş sahabe gördüm. Bunlar bir hususta tartışmaya başladıklarında eninde sonunda îbn Abbas'm sözüne uyarlardı. Ondan daha iyi fıkıh bilen birini görmedim. Ona muhalefet eden bir kimse mutlaka sonunda onun görüşüne uyardı."
Ali b. el-Medinî, Yahya b. Main, Ebu Nuaym ve diğerleri, Müca-hid'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "İbn Abbas gibisin asla görmedim. Öldüğü gün o, bu ümmetin derin âlimi idi."
Ebu Bekir b. Ebu Şeybe, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas, bu ümmetin ilim sahipleri arasında en uzun boylu, en asil ve en bilgili kimsesi idi."
Amr b. Dinar da îbn Abbas hakkında şöyle demiştir: "İbn Abbas'm meclisi kadar bütün hayır ve iyilikleri toplayan başka bir meclis görmedim. Onun meclisi helal, haram, Kur'ân tefsiri, Arapça ilmi, şiir ve yemeği ihtiva ederdi."
Mücahid dedi ki: "îbn Abbas kadar fasih konuşan başka bir kimse görmedim."
Muhammed b. Sa'd, Süleym b. Ahdar'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hakem b. Edip, arefe gününde şu mescitte ilk olarak cuma namazını kimin kıldırdığını sorması için Süleyman et-Teymî'yi Hasan Basri'ye gönderdi. Süleyman, ona: "Arefe gününde şu mecliste ilk olarak cuma namazını kim kıldırdı?" diye sorunca Hasan, şu cevabı verdi: ibn Abbas kıldırdı, hadiste derin ve ilmi çok bir kimse idi. Minbere çıkar, el-Bakara sûresini okur ve ayet ayet tefsir ederdi."
Bu hadise, Hasan Basri'den başka bir yolla da rivayet edilmiştir.
Abdullah b. Müslim b. Kuteybe et-Dineverî, Hasan Basri'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas, Basra'da iyiyi ve kötüyü insanlara tanıtmaları için ilk olarak arif tayin eden kimsedir. Minbere çıkar, el-Bakara ve Al-i îmrân sûrelerini okur, bu sûreleri harf harf tefsir ederdi."
Yunus b. Bükeyr, Ebu Salih'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas'ın meclisini gördüm. Eğer bütün Kureyşliler, o meclis sebebiyle övünseler, buna hakları vardır. İnsanların onun kapısında toplandıklanm ve yolu kapattıklarını gördüm. Kimse o yoldan gidip gelemiyordu. Ben yanma girdim ve insanların kapıda beklediklerini haber verdim! Bana: "Benim için abdest suyu getir." dedi. Getirdiğim su ile abdest alıp oturdu ve: "Dışarı çık. Dışarıda bekleyenlere de ki: Her kim Kur'ân'dan Kur'ân harflerinden, Kur'ân'ın manasından sormak istiyorsa içeri gelsin." dedi. Ben de dışarı çıkıp gerekli duyuruyu yaptım. îçeriye girdiler. Evi ve bütün odaları doldurdular. Ona her ne sordularsa fazlasıyla onları bilgilendirdi. Sonra da onlara: "Siz çıkın diğer kardeşleriniz gelsinler." dedi. Onlar da dışarı çıktılar. Sonra bana şu talimatı verdi: "Dışarı çık. Dışarda bekleyenlere de ki: "Helâldan, haramdan ve fıkıhtan sormak isteyen varsa içeri gelsinler." Dışarı çıktım. Onlara gerekli duyuruyu yaptım, içeri girdiler. Evin bütün odalarını doldurdular. Ona her ne sordularsa fazlasıyla onları bilgilendirdi. Sonra onlara: "Dışarı çıkın ki, diğer kardeşleriniz gelsinler." dedi. Onlar da çıktılar. Sonra bana şu talimatı verdi: "Dışarı çık ve de ki: Feraizden ve benzeri meselelerden sormak isteyen varsa içeri gelsin." Dışarı çıktım ve onlara gerekli duyuruyu yaptım. îçeri girdiler, evin bütün odalarını doldurdular. Ona her ne sordularsa onları fazlasıyla bilgilendirdi. Sonra onlara: "Dışarı çıkın ki, diğer kardeşleriniz gelsinler." dedi. Onlar da dışarı çıktılar. Sonra bana şu talimatı verdi: "Dışarı çık ve de ki: Arapçadan, şiirden ve bilinmez kelimelerden sormak isteyen varsa içeri gelsin." Dışarı çıktım ve onlara gerekli duyuruyu yaptım. İçeri girdiler, evin bütün odalarını doldurdular. Ona her ne sordularsa onları fazlasıyla bilgilendirdi, sonra onlara; "Dışarı çıkın ki, diğer kardeşleriniz gelsinler" dedi. Onlar da çıkıp gittiler.
Ebu Salih dedi ki: Eğer Kureyşlilerin tamamı bu hadise sebebiyle övünecek olurlarsa buna haklan vardır. Çünkü ben bu durumu başka hiçbir kimsede görmedim.»
Tavus ile Meymun b. Mehran dediler ki: "îbn Ömer'den daha takya-h ve îbn Abbas'tan daha fakih bir kimse görmedik. Ancak îbn Abbas, îbn Ömer'den daha iyi fıkıh bilirdi."
Şüreyh el-Kadî, Mesruk'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas'ı gördüğümde o insanların en yakışıklı sidir, derdim. Hitapta bulunduğumda insanların en fesahatlisidir, derdim. Konuştuğunda insanların en bilgilisidir, derdim."
Yakub b. Süfyan, İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas ile Ali kıyaslanacak olursa îbn Abbas, Kur'ân'ı ondan daha iyi bilirdi. Ali de bilinmeyen müphemleri ondan daha iyi bilirdi."
îshak b. Raheveyh dedi ki: "Bu böyledir. Çünkü İbn Abbas, Aliden tefsir öğrendi. Ayrıca Hz. Ebu Bekir'den, Ömer'den, Osman dan, Ubey b. Ka'b'dan ve diğer büyük sahabelerden de bilgiler edindi. Rasulullah (s.a.v.), Cenâb-ı Allah'tan ona kitabı öğretmesi için dua ve niyazda bulunmuştu."
Ebu Muaviye, Ebu Vail Şakik b. Seleme'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas,hac mevsiminde insanlara hutbe irad etti. el-Baka-ra sûresini okumaya ve tefsir etmeye başladı. Ben de: "Bu adam gibi güzel konuşan ve iyi açıklayan bir kimse görmedim. Eğer bunu Farslar ve Bizanslar dinleselerdi, mutlaka Müslüman olurlardı." demeye başladım.»
Ebu Bekir b. Ayyaş, Ebu Vaü'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "îbn Abbas, Hz. Osman'ın şehid edildiği senede insanlara hac

ettirdi. Onlara en-Nûr sûresini okudu."
Belki de el-Bakara sûresini, Hz. Ali zamanında yaptığı hacda okumuştur. en-Nur sûresini de Hz. Osman'ın şehid edildiğ senedeki hac-cmda okumuştur. Doğrusunu Allah bilir.
İbn Abbas'm şöyle dediğini önceki kısımlarda rivayet etmiştik: "Ben, te'vilini öğrenmekte oldukları ilimde derinleşelerdenim."
Mücahid dedi ki: "Kur'ân'ı, İbn Abbas'm huzurunda baştan sona iki kez okudum. Her âyetin başında duruyor ve âyetin manasını ona soruyordum"
Yine rivayete göre îbn Abbas şöyle demiştir: "Kur'ân'daki dört kelimenin ne manaya geldiğini bilemiyorum. Bu kelimeler şunlardır :
Kuran'm tamamını bitiyorum sadece şu dört kelimeyi bilmiyorum."
İbn Vehb, Ubeydullah b. Ebi Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Abbas'a bir soru sorulduğunda eğer o sorunun cevabı Allah'ın kitabında mevcutsa cevabı verirdi. Eğer Allah'ın kitabında mevcut olmayıp sünnette mevcutsa, sünnete göre cevabı verirdi. Eğer sünnette de cevabı yoksa Ebu Bekir veya Ömer, o sorunun cevabını vermişse, onların bu konudaki cevaplarını naklederdi. Onların da bu hususta söyledikleri birşey yoksa o zaman kendi reyi ile ictihad ederdi."
Yakub b. Süfyan, Abdullah b. Büreyde'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Adamın biri, İbn Abbas'a sövdü. İbn Abbas, ona şöyle karşılık verdi: "Sen bana sövdün. Oysa bende üç güzellik var. Ben Allah'ın kitabındaki ayetlerden birini okuduğum zaman o âyetten ne öğrendiysem bütün insanların da aynı şeyi öğrenmelerini isterim.
Ben adaletle hükmeden bir Müslüman hakimi hüküm verirken dinlediğimde sevinir ve insanları onun hükmüne uymaya davet ederim. Belki de o konuda ben muhakeme edilmeyeceğim.
Yine meralarda otlayacak bir devem bulunmadığı halde Müslümanların topraklarına yağmur yağdığını duyduğumda çok sevinirim."
îbn Ebi Melik dedi ki: Medine'den Mekke'ye kadar İbn Abbas'la yolculuk ettim. İki rekat namaz kılıyordu. Mola verdiğinde gece yarısında kalkıp namaz kılar, Kur'ân'ı ağır ağır, harf harf okurdu. Çok hıçkırır ve ağlardı. Şu ayeti okuduğunu da işittim: "Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir. Ey insan, işte bu senin öteden beri korkup kaçtığın şeydir." (eî-Kaf, 19.)
Esmaî, Şuayb b. Dirhem'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Fazlaca ağlayıp gözyaşı dökmekten İbn Abbas'm yanaklarında çürük ayakkabı bağı gibi bir iz meydana gelmişti."
Başkaları dediler ki: "İbn Abbas, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutardı. Ben oruçluyken amellerimin Allah'a arzedilmesini isterim,
derdi."
Haşim, Yusuf b. Mehran'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Bizans hükümdarı Muaviye'ye bir mektub gönderdi. Mektubunda şu soruları soruyordu:
Yüce Allah'ın en çok sevdiği kelam hangisidir?
Kullar arasında Allah katında en kıymetli kişi kimdir?
Kadınlar arasında Allah katında en kıymetli kadın kimdir?
Ana rahmine girmeyen dört varlık kimlerdir ve hangileridir?
Sahibini seyyar bir şekilde dolaştıran mezar hangisidir?
Üzerine güneşin bir defa doğduğu yer neresidir?
Gök kuşağı nedir?
Muaviye, bu sorulan îbn Abbas'a gönderdi. İbn Abbas ta ona şu cevabî mektubu gönderdi:
"Allah'ın en çok sevdiği kelam şudur: "Sübhanallahi velhamdulilla-hi ve lâ ilahe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illa billah"
Kullar arasında en kıymetli şahıs, Adem (a.s.)'dir. Allah, onu eliyle yarattı ve ona kendi ruhundan üfledi, melekleri ona secde ettirdi. Ona herşeyin adını öğretti.
Kadınlar arasında Allah katında en kıymetli kadın, İmran kızı Meryem'dir.
Ana rahmine girmeyen dört varlık şunlardır: Adem, Havva, Musa'nın asası ve İsmail'e fidye olarak gönderilen İbrahin peygamberin koçu.
Başka bir rivayette bunlara Salih (a.s.)'in devesi de eklenmiştir. ^
Sahibini seyyar bir şekilde dolaştıran mezar ise, Yunus peygamberi yutan balıktır.
Güneşin üzerine bir defa doğmuş olduğu yer, Musa peygamberin ve İsrailoğullannın geçmeleri için denizin açılıp geçit verdiği yoldur.
Gökkuşağı ise yeryüzü sakinlerinin boğulmaya karşı aldıkları bir emandır. Bu, gökte açılan bir kapıdır."
Bizans hükümdarı bu cevapları okuyunca çok beğendi ve: -Vallahi bu Muaviye'nin sözü değildir ve onun tarafından verilen bir cevap ta değildir. Bu, ancak Peygamber (s.a.v.)'m ehl-i beytinden birinin verdiği
bir cevaptır." dedi.»
Bu sorularla ilgili olarak birçok rivayet nakleddnnştır, ancak bun-
ların bazısında ihtilaf vardır. Doğrusunu Allah bilir. [9]

Fasıl

îbn Abbas, kuşatma altındaki Hz. Osman'ın emri üzerine Meretin otuzbeşinci senesinde hac emirliğini üstlendi. O, hac emirliğini ifa ederken Hz. Osman öldürüldü. îbn Abbas, Hz. Ali ile birlikte Cemel savaşma katıldı. Sıffin savaşında Hz. Al ordusunun sol cenah komutanı idi. Haricilerle yapılan savaşa katıldı. Hz. Ali tarafından Basra valiliğine atandı. Basra'dar ayrıldığı zamanlarda yerine namaz kıldırması için Ebu Esved ed-Düelfyi, haraç işlerini yürütmesi için de Ziyad b. Ebi Süfyan' vekil olarak bırakırdı. Basralılar, onu severlerdi. Onlara fıkıh öğretir, cahillerini bilgilendirir, suçlularına öğüt verir, yoksullarına mal bahşederdi. Hz. Ali'nin vefatına kadar Basra valiliğini yürüttü.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre, Hz.Ali ölmeden önce onu Basra valiliğinden azletmiştir. Sonra kendisi kalkıp Muaviye'nin yanına gitmiş, Muaviye ona ikramda bulunmuş, onu yakınları arasına katmış, saygı ve hürmet göstermişti. Çözümü zor meseleleri ona sorar, îbn Abbas ta hemen cevap verirdi. Muaviye ona: "îbn Abbas'tan daha hazır cevap bir kimse görmedim." derdi. Hz. Hasan in ölüm haberine dair mektub geldiği zaman İbn Abbas, Muaviye'nin yanında bulunuyordu Muaviye, ona güzelce taziyetlerini sundu. İbn Abbas ta ona güzel cevap verdi. Nitekim bunu Önceki kısımlarda da anlatmıştık Muaviye, oğlu Yezid'i de İbn Abbas'a göndermiş, Yezid gidip onun önünde oturmuş ve ona fasih ve veciz ifadelerle taziyetlerini sunmuştu. İbn Abbas ta bundan ötürü ona teşekkür etmişti.

Muaviye vefat edipte Hz. Hüseyin, Irak'a gitmeye niyetlindiğinde îbn Abbas onu bu hareketinden menetmişti. Gözlerin ömrünün son zamanlarında yitirmiş olan îbn Abbas, Hz. Hüseyin'i yolundan alıkoymak için eteğine tutunmak istemiş, ancak Hz. Hüseyin bunu kabul etmemişti. Neticede Hz. Hüseyin'in ölüm haberini duyunca çok üzülmüş ve evine kapanıp şöyle demişti:

"Ey dil! Hayırlı şey söyleki kazançlı olasın, şerli sözleri söyleme ki selamette kalasın. Eğer böyle yapmazsan pişman olursun."

Cündeb adlı bir adam onun yanma gitmiş ve: "Bana tavsiyede bulun." demiş, tbn Abbas ta ona şöyle demişti: "Allah'ı birlemeni ve Allah için çalışmanı, namaz kılıp zekat vermeni sana tavsiye ederim. Böyle yaptıktan sonra yapacağın her iyilik ve hayırlı iş kabul edilir, Allah'a arzedilir. Ey Cündeb, zaman geçtikçe ölüme daha da yaklaşmaktasın. Namazı kılarken vedalaşır gibi kıl. Dünyada garip bir yolcuymuşsun gibi davran. Çünkü sen, eninde sonunda mezar sakinlerinden olacaksın. Günahlarından ötürü ağlayıp tevbe et. Dünya senin ayakkabı bağından daha kıymetsiz olsun. Kendim dünyadan ayrılmış ve Allah'ın adaletine yönelmiş gibi kabul et. Geride bıraktığın şeylerden yararlanamazsın. Sana ancak amelin fayda verir."

Bazılarının anlattıklarına göre İbn Abbas, doru attan daha kıymetli kelimelerle tavsiyede bulunarak şöyle demiştir: 'Yersiz biçimde seni ilgilendirmeyen şeyleri söyleme. Beyinsizlerle tartışma, yumuşak huylularla da tartışma. Çünkü yumuşak huylu kimse seni mağlub eder. Beyinsiz kimse ise, sana hakarette bulunur. Kardeşini gıyabında anarken seni11 gıyabında seni nasıl anmalarım istiyorsan sende öyle an. Yaptığı iyiliklerin mükafatım göreceğini ve işlediği suçların cezasını göreceğini bilen kimse gibi amel et." Yanında bulunan bir adam da ona şöyle dedi: "Ey îbn Abbas! Bu sözün 10.000'den daha hayırlıdır." İbn Abbas ta ona şu karşılığı verdi: "Bu sözlerimin her bir kelimesi 10.000'den daha hayırlıdır."

îbn Abbas dedi ki: "İyiliğin tamamlanması onu acele yapmak, çok büyük bir iyilikte bulunulduğunu belirtmemek ve gizlice yapmaktır. Yani kişiye bağışını çabucak vermelisin ve onu verdiğin kimsenin nazarında da küçücük birşeymiş gibi göstermelisin. Ayrıca verirken de insanlardan gizli olarak vermeli ve açığa vurmamalısm. Açığa vurduğun zaman gösteriş kapısını açmış ve yardım ettiğin kimsenin kalbini kırmış olursun. Onu, insanlardan utanacak hale getirirsin."

Yine îbn Abbas dedi ki: "İnsanlar arasında benim için en kıymetli olan şahıs odur ki, meclisimde bulunur, yüzüne sinek konmasını önleye-bilsem önlerim. Beni, ihtiyaçlarını karşılamaya ehil bir kimse olarak görüp yamma gelen kimsenin mükafatını ancak Aziz ve Celil olan Allah verir.

Bana önce kendisi selam veren veya bir meclise vardığımda bana yer veren veya oturduğu yerden benim için kalkan veya susadığım zaman bana bir yudum su veren veya gıyabımda gıybetimi yapmayıp hakkımı muhafaza eden bir kimsenin mükafatını ancak Aziz ve Celil olan yüce Allah verir."

îbn Abbas, gözlerinden birini kaybetti. Bedeni zayıfladı. Diğer gözünü de kaybedince tekrar eskisi gibi şişmanladı. Bunun sebebim kendisine sorduklarında şöyle cevap verdi: "Gözlerimden birini kaybettiğimde diğerini de kaybetmekten korktuğum için zayıfladım. Ama ikinci gözümü de kaybedince artık kalbim rahatladı ve tekrar eskisi gibi şişmanladım."

. ,.

Ebul Kasım el-Beğavî, İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir, «îbn Abbas'm gözlerine su indi. Tabip ona dedi ki: «Gözlerindeki *>u suyu çıkarırız, ancak yedi gün süreyle namaz kılamayacaksm uoKtorun Du sözü üzerine îbn Abbas şöyle cevap verdi: «Hay*! Kjlabı di*J^Lde namazı terkeden kimse, AUah'm huzuruna vardanda Allah ona gazab eder."

Başka bir rivayette anlatıldığına göre tabib ona şöyle demiştir: "Şu suyu gözlerinden çıkarırız ancak beş gün süreyle ya bir dal üzerinde veya sırt üstü namaz kılarsın." Tabibin bu sözü üzerine îbn Abbas, şöyle dedi: "Hayır vallahi bir tek rekatı dahi o şekilde kılmam. Bir kimse kasıtlı olarak namazlardan birini terkederse, Allah'ın huzuruna vardığında Allah ona gazab eder."

Gözlerini kaybettiği zaman îbn Abbas şu şiiri okumuştu:

"Allah gözlerimdeki aydınlığı alsa da, Dilimde ve kulağımda gözlerimin nuru kalır. Kalbim zekidir, aklım bozulmamıştır, Dilim kılıç gibi keskindir."

Abdullah b. Zübeyr ile Abdülmelik b. Mervan arasında anlaşmazlık çıktığında İbn Abbas ile Muhammed b. el-Hanefiyye toplumdan ayrılıp uzlete çekildiler. Abdullah b. Zübeyr, kendisine bey'at etmeleri için onlara çağrıda bulundu. Ama onlar bu

çağrıya icabet etmeyip her biri ona: "Sana ne bey'at ederiz ne de muhalefet" dediler. Abdullah b. Zübeyr, onların üzerine yürüdü. Onları öldürmek istedi, onlar da Ebu Tufeyl Amir b. Vail'e haber göndererek kendilerine yardımcı olmasını istediler. O da Iraklılar arasındaki taraftarlarından yardım istedi. Bunun üzerine 4000 kişi onlara yardım için Mekke'ye geldiler. Hep birlikte tekbir aldılar. Abdullah b. Zübeyr'in üzerine hücum ettiler. O da kaçıp Kabe'ye sığındı ve Ka'be'nin örtüsüne tutunarak: "Ben, Allah'a sığınıyorum." dedi. Bunun üzerine onlarda Abdullah b. Zübeyr'den vazgeçtiler. Sonra İbn Abbas ile İbn Hanefiyye'nin yanma gittiler. Abdullah b. Zübeyr de onların evlerinin etrafına odun yığdı ki onları yaksın. Bunun üzerine ikisi evlerinden çıkıp Taife gittiler. İbn Abbas, iki sene orada ikamet etti, hiç kimseye bey'at etmedi. Bunu önceki kısımlarda da anlatmıştık.

Hicretin altmış sekizinci senesinde îbn Abbas, Taifte vefat etti. Cenaze namazını Muhammed b. Hanefîyye kıldırdı. Defnetmek için onu mezarına koyduklarında misli görülmemiş beyaz bir kuş geldi. Kefeni içine girdi ve onunla birlikte defnedildi.

Affan dedi ki: İbn Abbas'm ilim ve amelini rivayet ediyorlardı. Mezara konulduğunda görünmeyen ve tanınmayan bir kimse şu aşağıdaki ayet-i kerimeyi okudu. Başka bir rivayette anlatıldığına göre bu ayeti onun mezarından işitmişlerdir:

"Ey huzur içinde olan can! O, senden, sen de O'ndan hoşnut olarak Rabbine dön! Ey can! iyi kullarımın arasına gir. Cennet'ime gir." (el-Fecr, 27-30.)

İbn Abbas'ın vefatı ile ilgili olarak söylenecek sözler bunlardır, birçok imam bu sözleri tashih etmişlerdir.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre İbn Abbas, hicretin altmışü-çüncü senesinde vefat etmiştir. Hicretin altmışyedinci senesinde, alt-mışyedinci senesinde, yetmişinci senesinde, yetmişüçüncü senesin-de,vefat ettiğine dair bazı rivayetler de vardır. Ama esah olan kavle göre o, hicretin altmış sekizinci senesinde vefat etmiştir. Diğer kavillerin hepsi garip, merdud ve şazdır. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. Vefat ederken yetmişiki yaşındaydı, yet-rnişbü* veya yetmişdort yaşında olduğuna dair rivayetler de vardır. Ama yetmişiki yaşındayken vefat ettiğine dair nakledilen kavil daha sahihtir. Doğrusunu Allah bilir. [10]

İbn Abbas (R.A.)In Eşkali

İri cüsseli idi. Oturduğunda iki kişinin yerini tutardı. Yakışıklı ve güzel şimali idi. Saçı, başı üzerinde toplanmıştı. Perçemi ağarmış, şakaklarına beyaz teller karışmıştı. Ağaran saçlarını kına ile boyardı. Siyah renge boyadığı da söylenir. Güzel elbiseler giyerdi. Çok koku sürii-nürdü. Öyle ki o, yoldan geçtiğinde kadınlar: "Bu îbn Abbas'tır veya misk sürünmüş bir adamdır." derlerdi. Endamı düzgündü, beyaz tenliydi, uzun boyluydu. Güzel konuşurdu. Gözlerini kaybettiğinde rengi biraz sarardı. Abbas'm on oğlu vardı. Oğullarının adları şöyledir: Fadl, Abdullah, Ubeydullah, Mabed, Kuşem, Abdurrahman, Kesir Haris, Avn ve Temmam. Temmam, kardeşlerin en küçüğü idi. Bu sebeple babası Onu omuzuna alır ve şöyle derdi:

"Temmam ile oğullarımın sayısı onu buldu. Ey Rabbim, bunları salih ve iyi insanlar kıl. Bunları erkek yap ve semerelerini fazlalaştır."

Fadl, Ecnadeyn'de şehit düştü. Abdullah' Taifte, Ubeydullah Ye-men'de, Mabet ile Abdurrahman Tunus'ta, Kuşem ile Kesir Yenbu'da vefat ettiler. Kusem'in Semerkant'ta vefat ettiği de söylenir.

Beni Mahzum'un azatlısı Müslim b. Hammad el-Mekkî dedi ki: "Abbas ve Ümmü Fadl'ın çocukları kadar aynı evde doğan v hepsi de şerefli olup ancak mezarları birbirinden çok uzak olan başka kimseler görmedim." Böyle dedikten sonra Müslim b. Hammad, Abbas'm çocuklarının mezarlarının yerlerini söylemiştir, ancak Fadl'ın Medine'de, Ubeydui-lah'm da Şam'da vefat ettiğini söylemiştir.

Abdullah b. Abbas, 1000 dirhem değerinde elbise giyerdi, unun ad-bas ve Ali adında oğulları vardı. Ali fazlaca namaz kandan çok secde eden kişi anlamına gelen "Seccad" lakabıyla çagnbrdu Yeryüzünde Ku-
reyşlilerin en yakışıklısıydı. Anlatıldığına göre o, her gün 1000 rekat namaz kılarmış. Başka bir rivayette ifade edildiğine göre o, her gün ve her gecede şartlarına tam riayet ederek 1000 rekat namaz kılarmış. Sözü edilen bu Ali, Abbasi halifelerinin atasıdır. İleride de anlatılacağı gibi onun çocukları Abbasi halifeleri olmuştur.

Abdullah b. Abbas'ın Muhammed, Fadl ve Abdullah adında oğulları da vardı ki, bunların anneleri Züra binti Mesrah b. Mad Kerib'dir. Abdullah b. Abbas'ın ümmü veledinden (çocuk doğuran bir cariyesinden) doğan Esma adında bir kızı da vardır.

Abdullah b. Abbas'ın İkrime, Küreyb, Ebu Mabet, Şube, Dakik, Ebu Amre ve Ebu Ubeyd adında azatlıları da vardı.

Abdullah b. Abbas, 1670 hadis rivayet etmiştir. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [11]

Ebu Şüreyh El-Hüzaî

Hicretin altmışsekizinci senesinde Ebu Şüreyh el-Hüzaî el-Adevi el-KaTaî vefat etti. Bu zatın asıl adı hususunda ihtila edilmiştir. Doğru görüşe göre asıl adı Hüveylid b. Amr'dır. Mekke fethi senesinde Müslüman oldu. Beraberinde Beni Ka*b kabilesinin üç sancağından biri vardı.

Muhammed b. Sa'd, bu zatın hicretin altmışsekizinci senesinde vefat ettiğini söylemiştir ve hadisleri bulunduğunu da nakletmiş

tir. [12]

Ebu Vakîd El-Leysî

Yine bu senede Ebu Vakid el-Leysî vefat etti. Bu, kadri yüce bir sahabe idi. Onun da adı hususunda ihtilaf edilmiştir. Bedir gazvesine katılıp katılmadığına dair muhtelif rivayetler vardır. Vakidfnin ifadesine göre bu zat, hicretin altmışsekizinci senesinde altmışbeş yaşında vefat etmiştir. Bunun bu senede vefat ettiğini başkaları da söylemişlerdir. Bazısının iddiasına göre bu zat, yetmiş sene yaşamış ve Mekke'de bir seneden fazla ikamet ettikten sonra vefat edip Muhacir mezarlığına def-nedilmiştir. Doğrusunu Allah bilir. [13]

Hicretin Altmışdokuzuncu Senesi

Bu senede Amr b. Said el-Eşdak el-Ümevî öldürüldü. Onu Abdülme-lik b. Mervan öldürdü. Öldürmesinin sebebi de şuydu Bu senenin başında Abdülmelik, ordulanyla birlikte Züfer b. Haris el-Kilabî'yi kuşatma altına almak üzere Karkisya'ya doğru yola çıktı. Züfer b. Haris, Mer-vani ordusuna karşı Süleyman b. Süred'e yardım etmiş ve Aynü'1-verde'de onlarla savaşmıştı. Abdülmelik, bu işi bitirdikten sonra Mus'ab b. Zübeyr'in üzerine yürümeye karar vermişti. Yola çıkınca yerine Şam'da Amr b. Said el-Eşdak'ı vekil bıraktı. Amr da orada kaleye çekildi. Kendini koruma altına aldı. Beytü'l-maldaki paraları aldı.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Amr b. Said el-Eşdak, Abdülmelik b. Mervanla birlikte yola çıkmıştı. Ancak yoldayken bir kısım askerlerle birlikte geceleyin Şam'a geri dönmüştü. Yanında Humeyd b. Hirris b. Bahdel el-Kelbî ve Züheyr b. Ebrec el-Kelbî vardı. Bunlar Şam'a vardılar. Şam'da Abdülmelik'in vekili olarak Abdurrahman b. Ünamü'l-Hakem vardı Abdurrahman, bunların gelişini duyunca şehiri bırakıp kaçtı. Amr b. Said el-Eşdak ta şehire girerek bütün hazinelere el koydu. Halka nutuk irad ederek onlara adaletle muamele edeceğini, onlara bol bağışta bulunacağını vaadetti ve onları güzelce Övdü. Abdülmelik, Amr b. Said'in bu yaptıklarını duyunca .hemen Şam'a döndü. Amr b. Said'in kaleye çekildiğini, kale üzerine perdeler ve örtüler astığını gördü. Amr b. Said, müstahkem bir kale olan Şam'daki Rumi kalesine yerleşmişti. Abdülmelik, onu kuşatma altına aldı. Aralarında onaltı gün süreyle çarpışma oldu. Sonra ateşkes üzerine antlaştılar. Yalnız ateşkesin ve barışın şartlarından biri, Abdülmelik'ten sonra Amr b. Said'in veliaht olmasıydı. Abdülmelik tarafından atanan valiler aynı zamanda Amr b. Said'in valileri olacaktı. İkisi aralarında bir eman yazısı yazdılar. Ateşkes ve barış perşembe günü akşamı olmuştu.
Bundan sonra Abdülmelik Şam'a giderek normal şekilde hükümet konağına girdi. Amr b. Said el-Eşdak'a da şu mesajı gönderdi: "Beytü'l-maldan aldığın paraları halka geri ver." Amr b. Said ise: "Bu paralar senin değildir, bu şehir de senin değildir. Buradan çek git." diye haber gönderdi. Pazartesi olunca Abdülmelik, Amr b. Said'e haber göndererek hükümet konağına gelmesini emretti. Abdülmelik'in elçisi geldiğinde Amr'ın yanında Abdullah b. Yezid b. Muaviye de vardı. Abdullah, Amr'ın kızı Ümmü Musa binti Eşdak'm kocasıydı. Amr, Abdülmelik'in yanına gidip gitmeme hususunda Abdullah b. Yezid'e danıştı. O da fikrini şöyle açıkladı: "Ey Ebu Said, Allah'a yemin ederim ki, seni gözümden ve kulağımdan daha çok seviyorum Bence Abdülmelik'in yanına gitmelisin. Zira Kabu'l-Ahbar'ın karısının oğlu Tebi el-Himyerî şöyle demişti: "İsrailoğullarının büyüklerinden biri Şam'ın kapılarını kilitleyecek ve çok geçmeden öldürülecektir."
Amr da şu cevabı verdi: "Vallahi ben uykuda olsam bile Zerka'nın oğlunun beni uyandırmasından korkmam. O bana karşı gelecek cürete sahip değildir. Kaldı ki, dün rüyamda Osman b. Affan'm, bana kendi gömleğini giydirdiğini gördüm."
Bu konuşmadan sonra Anırb. Said, Abdülmelik'in elçisine şöyle dedi: «Abdülmelike selam söyle ve ona de ki, akşamleyin mşaallah yanına geleceğim."
Akşam olunca Amr b. Said, zırhını giydi, kılıcını kuşandı, ayağa kalktı. Ancak ayağı yerdeki sergiye takıldı. Karısı ve yanında bulunan yakınları kendisine: "Abdülmelik'in yanına gitmemen gerekir." dedilerse de o, onların uyarılarına iltifat etmedi ve yüz kadar kölesi ile yoluna devam etti. Abdülmelik te Mervanlı (kendi soyundan)lara emir vermiş, hepsini yanında toplantıya çağırmıştı. Gelip yanında toplanmışlardı. Amr b. Said kapıya vardığında Abdülmelik, içeri girmesini ve yanındaki adamların kapı girişinde bir kısmının hapsedilmesi için adamlarına emir verdi. Amr b. Said, konaktan içeri girdi. Nihayet Abdülmelik'in bulunduğu köşke vardı. Oraya vardığında yanında sadece bir kölesi kalmıştı. Etrafa göz attı, irili ufaklı bütün Mervanilerin, Abdülmelik'in yanında toplanmış olduklarını gördü. İşin kötü olduğunu farketti. Yanındaki köleye dönüp gizlice: "Haydi ne duruyorsun kardeşim, Yahya'ya git ve yanıma gelmesini söyle." diye fısıldadı. Ancak köle onun bu sözlerini anlamadı, fakat "başüstüne" dedi. Amr b. Said onun anlamadığını görünce sözlerini tekrarladı. Köle yine anlamadı ve "Başüstüne" deyince Amr, ona şöyle dedi: "Vay sana! Haydi yanımdan defol git. Allah'ın ateşinde yan."
Abdülmelik'in yanında Hassan b. Malik b. Bahdel ve Kabise b. Zü-eyb de vardı. Abdülmelik, yanından ayrılmaları için onlara izin verdi. Bunlar dışarı çıkınca köşkün kapıları kilitlendi. Amr b. Said de, Abdül-melik'e yaklaştı. Abdülmelik, onu tahtına oturttu. Sonra onunla uzun uzadıya konuşmaya başladı. Bir süre sonra Abdülmelik, hizmetçisine: "Ey çocuk! Kılıcı şundan al." diye emir verdi. Amr da: "İnnâ lillah ey mü'minlerin emiri!" diye itiraz etti. Abdülmelik, ona şöyle dedi: "Kılıcını kuşanmış olarak mı benimle konuşmak istiyorsun?" Köle, kılıcı Amr'dan aldı. Sonra ikisi bir süre daha konuştular. Abdülmelik, ona

şöyle dedi:
- Ey Ebu Ümeyye!
- Buyur ey mü'minlerin emiri.
- Sen bana itaatsizlik etmeye başladığında kendi kendime şöyle yemin ettim: "Şayet gözüm sana doya doya bakacak olursa ve seni elime geçirirsem prangaya vurduracağım."
Bunun üzerine orada bulunan Mervan oğulları şöyle sordular:
- Sonra onu serbest mi bırakacaksın ey mü'minlerin emiri?
- Tabii, ben bununla Ebu Ümeyye'ye ne yaparım ki?
Bu defa Mervan oğulları, Amr'a şöyle dediler: "Mü'minlerin emiri-nin yeminini yerine getir." Amr da şöyle karşılık verdi: "Allah, senin yeminini yerine getirmiş olsun, ey mü'minlerin emiri."
Bunun üzerine Abdülmelik, döşeğinin altında bulunan prangaları çıkardı ve: "Hey köle, kalk ona bu prangayı vur!" dedi. Köle kalkıp Amr'ı prangaya vurduktan sonra Amr şunları söyledi: "Ey mü'minlerin emiri! Sana Allah'ı hatırlatıyorum ve beni bu şekilde herkesin önüne çıkartmanı istiyorum." Abdülmelik, ona şöyle cevap verdi: "Ey Ebu Ümeyye, Ölüme yaklaşmışkende mi bana tuzak kurmayı düşünüyorsun? Allah'a yemin ederim ki, seni bu şekilde prangaya vurulmuş olarak herkesin önüne çıkartacak değiliz."
Daha sonra Abdülmelik, onu öyle bir itti ki, Amr'ın*ağzı tahta çarptı ve ön dişleri kırıldı. Bunun üzerine Amr şöyle dedi: "Ey mü'minlerin ecıiri, Allah'ı hatırlamam istiyorum. Bir kemiğim kırılmış bulunuyor, bundan daha kötü birşey yapmaya kalkma."
Abdülmelik, ona şu karşılığı verdi: "Allah'a yemin ederimki, sana bundan daha fazla birşey yapmadığım takdirde bunu yanıma bırakacağına ve Kureyş'in durumunu düzelteceğine inansaydım seni serbest bırakırdım. Fakat herhangi bir beldede ikimizin durumunda iki kişi bir araya gelmişse kesinlikle biri diğerini çıkarmıştır."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Abdülmelik, ona şöyle demiştir: "Ey Amr, bilmezmisin ki iki damızlık hayvan aynı tuzakta bir araya gelmez."
Amr, Öldürüleceğini kesin olarak anlayınca ona: "Şimdi de sözünde durmamak mı ey İbn Zerka?" dedi. Ona çok ağır ve çirkin sözler sarfetti. Bu arada müezzin, ikindi ezanını okumaya başladı. Abdülmelik, namaz kılmak üzere yerinden kalktı. Kardeşi Abdülaziz b. Mervan'a da Amr'ı öldürmesini emretti. Abdülmelik namaz kılmak üzere dışarı çıktı. Abdülaziz kalkıp kılıcı eline aldı. Amr, ona şöyle dedi: "Sana Allah'ı hatırlatıyorum ve aramızdaki akrabalık dolayısıyla beni öldürme işini üzerine almamanı istiyorum. Beni akrabalık itibarıyla senden uzak biri Öldürsün." Bunun üzerine Abdülaziz kılıcını bıraktı ve yerine oturdu. Abdülmelik alelacele bir namaz kıldırdı. Herkes içeri girdi ve kapılar kapatıldı. Abdülmelik çıkarken halk, beraberinde Amr'm olmadığını görmüştü. Bu, Yahya b. Said'e bildirilince Yahya Amr'a ait bir azatlı köle ve pek çok arkadaşı ile birlikte geldi. Bunlar Abdülmelik'in kapısında: "Ey Ebu Ümeyye! Bize sesini duyur!" diye bağırmaya başladılar.
Yahya'nın adamlarından biri Abdülmelik'in oğlu Velid'in başına kılıçla vurdu ve başım yaraladı. Divan sahibi İbrahim b. Adiy, Velid'i bir odaya koyup sakladı. Mescitte büyük bir karışıklık meydana geldi, gürültü patırtı çıktı. Abdülmelik döndüğünde kardeşinin Amr'ı öldürmediğini gördü. Onu kınadı, ona ve annesine sövdü, çünkü Abdülazız'le Abdülmelik'in anneleri aynı değildi. Abdülaziz, Abdülmelik'e: "Amr, bana Allah'ı hatırlattı, akrabalık bağından bahsetti. Beni öldürmemesini diledi." dedi. Abdülmelik b. Mervan, onun amcasının oğluydu, bon-ra Abdülmelik, kölesine: "Ey çocuk bana mızrağımı getir, diye emir verdi. Getirilen mızrağı eline alıp salladı. Amr'a vurdu ama tesir etmedi, tekrar vurdu yine tesir etmedi. Eliyle Amr'm pazusuna vurdu, zırh giyinmiş olduğunu gördü ve gülüp şöyle sordu:
- Zırh mı giymişsin? Hazırlıklı gelmişsin.
Daha sonra Abdülmelik, eline bu işler için hazırlanmış özel kılıcı aldı ve Amr'm yere yatırılmasını emretti. Abdülmelik, onun göğsü üzerine oturup şu beyti okuyarak kafasını kesti:
"Ey Amr! Vazgeçmezsen eğer bana hakaretten ve beni küçük düşürmekten,
Cesedinin: "Bana su verin" diyeceği yerde seni öldürürüm."
Anlatıldığına göre Abdülmelik, Amr'ı boğazladıktan sonra saç örgüsü gibi şiddetli bir şekilde titremeye ve sarsılmaya başladı. Öyle ki, yerinden kalkamaz oldu. Onu, Amr'm göğsünden kaldırıp tahtına götürdüler, tahtına oturduğu esnada o şöyle diyordu: "Daha önce Amr gibi dünya ve ahiret sahibi bir kimseyi görmedim."
Amr'm kesik başını Abdurrahman b. Ümmü'l-Hakem'e verdiler. O da başı alıp halkın arasına firlattı. Abdülaziz b. Mervan da elinde para dolu bir tabakla dışarı çıktı ve bu tabaktaki paraları halkın üzerine savurdu. İnsanlar parayı kapmaya başladılar. Anlatıldığına göre bundan sonra kendisi de halkın arasından sıyrılıp beytü'l-mala gitmiştir.
Denildiğine göre Amr b. Said'i, Abdülmelik'in kölelerinden Ebu Zu-ayzia, Abdülmelik'in namaza gitmesinden sonra Öldürmüştür, doğrusunu Allah bilir.
Amr b. Said'in kardeşi Yahya b. Said, kardeşinin ve beraberindeki adamların öldürülmelerinden sonra hükümet konağına kendi adamlarıyla birlikte girdi. Mervaniler onlara karşı koydular ve savaşmaya başladılar, îki taraftan da çok sayıda adam yaralandı. Yahya b. Said de başına bir taş isabet ettiği için kendi canının derdine düşmüş, savaşama-mıştı. Sonra Abdülmelik b. Mervan, büyük camiye gidip minbere çıkmış ve cemaata şöyle hitab etmişti: "Yazıklar olsun size, Velid nerede? Allah'a yemin ederim ki, onu öldürmüşlerse mutlaka onun Öcünü alırım."
İbrahim b. Adiy el-Kinani gelip: "İşte Velid yanımda, yaralı, ama yarası ağır değildir." dedi. Sonra Abdülmelik, Yahya b.

Said'in öldürülmesini emretti, ancak kardeşi Abdülaziz b. Mervan araya girip onun için şefaatta bulundu. Abdülmelik'in, öldürülmelerini emrettiği başka birçok kimsenin de affedilmesini rica etti. Abdülmelik, kardeşi Abdüla-ziz'in ricasını kabul etti. Yahya'nın bir ay süreyle hapsedilmesini emretti. Bir ay süreyle hapiste tutuldu. Sonra Abdülmelik, onu ve Amr b. Said'in oğullarıyla ailelerim Irak'a sürgün etti. Bunlar gidip Mus'ab b. Zü-beyr'in yanma vardılar. Mus'ab ta bunlara çeşitli ihsan ve ikramlarda bulundu.

îbn Zübeyr'in öldürülmesinden sonra bütün cemaat, Abdülmelik'in etrafında toplanınca Amr b. Said'in çocukları, Abdülmelik'in yanma geldiler. Abdülmelik neredeyse onları öldürecekti, ama onlardan bazıları güzel ve yumuşak ifadeler kullanınca Abdülmelik onlara acımaya ve onlara karşı şiddetli bir merhamet duygusu hissetmeye başladı ve şöyle dedi: "Babanız beni, birbirimizi öldürmemiz gibi bir durumla karşı karşıya bıraktı. Ben de kendim ölmektense onu öldürmeyi tercih ettim. Size gelince, ben size ne diye yakınlık duymayayım ve ne diye akrabalı-ğnaızm hakkını vermeyeyim?" Böyle dedikten sonra onlara güzel armağanlar verdi ve onları kendine yakın kıldı.

Ayrıca Amr b. Said'in karısına da haber göndererek: "Amr'a yazmış olduğum eman mektubunu bana gönder" dedi. Amr'm karısı da şu cevabı verdi: "Ben onu Anır'la beraber mezara gömdüm ki, Amr o mektubu kıyamet gününde Allah'a arzederek seninle muhakeme olsun."

Mervan b. Hakem, oğlu Abdülmelik'ten sonra Amr b. Said'e veliaht olacağım vadetmişti. Amr da bu söze güvenerek veliahtlığa ümitlenmiş ve bu sebeple kendini güçlü sanmıştı. Abdülmelik ise, küçük yaşlardan beri ona şiddetle öfke duyuyordu ve büyüyünce de ona bu hainliği yaptı.

îbn Cerir dedi ki: Halid b. Yezid b. Muaviye, günün birinde Abdül-melik'e şöyle demişti: Ben Amr'ı nasıl tuzağa düşürüp öldürdüğüne hala şaşıyorum." Abdülmelik te ona şu cümlelerle cevap vermişti:

"Korkusu gitsin diye yakınlaştırdım onu kendime, Sonra da üzerine kararlı ve sağlam atılayım diye, Dinim için gazaba gelerek ve dinimi korumak için yaptım. Hiç kötülük işleyenle iyinin yolunu tutan bir olur mu?"

Halife b. Hayyat dedi ki: Bu şiir, Dabbi b. Ebi Rafi'ye aittir. Ancak Abdülmelik bunu okumuştur.

İbn Düreyd, Şabi'den rivayet etti ki, Abdülmelik şöyle demiştir: "Amr b. Said'i gözlerden akan kandan daha çok seviyordum Ama Allah'a yemin ederim ki iki erkek deve, dişi develer arasında birlikte bulunamaz. Mutlaka bunlardan biri, diğerini ağıldan dışarı çıkarır. Ben size ancak Beni Yerbu'nun kardeşinin şu şiirini okuyabilirim:

"Bana iyilik yapana iyilikle mukabelede bulunurum, İyilikle mukabelede bulunana bağışta bulunurum, Bana kötülük yapana kötülükle mukabelede bulunurum, ^ Tıpkı ayakkabının ayakkabıya karşı aynı hizada oluşu gibi.

Halife b. Hayyat dedi ki: Ebu'l-Yakzan, Amr b- Said'i öldürmesi yüzünden Abdülmelik'e şu şiiri okudu:

"Sen sağol, felç olma, düşmanına zarar verdin. Öyle bir yemin ettin ki, Amr b. Said'in beynini akıttı. Mervan oğullarını asaletsiz gördün,

Katıdırlar, insanlara zarar verirler, hücum edici ve ağır hareketlidirler.

O Mervan'a isyan edenin oğludur.

Öyle bir aileye dayanır kî, hoştur ve ataları vardır."

Vakidî dedi ki: Abdülmelik, Amr b. Said el-Eşdak'ı Hicretin altmış-dokuzuncu senesinde Batnan dönüşünde Şam'da kuşatma altına aldı. Sonra onu hicretin yetmişinci senesinde öldürdü, doğrusunu Allah bilir." [14]

Amr B. Said El-Eşdak'ın Biyografisi

Anırb. Saidb. As b. Ümeyye b. Abdu'ş-Şems Ebu Ümeyye el-Kureşi el-Ümevî, Eşdak lakabıyla tanınır. Anlatıldığına göre Peygamber (s.a.v.)'i görmüş ve onun şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Hiçbir baba oğluna güzel edepten daba güzel birşey vermiş değildir."

Amr, köle azad etme hususunda da bir hadis rivayet etmiştir. O, Hz. Ömer'den, Hz. Osman'dan, Hz. Ali'den ve Hz. Aişe'den hadis rivayet etmiştir. Oğulları Ümeyye, Said ve Musa ile başkaları da kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. Muaviye, onu Medine'ye vali tayin etmişti. Aynı şekilde Yezid de babası Muaviye'den sonra onu Medine valiliğinde bırakmıştı. Nitekim bunu önceki kısımlarda anlatmıştık. Amr b. Said, Müslümanların önde gelen şahsiyyetlerindendi. Meşhur cömertlerden ve âlicenâb kimselerdendi. Bol miktarda para verir, ağır yükleri üstlenirdi. Kardeşleri arasında babaları sadece kendisine vasiyyetini yapmıştı. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi babası da meşhur cömertlerden ve asil önderlerden bir kimseydi.

Amr b. Said, şöyle demiştir: "Bulûğa erdiğim günden beri hiçbir kimseye sövmedim. Benden birşey isteme niyetinde olan bir kimseyi de benden dilenmek mecburiyetinde bırakmadan ben kendisine ikramda bulundum. Onun bana yönelmesi, benim ona bağışta bulunmamdan daha önemlidir ve ben onun minneti altında olurum."

Said b. Müseyyeb dedi ki: Cahiliyye döneminde insanların hatipleri, Esved b. Abdülmuttalib ile Süheyl b. Amr idi. İslâmiyet döneminde de insanların hatipleri; Muaviye ile oğlu, Said b. As ile oğlu Amr b. Said ve Abdullah b. Zübeyr idi."

İmam Ahmed b. Hanbel, Ebu Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Benim minberim üzerinde Ümeyye oğullarının zorbalarından bir zorba kişinin burnundan kan gelecek ve burun kanı akıp gidecektir."

Adamın birinin bana anlattığına göre Amr b. Said b. As, Rasûlullah (s.a.v.)'ın minberi üzerindeyken burnu kanamış ve kanı akıp gitmiştir, îbn Zübeyr'le savaşması için Yezid b. Muaviye zamanında Harre vak'a-sından sonra Mekke'ye birlikler gönderen kişi de odur. Ancak Ebu Şüreyh el-Huzaî, onu bu hareketten menetmiş ve Mekke'nin saygınlığına dair Rasûlullah (s.a.v.)'dan duyduğu bir hadisi ona nakletmiş, o da şu cevabı vermişti: "Ey Şüreyh! Biz bu hadisi senden daha iyi biliyoruz. Şunu bil ki, Harem, asileri ve katil kaçakları, ayrıca cizye vermeyip kaçan kimseleri barındırmaz."
Mervan, insanları kendisine bey'ata davet ettikten ve Şam yönetimine hakim olduktan sonra Mısır'a gitti. Amr b. Said de onunla birlikte idi. Mısır'ı fethetti. Artır'a, oğlu Abdülmelik'ten sonra kendisinin veliaht olacağına dair söz verdi. Bundan önce de Şam valiliğini de ona vaadetti. Ancak Mervan güçlenince bu vaadinden caydı. Oğlu Abdülmelik'ten sonra veliaht olan Amr'ı veliahtlıktan hal'etti. Yerine Abdülaziz'i veliaht tayin etti. Bu da Amr'ı olumsuz etkiledi ve nihayet önceki sayfalarda anlattığımız savaşlar meydana geldi. Amr, Şam'a girdi. Orada müstahkem kaleye sığındı. Şamlılar da ona icabet ettiler ancak Abdülmelik, onu kuşatma altına aldı ve ona sureten bir emanname yazarak onu kaleden indirdi, sonra da önceki sayfalarda da anlattığımız gibi onu öldürdü.
Bu hadise, çoğu tarihçiye göre hicretin altmış dokuzuncu senesinde cereyan etmiştir. Vakidî ile Ebu Said b. Yusuf bu, hadisenin hicri yetmişinci senede cereyan ettiğini beyan etmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir. Tuhaftır ki Hişam b. Muhammed el-Kelbî şöyle bir hadise anlatmıştır: Adamın biri, Amr'm isyan etmesinden ve Öldürülmesinden bir süre önce Şam surları üzerinde gaibten şöyle bir sesin geldiğini rüyasında işitmişti:
"Ey millet! Beyinsizlik ve gevşekliği bırakın, zaafa düşmüş günahkara ve çürümüş görüşe aldırmayın,
İbn Said'e bakın ki o, ayakları üzerinde durmaktayken yüzüstü ve karın üstü yere düşüp kapaklandı.
Kalenin kendisini ölümden kurtaracağını sandı ve kaleye sığındı.
Ama ölüm onu kalede de ziyaret etti."
Rüyayı gören adam gelip Abdülmelik'e rüyasını anlatmış, Abdülmelik te ona şöyle demişti:
- Bu rüyayı kimseye anlattın mı?
- Hayır.
- Öyleyse bunu ayaklarının altına koy ve Bundan sonra Amr, Abdülmelik'e isyan etti. Abdülmelik b. Mervan da onu öldürdü.
Anlatıldığına göre Abdülmelik, onu kuşatma altına alınca kendisine şu mesajı yollamıştı: "Sana Allah aşkma ve akrabalık hürmetine rica ediyorum ki, evinin durumunu ve onların ittifaklarını bozma. Sen böyle yapmakla İbn Zübeyr'i bize karşı güçlendireceksin. Daha önceki bey'atma dön, tekrar itaat et. Allah adına sana söz veriyorum ki, kesin bir imanla yemin ediyorum ki, benden sonra veliahdım olacaksın."
Böyle diyerek ve ona bu hususta bir de yazı gönderdi. Amr, onun bu tuzağına düştü. Ona inandı. Şam kapılarını açtı. Abdülmelik, şehre girdi ve önceki sayfalarda da anlattığımız gibi onu öldürdü. [15]

Hicretin Altmışdokuzuncu Senesinde Vefat Eden Önemli Şahsiyetler

Ebu'l-Esved Ed-Düelî

Ed-Dilî olduğu da söylenir. Küfe kadısı idi. Kadri yüce bir tabii idi, adı, Zalim b. Amr b. Süfyan b. Cendel b. Yamûr b. Celiş b. Adiy b. ed-Düel b. Bekr Ebu'l-Esved idi. Nahiv ilmi, bu zata nisbet edilir. Anlatıldığına göre bu ilim hususunda konuşan ilk kişi kendisidir. O, bu ilmi mü'minle-rin emin Ebu Talib oğlu Ali'den almıştır. Bu zatın asıl adı hususunda ihtilaf edilerek çeşitli kaviller ileri sürülmüştür. Meşhur kavle göre asıl adı Zalim b. Amr'dır. Bunun tersi olduğu da söylenir. VaHdî'nin ifadesine göre asıl adı Uveymir b. Zuveylim'dir. Peygamber (s.a.v.)'ın sağlığında Müslüman oldu. Ancak onu göremedi. Cemel savaşma katıldı ve Ubeydullah b. Ziyad'ın valiliği zamanında vefat etti.
Yahya b. Main ile' Ahmed b. Abdullah el-îclî dediler ki: "Bu zat, sika ravilerdendir. Nahiv ilminden konuşan ilk kişidir."
İbn Main ile diğerlerinin ifadesine göre, hicretin altmışdokuzuncu senesinde veba salgınında ölmüştür. İbn Hallikan dedi ki: "Bu zat, Ömer b. Abdülaziz'in halifeliği zamanında vefat etmiştir. Carif teki veba salgının başlangıcı, hicretin altmışdokuzuncu senesinde idi."
Ben derim ki: Bu, cidden gariptir.
ibn Hallikan ile diğerleri dediler ki: "Ebu'l-Esved'e nahiv ilmini ilk öğreten kişi, Ebu Talib oğlu Alidir. Hz. Ali, ona cümlenin, isim, fiil ve harften teşekkül ettiğini anlatmıştır. Sonra Ebu Esved de onun yolunu takib etmiş ve bu esaslar üzerine çeşitli detaylar meydana getirmiştir. Bu ilme bu sebeple nahiv ilmi denilmiştir. Ebu'l-Esved'i nahiv ilmini geliştirmeye iten sebep, insanların dillerinin değişmesi ve Ziyad'ın valiliği zamanında Irak'ta insanların, sözlerine lahnin girmesi idi.
Ebu'l-Esved, çocuklarının terbiyecisi idi. Adamın birisi, bir gün Ziyad'ın yanma gidip: "Babamız öldü ve geride çocuklar bıraktı." demiş Ziyad da ona, Arap kelamım öğrenmeleri için insanlara bir sistem hazırlamasını emretmişti. Anlatıldığına göre Ebu'l-Esved ilk olarak teac-cüb sigasmı (fiil çekimlerinden biri) vaz'etmiştir. Çünkü gecenin birinde kızı ona: "Ey babacığım, sema ne güzeldir!" demiş. Ebu'l-Esved ona: 'Yıldızlarım mı soruyorsun?" deyince kızı şöyle cevap vermişti: "Ben yıldızların hangisinin daha güzel olduğunu sormak istemedim, ben sadece göğün ne kadar güzel olduğunu ifade etmek istedim." Bunun

üzerine Ebu'l-Esved, kızma şöyle demiştir: Öyle ise şöyle de: "Mâ ahsene's-se-müü" yani sema (gök) ne kadar da güzel."
îbn Hallikan, Ebu'l-Esved'in cimri olduğunu söylemiştir.
Ebu'l-Esved şöyle derdi: "Düşkünlere mallarımız hususunda itaat ettik, ama biz onlar gibiyiz."
Ebu'l-Esved, bir gece düşkün bir kimseye akşam yemeği vermiş, sonra onu zincire vurarak yanında gecelemiş ve o gece dışarı çıkmasına engel olmuştu ki, dilencilik yaparak Müslümanları rahatsız etmesin. Düşkün kimse ona: "Yemeğimi yedirdin, beni serbest bırak." deyince Ebu'l-Esved, şu cevabı vermişti: "Bu gece Müslümanları senden kurtarıp rahata ermeleri için sana yemek yedirdim."
Sabah olunca da adamı serbest bırakmıştı. Ebu'l-Esved'in güzel bir şiiri de vardır.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Abdullah b. Zübeyr insanlara haccettirdi. Haricinin birisi, Mina'da tahkim olayı aleyhinde açıkça konuştu ve hücre yanında öldürüldü.
Önceki senenin valileri, bu senede görevleri başında idiler.
Bu/senede Cabir b. Semüre b. Cünade vefat etti. Sahabe idi. Hadis -rivayet etmişti. Babası da sahabe idi. O da hadis rivaye etmişti. Ca-bir'in hicri altmışaltına senede vefat ettiğine dair başka bir rivayet te vardır. Doğrusunu Allah bilir.
Bu senede Esma binti Yezid b. Seken el-Ensârîye de vefat etti. Bu kadın, Peygamber (s.a.v.)'e bey'at etti. Yermük savaşında zifafa girdiği gecede çadırının direği ile dokuz Rumu öldürdü. Şam'da ikamet etti ve vefat edince de Babü's-Sağire defnedildi.
Bu senede Hassan b. Malik te vefat etti. Bu zatın künyesi, Ebu Süleyman el-Bahdelf dir. Halifeliğe geçince Mervan'a bey'at etti ve hicretin altmışdokuzuncu senesinde de vefat etti. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [16]

Hicretin Yetmişinci Senesi

8u senede Bizanslılar harekete geçtiler. Şam'daki Müslümanlara saldırdılar. Mervanilerle Abdullah b. Zübeyr arasındaki çekişmelerden yararlanarak Müslümanları ezdiler. Abdülmelik de Şam'ı kaybetme korkusuyla her cuma 1000 dinar vermek şartıyla Bizans hükümdarı ile barış yaptı.
Bu senede Mısır'da veba salgım baş gösterdi. Abdülaziz b. Mervan Mısır'ın doğu tarafına (Şarkıyya) geçti. Kahire'ye bir konak mesafedeki Hulvan'da konakladı. Orayı kendine ikametgah edindi ve orayı Rıpti-lerden (Mısırın yerli halkı) 10 000 dinara satın alarak orada bir hükümet konağı ve cami inşa etti, askerlerini de oraya yerleştirdi.
Bu senede Mus'ab b. Zübeyr, yanma bol miktarda mal alarak Basra'dan Mekke'ye doğru yola çıktı. Herkese bağışta bulundu Hicaz'daki kabile reislerine bol miktarda mal verdi.
Bu senede .vefat eden meşhur şahsiyetlerden birisi de Asım b. Ömer b. Hattab el-Kureşi el-Adevfdir. Annesinin adı Cemile binte Sabit b. Ebu'l-Eflah'tır. Asım, Rasûlullah (s.a.v.) hayatta iken dünyaya geldi. Babasından sadece şu hadisi rivayet etti: "Gece şu taraftan gelmeye başlayınca."
Oğulları Hafs ile Abdullah ve bir de Urve b. Zübeyr kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. Babası, annesini boşamıştı. Nines Şemus binti Ebi Amir de boşanan annesini yanma alarak Ebu Bekir es-Sıddik'in yanına götürdü ve ona: "Kokusu ve letateti ona senden daha sevimlidir." dedi.
Hz. Ömer, Asım'ı halifeliği zamanında evlendirince ona bir ay süreyle beytü'1-maldan nafaka verdi. Sonra bu nafakayı kesti ve kendi malından ona sermaye vererek ticaret yapmasını ve böylece ailesinin geçimini sağlamasını emretti.
Birden fazla ravinin anlattığına göre Asım ile Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin arasında bir arazi hususunda anlaşmazlık vardı. Asım Hz. Ha-san'ın bu konuda öfkelendiğini anlayınca: "Arazi senin olsun." dedi. Hz. Hasan da ona: "Hayır, hayır senin olsun." İkisi de araziyi terkettiler. Artık ona dokunmadılar. Bunların çocuklarından hiçbiri de o araziye el atmadı. Sonra insanlar her birinin yanından o araziden almaya başladılar.
Asım; lider, ağırbaşlı, âlicenâb ve faziletli bir kimseydi. Vakidf nin ifa desine göre hicretin yetmişinci senesinde Medine'de vefat etmiştir. [17]

Kabise B. Züeyb El-Hüzai El-Kelbî

nın
Künyesi Ebu'l-Alâ'dır. Tabiilerin büyüklerin dendir. Muaviye'ni süt kardeşidir. Medinelilerin fakihlerinden ve salih adamlanndandı Şam'a göçtü, bilgili ve yazar bir kimse idi.
Meşhur rivayete göre bu zat, Hicaz badiyesindendir. Anlatıldığına göre bu, Hz. Hüseyin'in süt kardeşidir. Habbab kızı Buna ile evlendi. Sonra onu boşadı. Boşaymca da ona olan aşkından dolayı başını alıp çöllere düştü ve çölde yaşamaya başladı. Buna için şiirler okudu ve bedeni zayıf düştü. Durumu fenalaşmca İbn Ebi Atik ona gitti. Onu alıp Abdullah b. Cafer'in yanına götürdü ve ona şöyle dedi: "Anam babam sana feda olsun, sana bir işim düştü. Benimle gel" Böylece kalkıp yola çıktılar. Yanlarına Kureyş'in önde gelen şahsiyetlerinden dört kişiyi de aldılar ama nereye gideceklerini bilmiyorlardı. Nihayet İbn Ebi Atik, onları Kays'm eski karısı Büna'nm yeni kocasının evine götürdü. Kapıyı vurdular. Büna'mn kocası dışarı çıkınca karşısında Kureyş'in önde gelen şahsiyetlerini gördü. Onlara şöyle dedi:

- Allah, beni size kurban etsin, hayrola niçin geldiniz?
- İbn Ebi Atik'in bir işi düştü sana.
- Şahit olun onun işi görülecektir. Hükmü geçerli olacaktır. Gelenler, îbn Ebi Atik'a:
- Haydi işini söyle bakalım, dediler. İbn Ebi Atik te şu karşılığı verdi;
- Şahit olun ki, bu adamın karısı Buna boştur. Abdullah b. Cafer de, İbn Ebi Atik'e şöyle dedi:
- Allah seni kahretsin, bizi bu iş için mi buraya getirdin Büna'nm yeni kocası da şöyle dedi:
- Karımı size feda ettim, karım artık boştur, bu adam da onun kocası olsun. Müslüman bir erkeğin aşk yüzünden ölmesindense bu kadının benden başka biriyle evlenmesi elbette ki daha hayırlı olacaktır. Allah'a yemin ederim ki, bu kadın eşyalarını alıp eski kocası Kays'm evine göçmedikçe ben buradan ayrılmayacağını.

Kadın da eşyalarını topladı ve eski kocası Kays b. Züreyh'in evine taşındı. Bir süre lüks ve refah içinde rahatça yaşadılar. Allah onlara rahmet etsin. , [18]

Yezid B. Ziyad B. Rebia El-Himyerî

Şairdi, çok şiirleri ve hicivleri vardı. Ubeydullah b. Ziyad, babası Zi-yad'ı hicvettiğinden dolayı onu öldürmek istemişti Ancak Muaviye, onu Öldürmesine engel olmuş ve: "Yezid'i te'dib et" demişti. Ubeydullah ta ona müshil ilacı içirerek bir merkebe bindirmiş ve sokaklarda-dolaştırmıştı. Merkeb üzerinde sokaklarda dolaşırken de altına pisliyordu. Bu halde iken şöyle diyordu:

"Benim pisliğimi su yıkayıp temizler,

Şiirim ise babanın çürümüş kemiklerine işler!" [19]

Beşirb.Nadr

Mısır kadısı idi. Yıllık maaşı 1000 dinardı. Mısır'da vefat etti. Vefatından sonra yerine Abdurrahman b. Hamza el-Holaní geçti. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [20]

Malikb. Yuhamir

Malik b. Yuhamir es-Sekseki el-îlhanî, Humusludur. Kadri yüce bir tabiidir. Sahabe olduğu da söylenir. Doğrusunu Allah bilir. Buharı, Muaviye tarikiyle Malik b. Yuhamir'in Muaz b. Cebel'den naklen şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hak üzere olan taife Şam'da olacaktır."

Bu rivayet, büyüklerin, küçüklerden yaptığı rivayettir, ancak bu zatın sahabe olduğu söylenir. Ama sahih kavle göre sahabe değil, tabiidir. Muaz b. Cebel (r.a.)'in en has adamlarındandı. Birden fazla ravinin anlattığına göre Malik, hicretin yetmişinci senesinde vefat etmiştir, yetmişikinci senede vefat ettiğine dair zayıf bir rivayet de vardır. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [21]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/450-452.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/452-458.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/458-462
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/462-466.
[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/466-467.
[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/468-470.
[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/470.
[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/470-474.
[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/474-484.
[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/484-487.
[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/487-488.
[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/488.
[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/488.
[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/488-494.

[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/494-496.

[16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/496-497.

[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/498-499.

[18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/499.

[19] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/500.

[20] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/500.

[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/500.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com

Hicretin Yetmişbirinci Senesi
Mus'ab B. Zübeyr'in Biyografisi
Fasıl
Hicretin Yetmîşbîrîncî Senesinde Vefat Eden Bazı Şahsiyetler
İbrahim B. Ester
Abdurrahman B. Gasile
Ömer B. Seleme
Rasûlullah (S.A.V.)'In Azatlısı Sefine
Ömer B. Ahtab
Yezid B. Esved El-Cüreşi Es-Sekûnî
Hîcretîn Yetmîşîkîncî Senesi
Abdullah B. Hazîm'in Biyografisi
Bu Senede Vefat Eden Bazı Şahsiyetler
Ahnef B. Kays
Bera' B. Azib
Ubeyde Es-Selmanî El-Kadî
Atiyye B. Bîşr
Ubeyde B. Nadîle
Abdullah B. Kays Er-Rakiyyat
Abdullah B. Hammam
Hicretin Yetmişüçüncü Senesi
Mü'minlerin Emirî Abdullah B. Zübeyrin Biyografisi
Abdullah B. Safvan
Abdullah B. Mutl
Avf B. Malik
Hz. Ebu Bekir'in Kızı Esma
Bu Senede Abdullah B. Zübeyr'in Yanısıra Vefat Eden Şahsiyetler
Abdullah Sa'd B. Cüşem El-Ensârî
Abdullah B. Ebi Hadred El-Eslemî
Malîkb. Mesma
Sabit B. Dahhak El-Ensârî
Zeyneb Binti Ebi Selma El-Mahzumî
Tevbe Binti Samme

Hicretin Yetmişbirinci Senesi

Bu senede Mus'ab b. Zübeyr öldürüldü. Bu olayın gelişmesi şöyle olmuştur: Abdülmelik b. Mervan, büyük bir ordu ile Şam'dan yola çıkarak Mus'ab b. Zübeyr'in üzerine yürüdü ve iki ordu bu senede karşı karşıya geldi. Daha öncede iki taraf birbirleriyle savaşmak için yola çıkıyorlardı, ancak araya kış, soğuk ve çamurlar giriyor ve böylece iki taraf birbirleriyle savaşamıyordu. Her taraf kendi beldesine geri dönüyordu. Bu sene Abdülmelik harekete geçti. Kendisi harekete geçmeden önce birlikleri önden gönderdi. Gönderdiği bazı müfrezeler Basra'ya girdiler. Basrahlan gizlice Abdülmelik'e yandaş olmaya davet ettiler. Bazıları bu davete icabet etti.
Mus'ab da Hicaz'a gitti, sonra dönüp Basra'ya girdi. Şehrin ileri gelenlerini kınadı, onlara sövdü ve Abdülmelik'in adamlarının Basra'ya girmelerine imkan vermelerinden dolayı onları ayıpladı ve onları teslim olup davetlerini kabul etmelerinden dolayı azarlardı. Bazısının evlerini yıktı. Sonra Kûfe'ye yöneldi. Bu arada Abdülmelik'in Şam ordusuyla üzerine gelmekte olduğu haberini aldı. Kendisi de karşı harekete geçti. Abdülmelik, Mesken'e vardı. Önceden gönderdiği müfrezelerine ve adamlarına icabet eden Mervanilere mektub yazdı. Çağrıda bulundu, onlar da bu çağrıya icabet ettiler. Ancak kendilerini İsbahan'a yönetici tayin etmesini şart koştular. Abdülmelik de bir grup oluşturan bu emirlere olumlu cevap verdi.
Abdülmelik, ordusunun öncü kuvvetlerinin başına kardeşi Mu-hammed b. Mervan'ı, sağ cenah komutanlığına Abdullah b. Yezid b. Mu-aviye'yi, sol cenah komutanlığına Halid b. Yezid b. Muaviye'yi tayin etti.
Mus'ab, yola çıkınca Iraklılar ona karşı geldiler. Onu yalnız ve yardımsız bıraktılar. O da yanındaki adamlarla bir durum muhakemesi yaptı. Adamlarının, düşmanlarına karşı direnme diklerini gördü, kendini Ölüme attı. Canını bu işe vakfetti ve şöyle dedi: "Iraklıların kendisine yardım ellerini uzatmayışları esnasında Ubeydullah b. Ziyad'a boyun eğmeyen Hüseyin'i örnek alıyorum." Ayrıca kendini teselli etmek için de şu şiiri okuyordu:
, "Haşimoğullarından tahtta bulunan o ilkler, Örnek oldu şereflilere ve yol gösterdiler."
Abdülmelik'e bazı adamları Şam'da ikamet etmesini ve Mus'ab'ın üzerine bir ordu göndermesini tavsiye ettilerse de o, bu tavsiyelere kulak vermedi ve şöyle dedi:
"Belki de onun üzerine göndereceğim ordunun komutanı yürekli olur ama görüssüz olur. Belki de görüş sahibi olur ama yüreksiz olur, ama ben kendimi savaş taktiklerinden anlayan ve aynı zamanda da inançlı olan bir kimse olarak görüyorum. Mus'ab'a gelince o yürekli bir ailedendir. Babası daha yüreklidir, Kureyşlidir. Kardeşinin de yürekli bir kimse olduğunu bilmeyen yoktur, kendisi de yüreklidir. Beraberinde kendisine muhalif kimseler vardır, ama kendisi savaş taktiklerinden alamaz, mütarekeden ve barıştan yanadır. Benim yanımda öğüt veren ve yapmak istediğim şeyler hususunda bana muvafakat eden kimseler vardır."

Abdülmelik yola çıktı. İki ordu karşı karşıya geldiklerinde Abdülmelik, Mus'ab'ın komutanlarına mektublar göndererek onları kendi saflarına katılmaya davet etti ve onlara idarede görev vermeye dair vaatlerde bulundu. İbrahim b. Ester, Mus'ab'm yanına giderek ona mühürlü bir mektub verdi ve: "Bu mektub bana Abdülmelik'ten geldi." dedi. Mektubu açınca Abdülmelik'in onu kendi yanına çağırmakta olduğunu ve ona Irak valiliğini vaadettiğini gördü. Ester, Musab'a da: "Ey emir, senin bütün komutanlarına böyle mektublar gelmiştir. Eğer beni dinlersen ben onların boyunlarını vurayım." dedi. Mus'ab ta ona: "Eğer böyle yaparsan öldürdüğün komutanların aşiretleri artık bana iyi davranmazlar." diye cevap verdi. İbrahim de şöyle bir teklifte bulundu: "Öyleyse onları kisranın beyaz köşküne gönder, onları orada hapset. Eğer muzaffer olursan boyunlarını vurursun. Eğer mağlub olursan bunlar daha sonra o hapisten çıkıp giderler." Mus'ab şöyle dedi: "Ey Ebu Nu-man, ben şimdi meşgulüm, bununla uğraşacak durumda değilim. Allah, Ahnefe rahmet etsin. O, Iraklıların hain olduklarım söyleyerek beni uyarmıştı. Sanki şimdiki durumumuzu o zamandan görüyor gibiydi."

Sonra iki ordu Mesken'e bağlı Deyri Caslik mıntıkasında karşı karşıya geldiler. Irak ordusunun öncü kuvvetlerinin komutanı ve Mus'ab'm maiyyetinde bulunan İbrahim b. Ester, Şam ordusunun öncü kuvvetlerinin komutanı Muhammed b. Mervan'a saldırdı Onu ve askerlerini bulundukları yerden geriye doğru püskürttü, ancak Abdülme-lik, Muhammed b. Mervan'ın yerine Abdullah b. Yezid b. Muaviye'yi geçirdi. O ve beraberindeki askerler, İbrahim b. Eşter'in askerlerinin üzerine saldırdılar. Onlan ezdiler. İbn Ester öldürüldü. Allah, ona rahmet etsin ve onu bağışlasın. Beraberinde bir grup komutan daha öldürüldü. Attab b. Verka, Mus'ab'a bağlı süvari kuvvetlerinin başında bulunuyordu. O da kaçtı, Abdülmelik b. Mervan'a sığındı. Mus'ab b. Zübeyr ordusunun merkezinde bulunmakta olup sancaktarları ayaklandırıyor, bahadır ve yiğitleri düşmanın önüne çıkmaya teşvik ediyordu. Ancak hiç kimse harekete geçmiyordu. Mus'ab'da: "Ey İbrahim! Ama bu gün benim için İbrahim artık yoktur." demeye başladı. İş zorlaştı, savaş kızıştı. Adamlar birbirlerine yardım etmez oldular, durum gerçekten sıkıntılı oldu. Musibet çoğaldı.

Medainî dedi ki: Abdüîmelik, kardeşini Mus'ab'a göndererek ona eman verdiğini bildirdi. Fakat Mus'ab, bu emanı kabul etmeyip şöyle dedi: "Benim gibi biri bu mekandan ya galip ya da mağlub olarak ayrılır."

Dediler ki: Muhammed b. Mervan, İsa b. Mus'ab'ı çağırarak ona şöyle dedi: "Ey kardeşimin oğlu, kendini öldürtme. Sana eman verildi." Mus'ab'ta oğlu İsa'ya: "Amcan sana eman vermiştir, onun yanma git ve emanını kabul et." dedi. Fakat İsa, bu emanı kabul etmeyip şöyle dedi: "Seni ölüme terkettiğimi Kureyş kadınlarının dillerine dolamalarına fırsat vermeyeceğim." Babası tekrar kendisine: "Ey oğulcuğum, yarış atlarından birine bin ve amcanın yanına git. Iraklıların neler yaptıklarım ona anlat. Ben burada öldürüleceğim." dedi. İsa da: "Allah'a yemin ederim ki, bundan sonra (ben hayatta kalıpta) senin başına gelenleri başkalarına anlatacak değilim. Senin öldürülüşünü de Kureyş kadınlarına haber verecek değilim. Ben ancak seninle beraber öldürüleceğim, ama sen istersen atına bin ve bizi hep birlikte Basra'ya götür, onlar senden yanadırlar." dedi. Mus'ab ta: "Allah'a yemin ederim ki,Ku-reyşli kadınların benim cepheden kaçtığımı anlatmalarına fırsat vermeyeceğim. Haydi sen öne geç, şehid ol ki ecrini Allah'tan bekleyeyim." dedi. Oğlu İsa öne geçti, savaştı ve nihayet şehit edildi. Mus'ab ta hızlı hızlı ok atmaya başladı. Aynı durumda olan Zaide b. Kudame ona baktı, ona saldırdı, bir darbe vurdu. Vururken de: "Ey Muhtarın intikamı!" diyordu. Ubeydullah b. Ziyad b. Zabyan et-Temimî adında biri, Mus'ab'a doğru gelip hücum etti. Onu öldürdü başını koparıp Abdülmelik b. Mervan'a götürdü. Abdülmelik secdeye kapandı ve Mus'ab'm kesik başını getiren Ubeydullah'a 1000 dinar verdi. Ubeydullah, bu parayı kabul etmeyip şöyle dedi: "Ben onu sana itaat etmek için öldürmedim. Aksine ondan intikamımı aldım." Abdülmelik, daha önce Ubeydullah'ı bir göreve atamıştı. Böyle demesi üzerine onu tahkir etti ve görevden aldı. Dediler ki: Mus'ab'm kesik başı önüne konulduğu zaman Abdülmelik şöyle dedi: "Ben ve Mus'ab eski arkadaşız. O insanlar arasında en çok sevdiğim kimsedir, ama şu hükümdarlık ve saltanat uğursuzdur."

Mus'ab'm adamları etrafından dağılıp gittiğinde oğlu İsa babası Mus'ab'a şöyle bir teklifte bulunmuştu: "Bir kaleye sığınsan da sonra Mühelleb b. Ebi Sufra ve benzeri komutanlara mektubiar yazsan da se-\ıin yanına gelseler iyi olmaz mı? Durumunu düzeltip toparlandığında artık rakiplerine karşı çıkabilirsin. Ama şimdi durumun gerçekten fe-nalaşmış ve sen de zayıflamışsın."

Mus'ab, oğlu İsa'ya cevap vermedi. Sonra Hz. Hüseyin'in başına gelenleri, onun şereflice nasıl öldürülüşünü, teslim olmayışını, Iraklılardan vefa görmediğini, babasının ve kardeşinin de aynı akıbete uğradıklarım anlattı. Biz de Iraklılardan vefa görmedik, dedi. Sonra adamları dağılıp gittiler. Yanında az sayıda has adamları kaldı. Hepsi Abdülmelik'in taranna geçtiler. Abdülmelik'in kendisi, Mus'ab'ı çok severdi. Halifelikten önce onun dostuydu. Kardeşi Muhammed'e; "Git Mus'ab'a eman ver." dedi. Muhammed gidip Mus'ab'a şöyle dedi:

"Ey Mus'ab! Amcanoğlu senin canın, çocuğun, malın ve ailen için eman vermiştir, dilediğin yere git. Eğer sana bundan başka bir muamele yapmak isterse yapabilir."

Mus'ab ta şu karşılığı verdi: "Artık iş olacağına varmıştır. Benim gibi birisi bu cepheden ancak ya galip ya da mağlub olarak ayrılıp gider.

Oğlu İsa, öne geçti ve savaşmaya başladı. Muhammed b. Mervan, ona: "Ey kardeşimin oğlu, kendini ölüme atma!" dedi. İsa da önceki kısımlarda naklettiğimiz sözleri sarfetti. Sonra şehid edilinceye kadar savaştı. Allah ona rahmet etsin. Bundan sonra ravi, onunla birlikte öldürülen kimselerin adlarını da sıralamıştır. Nitekim bunu önceki sayfada da nakletmiştik.

Mus'ab'm kesik başı Abdülmelik'in önüne konulduğunda ağladı ve şöyle dedi: "Kendisini çok sevdiğimden Ötürü onun öldürülmesine dayanamıyorum, daha önce dostumdu, ama sonunda aramıza kılıç girdi, lakin şu hükümdarlık uğursuzdur.

Aramızda çok eskiye dayanan sevgi ve saygı vardı. Kadınlar artık Mus'ab gibisini kimbilir ne zaman doğururlar?"
Böyle dedikten sonra Abdülmelik, Mus'ab'm oğlunun ve İbrahim b. Eşter'in Kûfe'ye yakın Mesken mezarlığına defnedilmelerini emretti.
Medainî dedi ki: Mus'ab b. Zübeyr, hicri yetmişbirinci senenin ce-maziyelevvel ajanın onüçünde salı günü öldürüldü. Cumhur-u ulema bu görüştedirler.
Medainî'nin ifadesine göre Mus'ab, hicri yetmişikinci senede öldürülmüştür, doğrusunu Allah bilir.
Dediler ki: Abdülmelik, Mus'ab'ı öldürdükten sonra Kûfe'ye geçti. Nahile'de konakladı. Kabilelerin reisleri ve Arapların önderleri ziyaretine geldiler. Onlara fasih ve beliğ hutbeler irad etti. Güzel şiirlerle deliller ileri sürdü. Iraklılar, ona bey'at ettiler. O da valiler atadı. Kûfe'ye Katan b. Abdullah el-Hirrî'yi atadı. Katan, kırk gün valilik yaptıktan sonra Abdülmelik onu azletti, yerine kendi kardeşi Bişr b. Mervan'ı tayin etti. Abdülmelik, bir gün Kûfe'de bir konuşma yaptı. Konuşmasında şöyle dedi: "Eğer Abdullah b. Zübeyr, kendi iddia ettiği gibi halife olsaydı ortaya çıkar ve kendi nefsine hüzün verir, kuyruğunu da Harem'e çakmaz di."
Böyle dedikten sonra sözünü şöyle sürdürdü: "Ben, kardeşim Bişr'i size vali tayin ettim. İtaatkarlara iyi davranmasını, asilere de şiddetli olmasını emrettim. Emrini dinleyin ve ona itaat edin."
Basralılar, Mus'ab b. Zübeyr'in öldürülüşünü duyunca Ebban b. Osman b. Affan ile Ubeydullah b. Ebi Bekre Basra'ya val olma hususunda çekiştiler. Ebban, Ubeydullah'ı mağlub etti. Basralılar da Ebban'a bey'at ettiler. Böylece Ebban, valilik hususunda çekişen iki kişiden en üstün olan kişi oldu.
Bir Arabi dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki Ebban'm abasının bir gün omuzundan kaydığını gördüm. Mervan ile Said b. As koşarak abasını tekrar onıuzuna yerleştirdiler."
Başka bir ravi dedi ki: "Günün birinde Ebban ayağını uzattı. Muavi-ye ile Abdulllah b. Amir koşarak ayağım düzelttiler." .
Abdülmelik, Halid b. Abdullah b. Halid b. Üseydî'yi Basra'ya vali olarak gönderdi. O da gidip görevi Ebban'dan teslim aldı Yerine Ubeydullah b. Ebi Bekre'yi vekil bıraktı. Ebban'ı da oradan azletti.
Dediler ki: Abdülmelik, bol miktarda yemek yapılmasını emretti. Yemeği Kûfelilere kendi sofrasında takdim etti. O gün tahtında yanıba-şında Amr b. Hirris'te oturmaktaydı. Abdülmelik, ona şöyle dedi: "Bu yaşayışımız ne kadar güzel ve lezzetli, fakat devam etse. Ancak biz de bizden Öncekilerin söylediğini söylüyoruz:
"Ey Ümeym! Her yeni eskimeye gidiyor, Herkes bir gün ne idiyse o olacaktır."
Yemeği bitirdikten sonra Abdülmelik, Amr b. Hirris ile birlikte dolaşmaya başladı. Abdülmelik, Amr'a: "Bu ev kimindir, burayı kim inşa etmiştir?" diye soruyor, Amr da ona cevap veriyordu: Bunun üzerine Abdülmelik tekrar meclisine dönüp sırt üstü uzandı ve şöyle dedi:
"Çalış, ama acele etme, nasıl olsa öleceksin, Ey insan! Kendin için gayret et, Şimdi olan, geçti mi, olmamış gibi olacak. Sonra olacak olan da hemen olmuş gibidir."
îbn Cerir dedi ki: Abdülmelik, bu senede Şam'a döndü. Yine bu senede İbn Zübeyr, Medine valisi Cabir b. Esved'i görevden azletti. Yerine Talha b. Abdullah b. Avf ı tayin etti. Talha, onun tayin ettiği en son vali idi. Sonra Abdülmelik tarafından atanan ve Hz. Osman'ın azatlısı olan Tarık b. Amr vali olarak Medine'ye geldi.
Bfu senede Abdullah b. Zübeyr, insanlara haccettirdi, onun Irak'ta hükmü kalmamıştı.
Vâkidî dedi ki: Bu senede Mısır valisi Abdülaziz b. Mervan, Hassan el-Anî'yr İfrikiye'ye gazveye gönderdi. O da kalabalık bir ordu ile oraya sefer etti. Kartaca'yı fethetti, oranın halkı Rum ve putperest idi.
Bu senede Yemame'de ayaklanan Necdet el-Harurî öldürüldü.
Yine bu senede Abdullah b. Sevr, Yemame'de isyan etti. [1]

Mus'ab B. Zübeyr'in Biyografisi

Bu zatın soy kütüğü şöyledir: Mus'ab b. Zübeyr b. Avvam b. lid b. Esed b. Abdiluzza b. Kusay b. Kilab. Künyesi Ebu Abd Kureşî'dir. Kendisine Ebu İsa el-Esedî de denirdi. Anasının adı lurman b. Enifel-Kelbiye'dir.
Mus'ab, sima bakımından insanların en çizeli, en, merdi idi. Hz. Ömer'den, babası Zübeyr'den, S* d b. Ebi
Ve Ebu Said el-Hudri'den rivayetlerde bulunmuştur. Hakem b. Uyeyne, Amr b. Dinar el-Cumahî ve İsmail b. Ebi Halid d ondan rivayetlerde bulunmuşlardır.
Mus'ab, Muaviye'nin yanına geldi. Ebu Hüreyre'nin meclisinde bulundu. Sima bakımından insanların en güzeli idi. Zübeyr b Bekkâr'ın anlattığına göre Mus'ab, Arefede vakfe yapmakta iken Cemil ona bakıp şöyle dedi: "Burada öyle bir delikanlı var ki Besine'nin onu görmesini istemiyorum."
Sabi dedi ki: "Minber üzerinde Mus'ab kadar yakışıklı ve güzel başka birini görmedim." İsmail b. Halid te böyle demiştir Hasan'm ifadesine göre o, Basralıların en yakışıklısı idi.
Hatib Bağdadî dedi ki: "Mus'ab, Irak'a kardeşini vali olarak tayin etti. Nihayet Abdülmelik, onu Evana'ya yakın bir yer olar Mesken'de Dicle nehri kıyısındaki Deyr-i Caselik'te öldürdü. Mezarı da şu ana kadar orada bilinmektedir."
Mus'ab'm, Muhtar b. Ebi Ubeyd'i nasıl öldürdüğünü ve bir sabahta Muhtar'm adamlarından 7000 kişiyi öldürdüğünü

anlatmıştık.
Vakidî dedi ki: Mus'ab, Muhtar'ı öldürünce Muhtar'm konaktaki adamları kendisinden eman istediler. O da onlara eman verdi. Sonra yanlarına Abbad b. Husayn'ı gönderdi. Onları zincirlere bağlı olarak konaktan çıkardı. Esirlerden biri şöyle dedi: "Siz bize galip kılan ve bizi esaretle imtihan eden Allah'a hamdolsun. Ey İbn Zübeyr, affedeni Allah ta affeder. Cezalandıran kimse ise, misillemeden emin olamaz. Biz sizinle aynı kıbleye yönelen dindaşlarınızız. Şimdi sen iktidara geçtin. Bağışla ve bizi affet."
Mus'ab onlara acıdı ve onları serbest bırakmak istedi. Ancak Abdur-rahman b. Muhammed b. Eş'as ile her kabileden başka adamlar kalkıp "Bunlar bizim çocuklarımızı öldürdüler. Aşiretlerimizi helak ettiler: Bizden birçoklarını yaraladılar. Bu durumda ya bizi ya da bunları tercih et." dediler. Bunun üzerine Mus'ab ta esirlerin öldürülmelerini emretti. Esirler de hep birlikte şöyle seslendiler:
"Bizi Öldürme, bizi kendi ordunun Öncü kuvvetleri yaparak Abdülmelik b. Mervan'a karşı savaşa sürükle. Eğer galip olursak zaten bu sizin istediğiniz birşeydir. Eğer öldürülecek olursak onlardan bir topluluğu öldürmedikçe biz Ölmeyiz. Bunu da istersiniz."
Mus'ab, bu teklifi kabul etmedi. Misafir kalkıp ona şöyle dedi:
"Ey Mus'ab, Allah'tan kork, zira Aziz ve Celil olan Allah, Müslüman bir kimseyi herhangi bir kimseyi öldürmüş olmaksızın katletmeni yasaklamıştır. "Kim bir mü'mini kasten öldürürse cezası, içinde temelli kalacağı Cehennem'dir. Allah, ona gazab etmiş, lanetlemiş ve büyük azab hazırlamıştır." {en-Nisâ, 93.)
Mus'ab, onu dinlemedi, aksine tamamının boyunlarının vurulmasını emretti. Esirler 7000 kişi idi.
Sonra Mus'ab, İbn Eşter'e mektub yazarak yanına gelmesini, davetine icabet etmesini istedi. Buna karşılık ona Şam valiliğin ve süvarilerin komutanlığını va'detti. İbn Ester de kalkıp Mus'ab'm yanma gitti.
Anlatıldığına göre Mus'ab, Mekke'ye geldiğinde Abdullah b. Ömer'in yanma varmış ve ona şöyle demiş: "Ey amca! İtaat dışına çıkan ve mağlub olup kaleye sığmmcaya kadar savaşan sonra da eman isteyen, kendilerine eman verildikten sonra tekrar savaşan bir kavmin durumunu sana soruyorsun, bunlara ne yapılması gerekir?" Abdullah b. Ömer: "Onlar kaç kişidirler?" diye sorunca Mus'ab, 5000 kişi olduklarını söylemiş. İbn Ömer de teşbih getirmiş ve: "înnâ lillah ve İnnâ îleyhi ra-ciun," dedikten sonra şöyle demiş: "Bir adam, Zübeyr'in davar sürüsüne gelse ve bir sabah ta o davarlardan 5000 taneyi boğazlasa, sen o adamı israfçı ve aşın gitmiş saymaz mısm?" Musab, evet, diye cevap verince İbn Ömer, ona şu karşılığı vermiş: "Sen bunu davarlar hakkında aşırı , gitmek ve israf olarak kabul ediyorsun da tevbe etmelerini ümid ettiğin insanlar hakkında aşırı gitmek ve israf olarak kabul etmiyor musun? Ey kardeşimin oğlu, elinden geldiğince dünyada ateşin üzerine soğuk su dök.w
Mus'ab, daha sonra Muhtar'm kesik başını Mekke'de bulunan kardeşine göndermiş ve Irak'ta otoritesini yerleştirmişti. Vilayetlere valilerini atamış, İbn Ester de onun yanında yükselip itibar sahibi olmuş, onu elçiliğe tayin etmişti. Sonra kendisi Mekke'de bulunan kardeşinin yanına gitmiş, icraatlarını ona anlatmış, o da icraatlarını uygun görmüştü. Yalnız îbn Eşter'in görevini onaylamamış ve ona şöyle demişti: "Eşter'i seveceğimi mi sanıyorsun? Bendeki bu yarayı açan odur." Sonra Mus'ab'la birlikte gelen Iraklıları çağırmış ve onlara şöyle demişti: "Allah'a yemin ederim ki sizden her iki adam yerine bir Şamlının bana gelmesini çok isterdim." Böyle demesi üzerine Basra'daki cemaatın kadısı Ebu Haciz el-Esedî ona şöyle demişti: "Ey mü'nıinlerin emiri, bizimle sizin durumunuz, tıpkı A'şâmn şu beytinde anlattığına benzemektedir.
"Ben ona enlemesine takıldım. O da benden başka bir erkeğin ayağına tatildi. Başka bir erkek te ayağını ona taktı."
Ben de derim ki: Aralarındaki durum, şu beyitte anlatıldığı gibidir:
"Biz Leyla ile delirdik, Leyla ise başkaları ile delirdi. Başkası ise -kendisini istemediğimiz halde- bizimle delirdi.
Ey mü'minlerin emiri, biz sana gönül bağladık. Sen ise Şamlılara gönül bağladın. Ama Şamlılar da gönüllerini Mervan'a bağlamışlardır,
Şimdi ne yapacağımızı bilemiyoruz?"
Sabi dedi ki: "Ben bundan daha güzel bir cevap işitmedim."
Başkası dedi ki: İnsanlar arasında kadınları en çok Mus'ab severdi. Nitekim rivayet olunduğuna göre aralarında İbn Ömer'in bulunduğu bir cemaatla birlikte Mus'ab b. Zübeyr, hacer-i esvedin yanında toplanmışlar ve şöyle demişlerdi: "Her biriniz kalksın ve Allah'tan dilekte bulunsun." İbn Ömer kalkıp Allah'tan mağfiret dilemiş; Mus'ab ise Allah'tan, kendisini o zamandaki kadınların en güzellerinden Sekine bin-ti Hüseyin ve Aişe binti Talha ile evlendirmesini, ayrıca kendisine Irak valiliğini bahşetmesini dilemişti. Allah ta bunu kendisine vermiş ve dileğini yerine getirmişti. Mus'ab, Aişe binti Taiha ile evlenmiş ve ona 100 dinar mehir vermişti. Aişe, gerçekten göz aha bir güzelliğe sahipti. Mu-sab'm kendisi de cidden yakışıklıydı, diğer zevceleri de güzel idiler.
Asmaî, Ebu Zinad'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Mus'ab, Urve, İbn Zübeyr ve İbn Ömer hacer-i esvedin yanında toplandılar. Abdullah b. Zübeyr, şöyle dedi: "Ey Rabbim halifeliği bana ver."
Urve ise şöyle demişti: "Ey Rabbim, bana Irak valiliğini ve Aişe binti Talha ile Sekine binti Hüseyin'i ver."
Abdullah b. Ömer'e gelince oda şöyle bir dilekte bulunmuştu: "Ey Rabbim, bana mağfiretini bahşet."
Amir eş-Şabi dedi ki: "Bir ara ben oturmakta iken Mus'ab b. Zübeyr çağırıp hükümet konağına götürdü, perdeyi araladı. Perdenin gerisinde Aişe binti Talha'yı gördüm. Ondan daha güzel bir kadın ve ondan daha güzel, göz alıcı bir manzaraya sahip

başka birini görmüş değildim. Mus'ab, bana: "Şu kadım tanıyor musun?" diye sorunca ben, tanımadığımı söyledim. O da: "İşte bu, Aişe binti Talha'dır." Sonra Aişe, evin ortasına geldi ve Mus'ab'a: "Beni kendisine gösterdiğin bu adam kimdir?" diye sorunca Mus'ab: "Bu, Amir eş-Şabi'dir." diye cevap verdi. Aişe de: "Ona birşeyler ihsan et." dedi. Mus'ab ta bana 10 000 dirhem ihsan etti. Bu, sahip olduğum ilk para oldu."

Hafiz İbn Asakir'in anlattığına göre Aişe binti Talha, bir defasında Mus'ab'a kızmış. Mus'ab ta kendisine 400 000 dirhem vererek gönlünü almıştı. Aişe, o parayı kendisi ile Mus'ab'ı barıştıran kadına vermişti.

Başka bir rivayette anlatıldığına göre Mus'ab'a meyveleri altından ve kıymetli mücevherlerden olan yapma bir hurma ağacı hediye edilmişti. Bu ağacın değeri 2 000 000 dinardı. Farslılardan elde edilen ganimetlerdendi. Mus'ab, bu ağacı Aişe binti Talha'ya vermişti.

Mus'ab, insanların en cömerdi ve en fazla bağışta bulunanı idi. Verdiğini çok görmezdi, verdiğinin değeri çok olsa bile önemsemezdi. Güçlüye de zayıfa da bağışta bulunurdu. Şerefliye de şerefsize de eşit mik-
tarda bağışta bulunurdu. Kardeşi Abdullah b. Zübeyr ise, cimrilik yapardı.

"Tarih" adlı eserinde Hatib Bağdadfnin rivayet ettiğine göre Mus'ab, bir defasında bir adama kızmış ve onun boynunun vurulmasını emretmişti. Adam da kalkıp ona şöyle demişti:

- Allah, emirin şanım yüceltsin. Benim gibi bir adamın kıyamet gününde kalkıp senin şu güzel yakana yapışması ve şu aydınlık saçan yüzünü tırmalaması, sonra da 'Ya Rab, Mus'ab'a sor, beni niçin öldürdü?" demesi ne çirkin olur.

Adamın böyle demesi üzerine Mus'ab, onu afietmişti. Adam da şöyle karşılık vermişti:

- Allah, emirin şanını yüceltsin. Hayatımda senin kadar rahat bir yaşamı bana hibe eden başka birini görmedim.

Adamın böyle demesi üzerine Mus'ab, ona 100 000 dinar verdi, adam da şöyle dedi:

- Şahid ol ki, bana vermiş olduğun bu paranın yarısını îbn Kays er-Rakiyyat'a bahşettim. Çünkü o, senin hakkında şöyle demiştir:

"Mus'ab, Allah tarafından gönderilen bir ateş korudur.
Onun sayesinde karanlıklar aydınlığa kavuştu.
Onun hükümdarlığı rahmet hükümdarlığıdır. İnsanlara acır,
Onun hükümdarlığında zorbalık ve kibir yoktur.
İdarede Allah'tan korkar.
Tasası Allah'tan korkmak olan kimse, kurtuluşa ermiştir."

Başka bir rivayette anlatıldığına göre adam, ona şöyle demiştir:

- "Ey emir, bana hayatımı bağışladın. Eğer yapabiliyorsan bu hayatımı refaha kavuştur."

Adamın böyle demesi üzerine Mus'ab, ona 100 000 dinar verilmesini emretmişti.

İmam. Ahmed tvtianbel, Ali b. Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Mus'ab, Arif el-Ensârî'nin kendisi hakkında kötü sözler sarfettiği-ni duyunca ona öfkelendi. O esnada Enes b. Malik Mus'ab'm yanma gelip şöyle dedi: Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim: "Ensâr'a iyi davranın. İyilik yapanlarının iyiliklerini kabul edin, kötülük yapanlarının da kötülüklerini affedin."

Enes'in bu hadisi nakletmesi üzerine Mus'ab, kendini tahtından yere attı. Yanağım yerdeki sergiye yapıştırıp şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.)'m emri baş göz üstüne."

Mus'ab, tevazu ile ilgili olarak şöyle demişti: "Adem oğlunun büyüklük taslamasına hayret ediyorum. Oysaki kendisi, iki kezıdrai-kanalından geçmiştir." (Yani babasının penis delicen sprem olarak geçmiş, annesinin de rahminden geçip dünyaya gelmiştir.)

Muhammed b. Yezid el~Müberred dedi ki: Kasım b. Muhammed'e Mus'ab'ı sordular. O da şöyle cevap verdi: "Mus'ab asaletli, reis, takvalı ve garip dostu idi."

Önceki sayfalarda da anlatıldığı gibi Mus'ab, Muhtardı mağlub edip onun adamlarından 5000 (başka bir rivayete göre 7000) kişiyi bir sabahta öldürmüş. Bundan sonra İbn Ömer'le karşılaştığında İbn Ömer'e selam vermiş, ancak gözlerini kaybetmiş olan îbn Ömer, onu tanımamış, kendini tanıttıktan sonra îbn Ömer onu tanımış ve şöyle demişti:

- Tevhid ehli 5000 kişiyi bir sabahta öldüren sen misin?
- Mus'ab, onların Muhtar'a bey'at ettiklerini söyleyerek mazeret beyanında bulununca îbn Ömer, ona şu karşılığı vermişti:
- Onlar arasında bu işe zorlanan veya cahil olan yok muydu ki kendisine süre tanınsın ve tevbe etsin? Sen ne dersin, eğer bir adam Zü-beyr'in koyun sürüsüne gelipte aynı günün sabahında o koyunlardan 5000 taneyi boğazlarsa, o adam aşırı gitmiş sayılmaz mı?
- Evet, sayılır,
- O koyunlar Allah'a ibadet etmezler. İnsan gibi Allah'ı tanımazlar. Sen tevhid inancı üzere olan bu insanlarla onları nasıl bir tutarsın? Ey oğulcuğum, elinden geldiğince soğuk sudan yararlan. Başka bir rivayete göre İbn Ömer, Mus'ab'a şöyle demiştir"Elinden geldiği kadar yaşa bakalım." (Sonunda görürsün gününü)"

Zübeyr b. Bekkar, Kelbfnin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Günün birinde Abdülmelik b. Mervan, meclisinde oturan adamlara şöyle bir soru sormuş:

- Arapların ve Rumların en yiğidi kimdir?

- Şebib'tir. Başka biri de:
- Kutri b. Fücac ve falan filandır, diye cevap verince Abdülmelik şu karşılığı vermişti:
- İnsanların en yiğidi, Sekine binti Hüseyin ile Aişe binti Talha'yı nikahına alan kişidir. Anası, Hamid binti Abdillah b. Amir b. Kü-reyz'dir. Oğlu, Reyyan b. Enif b. Kelbf dir. Arap banliyölerinin lideridir. Iraklılara beş yıl süreyle valilik yapmış, milyonlarca dinarlara sahip olmuş. Ayrıca mal mülk elde etmiş, sayılamayacak kadar binekler elde etmiştir. Bununla beraber insanlara eman vermiştir. Bu kadar büyük bir servete ve hükümranlığa sahip bir kimse yine de zahidane bir hayat yaşamış, küçük düşürülmüş bir halde öldürülmeyi tercih etmiştir. Bütün bu servetinden ve hükümranlığından el çekerek kılıcıyla düşmanın üzerine yürümüş, öldürülünceye kadar savaşmıştır. Tabii adamları kendisinden yardım ellerini çektikten sonra hayatım kaybetmiştir. Sözünü ettiğim bu yiğit, merhum Mus'ab b. Zübeyr'dir. O, bazen şurada bazen orada köprüleri, kesen kimse gibi değildir. İşte böyle bir adam böylesine zahidane bir hayat yaşadı."

Dediler ki: Mus'ab, hicretin yetmişikinci senesinin cemaziyelevvel ayının ortasında perşembe günü öldürüldü.

Zübeyr b. Bekkar, Ebu Beşir'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Mus'ab'm kesik başı, Abdülmelik'in önüne bırakıldığında Abdülmelik şöyle dedi:

"Abs savaşında bahadırları yere yıktı,
Öyle bir yiğit ki, eşyalarını ve malını esirgemez,
Kendisine gelen maldan ötürü de sevinmez,
Felaketler karşısında huyunu bozup sabırsızlık göstermez.
Atlılar koştuğunda o kendini gözetmez.
Kamış borusu gibi bir dayı yoktur."

Mus'ab'm kesik başım getiren adam, Abdülmelik'e şöyle dedi: "Ey mü'minlerin emiri! Allah'a yemin ederim ki, Mus'ab'ı görmeliydin. Elinde bazen mızrak, bazen da kılıç vardı. Kılıçla boyunları uçuruyor, mızrakla vücutları deliyordu. Gözü ve gönlü cesaretle doluydu, ama adamları kendisini yalnız bırakınca ve üzerine hücum edenler de çoğalınca yalnız başına kaldı ve şu şiiri okumaya devam etti:

"Zorluklar karşıma gelip dikilince, gözlerim kapanmadan ben kendimi yalanlarım.
Bu alçaklıktan ötürü değil, aksine kendimi korumam içindir.
Güzel ahlaklar yanında ben ırzımı korurum böylece,
Kötülüklere karşı ben kötülüğü yedekte tutarım. Onları kötülükle gözetlerim,
Barışçılara da topraktan daha yumuşak huyluyum."

Abdülmelik dedi ki: Vallahi o, tıpkı kendini anlattığı gibidir ve doğru söylemiştir. İnsanlar arasında en çok onu severim. Onunla dostluğum vardı, fakat şu hükümdarlık uğursuzdur."

Yakub b. Süfyan, Said b. Yezid'in şöyle dediğim rivayet etmiştir: "Ubeydullah b. Ziyad b. Zebyan, Mus'ab'ı Düceyl nehri kıyısında Deyr-i Caselik'te öldürdü. Orası Mesken'e bağlı bir yerdi. Başını koparıp Abdülmelik'e götürdü. O,da şükür secdesi yaptı. İbn Zebyan, alçak ve acımasız bir kimseydi. Fırsatı kollardı. Şöyle derdi: Şükür secdesi yaptığı zaman keşke Abdülmelik'i öldürseydim. O zaman ben Arapların dn hükümdarım öldürmüş olurdum."

Yakup dedi ki: Mus'ab'm öldürülmesi, hicretin yetmişinci senesinde oldu, doğrusunu Allah bilir.

Zübeyr b. Bekkar'm anlatüğma göre Mus'ab'm öldüruldugu gündeki yaşı hususunda üç kavil ileri sürülmüştür. Bu kaillerden bmne göre o, otuzbeş yaşında iken öldürülmüştür. İkinci görüşe göre kırk yaşında iken öldürülmüştür. Üçüncü kavle göre ise kırkbeş yaşında iken öldürülmüştür. Doğrusunu Allah bilir.

Hatib Bağdadî'nin rivayetine göre bu savaşta Mus'ab'ın yanında karısı Sekine binti Hüseyin'de bulunuyordu. Mus'ab öldürülünce Sekine, onu cesetler arasında aradı. Nihayet onu yanağındaki bir benden tanıdı: "Evet, bu Müslüman kadının kocası ne güzeldir! Vallahi ben şair Arter'in dediklerini sana idrak ettiriyordum.

"Ganiye'nin dostunu yerde yatmış halde bıraktım. Onun benzeri görülmemişti, kılıç darbesi yememişti.
Ama uzun mızrak onun cildini yarmıştı.
Âlicenâb ve şerefli kişi kendini süngülere karşı koruyam;

Zübeyr dedi ki: Abdullah b. Kays er-Rakiyat, Mus'ab b. Zübeyr'e şu ağı di yaktı:

"Mudarlılarda hüzün ve zillet meydana getirdi,
Deyr-i Caselik'te öldürülen kişi.
Bekir b. Vail, Allah için iyilik yapmadı.
Sen de ey Temim kabilesi, savaş gününde sadakat göstermedin. Eğer Bekir kabilesi çevresine göz atsaydı,
Askeri birliklerini salsaydı, savaşın sıcaklığı kalır ve devam ederdi.
Ama o kendini kontrolden çıkardı. O kabileler içinde Mudarhlar yoktu. O savaşta âlicenâb bir kimse de yoktu.
Allah, burada Kûfelüere kınanma cezasını versin.
Ve alçak kimselerin kınandığını onlara göstersin.
Baba bir kardeşimiz arkada bizleri yardımsız bıraktılar,
Ama biz onlar arasında samimi ve açık yürekliyiz.
Biz yok olsak, onlar da bizden sonra yaşayamıyacaklardır.

Müslümanların saygınlığı da yok olacaktır."
Ebu Hatim er-Razî, Abdülmelik b. Umeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Kûfe'deki hükümet konağına gittim. Hz. Hüseyin'in kesik başının bir kalkan içinde Ubeydullah b. Ziyad'm önüne bırakılmış olduğunu gördüm. Ubeydullah'ta tahtta oturuyordu. Bir süre sonra aynı hükümet konağına gittim. Ubeydullah b. Ziyad'm kesik başının bir kalkan içinde Muhtar in önünde durduğunu gördüm. Muhtar tahtta oturuyordu. Bir süre sonra aynı hükümet konağına gittim. Muhtarın kesik başı nın bir kalkan içinde Mus'ab b, Zübeyr'in önünde durduğunu gördüm. Mus'ab'ta tahtta oturuyordu Yine bundan bir süre sonra aynı hükümet konağına gittim. Bu defa da Mus'ab'ın kesik başının bir kalkan içinde Abdülmelik b. Mervan'm Önünde durduğunu gördüm. Abdülmelik b. Mervan tahtta oturuyordu."
Abdullah b. Kays er-Rakiyat, Mus'ab için şu ağıdı yakmıştır:"Sulu ve susuz bütün bulutlar, eklemleri çıplak bir cesedin Mesken'de yatmakta olduğuna dair ölüm haberini verdiler.Canavarlar onun vücuduna saldırırlar. Evi de öyle bir yerdedir ki, tavanları artık çöküp çürümüştür.
Arkadaşları onu ölü halde bırakıp gittiler.
Saba ve şimal rüzgarına terk ettiler." [2]

Fasıl

Mus'ab'ın Ukkaşe ve İsa adındaki oğullan ve bir de Sekine adında bir kızı vardı. îsa, onunla birlikte öldürülmüştü. Bunların anneleri, Fa-tıma binti Abdullah b. Saib'dir. Mus'ab'ın, karısı Aişe binti Talha'dan doğma Abdullah ve Muhammed adında iki oğlu daha vardı. Aişe binti Talha'nm annesi ise Ümmü Külsünı binti Ebubekir es-Sıddık'tir. Mus'ab in diğer zevcelerinden Cafer, Mus'ab, Said, İsa el-Asgar ve Mün-zir adında oğulları ve Sekine binti Hüseyin b. Ali b. Ebi Talip'ten doğma rebab isminde de bir kızı vardı.
İbn Cerir dedi ki: Abdullah b. Zübeyr, kardeşi Mus'ab'm ölüm haberini dunca kalkıp insanlara şöyle bir hutbe irad etti:
"Yaratmak da, emretmek te yalnız kendisinin olan Allah'a hamde-derim. O, mülkü dilediğine verir ve dilediği kimseden de çekip alır. Dile diğini aziz kılar, dilediğini de zelil kılar. Haberiniz olsun ki Allah, haklı olan kimseyi tek başına bile olsa zelil etmez. Şeytanı dost edinen kimseyi ise -isterse bütün insanlar onunla birlikte olsunlar- aziz kılmaz.
Haberiniz olsun ki, Irak'tan bizi hem üzen hem de sevindiren bir haber almış bulunuyoruz. Mus'ab'm öldürüldüğünü öğrendik. Allah ona rahmet etsin, bizi sevindiren, onun bu ölümünün şehitlik olduğunu bil-memizdir. Üzen şey ise^evilen birisinden ayrılan kimsenin bu ayrılık sırasında bu musibeti^karşı karşıya kaldığı zamanda hissettikleridir. Sağlam görüş sahibifkimse, güzel sabır gösteren ve teselli olandır. Mus'ab'm öldürülmesi musibetine maruz kalmışsam da daha önce ben Zübeyr'in de öldürülmesi musibetine maruz kalmışımdır.
Osman, nasıl musibetten kurtulamadıysa ben de kurtulamıyorum. Mus'ab'da Allah'ın kullarından bir kuldu. Benim yardımlarımdan bin idi. Bilesiniz ki Iraklılar, hain ve münafik kimselerdir. Mus'ab ı az bir paraya satıp düşmanına teslim ettiler. Mus'ab öldürülmüş de ne olmuş sanki? Allah'a yemin ederim ki, biz Ebul- As'm oğulları gibi yataklarımızda ölmeyeceğiz. Andolsun, onlardan herhangi birisi, ne cahılıye savaşında ne de İslâm dönemindeki savaşlarda ölmüş değildir. Biz ancak yaralarıyla ve kılıçların gölgesi altında ölürüz. Haberiniz olsun ki dünya, hakimiyyeti asla yok olmayan, mülkünün sonu asla gelmeyen, en büyük Melik'in verdiği bir emanettir. Eğer bu emanet kendiliğinden bana doğru gelecek olursa, ben onu azgın ve şımarık bir kimse gibi elime almam. Beni bırakıp gidecek olursa da bunun için zelil ve hakir bir kimsenin ağlayışı gibi ağlamam. Size söyleyeceklerim bunlardan ibarettir. Kendim için de sizin için de Allah'tan mağfiret dilerim." [3]

Hicretin Yetmîşbîrîncî Senesinde Vefat Eden Bazı Şahsiyetler

İbrahim B. Ester

Bu zatın babası, Hz. Osman'a karşı ayaklanan ve onu öldürenlerdendi. İbrahim, yiğitliği ile nam salmış şerefli bir kimse idi Önceki sayfalarda da anlattığımız gibi İbrahim b. Ester, Ubeydullah b. Ziyad'ı Öldüren kişidir. [4]

Abdurrahman B. Gasile

Künyesi Ebu Abdillah el-Muradi es-Sanabihf dir. Salih kimselerdendi. Halife Abdülmelik b. Mervan onu tahtında yanma oturturdu. Âlim ve faziletli bir kimse idi. Dımaşk'ta vefat etti. [5]

Ömer B. Seleme

Mahzum kabilesindendir. Medinelidir. Peygamber (s.a.v.)'in besle-mesidir. Habeş diyarında doğmuştur. [6]

Rasûlullah (S.A.V.)'In Azatlısı Sefine

Künyesi Ebu Abdurrahman'dır. Ümmü Seleme'nin kölesiydi. Üm-mü Seleme, onu azad etti. Ancak Rasûlullah'a hizmet etmesin ona şart koştu. O da şöyle dedi: "Sen beni azad etmesen bile ben yaşadığım müddetçe Rasûlullah'a hizmet edeceğim."
Sefine, Rasûlullah'm ailesine dosttu, aralarında yaşardı.
Taberanî'nin rivayetine göre Sefine'ye, bu adı nereden aldığı sorulduğunda şu cevabı vermiştir:
"Bu adı bana Rasûlullah verdi. Bir defasında ashabıyla birlikte yola çıktı. Eşyaları ağır geldi, taşıyamaz oldular. Rasûlullah (s.a.v.), bana dedi ki: "Abam yere ser," Ben abamı yere serdim. Eşyalarım abamın içine koydular, sonra Rasûlullah bana: "Haydi taşı bakalım, sen ancak bir sefinesin (gemisin)." dedi. Eğer o gün bana bir veya iki veya beş veya altı deve yükü yüklenseydi yine bana ağır gelmezdi."
Muhammed b. Münkedir, Sefîne'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir defasında bir gemiye bindim. Deniz ortasında iker gemi parçalandı, ben de bir tahtaya yüklendim. O tahta parçası beni götürüp bir ormanlığa bıraktı. Ormanlıkta bir aslanla karşılaştım. Aslan yanıma geldi, ben de ona: "Ey Ebu Haris! Ben, Rasûlullah'm azatlısı Sefîne'yim." dedim. Aslan, başın önüne eğdi ve beni yan tarafıyla da pençesiylede iteleye iteleye yola kadar götürdü. Sonra fısıldadı. Ben onun benimle vedalaştığını anladım."
Hammad b. Seleme, Sefine'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.), Hz. Fatıma'nm evine girdi. Evin bi köşesinde nakışlı ve renkli bir perde gördü. Geri döndü, içeride durmadı. Hz. Fatıma da Ali'ye: Rasûlullah (s.a.v.)'a sor bakayım, niçin geri dönüp gitti?" diye sordu. Hz. Ali gidip, evden geri dönüş sebebini Rasûlullah (s.a.v.)'a sordu. O da şu cevabı verdi: "Benim veya herhangi bir peygamberin süslü bir eve girmesi uygun olmaz." [7]

Ömer B. Ahtab

Künyesi Ebu Zeyd el-Ensârî el-A'rec'dir. Peygamber (s.a.v.)'le birlikte onüç gazaya katıldı. [8]

Yezid B. Esved El-Cüreşi Es-Sekûnî

Abid, zalıid ve salih bir adamdı. Şam'ın Zeydin köyüne yerleşti. Çerin köyüne yerleştiğine dair başka bir rivayet de vardır. Şam'ın doğu kapısı dahilinde bir evi vardı. Sahabe olup olmadığı hususunda ihtilaf edilmiştir. Sahabelerden rivayetlerde bulunmuştur. Kıtlığa maruz kaldıklarında Şamlılar onun yüzü suyu hürmetine yağmur yağması dileğinde bulunurlardı. Muaviye-^e Dahhak b. Kays da onun yüzü suyu hürmetine yağmur yağması dileğinde bulunmuşlardı. Muaviye, onu kendisi ile birlikte minberde oturturdu. Muaviye ona: "Ey Yezid! Kalk, sen de dua et." dedikten sonra söylerine şöyle devam etti: "Allah'ım, biz, seçkin, hayırlı ve salih adamlarımızın yüzü suyu hürmetine yağmur yağdırmanı diliyoruz."
Yezid, Allah'tan yağmur yağdırmasını diler ve yağmur yağardı. Namazlarını Dımaşk'taki büyük camide kılardı. Şam'daki büyük camide namaz kılmak üzere köyden karanlık gecede çıktığında ayağının baş parmağı aydınlık saçarak yolunu gösterirdi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre camiye girişine kadar ayağının bütün parmakları saçarak yolunu aydınlatırlardı. Dönüşünde de aynı şekilde ayak parmakları ışık saçar ve köye dönüşüne kadar yolunu aydınlatırlardı. Anlatıldığına göre o, Zeydin köyündeki bütün ağaçların yanında ikişer rekat namaz kılmıştır. Karanlık gecelerde ayağının baş parmağı ışık saçarak yolunu aydınlatır ve böylece Şam'daki büyük camide yatsı namazını kılmaya gider, aynı şekilde köyüne dönünceye kadar ayağının baş parmağı ışık saçarak yolunu aydınlatırdı. Bütün namazlarını Şam'daki büyük camide kılardı. Zeydin veya Çerin köyünde vefat etti ki bunlar, Şam'ın Guta mıntıkasına bağlıdır. Allah ona rahmet etsin. [9]

Hîcretîn Yetmîşîkîncî Senesi

Bu senede Mühelleb b. Ebi Sufra ile Haricilerden olan Ezarikahlar arasında Solak denen yerde büyük bir savaş meydana geldi. İki taraf sekiz ay kadar bir süre karşı karşıya savaştılar. Aralarında anlatımı burada uzun sürecek savaşlar cereyan etti. Bu esnada Mus'ab b. Zübeyr öldürüldü. Sonra Abdülmelik b. Mervan, Mühelleb b. Ebi Sufra'yı Ahvaz ve bağlı mıntıkalarda vali olarak bıraktı. Çabalarından ötürü ona teşekkür etti ve çok övdü.
Sonra Abdülmelik'in hilafeti zamanında Ahvaz'da çok karışıklıklar meydana geldi. Halk, Haricileri kırıp geçirdi ve büyük bir bozguna uğrattı. Hariciler de çeşitli beldelere kaçıp gittiler. Komutan Halid b. Abdullah ile Davud b. Muhandem onları kovaladılar. Bu arada Abdülmelik de kardeşi Bişr b. Mervan'a, haber göndererek bu iki komutana 4000 askeri takviye olarak göndermesini istedi. Bişr b. Mervan, bunlara At-tab b. Verka komutasında 4000 kişiden oluşan bir süvari birliği gönderdi.

Bunlar, Haricileri darmadağın ettiler, ama ordu çok yoruldu, atları öldü, çoğu asker ailelerinin yanına yaya olarak döndü.
İbn Cerir dedi ki: Kays b. Salebe kabilesinden olan Ebu Fudeyk el-Harisî bu senede ayaklandı ve Bahreyn'i ele geçirdi Necdet b. Amir el-Harisf yi öldürdü. Basra valisi Halid b. Abdullah, onun üzerine kardeşi Umeyye b. Abdullah'ı büyük bi orduyla gönderdi. Ümeyye, Ebu Fu-deyk'i hezimete uğrattı. Cariyesini alıp kendine ayırdı. Basra valisi Halid, olup bitenler Abdülmelik'e bir mektubla bildirdi. Böylece Halid, hem Ebu Fudeyk'le savaşmış hem de Kutri b. Fucae'nin adanılan ola Ezarika ile Ahvaz'da savaşmış oldu.
İbn Cerir dedi ki: Bu senede Abdülmelik b. Mervan, Abdullah b. Zübeyr'i Mekke'de kuşatma altına alması için Haccac b Yusuf es-Sakafî 'yi gönderdi. Başkalarının üzerine değilde sadece Abdullah b. Zübeyr'in üzerine göndermesinin sebebi şuydu: Abdülmelik b. Mervan, Mus'ab'ı öldürüp Irak'ı ele geçirdikten sonra Şam'a dönmek istediği zaman insanlara, Mekke'd bulunan Abdullah b. Zübeyr ile savaşmaları için çağrıda bulunduğunda kimse onun bu çağrısına icabet etmedi. Haccac kalkıp: "Bu işe ben varım ey mü'minlerin emiri!" dedi. Ve güya görmüş olduğu bir rüyayı ona anlattı: "Ey mü'minlerin emiri ben rüyada gördüm ki Abdullah b. Zübeyr'i yakalamış ve derisini yüzmüşüm! Beni onun Üzerine gönder. Ben onu öldürürüm." Abdülmelik te onu, Şamlılardan teşkil ettiği bir ordunun başında Mekke'ye gönderdi. Onunla birlikte Mekkelilere -kendisine itaat ettikleri takdirde- bir eman yazısı gönderdi.
Dediler ki; Haccac hicretin yetmişikinci senesinin cemaziyelevvel ayında Şamlılardan oluşan 1000 süvarinin başında yola çıktı. Irak yolundan gitti. Medine'den geçmedi. Başka yoldan gidip Taife indi. Are-fe'ye heyetler gönderdi. İbn Zübeyr'in üzerine de süvarilerini sürdü. İki taraf karşı karşıya gelince İbn Zübeyr'in süvarilerini hezimete uğratıyorlardı. Haccac'n süvarileri muzaffer oluyorlardı. Sonra Haccac, Ha-rem'e girip orada İbn Zübeyr'i kuşatma altına almak için Abdülme-lik'ten izin istedi. Onun gücünün kırıldığını, etrafındaki adamların çarpışmadan usandıklarım, adamlarının çoğunun da dağıldığını bildirdi. Kendisine ayrıca takviye askerler göndermesini istedi. Abdülmelik, Tarık b. Amr'a mektup yazarak yanındaki askerlerle birlikte gidip Hac-cac'ın birliğine katılmasını emretti. Haccac da Taif ten hareket ederek Bir'i Meymune'ye vardı.
İbn Zübeyr'i Mescid-i Haram'da kuşatma altına aldı. Zilhicce ayı girince de bu senede Haccac insanlara silahlı olarak haccettirdi. Kendisi ve adamları silahlı olarak Arefe'de vakfe yaptılar. Diğer bütün görevlerini de aynı şekilde silahlı olarak ifa ettiler. îbn Zübeyr ise, muhasara altında olduğundan ötürü bu senede haccetme imkanını bulamadı. Aksine kurban bayramında kurbanlarını kesti. Onunla birlikte birçok kişi de hac etme imkanını bulamadılar. Haccac'la beraber bulunanlardan çok kimseler ve Tarık b. Amr'da tavaf etme imkanını bulamadılar, ih-ramh kaldılar. İkinci tahallülü (Şafii mezhebine göre ihramdan ikinci çıkışı) yapamadılar. Haccac ile adamları, Hacun ile Bir-i Meymune arasına konakladılar. înnâ liüah ve innâ iîeyhi raciun.
İbn Cerir dedi ki: Busenede Abdülmelik, Horasan valisi Abdullah b. Hazim'e mektub yazarak onu kendisine bey'ata davet ett ve bey'at etmesi durumunda ona tlorasan'ı yedi yıl süreyle ikta' olarak vereceğim söyledi. Mektub, Abdullah b. Hazim'e ulaşınca Abdullah mektubu kendisine getiren elçiye şöyle dedi: «Seni sineklerin babası mı gönderdi? Allah'a yemin ederim ki eğer; "Elçiler öldürülmez." diye bir kural ofsaydı seni mutlaka öldürürdüm. Ama sen bu mektubu ye!» Elçi de mektubu yedi. Abdülmelik de İbn Hazim'in Merv'deki naibi Bükeyr b. Vışah a bir mektub göndererek, eğer Abdullah b. Hazim'i valilikten ha ederse kendişine Horasan valiliğini vereceğini vaadetti. O da gidip Abdullah b. Ha-zim'i görevden hal'etti. Abdullah b. Hazim gelip onunla savaştı. Bu savaşta Abdullah b. Hazim öldürüldü.
Onu, Veki b. Umeyre adında biri öldürdü, ama öldürürken ona başkası yardım etmişti. Veki kalkıp Abdullah b. Hasdm'in göğsü üzerine oturdu. Abdullah henüz öhnemişti. Can çekişiyordu, kalkmak istedi, kalkamadı. Veki şöyle demeye başladı: "Ey Düveyîe'nin intikamı!" Düveyle, Veki'nin Öldürülmüş kardeşinin adıydı. İbn Hazim, onu Öldürmüştü. Sonra İbn Hazim, göğsü üzerinde oturmakta olan Veki'nin suratına tükürdü. Veki dedi ki: "Can çekiştiği halde onun kadar çok tükü-rüklü başka bir kimse görmedim."
Ebu Hüreyre, bu durumu anlatırken: '^Vallahi bu, kahramanlığın tâ kendisidir." diyordu.
Abdullah b. Hazim, kendisini Öldüren Veki'ye şöyle diyordu: "Vay sana! Beni kardeşine karşılık mı öldürüyorsun? Allah sana lanet etsin. Çıfit kardeşine karşılık Mısır koçunu mu öldürüyorsun? Senin kardeşin bir avuç toprağa (veya bir çekirdeğe) eş ve denk değildir."
Veki, Abdullah'ın başını kopardı. Bükeyr b. Vişah gelip Abdullah'ın başım almak istedi. Büceyr b. Verka, ona elindeki bir direkle engel olmak istedi ve onu bağladı. Sonra başı alıp Abdülmelik b. Mervan'a gönderdi. Muzaffer olduğunu ona bir mektubla bildirdi. Abdülmelik b. Mer-van buna çok sevindi. Bükeyr b. Vişah'a bir mektub yazarak onu Horasan naibliğinde bıraktığını bildirdi.
Bu senede Medine şehri İbn Zübeyr'in elinden alındı. Abdülmelik b. Mervan, oraya Haccac'a takviye olarak göndermiş olduğu Tarık b. Amr'ı vali olarak tayin etti. [10]

Abdullah B. Hazîm'in Biyografisi

Abdullah b. Hazini b. Esma es-Sülemi Ebu Salih el-Basrî. Horasan valisi idi. Namlı yiğitlerden ve çabası şükranla karşılana süvarilerdendi. Hocamız Hafiz Ebu'l- Haccac el-Mizzî, "Tehzib" adlı eserinde şöyle demiştir; Abdullah'ın Sahabe olduğu

söylenir. Siyah sarıkla ilgili olarak Peygamber (s.a.v.yden hadis rivayet etmiştir. Bu rivayet, Ebu Da-vud, Tirmizî ve Nesei nezdinde sabittir. Ama onun adım vermemişlerdir. Said b. Osman er-Razî ile Said b. el-Ezrak da Abdullah b. Hazim'der rivayetlerde bulunmuşlardır. Ebu Beşir ed-Dolabf nin rivayetine göre Abdullah b. Hazim, hicretin yetmişbirinci senesinde öldürülmüştür. Hicretin seksenyedinci senesinde öldürüldüğüne dair zayıf bir rivayet de vardır, ancak bu rivayet muteber değildir.

Ebu'l-Hasan İbnü'1-Esir, "el-Gabe" adlı eserinde Abdullah b. Ha-zim'in Sahabelerden olduğunu söylemiştir. Şöyleki Abdullah b. Hazim

b. Esma b. es-Salt b. Habib b. Harise b. Bilal b. Sımak b. Avf b. İmru'l-Kays b. Nehiyye b. Süleym b. Mansur Ebu Salih es Sülemî. Horasan valisidir. Meşhur yiğitlerden ve namlı kahramanlardandır. Sa'd b. Ezrak ile Sa'd b. Osman, ondan hadis rivayet etmişlerdir, Sahabe olduğu söylenir. Serahs'ı fethetti. İbn Zübeyr fitnesi zamanında Horasan valisi idi. İlk olarak Yezid b. Muaviye ile Yezid'in oğlu Muaviye'nin ölümünden sonra hicretin altmışdördüncü senesinde Horasan'a vali olarak tayin edildi. Orada çok savaşlar yaptı, nihayet ünü böylece yayıldı. Onunla ilgili haberleri, "el-Kâmil fi't-Tarih" adlı eserde detaylı olarak nakletmi-şizdir. Hicretin yetmişbirinci senesinde Öldürüldü.

Hocamız bunu Dolabî'den bu şekilde nakletmiştir. Ben de bunu üstadımız Zehebî'nin "et-Tarih" adlı kitabında şu şekilde gördüm: "îbn Ce-rir'in kendi tarihinde anlattığına göre Abdullah b. Hazim, hicretin yet-mişikinci senesinde öldürülmüştür. Bazılarının anlattığına göre o, Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesinden sonra öldürülmüştür. Abdülmelik de İbn Zübeyr'in başını, Horasan'da bulunan İbn Hazim'e göndermiş ve onu kendisine itaata davet etmiş, itaat ettiği takdirde on yıl süreyle Horasan'ın bütün gelirlerini kendisine vereceğini va'd etmişti. İbn Hazim ise, İbn Zübeyr'in kesik başını görünce artık Abdülmelik'e ebediyyen bey'at etmemeye yemin etti. Bir leğen getirilmesini emretti. İbn Zübeyr'in kesik başını yıkayıp koku sürerek kefenledi ve onu Medine'deki ailesine gönderdi. Onu Horasan'da defnettiği de söylenir. Doğrusunu Allah bilir. Mektubu getiren elçiye de mektubu yedirip: "Eğer sen elçi olmasaydın boynunu vururdum." demişti. Bazılarının ifadesine göre ellerini ve ayaklarını kesmiş, boynunu vurmuştu." [11]

Bu Senede Vefat Eden Bazı Şahsiyetler

Ahnef B. Kays

Ebu Muaviye b. Husayn et-Temîmî es-Sa'di, Ebu Bahr el-Basrî. Sa'saab. Muaviye'nin kardeşinin oğludur. Ahnef, onun lakabıdır, asıl adı Dahhak'tır. Sahr olduğu da söylenir. Peygamber (s.a.v.)'in sağlığında Müslüman oldu, ancak onu göremedi. Bir hadiste anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), otun için dua etmiştir. Ahnef, lider, şerefli, emri dinlenen ve eman vereA bir kimse idi. Bilgili idi. İlmî konuşurdu. Çok yumuşak huyluluğu dillere destandı. Kervanlar, onun yumuşak huylulu-ğunu yolda giderlerken birbirlerine anlatırlardı. Hz. Ömer, onun hakkında: "İmanlı ve lisanı da bilgili bir kimsedir." demiştir. Hasan Basrı ise: "Kavimlerin şerefli ve ulu kişileri arasında onun kadar ustun vej faziletli başka bir kimse görmedim." demiştir. Abdurrahman b. Abdullah

el-İclî, onun Basralı, tabii, güvenilir bir kimse olduğunu söylemiştir. Kavminin lideriydi. Bir gözünü kaybetmişti. Ayaklarının arasındaki mesafe genişti. Kısa boylu, dişleri noksan ve hareketsiz bir kimseydi. Tek miğferi vardı. Hz. Ömer, denemek için onu kavminden bir sene uzakta tuttu. Sonra: "Vallahi bu liderdir." demişti. Anlatıldığına göre o, Hz. Ömer'in huzurunda bir nutuk irad etmiş, Hz. Ömer onun konuşmasını beğenmişti. Yine bir rivayette anlatıldığına göre o, çiçek hastalığı yüzünden bir gözünü kaybetmişti. Semerkand fethinde gözünü kaybetmiş olduğu da söylenir.

Yakub b. Süfyan dedi ki: "Ahnef, cömert ve yumuşak huyluydu. Salih bir adamdı. Cahiliye devrinde yaşadı. Sonra Müslüman oldu. Ondan Hz. Peygamber'e bahsedilince Rasûlullah onun için mağfiret diledi."

Ahnef, güvenilir, sika ravilerden olup az hadis rivayet etmiştir. Geceleyin çok namaz kılardı. Kandili yakar, namaza durur, sabaha dek ağlardı. Parmağını kandilin üzerine tutup yakar ve: "Hisset ey Ahnef! Seni bu hale sürükleyen nedir? Seni bu hale sürükleyen nedir? Eğer sen şu kandilin ateşine dayanamazsan, yarın büyük ateşe nasıl dayanacaksın?" derdi.

Kendisine: "Yaratılış bakımından en alt seviyede olduğun halde kavmin seni nasıl lider yaptı?" diye sorulduğunda şu cevabı vermişti: "Kavmim su içmemi ayıplasaydı su dahi içmezdim."

Ahnef, Siffin savaşında Hz. Ali ordusundaki komutanlardandı. Senelik 400.000 dinar vermeleri şartıyla Belh halkıyla barış antlaşması yaptı. Meşhur ve kıymeti bilinen savaşları vardır. Horasanlılardan çok sayıda adam Öldürmüştü. Aralarında geçen savaşta onları mağlub etmişti. Hakim'in ifadesine göre Merv-i Rûz'u fetheden kişi, Ahnef b. Kays'tır. O savaşta, Hasan ve îbn Şirin de onun ordusunda idiler. Semerkand ve diğer beldeleri fetheden de odur. Hicretin altmışyedinci senesinde vefat ettiği söylenir. Başka bir senede vefat ettiği de söylenmiştir. Vefat ederken yetmiş yaşındaydı. Daha da yaşlı olduğu söylenmiştir.

Yumuşak huyluluğu kendisine sorulduğunda Ahnef b. Kays, şöyle cevap vermişti: "Yumuşak huyluluk, sabretmekle birlikte boyun eğmektir."

insanlar onun yumuşak huyluluğunu takdir ettiklerinde kendisi şu cevabı verirdi: "Vallahi ben de sizin kadar öfke duyuyorum, ama ben çok sabırlıyım. Yumuşak huyluluğun bana adamlardan daha çok yardım ettiğini gördüm." Ahnef b. Kays, yumuşak

huyluluğun ve liderliğin zirvesine çıkmıştı.
Vecizelerinden bazıları şunlardı:
"Sidik deliğinden iki kez geçen bir insanın nasıl büyüklük tasladığına şaşıyorum.
Yaptığın iyilikleri, unutturarak dirilt.
Şu adamların yapılarına davet edilmeksizin asla gelmiş değilim. Yine beni aralarına zorla saklamadıkları takdirde iki kişinin de arasına girmiş değilim."
Ahnef e sordular:
- Kavmine nasıl lider oldun?
- Beni ilgilendirmeyen şeylere karışmadım. Sen ise seni ilgilendirmeyen işime karışıyorsun.
Adamın birisi, Ahnef e çok ağır sözler sarfettikten sonra ona şöyle dedi:
- Allah'a yemin ederim ki ey Ahnef, eğer bana bir söz söylersen karşılığında on söz işitirsin!
- Eğer sen bana on söz söylesen karşılığında benden bir tek söz dahi işitemezsin."
Dua ederken Ahnef şöyle derdi: "Allah'ım, eğer beni azaplandıracak olursan ben azaba müstehakım. Eğer beni bağışlayacak olsan, sen bağışlamaya ehilsin."
Ziyad b. Ebihî, onu yakınında tutar, meclisinde oturturdu. Ziyad vefat edip te yerine oğlu Ubeydullah geçtiğinde Ahnef e ilgi göstermedi. Mertebesi biraz gerilerde ve aşağılarda kaldı. Iraklıların reisleriyle birlikte Muaviye'nin yanma geldiğinde herkes rütbesine ve mertebesine göre Muaviye'nin yanma girdi. Ahnef, içeriye en son girenlerdendi. Mu-aviye, onu görünce saygı ve tazim gösterdi. Onu yanma yakın yere oturttu. Kendisiyle aynı halının üstüne oturdu. Sonra heyetteki diğer adamlardan ayrı olarak Ahnef e yönelip onunla konuşmaya başladı. Meclisteki misafirler îbn Ziyad'ı övmeye başladıklarında Ahnef susuyordu. Mu-avîye, ona sordu:
- Neyin var, niçin konuşmuyorsun?
- Eğer konuşacak olursam, bunların söylediklerinden ayrı şeyler söylerim. Bunlara muhalefet ederim.
Ahnefin böyle demesi üzerine Muaviye, Irak heyetine şöyle dedi:
- Şahit olun ben, İbn Ziyad'ı Irak valiliğinden azlettim, kendinize
bir vali arayın.
Böyle dedikten sonra Muaviye, vali seçmeleri için onlara üç günlük süre verdi. Fakat onlar aralarında çok ihtilaf edip, anlaşmazlığa düştüler. Bundan sonra o heyeUfkilerden hiç biri Ubeydullah b. Ziyad'ı anmadı ve valilik yapmasını/da taleb etmedi. Bu esnada Ahnef, onlardan herhangi biriyle tek kelime dahi konuşmadı. Uç günden sonra tekrar Muaviye'nin yanma gelip toplandüdarında çok şeyler söylediler, gurultu oldu, sesler yükseldi. Ahnef ise susuyordu, Muaviye ye ona şöyle dedi:
- Konuş bakalım ey Ahnef.
- Eğer Irak'a kendi aile efradından birini vali olarak tayin etmek istiyorsan, aile efradın arasında Ubeydullah b. Ziyad gibi yetenekli biri yoktur. O, akıllı ve tedbirli bir kimsedir. Hiç kimse onun yerini doldura-maz. Ama aile efradından başka birini tayin etmek istiyorsan, o zaman sen akrabalarını daha iyi bilirsin.
Ahnef in böyle demesi üzerine Muaviye, Ubeydullah b. Ziyad'ı tekrar Irak valiliğine atadı. Sonra başbaşa görüşürken Ubeydullah'a şöyle dedi: "Sen, Ahnef gibi birinin kadrini nasıl bilemezsin? O sustuğu halde seni valilikten azletti. Sonra yine valiliğe tayin etti." Bundan sonra Ahnef b. Kays'm Ubeydullah b. Ziyad yanında mertebesi cidden yükseldi,"
Ahnef b. Kays, Kûfe'de vefat etti. Cenaze namazını Mus'ab b. Zü-beyr kıldırdı. Mus'ab, onun cenazesi ile birlikte mezarlığa kadar gitti.
Vakidfnin anlattığına göre Ahnef, Muaviye'nin yanma gelmiş, onun, oğlu Yezid'e kızdığını görünce aralarını -yaptığı bir konuşmayla-düzeltmişti. Muaviye de öfkesi dindiği için oğlu Yezid'e bol miktarda para ve çok kumaş göndermişti. Yezid bunların yarısını Ahnef e vermişti. Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir. [12]

Bera' B. Azib

Bera' b. Azib b. Haris b. Adiy b. Mecdaa b. Harise b. Haris b. Hazrec b. Amr b. Malik b. Evs el-Ensari el-Harisi el-Evs Kadri yüce bir Sahabedir. Babası da Sahabe idi. Rasûlullah (s.a.v.)'dan çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ve diğerlerinden de hadis rivayet etmiştir. Tabiilerden ve bazı Sahabelerden de ondan rivayetlerde bulunanlar olmuştur. Onun, Mus'ab b. Zübeyr Irak valisi iken Kûfe'de vefat ettiği söylenmiştir. [13]

Ubeyde Es-Selmanî El-Kadî

Ubeyde b. Amr. Ubeyde b. Kays b. Amr es-Selmani el-Muradi Ebu Amr el-Kûft olduğu da söylenir. Selman, Murat kabilesinin bir batındır. Ubeyde, Peygamber (s.a.v.)'in sağlığında Müslüman oldu. îbn Mesud, Ali ve îbn Zübeyr'den hadis rivayet etmiştir. Tabiilerden bir cemaat da ondan hadis rivayet etmiştir. Şabi'nin ifadesine göre Ubeyde, kadılık hususunda Şüreyh'e denkti.

îbn Nümeyr dedi ki: Şüreyh, bir meseleyi çözemeyînce onu Ubey-de'ye sorardı. Ubeyde'nin verdiği cevaba uyardı.
Çok kimseler, Ubeyde es-Selmanî'yi övmüşlerdir. Hicretin yetmiş-ikinci senesinde vefat etti. yetmişüçüncü senede, yetmişdördüncü senede vefat ettiğine dair zayıf rivayetler de vardır. Doğrusunu Allah bilir.
Hicretin yetmişikinci senesinde Mus'ab b. Zübeyr'in de öldürüldüğü söylenmiştir. Doğrusunu Allah bilir. Bu senede Abdullah b. Saib b Sayfi el-Mahzumî de vefat etmiştir. Sahabe idi, hadis rivayet etmi«ti Bazı hadisleri Übey b. KaVa okumuştu Mücahid ve diğerleri de ona hadis okumuşlardır. [14]

Atiyye B. Bîşr

Mazinlidir, Sahabedir. Hadis rivayet etmiştir. [15]

Ubeyde B. Nadîle

Ebu Muaviye künyesi ile çağrılırdı. Fücae kabile sindendir. Kûf-elidir, iyilik, hayır ve salahla tanınmıştı. Bu senede Kûfe'de vefat etmişti. [16]

Abdullah B. Kays Er-Rakiyyat

Kureyşlidir. Amiri kabileşindendir. Şairlerdendir. Mus'ab'ı ve îbn Cafer'i medhetmiştir. [17]

Abdullah B. Hammam

Künyesi Ebu Abdirrahman'dır. Şairdir, Selül kabilesindendir. Şu şiiriyle de Ümeyye oğulllarını hicvetmiş tir:
"Biz düşük çocuğu içtik. Ümeyye oğullarının kanlarını içince kanmadık.
Eğer onlar Remleyi veya Hindi getirselerdi, mü'minlerin emirine bey'at ederdik."
Yukarıda biyografisinden bahsettiğimiz Ubeyde es-Selmani el-Kadî, tek gözlü idi. însanlan fitneye düşüren îbn Mesud'un adamlarm-dandı. Kûfe'de vefat etti. [18]

Hicretin Yetmişüçüncü Senesi

Bu senede Abdullah b. Zübeyr (r.a.), Haccac b. Yusuf es-Sakafi adındaki katil tarafından öldürüldü. Allah, o katili kahretsin ve rezil etsin.
Vakidî, Beni Esed'in azatlısı Nafi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Zübeyr, hicretin yetmişikinci senesinin zilhicce ayı başında kuşatma altına alındı. Hicretin yetmişüçüncü senesinin cemaziyelevvel ayının on'unda öldürüldü. Böylece Haccac, onu beş ay on yedi gece süreyle kuşatma altında tutmuş oldu. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Haccac, insanlara bu senede haccettirdi. İbn Ömer de hacdaydı. Ab-dülmelik, Haccac'a mektub yazarak hac menasiki hususunda îbn Ömer'e uymasını emretti. Bu husus, Buharı ve Müslim'in sahihlerinde vardır."
Bu sene başlarken Şamlılar, Mekkelileri kuşatma altına alma va-ziyyetinde idiler. Haccac, Mekke üzerinde mancınıkları dikmişti ki, Mekkelileri kuşatma altına alsın ve onlar da çıkıp eman diliyerek Ab-dülmelik'e bey'atlannı arzetsinler. Habeşlüer, Haccac'la beraberdiler. Mancınıklarla Mekke'yi taşlıyarak çok sayıda adam öldürdüler. Hac-cac'ın elinde beş mancınık bulunuyordu. Mekke'nin üzerine her taraftan devamlı mancınık atışları yapıyordu. Mekkelilere azık ve suyu vermez oldu. Onlar da Zemzem suyu içiyorlardı. Mancınıklarla atılan taşlar, Ka'be'ye düşüyordu. Haccac, adamlarına şöyle sesleniyordu: "Ey Şamlılar"'! Sakın itaat edenlere ilişmeyin. Allah'tan korkun."
Şamlı askerler, İbn Zübeyr'in üzerine hücum ediyorlardı. Hatta anlatıldığına göre bu şiddetli hengamede onu yakalamışlardı. îbn Zübeyr de yanında hiç kimse olmadığı halde bunların üzerine hücum ediyor, nihayet onları Beni Şeybe kapısından geri çıkarıyordu. Bunlar ona tekrar saldırıyorlar. O da bu saldırıya karşılık veriyordu. Bu karşılıklı saldırılar defalarca tekrarlandı. O gün Şamlılardan çok sayıda adam öldürüldü. İbn Zübeyr: işte ben İbn Havari'yim." diyordu. Bir rivayette anlatıldığına göre adamları İbn Zübeyr'e: "Şunlarla barış hususunda konuşmayacak mısın?" demiş, ibn Zübeyr'de adamlarına şu cevabı vermişti: "Allah'a yemin ederim ki, şunlar eğer siz, Kabe'nin içinde görseler bile hepinizi boğazlarlar. Vallahi ben ebediyyen bunlardan barış istemiye-ceğim."
Birçoklarının anlattıklarına göre Şamlılar, Mekke'ye mancınıkla taş attıkları esnada yıldırımlar ve şimşekler çaktı. Öyle ki yıldırımların sesleri mancınıkların seslerini bastırdı. Bir şimşek çakıp Şamlılara isabet ederek onlardan om'ki kişiyi öldürdü.

Bunun üzerine Şamlıların morali bozuldu. Kuşatmaya devam etmek istemediler. Ama Haccac, devamlı olarak onlar cesaretlendiriyor ve şöyle diyordu:
"Ben bu beldelerin durumunu bilirim. Bu şimşekler Tihame'den gelmektedir. Size isabet ettiği kadar düşmanlarınıza da isabet edecektir."
Ertesi sabah yine şimşek çaktı ve îbn Zübeyr'in adamlarından çok sayıda askeri öldürdü. Haccac da bunun üzerine şöyle demeye başladı: "Size dememişmiydim ki şimşekler size isabet ettiği kadar düşmanlarınıza da isabet edecektir. Siz itaat üzresiniz onlarsa, muhalefettedirler."
Şamlılar, mancınıkla taş atarlarken şu şiirleri okuyorlardı: "Medine yakınındaki kaymaklı Fenikeyi şu mescidin direklerini fırlatacağız." O esnada bir şimşek çaktı, mancımğa çarptı ve yaktı. Şamlılar, mancınıkla taş atmayı durdurdular. Kuşatmadan geri çekilecek oldular. Bunun üzerine Haccac, onlara seslenerek şöyle dedi:
"Yazıklar olsun size! Bilmez misiniz ki sizden önceki kavimlere ateş iner ve kabul edilen kurbanlarım yerdi? Eğer sizin bu ameliniz makbul olmasaydı, ateş inmez ve mancınığı yakmazdı." Haccac'm bu konuşması üzerine Şamlılar tekrar muhasaraya devam ettiler. Mekkeliler, artık peyderpey Haccac'm yanına giderek eman istemeye başladılar ve bunu devam ettirdiler. İbn Zübeyr'i yalnız bıraktılar. Öyle ki, onun 10.000'e yakın adamı kendisinden ayrılıp Hacac'm yanına gittiler. Haccac da onlara eman verdi. îbn Zübeyr'in adamları gerçekten azaldı. Öyle ki, Abdullah b. Zübeyr'in oğulları Hamza ile Hubeyb'de çıkıp Haccac'm yanma gittiler. Kendi şahısları için Haccac'dan eman istediler. Haccac, onlara da eman verdi. O esnada Abdullah b. Zübeyr, annesinin yanma giderek insanların kendisini yardımsız bırakmalarından şikayet etti. Oğulları ve aile efradı da dahil olmak üzere adamlarının kendisini terk ederek Haccac'm yanma gittiklerini, yanında çok az sayıda adam kaldığım, bir saatlik dahi dayanacak güçlerinin kalmadığını anlattı. Dilediği kadar kendisine dünyalık verileceğini bildirdi ve görüşünü sordu:
"Ey oğulcuğum, sen kendini daha iyi bilirsin. Hak yolda olduğunu, hakka davet ettiğini biliyorsan, buna sabret. Adamların da zaten bu yolda öldürüldüler. Boynunu düşmana teslim etme ki, Umeyye oğullarının çocukları senin kesik ba^nı oyuncak etmesinler. Ama bütün bu işlen dünyalık elde etmek için yaptığım biliyorsan, o halde sen ne kotu bir kulsun. Hem kendini mahvettin, hem de kendinle birlikte öldürülen kimseleri mahvettin. Eğer sen hak yolda isen, dimni ne diye gevşetiyorsun? Zaten sen dünyada ne zamana kadar yaşayabileceksin? Bu durumda öldürülmek daha güzeldir."
Annesinin böyle konuşması üzerine Abdullah b. Zübeyr, annesine yaklaştı, başını öpüp şöyle dedi:
"Anacığım, vallahi ben de böyle düşünüyordum. Ben dünyaya meyletmedim. Dünyada yaşamayı gönülden arzulamadım, ben düşmana karşı sırf Allah rızası için kızarak O'nun yasakları çiğnendiğinden dolayı öfkelenerek ayaklandım. Ben sadece senin görüşünü öğrenmek istedim. Sen basiretime basiret kattın. Bak anneciğim, ben bu gün öldürüleceğim, sakın üzüntün şiddetlenmesin. Allah'ın emrine teslim ol, senin oğlun kasıtlı olarak kötülük işlemiş değildir. Çirkin şeyleri asla yapmamıştır. Allah'ın hükmüne karşı cüretkar olmamıştır.
Verdiği emana hıyanet etmemiştir. Bir Müslümana veya Zimmi'ye kasden zulmetmemişimdir. Bir valinin zulüm yaptığını duyduğum takdirde ona asla rıza göstermemiş, aksine onu kmamışımdır. Valileri Rab-bimin rızasına tercih etmemişimdir. Allah'ım, ben bu sözleri kendimi temize çıkarmak için söylemiyorum. Allah'ım, sen beni benden ve başkalarından daha iyi bilirsin, sırf annemi avutmak ve teselli etmek için böyle söyledim."
Annesi de şöyle dedi: "Allah'tan ümidim şudur ki, senin ölümüne karşı güzel bir teselli bulayım. Belki sen benden önce öldürülürsün. Belki de ben senden önce öldürülürüm, ben kendim dışarı çıkıp bakacağım ve senin akibetini seyredeceğim."
Abdullah ta annesine şöyle dedi: "Allah sana hayır mükafat versin. Ey anneciğim, artık duanı benden eksik etme."
Annesi de şöyle dedi: "Ben, bâtıl yolda öldürülen kimseler için de duamı eksik etmeyeceğim. Oysa sen hak yolda öldürülüyorsun. Allah'ım, şu kıyamın uzunluğuna, şu ağıda ve Mekke ile Medine çöllerindeki susuzluğa merhamet et. Abdullah'a, babası ve benim sebebimle iyilik et, ihsanda bulun. Allah'ım! Ben onu, kendisi hakkında vermiş olduğun emrine teslim ettim. Senin verdiğin hükme razı oldum. Abdullah b. Zü-beyr'in öldürülmesine karşılık olarak bana sabredenlerin ve şükreden-lerin sevabını ver." Bu konuşmadan sonra annesi, Abdullah'ı tutup vedalaşmak için kucakladı. Ahir ömründe gözlerini kaybetmişti. Kucakladığında Abdullah'ın demirden bir zırh giyinmiş olduğunu gördü ve şöyle dedi:
- Ey oğulcuğum, biz şehadet istediğimiz halde, bu zırhları giymek te ne oluyor?
- Anacığım, ben sırf senin kalbini teskin etmek ve gönlünü hoş tutmak için bu zırhları giydim.
- Hayır ey oğulcuğum, bunları çıkar.
Abdullah b. Zübeyr de zırhlan çıkarıp diğer elbiselerini giydi. Elbiselerini iple üzerine bağladı, annesi de şöyle diyordu:
- Paçalarını sıva.
Abdullah, elbisesinin etek kısmını sağlamca bağladı ki öldürüldüğü takdirde avret mahalleri görünmesin. O esnada annesi de ona babası Zübeyr'i, dedesi Ebu Bekir es-Sıddık'ı, ninesi Safiye binti Abdülmutta-Hb'i, teyzesi ve Rasûlullah'ın zevcesi Hz Aişe'yi ona hatırlatıyor, şehid olarak öldürüldüğü takdirde onların yanma gitme ümidini kendisine aşıhyor(^u- Sonra Abdullah, anasının yanından çıkıp gitti. Bu, onun annesiyle son görüşmesi oldu. Allah, ondan da annesinden de babasından da annesinin babasından da razı olsun.
Dediler ki: Abdullah b. Zübeyr, Mescid-i Haram'm kapısından çıkarken orada beşyüz süvari ve piyade vardı. Üzerlerine saldırdı ve onları sağa sola dağıttı. Hiç kimse karşısında duramadı. O şöyle diyordu:
"Ölüm günümü bilirsem sabrederim.

Hür kişi de zaten bunu bilir.
Ancak bildiği halde bilmezlikten gelen var."
İbn Zübeyr'in, Harem kapılarını bekleyen adamlarının sayısı azalmıştı. Humustular Ka'be karşısındaki kapıyı, Şamlılar Ben Şeybe kapısını, Ürdünlüler Safa kapısını, Filistinliler Beni Cumah kapısını, Kinnesrinliler de Beni Sehm kapısını kuşatm altına almışlardı. Her kapıda bir komutan ve o beldelerin ahalisi vardı. Haccac ve Tarık b. Amr da Abtah tarafında idiler. îbn Zübeyr, hangi kapıdan çıkarsa çıksın mutlaka o kapıda bekleyen topluluğu darmadağın ediyordu. Zırhını giymemişti. Kapılar tutanları kovalayıp Abtah'a kadar sürdü. Sonra şöyle ünledi: "Eğer benim karşımda duran bir kişi olsaydı ben hakkından gelirdim."
İbn Safvan ile Şamlılar da: "Evet vallahi o, 1000 adama bedeldir." diyorlardı. Mancınık taşları gelip Abdullah b. Zübeyr'in elbisesine değiyor, ama o, bundan rahatsız olmuyordu. Kuşatmacılara karşı çıkıyor, onlarla kükremiş asrlan gibi savaşıyordu. Nihayet insanlar, onun cesaret ve kahramanlığından ötürü şaşkına döndüler. Bu senenin cemaziye-levvel ayının onyedisinde salı gecesinde İbn Zübeyr geceyi namaz kılarak geçirdi. Sonra oturdu ve kılıcının kabzasına dayandı. Bir süre uykuya daldı Sonra fecirle birlikte uyandı ve: "Ey Sa'd, ezan oku." dedîvMa-kam-ı ibrahim yanında ezan okundu. İbn Zübeyr, abdest aldı Sonra iki. rekat sabah namazının sünnetini kıldı. İkamet edildiğinde kalkıp sabah namazının farzım kıldı, sonra Kalem sûresini harf harf okudu. Namazını tamamladıktan sonra selam verip Allah'a hamd-ü senada bulundu ve şöyle dedi: "Yüzlerinizi açın ki size bakayım-" Cemaat yüzlerini açtı, miğferlerini giymişlerdi, onları savaşa ve sabra teşvik etti. bonhıipıım pttiler. Muhasaracıları Hara kalkıp hücuma geçti, adamları aa nucum encun'a kadar kovaladılar. O esnada bir kiremit parçası gelip yüzüne isabet etti. Sarsıldı, yaralandı. Kanın sıcaklığının yüzünde akmakta olduğunu hissedince şu şiiri okudu:
"Topuklarınız üzerinde yaralarınız kanamamalıdır Aksine ayaklarınızın ön kısmından kan damlamalıdır."
Sonra yere düştü. Düşmanları süratle gelip onu öldürdüler. Allah, ondan razı olsun. Gidip Haccac'a haber verdiler. O da secdeye kapandı. Allah onu kahretsin. Sonra Haccac ve Tank b. Amr, kalkıp Abdullah b. Zübeyr'in cesedinin yanma gelip durdular. Tank şöyle dedi:
"Kadınlar bundan daha erkek birini doğurmadı."
Haccac: "Sen mü'minlerin emirine itaat etmeyip muhalefet eden bir kimseyi mi övüyorsun?" deyince Tarık şu cevabı verdi:
"Evet. O mazurdur, çünkü biz onu kuşattık. Ama o bir kalede veya hendekte veya bir sığınıkta değildi ki, bizden intikam alsın. Aksine o, her yerde ve her durumda bizden üstündür."
Tarık'ın böyle söylediğini duyan Abdülmelik, onu dövdü.
Haccac'ın biyografisinden bahsederken İbn Asakir, onun îbn Zü-beyr'i öldürmesinden sonra Mekke'nin, İbn Zübeyr'e ağlamak maksadıyla büyük bir sarsıntı geçirdiğini rivayet etmiştir. Allah, Abdullah İbn Zübeyr'e rahmet etsin. Mekke'nin sarsılmasından sonra Haccac, bir nutuk irad ederek şöyle dedi:
"Ey insanlar! Doğrusu Abdullah b. Zübeyr, bu ümmetin hayırlı ve seçkin adamlarmdandı. Ancak halifeliğe rağbet etti, halifelik hususunda hilafete layık olan kimselerle çekişti. Harem'de dinden çıktı. Bu sebeple Allah, ona elem verici azabını tattırdı. Doğrusu Adem, Allah katında Abdullah b. Zübeyr'den daha kıymetli ve üstün bir kimse olup Cennet'te yaşamaktaydı. Cennet Mekke'den daha şereflidir ama Adem, Allah'ın emrine muhalefet edip yasaklı ağacın meyvesinden ye-yince Cenâb-ı Allah, onu Cennet'ten çıkardı. Haydi kalkın namazınızı kılın. Allah size rahmet etsin."
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Haccac, Mekkelilere hitaben şöyle demiştir:
Ey Mekkeliler, siz Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesini çok büyük bir olay sayıyorsunuz. Doğrusu Abdullah b. Zübeyr, bu ümmetin seçkin ve hayırlı kimselerindendi. Ancak dünyaya rağbet etti. Halifelik hususunda hilafete ehil kimselerle çekişti. Allah'a itaatin dışına çıktı ve Allah'ın Harem'inde dinden çıktı. Eğer Mekke, ilahi takdiri engelleyecek bir mekan olsaydı Adem'in Cennet'ten kovulmasına engel olurdu. Oysa Allah, Adem'i kendi eliyle yaratmış, ruhundan ona üflemiş ve melekleri ona secde ettirmişti. Ayrıca bütün eşyanın adlarını ona öğretmişti.
Adem^O'na isyan edince onu Cennet'ten çıkardı ve yeryüzüne indirdi. Oysa Âdem, Allah katında Abdullah b. Zübeyr'den daha üstündür. Abdullah b. Zübeyr, Allah'ın kitabım değiştirdi."
Bu konuşmasından sonra Abdullah b. Ömer, Haccac'a şöyle dedi: "Sana, yalan söylüyorsun, demek isteseydim derdim. Allah'a yemin ederim İd Abdullah b. Zübeyr, Allah'ın kitabını değiştirmedi. Aksine o, Allah'ın kitabını uyguluyor, namaz kılıp oruç tutuyor ve hak ile amel ediyordu."
Haccac, daha sonra olup bitenleri bir mektupla Abdülmelik'e bildirdi. Abdullah b. Zübeyr'in kesik başını, Abdullah b. Safvan ve Ammare b. Hazm'm kesik başlarıyla birlikte Abdülmelik'e gönderdi. Bu kesik başları götüren adamlara, Medine'den geçtikleri esnada başları şehrin belirli bir yerine dikmelerini, sonra alıp Şam'a götürmelerini emretti. Adamlar da bu emri yerine getirdiler. Haccac, kesik başları Ezd kabilesinden bir adamla gönderdi. Kesik başları götüren adama Abdülmelik 500 dinar verdi. Sonra bir makas getirilmesini emretti. Getirilen makasla kendi perçeminden ve çocuklarının perçemlerinden biraz kesti. Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesine sevindiğinden Ötürü böyle yapmıştı. Allah müstahaklarını versin.
Haccac ise, Abdullah b. Zübeyr'in cesedinin getirilmesini emretti. Getirilen cesedi Hacun yanında Menkese tepesine astı orada asılı kaldı. Nihayet Abdullah b. Ömer, oradan geçince asılı cesede hitaben şöyle dedi: "Allah sana rahmet etsin. Ey Ebu Hubeyb. Vallahi sen çok oruç tutar ve çok namaz kılardın." Böyle dedikten sonra orada bulunanlara şöyle seslendi: "Artık bu darağacına binen süvarinin indirilmesi vakti gelmedi mi?" Haccac, bunun üzerine emir göndererek Abdullah b. Zübeyr'in

cesedinin darağaandan indirilmesini söyledi ve cesed indirilip oraya defnedildi, Haccac, Mekke'ye girdi. Mekkelilerder Abdülmelik b. Mervan adına bey'at oldı. Haccac, orada halkın o senede haccını ifa edişine kadar ikamet etti. Haccac, Mekke Yemame ve Yemen valisi idi. [19]

Mü'minlerin Emirî Abdullah B. Zübeyrin Biyografisi

Abdullah b. Zübeyr b. Avvam b. HüveyHd b. Esed b. Abdiluzza b. Kü-" say b. Kilab Ebu Bekir (kendine Ebu Hubeyb d denilirdi) el-Kureşı el-Esedl Hicretten sonra Medine'de Muhacirlerin doğan ilk çocuğu o oklu. Annesi, Hz. Ebu Bekir'in kız ve iki kuşaklı lakabıyla tanınan Esma dır. Annesi, onu karnında taşımakta iken hicret etmiş, sonra onu Küba da Medine'ye ilk gelişi esnasında doğurmuştu. Başka bir rivayette anlatıldığına göre annesi onu hicretin ikinci senesinin şevval ayında dogurmuştur. Vakidî, Mus'ab ez-Zübeyr ve diğerleri böyle demişlerdir. Ama doğru olan, ilk rivayettir. Çünkü İmam Ahmed b. Hanbel, Hişam'ın babasının şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Esma, Abdullah'ı karnında taşımakta iken Mekke'de şöyle dedi: "Ben, hicret yolculuğuna çıktım, doğum vakti yaklaşmıştı. Medine'ye gittim Küba'ya indiğimde onu doğurdum. Sonra onu alıp Rasûlullah (s.a.v.)'°. götürdüm. Rasûlullah (s.a.v.), onu alıp kucağına koydu. Sonra hurma getirilmesini emretti. Bir hurma tanesini alıp ağzında çiğnedi. Sonra Abdullah'ın ağzına tükürdü."Abdullah'ın karnına giren ilk şey, Rasûlullah (s.a.v.)'ın tükrüğü oldu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.), onun ağzına birşeyler sürdü. Onun için duâ etti ve mübarek olmasını diledi.
Abdullah, islâm tarihinde doğan ilk îslâm çocuğudur. O, kadri yüce bir Sahabe idi. Peygamber (s.a.v.)'den, babasından, Hz. Ömer'den, Hz. Osman'dan ve diğer şahıslardan hadis rivayet etmiştir. Tabiilerden bir cemaat da ondan hadis rivayet etmiştir. Cemel savaşına küçük yaşta babasıyla birlikte katıldı. Hz. Ömer'in Cabiye'de verdiği hutbeyi dinledi ve o hutbeyi olanca uzunluğuyla rivayet etti. Bu rivayeti çeşitli yollarla bize ulaşmıştır. Kostantiniyye savaşı için Dımaşk'a geldi. Sonra başka bir kez yine Dımaşk'a geldi. Yezid b. Muaviye zamanında Yezid'in oğlu Muaviye vefat ettiğinde kendisine hilafet bey'atı yapıldı. Hicaz, Yemen, Irak, Mısır, Horasan ve diğer Şam beldelerine hükmetti. Sadece Dımaşk'a hükmedemedi. Hicretin altmış dördüncü senesinde kendisine bey'at tamamlandı. İnsanlar, onun zamanında hayır ve refah içinde yaşadılar.
Hişam, babasımn şöyle dediğini rivayet etmiştir: Esma, Abdullah'ı karnında taşımakta iken hicret için Mekke'den Medine 'ye doğru yola çıktı. Küba'ya geldiğinde onu doğurdu. Alıp Rasûlullah'a götürdü. Rasûlullah ta onun çenesine birşeyler sürdü ve ona Abdullah adını verip kendisi için hayır duada bulundu. Müslümanlar, onun doğumu sebebiyle sevindiler. Çünkü Yahudiler güya Muhacirlere büyü yaptıklarını ve Medine'de Muhacirlerin çocuklarının doğmayacağını iddia etmişlerdi. Abdullah b. Zübeyr doğunca Müslümanlar tekbir aldılar.
Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesi esnasında Şamlı askerlerin tekbir aldıklarını duyduğunda şöyle demişti: " Vallahi Abdullah'ın doğumu esnasında tekbir alan kimseler, onun öldürülmesi esnasında tekbir alan şu kimselerden daha hayırlı idiler."
Doğduğu esnada Abdullah'ın kulağına Ebu Bekir es-Sıddık ezan okudu. Hz. Ebu Bekr'üı bir beze sarılmış olarak onu Kabe'ni etrafında döndürdüğünü söyleyenler hata etmişlerdir. Doğrusunu Allah bilir. Medine'de doğduğu zaman Hz. Ebu Bekir, onu Medine'de dolaştırmıştı ki, Yahudilerin iddia ettikleri gibi Müslümanların Medine'de çocuklarının doğmayacağına dair söylentinin asılsız olduğu anlaşılsın.
Abdullah'ın şakakları (sakalları) seyrekti. Yaşı altmış'a varıncaya dek sakalları sı ki aşmamıştı. Zübeyr b. Bekkar, Abdullah b. Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Rasûlullah (s.a.v.), aralarında Abdullah b. Cafer, Abdullah b. Zübeyr ve Ömer b. Seleme'nin de bulunduğu bazı gençler hakkında konuştu. Yanında bulunanlar: "Yâ Rasûlallah, bunların da bey'atını kabul etsen ve bereketin bunlara dokunsa bunlar için bir hatıra olur." dediler. Onlar, bu gençleri Rasûlullah'm yanma getirdiler. Geldikten sonra geri çekilmek istediler. Yalnız Abdullah b. Zübeyr ileri atıldı. Rasûlullah (s.a.v.)'da onun bu hareketine gülümsedi ve şöyle dedi: "Bu, babasının oğludur," Böyle dedikten sonra onunla bey'atlaştı."
Birden fazla rivayette anlatıldığına göre Abdullah b. Zübeyr, Peygamber (s.a.v.)'ın kanından biraz içmiştir. Peygamber (s.a.v.), bir leğende kendine kupa vurdurdu. Kupaları Abdullah b. Zübeyr'e verdi ki götürüp içindeki kanları döksün. Ama Abdullah, o kanları içti. Rasûlullah ta ona şöyle dedi: "Yemin çözme dışında ateş sana dokunmayacaktır. Senden vay insanların haline! İnsanlardan da vay senin haline!"
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Rasûlullah (s.a.v.), kendi vücuduna kupa vurdurduktan sonra kupaları Abdullah'a vererek şöyle demişti: "Ey Abdullah, şu kanı alıp götür ve kimsenin seni görmeyeceği bir yere dök." Abdullah, kan dolu kupaları alıp Rasûlullah'm yanından uzaklaştıktan sonra içti. Döndüğünde Rasûlullah (s.a.v.), ona: "Kam ne yaptın?" diye sorunca şu cevabı verdi: "Onunla ilim ve imanımı artırmak ve Rasûlullah'm cesedinden bir parçanın cesedime girmesini sağlamak maksadıyla içtim. Rasûlullah'm cesedinden olan bir parçayı yere dökmektense vücuduma aktarmam daha uygun olur." Abdullah'ın bu cevabına Rasûlullah (s.av.): "Sana müjdeler olsun, ateş artık ebediyyen sana dokunmayacaktır. Senden insanların vay haline ve insanlardan da senin vay haline!"
Muhammed b. Sa'd, Nofa'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben Allah'ın yeryüzüne indirilmiş kitabında gördüm ki İbı

Zübeyr, halifelerin en bahadırıdır."
Hammad b. Zeyd, Sabit el-Benanî'nin şöyle dediğini rivayet etmiş-
"Makam-ı İbrahim'in arkasında namaz kılmakta iken Abdullah b. Zübeyr'in yanından geçtim. O, orada namaz kılarken hareke etmeyerr dikili bir ağaç gibi idi."
A'meş, Yahya b. Vessab'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Abdullah b. Zübeyr, secdeye vardığında serçeler gebp sırtına konarlardı. Serçeler konup kalkar ve tekrar konarlardı. Ama sen onu bir duvar temeli gibi görürdün, hiç hareket etmezdi."
Başkasının ifadesine göre Abdullah b. Zübeyr, sabaha dek kıyamda durur, başka bir gece sabaha dek rükûda durur. Başka bir gecede de sabaha dek secdede dururdu. Bazıları dediler ki: "Abdullah b. Zübeyr, bir gün rükûa vardı. Rükûda el-Bakara, Âl-İmrân, en-Nisâ ve el-Mâide sûrelerini okudu ve başını kaldırmadan kıraata devam etti."
Abdürrezzak, Atâ'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Abdullah b. Zübeyr'i namaz kılarken gördüğümde onu yere çakılmış bir kütük gibi görürdüm."
imam Ahmed b. Hanbel dedi ki: "Abdürrezzak, namazı îbn Cü-reyc'ten öğrendi. îbn Cüreyc te Atâ'dan öğrendi. Atâ ise îbn Zübeyr'den öğrendi. îbn Zübeyr'e gelince o, Hz. Ebu Bekir'den öğrendi. Hz. Ebu Bekir de Rasûlullah (s.a.v.)'dan öğrendi."
Humeydî, îbn Münkedir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir;
"Namaz kılarken îbn Zübeyr'i görseydin, rüzgarın kendisini hışırdattığı bir ağaç dalı sanırdı. O halde iken mancınık taşları onun yalanlarına düşüyordu, ama onlara hiç aldırmıyor ve önemsemiyordu."
Adamın birisi, Ömer b. Abdülaziz'e şöyle diyordu: "Mancınıkla atılan taşlardan biri, mescidin şerefesine düştü. Şerefenin bir kısmı kopup uçtu ve İbn Zübeyr'in çenesi ile boğazı arasından geçti. Ama İbn Zübeyr yerinden kalkmadı ve yüzünde de herhangi bir olay olmamış gibi bir hal vardı." Adamın böyle demesi üzerine Ömer b. Abdülaziz, şöyle cevap verdi: "Lâ ilahe illallah. Senin anlattığın geldi."
Ömer b. Abdülaziz, günün birinde İbn Ebi Melike'ye şöyle dedi: "Bize Abdullah b. Zübeyr'i anlat." İbn Ebi Melike de şöyl dedi:
"Onun cildi kadar et üzerine geçirilmiş başka güzel bir cilt görmedim. Onun eti kadar sinirlere bindirilmiş başka güzel bir et görmedim. Onun sinirleri kadar kemikler üzerine oturtulmuş başka düzenli sinirler görmedim. Onun nefsi kadar iki kaburga kemiği arasına yerleştirilmiş başka sağlam bir nefis görmedim. Bir defasında mancınıkla atılan tuğla parçası gelip onun göğsü ile çenesi arasından geçti. Allah'a yemin ederim ki, o bundan korkmadı ve kıraatini da kesmedi. Rükû vakti gelmeden de rükûa kapanmadı. Namaza başlarken dünya ile alakasını keserdi. Rükûa vardığında gelip sırtına konabilecek kadar sükunet içinde olurdu. Secdeye kapandığında da sanki yere atılmış bir kumaş parçası gibi olurdu."
Ebu'l-Kasım el-Beğavî, Mansur b. Zazan'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Kendisini gören bir adamın bana anlattığına göre îbn Zübeyr, namazına devam eder ve namaza başlarken dünyadan soyutlanırmış. İbn Zübeyr iyi namaz kılanlardandı."
İbn Abbas'a, İbn Zübeyr'i sordular. O da şu cevabı verdi: "O, Allah'ın kitabını okurdu. Rasûlullah'm sünnetine uyardı. Allah rızası için sıcak günlerde -Allah'tan korktuğu için- oruç tutardı. O'na gönülden ibadet ederdi. Rasûlullah (s.a.v.) havarisi Zübeyr'in oğlu idi. Annesi Ebu Bekir es-Sıddık'm kızı Esma idi. Teyzesi, Rasûlullah'm sevgilisi Ebu Bekir'in kızı ve sevgilisi Hz. Aişe idi. Aişe, Rasûlullah (s.a.v.)'m zevcesi idi. Onun hakkın: ancak Cenâb-ı Allah'ın kör ettiği kimse takdir edemez."
Rivayet olunduğuna göre îbn Zübeyr, bir gün namaz kılıyordu. Tavandan bir yılan düştü, yılanı alıp oğlu Haşim'in beline bağladı. Orada bulunan kadınlar feryad ettiler. Aile fertleri korktular ve o yılanı ve öldürdüler. Çocuk ta kurtuldu. Bütün bu olup bitenler yapılırken îbn Zübeyr, namazına devam ediyordu. Asla dönüp bakmadı ve olup bitenlerden haberdar olmadı. Nihayet selamını verdi.
Zübeyr b. Bekkar dedi ki: Muhammed b. Dahhak el-Huzamî, Abdül-melik b. Abdülaziz ve sayılarını veremiyeceğim kadar birçok arkadaşımız bize dedi ki: "Abdullah b. Zübeyr, haftayı hep oruçlu geçirirdi. Peş-peşe oruç tutardı. Cuma gecesi oruç tutar, diğer cumaya kadar iftar etmezdi. Medine'de oruca başlar, Mekke'ye gidinceye kadar orucunu bozmazdı. Mekke'de oruç tutar, Medine'ye gidinceye kadar orucunu bozmazdı. İftarını açarken ilk olarak deve sütü, yağ ve sabir bitkisi yerdi. Başka bir rivayette anlatıldığına göre deve sütü, onu günahtan korurdu. Yağ ise, susuzluğunu giderirdi. Sabir bitkisi de barsaklarım açardı.
İbn Main, İbn Ebi Müleyke'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İbn Zübeyr, yedi gün üst üste oruç tutar, sekizinci günde hepimizden daha aç ve susuz kalırdı."
Adamın birisi dedi ki: "İbn Zübeyr, ramazanda sadece bir defa yemek yerdi. O da ramazanın ortasına denk gelirdi."
Halid b. Ebi îmran dedi ki: "îbn Zübeyr, bir ayda sadece üç gün oruç tutmazdı. Kırk sene müddetle elbisesini sırtından çıkarmadı."
Leys, Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hiç kimse, İbn Zübeyr kadar ibadet edemezdi. Allah, ondan razı olsun. Bir defasında Ka'be'yi sel bastı. Ka'be sular altında kaldı. îbn Zübeyr, yüzerek tavaf etti."
Adamın birisi dedi ki: "îbn Zübeyr, ibadet, şecaat ve fesahat hususunda tartışılmaz bir adamdı. Bu hususlarda en üstün kişi oydu."
Hz. Osman, onu mushafların nüshalarım çoğaltan heyete dahil etmişti. Bu heyette Zeyd b. Sabit, Said b. As ve Abdurrahman b

%ris b. Hişam da vardı.
Said b. Müseyyeb'in anlattığına göre Abdullah b. Zübeyr, İslâm'ın meşhur hatiplerin dendi. Onunla beraber Muaviye ve oğlu Said b. As ve bunun oğlu meşhur hatiplerdendi.
Abdülvahid el-Eymen dedi ki: "ibn Zübeyr'in sırtında Yemenin Aden kentinde imal edilen bir aba gördüm. Bu abayı giyinmiş olarak namaz kılıyordu. Sesi çok yüksekti. Hutbe irad ederken sesi, Ebu Kubeys ve Zerura dağları arasında yankılanırdı Esmer tenliydi, nahif vücutluydu. Çok uzun değildi, alnında secde izi vardı. Çok ibadet ederdi, gayretli ve şehametliydi. Fesahat sahibi olup çok oruç tutar ve çok namaz kılardı. Güçlüydü, onurluydu. Şerefli bir nefsi ve yüksek himmeti vardı Sakalı seyrekti, yüzünde çok az tüy vardı. Saçları başının tepesinde yı-ğılmıştı, sarı sakallıydı."
Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi Abdullah b. Zübeyr, İbn Ebi Şerh ile birlikte Berberi savaşma katılmıştı. Berberiler 120.000 kişi idiler. Onlarla savaşan Müslümanlar ise, sadece 20.000 kişi idiler. Berbe-rileri her taraftan çembere aldılar. Abdullah b. Zübeyr, düşmana devamlı tuzak kuruyordu. Nihayet otuz süvari ile harekete geçti. Berber hükümdarının üstüne gitti. Hükümdar, askerlerin gerisinde yalnız başına durmaktaydı. Cariyeleri onu devekuşunun tüyleri ile gölgeliyorlardı. Abdullah gidip hükümdarın yanma yaklaştı. Orada bulunanlar onun hükümdara bir mesaj getirdiğini sanıyorlardı. Fakat hükümdar, kendisini vuracağını anlayınca dönüp kaçmaya başladı. Abdullah onu kovaladı, yakalayıp öldürdü. Başını kesip bir mızrağa geçirdi, tekbir aldı. Onunla birlikte Müslümanlar da tekbir aldılar. Berberilere hücum edip onları hezimete uğratarak Önlerine kattılar. Onlardan çok sayıda adam öldürüp bol miktarda ganimet ele geçirdiler. İbn Ebi Şerh müjdesini İbn Zübeyr'le Hz. Osman'a gönderdi. Halife Osman, zafer haberini Ondan dinledi. Olup bitenleri Hz. Osman'a anlattı. Hz. Osman da ona "Eğer yapabiliyorsan bu anlattıklarını minber üzerinde halka anlat, deyince o da: "Olur" dedi ve minbere çıkıp insanlara nutuk irad etti. Berberi savaşım bütün detaylarına inerek anlattı.
Abdullah b. Zübeyr dedi ki: "Minberde nutuk irad ederken yan tarafıma dönüp baktığımda cemaat arasında babam Zübeyr'i de gördüm. Onun yüzünü görünce titremeye ve sözlerimi karıştırmaya başladım. Onun heybeti kalbime tesir etti. Babam gözleriyle bana işaret ederek beni cesaretlendirdi. Ben de onu görmeden önceki konuşmama devam ettim. Minberden inince babam bana şöyle dedi: Oğlum, senin konuşmam dinlerken sanki Ebu Bekir es-Sıddık'm hutbesini dinliyor gibi oldum."
Ahmed b. Ebi'l-Havaî, Ebu Süleyman ed-Daranî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Ibn Zübeyr, mehtaplı bir gecede bineğine binerek yola çıktı. Te-bük'e vardı. Orada bineğinden indi. Yan tarafına baktığında binek üzerinde saçı sakah ağarmış yaşlı bir adam gördü. Ona saldırdı, adamı uzaklaştırdı. Ibn Zübeyr, tekrar bineğine binip yola devam etti, ama yaşlı adam ona şöyle seslendi:
"Allah'a yemin ederim ki Ey İbn Zübeyr! Eğer bu gecede benden senin kalbine bir tüy girecek olursa seni fesada götürür."
İbn Zübeyr de ona şu karşılığı verdi:
"Ey lanetli adam! Senden mi benim kalbime birşey girecek?" Abdullah b. Mübarek, Abdullah b. Zübeyr'in oğlu AnuVin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Abdullah b. Zübeyr, Kureyşli bir kervanla umreden dönüşü esnasında Yenasib'e vardıklarında bir ağacın yanında bir adam gördüler. İbn Züheyr,o adama yaklaştı. Yanına vardığında adam ona ilgi göstermedi, îbh Zübeyr, selam verdi. Adam selamını alçak bir sesle aldı. îbn Zübeyr, bineğinden indi, adamın üzerine gitti. Ama adam yerinden kımıldamadı. Ona: "Gölgeden uzaklaş." dedi. Adam istemiyerek bir tarafa çekildi. Oturup adamın elini tuttu ve ona kim olduğunu sordu. Adam da cinlerden biri olduğunu söyledi. Adam sözünü tekrarlayınca îbn Zübeyr'in vücudundaki tüyler diken diken oldu. Adamı tutup çekti ve ona: "Sen cinlerdensin ve bu şekilde mi karşıma çıkıyorsun?" dedi. Adam, sefil bir haldeydi, kırıldı. İbn Zübeyr, onu kovdu ve ona: "Sen yeryüzü sakinlerinden olduğun halde nasıl bu şekilde karşıma çıkarsın?" dedi. Adam koşarak gitti. İbn Zübeyr de arkadaşlarının yanına döndü. Arkadaşları ona sordular:
- Az önce yanındaki adam nereye gitti?
- Cinlerdendi, kaçıp gitti.
İbn Zübeyr'in bu cevabı üzerine oradaki arkadaşları bineklerinden yere düştüler. Onları alıp bineklerine bindirdi ve bineklerinin sırtına iple bağladı. Bu halde onları hacca götürdü. Henüz ayılmamışlardı. Olup bitenleri anlamamışlardı."
Süfyan b. Uyeyne, İbn Zübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bir gece Mescid-i Haram'a gittim. Bazı kadınların Kabe'y tavaf ettiklerini gördüm. Çok hoşuma gittiler. Tavaflarını tamamladıktan sonra oradan ayrılıp gittiler. Ben de kendilerine takbe başladım. Nerede ikamet ettiklerini öğrenmek istedim. Mekke'den çıkıp gittiler. Nihayet Akabe'ye vardılar. Aşağılara inip bir harabeye girdiler, ben de peşleri sıra o harabeye girdim. İçeride bazı yaşlı adamların oturmakta olduklarını gördüm. Bana: "Ey İbn Zübeyr, buraya niçin geldin?" diye sordular. Ben de: "Ta^e hurma yemek istedim." diye cevap verdim. O zaman Mekke'de taze burma yoktu. Bana bir miktar taze hurma getirdiler. Sonra bana: "Artan hurmaları da yanma al ve götür." dediler. Artan taze hurmaları alıp evime götürdüm. Bir zenbile koydum. Zenbili de yandığa yerleştirdim. Sonra uyumak üzere başımı yastığa koydum. Uyku-Ue uyanıklık arasında bir halde iken evde bir gürültü duydum. Birbirlerine: «Hurmaları nereye koymuş?" diye soruyorlardı. Sonra: bandığa koymuş." dediler. Sandığı açtıklarında hurmaları zenbılde gorouler. Zenbili açmak istediler, aralarından bin: Bunun üzerineBeşme e çekmiş." dedt Zenbili alıp içindeki hurma ile birlikte götürdüler Onlar evde iken nasıl oldu da üzerlerine atılmadım diye çok üzülüyorum.
Kuşatma altında bulunduğu sıralarda Hz. Osman'ı savunanlardan biri de Abdullah b. Zübeyr'di. O zaman Abdullah b. Zübeyr on küsur yara almıştı.

Cemel savaşında piyadelerin başında idi. O zaman da ondokuz yara aldı. Cemel savaşında Malik b. Haris b. Eşter'le göğüs göğüse çarpıştı. Birbirlerini yenemediler. Ester, İbn Zübeyr'i yere yıktı, ama öldüreme-di. Aksine İbn Zübeyr, kalkıp onu kucakladı ve: "Beni ve Malik'i öldürün, Malik'i de benimle beraber öldürün." diye yüksek sesle bağırdı. Onun bu sözü darb-ımesel haline geldi. Sonra ikisi birbirlerinden ayrıldılar. Ester, onu yenemedi. Bir rivayette anlatıldığına göre Cemel savaşında Abdullah b. Zübeyr, kırk küsur yara aldı. Ölüler arasında bulundu, can çekişmekteydi. Hz. Aişe onun öldürülmediğine dair müjdeyi getirecek olan adama 10.000 dirhem ödül verileceğini ilan etmişti. Öldürülmediğini duyunca Allah'a şükür secdesi yaptı. Hz. Aişe, onu çok severdi. Çünkü kız kardeşinin oğluydu. Onun nezdinde çok kıymetliydi.

Urve'den rivayet olunduğuna göre Hz. Aişe, Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebu Bekir'den sonra Abdullah b. Zübeyr kadar başkasın sevmemişti. "Babam ile Aişe'nin, İbn Zübeyr'e yaptıkları kadar başka bir kimseye hayır duada bulunduklarını görmedim." demişti.

Zübeyr b. Bekkar, Abdullah b. Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Beni Ca'de kabilesinin şairi Nabiğa bütün dilleri susturdu. Kimse ona karşı şiir okuyamazdı. Bu zat, bir gün Abdullah b Zübeyr'in yanına Mescid-i Haram'a gitti ve şu beyitleri okudu:

"Sen halifeliğe geçince davranışlarınla bize Ebu Bekir, Ömer ve Osman'ı hatırlattın. Senin sayende yoksullar rahata kavuştular. Hak hususunda insanlara eşit davrandm. Onlar da eşit hale geldiler."

Rengi siyah ve karanlık olan kişi sabah aydınlığı gibi beyazlaştı.

Ebu Leyla (yani ben) sana geldi. Gece karanlıklarını ve öldürücü çölleri aşarak sana geldi ki,

O çöllerden sana gelene eman veresin,

Gecelerin peşpeşe gelmesi ve zaman ona ihanet etmiştir."

İbn Zübeyr de Nabiğa'ya şu cevabı verdi: "Sakin ol, ey Ebu Leyla. Şiir, bizim nezdimizde senin mektuplarının en basitidir Senin anlattıklarına gelince bunlar, Zübeyr ailesinindir. Onların affetmesine gelince, Esed oğulları kabilesi bunu senden ve Teym kabilesinden alıkoyuyor, ama Allah malında senin iki hakkın vardır. Rasûlullah'ı gördün ve bir de ganimetler hususunda Müslümanlara ortak oldun." Böyle dedikten sonra Abdullah b. Zübeyr, Nabiğa'mn elini tuttu ve onu eyvan ahırına götürdü. Ona yedişer genç deve ile birlikte başka erkek deve ve at verdi.

Yük yük buğday, hurma ve elbiseler bahşetti. Nahiğada acele ediyor ve hurmaları atıştırmaya başlıyordu. îbn Zübeyr, ona şöyle dedi: "Vay Ebu Leyla'nın haline! O, bitkin düşmüştür." Nahiğa da ona şöyle dedi: "Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittim:

"Kureyşliler, idarenin başına geçerlerse adaletli olurlar. Kendilerinden merhamet dilenirse merhamet ederler. Konuşurlarsa doğru söylerler. İyilik vaad ederlerse, vaadlerini yerine getirirler."

Muhammed b. Mervan, Süleyman el-Mahzumf nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Bir gün Muaviye, insanların kendi yanına gelmesine izni verdi. İnsanlar, yanma girdiler, tahtına oturdu. İnsanlar etrafında meclis kurdular. Etrafa göz attı ve şöyle dedi: "Bana, eski Arap şairlerine ait üç beyit okuyun ki bu beyitler bütün Arap şairlerinin söylediklerini içersin. Ey Ebu Hubeyb (Abdullah b. Zübeyr) sen oku."

Ebu Hubeyb te şöyle cevap verdi: "Evet, ey mü'minlerin emin, okurum. Ama her beyit için 100.000 dirhem isterim." Muaviye: "Eğer değer-se veririm. Sen serbestsin. Eğer söylediğin beyitler o kadar kıymetli olursa, istediğin sana tam olarak verilecektir."

Ebu Hubeyb ona, Efveh el-Ezdf nin şu beyitlerini okudu:

"Kuşaklar boyunca insanları sınadım. İnsanlar arasında hilekar-dan ve insana kızgınlık duyandan başkasını görmedim.

Musibetler zamanında erkeklerin düşmanlığından daha tesirli ve daha hileli bir darbe görmedim.

Bütün eşyanın acılığını tattım, ama dilenmekten ve istemekten daha acı birşey görmedim."

Ebu Hubeyb bu beyitleri okurken Muaviye: "Doğru söylemiş." diye karşılık veriyordu. Sonra Ebu Hubeyb'e daha da, "Oku dedi. Ebu Hubeyb te: "Beyitler burada sona erdi." Sonra Muaviye, otuz köle getirilmesini emretti. Kölelerin her birinin boynunda içinde 10.000 dirhem bulunan birer kese vardı. Bunlar İbn Zübeyr'e verildi. İbn Zübeyr de onları alıp evine götürdü."

İbn Ebu'd-Dünya, Cüveyriye b. Esma'nm şöyle dediğini rivayet et-

r "Muaviye, hac ettiği zaman insanlar onu karşıladılar, ibn Zübeyr,

biraz gecikti, sonra geldi. Muaviye başını traş etmişti. Traşlı başını görünce Muaviye'ye şöyle dedi: "Ey mü'minlerin emin, başın ne kadar da büyük." Muaviye de ona şöyle dedi: "Kendini kolla, başımdan bir yılan çıkıpta seni öldürmesin."

Muaviye, Arefe'den indiğinde İbn Zübeyr de onunla beraber ve onun elini tutmuş olarak tavaf etti, sonra da onu Kuaykian'dakı evine davet etti. Muaviye onunla birlikte evine gitti. Evinden çıktıklannda ibn Zu-beyr, ona şöyle dedi:

"Ey mü'minlerin emin! insanlar diyorlar ki, mü'minlerin emiri Muaviye, İbn Zübeyr'in evine geldi. Bunu niçin yaptı acaba? Hayır vallahi bana 100.000 dirhem vermeden seni bırakmayacağım."

Muaviye, ona 100.000 dirhem verdi. Mervan da gelip ona şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki ey mü'minlerin emiri, senin gibisini görmedim. Sana bir adam geldi. Divanı, beytul-malı, beytul-hilafeyi ve falanca evi adlandırdı. Sen de ona 100.000 dirhem verdin. Bu nasıl iştir?"

Muaviye, Mervan'a şu cevabı verdi: "Vay sana! Ben, İbn Zübeyr'e başka ne yapmalıydım?"

İbn Ebu'd Dünya, Ali b. Mücahid b. Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İbn Zübeyr, Muaviye'den birşey istedi, ancak Muaviye istediğini kendisine vermedi. İbn Zübeyr de ona şöyle dedi:
"Vallahi bilemiyorum, ne diye şu binalara bağlanmışım. Senin ırzına sövmüyorum. Soyuna darbe vurmuyorum. Ancak ön taraftan ve arka taraftan sarığımı bir zira kadar sarkıtıyorum. Bunu da Şamlıların yoluna yapıyorum. Ebu Bekir es-Sıddık ile Ömer'in hayat tarzlarını hatırlıyorum. İnsanlar beni görünce bu kimdir? diye soruyorlar. Onlara benim, Rasûlullah'ın havarisinin oğlu ve Ebu Bekir es-Sıddık'ın kızının oğlu olduğumu söylüyorlar. Muaviye de ona; "Bu şeref sana yeter." dedi. Sonra da "İhtiyacın ne ise al." dedi.»
Asmaî, Said b. Yezid'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Abdullah b. Zübeyr, Muaviye'nin yanına gitti. Muaviye, orada bulunan küçük bir oğluna Abdullah'ı tokatlamasını emretti. Muaviye'nin oğlu da Abdullah'a öyle bir tokat vurdu ki tokatın şiddetinden Abdullah'ın başı dönüp bayıldı. Abdullah b. Zübeyr ayılmca çocuğa; 'Tanıma yaklaş." dedi. Çocuk yaklaştı. Abdullah: "Muaviye'yi tokatla." deyince çocuk: "Hayır, yapamam." dedi. Abdullah ta "Niçin?" diye sorunca çocuk şöyle cevap verdi: "Çünkü o, benim babamdır." Abdullah b. Zübeyr de elini kaldırıp çocuğa öyle bir tokat vurdu ki, çocuk topaç gibi dönmeye başladı. Muaviye de ona, "Kendisine şer'i cezaları tatbik etmek caiz olmayan küçük bir çocuğa böyle tokat mı atıyorsun?" diye sorunca Abdullah b. Zübeyr, şu cevabı verdi: Vallahi bu çocuk kendisi için neyin zararlı neyin yararlı olduğunu biliyor. Ben kendisini güzelce terbiye etmek istedim.»
Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Medainî, Abdullah b. Ebu Bekir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
Abdulllah b. Zübeyr, Şam'a gitmekte olan Muaviye'ye kavuştu. Onun binek üzerinde uyumakta olduğunu gördü. Muaviye'ye şöyle dedi:
- Yanında olduğum halde nasıl uyuklarsm? Seni öldürmemden korkmuyor musun?
- Sen hükümdarları öldürenlerden değilsin. Her kuş ancak kendi gücü nispetinde avlanır.
- Babamın sancağı altında Ebu Talib oğlu Ali'nin yanına gittim. Sen onun kim olduğunu biliyorsun.
- Mutlaka sizi sol eliyle öldürmüş olması gerekirdi.
- Ama bu, Osman'a yardım içindi, sonra o yardımın karşılığı da görülmedi.
- Bu, Osman'a yardım için değil, Ali'ye duyulan öfke içindi.
- Biz sana bir söz verdik. Hayatta kaldığımız sürece bu söze bağlı kalacağız. Senden sonra da bu bilinecektir.
- Vallahi sen bana zarar veremezsin. Ben sana birşeyler olmasından korkuyorum. Öyle sanıyorum ki, sen tuzakta çırpınmaktasın ve seni öyle bir iple bağlamışım ki, düğümünü sıkı yapmışım ve o tuzağın içinde sen beni hatırlamaktasın.
- Keşke bu durumdan kurtaracak Abdurrahman'ın babası olsaydı, keşke ben de onunla beraber olsaydım. Vallahi ben seni, yavaş yavaş bu durumdan kurtaracağım ve çabucak bırakmayacağım. Şu anda sen, ne kötü bir arkadaşsın."
Önceki kısımlarda da anlatıldığı gibi Muaviye vefat edip Yezid b. Muaviye için Medine'de bey'at alınması emri geldiğinde Abdullah b. Zübeyr ile Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin, bu be/ata yanaşmadılar. Medine'den ayrılıp Mekke'ye gittiler ve orada ikame ettiler. Sonra Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin, Mekke'den çıkıp Irak'a gitti ve önceki sayfalarda anlatılan durumlarla karşılaştı. Abdullah b. Zübeyr, yalnız başına Mekke'de kalıp reis ve lider oldu. Bu sebeple de îbn Abbas şöyle bir şiir okumuştu:
"Ey Mameradaki kuşî
Ortam sana kaldı, dilediğin kadar yumurtla ve öt.
Yine dilediğin kadar gagala."
Bu şiirdeki "kuş" kelimesi ile Abdullah b. Zübeyr'i kastediyordu.
Bu rivayette anlatıldığına göre Muaviye oğlu Ye-'id, Abdullah b. Zübeyr'e şu mealde bir mektub göndermişti: "Sana gümüş bir zincir, altm bir kelepçe ve gümüş bir pranga gönderdim ve sana yemin verdim ki, yanıma gelesin. Bu yeminimin gereğini yap, ayrılık çıkarma."
Abdullah b. Zübeyr, Yezid'in bu mektubunu okuduktan sonra yere attı ve şöyle dedi:
"Ben haktan başkasına yumuşamam.
Çiğneyen kimsenin dişinin geçebileceği kadar taşm yumuşamasını
isterim."
Yezid b. Muaviye'nin vefatından ve kısa bir süre sonra da Yezid'in oğlu Muaviye'nin vefatından sonra gerçekten Abdullah b. Zübeyr'in durumu kuvvetlendi. Bütün islâm beldelerinde kendisine halife olarak bey'at edildi. Şam ve mıntıkalarında Dahhak b. Kays ona bey'at etti, ama bu hususta Mervan b. Hakem ona karşı çıktı. Şam ve Mısır'ı Abdullah b. Zübeyr'in valilerinin elinden aldı. Sonra Irak'a birlikler gönderdi. Mervan öldü. Ondan sonra oğlu Abdülmelik tahta geçti. Abdülmelik, Irak'ta Mus'ab b. Zübeyr'i öldürdü ve Irak'ı ele geçirdi. Sonra Haccac'a emir göndererek yedi aya yakın bir süre Mekke'de Abdullah b. Zübeyr'i kuşatma altına almasını istedi. Haccac da Mekke'yi kuşatma altına aldı. Nihayet hicretin yetmişüçüncü senesinin cemaziyelevvel ayının on-yedisinde salı günü Abdullah b. Zübeyr'e galip oldu.
Abdullah b. Zübeyr, hicretin altmış dördüncü senesinde tahta geçti. Hakimiyeti süresince insanlara her sene hac ettirdi. Yine hakimiyeti zamanında Ka'be'yi inşa etti ve Ka'be'ye ipek örtü geçirdi. Daha Önceleri Ka'be'ye mendiller ve postlarla örtü yapılırdı. Abdullah b. Zübeyr, âlim, abid, heybetli, vakur bir kimse olup çokça oruç tutar ve namaz kılardı. Huşulu bir kimseydi, iyi bir yöneticiydi. Siyaseti iyi bilirdi. Ebu Naim el-İsbahanî, Ömer b. Kays'm şöyle dediğini rivayet etmiştir:
«Abdullah b. Zübeyr'in yüz kölesi vardı. Bu kölelerden her biri ayrı bir dilden konuşurdu ve Abdullah b. Zübeyr onlardan her

biri ile kendi dilinden konuşurdu. Sen dünya işinde ona baktığın zaman, "Bu adam dünyayı bir an bile istemiş değildir." derdin.»

Sevrî, Ebu Duha'nm şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Zübeyr'in başında o kadar misk vardı ki, eğer o misk kokusu benim olsaydı benim için bir sermaye oluştururdu. Ka'be'ye çok koku sürerdi, öyle ki uzak mesafelerden bile bu koku hissedilirdi." İbn Mübarek, Tavus'un şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Abdullah b. Zübeyr, karısı binti Hüseyin'in yanma gitti. Odada üç yatak gördü ve: "Bu yataklardan biri benim için, biri de karım bint Hüseyin içindir, şu üçüncüsü de şeytan içindir. Bu yatağı dışarı çıkarın." dedi ve yatağı dışarı çıkardılar.»

Sevrî, Abdullah b. Müsavir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: «Abdullah b. Abbas'm, cimrilik sebebiyle Abdullah b. Zübeyr'i ayıpladığını ve şöyle dediğini işittim: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: Yanıbaşında komşusu aç iken tok yatan kimse mü'min değildir.»

imam Ahmed b. Hanbel, İbn Ebza'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Osman, kuşatma altına alındığında Abdullah b. Zübeyr ona şöyle dedi:

- Benim yanımda asil develer var. Onları senin için hazırlamışım -dır. Bunlara binip Mekke'ye gitsen ve senin yanına gelmek isteyen kimseler gelip senin etrafında toplansalar daha iyi olmaz mı?

- Hayır! Zira ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu işittim:

Kureyşten adı Abdullah olan bir koç dinden çıkacaktır. İnsanların günahı onun üzerinedir.»

Bu hadis, tamamen münkerdir. Senedinde zayıflık vardır. Ravileri arasında adı geçen Yakub, Kumludur ve kendisinde Şiilik vardır. Böyle bir ravinin yalnız başına rivayet ettiği şey kabul edilmez. Bunun sahih olduğunu farzctsek bile hadiste adı geçen Abdullah, Abdullah b, Zübeyr değildir. Çünkü o, övgüye layık sıfatlara sahipti. Emirlik yapması da sırf Aziz ve Celil olan Allah'ın rızasını kazanmak içindi, Sonra o, Ye-zid'in oğlu Muaviye'nin ölümünden sonra imam olmuştur ve o, Mervan b. Hakem'den daha doğru yolda idi. Çünkü insanlar ona tabi olduktan sonra Mervan, yönetim hususunda onunla mücadele etmişti. Bütün beldelerde Abdullah b. Zübeyr'e bey'at edilmiş ve yönetim onun kontrolü altında düzene girmişti. Doğrusunu Allah bilir.

îmanı Ahmed b. Hanbel, Said b. Amr'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir:

«Abdullah b. Omer,,> Hatim'de oturmakta olan Abdullah b. Zübeyr'in yanma gelerek ona şöyle dedi:

- Ey Zübeyr'in oğlu! Sakın Allah'ın Harem'inde dinden çıkmayın. Zira ben, Rasûlullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğuna şahid oldum: "Allah'ın Harem'ini helal kılacak ve kendisi sebebiyle başkalarının da helal kılacağı bir Kureyşli adam gelecektir. Eğer onun günahı ile cinlerin ve insanların tamamının günahı karşı karşıya getirilip tartılacak olursa onunki ağır gelir." Sakın ola ki o kişi sen olmayasm.

- Ey Ömer'in oğlu! Sen kitabları okudun. Peygamber (s.a.v.)'e Sahabe oldun (niçin böyle diyorsun?)"

- Ben mücahid olarak Şam'a gideceğim, bu esnada böyle bir şahadette bulundum. Bunun refi galattır.»

Vekî, Selman-ı Farisî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Şu beyt, Zübeyr ailesinden bir adam vasıtasıyla yakılacaktır."

Ebu Bekir b. Ebu Hayseme, İbn Hanefiyye'nin şöyle dediğini rivayet
etmiştir:

"Allah'ım, bana öğrettiğin şeyleri bildiğimi sen de biliyorsun ki, Abdullah b. Zübeyr, Mekke'den ancak öldürülmüş olarak çıkacaktır, kesik başı çarşı pazarda dolaştırılacaktır."

Zübeyr b. Bekkar, Hişam b. Urve'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Küçük bir çocukken Abdullah b. Zübeyr'in söylediği ilk söz kılıç, kılıç, olmuştur. Kılıç kelimesini ağzından düşürmezdi. Babası Zübeyr, onun bu kelimeyi telaffuz ettiğini işitince şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, seninle şu kılıç arasında çeşitli savaşlar olacaktır." Abdullah b. Zübeyr'in nasıl öldürüldüğü önceki sayfalarda anlatılmıştır. Haccac, onu tepe üzerinde bir ağaç dalma asmıştı. Annesi gelip asılı cesedinin önünde durmuş, uzun uzadıya ona dua etmişti. Yanında dururken de
gözlerinden bir damla yaş dahi akmamıştı. Sonra oradan dönüp gitmişti. Aynı şekilde Abdullah b. Ömer'de gelip asılı duran cesedin önünde durmuş, ona dua etmiş ve onu cidden çok övmüştü."

Vakidî, Esma'nın azatlısı Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Zübeyr öldürülünce annesi gelip cesedinin yanına varmış, binek üzerinde orada durmuştu. Abdullah'ın katili Haccac da adamlarıyla birlikte oradan geçerken o kadının kim olduğunu sormuş. Adamları kendisine, Abdullah b. Zübeyr'in annesi olduğunu söylemişlerdi. Bunun üzerine Haccac gelip Abdullah'ın annesinin yanında durmuş ve ona şöyle demişti:

- Nasıl gördün mü? Allah, hakka yardım etti ve hakkı üstün kıldı.

- Bazen batıl da hakka ve hak sahiplerine galip olur, sen pislik içindesin. Abdullah ise Cennettedir.

- Senin oğlun şu Beyt'te dinden çıktı. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Orada (Mescid-i Haram'da) zulm ile yanlış yola saptırmak isteyeni, can yakıcı bir azaba uğratırız." (el-Hacc, 25.) İşte Cenâb-ı Allah ta senin oğluna can yakıcı azabı tattırdı.

- Sen yalan söylüyorsun. O, Medine'de İslâm tarihinde doğan ilk Müslüman çocuğudur. Onun doğumu sebebiyle Rasûlullah (s.a.v.) sevindi ve eliyle onun ağzına birşeyler sürdü. O zaman Müslümanlar tekbir almışlar ve sevinçlerinden ötürü Medine sarsılmıştı. Şimdi onun öldürülmesi sebebiyle de sen ve adamların sevindiniz. O zaman Abdullah'ın doğumuna sevinen kimseler, senden ve adamlarından daha hayırlı idiler. Ayrıca Abdullah, anne ve babasına iyi davranan, çok oruç tutan ve Allah'ın kitabının emirlerini yerine getiren, Allah'ın Harem'ine saygı gösteren bir kimseydi. Aziz ve Celil olan Allah'a asi

olanlara öfke duyardı. Ben, Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğuna tanıklık ederim: "Sakif kabilesinden bir yalana bir de katil çıkacaktır. "Başka bir rivayete göre Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Sakif kabilesinden iki yalana çıkacaktır. Bunlardan sonuncusu, ilkinden daha şerli olacaktır ve o katildir."
Haccac, cevap vermedi ve oradan ayrılıp döndü. Abdühnelik, bu durumdan haberdar olunca Haccac'a mektub yazarak Abdullah b. Zübeyr'in annesi Esma ile bu şekilde konuşmasından dolayı onu kınadı ve ona şöyle dedi: Salih bir adamın kızı olan Esma'ya ne diye böyle hitab ettin?"
"Sahih" adlı eserinde Müslim, Ebu Nevfel'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Abdullah b. Zübeyr'in cesedinin Hacun tepesinde asılı olarak durduğunu gördüm. Kureyşlüer ve diğer insanlar gelip onun yanında duruyorlardı. Abdullah b. Ömer de oraya geldi ve cesedinin önünde durup şöyle dedi: "Selam sana Ey Ebu Hubeyb Selam sana Ey Ebu Hubeyb!Selam sana Ey Ebu Hubeyb! Vallahi ben seni bu işe girişmekten menet-miştim. Vallahi ben seni bu işe girişmekten menetmiştim, vallahi ben seni bu işe girişmekten menetmiştim. Ama vallahi ben seni ancak çok oruç tutan, çok namaz kılan ve akrabalarını çok ziyaret eden bir kimse olarak bilmekteyim. Ama vallahi senin, en kötüsü olduğun bir ümmet, mutlaka en hayırlı bir ümmettir." Böyle dedikten sonra Abdullah b. Ömer, oradan uzaklaştı. Haccac, Abdullah b. Ömer'in gidip orada durduğunu ve böyle konuştuğunu duyunca adamlarını göndererek Abdullah b. Zübeyr'i, asılı durduğu ağaçtan indirtti ve Yahudi mezarlığına gömdürdü. Sonra annesi Esma binti Ebu Bekir'e haber gönderdi. Yanına davet etti. Esma, onun yanma gitmedi. Adamlarım tekrar göndererek Esma'ya şu mesajı iletti: "Ya yanıma gelirsin ya da saçlarından tutarak seni yanıma sürükleyip getirecek birini sana gönderirim." Esma yine gitmedi ve şöyle dedi: 'Vallahi ben, Haccac'm yanma gitmeyeceğim tâki beni saçlarımdan tutup sürükleyecek birini bana göndersin."
Haccac da adamlarına: "Bana biraz zaman tanıyın" dedi. Ayakkabılarını aldı. Sonra acele ile oradan ayrılıp gitti ve Esma'nın yanma vardı. Ona şöyle dedi:
- Nasıl, ne yaptığımı gördün mü?
- Gördüm ki sen, oğlum Abdullah'ın dünyasını harab ettin ve kendi ahiretini de harab ettin. Duyduğuma göre sen ona: "Ey iki kuşaklının oğlu" diyormuşsun. Evet vallahi ben iki kuşak sahibi idim. Kuşaklardan birinin içine Ebu_ Bekir ile Rasûlullah'ın azıklarını koyup kendilerine götürüyordum. Diğer kuşağa gelince o da her kadının mutlaka beline bağlaması gereken bir kuşaktı. Rasûlullah (s.a.v.) bize: "Sakif kabilesinde bir yalancı bir de katil vardır." diyordu, yalancıyı gördük. Katile gelince öyle sanıyorum ki o da sensin.
Esma'nın bu şekilde konuşmasından sonra Haccac, oradan ayrıldı ve artık Esma'nın yanına dönmedi. Ona cevap ta vermedi."
Vakidî'nin rivayetine göre Haccac, Abdullah b. Zübeyr'i, Hacun tepesinde astırdıktan sonra Abdullah'ın annesi ona beddua etti ve Abdullah'ın defnedilmesini taleb etti, ancak Haccac bu talebi yerine getirmedi. Nihayet Haccac, bu hususta Abdülmelik'e bir mektub yazdı. Abdül-melik te gönderdiği cevabi mektubunda Abdullah îbn Zübeyr'jn defnedilmesini emretti ve bunun üzerine Abdullah, Hacun'a defnedildi Anlatıldığına göre Abdullah b. Zübeyr'in mezarından misk kokusu saçıhyor-
muş.
Haccac, Şam'dan 2000 süvari ile Mekke'ye gelmişti. Tarık b. Amr da 5000 kişi ile ona katılmıştı. Muhammed b. Sa'd ile diğerlerinin rivayetlerine göre Haccac, Abdullah b. Zübeyr'i kuşatma altma almış ve e rafinda 40 000 kişi toplanmıştı. Mescid-i Haram'* taşlamak için Ebu Ku-beys dağı üzerine mancınık kurmuştu. MskkeHlerden çıkıp yanına gelecek olanlara eman vermiş ve bunu onlara yüksek sesle şöyle duyurmuştu: "Biz sadece İbn Zübeyr ile savaşmaya geldik. O, şu üç şeyden birini yapmakta serbesttir. Ya buradan ayrılıp dilediği herhangi bir yere gidecek veya zincirlere vurularak Şam'a gönderilecek, yahut öldürülünceye kadar savaşacaktır."
Abdullah b. Zübeyr'de annesine danıştı. Annesi üçüncü şıkkı kabul etmesini tavsiye etti. Rivayet olunduğuna göre annesi, bir kefen getirilmesini istemiş, kefeni buhurlamış ve Abdullah'ı savaşmaya teşvik etmişti. Abdullah ta bu niyetle evinden çıkmış, hicretin yetmişüçüncü senesinin cemaziyelevvel ayının onyedisinde salı günü şiddetli bir şekilde savaşmaya başlamıştı. Bir tuğla parçası gelerek kafasını yarmış ve o da yüzüstü yere düşmüştü. Sonra kalkmak istemiş ama kalkamamıştı. Sol dirseğine dayanmış ve üzerine gelenlere kılıçla vurmaya başlamıştı. Şamlılardan biri gelip bir kılıç darbesiyle Abdullah'ın ayağını kesmişti. Sonra hep birlikte onu öldürmüşler ve başım koparmışlardı. O, Hacun'a yakın bir yerde öldürülmüştü. Başka bir rivayette anlatıldığına göre o, Ka'be örtüsüne tutunmuş halde iken öldürülmüştü. Doğrusunu Allah bilir. Sonra Haccac, onu Hacun yanındaki Keda tepesine götürerek orada astırmıştı. Darağacmdan indirdikten sonra onu Yahudi mezarlığına gömmüştü. Müslim, böyle rivayet etmiştir. Başka bir rivayette anlatıldığına göre onu, asıldığı Hacıiı tepesine gömmüştür, doğrusunu Allah bilir.
Abdürrezzak, îbn Sirin'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Muh-tar'm kesik başı getirildiğinde Abdullah b. Zübeyr şöyle dedi: Ka'bu'l-Ahbar'ın bize söylediklerinin hepsinin gerçekleştiğini gördüm, ancak Sakif kabilesinden bir adamın beni öldüreceğini söylemişti. Bu söz henüz gerçekleşmedi. İşte Sakif kabilesinden olan Muhtar'm kesik başı önümde duruyor."
îbn Şirin dedi ki; "Abdullah, Haccac'ın kendisi için firsat kolladığının farkında değildi."
Ben derim ki: Meşhur rivayete göre Abdullah b. Zübeyr, hicretin yetmişüçüncü senesinin cemaziyelevvel ayının onyedisinde sah günü öldürüldü. Başka bir rivayette anlatıldığına göre cemaziyelahir ayında öldürülmüştür. Malik ile diğerlerinden rivayet olunduğuna göre Abdullah b. Zübeyr, hicretin yetmişikinci senesinin başında Öldürülmüştür. Meşhur ve sahih olan rivayet, birinci rivayettir. Hicretin altmışdördün-cü senesinin receb ayının yedisinde Abdullah b. Zübeyr'e be/at edilmişti. Hicretin

birinci senesinin başında doğmuştu. Başka bir rivayette anlatıldığına göre hicretin ikinci senesinin şevval ayında doğmuştu. Yetmiş yaşım aştıktan sonra öldürülmüştü, doğrusunu Allah bilir.
Annesine gelince annesi, Abdullah'ın ölümünden sonra ancak yüz gün yaşadı. Zayıf bir rivayette anlatıldığına göre on gün, başka bir rivayette anlatıldığına göre beş gün yaşamıştır, ama yüz gün yaşadığına dair ilk rivayet, meşhur olan rivayettir. Annesinin biyografisi daha sonra anlatılacaktır. Allah, onun annesinden de, babasından da, kendisinden de razı olsun.
Abdullah b. Zübeyr'e ve kardeşi Mus'ab b. Zübeyr'e beliğ ve güzel bir çok ağıtlar yakılmıştı. Bunlardan biri de Muammer b Ebi Muammer ez-Zühelfnin şu beyitleridir:
"Ben asla böyle biri değilim,
Ona bir öğütte bulunduğumda tesirli olamadım.
îbn Mervan'a da yaklaşmadım.
Mus'ab'm gözünü ağrıtacak birşeyle Mervan'ın oğluna yaklaşma-
dım.
Ama ben Allah rızası için Mus'ab'a öğüt verdim.
Nihayet hadiseler ona oklarını vurdular,
Allah'ım, o ne hedefini şaşırmaz bir oktu.
Eğer şu zaman Mus'ab'ı yere yıktıysa,
Abdullah ta darbelerden ötürü paramparça bir ceset haline geldiyse,
Bilinsin ki herkes ölüm şerbetini yudumlayacaktır.
Her ne kadar kaçmaya çabalasa da, korksa da."
Anlatıldığına göre Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesinden sonra annesi Esma, onun birbirinden kopmuş organlarını bir araya getirerek yıkamış, kokular sürmüş, sonra kefenleyip namazım kılmış ve onu alıp Medine'ye götürmüş, Safiyye binti Hüyey'yir evine defnetmişti. Sonra o ev, Peygamber mescidine katılmıştı. Böyle olunca Abdullah b. Zübeyr, Peygamber mescidinde Peygamber Efendimiz, Ebu Bekir ve Ömer'le birlikte defnedilmiş tir. Bunu birçok kimse böyle anlatmıştır, doğrusunu Allah bilir.
Taberanî, Abdullah b. Zübeyr'in oğlu Amir'in şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Peygamber (s.a.v.), vücuduna kupa vurmuş, kanlı kupaları götürüp boşaltması için babama vermiş, ancak babam o kanı dökmeyip içmişti. Yanma döndüğünde Peygamber (s.a.v.), ona şöyle demişti:
- Ey Abdullah, kanı ne yaptın?
- İnsanların göremiyeceğini zannettiğim bir yere bıraktım.
- Belki de onu içtin?
- Evet.
- İçmeni sana kim emretti? İnsanlardan senin vay halme ve senden de insanların vay haline."
Selman-i Farisî, bir defasında Peygamber (s.a.v.) m yanma gıttıgın-de Abdullah b. Zübeyr'in dehlizde durduğunu ve bir tastar birşeyler ıçtiğini görmüştü. Sonra ikisi Rasûlullah (s.a.v.)'m yanına girmişler Rasûlullah (s.a.v.), Abdullah'a şöyle sormuştu:
- Tası boşalttın mı?
- Evet.
Selman, Peygamber (s.a.v.)'e sordu:
- Boşalttığı şey neydi Ya Rasûlallah?
- Vücuduma kupa vurdurmuştum. Akan kanları götürüp bir yere dökmesini söylemiştim.
- Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki ya Rasûlallah, Abdullah verdiğin kanı içti!
- Ey Abdullah, içtin mi?
- Evet.
- Niçin?
- Rasûlullah (s.a.v.)'m kanının karnıma girmesini istedim. Onun
için içtim.
Rasûlullah {s.a.v.) da elini Abdullah b. Zübeyr'in başı üzerine koyup
şöyle dedi:
- İnsanlardan vay senin haline ve senden de insanların vay haline! Ancak Allah'ın bütün insanların Cehennem'e gireceğine dair yemini yerine gelsin diye ateş sana dokunacaktır. Bunun dışında hiç dokunmayacaktır,
Yezid b. Muaviye, Abdullah b. Zübeyr'e altın kelepçe, gümüş zincir ve gümüş pranga gönderdiğinde mutlaka yanına gelmesi için kendisine yemin verdirmişti. İnsanlar da Abdullah b. Zübeyr'e: "Mü'minlerin emi-ri Yezid'in yeminim yerine getir, yanma git." deyince o şu cevabı verdi:
"Haktan başkasına yumuşamam. Başkaları, çiğneyen kimseye taşın yumuşayışı gibi yumuşamadıkça ben itaat etmem."
Bu şiiri okuduktan sonra da şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, onurumu kaybetmeksizin kılıç darbesiyle ölmek, benim için onurumu kaybetmiş halde kırbaç darbesini yemekten daha hoştur."
Böyle dedikten sonra insanları kendisine bey'ata davet etti ve Yezid b. Muaviye'ye muhalefetini açıkladı.

Taberanî'nin rivayetine göre Abdullah b. Zübeyr, annesinin yanma gidip ona şöyle demişti: "Doğrusu ölümde rahatlama vardır."
Annesi de yüz yaşına vardığı halde bir dişi dahi düşmemişti, gözleri bozulmamıştı. Oğluna şu karşılığı vermişti: "Senin için iki durumdan birini görmedikçe ölmek istemiyorum. Ya tahta geçersin. Böylece gözüm aydınlanır, ya da öldürülürsün. Öldürülmene sabrettiğim için sevabını Allah'tan beklerim." Bundan sonra Abdullah, annesinin yanından çıktı. Çıkarken de şu şüri okudu:
"Sövgü olarak hayatımı kazanmak istemiyorum.
Ölüm korkusundan dolayı de barışa yanaşmam.'
Böyle dedikten sonra dönüp Zübeyr ailesine öğüt vermeye ve şöyle demeye başladı:
"Sizden her birinin kılıcı kendi yüzü gibi olsun. Kendini eliyle savunsun, komutanı elleri olsun. Allah'a yemin ederim ki ben, etrafimda-ki ilk grupla savaşır durumda kaldım. Yaralar bana acı vermedi, aksine ilacm acısı bana dokundu."
Böyle dedikten sonra yanında Süfyan da bulunduğu halde Hac-cac'm adamlarına saldırdı. İlk olarak karşısına Esved çıktı. Ona bir kılıç darbesi vurdu ve ayağını kopardı. Esved ona: "Ah, ey zinakâr kadının oğlu!" deyince Abdullah b. Zübeyr, ona şu karşılığı verdi: "Defol ey Ham'ın oğlu! Esma, zinakar mıdır?" Sonra Haccac'ın adamlarını mescitten dışarı çıkardı. Ancak mescidin damında Haccac'ın yardakçılarından bir grup vardı. Onlara tuğla fırlatıyorlardı. Tuğlalardan biri Abdullah'ın kafasına isabet etti, kafasım yardı. Kafası yarıldığı halde ayakta durdu ve şöyle dedi: "Eğer benim hasmım bir kişi olsaydı, ben onun hakkından gelebilirdim." Sonra da şu şiiri okudu:
"Yaralarımızın kanı topuklarımıza akmıyor,
Kanlarımız ayak uçlarımıza akıyor bizim."
Abdullah, daha sonra yere yıkıldı. İki azatlı kölesi gelip üzerine kapandılar ve şöyle dediler: "Kul, Rabbini himaye ediyor ve ona sığmıyor." Burada kul kelimesiyle köle, Rabb kelimesiyle de efendi kastedilmiştir.
Sonra Haccac'ın adamları gelip Abdullah'ın başım kopardılar.
Taberanî, İshak b. Ebi İshak'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Abdullah b. Zübeyr'in Mescid-i Haram'da öldürülmesi esnasında ben de hazır bulunuyordum. O gün askerler mescidin kapısından içeri giriyorlardı. Her gelenin üzerine saldırıyor, nihayet onları mescidin dışına çıkarıyordu. O bu halde iken mescidin tavanından parçalar düşüyor, bu parçalardan biri gelip onun başına isabet etti ve onu yere yıktı. Yere yıkılırken de şu beyitleri okuyordu:
"Esma! Esma! Benim için ağlama, Geride ancak asaletim ve dinim kaldı, Kesici bir parça ile gücüm ve kuvvetim azaldı.
Rivayet olunduğuna göre Abdullah'ın annesi Esma, darağacında duran oğlunun indirilmesi için Haccac'a şöyle demişti:
- Darağacında duran şu cesedin indirilmesi vakti gelmedi mı hala?
- Oğlun münafiktı.
- Vallahi münafik değildi. O çok namaz lalar, oruç tutar ve akrabalarını ziyaret ederdi.
- Git buradan ey ihtiyar kadın, sen bunaimşsm.
- Vallahi ben, Rasülullah (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu işittiğimden bu yana bunamış değilim. O şöyle buyurmuştu: "Sakif kabilesinden, bir yalancı ve bir de katil çıkacaktır." Yalancıyı gördük, katile gelince o da sensin."
Mücahid dedi ki: Ibn Ömer'le beraberdim, tbn Zübeyr'in asılı duran cesedinin yanma gitti. Orada durdu ve ona rühmet okudu sonra bana dönüp şöyle dedi: Ebu Bekir es-Sıddık'ın bana haber verdiğine göre Rasülullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse kötülük yaparsa karşılığım görür."
Süfyan, Ebu Müleyke'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"Abdullah b. Abbas'ın yanında İbn Zübeyr'den bahsedildi. Bunun üzerine Abdullah b. Abbas şöyle dedi: İbn Zübeyr İslâmiyet'te iffetli idi. Kur'ân okur, oruç tutar ve namaz kılardı. Babası Zübeyr'dir, annesi Es-ma'dır, dedesi Ebu Bekir'dir, halası Hatice'dir, ninesi Safiyye'dir, teyzesi Aişe'dir. Allah'a yemin ederim ki onun için ben, Ebu Bekir ve Ömer'e yapmadığım nefis muhasebesini yapacağım."
Taberanî, Muhammed b. Abdullah es-Sakafi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:
"İbn Zübeyr'in hac mevsiminde terviyeden bir gün önce ihramlıy-ken irad ettiği bir hutbeyi dinledim. En güzel şekilde telbiye getirdiğini gördüm. Onun telbiyesi kadar güzel telbiye getireni asla görmemiştim. Telbiyeden sonra Allah'a hamdü senada bulundu ve şöyle dedi:
"Şimdi siz çeşitli ülkelerden Aziz ve Celil olan Allah'a misafir olarak geldiniz. Allah'ın da misafirlerine ikramda bulunması haktır. Siz, Allah katındaki şeyleri talep ediyorsanız bilin ki, Allah katındaki şeyleri talep eden kimse, asla ziyana uğramaz. Söylediklerinizi fiilinizle doğrulayın. Çünkü fiil söze sahiptir, niyetiniz dürüst olsun. Kalblerinizi temiz tutun, öncelikle şu günlerinizde Allah'a karşı gelmekten sakının ve bu günler, günahların affedildiği günlerdir. Siz ne ticaret, ne de dünya malı taleb etmek için buraya gelmiş değilsiniz."
Böyle dedikten sonra telbiye getirdi. Onunla birlikte insanlar da telbiye getirdiler. O günkü kadar çok ağlayan kimse görmedim.»
Hasan b. Süfyan, Vehb b. Keysan'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Zübeyr'e şu öğütleri içeren bir mektub gönderildi:
"Takva sahibi kimselerin bazı alametleri vardır. Onlar, bu alametlerle tanınırlar ve bu alametleri onlar kendi nefislerinde de

bilip tanırlar. Sözü edilen alametler şunlardır: Konuşurken doğru konuşmak, emaneti sahibine teslim etmek, öfkeyi yutmak, belaya sabretmek, kazaya razı olmak, nimetlere şükretmek, Kur'ân'm hükmüne boyun eğmek.
Günler pazar yeri gibidir. Orada sarfedilen şeyler, insana tekrar başka yollarla geri döner. Eğer orada hak sarfediLmezse, tekrar sahibine döner ve hak sahipleri ona gider. Eğer orada bâtıl sarfedilmişse, o tekrar sahibine döner ve bâtıl ehli kimseler de o adamın yanına giderler."
Ebu Muaviye, Vehb b. Kuysa'mn şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Abdullah b. Zübeyr'in barış yaparken ne bir sultar otoritesinden korktuğu için, ne de ona yaltaklandığı için barış yaptığını görmedim. Şamlılar, bu gibi isnatlarda bulunarak Abdullah b. Zübeyr'i ayıplıyorlardı ve ona: "Ey iki kuşaklının oğlu" diyorlardı. Annesi Esma da Abdullah'a şöyle diyordu: "Ey oğulcuğum! Onlar seni benim iki kuşaklı olmamdan ötürü ayıplıyorlar. Aslında benim bir kuşağım vardı. Onu ikiye böldüm, birini Rasülullah (s.a.v.)'m Ebu Bekir'le birlikte Medine'ye hicret yoluna çıktığı zaman sofrası yaptım, diğeriyle de kırbasının ağzını bağladım."
Kendisini, "İki kuşaklı kadının oğlu" diye ayıpladıkları zaman Abdullah b. Zübeyr şöyle diyordu: "Vallahi bu Öyle bir şikayettir ki, utancı senden zahir olmaktadır." Doğrusunu noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah daha iyi bilir.
Hicretin yetmişüçüncü senesinde Mekke'de Abdullah b. Zübeyr'le birlikte öldürülen diğer meşhur şahsiyetler ise şunlardır. [20]

Abdullah B. Safvan

Abdullah b. Safvan b. Ümeyye b. Halef el-Cumahi Ebu Safvan el-Mekkî. Babasının en büyük oğluydu. Peygamber (s.a.v.)i sağlığına kavuştu. Hz. Ömer'den ve bir sahabe topluluğundan hadis rivayet etti. Tabiilerden de bir grup insan ondan hadis rivayet etmiştir. Şerefli, lider, efendi, emrine itaat edilen, yumuşak huylu ve eziyetlere tahammül eden bir kimseydi. Bir kimse, ona yönelipte birşey isterse eli boş dönmezdi. Kurak bir yer bulunduğunu duyunca mutlaka gider, orada bir kuyu kazar veya bir sarnıç yapardı. Dar bir geçit bulunduğunu duyarsa mutlaka gide1-, oranın, geçilmesi kolay bir yol haline gelmesini sağlardı.
Anlatıldığına göre Mühelleb b. Ebi Sufra, Irak'tan Abdullah b. Zübeyr'in yanma gelmişti. Görüşmeyeli çok olmuştu. O esnad Abdullah b. Safvan gelip şöyle dedi: "O günden beri seni meşgul eden şu adam kimdir?"
Abdullah b. Zübeyr de ona şöyle cevap verdi: "Bu, Iraklı Arapların lideridir " Bunun üzerine Abdullah b. Safvan: "O halde bunun Mühelleb olması gerekir." deyince Mühelleb te Abdullah b. Zübeyr'e şöyle sordu: "Ey müminlerin emin! Sana beni soran bu adam kimdir?" Abdullah b. Zübeyr "Bu, Mekke'de Kureyş'in lideri ve efendisidir." diye cevap verdi. Mühelleb- "Şu halde bu, Abdullah b. Safvan olmalı." dedi. Abdullah b.
Safvan, gerçekten cömert, alîcenâb bir kimseydi.
Zübeyr b. Bekkar dedi ki: Muaviye hacca geldi. Halk onu karşıladı. İbn Safvan da onu karşılayanlar arasındaydı. Muaviye ile beraber yürüyordu. Şamlılar: "Mü'minlerin emiri ile beraber yürümekte olan şU adam kimdir?" diye sordular. Mekke'ye varıldığında üzerlerindeki koyunlardan ötürü dağlar bembeyaz göründü. Abdullah b. Safvan, Muavi-ye'ye: "Ey mü'minlerin emiri, şu koyunları sana hibe ettim." dedi. Baktılar ki koyunlar 2000 tanedir. Şamlılar dediler ki:"Mü'minlerin emirinin amcası oğlundan daha cömert bir kimse görmedik."
Abdullah b. Safvan, Haccac tarafından kuşatma altına alındığı zaman Abdullah b. Zübeyr'le birlikte sabredip dayanan kimselerdendi. O esnada Abdullah b. Zübeyr, ona şöyle dedi: "Bana yapmış olduğun bey'attan seni affediyorum, dilediğin yere gidebilirsin." Bunun üzerine Abdullah b. Safvan, ona şöyle dedi: "Ben sadece dinim uğruna savaştım." Böyle dedikten sonra öldürülünceye kadar muhasara altında kalmaya tahammül etti. Hicretin yetmişüçüncü senesinde Ka'be'nin örtüsüne tutunmuş halde iken öldürüldü, Allah, ona rahmet etsin ve makamını yüceltsin. [21]

Abdullah B. Mutl

Abdullah b. Muti b. Esved b. Harise el-Kureşi el-Adevi el-Medenî. Rasûlulîah (s.a.v.)'m sağlığında doğdu. Rasûlullah (s.a.v.), onun ağzına birşeyler sürdü ve onun için bereket duası okudu. Abdullah, babası Muti tarikiyle rivayet etti ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:
"Bu günden sonra artık hiçbir Kureyşîi kıyamet gününe kadar hapsedilip öldürülmeyecektir."
Abdullah b. Muti'den de oğullan İbrahim ve Muhammed ile Sabi, İsa b. Talha b. Ubeydullah ve Muhammed b. Ebi Musa d hadis rivayet etmişlerdir.
Zübeyr b. Bekkar dedi ki: Abdullah b. Muti, bahadırlık ve cesaret bakımından Kureyş'in büyük adamlanndandı. Amcam Mus'ab'm bana anlattığına göre o, Harre savaşında Kureyşlilerin emiri idi. Sonra Abdullah b. Zübeyr'le birlikte Mekke'de öldürüldü. Şu sözün sahibi odur:
"Harre savaşında firar eden benim. Şeyh, ancak bir defa kaçar ve kaçışım da hücumla telafi etmez." Allah, ona rahmet etsin. [22]

Avf B. Malik

Avf b. Malik b. Ebi Avf el-Eşcaî el-Gatafanî. Kadri yüce bir sahabedir. Halid b. Velid ve ondan önceki komutanlar maiyyetinde Mu'te savaşma katıldı. Mekke fethine de katıldı. Mekke fethi esnasında kavminin sancaktan idi. Şam fethine de katıldı. Rasûlullah (s.a.v.)'dan birçok hadis rivayet etmiştir. Tabiilerden bir cemaat ve Ebu Hüreyre de ondan hadis rivayet etmişlerdir. Ancak Ebu Hüreyre'den önce vefat etmiştir. Vakidî, Halife b. Hayyat, Ebu Ubeyd ve diğer bazılan dediler ki: "Avf b. Malik, hicretin yetmişüçüncü senesinde Şam'da vefat etti. [23]

Hz. Ebu Bekir'in Kızı Esma

Abdullah b. Zübeyr'in annesidir. Kendisine iki kuşak sahibi denilirdi. Hicret zamanında kuşağını ikiye bölerek bir parçasıyla Peygamber (s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir'in sofrasını Medine yolculuğuna çıkışları esnasında bağlamıştı. Bundan ötürü kendisine iki kuşaklı unvanı verilmişti. Annesinin adı Kayle idi. Başka bir rivayete göre ise annesinin adı Ku-beyle binti Abdiluzza'dır. Beni Amir b. Lüey kabilesindendir. Esma, îslâmiyyet'in ilk zamanlannda Mekke'de Müslüman oldu. Kocası Zübeyr ile birlikte oğlu Abdullah'a hamile iken hicret etti. Abdullah'ı Medine'ye ilk gelişinde Küba'da doğurdu. Bundan sonra Zübeyr'e, Urve ve Münzir adındaki çocuklan doğurdu. Esma, Muhacirlerin en son vefat edenidir. O, kızkardeşi Aişe, babası Ebu Bekir es-Sıddık dedesi Ebu Atik, oğlu Abdullah ve kocası Zübeyr sahabe idiler. Allah onlardan razı olsun.
Esma, oğlu ve kocasıyla birlikte Yermük savaşında hazır bulundu. Kızkardeşi Aişe'den on yaş daha büyüktü.
Bir rivayette anlatıldığına göre Haccac, oğlu Abdullah'ı öldürdükten sonra Esma'nm yanına gitmiş ve ona şöyle demişti:
- Ey anacığım! Mü'minlerin emiri bana, sana ilgi göstermemi tavsiye etti.
- Ben senin anan değilim aksine ben, Seniyye'de asılı duran Abdullah b. Zübeyr'in anasıyım ve sana ihtiyacım yok. Ancak ben Rasûlullah (s.a.v.)'dan duyduğum şu hadisi sana nakledeceğim: "Sakif kabilesinden bir yalana ve bir de katil çıkacaktır." Yalancıyı gördük, katile gelince bence o, mutlaka sensin."
- Ben münafıkların katiliyim.
Başka bir rivayette anlatıldığına göre Abdullah b. Ömer, Haccac'la birlikte Esma'nm yanma gitmişti. O esnada Esma'mn oğlu Abdullah b. Zübeyr darağacma asılmıştı. Abdullah b. Ömer, Esma'ya şöyle demişti: "Şu ceset birşey değildir. Aslında ruhlar Allah kalandadırlar, sen Allah'a karşı takvalı ol ve sabret."
Esma da şöyle cevap vermişti: "Ne diye sabretmeyecekimşım. Zeke-riyya'nın oğlu Yahya'nın kesik başı, İsrail oğullarından^1 fahişeye hediye edilmişti."
Anlatıldın» göre Abdullah b. Zübeyr, «aldıktan sonra annesi Es-
ma cn-Â yıkayıp kokular sürmüş ve kefenlemiş, sonra da namazını kılıp defnetmişti. Oğlunun asılmasından birkaç gün sonra cemaziyelahir ayında kendisi de vefat etmişti.
Esma yaşlandığında kocası Zübeyr onu boşamıştı. Bir rivayette anlatıldığına göre Abdullah, Zübeyr'e: "Benim gibi bir kimsenin annesiyle cinsel ilişkide bulunulmaz." demiş ve Zübeyr'de onu boşamıştı.
Başka bir rivayette ifade edildiğine göre Esma, ilk kocası Zübeyr'le tartışmışlar, oğulları Abdullah gelip onları barıştırmak istemiş. Zübeyr de Esma'ya: "Eğer içeri girersen sen boşsun," demiş. Esma'da içeri girmiş ve boşanmıştı. Doğrusunu Allah bilir.
Esma, bir asır yaşamış ve ömrünün sonunda gözlerini kaybetmişti. Başka bir rivayette anlatıldığına göre gözleri sağlamdı, bir dişi dahi düşmemişti. Önceki kısımlarda da anlattığımız gibi hicretin yetmişü-çüncü senesinde oğlunun öldürülmesi zamanına kadar yaşamış, oğlunun öldürülmesinden beş gün sonra da kendisi vefat etmişti. On gün sonra, yirmi gün sonra, yirmi küsur gün sonra vefat ettiği de söylenir. Hatta oğlunun Öldürülmesinden yüz gün sonrasına kadar yaşadığı da söylenir. Meşhur olan rivayet de budur. Yüz yaşma vardığı halde bir dişi dahi düşmemiş ve bunamamıştı. Aklı sağlam kalmıştı. Peygamber (s.a.v.)'den hoş ve mübarek birçok hadisler rivayet etmişti. Allah, ondan razı olsun ve ona rahmet etsin.
İbn Cerir dedi ki: Hicretin yetmişüçüncü senesinde Abdülmelik, Halid b. Abdullah'ı Basra valiliğinden azletti ve Basra'y kardeşi ve aynı zamanda Küfe valisi Bişr b. Mervan'm iradesine bıraktı. Bişr de Basra'ya gitti ve Kûfe'de yerine Amr b Hirris'i vekil bıraktı.
Bu senede Muhammed b. Mervan, yazın gazaya gitti. Rumları hezimete uğrattı. Bir rivayette anlatıldığına göre bu senede Osman b. Velid, Ermeniyye taraflarında Rumlarla savaşmıştır. Kendisinin askerleri 4000, Rumlannki ise 60 000 kişi idi. Osman b. Velid, onları hezimete uğrattı ve çoğu adamlarım öldürdü.
'Mekke, Yemen ve Yemame valisi olan Haccac, bu senede insanlara hacettirdi. Bu senede Küfe ve Basra valisi Bişr b. Mervan'dı. Küfe kadısı Şüryh b. Haris, Basra kadısı Hişam b. Hübeyre idi. Horasan valisi Bü-keyr b. Vişah idi. Yani bu zat Abdullah b. Hazim'in naibi idi. Doğrusunu Allah bilir. [24]

Bu Senede Abdullah B. Zübeyr'in Yanısıra Vefat Eden Şahsiyetler

Abdullah Sa'd B. Cüşem El-Ensârî

Sahabe idi. Yermük savaşma katıldı, çokça ibadet eder ve gazaya giderdi. [25]

Abdullah B. Ebi Hadred El-Eslemî

Künyesi Ebu Muhammed idi. Sahabe idi. Peygamber (s.a.v.) Efen-dimiz'den hadis rivayet etmiştir. Medine'de vefat etmiştir [26]

Malîkb. Mesma

Malik b. Mesma b. Gassan eî-Basrî. Çokça ibadet eder ve aşırı derecede zahidane bir hayat yaşardı. [27]

Sabit B. Dahhak El-Ensârî

Sahabe idi. Peygamber (s.a.v.)'den hadis rivayet etmiş, Medine'de vefat etmiştir. Kendisine Ebu Zeyd el-İşmalî denirdi Hudeybiye'de Rıdvan ağacı altında Rasûlullah (s.a.v.)'a bey'at edenlerdendi.
Yahya b. Ebi Kesir, Ebu Kalabe'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sabit b. Dahhak'ın bana anlattığına göre kendisi Hudeybiye'de Rıdvan ağacının altında Rasûlullah (s.a.v.)'a bey'at etmiş ve o esnada Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Bir kimse bir mü'mine küfür iftirasında bulunursa, onu Öldürmüş gibi olur." [28]

Zeyneb Binti Ebi Selma El-Mahzumî

Peygamber (s.a.v.)'in beslemesidir. (Rebibe). Annesi onu Habeşistan'da doğurdu. Peygamber (s.a.v.)'den hadis rivayet eden bir Sahabeyedir.[29]

Tevbe Binti Samme

Kendisine Leyla'nın mecnunu denirdi. Tevbe, Beni Haris b. Ka'b kabilesine karşı saldırılarda bulunurdu. Leyla'yı gördü. Ona aşık oldu. Kara sevdaya yakalandı. Ona derin bir aşkla bağlandı. Onunla ilgili güçlü ve parlak birçok şiirler söyledi. Daha önce o şiirlerin benzerleri söylenmediği gibi daha sonra da söylenmedi. Çünkü onun şiirlerinde birçok mana ve hikmetler vardı. Bir defasında ona: "Seninle Leyl arasında flört hadisesi ola>Tmu?" diye sorulduğunda şu cevabı verdi: "Eğer uçkurumu harama açmış isem, Muhammed (s.a.v.)m şefaatmdan yoksun kalayım."
Leyla Abdülmelik b. Mervan'm huzuruna çıkarak kendisine yapılan bir haksızlığı şikayet etti. Abdülmelik, ona şöyle bir soru sordu:
- Tevbe senden ne gördü ki sana büyük bir aşkla tutuldu?
- Vallahi ey mü'minlern emiri, benimle Tevbe arasında asla flört ve fuhuş olmadı. Ancak Araplar aşık olur ve iffetlerini muhafaza edip aşık oldukları kimselere iffetle bağlanarak şiirler söylerler. Nefislerini alçaklıklara karşı korurlar.
Leyla'nın bu cevabı üzerine Abdülmelik, ona yapılan haksızlığı giderdi ve ona armağanlar verdi.
Tevbe, hicretin yetmişüçüncü senesinde vefat etti. Anlatıldığına göre vefatından sonra Leyla, onun mezarı başına gelerek ölünceye kadar ağlamıştır. Doğrusunu Allah bilir. [30]

---

[1] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/500-505.
[2] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/505-513.
[3] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/513-514.
[4] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/514.
[5] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/514.
[6] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/514.

[7] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/514-515.

[8] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/515.

[9] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/515-516.

[10] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/516-518.

[11] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/518-519.

[12] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/519.

[13] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/522.

[14] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/522-523.

[15] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/523.

[16] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/523.

[17] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/523.

[18] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/523.

[19] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/524-529.

[20] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/529-549.

[21] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/549-550.

[22] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/550.

[23] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/550-551.

[24] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/551-552.

[25] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/552-553.

[26] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/553.

[27] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/553.

[28] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/553.

[29] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/553.

[30] İbn Kesîr, El Bıdaye Ve'n-Nihaye, Çağrı Yayınları: 8/553-554.

The CHM file was converted to HTM by UNLICENSED version of **ChmDecompiler** software.
Download **ChmDecompiler** via: http://www.zipghost.com